provincie Drenthe

Statenstuk **2019-878** **HERZIEN**

Jaarrekening 2018

Voorgestelde behandeling:
- Commissievergadering op 15 mei 2019
- Provinciale Staten op 27 mei 2019
- fatale beslisdatum: 15 juli 2019

Behandeld door de heer K. Filipkowski, telefoonnummer (0592) 36 58 29, e-mail
k. filipkowski@drenthe.nl
Portefeuillehouder: de heer C. Bijl

Inleiding

a. Algemeen
Hierbij bieden wij u de Jaarstukken 2018 aan. De Jaarstukken 2018 bestaan uit het jaarverslag (programmaverantwoording en paragrafen) en de jaarrekening (het overzicht van baten en lasten in de rekening en de balans en de toelichting en het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld). Voor de indeling is de opzet van de Begroting 2018 gevolgd, waarin de zes speerpunten en de acht programma's zijn opgenomen. De digitale Jaarrekening 2018 is te vinden op www.provincie.drenthe.nl/organisatie-bestuur/financien/.

Het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV) schrijft voor dat alleen begrote mutaties met reserves direct verwerkt worden in het rekeningresultaat. Afwijkingen met betrekking tot reserves ten opzichte van de begroting, dienen door Provinciale Staten expliciet te worden goedgekeurd bij de vaststelling van de bestemming van het rekeningsaldo. Daarom is net als vorig jaar in de programmaverantwoording per programma opgenomen van welke bedragen wordt voorgesteld deze vanuit het rekeningresultaat aan de achterliggende reserves toe te voegen. Hierdoor is inzichtelijker welke gelden binnen de programma's met reserves worden verrekend en welke bedragen tot de voor- en nadelen van het rekeningsaldo behoren. Een specificatie van de verschillen tussen begrote en gerealiseerde saldi groter dan € 50.000,-- is te vinden in paragraaf II.2.

b. Europese aspecten
Niet van toepassing.

c. Economie/werkgelegenheid
Niet van toepassing.

d. Participatie
Ernst & Young Accountants LLP als controlerend accountant die door uw Staten is aangesteld en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties als toezichthouder op de provincie.

Advies

1. Kennis te nemen van het positieve resultaat van € 34.505.598,-- over 2018 (voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves).
2. In te stemmen met de afzonderlijke niet-geraamde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die afwijken van de begroting voor een totaalbedrag van € 21.757.023,--.
3. Een bedrag van € 8.351.549,-- te storten in de saldireserve ten behoeve van de overheveling van budgetten van 2018 naar 2019.
4. De overschrijdingen op budgetten in 2018, die eerder (deels) overgeheveld waren, te verrekenen met de budgetten in 2019 voor in totaal € 1.186.144,--.
5. Het saldo van in totaal € 5.583.170,-- toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden.
6. De Jaarstukken 2018 en de vernieuwde voortgangsrapportage Europa vast te stellen.
7. Kennis te nemen van de reactie op het accountantsverslag.

Doelstelling uit de begroting

8.2.06 Een financieel gezonde organisatie, die voldoet aan alle wettelijke eisen en gangbare opvattingen ten aanzien van financieel instrumentarium.
Het beoogde resultaat is: Goedkeurende verklaring van de accountant voor de jaarstukken.

Argumenten

1.1 Het betreft hier het resultaat, dat conform het BBV is opgesteld, van de Jaarrekening 2018.
Het rekeningsaldo 2018, vóór verwerking van niet-begrote mutaties in reserves, bedraagt € 34.505.598,-- positief. Het betreft niet alleen onderbestedingen, die vaak ook met reserves worden verrekend, maar ook overschrijdingen van budgetten. De voornaamste afwijkingen betreffen alle programma's met uitzondering van programma 6. Cultuur.

De voornaamste afwijkingen groter dan € 1 miljoen betreffen:
- bijdragen in projecten Cofinancieringsreserve Europa (voordeel € 1.930.673,-- programma 1)
- gebiedsontwikkeling (GAE) (voordeel € 1.286.390,-- programma 2)
- bijdragen in projecten versterking economische structuur (nadeel € 1.490.247,-- programma 2)
- bijdragen in kosten verkeers- en vervoersprojecten (voordeel € 2.064.218,-- programma 3)
- bijdrage aan/van regionaal mobiliteitsfonds RSP (voordeel € 3.007.076,-- programma 3)
- onderzoeken Grondwatersystemen (nadeel € 1.709.795,-- programma 4)
- EU-cofinanciering POP3 (voordeel € 1.232.931,-- programma 4)
- Programma klimaat en energie (voordeel € 1.126.836,-- programma 5)
- milieukwaliteit Drenthe (voordeel € 1.134.375,-- programma 7)
- Programma Beheer (nadeel € 1.321.734,-- programma 7)
- in december ontvangen Decentralisatie-uitkeringen (voordeel € 3.031.600,-- programma 8)
- overige financiële middelen (voordeel € 13.354.982,-- programma 8)
- stelpost Interbestuurlijk Programma (voordeel € 2.228.624,-- programma 8)
- overige opbrengsten (voordeel € 1.596.802,-- programma 8)
- dotatie voorziening deelnemingen (nadeel € 1.353.000,-- programma 8)

2.1 In het BBV is expliciet vastgelegd dat toevoegingen en onttrekkingen aan reserves door Provinciale Staten moeten worden geaccordeerd.
Veel van de voor- en nadelen worden verrekend met achterliggende reserves. Het betreft hier een saldo van toevoegingen en onttrekkingen die afwijken van de begrote toevoegingen en onttrekkingen van reserves. Deze afwijkingen worden veroorzaakt door lagere kosten en/of hogere opbrengsten van budgetten die aan deze reserves zijn gekoppeld. Het totaalbedrag kan als volgt worden gespecificeerd (waarbij voor- en nadelen vanuit het exploitatie-oogpunt zijn weergegeven en nadelen dan ook ten laste van het rekeningsaldo worden gebracht).

Mutaties reserves	Begroting	Realisatie	Voordeel/Nadeel	Verschil
Mutaties reserves	Begroting	Realisatie	Voordeel/Nadeel	Verschil
Bijdrage aan reserve Investeringen Verkeer en Vervoer	2.989.080	17.926.320	N	-14.937.240
Bijdrage van Risicoreserve*	-1.000.000	-2.353.000	V	1.353.000
Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG	1.663.137	1.830.075	N	-166.938
Bijdrage aan Reserve Regio Specifiek Pakket	23.004.932	28.502.402	N	-5.497.470
Bijdrage aan reserve vitaal platteland	1.889.392	2.159.517	N	-270.125
Bijdrage aan Cofinancieringsreserve Europa	2.690.032	4.620.705	N	-1.930.673
Bijdrage aan Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen	2.142.328	2.552.092	N	-409.764
Bijdrage aan Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer	2.663.634	5.273.433	N	-2.609.799
Bijdrage aan de reserve Reserve persoonlijk ontwikkel budget (POB)	0	283.771	N	-283.771
Bijdrage van reserve versterking economisch structuur	-1.700.000	-3.190.247	V	1.490.247
Bijdrage van Reserve opvang revolverend financieren	0	-372.500	V	372.500
Bijdrage van reserve natuurbeleid	-9.870.213	-10.940.521	V	1.070.308
Bijdrage van Reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde	-2.785.000	-2.806.811	V	21.811
Bijdrage van reserve uitvoering generatiepact	-320.000	-360.892	V	40.892
	21.367.322	**43.124.345**		**-21.757.023**

In de programmaverantwoording is per programma opgenomen welke bedragen worden toegevoegd aan de achterliggende reserves. Hierdoor is beter inzichtelijk gemaakt welke bedragen binnen de programma's met reserves worden verrekend en welke bedragen tot de voor- en nadelen van het rekeningsaldo behoren. De afwijkingen worden in de desbetreffende programma's verder toegelicht. In paragraaf I.2.8 Reserves en voorzieningen is meer informatie over de afzonderlijke reserves te lezen.

* De risicoreserve valt in de categorie algemene reserves. De overige genoemde reserves zijn bestemmingsreserves.

3.1 Overhevelingen betreffen een onderdeel van de bestemming van het resultaat waarover uw Staten moeten besluiten.

Er zijn afspraken met uw Staten gemaakt waaraan deze overhevelingen moeten voldoen. Daar is bij het beoordelen van deze overhevelingen naar gehandeld. Na verwerking van de voorgestelde reservemutaties die niet begroot zijn, resteert een voordeel van € 12.748.575,--. Van dit bedrag gaan de voorgestelde overhevelingsvoorstellen met een totaalbedrag van € 8.351.549,-- af om in te zetten voor de hieronder genoemde zaken voor uitvoering in 2019.

Omschrijving	
Beeldende kunst en vormgeving	125.835
Voorzieningen toeristisch aanbod	165.000
Financiële adviezen - Doorontwikkeling planning en control	75.000
Frictiekostenbudget	512.889
Programma Klimaat en energie/Beleidsontwikkeling Klimaat en energie	1.256.132
Uitwerking PUP - Uitvoering luchtvaartbeleid	21.000
Uitkering provinciefonds	1.486.600
Versterking van landbouw en agribusiness	629.426
Jong Leren Eten	35.000
Herstructurering bedrijventerreinen	240.544
Ondersteuning bij het functioneren van PS	40.000
Onderzoek statengriffie	20.000
Subtotaal	4.607.426
Investeringsagenda	
- Fietsprovincie	49.166
- Vitaliteitsfonds Drentse vakantieparken	279.601
- Breedband	270.526
- Energieneutraal wonen	127.339
- Binnenstadfonds	750.000
- Acquisitie en Dr. IPR (Vierkant voor werk en Bedrijvenregeling)	67.721
- Gebiedsontwikkeling GAE	1.286.390
- Culturele investeringen die leiden tot toonaangevende kwaliteit	104.851
- Toekomstgerichte landbouw	700.591
- Asbestdaken	107.938
Subtotaal	3.744.123
	8.351.549

Wij voeren ten aanzien van de budgetoverhevelingsvoorstellen, zoals met u is overeengekomen, een zeer restrictief beleid. In principe vallen meevallers vrij ten gunste van de algemene middelen. Op die manier zijn zij beschikbaar voor een integrale begrotingsafweging. Er kunnen zich echter bijzondere omstandigheden voordoen waardoor de uitvoering van activiteiten of projecten geheel of gedeeltelijk in het volgende jaar plaatsvindt, terwijl hiervoor in 2019 geen of onvoldoende middelen beschikbaar zijn en het budget voor 2018 niet of slechts gedeeltelijk is benut.

Voor de beoordeling van de overhevelingen is dan ook het onderstaande afwegingskader gehanteerd. Daarbij is getoetst op:
- de omvang van het budget
- de omvang van de concreet benodigde (restant)middelen
- het incidentele karakter van het budget in 2018
- lopende (concrete) uitvoeringsafspraken en uitvoeringstermijn in 2019
- bijzondere(externe)omstandigheden

- eventueel vervallen of verminderen van cofinanciering
- de noodzaak van de overheveling en de gevolgen en de bestuurlijke impact bij het niet overhevelen van middelen

4.1 Door de incidentele budgetten, die eerder (deels) waren overgeheveld, niet te corrigeren komt er meer budget beschikbaar voor dat onderdeel dan bij de besluitvorming eerder de bedoeling was.
Het komt voor dat budgetten die eerder (deels) zijn overgeheveld aan het eind van het jaar aanzienlijk zijn overschreden. Daarom wordt voorgesteld de overschrijdingen van die budgetten te verrekenen met eerder overgehevelde bedragen ten gunste van het rekeningresultaat.
In 2018 zijn drie budgetten overschreden die wij om die reden willen verrekenen met de beschikbare budgetten in 2019. Het betreft de hieronder genoemde zaken.

Omschrijving	
Onderzoek grondwatersystemen	477.028
Koloniën van weldadigheid	279.045
	756.073
Investeringsagenda	
- Herstructureringsfonds	430.071
	1.186.144

5.1 Saldobestemming is een onderdeel waarover uw Staten moeten besluiten.
In het college-akkoord is aangegeven dat toekomstige positieve rekeningsaldi aan de Financieringsreserve zouden worden toegevoegd. Gezien het feit dat de Reserve voor algemene doeleinden financieel-technisch onderdeel is van het weerstandsvermogen van de provincie (wordt gebruikt voor de opvang van tekorten) en omdat de omvang van € 5 miljoen wordt nagestreefd waarvan per 31 december 2018 geen sprake was, is na de bestemming dat niveau weer bereikt.

6.1 Het vaststellen van de jaarstukken is een vast onderdeel van de jaarcyclus en is voorgeschreven in de Provinciewet.
De jaarstukken voldoen aan de voorschriften voor de opzet en de inrichting van de jaarstukken voor gemeenten en provincies. Deze voorschriften zijn opgenomen in het BBV.
Daarnaast is naar aanleiding van uw verzoek meer inhoudelijk inzicht te geven in de projecten die wij met Drentse en Europese middelen financieren een voortgangsrapportage Europa opgesteld. Deze rapportage bevat een inhoudelijke en financiële toelichting op de voortgang van projecten die (mede) gefinancierd worden vanuit Europese fondsen.

7.1 Hierdoor kunt u een goed oordeel vellen over de uitkomsten van de controle van de accountant.
De jaarrekening is voorzien van een controleverklaring van Ernst & Young Accountants LLP met daarin een goedkeurend oordeel over de getrouwheid en een goedkeurend oordeel over de rechtmatigheid. Het accountantsverslag over 2018 is u rechtstreeks door de accountant toegezonden. Wij ontvingen hiervan een afschrift. In dit Statenstuk geven wij een korte reactie op het verslag van de bevindingen van de accountant.

Tijdsplanning

Inzending van de jaarstukken aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties moet binnen de wettelijke termijn, dus vóór 15 juli 2019.

Financiën

Niet van toepassing.

Monitoring en evaluatie

Niet van toepassing.

Communicatie

Niet van toepassing.

Bijlagen

1. Jaarstukken 2018
2. Voortgangsrapportage Europa

Ter inzage in kamer C0.39

1. Uitvoeringsinformatie 2018 bij de Jaarrekening 2018

Assen, 2 mei 2019
Kenmerk: 16/5.8/2019001061

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

mevrouw drs. J. Klijnsma, voorzitter
W.F. Brenkman MSc, secretaris

wa/coll.

Reactie op het accountantsverslag
De accountant Ernst & Young Accountants heeft de rapportage Uitkomsten controle en overige informatie 2018 aan uw Staten uitgebracht. Ernst & Young accountants LLP heeft nu voor het achtste jaar (het vierde jaar van de tweede termijn) de controles bij de jaarrekening uitgevoerd en deze zowel op getrouwheid als op rechtmatigheid beoordeeld conform artikel 217 van de Provinciewet. Eind 2018 zijn de accountantsdiensten opnieuw aanbesteed. Deze aanbesteding is gewonnen door Ernst & Young Accountants en de controlewerkzaamheden zijn voor de komende vier jaar aan de huidige accountant gegund.

Bij de Jaarrekening 2018 is een goedkeurende controleverklaring door de accountant afgegeven met daarin een goedkeurend oordeel over de getrouwheid en een goedkeurend oordeel over de rechtmatigheid.
Dat betekent dat de jaarrekening met een redelijke mate van zekerheid geen fouten of onzekerheden bevat die in totaliteit de voor de jaarrekeningcontrole gehanteerde goedkeuringstolerantie overschrijden en dat de Jaarstukken 2018 in overeenstemming met het BBV en de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) zijn opgesteld. Zoals in de Managementletter 2018 al aangegeven is, is in de afgelopen jaren de norm voor de accountantscontrole verder aangescherpt als gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen en onderzoeken van toezichthouder AFM. Hierdoor komt de lat ook voor de provincie steeds hoger te liggen, met name ten aanzien van de zichtbare vastlegging van de uitgevoerde interne controles in de processen. Wij zijn dan ook wederom tevreden dat er een goedkeurende verklaring is afgegeven en dat mede hierdoor de provincie Drenthe onder repressief toezicht blijft.

De accountant maakt in het verslag dit jaar een beperkt aantal opmerkingen die uw Staten kunnen helpen de controlerende taak uit te voeren. Vooruitlopend op de bespreking met u, geven wij op een aantal zaken een korte reactie.

Waardering verstrekte leningen, waaronder revolverende leningen
Met betrekking tot overige langlopende geldleningen geeft de accountant aan dat bijna alle leningnemers in 2018 aan hun rente- en aflossingsverplichtingen hebben voldaan. Dit met uitzondering van Stichting Energy Challanges. In 2015 is door ons aan Stichting Energy Challenges een lening verstrekt van € 372.500,--. Gedurende 2018 is gebleken dat de stichting, als gevolg van structureel tegenvallende kasstromen niet kan voldoen aan rente- en aflossingsverplichtingen. Gezien voorgaande hebben wij per 31 december 2018 de resterende vordering op de stichting volledig voorzien.

Daarnaast heeft de accountant vastgesteld dat de provincie een adequate analyse heeft gemaakt van de inbaarheid van de betreffende verstrekte geldleningen ultimo 2018. Hieruit zijn geen bevindingen gebleken.
Waardering deelneming NV NOM
Met de drie noordelijke aandeelhouders, de Noordelijk Ontwikkelingsmaatschappij (NOM) en de accountants van deze partijen is overleg geweest inzake de waardering van de aandelen NOM. Dit om de fluctuaties die zich voordoen in de waardering van de aandelenportefeuille bij de NOM goed in de boeken aan de aandeelhouders op te nemen. Als gevolg van tegenvallende resultaten in de totale portefeuille van deelnemingen/participaties van de NOM is de marktwaarde van het aandeel van de provincie in de NOM ultimo 2018 lager dan de oorspronkelijke verkrijgingsprijs van € 21,5 miljoen. In overeenstemming met het BBV en in overleg met de accountant hebben wij, vooruitlopend op de definitieve jaarstukken, de balanswaarde van ons aandelenpakket naar beneden bijgesteld door ten laste

van de Risicoreserve een voorziening te treffen voor de lagere marktwaarde voor een bedrag van € 1,35 miljoen. Omdat de definitieve jaarstukken van de NOM pas in een laat stadium van ons jaarrekeningtraject beschikbaar zijn gekomen, hebben wij de uiteindelijke waardedaling van het aandelenkapitaal niet meer in onze jaarstukken kunnen verwerken en is het verschil als een ongecorrigeerd controleverschil door de accountant opgenomen in het verslag van bevindingen. Voor het komende jaar zullen wij samen met de andere aandeelhouders proberen strikte afspraken te maken met de NV NOM over de timing van oplevering van de definitieve jaarstukken, alsook de benodigde informatie om de waardering van de deelneming in de Jaarrekening 2019 te kunnen bepalen.

Verantwoording van verstrekte subsidies door het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
In de jaarrekening hebben wij twee correcties verwerkt van de lasten van in totaal € 0,7 miljoen. Eén correctie was naar aanleiding van de constatering dat het aan de SNN verstrekte voorschot uit hoofde van de subsidieregeling Toekomstgerichte Melkveehouders volledig als last was verantwoord in de conceptjaarrekening, terwijl het door SNN niet volledig was besteed. Het gaat hierbij om een bedrag van € 105.000,--. Daarnaast hebben wij geconstateerd dat voor de Subsidieregeling MIT op basis van de definitieve opgave van het SNN over 2018 nog een aanvullende last geboekt diende te worden van € 634.000,--. In de definitieve jaarrekening hebben wij dit verschil gecorrigeerd.

Verder heeft de accountant vastgesteld dat wij tot op heden geen afspraken hebben gemaakt met het SNN over de wijze waarop deze verantwoording dient af te leggen over de rechtmatige uitvoering van de subsidieregelingen. In 2019 zullen wij met de accountant en het SNN hierover in gesprek gaan en zullen wij onderzoeken welke werkzaamheden onderdeel kunnen worden van onze verbijzonderde interne controle.

Verantwoording van de verstrekte subsidies
In januari 2019 heeft de Commissie BBV een Handreiking Verantwoording van subsidies gepubliceerd. In de handreiking geeft de Commissie BBV aan dat de verwerkingswijze afhangt van het type subsidie en de gestelde voorwaarden, waarbij de Commissie – bij voorwaardelijke subsidieverstrekkingen (exploitatie- en investeringssubsidies) – duidelijk aangeeft dat de subsidielast op basis van het toerekeningsbeginsel verantwoord dient te worden. Dit betekent dat de subsidielast verantwoord dient te worden in het jaar/de jaren waarin door de subsidieontvanger de prestatie (waarvoor de subsidie is verstrekt) is geleverd en aan de gestelde voorwaarden is voldaan. In de Jaarrekening 2018 hebben wij de subsidielasten verantwoord op het moment dat de subsidiebeschikking werd afgegeven. De accountant heeft geconstateerd dat deze verwerkingswijze niet in overeenstemming is met de door de Commissie BBV in de handreiking "Verantwoording van subsidies" voorgeschreven verwerkingswijze.

Hierbij dient te worden opgemerkt dat vanwege een late publicatie van de handreiking de Commissie BBV ermee heeft ingestemd dat 2018 als overgangsjaar kan worden beschouwd en dat de subsidielasten in ieder geval vanaf 2019 verantwoord dienen te worden in overeenstemming met de nieuwe methodiek.

Omdat deze stelselwijziging een complexe en omvangrijke transitie betreft en forse impact heeft op de bedrijfsvoering heeft de accountant ons geadviseerd – in afwachting van de reactie van de Commissie BBV op de in IPO-verband verstuurde brief met bezwaren tegen de nieuwe handreiking - in de komende periode de gevolgen van de nieuwe handreiking Verantwoording van subsidies in kaart te brengen en de impact hiervan nader te kwantificeren, dit ook met het oog op de vereiste begrotingswijzigingen voor 2019. Dit advies volgen wij op.

Verantwoording van interne bijdragen op investeringen

Sinds de wijziging van het BBV in 2017 is het niet meer toegestaan om interne bijdragen in mindering te brengen op de investeringen. In plaats daarvan mogen interne bijdragen worden toegevoegd aan de betreffende bestemmingsreserve ter dekking van de toekomstige kapitaallasten. Tijdens de controle van de Jaarrekening 2018 heeft de accountant geconstateerd dat met betrekking tot de interne bijdragen van 2016 en eerder een verkeerde verwerkingswijze is toegepast. Deze bijdragen hadden wij in mindering gebracht op de investeringsprojecten dan wel op de balans opgenomen als een verplichting. Dit heeft geresulteerd in een correctie op de oude posten van € 13,4 miljoen die wij in de definitieve jaarrekening hebben doorgevoerd. Hiermee voldoen wij volledig aan het BBV.

Naleving Europese aanbestedingsregels en provinciale inkoop- en aanbestedingsbeleid.
Helaas is uit de interne en externe controle van de inkopen en aanbestedingen over 2018 gebleken dat drie inkopen niet voldoen aan de relevante wet- en regelgeving. In het eerste geval was sprake van een foutieve registratie van de einddatum van het contract. Hierdoor is door het administratief systeem te laat het signaal afgegeven bij van de naderende einddatum waardoor wij het nieuwe aanbestedingstraject niet tijdig hebben kunnen starten. In het tweede geval is in 2016 besloten om een detachering 1 op 1 te verlengen wat in 2018 heeft geleid tot een onrechtmatigheid. Er had een aanbesteding of sollicitatieprocedure gestart moeten worden. Het derde geval betreft de aanbesteding van de mobiele telefoons waarbij wij door een vertraging in de nieuwe Europese aanbestedingsprocedure (als interprovinciale aanbesteding uitgevoerd met provincie Flevoland als penvoerder) en vanwege technische problemen met de telefoons (uitvallende batterijen) hebben besloten op grond van artikel 2.163d van de Aanbestedingswet af te wijken en nieuwe toestellen bij de oude leverancier te bestellen. De accountant acht onze motivatie om alle toestellen op dat moment te vervangen niet voldoende en heeft dit geval aangemerkt als een rechtmatigheidsfout.

De geconstateerde controleverschillen zijn achteraf niet te corrigeren. Zoals de accountant terecht aangeeft, vallen deze ongecorrigeerde verschillen binnen de door u vastgestelde controletoleranties. Uiteraard nemen wij het advies ter harte om de rechtmatigheid van inkopen en aanbestedingen meer preventief te waarborgen door het verplichtingenproces te vereenvoudigen en over te gaan tot meer centrale inkoop.

*Ontwerp*besluit 2019-878-1

Provinciale Staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 16 april 2019, kenmerk 16/5.8/2019001061;

BESLUITEN:

1. kennis te nemen van het positieve resultaat van € 34.505.598,-- over 2018 (voor verwerking van niet-begrote mutaties in reserves);

2. in te stemmen met de afzonderlijke niet-geraamde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die afwijken van de begroting voor een totaalbedrag van € 21.757.023,--;

3. een bedrag van € 8.351.549,-- te storten in de saldireserve ten behoeve van de overheveling van budgetten van 2018 naar 2019;

4. de overschrijdingen op budgetten in 2018, die eerder (deels) overgeheveld waren, te verrekenen met de budgetten in 2019 voor in totaal € 1.186.144,--;

5. het saldo van in totaal € 5.583.170,-- toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden;

6. de Jaarstukken 2018 en de vernieuwde Voortgangsrapportage Europa vast te stellen;

7. kennis te nemen van de reactie op het accountantsverslag.

Assen, 27 mei 2019

Provinciale Staten voornoemd,

, griffier , voorzitter

wa/coll.

Erratum jaarstukken 2018

In de gedrukte versie van de Jaarstukken 2018 zijn per abuis enige onvolkomenheden geslopen. Deze zijn in de digitale versie van de jaarstukken gecorrigeerd. De correcte en definitieve versie van de jaarstukken is te vinden op: https://www.provincie.drenthe.nl/organisatie-bestuur/financien/jaarstukken-2018/

Hieronder volgt een overzicht van onvolkomenheden en correcties.

1. Correctie bedragen opgenomen in de balans per 31 december 2018.

II.3 Balans per 31 december 2018

(voor bestemming van het gerealiseerde resultaat)

ACTIVA (in duizenden euro's)	31-12-2017	31-12-2018
Vaste activa		
Immateriële vaste activa		
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	15.247	13.514
Totaal immateriële vaste activa	**15.247**	**13.514**
Materiële vaste activa		
Investeringen met een economisch nut	25.692	29.999
Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	97.416	109.820
Totaal materiële vaste activa	**123.108**	**139.819**
Financiële vaste activa		
Kapitaalverstrekkingen aan:		
- deelnemingen	26.126	24.773
Leningen aan:		
- openbare lichamen (artikel 1, van de Wet fido)	47.000	47.000
Overige langlopende leningen	83.215	115.981
Totaal financiële vaste activa	**156.340**	**187.754**
Totaal vaste activa	**294.695**	**341.087**
Vlottende activa		
Voorraden		
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	-61	0
Vooruitbetalingen	4	9
Totaal voorraden	**(58)**	**9**
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar		
Vorderingen op openbare lichamen	9.447	10.009
Rekening-courantverhoudingen met het Rijk	201.501	149.488
Overige vorderingen	2.180	1.888
Totaal uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	**213.128**	**161.385**
Liquide middelen		
Banksaldi	6.740	7.768
Totaal liquide middelen	**6.740**	**7.768**
Overlopende activa		
De voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, nog te ontvangen van:		
- het Rijk		
- overige Nederlandse overheidslichamen	2.616	3.785
Overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	26.779	31.287
Totaal overlopende activa	**29.395**	**35.072**
Totaal vlottende activa	**249.205**	**204.234**
Totaal activa	**543.899**	**545.321**

- Op pagina 264 van de Jaarstukken 2018 staat bij Overige langlopende leningen per 31 december 2018 een bedrag vermeld van € 115.918,-- (in duizenden euro's). Dit moet zijn: € 115.633,-- (in duizenden euro's).
- Op dezelfde pagina staat bij Overige vorderingen per 31 december 2018 een bedrag vermeld van € 1.888,-- (in duizenden euro's). Het correcte bedrag is € 2.236,-- (in duizenden euro's).

Naar aanleiding van beide correcties wijzigen ook de tussentellingen op de bovengenoemde pagina, maar verandert het balanstotaal niet.

2. Correcties verwerkt in de toelichting op de balans

- Op pagina 270 is het kopje 'Stelselwijziging maatschappelijk en economisch nut' gewijzigd in 'Presentatiewijziging investeringen in materiële vaste activa'

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

De uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening gevormd. Deze voorziening wordt statisch bepaald.

De post uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar wordt onderscheiden in:

(x € 1.000,--)	Stand 31 december 2018	Voorziening oninbaarheid	Boekwaarde 31 December 2018	Boekwaarde 31 december 2017
Vorderingen op openbare lichamen	10.009		10.009	9.818
Rekening-courantverhoudingen met het Rijk	149.488		149.488	185.111
Overige vorderingen	7.184	5.296	1.888	7.724
Totaal	**166.681**	**5.296**	**161.385**	**202.653**

Op de overige vorderingen is een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 5.296.000,--. Van het saldo van overige vorderingen op 31 december 2018 resteert per 4 februari 2019 € 8.786.162,-- .

- Op pagina 275 is in de tabel met betrekking tot uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar bij Voorziening oninbaarheid een bedrag opgenomen van € 5.296,-- (x 1.000). Het juiste bedrag is € 4.948,-- (x 1.000).
- In dezelfde tabel is onder Overige vorderingen per 31 december 2018 een bedrag opgenomen van € 1.888,-- (x 1.000). Het juiste bedrag is € 2.236,-- (x 1.000).
- Daarnaast is in de toelichtende tekst onder de tabel een foutief bedrag genoemd van de voorziening op mogelijke oninbaarheid. Het juiste bedrag is € 4.948.000,--.

3. Tekstuele toevoeging n.a.v. de laatste review van de accountantscontrole van de jaarstukken.

- Aan de eerste alinea op pagina 271 hebben wij de volgende tekst toegevoegd: "Als gevolg hiervan zijn de investeringen in activa met economisch nut per 1 januari 2018 afgenomen met € 30,5 miljoen en zijn de investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut met eenzelfde bedrag toegenomen. Deze aanpassing is verwerkt in de beginbalans. De vergelijkende cijfers zijn in overeenstemming met het BBV niet aangepast."

Ernst & Young Accountants LLP
Leonard Springerlaan 17
9727 KB Groningen, Netherlands
Postbus 997
9700 AZ Groningen, Netherlands

Tel: +31 88 407 10 00
Fax: +31 88 407 25 05
ey.com

Provinciale Staten van de provincie Drenthe
T.a.v. de statengriffier,
mevrouw mr. drs. S. Buissink
Postbus 122
9400 LA ASSEN

Groningen, 1 mei 2019 REQ3405874/mm

Geachte leden van Provinciale Staten,

Hierbij ontvangt u een gewaarmerkt exemplaar van de jaarstukken van de provincie Drenthe voor het boekjaar geëindigd op 31 december 2018, voorzien van onze controleverklaring d.d. 1 mei 2019.

Wij machtigen u, onder de condities genoemd in bijgaand informatieblad Openbaarmaking van controleverklaringen, onze in de bijlage opgenomen controleverklaring op te nemen en openbaar te maken in de sectie Overige gegevens van de jaarstukken voor het boekjaar geëindigd op 31 december 2018, die overeenkomen met het bijgevoegde gewaarmerkte exemplaar, mits Provinciale Staten de gecontroleerde jaarrekening ongewijzigd vaststelt. Openbaarmaking van de controleverklaring is slechts toegestaan samen met de jaarstukken.

Onze controleverklaring is voorzien van de naam van onze accountantspraktijk en de naam van de accountant, echter zonder persoonlijke handtekening. Wij verzoeken u onze controleverklaring zonder persoonlijke handtekening op te nemen in de te deponeren en openbaar te maken jaarstukken. Wij sluiten één exemplaar bij van onze controleverklaring voorzien van een originele handtekening. Dit exemplaar is ten behoeve van uw archief. Het deponeren of publiceren van de door ons voor identificatiedoeleinden gewaarmerkte jaarstukken is niet toegestaan.

Overigens wijzen wij erop dat, indien tot Provinciale Staten omstandigheden blijken die aanpassing van de jaarrekening noodzakelijk maken, een dergelijke aanpassing nog voor de vergadering van Provinciale Staten waarin de vaststelling van de jaarrekening staat geagendeerd moet worden gemaakt. Uiteraard vervalt in die situatie onze bovengenoemde machtiging.

Indien u deze jaarstukken waaronder de door de accountant gecontroleerde jaarrekening opneemt op internet, dient u te waarborgen dat de jaarstukken goed zijn afgescheiden van andere informatie. Afscheiding kan bijvoorbeeld plaatsvinden door de jaarstukken in niet-bewerkbare vorm als een afzonderlijk bestand op te nemen of door een waarschuwing op te nemen indien de lezer de jaarstukken verlaat ("U verlaat de beveiligde jaarstukken, waaronder de door de accountant gecontroleerde jaarrekening").

Ernst & Young Accountants LLP is een limited liability partnership opgericht naar het recht van Engeland en Wales en geregistreerd bij Companies House onder registratienummer OC335594. In relatie tot Ernst & Young Accountants LLP wordt de term partner gebruikt voor een (vertegenwoordiger van een) vennoot van Ernst & Young Accountants LLP. Ernst & Young Accountants LLP is statutair gevestigd te 6 More London Place, London, SE1 2DA, Verenigd Koninkrijk, heeft haar hoofdvestiging aan Boompjes 258, 3011 XZ Rotterdam, Nederland en is geregistreerd bij de Kamer van Koophandel Rotterdam onder nummer 24432944. Op onze werkzaamheden zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin een beperking van de aansprakelijkheid is opgenomen.

Een exemplaar van de jaarrekening dient te worden ondertekend door de leden van het college van Gedeputeerde Staten en te worden aangeboden aan Provinciale Staten. Deze jaarrekening dient te worden vastgesteld in een vergadering van Provinciale Staten en de vaststelling dient te worden genotuleerd.

Tot het geven van nadere toelichting zijn wij graag bereid.

Hoogachtend,
Ernst & Young Accountants LLP

D.E. Engwerda RA

Paraaf voor waarmerkingsdoel

Bijlagen: Controleverklaring zonder persoonlijke handtekening ten behoeve van opname in de overige gegevens van de jaarstukken
Controleverklaring voorzien van de originele handtekening ten behoeve van uw archief
Gewaarmerkt exemplaar van de jaarstukken
Informatieblad Openbaarmaking van controleverklaringen

Building a better working world

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: Provinciale Staten van de provincie Drenthe

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van de provincie Drenthe te Assen gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2018 als van de activa en passiva van de provincie Drenthe op 31 december 2018 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV);
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder provinciale verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader dat is vastgesteld door Provinciale Staten op 14 november 2018 en die d.d. 5 februari 2019 in mandaat van Provinciale Staten is geactualiseerd door het college van Gedeputeerde Staten.

De jaarrekening bestaat uit:

- het overzicht van baten en lasten over 2018;
- de balans per 31 december 2018;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen (inclusief hoofdstuk III.1.1 Investeringen);
- de SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (hoofdstuk III.1.4 Rapportage single information single audit (SiSa));
- de bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol dat is vastgesteld door Provinciale Staten op 14 november 2018 en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2018 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van de provincie Drenthe zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Benadrukking van de gehanteerde grondslag voor verantwoording van de verstrekte subsidies
Wij vestigen de aandacht op de toelichting zoals opgenomen op pagina 262 tot en met 263 van de jaarrekening waarin een nadere toelichting wordt verstrekt inzake de gehanteerde grondslag voor de verantwoording van de (voorwaardelijke exploitatie- en investerings-)subsidies in relatie tot de handreiking Verantwoorden van subsidies zoals uitgebracht door de Commissie BBV op 21 januari 2019. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd
In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Materialiteit
Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 3.780.000. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2018. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

Wij zijn met Provinciale Staten overeengekomen dat wij aan Provinciale Staten tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 378.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve, SiSa- of WNT-redenen relevant zijn.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen;
- het voorwoord;
- de hoofdstukken Inleiding, Kerngegevens, Investeringsagenda en III Overige gegevens (met uitzondering van hoofdstukken III.1.1 Investeringen en III.1.4 Rapportage single information single audit (SiSa)).

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening. Het college van Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten voor de jaarrekening

Het college van Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het college van Gedeputeerde Staten is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder provinciale verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader dat is vastgesteld door Provinciale Staten op 14 november 2018 en die d.d. 5 februari 2019 in mandaat van Provinciale Staten is geactualiseerd door het college van Gedeputeerde Staten.

In dit kader is het college van Gedeputeerde Staten tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van Gedeputeerde Staten noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college van Gedeputeerde Staten afwegen of de financiële positie voldoende is om de provincie in staat te stellen de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen. Het college van Gedeputeerde Staten moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de risico's kunnen worden opgevangen toelichten in de jaarrekening.

Provinciale Staten is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de provincie.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het controleprotocol dat is vastgesteld door Provinciale Staten op 14 november 2018, het Controleprotocol WNT 2018, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's:
  - dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude;
  - dat baten en lasten, alsmede de balansmutaties als gevolg van fouten of fraude niet in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de provincie;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van Gedeputeerde Staten en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het college van Gedeputeerde Staten gehanteerde afweging dat de provincie in staat is de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de provincie haar financiële risico's kan opvangen. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de provincie de financiële risico's niet kan opvangen;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met Provinciale Staten onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Groningen, 1 mei 2019

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. D.E. Engwerda RA

Building a better working world

Openbaarmaking van controleverklaringen

1 Condities

De machtiging om de controleverklaring openbaar te maken wordt gegeven onder de volgende condities:

- Indien na het verlenen van deze machtiging feiten en omstandigheden bekend worden die van essentiële betekenis zijn voor het beeld dat de jaarrekening oproept, is nader overleg met de accountant noodzakelijk.
- De machtiging heeft betrekking op het opnemen van de controleverklaring in het ten behoeve van de algemene vergadering uit te brengen verslag, waarin ook de opgemaakte jaarrekening wordt opgenomen.
- De machtiging heeft ook betrekking op het opnemen van de controleverklaring in het bij het handelsregister te deponeren verslag, mits de behandeling van de jaarrekening op de algemene vergadering niet tot aanpassing leidt.
- De voor deponering bij het handelsregister bestemde jaarrekening waarin op grond van artikel 2:397 BW vereenvoudigingen zijn aangebracht, dient te zijn ontleend aan de door de algemene vergadering vastgestelde jaarrekening. Een concept van deze voor deponering bij het handelsregister bestemde jaarrekening dient aan ons ter inzage te worden gegeven.
- De controleverklaring kan ook worden toegevoegd indien de jaarrekening op elektronische wijze, bijvoorbeeld op internet, wordt openbaar gemaakt. Deze jaarrekening dient de volledige jaarrekening te zijn en deze dient goed te zijn afgescheiden van andere gelijktijdig elektronisch openbaar gemaakte informatie.
- Indien de reeds openbaar gemaakte jaarrekening wordt opgenomen in een ander stuk dat zal worden openbaar gemaakt, is voor het opnemen van de controleverklaring daarbij opnieuw toestemming van de accountant nodig.

2 Toelichting op de condities

2.1 Raad van commissarissen en raad van bestuur

De accountant zendt zijn controleverklaring doorgaans aan de raad van commissarissen en de raad van bestuur. Dit is in overeenstemming met Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek (BW) dat in artikel 393 onder meer zegt: "De accountant geeft de uitslag van zijn onderzoek weer in een verklaring". "De accountant brengt omtrent zijn onderzoek verslag uit aan de raad van commissarissen en aan het bestuur."

2.2 Algemene vergadering

Openbaarmaking van de controleverklaring is slechts toegestaan na uitdrukkelijke toestemming van de accountant. In dit kader wordt onder openbaarmaking verstaan het beschikbaar stellen voor het publiek, dan wel aan een zodanige kring van personen dat deze met het publiek gelijk is te stellen. Verspreiding onder aandeelhouders c.q. leden valt ook onder dit begrip openbaar maken, zodat voor het opnemen van de controleverklaring in het verslag dat aan de algemene vergadering wordt uitgebracht machtiging van de accountant nodig is.

2.3 Controleverklaring plus verantwoording

De machtiging heeft betrekking op publicatie in het verslag waarin tevens is opgenomen de jaarrekening waarop de controleverklaring betrekking heeft. Deze conditie stoelt op de beroepsregels die zeggen dat het de accountant verboden is toestemming te geven tot openbaarmaking van zijn verklaring anders dan tezamen met de verantwoording waarop die verklaring betrekking heeft. De accountant zal ook altijd de overige inhoud van het verslag willen zien, omdat het hem niet toegestaan is toestemming tot openbaarmaking van zijn verklaring te verlenen indien door de inhoud van de gezamenlijk openbaar gemaakte stukken een onjuiste indruk omtrent de betekenis van de jaarrekening wordt gewekt.

2.4 Gebeurtenissen tussen datum controleverklaring en algemene vergadering

Aandacht dient geschonken te worden aan het feit dat zich tussen de datum van de controleverklaring en de datum van de algemene vergadering waarin omtrent de vaststelling van de jaarrekening wordt beslist, feiten of omstandigheden kunnen voordoen die van essentiële betekenis zijn voor het beeld dat de jaarrekening oproept. De accountant dient namelijk op grond van COS 560 controlewerkzaamheden te verrichten die er op gericht zijn toereikende controle-informatie te verkrijgen dat alle gebeurtenissen voor de datum van de controleverklaring die aanpassing van of vermelding in de jaarrekening vereisen, zijn gesignaleerd.

Indien de accountant gebeurtenissen ter kennis komen, die van materiële betekenis kunnen zijn voor de jaarrekening, dient de accountant te overwegen of die gebeurtenissen juist zijn verwerkt en toereikend zijn vermeld in de toelichting bij de jaarrekening. Als de accountant tussen de datum van de controleverklaring en de datum dat de jaarrekening openbaar wordt gemaakt, kennis neemt van een feit dat de jaarrekening materieel zou kunnen beïnvloeden, dient de accountant te beoordelen of de jaarrekening moet worden gewijzigd, de kwestie te bespreken met de leiding en te handelen zoals op grond van de omstandigheden noodzakelijk is.

2.5 Handelsregister

De jaarrekening wordt (bij onder titel 9 BW2 vallende rechtspersonen samen met het jaarverslag en de overige gegevens) overgelegd aan de algemene vergadering. De algemene vergadering beslist over de vaststelling van de jaarrekening. Pas na de vaststelling van de jaarrekening door de algemene vergadering is sprake van een vennootschappelijke jaarrekening. Deze jaarrekening zal in de regel in ongewijzigde vorm worden vastgesteld. Aan de vennootschappelijke jaarrekening moet als onderdeel van de overige gegevens de controleverklaring worden toegevoegd. De tekst hiervan is normaal gesproken identiek aan de eerder afgelegde controleverklaring. Het is de vennootschappelijke jaarrekening die samen met het jaarverslag en de overige gegevens bij het handelsregister wordt openbaar gemaakt. Onder de overige gegevens behoort dan te zijn opgenomen de controleverklaring die behoort bij de volledige jaarrekening. Indien de behandeling van de jaarrekening op de algemene vergadering niet tot aanpassing leidt, kan de controleverklaring worden toegevoegd aan de door de algemene vergadering vastgestelde jaarrekening en bij tijdige deponering van het verslag ten kantore van het handelsregister als onderdeel van dit verslag worden openbaar gemaakt.

2.6 Openbaarmaking op andere wijze

De jaarrekening kan ook worden openbaar gemaakt op andere wijze dan door deponering bij het handelsregister. De controleverklaring kan ook dan worden toegevoegd, mits het gaat om openbaarmaking van de volledige jaarrekening. Indien een deel van een jaarrekening dan wel een verkorte jaarrekening openbaar wordt gemaakt, is het niet toegestaan dat daarbij enigerlei door de accountant gegeven mededeling wordt openbaar gemaakt, tenzij:

a. hij tot het oordeel is gekomen dat in de gegeven omstandigheden het desbetreffende stuk toereikend is; of
b. op grond van wettelijke voorschriften met openbaarmaking van het desbetreffende stuk kan worden volstaan.

Indien niet de volledige jaarrekening wordt openbaar gemaakt, is nader overleg met de accountant noodzakelijk. Bij het opnemen van de jaarrekening en de controleverklaring op internet dient gewaarborgd te worden dat de jaarrekening goed is afgescheiden van andere informatie op de internetsite. De scheiding kan bijvoorbeeld plaatsvinden door de jaarrekening in niet-bewerkbare vorm als een afzonderlijk bestand op te nemen of door een waarschuwing op te nemen indien de lezer de jaarrekening verlaat.

2.7 Opnemen in een ander stuk

Indien de reeds openbaar gemaakte jaarrekening wordt opgenomen in een ander stuk dat zal worden openbaar gemaakt, is sprake van een nieuwe openbaarmaking en is opnieuw toestemming van de accountant nodig. Een voorbeeld van deze situatie is de publicatie van een emissieprospectus met daarin opgenomen de jaarrekening, nadat dezelfde jaarrekening tezamen met de andere jaarstukken is gedeponeerd bij het handelsregister. Voor elke nieuwe openbaarmaking is dus opnieuw toestemming van de accountant nodig.

2.8 Gebeurtenissen na de algemene vergadering

Indien na de vaststelling van de jaarrekening feiten en omstandigheden bekend zijn geworden waardoor de jaarrekening niet langer het wettelijk vereiste inzicht geeft, moet niettemin de bij de vastgestelde jaarrekening afgegeven controleverklaring worden gehandhaafd, evenals de bij het handelsregister neergelegde controleverklaring. In dat geval dient de rechtspersoon over deze feiten en omstandigheden een mededeling bij het handelsregister te deponeren, voorzien van een controleverklaring. Ook in deze situatie is nader overleg met de accountant noodzakelijk.

Uitkomsten controle en overige informatie 2018

Rapportage aan Provinciale Staten

Provincie Drenthe | Mei 2019

Building a better working world

Ernst & Young Accountants LLP
Leonard Springerlaan 17
9727 KB Groningen, Netherlands
Postbus 997
9700 AZ Groningen, Netherlands

Tel: +31 88 407 10 00
Fax: +31 88 407 25 05
ey.com

Provinciale Staten van de provincie Drenthe
T.a.v. de Begeleidingscommissie Accountant (BCA)
Postbus 122
9400 AC ASSEN

Groningen, 1 mei 2019

REQ3406122/mm

Uitkomsten controle en overige informatie 2018

Geachte leden van Provinciale Staten,

Het doet ons genoegen u verslag uit te brengen omtrent de uitkomsten van onze accountantscontrole van de jaarrekening 2018 van de provincie Drenthe. In het hoofdstuk Kernpunten uit onze rapportage vindt u:

- de status van de accountantscontrole en openstaande punten;
- de reikwijdte van de accountantscontrole;
- de belangrijkste uitkomsten.

In de paragraaf Onze analyse van het resultaat 2018 van het hoofdstuk Uitkomsten jaarrekeningcontrole geven wij onze mening over de kwaliteit van het resultaat en significante transacties en/of ongebruikelijke mutaties op de balans of het overzicht van baten en lasten.

De paragraaf Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle van het hoofdstuk Uitkomsten jaarrekeningcontrole biedt informatie over de gesignaleerde kernpunten van de controle en overige punten.

In de paragrafen daarna gaan we in op onze onafhankelijkheid en op onze conclusie met betrekking tot het jaarverslag.

De bijlagen bevatten informatie over onze werkwijze, de reikwijdte van de accountantscontrole en de inzet van deskundigen, de communicatie met u en het management, de kwaliteit van de interne beheersorganisatie en controleverschillen.

De huidige veranderingen in het accountantsberoep, mede geïnitieerd door onze beroepsgroep NBA, de politiek en de Autoriteit Financiële Markten (AFM), gericht op verbetering van de kwaliteit en versterking van de onafhankelijkheid, ondersteunen wij volledig. In dit verband onderstrepen wij het belang van het voeren van een open en eerlijke dialoog met u als lid van de Begeleidingscommissie Accountant (BCA) en Provinciale Staten. Dit vormt een essentieel onderdeel van het controleproces en van de corporate governance als geheel.

Ernst & Young Accountants LLP is een limited liability partnership opgericht naar het recht van Engeland en Wales en geregistreerd bij Companies House onder registratienummer OC335594. In relatie tot Ernst & Young Accountants LLP wordt de term partner gebruikt voor een (vertegenwoordiger van een) vennoot van Ernst & Young Accountants LLP. Ernst & Young Accountants LLP is statutair gevestigd te 6 More London Place, London, SE1 2DA, Verenigd Koninkrijk, heeft haar hoofdvestiging aan Boompjes 258, 3011 XZ Rotterdam, Nederland en is geregistreerd bij de Kamer van Koophandel Rotterdam onder nummer 24432944. Op onze werkzaamheden zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin een beperking van de aansprakelijkheid is opgenomen.

Building a better working world

Het concept van dit verslag hebben wij op vrijdag 12 april 2019 besproken met de portefeuillehouder financiën en de provinciesecretaris.

Een afschrift van dit verslag is toegezonden aan het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe.

Wij stellen het op prijs een en ander persoonlijk toe te lichten of eventuele vragen omtrent deze of andere met de controle verband houdende zaken te beantwoorden.

Hoogachtend,
Ernst & Young Accountants LLP

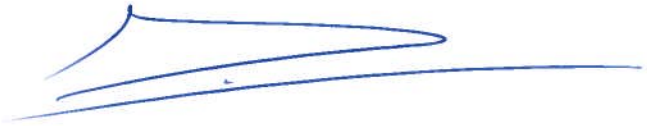

D.E. Engwerda RA

Inhoudsopgave

Kernpunten uit onze rapportage 4

Uitkomsten jaarrekeningcontrole: 5
- Onze analyse van het resultaat 2018
- Onze analyse van de financiële positie 2018
- Onze analyse van de gehanteerde grondslagen
- Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Kwaliteit beheersorganisatie: 16
- Overwegingen met betrekking tot fraude en het risico op management override
- Overwegingen met betrekking tot corruptie- en omkopingsrisico's
- Bevindingen interne beheersing
- Automatisering

Rechtmatigheidsbeheer 19

Bijlagen 22

Totaal aantal pagina's in dit rapport: 36

Kernpunten uit onze rapportage

Kernpunt	Uitkomst
Goedkeurend oordeel ten aanzien van getrouwheid	Wij hebben op woensdag 1 mei 2019 een goedkeurende controleverklaring verstrekt bij de jaarrekening 2018 met betrekking tot de getrouwheid. Dit betekent dat de jaarrekening 2018 van de provincie Drenthe een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2018 als van de activa en passiva per 31 december 2018 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.
Goedkeurend oordeel ten aanzien van rechtmatigheid	Tevens hebben wij op woensdag 1 mei 2019 bij de jaarrekening 2018 een goedkeurende controleverklaring verstrekt met betrekking tot de rechtmatigheid. Dit betekent dat de in de jaarrekening 2018 van de provincie Drenthe verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder provinciale verordeningen.
Bevindingen ten aanzien van de WNT-verantwoording	Wij hebben de in de WNT-verantwoording van de provincie Drenthe gecontroleerd met inachtneming van het Controleprotocol WNT. Wij hebben vastgesteld dat de opgenomen toelichting in de jaarrekening voldoet aan de daaraan te stellen eisen. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf 'Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle' van het hoofdstuk 'Uitkomsten jaarrekeningcontrole'.
Geen bevindingen ten aanzien van de SiSa-bijlage	Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2018. Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de overige specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.
Ongecorrigeerde controleverschillen	In totaal resteren in de jaarrekening 2018 ongecorrigeerde controleverschillen met betrekking tot getrouwheid van € 813.000 positief. Dit betekent dat wanneer deze controleverschillen zouden zijn gecorrigeerd, het gerealiseerd resultaat € 813.000 hoger zou uitvallen. Het totaalbedrag van de geconstateerde financiële rechtmatigheidsfouten bedraagt € 462.000. Voor een totaaloverzicht van de ongecorrigeerde controleverschillen verwijzen wij naar het hoofdstuk 'Controleverschillen' in de bijlage. De geconstateerde financiële rechtmatigheidsfouten hebben betrekking op onrechtmatige inkopen en aanbestedingen.
Jaarverslag is opgesteld in overeenstemming met het BBV en bevat geen materiële inconsistenties met de jaarrekening	Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag overeenkomstig het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is opgesteld en met de jaarrekening verenigbaar is en het jaarverslag in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent de provincie en haar omgeving geen materiële onjuistheden bevat.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van het resultaat 2018

Voordelig resultaat van € 34,5 miljoen

Het gerealiseerd resultaat (resultaat na begrote mutaties in reserves) over het jaar 2018 bedraagt € 34,5 miljoen voordelig ten opzichte van een begroot resultaat van € nihil.

Het resultaat over 2018 ten opzichte van de gewijzigde begroting kan als volgt worden weergegeven:

Resultaat 2018 ten opzichte van de gewijzigde begroting

Bedragen x € 1.000	Gewijzigde begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Totale lasten	277.628	266.159	(11.469)
Totale baten	275.603	298.640	23.037
Totaal saldo van baten en lasten	(2.025)	32.481	34.506
Begrote stortingen in reserves	111.921	111.921	-
Begrote onttrekkingen aan reserves	113.946	113.946	-
Gerealiseerd resultaat	-	34.506	34.506

In de toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening 2018 is een gedetailleerd overzicht opgenomen van de afwijkingen welke tot het rekeningresultaat van € 34,5 miljoen voordelig leiden.

Het gerealiseerd resultaat van € 34,5 miljoen bedraagt 12% van het begrotingstotaal en is hiermee fors. Een deel van het gerealiseerd resultaat wordt veroorzaakt door de correctie van interne bijdragen uit reserves aan investeringen in 2018 (€ 13,4 miljoen), wat op grond van de geldende verslaggevingsregels (het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten) met ingang van 2017 niet langer is toegestaan. Voor een nadere toelichting hierop verwijzen wij naar paragraaf Verantwoording van interne bijdragen op investeringen in het hoofdstuk Uitkomsten jaarrekeningcontrole. Zonder deze correctie zou het gerealiseerd resultaat € 21,1 miljoen bedragen. Ten opzichte van het begrotingstotaal bedraagt het gecorrigeerde gerealiseerd resultaat 7,6%, wat nog steeds relatief fors is.

Het rekeningresultaat wordt veroorzaakt door voordelen op vrijwel alle programma's, waarbij de voordelen op de programma's 3. Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer (totaal € 7,4 miljoen) en 8. Middelen (€ 20 miljoen) relatief het grootst zijn.

Wij adviseren de provincie de afwijkingen ten opzichte van de begroting nader te analyseren, waarbij wordt nagegaan of de afwijkingen:

- een externe oorzaak hebben en dus niet waren te voorzien;
- een interne oorzaak hebben en of deze eerder waren te voorzien.

Wij zijn mening dat de afwijkingen ten opzichte van de begroting in de jaarstukken toereikend zijn toegelicht.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van de financiële positie 2018

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

In het jaarverslag is onder andere de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing opgenomen, welke informatie bevat over de weerstandscapaciteit, de risico's en het beleid dat hieromtrent gedurende 2018 is gevoerd.

Beschikbare incidentele en structurele weerstandscapaciteit

In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing in de jaarrekening 2018 wordt ten aanzien van de beschikbare weerstandscapaciteit onderscheid gemaakt in de incidentele en structurele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de risicoreserve en de vrije ruimte in de algemene reserve. De structurele weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe bestaat voornamelijk uit de onbenutte belastingcapaciteit van de opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB) en de post onvoorzien.

De beschikbare weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe kan, op basis van de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing in het jaarverslag, als volgt worden samengevat:

Beschikbare weerstandscapaciteit (in duizenden euro's)	2018	2019	2020	2021
Incidentele weerstandscapaciteit	28.917	28.917	28.917	28.917
Structurele weerstandscapaciteit	12.924	13.845	14.039	13.710

Minimaal benodigde weerstandscapaciteit bedraagt € 21,0 miljoen

Voor de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit is door de provincie een risico-inventarisatie uitgevoerd. Uit deze risico-inventarisatie zijn 45 (2017: 47) risico's gebleken, met een totale impact (zonder rekening te houden met de kans van voordoen) van € 52,8 miljoen (2017: € 51,0 miljoen). In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing zijn de 10 belangrijkste risico's opgenomen, die 86% van het totaal van de risico's vertegenwoordigen.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van de financiële positie 2018

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Op basis van de onderkende risico's en bijbehorende beheersingsmaatregelen is een risico-simulatie uitgevoerd, waaruit blijkt dat met 90% zekerheid alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van circa € 21,0 miljoen (2016: € 20,6 miljoen). Dit betekent dat de beschikbare (incidentele) weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe voldoende is om deze risico's op te kunnen vangen.

Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing geeft goed inzicht in het weerstandsvermogen
Wij zijn van mening dat de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing een goed inzicht geeft in het beleid van de provincie Drenthe ten aanzien van het weerstandsvermogen, de risico's waar uw provincie mee kan worden geconfronteerd en hoe deze worden beheerst en de beschikbare middelen (beschikbare weerstandscapaciteit) om de risico's af te dekken, indien de risico's op grond van het beleid ten aanzien van het weerstandsvermogen niet op andere wijze kunnen worden opgevangen.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van de gehanteerde grondslagen

Aanvaardbaarheid van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling	Naar onze mening zijn de door het college gekozen waarderingsgrondslagen aanvaardbaar en consistent toegepast met betrekking tot de significante jaarrekeningposten en bijzondere transacties. Dit geldt tevens voor het tijdstip waarop die transacties hebben plaatsgevonden, de periode waarin zij zijn verantwoord en de desbetreffende toelichtingen in de jaarrekening.
Kwaliteit jaarverslag	Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag overeenkomstig de provinciewet en het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten is opgesteld en verenigbaar is met de jaarrekening. Verder hebben wij vastgesteld dat de verplichte paragrafen zijn toegevoegd.
Eerste toepassing of stelselwijziging	In de jaarrekening 2018 van de provincie Drenthe is geen sprake van de eerste toepassing van nieuwe standaarden (c.q. verslaggevingsregels). Dit betekent eveneens dat de provincie Drenthe in de jaarrekening 2018 de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling consistent met voorgaand jaar heeft toegepast.
Materiële alternatieve verwerkingswijzen	Het college van Gedeputeerde Staten heeft in de jaarrekening 2018 de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) gevolgd. Dit betekent dat geen materiële alternatieve verwerkingswijzen zijn gehanteerd.
Verslaggeving over ongebruikelijke transacties/controversiële aangelegenheden/nieuwe ontwikkelingen	Wij hebben geen (indicaties voor) ongebruikelijke transacties en/of controversiële aangelegenheden in de jaarrekening 2018 geconstateerd. Het college van Gedeputeerde Staten heeft ons eveneens middels de bevestiging bij de jaarrekening bevestigd dat hiervan geen sprake is.
Significante schattingsposten	Voor een nadere toelichting op onze werkzaamheden ten aanzien van de significante schattingsposten in de jaarrekening van de provincie Drenthe, verwijzen wij naar de paragraaf Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle van dit hoofdstuk.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Waardering verstrekte leningen, waaronder revolverende leningen

Verstrekte leningen aan openbare lichamen en overige langlopende leningen van in totaal € 162,6 miljoen worden ultimo 2018 juist gewaardeerd

Ultimo 2018 heeft de provincie Drenthe voor een totaalbedrag van € 162,6 miljoen aan leningen verstrekt aan derde partijen. De samenstelling van de verstrekte leningen kan als volgt nader worden weergegeven:

Omschrijving (bedragen x €1.000)	2018	2017
Leningen aan openbare lichamen	47.000	47.000
Overige langlopende leningen	115.633	83.215
Totaal	**162.633**	**130.215**

De toename van de overige langlopende leningen van € 32,4 miljoen wordt met name veroorzaakt door nieuw verstrekte leningen aan Re-Net Hoogeveen (€ 2,2 miljoen) en de Drentse Energie Organisatie (€ 29,2 miljoen). Tevens zijn de verstrekte leningen aan breedbandcoöperaties toegenomen met een bedrag van € 7,7 miljoen. Daarentegen is sprake van een afname van de obligaties/deposito's van € 26,9 miljoen naar € 19,9 miljoen, wat wordt veroorzaakt door de aflossing van een obligatie in 2018 met een nominale waarde van € 7,0 miljoen.

De overige langlopende geldleningen van in totaal € 115,6 miljoen kunnen als volgt nader worden gespecificeerd:

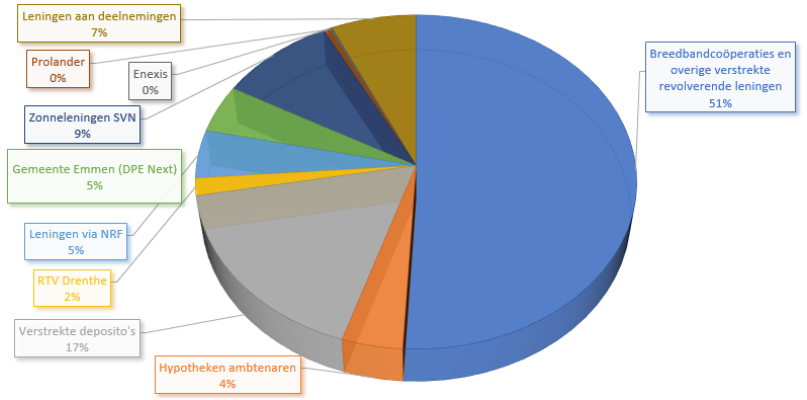

In 2015 is door de provincie Drenthe aan stichting Energy Challenges een lening verstrekt van € 372.500. Gedurende 2018 is gebleken dat de stichting, als gevolg van structureel tegenvallende kasstromen, niet kan voldoen aan de rente- en aflossingsverplichtingen. Gezien voorgaande is de per balansdatum resterende vordering van € 348.000 door de provincie Drenthe volledig voorzien. Op basis van de beschikbare informatie kunnen wij instemmen met deze verwerkingswijze.

Met betrekking tot de overige langlopende vorderingen hebben wij vastgesteld dat de leningnemers in 2018 aan hun rente- en aflossingsverplichtingen hebben voldaan. Daarnaast hebben wij vastgesteld dat de provincie een adequate analyse heeft gemaakt van de inbaarheid van de betreffende verstrekte geldleningen ultimo 2018, die wij hebben getoetst. Hieruit zijn geen bevindingen gebleken. Dit betekent dat de verstrekte leningen ultimo 2018 juist worden gewaardeerd.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Waardering deelneming N.V. NOM

Deelneming in N.V. NOM ultimo 2018 voor een bedrag van € 0,6 miljoen te laag gewaardeerd

Onder de kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen van de post financiële vaste activa in de jaarrekening is onder meer de deelneming in de Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (N.V. NOM) van de provincie Drenthe opgenomen. Ultimo 2018 bedraagt de verkrijgingsprijs van het aandelenbelang van de provincie Drenthe (16,66%) (voor bijzondere waardeverminderingen) € 21,5 miljoen. Het aandelenbelang van de provincie Drenthe is primair in 2016 tot stand gekomen middels de overname van 16,66% van de aandelen van N.V. NOM van het ministerie van Economische Zaken (EZ). De overnameprijs van € 21,5 miljoen was gebaseerd op de intrinsieke waarde van N.V. per 1 januari 2016, gecorrigeerd voor de benaderde marktwaarde van de participaties, daar deze in de jaarrekening van N.V. NOM tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde worden gewaardeerd.

In 2018 heeft de provincie Drenthe geconstateerd dat de benaderde marktwaarde van de participaties van N.V. NOM in 2018 is gedaald ten opzichte van de overnamedatum (waardedaling van ca. € 10 miljoen). Hiermee is sprake van een indicatie voor een bijzondere waardevermindering van het aandelenbelang in N.V. NOM. Uit een nadere analyse is gebleken dat deze waardedaling niet volledig onder de compensatieregeling die met het Rijk is overeengekomen valt.

Uit de door de provincie Drenthe uitgevoerde analyse van de jaarstukken 2018 van de NOM blijkt dat de marktwaarde van het aandelenbelang € 0,7 miljoen lager is dan de boekwaarde van € 21,5 miljoen. Omdat de definitieve jaarstukken van de NOM pas in een laat stadium van het jaarrekeningtraject van de provincie Drenthe beschikbaar zijn gekomen, heeft de provincie Drenthe vooruitlopend op de definitieve jaarstukken, op basis van de concept jaarstukken in de jaarrekening 2018 een voorziening opgenomen van € 1,3 miljoen. Omdat de deelneming in N.V. NOM hiermee voor een bedrag van € 0,6 miljoen te laag wordt gewaardeerd, hebben wij hiervoor een controleverschil meegenomen in ons overzicht van ongecorrigeerde controleverschillen.

Wij hebben vastgesteld dat de bijzondere waardevermindering van de deelneming in N.V. NOM toereikend is toegelicht in de toelichting op de financiële vaste activa in de jaarrekening.

Voor komend jaar adviseren wij de provincie Drenthe om samen met de andere aandeelhouders (provincies Groningen en Fryslân) striktere afspraken te maken met N.V. NOM over de timing van oplevering van de definitieve jaarstukken, alsmede de benodigde informatie om de waardering van de deelneming N.V. NOM in de jaarrekening van de provincie te kunnen bepalen.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Verantwoording van verstrekte subsidies door het SNN

Namens de provincie verstrekte subsidies door het SNN juist en rechtmatig verantwoord in de jaarrekening, na correctie van de lasten van € 0,5 miljoen

De provincie Drenthe heeft de uitvoering van enkele subsidieregelingen gemandateerd aan het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN). Dit betreft voor 2018 onder meer de subsidieregelingen Bedrijvenregeling Drenthe, Vierkant voor Werk, Versneller Innovatieve Ambities (VIA) en de MKB-innovatiestimulering Regio en Topsectoren (MIT). De door het SNN namens de provincie Drenthe verstrekte subsidies worden door de provincie Drenthe voor 100% bevoorschot. Periodiek wordt (achteraf) op basis van de opgaven van het SNN de realisatie geboekt. Daarnaast worden de uitvoeringskosten van het SNN periodiek in rekening gebracht aan de provincie Drenthe.

In het kader van de jaarafsluiting 2018 is door de provincie Drenthe geconstateerd dat door het SNN het ontvangen voorschot uit hoofde van de subsidieregeling Toekomstgerichte Melkveehouders nog niet volledig is besteed, waardoor de lasten in de (concept) jaarrekening van de provincie Drenthe voor een bedrag van € 105.000 te hoog worden verantwoord. Tevens heeft de provincie Drenthe geconstateerd dat voor de subsidieregeling MIT op basis van de definitieve opgave van het SNN over 2018 nog een aanvullende last geboekt diende te worden van € 634.000. In de definitieve jaarrekening heeft de provincie Drenthe deze verschillen gecorrigeerd. Wij hebben vastgesteld dat na correctie van bovenstaande posten de lasten uit hoofde van door het SNN uitgevoerde regelingen juist zijn verantwoord.

Daarnaast hebben wij vastgesteld dat de provincie geen formele afspraken heeft gemaakt met het SNN over de wijze waarop deze verantwoording dient af te leggen over de rechtmatige uitvoering van de subsidieregelingen. Om deze reden hebben wij aanvullende werkzaamheden uitgevoerd bij het SNN om de rechtmatigheid van deze verstrekte subsidies vast te stellen. Wij hebben vastgesteld dat de door het SNN namens de provincie verstrekte subsidies in overeenstemming met de door Provinciale Staten vastgestelde verordeningen zijn verstrekt. De subsidies worden derhalve in de jaarrekening 2018 juist en rechtmatig verantwoord.

Verantwoording van de verstrekte subsidies

Nieuwe handreiking Verantwoording van subsidies van de Commissie BBV heeft mogelijk gevolgen voor de verantwoording van de verstrekte subsidies

Op 21 januari 2019 heeft de Commissie BBV de handreiking Verantwoording van subsidies gepubliceerd. Met deze handreiking geeft de Commissie BBV antwoord op de vele vragen rondom de verantwoording van subsidies en verstrekte voorschotten op subsidies. In de handreiking gaat de Commissie BBV in op de vraag wanneer de subsidie als last bij de subsidiegever en als bate bij de subsidieontvanger dient te worden verantwoord.

In de handreiking geeft de Commissie BBV aan dat de verwerkingswijze afhangt van het type subsidie en de gestelde voorwaarden, waarbij de Commissie – bij voorwaardelijke subsidieverstrekkingen (exploitatie- en investeringssubsidies) – duidelijk aangeeft dat de subsidielast op basis van het toerekeningsbeginsel verantwoord dient te worden. Dit betekent dat de subsidielast verantwoord te worden in het jaar/de jaren waarin door de subsidieontvanger de prestatie (waarvoor de subsidie is verstrekt) is geleverd en aan de gestelde voorwaarden is voldaan.

De Commissie geeft in de handreiking aan dat deze verwerkingswijze uit de huidige regelgeving van het BBV voortvloeit en dat deze geen nieuwe of nadere regels bevat. Wel onderkend de Commissie dat in de uitvoering de regels door decentrale overheden anders zijn geïnterpreteerd.

In de jaarrekening 2018 van de provincie Drenthe zijn de subsidielasten verantwoord op basis van het voorzichtigheidsbeginsel. Dit betekent dat de subsidielast voor investerings-/projectsubsidies geheel wordt verantwoord op het moment dat de verplichting wordt aangegaan (c.q. de subsidiebeschikking wordt afgegeven). Deze verwerkingswijze is niet in overeenstemming met de door de Commissie BBV in de handreiking Verantwoording van subsidies voorgeschreven verwerkingswijze.

In IPO-verband zijn kritische vragen gesteld aan de Commissie BBV over de gepubliceerde handreiking en de beperking in verantwoordingsmogelijkheden die deze handreiking met zich meebrengt. Daarnaast hebben wij samen met de andere accountantskantoren die fungeren als accountant van decentrale overheden vanuit de Sectorcommissie Decentrale Overheden van het NBA vragen gesteld over de handreiking, met name over de mate waarin de toepassing van het toerekeningsbeginsel leidt tot een verbeterd inzicht in het vermogen en resultaat van de provincies voor de gebruikers van de jaarrekening en de praktische toepasbaarheid van het toerekeningsbeginsel. Dit heeft vooralsnog niet tot een ander inzicht van de Commissie BBV geleid.

De handreiking heeft in 2019 grote impact op de jaarrekening van veel decentrale overheden, waarbij de impact voor de provincies naar verwachting het grootste is. Door het overgrote deel van de provincies wordt namelijk op dit moment voor de verantwoording van de subsidielasten het voorzichtigheidsbeginsel gehanteerd, in tegenstelling tot het op basis van de handreiking vereiste toerekeningsbeginsel.

In de handreiking heeft de Commissie BBV aangegeven dat daar de begroting 2018 niet meer aangepast kan worden, de subsidielasten in ieder geval vanaf 2019 verantwoord dienen te worden in overeenstemming met de handreiking. In de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling heeft de provincie Drenthe de huidige grondslag voor verwerking van subsidielasten duidelijk toegelicht. Daarnaast heeft de provincie Drenthe de (mogelijke) gevolgen van de nieuwe handreiking Verantwoording van subsidies op de jaarrekening 2018 adequaat toegelicht. Om deze reden kunnen wij instemmen met de verantwoordingswijze van de subsidies in de jaarrekening 2018 van de provincie Drenthe.

Verantwoording van de verstrekte subsidies

Nieuwe handreiking Verantwoording van subsidies van de Commissie BBV heeft mogelijk gevolgen voor de verantwoording van de verstrekte subsidies

De stelselwijziging van het voorzichtigheidsbeginsel naar het toerekeningsbeginsel heeft naar verwachting een forse (positieve) financiële impact op het vermogen (en de overlopende passiva) van de provincie Drenthe. Als gevolg van de overgang naar het toerekeningsbeginsel zullen de subsidielasten over het algemeen later in tijd worden verantwoord, wat een positief effect op het vermogen en resultaat van de provincie Drenthe heeft. Dit effect is naar verwachting fundamenteel voor het begrip van de gebruikers van de jaarrekening, waaronder Provinciale Staten.

Om deze reden hebben wij in onze controleverklaring een paragraaf ter benadrukking van de gehanteerde grondslag voor de verantwoording van de verstrekte subsidies opgenomen. In deze paragraaf verwijzen wij naar de toelichting in de jaarrekening waarin is opgenomen op welke wijze de subsidielasten in de jaarrekening 2018 zijn verwerkt en wat de verwachte gevolgen van de nieuwe handreiking Verantwoording van subsidies van de Commissie BBV zijn.

Daarnaast merken wij op dat een stelselwijziging van het voorzichtigheidsbeginsel naar het toerekeningsbeginsel een complexe en omvangrijke transitie betreft en forse impact heeft op de bedrijfsvoering. De toepassing van het toerekeningsbeginsel heeft naar verwachting belangrijke gevolgen voor de vereisten in de algemene subsidieverordening en de subsidiebeschikkingen, omdat de toepassing van het toerekeningsbeginsel vereist dat de provincie per einde boekjaar inzicht heeft in de voortgang van alle subsidieprojecten, om de omvang van de te verantwoorden last over het boekjaar te bepalen. Dit brengt derhalve belangrijke aanvullende werkzaamheden voor de provincie met zich mee.

Hiermee samenhangend zal de overgang naar het toerekeningsbeginsel ook leiden tot een belangrijke verzwaring van de administratieve lasten voor de subsidieontvangers, omdat deze periodiek de voortgang van de subsidieprojecten dienen te rapporteren aan de provincie Drenthe.

Wij adviseren de provincie dan ook om – in afwachting van de reactie van de Commissie BBV op de in IPO-verband verstuurde brief met bezwaren tegen de nieuwe handreiking - in de komende periode de gevolgen van de nieuwe handreiking Verantwoording van subsidies in kaart te brengen en de impact hiervan nader te kwantificeren, dit ook met het oog op de (mogelijke) vereiste begrotingswijzigingen voor 2019.

Indien de Commissie BBV vasthoudt aan haar handreiking is een stelselwijziging naar het toerekeningsbeginsel verplicht.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Verantwoording van interne bijdragen op investeringen

Verantwoording van bijdragen van derden in projecten en investeringen in materiële activa vindt niet conform de verslaggevingsregels plaats

Op grond van de geldende verslaggevingsregels (het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten; BBV) mogen bijdragen van derden in projecten of investeringen in materiële vaste activa in mindering worden gebracht op de investering. Wij hebben geconstateerd dat in 2018, naast bijdragen van derden, tevens interne bijdragen uit reserves in projecten of investeringen in mindering zijn gebracht op investeringen. Deze investeringen zijn in 2016 of eerder gestart. Deze verwerkingswijze is echter sinds wijziging van het BBV in 2017 niet meer toegestaan.

In 2018 is door de provincie Drenthe voor een bedrag van € 8,5 miljoen aan interne bijdragen uit reserves (voornamelijk BDU-middelen) in mindering gebracht op investeringen in materiële vaste activa. Tevens zijn voor een bedrag van € 4,9 miljoen aan interne BDU-verplichtingen verantwoord onder de overlopende passiva (vooruitontvangen bedragen). De interne bijdragen hebben betrekking op reeds in 2016 en eerder gestarte investeringen.

In de definitieve jaarrekening 2018 heeft de provincie Drenthe deze verantwoordingswijze aangepast. Als gevolg hiervan heeft per saldo een correctie op de post materiële vaste activa van € 13,4 miljoen plaatsgevonden. Het college van Gedeputeerde Staten stelt als onderdeel van de resultaatsbestemming voor de vrijgevallen middelen toe te voegen aan de reserve Investeringen verkeer en vervoer.

Wij hebben vastgesteld dat de post materiële vaste activa in de jaarrekening 2018 na deze correctie juist wordt verantwoord en juist wordt gewaardeerd.

Naleving Europese aanbestedingsregels en provinciaal inkoop- en aanbestedingsbeleid

Totaalbedrag onrechtmatige inkopen en aanbestedingen over 2018 bedraagt € 462.000

Uit de controle op de inkopen en aanbestedingen over 2018 is gebleken dat een drietal inkopen in 2018 niet voldoen aan de relevante wet- en regelgeving met betrekking tot inkopen en aanbesteden. Voor de provincie Drenthe betreffen dit de Europese aanbestedingsregels, de nationale Aanbestedingswet en het provinciale inkoop- en aanbestedingsbeleid.

In de geconstateerde gevallen is niet voldaan aan de Europese aanbestedingsregels, dan wel het provinciale inkoop- en aanbestedingsbeleid. De totale rechtmatigheidsfout over 2018 bedraagt € 462.000. Wij hebben dit bedrag meegenomen in ons overzicht met controleverschillen. De geconstateerde financiële rechtmatigheidsfouten hebben betrekking op:

- Schoonmaak van diverse gebouwen van de provincie Drenthe (€ 177.000)
- Inhuur van personeel (€ 100.000)
- Telecomdiensten (€ 185.000)

Wij adviseren het college van Gedeputeerde Staten maatregelen te treffen om de rechtmatigheid van inkopen en aanbestedingen preventief te waarborgen. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar onze aanbevelingen omtrent het proces inkopen en aanbestedingen in onze managementletter d.d. 10 december 2018.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Wet Normering Topinkomens (WNT)	Single information Single audit (SiSa)
Over 2018 voldaan aan de WNT; toelichting op de WNT in de jaarrekening voldoet aan de daaraan te stellen eisen	Geen bevindingen geconstateerd ten aanzien van de SiSa-bijlage
Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingevoerd. Op basis van deze wet is de bezoldiging van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector in dienstverband en bij ontslag wettelijk gemaximeerd. Voor de bezoldiging van topfunctionarissen geldt naast de maximering een publicatieverplichting in de jaarrekening. Dit geldt eveneens voor bezoldiging van niet-topfunctionarissen, indien zij de maximale bedragen van topfunctionarissen overschrijden. In het kader van de jaarrekening 2018 heeft de provincie een analyse uitgevoerd van de topfunctionarissen binnen de organisatie. Tevens heeft de provincie vastgesteld of er functionarissen zijn die een hogere bezoldiging dan de gestelde maxima kennen. Deze informatie heeft de provincie opgenomen in de toelichting op de jaarrekening. Wij hebben de juistheid en volledigheid van deze toelichting gecontroleerd en hebben vastgesteld dat de toelichting voldoet aan de daaraan te stellen eisen.	Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2018. De hierbij geconstateerde fouten en onzekerheden dienen op grond van het Bado in het verslag van bevindingen te worden opgenomen indien de navolgende rapporteringstolerantie per specifieke uitkering wordt overschreden: ► € 12.500 indien de omvangbasis kleiner dan of gelijk aan € 125.000 is; ► 10% indien de omvangbasis groter dan € 125.000 en kleiner dan of gelijk aan € 1.000.000 is; ► € 125.000 indien de omvangbasis groter dan € 1.000.000 is. Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de specifieke uitkering geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden. De SiSa-bijlage dient door uw provincie samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli aanstaande elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd. Door middel van een voorgeschreven tabel dienen wij te rapporteren over onze bevindingen ten aanzien van de in de jaarrekening opgenomen SiSa-bijlage. In bijlage 3 bij dit rapport zijn deze bevindingen in de voorgeschreven tabel opgenomen. De provincie kan deze tabel hanteren ten behoeve van verzending naar het CBS.

Kwaliteit beheersorganisatie

Overwegingen met betrekking tot fraude en het risico op management override

Fraude en de naleving van wet- en regelgeving

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude berust zowel bij Provinciale Staten als bij het college van Gedeputeerde Staten. Het is van belang dat het college, onder toezicht van Provinciale Staten, sterk de nadruk legt op het voorkomen van fraude, waardoor de gelegenheden tot het plegen van fraude kunnen afnemen, alsmede op het ontmoedigen daarvan, waardoor personen ervan kunnen worden weerhouden om fraude te plegen omwille van de waarschijnlijkheid dat die wordt ontdekt en bestraft. In onze controle hebben wij aandacht besteed aan de volgende frauderisico's:

Gesignaleerde frauderisico's	Op frauderisico's gerichte beheersingsmaatregelen	Systeem- en gegevensgerichte werkzaamheden en bijbehorende bevindingen
Doorbreking van de beheersmaatregelen door het management bij de totstandkoming van de jaarrekening van de provincie Drenthe	Interne review van de uitgangspunten en aannames in de jaarrekening.	Detailcontrole van de aannames en uitgangspunten ten aanzien van de jaarrekening van de provincie Drenthe.

Naleving wet- en regelgeving en overige

Wij informeren Provinciale Staten over illegale handelingen waarbij het hoger kader is betrokken en over fraude en illegale handelingen (of deze nu door het hoger kader of door andere werknemers zijn veroorzaakt) die een onjuistheid van materieel belang in de jaarrekening tot gevolg hebben. Gedurende de controle zijn geen significante punten gesignaleerd ten aanzien van feitelijke of vermoedelijke niet-nakoming van wet- en regelgeving of statuten, voor zover deze van belang worden geacht voor de mate waarin Provinciale Staten in staat is haar taken te vervullen.

Kwaliteit beheersorganisatie

Overwegingen met betrekking tot corruptie- en omkopingsrisico's

Corruptie-en omkopingsrisico's

Uw provincie maakt onderdeel uit van de overheidssector waarin corruptie vaker dan bij andere sectoren voorkomt. Dit komt onder andere omdat veel transacties met een relatief grote omvang plaatsvinden, de transparantie over marktprijzen niet in alle gevallen voldoende is om te beoordelen en frequent zaken gedaan wordt met andere corruptiegevoelige sectoren (vastgoed, constructie, infrastructuur, et cetera). Om deze reden hebben wij dit als aandachtspunt in onze controle meegenomen. Corruptie is een wereldwijd probleem, waarbij het ook uw verantwoordelijkheid is om corruptie binnen uw provincie te voorkomen. Onze beroepsregels zijn in de praktijkhandreiking Corruptie, een relevant onderwerp in het kader van (controle) werkzaamheden van de accountant verder aangescherpt, hetgeen tot aanvullende werkzaamheden heeft geleid. De provincie Drenthe beschikt over beschreven procedures ten aanzien van de samenwerking met derden en een intern inkoop en aanbestedingsbeleid aangevuld met trainingen voor de juiste mindset van de medewerkers. Zichtbare monitoring op de werking en naleving van dit beleid, is een aandachtspunt voor uw organisatie.

Wij hebben de volgende werkzaamheden verricht om eventuele effecten van dit risico ten behoeve van onze controle van de jaarrekening te mitigeren:

- Detailcontrole op de inkopen en aanbestedingen om vast te stellen dat alle inkopen conform de geldende Europese aanbestedingsregels en het provinciale inkoop- en aanbestedingsbeleid zijn aanbesteedt.
- Middels een steekproef vaststellen of voor alle inkopen welke in rekening zijn gebracht aan de provincie ook een prestatie is geleverd door de tegenpartij.
- Middels een steekproef vaststellen of aan alle grondaankopen en –verkopen door de provincie een taxatie door een onafhankelijk taxateur ten grondslag ligt.
- Middels een steekproef vaststellen of alle verstrekte subsidies in overeenstemming met de geldende interne wet- en regelgeving zijn verstrekt.

Uit bovenstaande werkzaamheden zijn, met uitzondering van de geconstateerde financiële rechtmatigheidsfouten ten aanzien van de inkopen en aanbestedingen (zie hoofdstuk Uitkomsten jaarrekeningcontrole) geen indicaties voor corruptie/omkoping gebleken.

Kwaliteit beheersorganisatie

Bevindingen interne beheersing

Algemeen

Bij de planning en uitvoering van de controle van de jaarrekening 2018 van uw provincie hebben wij de interne beheersmaatregelen, welke onderdeel uitmaken van de administratieve organisatie van uw provincie, in onze overwegingen betrokken. Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van interne beheersmaatregelen onderzocht, voor zover wij dit in het kader van de jaarrekening noodzakelijk achten en niet met het doel om een oordeel over de effectiviteit van de interne beheersing te geven. Wij hebben geen onderzoek naar de effectiviteit van de interne beheersing verricht, anders dan dat relevant is voor onze jaarrekeningcontrole.

Bevindingen interne beheersing

In onze managementletter 2018, uitgebracht op 10 december 2018, hebben wij onze bevindingen en aanbevelingen van onze tussentijdse controle 2018 opgenomen. Over het algemeen constateren wij dat de provincie Drenthe onze aanbevelingen en bevindingen voortvarend oppakt. Wij zullen u in onze managementletter 2019 informeren over de opvolging van onze bevindingen en aanbevelingen naar aanleiding van onze tussentijdse controle 2019.

Automatisering

In onze managementletter 2018 d.d. 10 december 2018 hebben wij u geïnformeerd over onze bevindingen ten aanzien van IT governance, informatiebeveiliging en de uitkomsten van onze IT-auditwerkzaamheden.

Onze controle was niet primair gericht op het doen van een uitspraak omtrent de continuïteit en betrouwbaarheid van (delen van) de geautomatiseerde gegevensverwerking en wij hebben daartoe ook geen opdracht van het management ontvangen. Onze jaarrekeningcontrole heeft echter geen tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking aan het licht gebracht.

Rechtmatigheidsbeheer

Onze bevindingen in het kader van rechtmatigheid

Wij zijn nagegaan of de financiële beheershandelingen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door Provinciale Staten geautoriseerde begroting. Wij constateren de volgende overschrijdingen op lastenniveau ten opzichte van de gewijzigde begroting:

Lastenoverschrijding programma	Begrotingsafwijking	Onrechtmatig, telt niet mee in het oordeel	Rechtmatig, telt mee in het oordeel
Programma 4. Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer Totaal € 1.031.000	Kostenoverschrijdingen die passen binnen het bestaand beleid, maar niet tijdig konden worden gesignaleerd. Daarnaast is sprake van kostenoverschrijdingen die geheel of grotendeels worden gecompenseerd door direct gerelateerde inkomsten, bijvoorbeeld via subsidies of kostendekkende omzet.	V	
Programma 6. Cultuur Totaal € 14.000	Kostenoverschrijdingen die passen binnen het bestaand beleid, maar niet tijdig konden worden gesignaleerd. Daarnaast is sprake van kostenoverschrijdingen die geheel of grotendeels worden gecompenseerd door direct gerelateerde inkomsten, bijvoorbeeld via subsidies of kostendekkende omzet.	V	

Vooruitlopend hierop zijn wij hiervan reeds uitgegaan bij het vormen van ons oordeel over de (begrotings)rechtmatigheid.

Rechtmatigheidsbeheer

Kredieten

Wij zijn nagegaan of de investeringen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door Provinciale Staten geautoriseerde kredieten. Wij hebben geen overschrijdingen op investeringsniveau ten opzichte van de gevoteerde kredieten geconstateerd.

Mutaties reserves

De (begrote) mutaties in de reserves conform het overzicht van baten en lasten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen (€ 1.000)	Begroting na wijziging	Rekening 2018	Afwijking
Dotaties	111.921	111.921	-
Onttrekkingen	(113.946)	(113.946)	-
Per saldo	(2.025)	(2.025)	-

Voor een nadere toelichting op de stortingen en onttrekkingen aan de reserves verwijzen wij naar de toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening 2018. Wij hebben vastgesteld dat de stortingen en onttrekkingen aan de reserves rechtmatig hebben plaatsgevonden.

Bevindingen ten aanzien van het voorwaardencriterium

Voor onze bevindingen ten aanzien van het voorwaardencriterium (waaronder de rechtmatigheid van de inkopen en aanbestedingen) verwijzen wij naar de paragraaf Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle van het hoofdstuk Uitkomsten jaarrekeningcontrole.

Rechtmatigheidsbeheer

Misbruik en oneigenlijk gebruik

In de externe en interne regelgeving zijn diverse bepalingen opgenomen die erop zijn gericht om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen. Uw provincie heeft de toets op het misbruik en oneigenlijk gebruik neergelegd in interne controleplannen. De uitkomst van deze toets heeft niet geleid tot bevindingen die invloed hebben op de rechtmatigheid van baten en lasten en balansmutaties.

Niet-financiële beheershandelingen vallen buiten de scope van rechtmatigheidscontrole

Handelingen en beslissingen van niet-financiële aard vallen buiten de scope van de rechtmatigheidscontrole door de accountant. De accountant toetst deze handelingen en beslissingen niet inhoudelijk door gegevensgericht onderzoek. Volstaan wordt in dit kader met het beoordelen van het interne systeem van risicoafwegingen. Binnen dit systeem moeten voorwaarden zijn geschapen om risico's goed te kunnen beoordelen en in de tijd te kunnen volgen.

Wij hebben ons een beeld gevormd over de wijze van totstandkoming van de inventarisatie van de risico's en de getrouwe weergave van de hieruit mogelijk voortvloeiende financiële gevolgen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van het jaarverslag. Daarnaast hebben wij gericht geïnformeerd naar de lopende procedures waarbij de provincie Drenthe betrokken is, teneinde indicaties te verkrijgen over de eventuele risico's op dit vlak. Op grond hiervan beschikken wij niet over aanwijzingen die een nader onderzoek naar de (financiële) gevolgen noodzakelijk maakt.

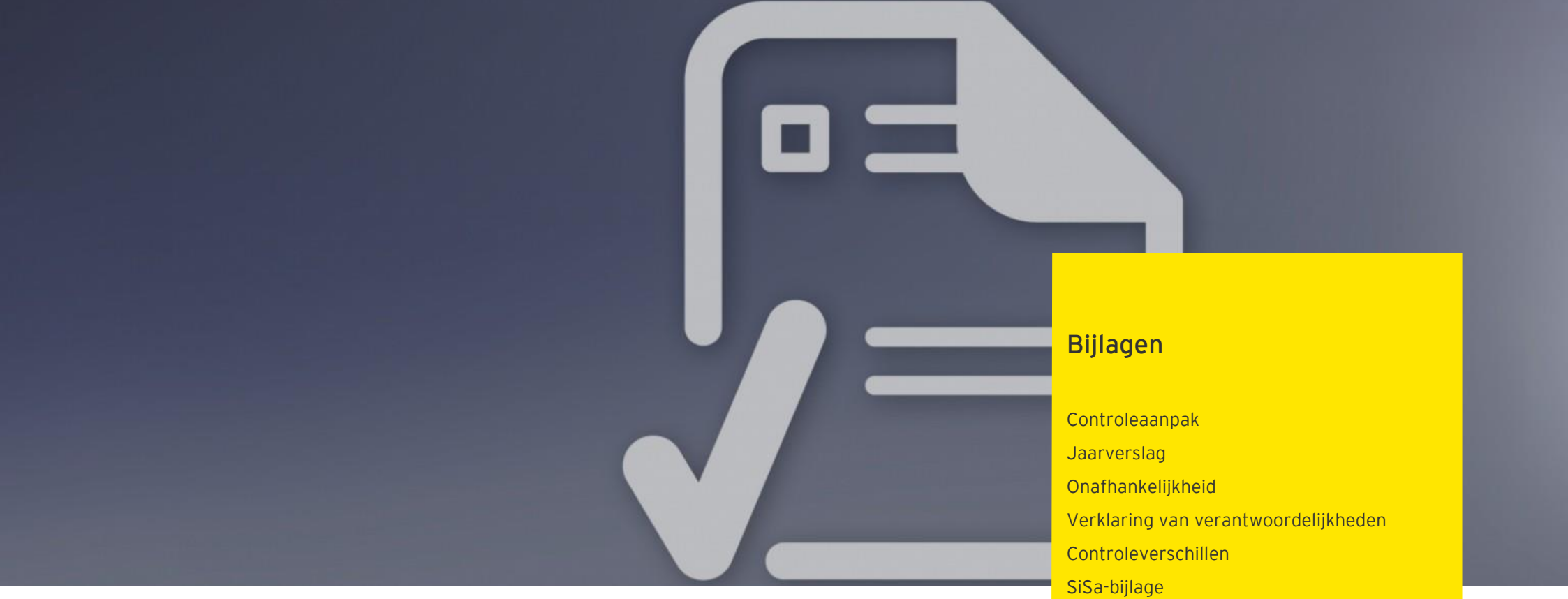

Bijlagen

Controleaanpak

Jaarverslag

Onafhankelijkheid

Verklaring van verantwoordelijkheden

Controleverschillen

SiSa-bijlage

Bijlage – Controleaanpak

Controleaanpak en -uitvoering

Controleaanpak en – uitvoering

Wij voeren onze controle uit met een mix van systeem- en gegevensgerichte werkzaamheden en een mix van vaste teamleden en ingeschakelde experts. Daarnaast beschikken wij als organisatie over verschillende kwaliteitsborgingsmaatregelen. Dit geheel tezamen leidt tot een kwalitatief goede controle. In dit verslag is voor elk bijzonder aandachtsgebied in onze controle terug te lezen wat de kernpunten in onze controle zijn geweest die hebben bijgedragen aan de kwaliteit in onze controle. Daarnaast gaan wij in de volgende paragrafen van deze bijlage nog nader in op de samenwerking met de verbijzonderde interne controlefunctie en andere accountants en de ingeschakelde experts.

Onze controleaanpak is onder andere gericht op het in kaart brengen van de voor de jaarrekening van belang zijnde risico's. Op basis van onze gesprekken met het management en de Begeleidingscommissie Accountant over de belangrijke financiële en operationele ontwikkelingen is een aantal punten met een verhoogd risico voor de jaarrekening 2018 onderkend:

- financiële positie (paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing) en kwaliteit resultaat;
- schattingen en toelichtingen in de jaarrekening, waaronder de waardering van de kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen, waardering van de verstrekte langlopende leningen en de juistheid en volledigheid van de opgenomen voorzieningen;
- naleving van de geldende wet- en regelgeving omtrent inkopen en aanbesteden (rechtmatigheid van de inkopen en aanbestedingen over 2018);
- naleving Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) en juistheid/volledigheid van de vereiste toelichting uit hoofde van de WNT.

Wij rapporteren u over onze werkzaamheden en bevindingen ten aanzien van onze aandachtspunten in dit accountantsverslag. Ten opzichte van voorgaand jaar hebben wij geen significante wijzigingen doorgevoerd in onze controleaanpak.

Bijlage – Controleaanpak

Verbonden partijen en significante uitdagingen/moeilijkheden tijdens de controle

Verbonden partijen

Ten aanzien van de verbonden partijen van de provincie Drenthe hebben wij vastgesteld dat:

- de (significante transacties met) verbonden partijen toereikend zijn toegelicht in de jaarrekening en paragraaf verbonden partijen;
- geen sprake is van indicaties voor ongeautoriseerde significante transacties met verbonden partijen, welke indicaties geven voor fraude;
- geen sprake is van indicaties dat de van toepassing zijnde wet- en regelgeving niet is nageleefd.

Significante uitdagingen/moeilijkheden tijdens de controle

Er zijn geen significante uitdagingen/moeilijkheden geweest tijdens de controle.

Bijlage – Controleaanpak

Rechtmatigheid

Onze aanpak ten aanzien van rechtmatigheid

Wij hebben bij de controle over 2018 de rechtmatigheid getoetst conform de bepalingen van het Bado en het controleprotocol 2018 van de provincie Drenthe, welke d.d. 14 november 2018 is vastgesteld door Provinciale Staten. Bij onze controle hebben wij aandacht gegeven aan de volgende onderwerpen:

- het rechtmatigheidsbeheer;
- de naleving van het voorwaardencriterium;
- de begrotingsrechtmatigheid;
- de kredieten;
- mutaties in de reserves;
- het misbruik-en-oneigenlijk-gebruikcriterium;
- de niet-financiële beheershandelingen.

Begrotingscriterium

Met de controle op de juiste toepassing van het begrotingscriterium toetsen wij of het budgetrecht van Provinciale Staten is gerespecteerd. Wij beoordelen bij onze controle de overschrijdingen ten opzichte van de begrote lasten per programma. Dit betreffen enkel de lasten omdat hierop een beoordeling en rapportering van de accountant wordt gevraagd vanuit de Kadernota Rechtmatigheid.

Provinciale Staten autoriseert de begroting (en begrotingswijzigingen) en geeft daarmee toestemming voor de uitvoering van het beleid en de daarvoor benodigde middelen. Het is de verantwoordelijkheid van het college van Gedeputeerde Staten om begrotingsafwijkingen tijdig te signaleren en te rapporteren aan Provinciale Staten. Door een goede inrichting van de planning-en-controlcyclus zorgt het college ervoor dat de begroting en budgetten worden bewaakt en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan Provinciale Staten, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Indien desondanks budgetten worden overschreden en niet meer gedurende het jaar kunnen worden voorgelegd aan Provinciale Staten, is strikt genomen sprake van een onrechtmatigheid. Deze overschrijdingen hoeven echter niet in alle gevallen te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Voor een juiste oordeelsvorming is van belang in hoeverre de begrotingsoverschrijding past binnen het door Provinciale Staten geformuleerde beleid, deze wordt gecompenseerd door hogere opbrengsten of kostenoverschrijdingen bij openeinderegelingen.
Deze overschrijdingen dienen te worden weergegeven in de jaarrekening en kunnen door het vaststellen van de jaarrekening alsnog door Provinciale Staten worden geautoriseerd.

Bijlage – Controleaanpak

Goedkeurings- en rapporteringstoleranties

De met u afgesproken goedkeurings-en rapporteringstoleranties

Op grond van het Bado stelt Provinciale Staten de goedkeuringstolerantie vast, die de accountant bij zijn jaarrekeningcontrole dient te hanteren. De goedkeuringstolerantie is vastgesteld door het college van Gedeputeerde Staten en vervolgens ter besluitvorming gebracht van Provinciale Staten.
Op 14 november 2018 is het normenkader vastgesteld door Provinciale Staten, welke op 5 februari 2019 in mandaat van Provinciale Staten is geactualiseerd door het college van Gedeputeerde Staten.

Op grond van de jaarrekening 2018 bedraagt de goedkeuringstolerantie voor fouten afgerond € 3.780.000 (1% van de lasten, inclusief toevoegingen aan de reserves) en voor onzekerheden € 11.340.000 (3% van de lasten, inclusief toevoegingen aan de reserves). Als de goedkeuringstolerantie niet wordt overschreden, kan een goedkeurende controleverklaring afgegeven worden.

Deze goedkeuringstolerantie is een kwantitatief criterium. De uiteindelijke oordeelsvorming is echter altijd een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve afwegingen.

Het rapporteringsbedrag, de maatstaf die geldt voor het rapporteren van fouten en onzekerheden, is door Provinciale Staten bepaald op € 378.000.

Goedkeuringstolerantie	Goedkeurend	Beperking	Oordeelonthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	$\leq$ 1%	> 1 < 3%	-	$\geq$ 3%
Onzekerheden in de controle (% lasten)	$\leq$ 3%	> 3 < 10%	$\geq$ 10%	-

Bijlage – Controleaanpak

Samenwerking met andere accountants en inzet van deskundigen

Inschakeling van specialisten

Wij hebben voor onze controle van naleving van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) en de controle van de juistheid/volledigheid van de vereiste toelichting uit hoofde van de WNT gebruikgemaakt van interne experts van EY Belastingadviseurs.
De toelichting op de naleving van de WNT is een belangrijke toelichting in de jaarrekening, waarbij de van toepassing zijnde wet- en regelgeving complex is. Onze experts hebben ons met name ondersteund bij de controle van de juistheid van de toegelichte bezoldiging. Wij hebben vooraf met hen afspraken gemaakt over het uit te voeren werk en zij rapporteren hun bevindingen hierover aan ons, waarbij wij als EY-auditteam volledig verantwoordelijk zijn voor het werk dat zij verrichten. Onze bevindingen ten aanzien van de naleving en toelichting op de WNT rapporteren wij in paragraaf Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle van het hoofdstuk Uitkomsten jaarrekeningcontrole van dit verslag.

Inschakeling van externe deskundigen

Wij hebben in het kader van onze controle geen gebruik gemaakt van de werkzaamheden van externe deskundigen.

Bijlage – Jaarverslag

Inleiding

In het kader van onze controle van de jaarrekening is het onze taak om na te gaan of het jaarverslag voldoet aan de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en of het verenigbaar is met de jaarrekening, en ook om na te gaan of het jaarverslag, in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent de provincie en haar omgeving, geen materiële onjuistheden bevat.

Vereisten jaarverslag

Uw jaarverslag bestaat uit de programmaverantwoording, de paragrafen en overige informatie. Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten bepaalt nadere voorschriften voor het jaarverslag.

In overeenstemming met de omvang en complexiteit van de provincie bevat het jaarverslag een evenwichtige en uitvoerige analyse van de financiële situatie op de verslagdatum, ontwikkelingen tijdens het boekjaar en inkomsten, alsmede een beschrijving van de risico's en onzekerheden. Daarnaast dient in het jaarverslag de verwachte gang van zaken te worden opgenomen. Ten aanzien van het gebruik van financiële instrumenten door de provincie worden de doelstellingen en het beleid van de provincie inzake risicobeheer vermeld. Overigens beschikt de provincie Drenthe niet over financiële instrumenten en is van dit laatste dus geen sprake.

Bijlage - Onafhankelijkheid

Onafhankelijkheid

De onafhankelijkheid van de accountant behoort tot het fundament van zijn beroep. In de maatschappelijke discussie over kwaliteitsverbetering van de controle speelt de onafhankelijkheid van accountants een belangrijke rol. Vanaf 1 januari 2014 is op alle assurance-opdrachten onder Nederlands recht de Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO) van toepassing. Een aantal belangrijke punten uit de ViO, die wij hieronder hebben opgenomen betreffen:

- langdurige betrokkenheid;
- samenloop van dienstverlening;
- geschenken en giften.

Een strikte scheiding tussen controle- en adviesdiensten was al van kracht voor OOB's vanaf 1 januari 2014 en kantoorroulatie is verplicht voor financiële jaren van OOB's vanaf 2016. Daarnaast kent de Europese verordening vanaf controlejaar 2016 striktere onafhankelijkheidseisen, maar ook nadere bevestigingen over onafhankelijkheid ter communicatie aan interne toezichthouders.

Op 17 juni 2016 is een gewijzigde ViO van kracht geworden vanwege de implementatie van Verordening (EU) nr. 537/2014 van het Europees Parlement en de raad van 16 april 2014 betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang.

Langdurige betrokkenheid

Om alle schijn van afhankelijkheid te vermijden, kunnen de externe accountant en (Senior) Managers in het team maximaal zeven achtereenvolgende jaren in het team actief zijn. Daarna zullen zij intern roteren. Per 17 juni 2016 moet de externe accountant roteren na een periode van vijf jaar waarbij verder een afkoelingstermijn van drie jaar geldt. Onze betrokkenheid in jaren laat het volgende beeld zien:

- D.E. (Daniël) Engwerda RA; als eindverantwoordelijk accountant betrokken sinds de controle van de jaarrekening 2014;
- L.M. (Leon) de Vries MSc EMA RA; als Senior Manager betrokken sinds de controle van de jaarrekening 2014.

Dit betekent dat geen rotatie plaats hoeft te vinden. Wij brengen u tijdig op de hoogte van belangrijke teamwisselingen. Intern beschikken wij over interne overdrachtsprocedures, zodat u geen hinder ondervindt van een teamwisseling.

Samenloop van dienstverlening

Ten aanzien van organisaties van openbaar belang (OOB's) is de combinatie van wettelijke controles en overige dienstverlening volledig verboden, met uitzondering van met name genoemde overige assurance-diensten. Voor niet-OOB's, zoals de provincie Drenthe, is bepaald dat samenloop is geoorloofd als de non-assurance-dienst niet van materiële invloed is op het assurance-object. Als er wel materiële invloed is geldt in beginsel een verbod, behalve wanneer de non-assurance-dienst niet:

- subjectief of niet-routinematig is of;
- een verwerkingswijze in het assurance-object ten gevolge heeft waarvan het assurance-team twijfelt of deze verwerkingswijze passend is of;
- leidt tot een bedreiging uit hoofde van belangenbehartiging.

Geschenken en giften

Zoals met u is overeengekomen, informeren wij u hierbij over de door ons ontvangen respectievelijk verstrekte geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid boven € 100. Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid boven € 100 ontvangen of verstrekt van/aan medewerkers van de provincie Drenthe.

Bevestiging

Wij hebben alle aspecten geanalyseerd die onze onafhankelijkheid gedurende het jaar zouden kunnen bedreigen. Daar waar onafhankelijkheidsregels dit vereisen, hebben wij aanvullende waarborgen ingevoerd. Wij bevestigen u dat wij zowel als organisatie en als controleteam onafhankelijk zijn van provincie Drenthe.

Bijlage – Verklaring van verantwoordelijkheden

Verantwoordelijkheid

Conform de aan ons verleende opdracht hebben wij de jaarrekening 2018 van de provincie Drenthe gecontroleerd. Het is de verantwoordelijkheid van het college van Gedeputeerde Staten om de jaarrekening op te maken in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten. Het is onze verantwoordelijkheid een oordeel te geven over de jaarrekening, als bedoeld in artikel 217, tweede lid, van de Provinciewet.

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) en het door Provinciale Staten vastgestelde controleprotocol. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Fraude en naleving wet- en regelgeving

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude en het naleven van wet- en regelgeving (hierna onregelmatigheden) berust zowel bij Provinciale Staten als bij het college van Gedeputeerde Staten. Het is van belang dat het college van Gedeputeerde Staten, onder toezicht van Provinciale Staten, sterk de nadruk legt op het voorkomen van fraude en onregelmatigheden, waardoor de gelegenheden tot het plegen van fraude en onregelmatigheden kunnen afnemen, alsmede op het ontmoedigen daarvan, waardoor personen ervan kunnen worden weerhouden om fraude en onregelmatigheden te plegen omwille van de waarschijnlijkheid dat die wordt ontdekt en bestraft.

Onze controle dient zodanig te worden gepland en uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang als gevolg van fouten of fraude bevat. Door de beperkingen die inherent zijn aan een controle, bestaat er een onvermijdbaar risico dat sommige afwijkingen in de financiële overzichten niet zullen worden ontdekt, zelfs wanneer de controle naar behoren is gepland en uitgevoerd overeenkomstig de Standaarden.

Bijlage – Verklaring van verantwoordelijkheden

Onze controlewerkzaamheden omvatten mede de volgens Standaard 240 en 250 vereiste werkzaamheden, zoals brainstorming, het verzamelen van informatie met het oog op het vaststellen van en reageren op het risico van fraude en het uitvoeren van bepaalde werkzaamheden gericht op het risico van het doorbreken van interne beheersmaatregelen door het management, met inbegrip van inzage in journaalboekingen, beoordeling van schattingen en evaluatie van zakelijke redenen voor significante ongebruikelijke transacties. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar het hoofdstuk Kwaliteit beheersorganisatie, onderdeel Overwegingen met betrekking tot fraude en het risico op management override van dit verslag.

Letter of representation

We hebben het college van Gedeputeerde Staten gevraagd om een letter of representation (bevestiging bij de jaarrekening). Wij hebben geen specifieke paragrafen toegevoegd aan onze standaard letter of representation op grond van de situatie van de provincie Drenthe.

Bijlage - Controleverschillen

Controleverschillen

Tijdens onze controle inventariseren wij verschillen tussen enerzijds bedragen, classificaties, presentatie en toelichting van jaarrekeningposten die de provincie heeft opgenomen of gerapporteerd en anderzijds bedragen, classificaties, presentatie of toelichting zoals die naar onze mening in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten dienen te worden opgenomen of gerapporteerd. Onderstaand is een overzicht van de materiële verschillen opgenomen, die zijn geconstateerd tijdens onze controle en welke zijn aangepast door het college. Wij hebben geëvalueerd in hoeverre onderstaande verschillen voortkomen uit een tekortkoming in de interne beheersing. Tevens is een overzicht opgenomen van de onjuistheden die wij tot aan de datum van dit verslag hebben gesignaleerd en niet door de provincie zijn gecorrigeerd. Daarnaast zijn eventuele rechtmatigheidsfouten in dit overzicht opgenomen.

Gecorrigeerde verschillen		
Post/omschrijving verschil	**Bedrag €/verwijzing naar regelgeving**	**Referentie in dit verslag**
Interne bijdragen uit bestemmingsreserves onterecht in mindering gebracht op de materiële activa; daarnaast interne subsidieverplichtingen opgenomen onder de overlopende passiva (vooruitontvangen bedragen)	13.355.000	Pagina 14
Lasten uit hoofde van door het SNN verstrekte subsidies te laag verantwoord	529.000	Pagina 11

Bijlage - Controleverschillen

Het hieronder opgenomen overzicht met ongecorrigeerde controleverschillen is verstrekt aan het college en is als bijlage bij de Bevestiging bij de jaarrekening gevoegd. Wij hebben de ongecorrigeerde verschillen met het college besproken. Wij zijn van mening dat verschillen zoveel mogelijk door het college moeten worden gecorrigeerd, echter wij kunnen instemmen met de overwegingen van het college om deze verschillen niet te corrigeren, aangezien deze bedragen niet materieel zijn voor het inzicht van de jaarrekening. De geconstateerde fouten ad € 1.275.000 en onzekerheden ter hoogte van € nihil zijn lager dan de door u vastgestelde controletolerantie van respectievelijk € 3.780.000 en € 11.340.000.

De kwalitatieve factoren die hierbij in overweging zijn genomen, zijn:

- het effect op het resultaat voor en na bestemming;
- het effect op de balansposten, inclusief het eigen vermogen;
- het effect op significante toelichtingen, individuele items, subtotaal of totaal in de jaarrekening.

Wij lichten de ongecorrigeerde verschillen nader toe.

Bijlage – Controleverschillen

Ongecorrigeerde verschillen		
Post/omschrijving van de toelichting	**Bedrag in € (bate)/last**	**Referentie in dit verslag**
Getrouwheid		
Waardering deelneming N.V. NOM		
Voorziening deelneming N.V. NOM voor een bedrag van € 0,6 miljoen te hoog verantwoord	(555.000)	Pagina 10
Overige controleverschillen		
Overige controleverschillen onder rapporteringstolerantie	(258.000)	N.v.t.
Totaal fouten getrouwheid	(813.000)	
Rechtmatigheid		
Rechtmatigheidsfouten inkopen en aanbesteden		
De totale rechtmatigheidsfout over 2018 inzake de naleving van de provinciale en Europese wet- en regelgeving met betrekking tot inkopen en aanbesteden bedraagt € 462.000	462.000	Pagina 14
Totaal rechtmatigheidsfouten	462.000	
Totaal fouten die meewegen in rechtmatigheidsoordeel (ongesaldeerd totaal van fouten getrouwheid en rechtmatigheid)	1.275.000	

Bijlage - SiSa-bijlage

Het is volgens de Nota verwachtingen accountantscontrole 2018 voorgeschreven dat wij de geconstateerde fouten en onzekerheden per regeling rapporteren door middel van onderstaande verplichte tabel. Deze tabel dient door uw provincie samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli 2018 elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

Nummer specifieke uitkering conform SiSa-bijlage 2018	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
I&M E28B	Regionale mobiliteitsfondsen (Zuiderzeelijn) SiSa tussen medeoverheden	Geen	-	N.v.t.

Strekking controleverklaring rechtmatigheid: goedkeurend
Strekking controleverklaring getrouwheid: goedkeurend

provincie Drenthe

DYNAMISCH en ONDERNEMEND | 2015 – 2019 |

Jaarstukken 2018

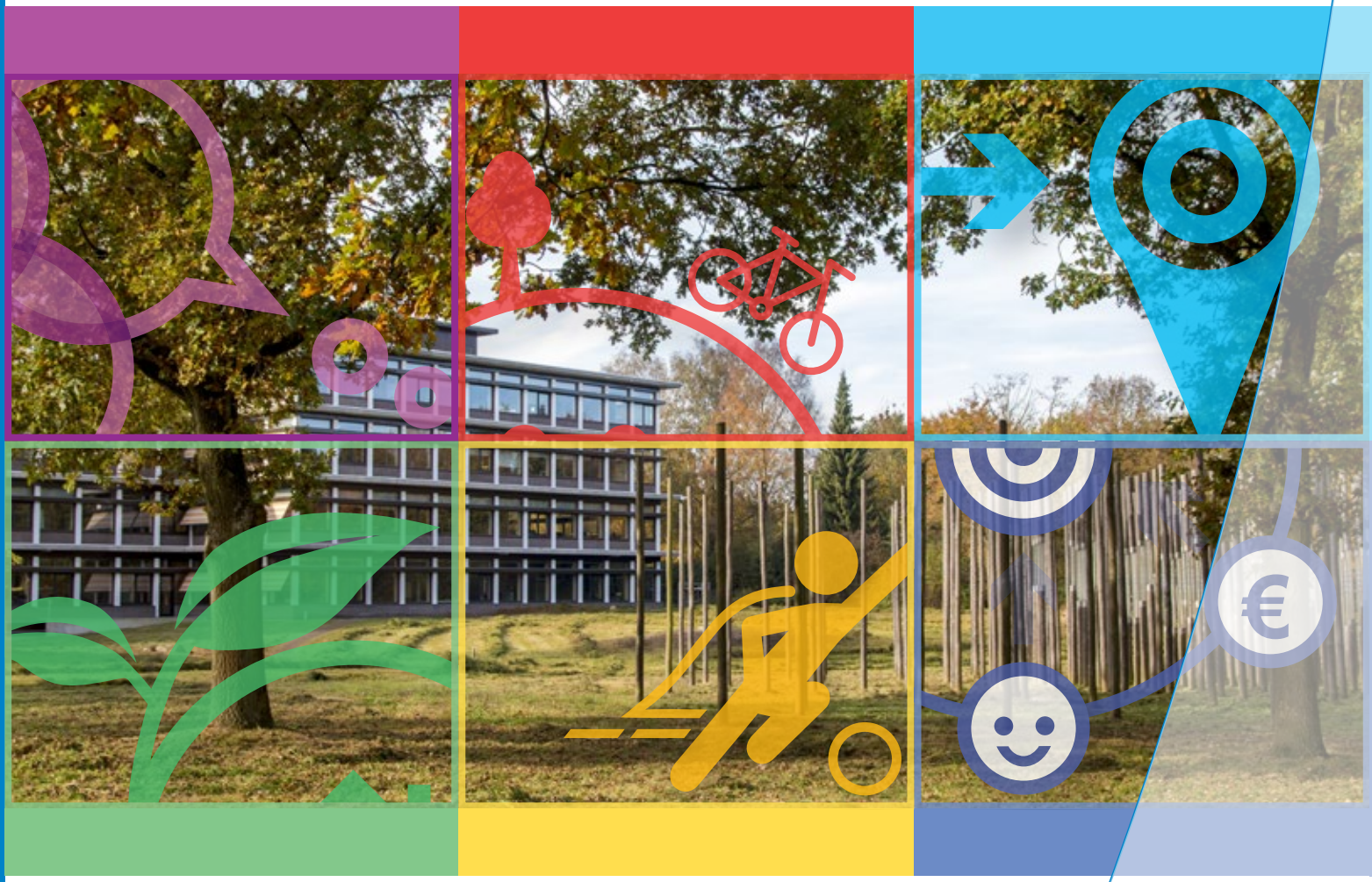

Jaarstukken 2018

Gedeputeerde staten van Drenthe
16 april 2019

Colofon
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

Inhoud

Voorwoord 4

Inleiding 5

Kerngegevens 13

Investeringsagenda 14

I Jaarverslag 16

1. Samenwerkend Drenthe 17
Programma 1: Kwaliteit openbaar bestuur 21

2: Economisch Drenthe 33
Programma 2: Regionale economie 40

3: Bereikbaar Drenthe 62
Programma 3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer 68

4: Ruimtelijk Drenthe 84
Programma 4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer 91
Programma 5: Milieu, Energie & Bodem 103

5: Energiek Drenthe 113
Programma 6: Cultuur 119
Programma 7: Dynamiek in leefomgeving 130

6: Financiën en organisatie 146
Programma 8: Middelen 150

I.2 Paragrafen 164
I.2.1 Lokale heffingen 165
I.2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 173
I.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen 180
I.2.4 Financiering 184
I.2.5 Bedrijfsvoering 194
I.2.6 Verbonden partijen 198
I.2.7 Grondbeleid 216
I.2.8 Reserves en voorzieningen 220
I.2.9 Europa 246

II Jaarrekening 247
II.1 Het overzicht van de baten en lasten in de rekening 2018 248
II.2 Toelichting op het overzicht van baten en lasten in de rekening van 2018 251
II.3 Balans per 31 december 2018 264
II.4 Toelichting op de balans van 31 december 2018 266
II.5 Incidentele baten en lasten 288
II.6 De wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 300
II.7 Overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld 302

III Overige gegevens 313
III.1.1 Investeringen 314
III.1.2 Rapportage interbestuurlijk toezicht (IBT) 322
III.1.3 Rapportage wet dwangsom 328
III.1.4 Rapportage single information single audit (SISA) 329
III.1.5 Portefeuilleverdeling GS-leden 330
III.1.6 Zetelverdeling 332
III.1.7 Afkortingswijzer 333
III.2 Controleverklaring accountant 336
III.3 Bestemming van het resultaat 338

Voorwoord

In deze jaarrekening leggen we verantwoording af over het laatste volledige kalenderjaar van de afgelopen bestuursperiode. Een jaar waarin er ‘dynamisch en ondernemend’ verder is gewerkt aan de uitvoering van het collegeakkoord uit 2015. Door de provinciale organisatie, in nauwe samenwerking met maatschappelijke organisaties en andere overheden. Een jaar ook, waarin zowel het college van GS als Provinciale Staten zich hebben voorbereid op de nieuwe bestuursperiode. Dat heeft geleid tot voorstellen in de Voorjaarsnota om begrotingsposten van structurele uitgaven aan het eind van de periode niet op nul te zetten. Deze meer realistische meerjarige invulling is vertaald in de Begroting 2019 en nu uitgangspunt voor de nieuwe bestuursperiode.

Na de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2018 zijn de goede banden met de verschillende colleges van burgemeester en wethouders aangehaald met een hernieuwde kennismakingsronde, waarbij alle gemeenten zijn langsgekomen in het provinciehuis. Ook ging het college van GS in het afgelopen jaar bij alle waterschappen op werkbezoek.

In februari 2018 overleed directeur-secretaris Annet van Schreven. Interim directeur-secretaris Leendert Maarleveld heeft vanaf 1 januari tot en met de zomer sturing gegeven aan de provinciale organisatie. In september is, onder de nieuwe functiebenaming van provinciesecretaris, Wim Brenkman aan de slag gegaan voor Drenthe.

Veel van de ambities voor een economisch, bereikbaar, ruimtelijk, energiek en samenwerkend Drenthe werden in het afgelopen jaar in concrete resultaten zichtbaar. Het meest in het oog springend was misschien nog wel de ‘Col du Vam’, waarvoor ook landelijk veel belangstelling was. Provinciedekkend wordt er inmiddels volop gewerkt aan de aanleg van snel internet.
Door aan te schuiven en volop mee te praten aan verschillende tafels is een bijdrage geleverd aan het realiseren van het concept-klimaatakkoord. Verduurzaming en vergroening waren het afgelopen jaar ook belangrijke speerpunten binnen het economisch beleid, bij natuur en landbouw (agrarisch natuurbeheer) en bij waterbeheer. Het belang van een goede waterhuishouding was in de extreem droge zomer van het afgelopen jaar voor iedereen zichtbaar.
In de gereviseerde Omgevingsvisie die in het afgelopen jaar is vastgesteld, is nadrukkelijk aandacht voor ruimtelijke kwaliteit. Daarin investeert de provincie ook met het Binnenstadfonds, dat in alle 7 grote kernen van Drenthe inmiddels heeft geleid tot plannen om winkelleegstand tegen te gaan.
Met de Drentse Zorgtafel zijn partijen bij elkaar gebracht op een manier die nu voor andere provincies als voorbeeld dient.
Door grote evenementen mogelijk te maken, extra te investeren in onze musea, maar ook door meer oog te hebben voor talentontwikkeling, is de positie van Drenthe als cultuurprovincie versterkt.
En met de bijdrage aan het stadion van FC Emmen kreeg de gezamenlijke Drentse trots op onze kersverse eredivisionist vorm.
Kortom: op alle beleidsterreinen heeft de provincie zich, samen met maatschappelijke partners en andere overheden, ook in 2018 maximaal ingezet om Drenthe elke dag een klein stukje beter en mooier te maken. We rekenen erop dat ook in de nieuwe bestuursperiode kritische vragen, het kruisen van de degens in stevige debatten, maar bovenal ook de prettige samenwerking met Provinciale Staten zullen bijdragen aan een nog mooier en krachtiger Drenthe waarbij welzijn en welvaart met elkaar in balans zijn.

Met deze Jaarstukken 2018 hopen we op een goede wijze inzicht bieden in de resultaten van de inzet in het afgelopen jaar.

College van gedeputeerde staten van Drenthe

Inleiding

De Jaarstukken 2018 bestaan uit het jaarverslag (programmaverantwoording en paragrafen) en de jaarrekening (het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening en de balans). Voor de indeling is de opzet van de Begroting 2018 gevolgd waarin 8 programma's zijn opgenomen. In 2018 resteert na het verrekenen van budgetten met achterliggende reserves een vrij besteedbaar resultaat van € 5.583.170.--. Dit is het resultaat na verwerking van niet begrote mutaties in reserves en het saldo van voorstellen met betrekking tot overheveling van budgetten naar 2019 en verrekeningen van overschrijdingen van budgetten met de budgetten van 2019. Wij stellen voor om dit rekeningsaldo toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden. Een nadere specificatie van de verschillen tussen begrote en gerealiseerde saldi groter dan € 50.000,-- is te vinden in paragraaf II.2.

Het rekeningsaldo 2018, vóór verwerking van niet-begrote mutaties in reserves, bedraagt € 34.505.598,-- positief. In de hierna opgenomen tabel wordt dit bedrag per programma uitgesplitst. De belangrijkste afwijkingen, zowel positieve als negatieve, zijn over vrijwel dezelfde programma's verdeeld als waar in voorgaande jaren afwijkingen werden gerealiseerd. Het blijft mede door externe factoren lastig in te schatten wat uiteindelijk gerealiseerd gaat worden. Dit ondanks het feit dat de begroting 2018 diverse keren is aangepast via de drie bestuursrapportages die zijn verschenen. De grotere afwijkingen, zonder dat daar directe inkomsten tegenover staan, die hebben geleid tot het rekeningresultaat, betreffen posten binnen alle programma's met uitzondering van programma 6. Cultuur.

- Bijdragen in projecten Cofinancieringsreserve Europa (voordeel € 1.930.673,-- programma 1)
- Gebiedsontwikkeling (GAE) (voordeel € 1.286.390,-- programma 2)
- Bijdragen in projecten versterking economische structuur (nadeel € 1.490.247,-- programma 2)
- Bijdragen in kosten verkeers- en vervoersprojecten (voordeel € 2.064.218,-- programma 3)
- Bijdrage aan/van regionaal mobiliteitsfonds RSP (voordeel € 3.007.076,-- programma 3)
- Onderzoeken Grondwatersystemen (nadeel € 1.709.795,-- programma 4)
- EU-cofinanciering POP3 (voordeel € 1.232.931,-- programma 4)
- Programma klimaat en energie (voordeel € 1.126.836,-- programma 5)
- Milieukwaliteit Drenthe (voordeel € 1.134.375,-- programma 7)
- Programma Beheer (nadeel € 1.321.734,-- programma 7)
- In december ontvangen Decentralisatie-uitkeringen (voordeel € 3.031.600,-- programma 8)
- Overige financiële middelen (voordeel € 13.354.982,-- programma 8)
- Stelpost Interbestuurlijk Programma (voordeel € 2.228.624,-- programma 8)
- Overige opbrengsten (voordeel € 1.596.802,-- programma 8)
- Dotatie voorziening deelnemingen (nadeel € 1.353.000,-- programma 8)

De meeste voor- en nadelen worden verrekend met achterliggende reserves. Per saldo wordt voorgesteld € 21.757.023,-- aan reserves toe te voegen (zie voor de specificatie III.3 Bestemming van het resultaat). De stand van zaken wordt in de desbetreffende programma's toegelicht. In de programmaverantwoording is per programma opgenomen welke bedragen worden toegevoegd aan de achterliggende reserves. Hierdoor is beter inzichtelijk gemaakt welke bedragen binnen de programma's met reserves worden verrekend en welke bedragen tot de voor- en nadelen van het rekeningsaldo behoren. In de paragraaf I.2.8 Reserves en voorzieningen is meer informatie over de reserves te lezen.

Het vrij besteedbaar resultaat van € 5.583.170.-- zal worden meegenomen in het onderzoek naar "vrije ruimte", Daarnaast zullen wij nader bekijken of er (structurele) onderbestedingen zijn die als "vrije ruimte" aangemerkt kunnen worden.

De jaarstukken zijn onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening. Beide documenten geven Provinciale Staten de mogelijkheden om invulling te geven aan hun controlerende rol. Gedeputeerde Staten leggen door middel van de Jaarstukken 2018 verantwoording af over de uitvoering van Begroting 2018.

Het jaarverslag bestaat uit:
- de programmaverantwoording
- de paragrafen zoals voorgeschreven volgens het Besluit begroting en verantwoording.

De jaarrekening bestaat uit:
- het overzicht van baten en lasten in de rekening en de toelichting
- de balans en de toelichting
- het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld

Verder worden nog de "overige gegevens" verstrekt, waaronder de goedkeurende controleverklaring van de accountant. Net als vorig jaar is ook dit jaar weer het overzicht interbestuurlijk toezicht, kortweg IBT opgenomen. De provincie Drenthe heeft wettelijk de taak toezicht te houden op de uitvoering van wettelijke medebewindstaken door de Drentse gemeenten op die domeinen waarvoor de provincie als toezichthoudend orgaan is aangewezen. Dit overzicht geeft het oordeel aan van de sectorale provinciale toezichthouders, zoals dat is afgestemd met de gemeenten.

Hierna beschrijven wij kort de onderdelen van de Jaarstukken 2018

De programmaverantwoording
De programmaverantwoording is opgebouwd uit de 6 speerpunten uit het College-akkoord 2015-2019 en de programma's die daaronder vallen. De programma's zijn weer onderverdeeld in beleidsopgaven

en vervolgens zijn die ingedeeld naar doelstellingen. Hiermee is de indeling van de Begroting 2018 precies gevolgd. In de programmaverantwoording is per speerpunt de tekst van het betreffende speerpunt opgenomen, zoals die in de Begroting 2018 stond vermeld. Daarnaast is per programma een toelichting opgenomen waarin staat welke onderwerpen binnen het betreffende programma zijn opgenomen. Aan het begin van elk programma zijn de totale lasten en baten van het betreffende programma opgenomen. Daarbij is procentueel aangegeven wat het aandeel van het programma is ten opzichte van alle programma's samen. Dit geeft een indicatie van het financieel belang ten opzichte van het geheel.

Resultaten
Per programma/beleidsopgave/doelstelling wordt ingegaan op de realisatie van doelstellingen en resultaten die in de Begroting 2018 zijn opgenomen. In de eerste twee kolommen zijn de doelstellingen en te behalen resultaten vanuit de Begroting 2018 opgenomen. De gemarkeerde kleur geeft daarbij aan dat deze onderdelen ook in het College-akkoord specifiek zijn benoemd. In de kolommen daarna is in het geel de realisatie van de resultaten opgenomen. Vervolgens is de status van het resultaat aangegeven. Die icoontjes kunnen groen, oranje of rood zijn.

Symbool	**Basisbegrip/interpretatie/duiding**
	Volgens verwachting/planning. - *Doel/resultaat wordt/is behaald binnen de afgesproken tijd, kwaliteit en middelen en zonder noemenswaardige risico's. In de jaarstukken hoeft er geen toelichting gegeven te worden; er zijn immers geen afwijkingen*
	Aandachtspunt/ opletten / vertraging. - *Doel/resultaat wordt/is (mogelijk) niet gehaald binnen de afgesproken tijd en kwaliteit, maar is nog wel acceptabel. Gemeld wordt wat er wel bereikt is en er wordt een een plausibele verklaring gegeven van de afwijking.*
	Bijsturen/ ingrijpen - *Het geplande is niet gerealiseerd. Resultaat kan alleen worden bereikt door herallocatie van middelen (meer budget). Er wordt een verklaring gegeven van de afwijking. Er wordt/is een nieuwe afspraak gemaakt in die zin dat het doel opnieuw wordt geformuleerd en nieuwe resultaatafspraken worden gemaakt; een voorstel daarvoor is bijgevoegd.*

Daarnaast wordt, indien van toepassing, ingegaan op ontwikkelingen met betrekking tot de beleidsopgave. Dit kan een terugblik zijn, maar ook een ontwikkeling met het oog op de toekomst die voor Provinciale Staten interessant kunnen zijn.

Hieronder is in een taartdiagram aangegeven wat de statussen van de resultaten die in de Begroting 2018 zijn opgenomen, bij het opstellen van de Jaarrekening 2018 zijn. Geconcludeerd kan worden dat veel van de begrote resultaten ook daadwerkelijk gerealiseerd zijn. De 2 resultaten die niet gerealiseerd zijn betreffen de volgende:

- 18.2.6.01.01 Realisatie WK Wielrennen 2020 in Noord-Nederland
- 18.2.3.01.05 Door middel van een subsidieregeling steunen wij nieuwe publiek private samenwerkingsverbanden van onderwijs en bedrijfsleven

Er zijn 37 resultaten met een oranje status. Op resultaatniveau is de afwijking toegelicht binnen de doelstellingen.

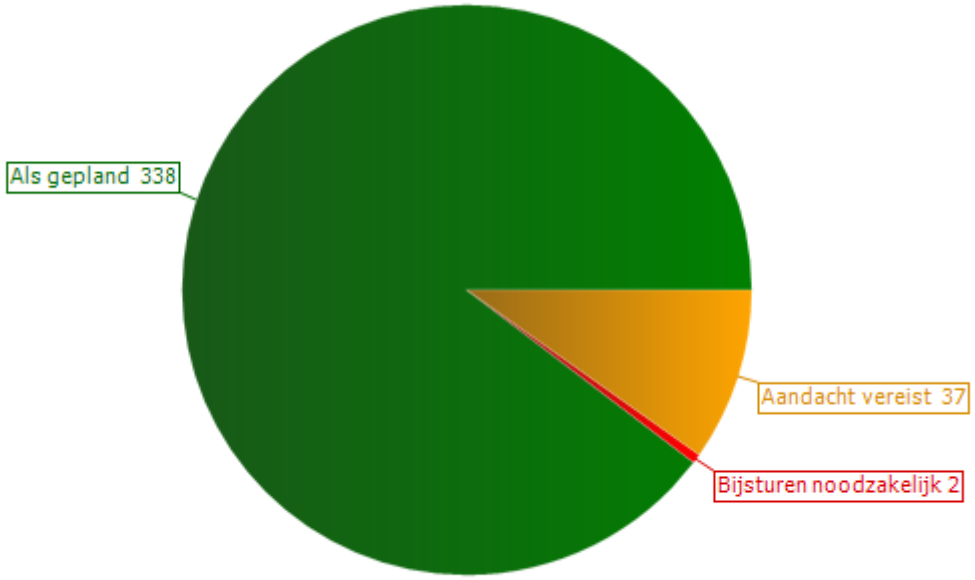

Ten slotte wordt aan het eind van elk programma aangegeven wat het beleid gekost heeft en wordt op grotere verschillen een toelichting gegeven.

Hierna volgt een overzicht van de grotere afwijkingen, dit conform "Statenstuk 2012-526 Advies uitgangspunten programmaplan begroting 2013"; deze afwijkingen worden bondig toegelicht. De norm voor de rapportage over afwijkingen ten opzichte van de door Provinciale Staten vastgestelde begroting is vastgesteld op € 250.000,-- op programmaniveau. Binnen de programma's worden de belangrijkste afwijkingen van meer dan € 50.000,-- op beleidsopgavenniveau toegelicht. Tevens is in het overzicht aangegeven waardoor de onderbesteding is veroorzaakt, in welke mate de provincie onderbesteding heeft kunnen beïnvloeden en in welke mate doelen gehaald zijn. Het gaat dus niet alleen om de omvang van de onderbesteding. Voor de volledigheid geven we niet alleen bij onderbestedingen een toelichting, maar ook bij overschrijdingen.

Omschrijving	Saldo programma	Toelichting nodig?	Bedrag	Voordeel / nadeel	Resultaat behaald (ja/nee)	Oorzaak overwegend (intern/extern	Hoogte bedrag beïnvloedbaar (ja/nee)	Saldo na verrekening reserves
Programma 1. Kwaliteit openbaar bestuur	**2.058.343**	**Ja**						**127.670**
Fractiewerkzaamheden			59.581	V	Ja	Extern	Nee	
Onderzoek Statengriffie			51.306	V	Nee	Extern	Ja	
Bijdrage aan voorziening Appa			-328.729	N	Ja	Extern	Nee	
Kwaliteit van dienstverlening			78.739	V	Nee	Intern	Ja	
Bijdragen in projecten Cofinancieringsreserve Europa			1.930.673	V	Ja	Extern	Nee	
Totaal kleinere verschillen binnen programma			266.773	V				

Programma 2: Regionale economie	**1.396.915**	**Ja**						**2.908.972**
Gebiedsontwikkeling (GAE)			1.286.390	V	Nee	Extern	Nee	
Proceskosten Economie			-68.614	N	Ja	Intern	Ja	
Bijdragen in projecten versterking economische structuur			-1.490.247	N	Ja	Extern	Ja	
Overige opbrengsten			60.765	V	Ja	Extern	Ja	
Herstructurering bedrijventerreinen			240.544	V	Nee	Extern	Ja	
Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar			547.980	V	Ja	Extern	Nee	
Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt			-55.703	N	Ja	Intern	Ja	
Breedband			270.526	V	Ja	Intern	Ja	
Intensiveren marketing			145.260	V	Ja	Extern	Nee	
Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme			165.000	V	Nee	Extern	Ja	
Vitale vakantieparken faciliteren			263.202	V	Ja	Extern	Ja	
Totaal kleinere verschillen binnen programma			31.811	V				
Programma 3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer	**7.401.990**	**Ja**						**-431.520**
Bijdragen in kosten verk.- en verv.projecten (BDU)			2.064.218	V	Ja	Extern	Nee	
Afschrijving			816.476	V	Ja	Intern	Ja	
Intensivering uitvoering fietsnota			62.289	V	Ja	Intern	Ja	
Overige opbrengsten			77.951	V	Ja	Extern	Ja	
Bijdrage aan OV-Bureau Groningen-Drenthe (BDU)			-88.532	N	Ja	Intern	Ja	
Kosten spoor Emmen Zwolle			-360.313	N	Ja	Extern	Ja	
Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar			923.950	V	Nee	Intern	Ja	
Programmakosten VVB (BDU)			-73.015	N	Ja	Extern	Ja	
Zorgen voor veilige provinciale wegen			-307.799	N	Ja	Intern	Ja	
Instandhouden van de infrastructuur van wegen (variabel onderhoud)			423.944	V	Ja	Extern	Nee	
Instandhouden van onze bestaande infrastructuur van vaarwegen op het gebied van leefbaarheid, bereikbaarheid en mobiliteit			-287.604	N	Ja	Intern	Ja	
Zorgen voor veilige vaarwegen			-89.368	N	Ja	Intern	Ja	
Zorgen voor een schone, gezonde en mooie leefomgeving rond de vaarwegen			52.203	V	Ja	Intern	Ja	
Integrale gebiedsontwikkeling Coevorden			-340.656	N	Ja	Extern	Nee	
Bijdrage van regionaal Mobiliteitsfonds RSP			3.007.076	V	Ja	Extern	Ja	
Ruimtelijk Economisch Programma			885.743	V	Nee	Extern	Ja	
Verbetering spoor Zwolle-Coevorden en Emmen			472.953	N	Ja	Extern	Nee	
Totaal kleinere verschillen binnen programma			162.474	v				
Programma 4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	**390.933**	**Ja**						**390.933**
Stedelijke ontwikkeling en vernieuwing			88.000	V		Extern	Nee	
Bijdragen herstructureringsfonds			-430.071	N	Ja	Extern	Nee	
Ruimtelijke kwaliteit			350.426	V	Nee	Extern	Ja	
Inzet op specifieke ontwikkelingen			74.025	V	Nee	Extern	Ja	
Subsidie Binnenstadfonds			750.000	V	Ja	Intern	Ja	

Onderzoeken grondwatersystemen			-1.709.795	N	Ja	Extern	Nee	
EU-cofinanciering POP3			1.232.931	V	Ja	Extern	Nee	
Totaal kleinere verschillen binnen programma			35.416	V				
Programma 5: Milieu, Energie & Bodem	**1.931.810**	**Ja**						**1.931.810**
Programma klimaat en energie			1.126.836	V	Nee	Extern	Ja	
Beleidsontwikkeling klimaat en energie			129.296	V	Nee	Extern	Ja	
Actieplan Energieneutraal wonen			127.339	V	Ja	Extern	Ja	
Aanpak asbestdaken			108.745	V	Ja	Extern	Ja	
Bijdrage RUD			224.786	V	Ja	Extern	Ja	
Leges en andere rechten			57.924	V	Ja	Extern	Ja	
Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen door de provincie			63.978	V	Ja	Extern	Nee	
Totaal kleinere verschillen binnen programma			92.905	V				
Programma 6: Cultuur	**222.755**	**Ja**						**222.755**
Gebiedsontwikkeling Koloniën van Weldadigheid			-279.045	N	Ja	Extern	Ja	
Cultuurhistorie			50.480	V	Ja	Extern	Ja	
Culturele investeringen			104.851	V	Ja	Extern	Ja	
Podiumkunsten, festivals en evenementen			-129.818	N	Ja	Extern	Ja	
Beeldende kunst en vormgeving			145.835	V	Nee	Intern	Ja	
Bijdrage provincie Groningen WSF-taken			228.000	V	Ja	Extern	Ja	
Totaal kleinere verschillen binnen programma			102.452	V				
Programma 7: Dynamiek in leefomgeving	**1.073.390**	**Ja**						**1.706.635**
Prikkels versterkte agrarische sector			99.200	V	Nee	Extern	Nee	
Versterking van de landbouw & agribusiness			629.426	V	Ja	Extern	Nee	
Investeringsagenda; Toekomstgerichte landbouw ontwikkelagenda melkveehouderij			700.591	V	Ja	Extern	Nee	
Verbetering van de landbouwstructuur			242.453	V	Ja	Extern	Nee	
Uitfinanciering Natuur-overig			166.938	V	Ja	Extern	Nee	
R-Realisatie EHS			220.479	V	Ja	Extern	Nee	
Natuur algemeen			-398.147	N	Ja	Extern	Nee	
P-Milieukwaliteit Drenthe			1.134.375	V	Ja	Extern	Nee	
Grondverwerving en functieverandering NNN			-757.148	N	Ja	Extern	Nee	
Tijdelijke beheer grondbezit			180.532	V	Ja	Extern	Nee	
Uitvoering Natuurbeschermingswet (NBW)			74.682	V	Ja	Extern	Nee	
Agrarisch natuurbeheer			-197.221	N	Ja	Extern	Nee	
Programma Beheer			-1.321.734	N	Ja	Extern	Nee	
Subsidies Leader Zuidoost Drenthe			719.438	V	Ja	Extern	Nee	
Subsidies Leader Zuidwest Drenthe			99.578	V	Ja	Intern	Ja	
Totaal kleinere verschillen binnen programma			-520.051	V				
Programma 8: Middelen	**20.029.462**	**Ja**						**5.891.319**
Electriciteitsvoorziening dividenden en winst (Enexis)			260.893	V	Ja	Extern	Ja	

Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting			92.460	V	Ja	Extern	Nee	
Afwikkeling voorgaand dienstjaar (ink.)			-401.072	N	Ja	Extern	Nee	
Rente langlopende geldleningen UG			192.333	V	Ja	Extern	Nee	
Rentetoevoeging voorziening spaarhypotheken			61.894	V	Ja	Extern	Nee	
Uitkering uit het Provinciefonds			-224.765	N	Ja	Extern	Nee	
Decentralisatie-uitkering impuls aanpak vakantieparken			100.000	V	Ja	Extern	Nee	
Decentralisatie-uitkering Hydrologische maatregelen			376.600	V	Ja	Extern	Nee	
Decentralisatie-uitkering Dutch Techzone			1.000.000	V	Ja	Extern	Nee	
Decentralisatie-uitkering RSP (extrapolatie)			1.500.000	V	Ja	Extern	Nee	
Vrije bestedingsruimte			-834.333	N	Ja	Intern	Ja	
Overige financiële middelen			13.354.982	V	Ja	Extern	Nee	
Arbeidsvoorwaarden			75.527	V	Ja	Intern	Ja	
Doorlopende HRM kosten (werving&selectie)			116.669	V	Ja	Intern	Ja	
Organisatieontwikkeling			210.811	V	Ja	Intern	Ja	
Afwikkeling voorgaand jaar			68.190	V	Ja	Intern	Ja	
Concernopleidingen			-123.610	N	Ja	Intern	Ja	
Persoonlijk Ontwikkel Budget POB			283.771	V	Ja	Intern	Ja	
Directe personele inzet			-320.890	N	Ja	Intern	Ja	
Bijdrage derden in salariskosten			410.336	V	Ja	Extern	Nee	
Vergaderservice en evenementen			-92.014	N	Ja	Intern	Ja	
Overige goederen en diensten			77.651	V	Ja	Intern	Ja	
Stelpost Interbestuurlijk Programma			2.228.624	V	Ja	Intern	Ja	
Dagelijks onderhoud provinciehuis			73.755	V	Ja	Intern	Ja	
Bijdrage aan voorziening meerjarenonderhoud provinciehuis			140.555	V	Ja	Intern	Ja	
Onderhoud Drents Museum			66.274	V	Ja	Extern	Ja	
Documentverwerking (Post)			69.991	V	Ja	Intern	Ja	
Dienstverlening Prolander			-76.752	N	Ja	Extern	Ja	
Inzet ondersteunend personeel			410.815	V	Ja	Intern	Ja	
Overige opbrengsten			1.596.802	V	Ja	Intern	Ja	
Overige verrekeningen (getroffen voorziening)			-1.353.000	N	Ja	Extern	Nee	
Totaal kleinere verschillen binnen programma			686.965	V				
Totaal rekeningsaldo voor verrekeningen met reserves			**34.505.598**					**12.748.575**

De paragrafen

In de paragrafen die in het BBV zijn voorgeschreven worden onderwerpen behandeld die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. Dit is inclusief de niet verplicht op te nemen paragrafen Reserves en voorzieningen en Europa. De voorschreven paragrafen bevatten een verslag van de realisatie van beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen.

Het overzicht van baten en lasten in de rekening
Via vaststelling van de begroting autoriseren Provinciale Staten het college tot het doen van uitgaven. Over de realisatie daarvan wordt in het overzicht van baten en lasten in de rekening per programma verslag gedaan. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten, worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Daarnaast wordt een overzicht verstrekt van de saldi per programma. In een beknopt overzicht is per programma een specificatie opgesteld. De lasten zijn daarbij positief weergegeven en baten negatief. In de kolom verschil staat dan vervolgens het resultaat ten opzichte van de Begroting 2018 na wijziging. Zijn de bedragen in de kolom Verschil positief, dan is sprake van een voordeel en is het bedrag negatief dan betreft het een nadeel.

De balans met toelichting en de overige gegevens
Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie, zoals deze te bepalen is op basis van de balans. Daarnaast geven wij onder de Overige gegevens, speciale aandacht aan de investeringen, de Verordening dwangsom (vereenvoudigd in opzet) en de voorgeschreven verantwoording Single information en single audit (Sisa), de verantwoording inzake de Wet normering topinkomens (WNT) en een overzicht interbestuurlijk toezicht (IBT).

Kerngegevens

Kerngegevens	2015	2016	2017	2018
A. Sociale structuur				
Aantal inwoners	488.670	490.800	492.100	* 492.197
Aantal huishoudens	212.347	216.900	215.127	* 216.373
B. Fysieke structuur				
Oppervlakte (in km 2)	2.680	2.680	2.680	2.680
Woningvoorraad	218.621	219.101	220.818	222.197
Provinciale wegen (in km)	511	513	513	516
Fietspaden (in km)	270	270	270	266
Vaarwegen (in km)	177	177	177	177
C. Financiële kerngegevens (in € * 1000)				
Totale lasten voor bestemming resultaat	241.018	261.527	279.919	266.159
Totale baten voor bestemming resultaat	236.353	265.065	289.107	298.640
Onttrekking aan reserves (saldo)	8.195	-3.669	-193	-21.757
Rekening resultaat na begrote mutaties	25.649 V	5.140 N	21.644 V	34.506 V
Opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB)	53.755	54.991	56.346	57.727
Uitkering provinciefonds (inclusief decentralisatie-uitkeringen)	82.829	146.854	164.827	142.562
Omvang algemene reserves	53.994	40.467	36.485	45.510
Omvang bestemmingsreserves	301.111	321.838	325.827	345.584
Omvang eigen voorzieningen	16.008	16.188	14.163	13.751

Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen, peildatum 8-3-2019
*betreffen voorlopige cijfers

Investeringsagenda

Provinciale Staten van Drenthe hebben op 13 april 2016 de investeringsagenda vastgesteld. In de eerste uitwerking van het programma werd uitgegaan van negen concrete projecten, waarvan de lasten uitkwamen op € 45.000.000,--. In de voorjaarsnota van 2017 is op basis van projectbesluiten besloten het budget te verhogen tot € 95.500.000,--.

De voortgang van projecten uit de investeringsagenda is met uw staten besproken en onderdelen zijn, waar nodig, bijgesteld.

Investeren doet de provincie niet alleen. De provincie fungeert vooral als aanjager. Vanuit de voor Drenthe typerende coöperatieve aanpak, werken we samen met gemeenten, ondernemers en inwoners. Aan alle projecten is cofinanciering verbonden. Dit betekent dat de investeringen in Drenthe veel groter zijn dan de inzet vanuit de investeringsagenda. Dankzij de investeringsagenda zijn initiatieven gestart die in totaal ca. € 500.000.000,-- aan investeringen hebben losgemaakt in de provincie.

Het college heeft in december 2018 een rapportage gestuurd aan de staten. Dit is nadrukkelijk geen eindbeeld. Een deel van de investeringsagenda reikt verder dan deze bestuursperiode. De inhoud van deze rapportage is opgenomen in de uitvoeringsinformatie bij de jaarrekening 2018. Per project is in de uitvoeringsinformatie inhoudelijk gerapporteerd over doel, financiën, resultaten en effecten.

De 15 projecten van de investeringsagenda zijn veelal voorwaardenscheppend van aard. De beoogde effecten moeten vooral door medeoverheden, bedrijven en burgers in gang worden gezet en feitelijk worden gerealiseerd. De provincie heeft met de investeringsagenda belangrijke impulsen gegeven tot verduurzaming, werkgelegenheid, sociale cohesie, bereikbaarheid en andere maatschappelijke ontwikkelingen.

Bijgevoegd is een compact financieel overzicht van de projecten uit de investeringsagenda. De projecten zijn onderdeel van de programma-uitgaven die verder in deze jaarrekening zijn weergegeven.

Project	Gereserveerd in Investerings-agenda	Beschikbaar gesteld door PS	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022	Totaal
Mooie steden en dorpen	5.150	5.150	105	1.256	3.789				5.150
Omgeving van de luchthaven	5.250	5.250	332	131	4.786				5.250
Op fietse	6.055	6.055	2.222	1.684	2.149				6.055
Krachtige binnensteden	13.000	13.000	7.000	5.250	750				13.000
Werken aan de toekomst van Veenhuizen	750								750
Onze musea	4.125	4.125	1.023	1.262	1.090	750			4.125
Versterken van Drentse bedrijfsleven	7.000	7.000	3.487	772	2.742				7.000
Snel internet voor iedereen	9.000	9.000	5.138	2.542	1.321				9.000
Energieneutraal wonen	6.500	6.500	4.517	980	1.002				6.500
Drenthe asbestvrij	3.500	3.500	2.816	372	312				3.500
Toekomstige landbouw	4.930	4.930	72	1.054	1.821	1.275	433	275	4.930
De luchthaven	13.800	13.800	13.800						13.800

Werken aan een gezonde woningmarkt	2.000	2.000		152	1.348	250	250		2.000
IJsbaan Hoogeveen	5.000	5.000	5.000						5.000
Vitale vakantieparken	6.500	6.500		240	2.480	1.260	1.260	1.260	6.500
Vrije Ruimte	2.940								2.940
Totaal	**95.500**	**91.810**	**45.513**	**15.697**	**23.590**	**3.535**	**1.943**	**1.535**	**95.500**

I Jaarverslag

1: Samenwerkend Drenthe

In de begroting 2018 schreven we over dit speerpunt:

Dynamisch besturen
In 2018 vinden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. Naar verwachting is het nieuwe kabinet aan de slag met nieuwe plannen voor Nederland. Hiermee verandert het politieke landschap, ook in Drenthe. Als middenbestuur zijn wij de verbindende partner die samen werkt aan gemeenschappelijke opgaven met gemeenten, waterschappen, Rijk en Europa. En ook met bijvoorbeeld ondernemers en het onderwijs. Daarbij zijn gemeenten voor inwoners de eerste overheid. Binnen onze rol en mogelijkheden, faciliteren wij hen bij het bereiken van concrete resultaten.

Als voorzitter van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland willen we een impuls geven aan een samenwerking die past bij de netwerksamenleving van vandaag de dag. Als college gaan we actief naar buiten en overleggen we jaarlijks met de Drentse gemeenten en de in Drenthe liggende waterschappen. We geven een nieuwe wending aan de derde ronde werkbezoeken. Deze keer nodigen wij de gemeenten uit voor het jaarlijks werkbezoek. Wij zijn gastheer en verzorgen het programma. Samen met de gemeenten bespreken wij wat er in de samenleving leeft en hoe we elkaar kunnen versterken in het realiseren van gezamenlijke ambities. Ook hierbij geldt: maatwerk, afhankelijk van de behoefte van gemeenten. Daarnaast brengen wij een tweede ronde bezoeken aan de waterschappen.

Verder zet het college in op de uitbreiding van subregionale samenwerkingsvormen, zoals de Regio Zwolle, de ontwikkeling van een Duitslandagenda en de uitvoering van een dynamische lobby top 10.

Aanpak externe betrekkingen
Onder externe betrekkingen verstaan wij al onze inspanningen om de Drentse doelen met onze partners te realiseren, bij het Rijk (Den Haag), Europa (Brussel) en de Europese regio's (Niedersachsen in het bijzonder). Wij willen als Drenthe nog zichtbaarder en succesvoller zijn. Succesvol op het gebied van participatie in netwerken, beleidsbeïnvloeding, maar ook in het benutten van middelen.
In 2018 geven wij uitvoering aan de Duitslandagenda. Daarnaast willen we Europese kansen benutten om onze doelstellingen te realiseren. De huidige programma's lopen nog tot 2021. De contouren van de verdeling van EU middelen voor de periode na 2021 worden in 2018 steeds duidelijker. Het is de verwachting dat ten gevolge van de Brexit en de verschuiving van aandacht richting veiligheid en migratievraagstukken de Europese middelen substantieel anders worden ingezet. Dit gaat gevolgen hebben voor de voor Drenthe relevante Europese programma's op het gebied van landbouw, platteland en innovatie. De inzet van het Rijk is hierbij cruciaal voor de middelen waarop Nederland aanspraak kan maken. Niet alleen wat betreft de middelen die vanuit de EU beschikbaar komen, maar ook als het gaat om de verantwoordelijkheid over het inzetten van deze budgetten (centraal of decentraal). Samen met onze noordelijke partners zullen wij ook na moeten denken over het benutten van andere Europese instrumenten.

1. Samenwerkend Drenthe

Na de gemeenteraadsverkiezingen hebben we de nieuwe colleges van burgemeester en wethouders uitgenodigd voor het jaarlijkse werkbezoek. Deze bezoeken hebben dan ook, naast het samenwerken aan gemeenschappelijke opgaven, het karakter van (hernieuwd) kennismaken gehad. Ook zijn de

waterschappen het afgelopen jaar bezocht. In 2018 zijn stappen gezet, zowel ambtelijk als bestuurlijk, in de verdere uitwerking van de Regio Zwolle.

Daarnaast hebben het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen een gezamenlijke agenda geformuleerd in de vorm van het interbestuurlijk programma (IBP). Het belangrijkste doel is een optimale samenwerking tussen de overheden, zodat er rond belangrijke maatschappelijke opgaven een meer gezamenlijke aanpak tot stand komt. Wij hebben hier vier thema's uit benoemd die voor ons het belangrijkst zijn: samen aan de slag voor klimaat, toekomstbestendig wonen, regionale economie als versneller en naar een vitaal platteland. Deze thema's worden binnen het IPO en het bestaand beleid verder uitgewerkt.

Ten aanzien van het financieel toezicht heeft de beoordeling van de begrotingen 2019 van de Drentse gemeenten ertoe geleid dat is besloten om het regime van repressief toezicht te continueren. Dit betekent echter niet dat de toekomstige financiële positie van de gemeenten zonder zorgen is. Het Sociaal Domein heeft een groot negatief effect op de begrotingen van de gemeenten. In de aanloop naar de begroting 2019 zijn het merendeel van de gemeenten geconfronteerd met oplopende tekorten/nadelen in het Sociaal Domein. Dit brengt met zich mee dat gemeenten zich genoodzaakt zien om hun financiële perspectief te herijken en naar bezuinigingsmogelijkheden over de breedte van de begroting te kijken. De komende jaren staan de gemeentebegrotingen, mede als gevolg van de decentralisaties in het sociaal domein, dan ook onder druk.

Het kabinet heeft aangegeven bij te willen dragen aan de regiodeal Zuid- en Oost Drenthe en Natuurinclusieve Landbouw. Deze regiodeals sluiten aan bij onze prioriteiten en maken een goede versnelling van het werken aan de regio Zuid- en Oost Drenthe mogelijk. En we kunnen hierdoor meer melkveehouderijen verduurzamen.

Partners in de regiodeal Zuid- en Oost Drenthe.

Er is uitvoering gegeven aan de Duitslandagenda en er is meer focus in de lobby gekomen. We hebben de lobby verder vormgegeven door een vijftal prioritaire thema's te kiezen waar we ons op focussen. Dat zijn:

- Klimaat en Energie
- Wonen en leefbaarheid
- Vitaal platteland
- Mobiliteit en bereikbaarheid
- Regionale economie

Wij zijn als Drenthe zichtbaarder geworden bij kamerleden en ministeries door onder andere het Haags Event en het Drents ontbijt (follow-up van de Drentse Ambassade). Verder hebben we bijvoorbeeld Drenthe 4.0 aangeboden aan het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en zijn we met de K6 (de 6 provincies met krimpproblematiek) in overleg met de minister over een samenwerkingsagenda. Ook de snelle verbinding met de Randstad is weer een stukje dichterbij gekomen door een afgesproken proef met een snelle trein die door NS en ProRail wordt uitgevoerd. Naar de verkeersdrukte op de A28 bij Hoogeveen wordt onderzoek gedaan na een intensieve lobby bij kamerleden. Bij de Zorgtafel faciliteren we de samenwerking tussen overheden en alle zorgpartners om samen te zorgen voor goede zorg in Drenthe. Zowel bestuurlijk als ambtelijk werken we hard aan ons netwerk in Den Haag en Brussel. Ook in Duitsland wordt door ons gelobbyd. De spoorlijn Emmen - Rheine is daarin voor ons een belangrijke prioriteit.

Deelnemers van de Drentse Zorgtafel.

Successen

- Lancering van 'Tip de commissaris' tijdens debuut van CdK Klijnsma op nieuwjaarsreceptie met 600 gasten.
- Interbestuurlijk Programma voor gezamenlijke bestuurlijke aanpak van grote maatschappelijke opgaven vanuit meerdere overheden.

- Twee succesvol verlopen koningsbezoeken; Viering 200 jaar Maatschappij van Weldadigheid en opening schaapskooi Bargerveen.
- Invoering nieuwe Drentse Anjer Prijs vanuit Prins Bernhard Cultuurfonds om cultuur te stimuleren.
- Bestuurlijke nazomerbarbecue met alle nieuwe colleges van burgemeester en wethouders.
- Goede netwerkbijeenkomsten onder meer in ontmoetingsruimte TT (FC Emmen events).
- Goed bezocht landelijk BIBOB-congres in het provinciehuis.
- Follow up van de Drentse Ambassade in de vorm van ontbijt met kamerleden en Haagse ambtenaren.
- Lobby ingezet bij ondermeer Drenthe 4.0, de Zorgtafel, onderzoek verkeersdrukte A28, Open Days, snelle verbinding Randstad, regiodeals en concept Klimaatakkoord.
- Vier bijeenkomsten georganiseerd door 'Vrouwen Kiezen', waaronder de 8 maart bijeenkomst ism Europa's Rafelende Randen.

Knelpunten

Programma 1. Kwaliteit openbaar bestuur

Toelichting programma

Drenthe is een bestuurskrachtige en zichtbare provincie. Goede bestuurlijke verhoudingen staan voorop. Bestuur en medewerkers van Drenthe staan midden in de samenleving, stellen kerntaken en maatschappelijke opgaven centraal en geven via flexibele samenwerkingsverbanden invulling en uitvoering aan de ambities uit het collegeakkoord. Provincie Drenthe borgt binnen haar verantwoordelijkheid een goed openbaar bestuur. Het interbestuurlijk en financieel toezicht wordt sober en proportioneel uitgevoerd.

Stand resultaten

Van de resultaten binnen dit programma is hier de status van de resultaten weergegeven. Op resultaatniveau is de afwijking toegelicht binnen de doelstelling.

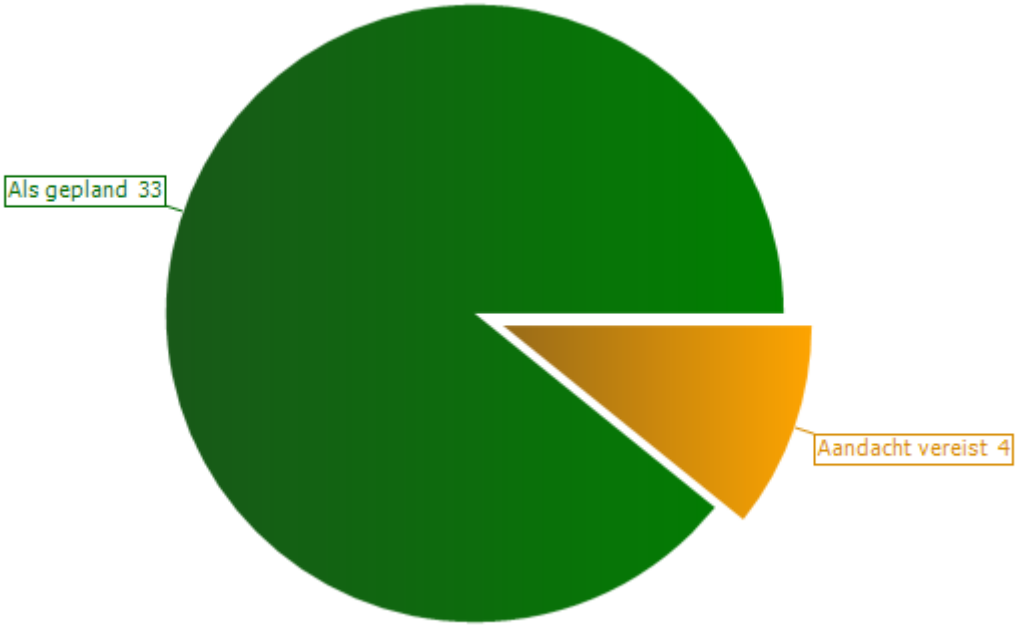

Lasten	Baten
6.740.862	-3.770
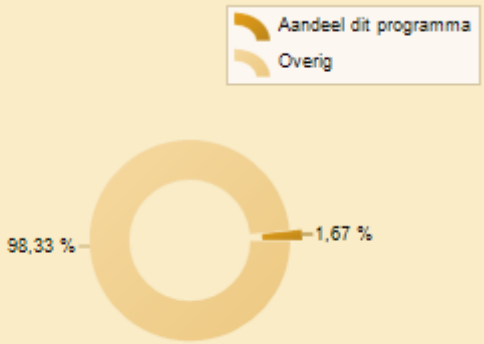	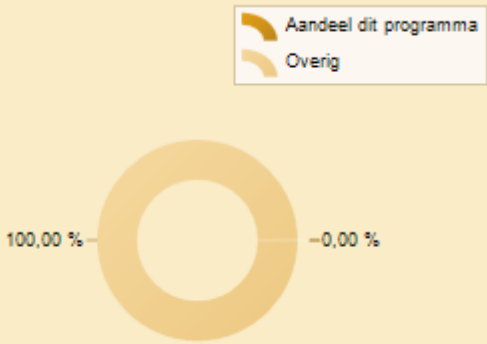

	1	2	3	4	(3-4)
	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil
Totaal lasten	8.614.480	6.806.576	8.815.075	6.740.862	2.074.213
Totaal baten	-9.242	-19.640	-19.640	-3.770	-15.870
Saldo	**8.605.238**	**6.786.936**	**8.795.435**	**6.737.092**	**2.058.343**

Beleidsopgave: 1.1 CvdK: Goed functioneren als rijksorgaan en boegbeeld.

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting
171101 Goede invulling van rijkstaken, medebewindstaken en representatieve taken.	Uitvoering van wettelijke taken op het gebied van veiligheid, inclusief deelname aan het Regionaal Informatie en Expertisecentrum	Wettelijke taken op het gebied van veiligheid, inclusief deelname aan het Regionaal Informatie en Expertisecentrum zijn uitgevoerd volgens de jaarplanningen.	
	Uitvoering van werkbezoeken en representatietaken	Er zijn diverse werkbezoeken afgelegd door de commissaris aan burgemeesters. In het kader van Tip de commissaris zijn veel instellingen, bedrijven en Drentse inwoners bezocht. De commissaris heeft de werkbezoeken van de Koning aan de schaapskooi Bargerveen en de Koloniën van Weldadigheid begeleid.	
	CvdK is aanspreekpunt voor bestuurlijke integriteit	Bestuurlijke integriteit is in de jaargesprekken met Drentse burgemeesters meegenomen.	
	Ordelijk verloop van procedures voor (her) benoemingen en ontslag van burgemeesters	In 2018 is sprake geweest van één herbenoeming. Daarnaast is een waarnemend burgemeester benoemd.	

Beleidsopgave: 1.2 PS: Drenthe goed bestuurd door goed functionerend, bestuurskrachtig, betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting
171201 Focus op de eigen bestuurlijke en maatschappelijke rol van Provinciale Staten ("het Drents parlement")	Versterken van de rol van het Drents Parlement in de veranderende samenleving, door onder andere het (laten) doen van onderzoek, het organiseren van statenontmoetingen en het actualiseren en ontwikkelen van nieuwe instrumenten	De visie Rol van het Drents parlement in de veranderende samenleving is vastgesteld. In 2019 zal een volgende stap worden gezet. Tevens is de verordening Agenderingsrecht inwoners vastgesteld waardoor de drempels voor burgerparticipatie zijn verlaagd.	
	Vergroting van de aandacht voor en betrokkenheid bij verbonden partijen, door onder andere het (laten) doen van onderzoek en het organiseren van werkbezoeken	Er is onderzoek gedaan naar de informatiepositie van PS bij complexe verbonden partijen c.q. de WMD. Op basis van dit onderzoek zijn algemene aanbevelingen geformuleerd. In 2019 gaan we verder met dit traject. Verder is uitvoerig aandacht besteed aan SNN, gelet op de voorgestelde wijziging van de regeling.	
	Vergroting van de betrokkenheid van het Drents Parlement bij maatschappelijke instellingen, bedrijven en burgers in Drenthe en vice versa door onder andere het organiseren van werkbezoeken en het voeren van op de eigen rol gericht communicatiebeleid	Er is een nieuw algemeen communicatieplan vastgesteld, op basis van de nieuwste inzichten en eerdere ervaringen. Dit actuele plan vormt de basis voor het opgestelde communicatieplan voor de verkiezingen 2019.	

	Fysieke en digitale ontmoeting met de samenleving in de vorm van een Drenthe in debat	Op 16 mei 2018 vond de eerste editie van Drenthe in debat plaats in Westerbork. Centraal stond de Omgevingsvisie. De avond was met circa 200 aanwezigen een succes.		
	Voorbereidende activiteiten in de aanloop naar de provinciale verkiezingen (20 maart 2019)	De eerste activiteiten zijn in gang gezet, waaronder de ontwikkeling van een stemhulp, het ontwikkeling van een verkiezingspagina op de website drentsparlement.nl en het maken van campagnemateriaal (logo, beeldmateriaal ambassadeurs).		
171202 Optimalisering van de informatie- en beoordelingspositie van Provinciale Staten	Adviezen van statenwerkgroepen over onder andere inrichting van planning- en controldocumenten en de invloed van Europa/ EU bij strategische Drentse onderwerpen	Met het doel om de noordelijke samenwerking blijvend te ondersteunen vanuit de staten, gelet op de wijziging van de gemeenschappelijke regeling SNN, heeft de Drentse Statenwerkgroep SNN een tweetal strategische bijeenkomsten georganiseerd voor noordelijke statenleden betrokken bij SNN. Het resultaat is een gezamenlijke motie die door alle drie staten in het najaar is aangenomen. Op initiatief van de werkgroep veranderende samenleving is een visie vastgesteld over de rol van het Drents parlement in de veranderende samenleving.		
	Politiek-bestuurlijk actuele statenontmoetingen/ presentaties	In 2018 zijn twee statenontmoetingen georganiseerd (Innovatie en Mobiliteit en Sterke Steden, Vitaal Platteland) en een masterclass over de informatiepositie van PS bij complexe verbonden partijen zoals de WMD.		
	Oplegnotities bij strategische beleidsdocumenten en planning- en controldocumenten	In 2018 zijn oplegnotities verschenen bij de jaarrekening 2017, voorjaarsnota 2018 en begroting 2019. Ook is een oplegnotitie verschenen bij de Revisie Omgevingsvisie Drenthe 2018. Ten behoeve van de Statenontmoeting Sterke Steden, Vitaal Platteland is een quickscan naar het verzorgingsgebied van de HEMA-steden en een rapport over het perspectief van deze steden uitgevoerd.		
	Politiek-bestuurlijk actuele evaluatie- en panelonderzoeken	In 2018 is een drietal politiek-bestuurlijke evaluaties uitgevoerd (evaluatie van het instrument provinciale cofinanciering, leergeschiedenis/ evaluatie in het kader van de veranderende samenleving en evaluatie Indonesiëprojecten WMD en de lessen voor PS). Verder is het Drents Panel drie keer geraadpleegd over de volgende thema's: Staat van het Drents en de bekendheid met Huus van de Toal, Pendel en koopstromen en Leefbaarheidsmonitor Drenthe i.s.m. CMO Stamm).		
	Flexnotities, feitenoverzichten en statenmemo's over actuele, strategische onderwerpen	In 2018 is een flexnotitie verschenen over het gebru¡k van snel internet onder Drentse bedrijven.		
	Kennisbanken met actuele achtergrondinformatie over voor PS strategische thema's	De drie kennisbanken ten behoeve van de Statenleden zijn begin 2018 via de website beschikbaar gesteld. Tot eind 2018 liep een pilot voor de kennisbank Leefbaarheid en regionale economie.		In 2019 wordt de opzet geëvalueerd.

Beleidsopgave: 1.3 GS: Goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting
171301 Financieel gezonde en bestuurskrachtige Drentse medeoverheden en verbonden partijen	Toetsen van begroting, jaarrekening en overige stukken met financiële consequenties van gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen a.d.h.v. wet- en regelgeving	Tijdig oordeel gegeven over de begroting, jaarrekening en overige stukken met financiële consequenties van gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen. Vanwege het niet voldoen aan de daaraan gestelde wettelijke eisen is er een gemeenschappelijke regeling onder het preventieve toezicht geplaatst. In 2018 hebben IPO, VNG, het Ministerie van BZK en het Ministerie van Financiën een gezamenlijke agenda opgesteld over het toezicht van de toekomst. Drenthe heeft zowel bestuurlijk als ambtelijk actief bijgedragen aan het opstellen hiervan.	
	Onder coördinatie totstandgekomen Uitvoeringsprogramma Interbestuurlijk Toezicht en integrale rapportage Interbestuurlijk Toezicht	Uitvoeringsprogramma Interbestuurlijk Toezicht 2019 is vastgesteld. De integrale rapportage Interbestuurlijk Toezicht over 2017 is opgeleverd.	
	Toetsing functioneren verbonden partijen conform wet- en regelgeving	Het functioneren van verbonden partijen is conform wet- en regelgeving getoetst.	
171302 Heldere en transparante besluitvorming	Controladvisering, doelmatigheid- en doeltreffendheidsonderzoeken	6 afgeronde interne onderzoeken, interne coördinatie van 3 NRK-onderzoeken, wekelijkse control advisering directie- en GS-nota's Een beknopte verslaglegging van de onderzoeken is opgenomen in de paragraaf Bedrijfsvoering; de betreffende NRK-onderzoeken en de beleidsreacties van het college zijn al in de staten geagendeerd.	
181301 Bevorderen van de kwaliteit van het openbaar bestuur	Actieve deelname aan netwerken rondom opgaven met maatschappelijke partners	Actieve deelname aan netwerken rondom opgaven met maatschappelijke partners zoals de VDG, IPO en Regio Zwolle.	
	Werkbezoeken aan Drentse gemeenten, omliggende provincies en waterschappen	Er zijn ontmoetingen geweest met alle nieuwe colleges van B&W, GS van Overijssel en de besturen van de waterschappen.	
	Meer vrouwen in de politiek (Vrouwen Kiezen)	In 2018 negen succesvolle bijeenkomsten georganiseerd met gemiddeld zo'n 60 bezoekers. Hierdoor is de bewustwording gegroeid. Het netwerk rondom Vrouwen Kiezen (adressenbestand) is gegroeid van 75 naar ongeveer 500. 51 deelnemers hebben de cursus politiek actief voor de provincie Drenthe gevolgd, waaronder 32 vrouwen. Ca. 15 vrouwen zijn daadwerkelijk politiek actief geworden; enkelen staan op de kieslijst voor de PS-verkiezingen. Bij de gemeenteraadsverkiezingen is een groei waargenomen in het aantal vrouwelijke raadsleden: van 28 naar 34%. Uit Vrouwen Kiezen is een nieuw netwerk ontstaan: Politiek (Vrouwen) Netwerk Drenthe. Een netwerk voor o.m. nieuwe democratie (met steun van het Ministerie van BZK) met als één van de peilers meer vrouwen in de politiek.	

Beleidsopgave: 1.4 De provincie Drenthe is zichtbaar door klantgericht, interactief en toegankelijk te handelen

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
171401 Zichtbaar maken van de provincie om bij te dragen aan het realiseren van de Drentse opgaven	Zorgen voor een zichtbare en herkenbare provincie, met de daarbij behorende (moderne) communicatiemiddelen	Met de h-a-h pagina en het online magazine Drenthe Dichtbij en de campagne Doen zit in onze natuur hebben we op verschillende momenten concreet laten zien welke resultaten de provincie heeft behaald. Daarnaast is er volop ingezet op free publicity. Ook op Facebook, Twitter, Instagram en LinkedIn is de provincie goed vertegenwoordigd.		
	Goed functionerende netwerken met Drentse gemeenten, provincies, waterschappen en maatschappelijke organisaties	Samen met Public Affairs en de beleidsteams hebben we meegewerkt aan een goede samenwerking met diverse stakeholders zoals bijv de zorgtafel, regiodeals, vitale vakantieparken, natuur inclusieve landbouw en openhouden gevangenissen		
	Coördinatie van belangenbehartiging, lobby en externe betrekkingen	De coördinatie van Public Affairs begint steeds meer zijn vruchten af te werpen. Steeds meer Europese projecten worden gestart en veel bewindspersonen weten inmiddels de weg naar Drenthe goed te vinden. Dat helpt weer bij de lobby in Den Haag om bijvoorbeeld een onderzoek te doen naar de drukte op de A28 tot Hoogeveen. Ook hebben we ingezet op de uitbreiding van regionale samenwerkingsvormen, zoals de Regio Zwolle, de verdere invulling van de Duitslandagenda 2017-2020 en de uitvoering van een dynamische lobby top 10.		
171402 Door vraaggerichte dienstverlening voorzien in de klantbehoefte	Doorontwikkeling digitale dienstverlening, met onder meer een klantgerichte website en verbeterde e-formulieren	In het eerste kwartaal is de website van de provincie vernieuwd. De vernieuwde site kenmerkt zich door een groter lettertype en meer witruimte tussen de regels waardoor de website beter leesbaar en toegankelijker is.		
171403 De provincie Drenthe is een omgevingsbewuste provincie	Medewerkers en bestuurders van de provincie zijn goed op de hoogte van ontwikkelingen in de samenleving	Een eerst aanzet voor de provinciale newsroom (signaleren, analyseren en ondernemen van acties op issues uit de omgeving) is gerealiseerd.		Het verder uitwerken van het proces en uitwerken van werkafspraken in een newsroom wordt in 2019 opgepakt.
171404 Een toegankelijk en zichtbaar besluitvormingsproces van Provinciale Staten voor de Drentse samenleving	Uitnodigende website van het Drents parlement, met actuele en heldere informatie	De website is doorontwikkeld en aangevuld met twee subpagina's, te weten: Drenthe in Debat en het agenderingsrecht inwoners.		
	Toegenomen publieke belangstelling voor het Drents parlement (deelnemers gast van de Staten, scholenprojecten, Drenthe in debat, volgers op social media, bezoekers website)	In 2018 zijn extra edities van Gast van de Staten georganiseerd, vanwege de enorme interesse voor deelname. De drie reguliere schooldebatten (Provinciaal Jeugddebat, Op weg naar het Lagerhuis en het Model European Parliament) hebben plaatsgevonden. Nieuw in 2018 was het vervolgtraject van het Provinciaal Jeugddebat, waarbij een aantal deelnemers aan de slag is gegaan met het uitvoeren van hun idee. Dit in samenwerking met de NJR en het Drents parlement.		

	De externe communicatie is gericht op een grote groep mensen, door gebruik te maken van meer beeldmateriaal (foto en video) en korte(re) teksten via verschillende communicatiekanalen, rekening houdend met de verschillende burgerschapsstijlen	Bij de bijzondere activiteiten van het Drents parlement, zoals Muziek in de Staten, Jongerendebatten en Drenthe in Debat, is in 2018 veelvuldig gebruik gemaakt van social media. Instagram wordt hierbij steeds vaker ingezet, gelet op de ontwikkelingen met betrekking tot Facebook en Twitter (aantal gebruikers daalt).		

Beleidsopgave: 1.5 Zorgen voor een goede samenwerking met partners en belangenbehartiging voor Drentse stakeholders

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
171501 Drenthe beschikt over een sterke lobby en een goed ontwikkeld maatschappelijk netwerk	Focus in de lobby	Samen met de ambtelijke organisatie hebben we vijf lobbyprioriteiten benoemd. Dat zijn klimaat en energie, vitaal platteland, bereikbaarheid en mobiliteit, regionale economie en toekomstbestendig wonen. Deze thema's werken we verder uit en vormen voor de komende periode de belangrijkste elementen in de lobby. Het management heeft een tweedaagse lobbycursus gevolgd in Den Haag, waar onder andere deze thema's zijn uitgedacht.		
171502 Drenthe beschikt over een goed ontwikkeld bestuurlijk netwerk	Strategische inzet via participatie en financiering van Interprovinciaal Overleg (IPO), Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) en Huis van de Nederlandse Provincies (HNP)	Strategische inzet is gepleegd via participatie en financiering. Het Interbestuurlijk Programma (IBP) is op 14 februari 2018 ondertekend door het Rijk en de koepels IPO, VNG en UvW. Alle thema's worden opgepakt binnen ons bestaande beleid. Hier en daar zal sprake zijn van intensiveringen.		De reorganisatie van het IPO is nog volop gaande. Wat de uitwisseling van personeel tussen IPO-bureau en de provincies inhoudt, wordt nog nader uitgewerkt. De financiële consequenties worden in de loop van 2019 duidelijk.
	Organisatie van en deelname aan evenementen	Drenthe heeft diverse evenementen georganiseerd gericht op ambtelijk en politiek Den Haag en Brussel, zoals Haags Event, Drents ontbijt, IPO-jaarcongres en Open Days.		
171504 Versterken van de samenwerking met Duitsland	Versterkte samenwerking gericht op Niedersachsen	Resultaten bereikt in 2018: - Samenwerkingsagenda Nederland-Nedersaksen (door GS vast te stellen in het eerste kwartaal van 2019) - Intercultureel Seminar Nederland-Nedersaksen - Opzet netwerk van economische adviseurs in de grensregio		
	Uitvoering van de Duitslandagenda	Resultaten (indicatief en niet limitatief) - Programmamanagement en projectontwikkeling Interreg A Nederland-Duitsland - Versterking export naar Duitsland via programma Ik ben Drents Ondernemer - Intentieverklaring Spoorpersonenverbinding Emmen - Rheine - Doorontwikkeling Rijnlandinstituut		
181505 Uitwerking IBP				

	Gezamenlijke aanpak van maatschappelijke opgaven met andere overheden en partners door het IBP	In februari 2018 heeft het IPO namens de provincies het Interbestuurlijk Programma ondertekend. In dit programma zijn een aantal thema's benoemd waarop de vier overheidslagen gaan samenwerken. Wij hebben de vier meer fysieke thema's benoemd als prioriteit omdat wij hier in meer of mindere mate ook een eigenstandige rol hebben. Dit zijn de thema's: Samen aan de slag voor het klimaat, Toekomstbestendig wonen, Regionale economie als versneller en Naar een vitaal platteland. Rond deze thema's werken we, binnen het bestaande beleid, aan het versterken van de samenwerking tussen overheden en andere stakeholders om resultaten te behalen rond deze maatschappelijke opgaven.		
181506 Uitwerking Regiodeals	Gezamenlijke aanpak van maatschappelijke opgaven met andere overheden en partners door de regiodeals	Op 16 november heeft het Rijk besloten om als onderdeel van de regiodeals 20 miljoen euro te investeren in Zuid- en Oost-Drenthe. Met deze cofinanciering van het Rijk kunnen we hier samen met partners flink investeren in wonen, werken en welzijn. Deze regiodeal hebben we samen met gemeenten hebben ingediend. Ook voor de verduurzaming van de landbouw in Noord-Nederland zien de noordelijke provincies een Rijksbijdrage tegemoet van 10 miljoen euro. De regiodeal Natuurinclusieve Landbouw die we samen met de provincies Groningen en Fryslân hebben ingediend kan op steun van het Rijk rekenen. Hiermee is de aanpak van deze opgaven in een stroomversnelling gekomen.		

Ontwikkelingen

Beleidsopgave: 1.1 CvdK: Goed functioneren als rijksorgaan en boegbeeld.

In 2019 wordt door het RIEC het eerste regionale ondermijningsbeeld opgeleverd.

Beleidsopgave: 1.2 PS: Drenthe goed bestuurd door goed functionerend, bestuurskrachtig, betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders

Op 20 maart 2019 vinden de verkiezingen plaats van de nieuwe Provinciale Staten. Hierna, op 27 mei 2019, kiezen de nieuwe statenleden de Eerste Kamer. Ten behoeve van de nieuwe statenleden organiseert de griffie een inwerkprogramma.

Beleidsopgave: 1.3 GS: Goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur

Binnen het proces verbonden partijen zal de komende periode verder worden gewerkt aan het creëren van bewustzijn binnen de provincie omtrent de risico's van verbonden partijen. Hiertoe worden per verbonden partij integrale risico-sessies georganiseerd. In de risico-afwegingen zal zoveel mogelijk ingewonnen informatie bij de verbonden partij worden betrokken.

In 2019 zullen de actielijnen opgenomen in de gezamenlijk agenda Toezicht van de toekomst verder worden uitgewerkt. Vooruitlopend daarop wordt het Gemeenschappelijk Toezichtkader geactualiseerd.

Beleidsopgave: 1.4 De provincie Drenthe is zichtbaar door klantgericht, interactief en toegankelijk te handelen

Niet van toepassing.

Beleidsopgave: 1.5 Zorgen voor een goede samenwerking met partners en belangenbehartiging voor Drentse stakeholders

In 2021 gaat de nieuwe Europese fondsenperiode in. Naar verwachting in het najaar van 2019 wordt duidelijk hoe de meerjarenbegroting (MFK) van de Europese Commissie (EC) er specifiek uit komt te zien. Voor de Cohesie- en Structuurfondsen betekent dit dat ook dan pas definitief duidelijk wordt op welke budgetten Nederland in de periode 2021-2027 mag rekenen en vervolgens, hoe (bij het EFRO) de budgetten over de regio's worden verdeeld. In SNN-verband zijn we druk bezig met de voorbereidingen van de lobby hiervoor.

Programma 1 wat heeft het gekost

			1	2	3	4	3-4
	Beleidsopgave / Doelstelling	eco cat	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	verschil
Lasten							
	1.1 CvdK: Goed functioneren als rijksorgaan en boegbeeld.						
	1.1.01 Goede invulling van rijkstaken, medebewindstaken en representatieve taken.						
		Inkoop	19.860	41.634	51.634	23.206	28.428
		Subsidie	15.000	15.000	15.000	15.000	0
	totaal doelstelling		34.860	56.634	66.634	38.206	28.428
	totaal beleidsopgave		34.860	56.634	66.634	38.206	28.428
	1.2 PS: Drenthe goed bestuurd door goed functionerend, bestuurskrachtig, betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders						
	1.2.01 Focus op de eigen bestuurlijke en maatschappelijke rol van Provinciale Staten ("het Drents parlement")						
		Inkoop	390.390	331.038	386.038	275.357	110.681
		Subsidie	317.518	324.949	324.949	265.368	59.581
	totaal doelstelling		707.908	655.987	710.987	540.725	170.262
	1.2.02 Optimalisering van de informatie- en beoordelingspositie van Provinciale Staten						
		Inkoop	37.884	81.016	81.016	29.710	51.306
		Subsidie	252.854	272.040	272.040	267.667	4.373
	totaal doelstelling		290.738	353.056	353.056	297.377	55.679
	totaal beleidsopgave		998.646	1.009.043	1.064.043	838.102	225.941
	1.3 GS: Goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur						
	1.3.02 Heldere en transparante besluitvorming						
		Inkoop	563.772	581.783	471.783	435.626	36.157
		Subsidie	2.902	3.100	3.100	2.953	147
		Toev. voorziening	200.000	200.000	200.000	528.729	-328.729
	totaal doelstelling		766.674	784.883	674.883	967.308	-292.425
	totaal beleidsopgave		766.674	784.883	674.883	967.308	-292.425
	1.4 De provincie Drenthe is zichtbaar door klantgericht, interactief en toegankelijk te handelen						
	1.4.01 Zichtbaar maken van de provincie om bij te dragen aan het realiseren van de Drentse opgaven						
		Inkoop	275.555	278.090	278.090	214.736	63.354
	totaal doelstelling		275.555	278.090	278.090	214.736	63.354
	1.4.02 Door vraaggerichte dienstverlening voorzien in de klantbehoefte						
		Inkoop	112.631	154.000	154.000	75.261	78.739
	totaal doelstelling		112.631	154.000	154.000	75.261	78.739
	1.4.03 De provincie Drenthe is een omgevingsbewuste provincie						
		Inkoop	17.500	37.790	37.790	29.145	8.645
	totaal doelstelling		17.500	37.790	37.790	29.145	8.645
	totaal beleidsopgave		405.686	469.880	469.880	319.142	150.738
	1.5 Zorgen voor een goede samenwerking met partners en belangenbehartiging voor Drentse stakeholders						
	1.5.01 Drenthe beschikt over een sterke lobby en een goed ontwikkeld maatschappelijk netwerk						
		Inkoop	35.972	75.000	75.000	55.483	19.517
		Subsidie	5.325.470	3.100.000	4.741.868	2.811.195	1.930.673
	totaal doelstelling		5.361.443	3.175.000	4.816.868	2.866.678	1.950.190
	1.5.02 Drenthe beschikt over een goed ontwikkeld bestuurlijk netwerk						
		Inkoop	95.868	0	0	0	0

		Subsidie	951.303	1.311.136	1.722.767	1.711.425	11.342
	totaal doelstelling		1.047.171	1.311.136	1.722.767	1.711.425	11.342
	totaal beleidsopgave		6.408.614	4.486.136	6.539.635	4.578.104	1.961.531
	Totaal		8.614.480	6.806.576	8.815.075	6.740.862	2.074.213
Baten							
	1.3 GS: Goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur						
	1.3.02 Heldere en transparante besluitvorming						
		Ontv. bijdragen	-1.399	0	0	-3.770	3.770
		Ontv.subsidies	-1.843	-12.000	-12.000	0	-12.000
	totaal doelstelling		-3.242	-12.000	-12.000	-3.770	-8.230
	totaal beleidsopgave		-3.242	-12.000	-12.000	-3.770	-8.230
	1.4 De provincie Drenthe is zichtbaar door klantgericht, interactief en toegankelijk te handelen						
	1.4.01 Zichtbaar maken van de provincie om bij te dragen aan het realiseren van de Drentse opgaven						
		Ontv. bijdragen		-7.640	-7.640	0	-7.640
	totaal doelstelling		0	-7.640	-7.640	0	-7.640
	totaal beleidsopgave		0	-7.640	-7.640	0	-7.640
	1.5 Zorgen voor een goede samenwerking met partners en belangenbehartiging voor Drentse stakeholders						
	1.5.01 Drenthe beschikt over een sterke lobby en een goed ontwikkeld maatschappelijk netwerk						
		Ontv. bijdragen	-6.000	0	0	0	0
	totaal doelstelling		-6.000	0	0	0	0
	totaal beleidsopgave		-6.000	0	0	0	0
	Totaal		-9.242	-19.640	-19.640	-3.770	-15.870
Saldo			8.605.238	6.786.936	8.795.435	6.737.092	2.058.343

Toelichting	
Saldo Programma	2.058.343
Bestemming resultaat reserves bij programma	
Bijdrage aan Cofinancieringsreserve Europa	-1.930.673
Totaal verrekend met reserves	-1.930.673
Resultaat programma na bestemming reserves	**127.670**

Toelichting op verschillen begroting en rekening

Lasten

Beleidsopgave: 1.1 CvdK: Goed functioneren als rijksorgaan en boegbeeld.

De totale afwijking betreft een voordeel van € 28.428,--.

Beleidsopgave: 1.2 PS: Drenthe goed bestuurd door goed functionerend, bestuurskrachtig, betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders

De totale afwijking betreft een voordeel van € 225.941,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

1.2.01 Focus op de eigen bestuurlijke en maatschappelijke rol van Provinciale Staten ("het Drents parlement")
Een deel de onderbesteding wordt veroorzaakt doordat een deel van de beschikbare middelen ingezet wordt t.b.v. de Provinciale Statenverkiezingen 2019 waarbij de kosten ten behoeve van de actualisering van de website, online verkiezingscampagne en overige mediakosten, in 2019 zullen worden gemaakt. Hiervoor dient € 40.000,-- te worden overgeheveld naar 2019. In dit bedrag zijn ook de verwachte kosten van de IPO-inzet (€ 15.000,--) t.b.v. de verkiezingen begrepen.
Daarnaast laat het budget fractiewerkzaamheden een overschot zien vanwege terugbetaalde, teveel opgebouwde reserves door fracties. De totale onderbesteding is € 170.262,--.

1.2.02 Optimalisering van de informatie- en beoordelingspositie van Provinciale Staten
De onderbesteding van het budget van € 55.679,-- heeft deels te maken met de Provinciale Statenverkiezingen. Een deel van het budget zal in 2019 worden aangewend voor dekking van bijzondere kosten voor onder meer de ontwikkeling van de stemhulp en het inwerkprogramma voor nieuwe Statenleden. Het budget dient hiervoor te worden overgeheveld. Het gaat om een bedrag van € 20.000,--.

Beleidsopgave: 1.3 GS: Goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur

De totale afwijking betreft een nadeel van € 292.425,--.
De voornaamste afwijking betreft:

1.3.02 Heldere en transparante besluitvorming
Het budget voor toevoeging aan de voorziening voor pensioenaanspraken van actieve gedeputeerden, gedeputeerden met recht op een uitkering, zogenoemde ‘slapers’ en van de reeds gepensioneerde gedeputeerden, is met € 328.729,-- overschreden. Een extra storting was noodzakelijk omdat er verschillen zitten tussen de contante waarde van de pensioenaanspraken van het afgelopen jaar en dit jaar. Dit heeft te maken met de, telkens per 1 januari van een jaar, aangepaste factoren voor de actuariële verhogingen en verlagingen bij het eerder of later laten ingaan van het Appa-pensioen én met de ophoging van de pensioenrichtleeftijd van 67 naar 68 jaar. De provincie beheert de middelen voor de pensioenuitkeringen maar de Appa-administratie en berekeningen worden uitgevoerd door APG.

Beleidsopgave: 1.4 De provincie Drenthe is zichtbaar door klantgericht, interactief en toegankelijk te handelen

De totale afwijking betreft een voordeel van € 150.738,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

1.4.02 Door vraaggerichte dienstverlening voorzien in de klantbehoefte
Het project voor de organisatiebrede uitrol van het relatiebeheersysteem als onderdeel van het Programma Dienstverlening is in 2018 gestart. Het zwaartepunt van het project, dat een grote impact zal hebben op de organisatie, ligt in 2019 met de uitvoering van 2 Proof-of-Concepts. Hierdoor is dit jaar een overschot van € 78.739,- ontstaan.

Het saldo wordt verder veroorzaakt door een reeks kleinere voordelen die voornamelijk te maken hebben met de onderuitputting op een aantal communicatiebudgetten.

Beleidsopgave: 1.5 Zorgen voor een goede samenwerking met partners en belangenbehartiging voor Drentse stakeholders

De totale afwijking betreft een voordeel van € 1.961.531,--.
De voornaamste afwijking betreft:

1.5.01 Drenthe beschikt over een sterke lobby en een goed ontwikkeld maatschappelijk netwerk. Een aantal openstellingen voor het Plattelands Ontwikkelings Programma 3 (POP3) is niet volledig afgerond en beschikt in 2018. De vrijgevallen middelen voor deze openstellingen schuiven door naar 2019 als de openstellingen zijn afgerond en beschikt. Ze worden dan als last verantwoord. Daarnaast is er voor het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) minder cofinanciering aangevraagd dan geraamd. Een bedrag van € 1.930.673,-- wordt toegevoegd aan de Cofinancieringsreserve Europa.

Baten

Beleidsopgave: 1.1 CvdK: Goed functioneren als rijksorgaan en boegbeeld.

Niet van toepassing.

Beleidsopgave: 1.2 PS: Drenthe goed bestuurd door goed functionerend, bestuurskrachtig, betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders

Niet van toepassing.

Beleidsopgave: 1.3 GS: Goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur

De totale afwijking betreft een voordeel van € 8.230,--.

Beleidsopgave: 1.4 De provincie Drenthe is zichtbaar door klantgericht, interactief en toegankelijk te handelen

De totale afwijking betreft een voordeel van € 7.640,--.

Beleidsopgave: 1.5 Zorgen voor een goede samenwerking met partners en belangenbehartiging voor Drentse stakeholders

De totale afwijking betreft een nadeel van € 15.870,--.

2: Economisch Drenthe

In de begroting 2018 schreven we over dit speerpunt:

Ondernemend Drenthe

Met het doel voor ogen dat Drenthe in 2025 bruist van de energie en ondernemerszin voor economie, omgeving en samenleving, hebben we veel van de afspraken uit het collegeakkoord “Dynamisch en Ondernemend” de afgelopen anderhalf jaar omgezet in beleid en concrete maatregelen. De Economische Koers Drenthe 2016-2019 is een vertaling van hoe we deze doelstelling binnen het regionaal economisch domein gaan bereiken. De uitvoering van de Koers doen wij samen met partners. Op boven provinciaal niveau zijn dat onze partners in Noord-Nederland, Overijssel, Den Haag, Noordwest-Duitsland en Europa. Binnen de provincie wordt de samenwerking in (sub)regionale allianties (bijv. ‘Vierkant voor Werk’) vormgegeven. De focus ligt daarbij op het verstevigen van het ondernemersklimaat en het aanmoedigen van de investeringsbereidheid van het bedrijfsleven.

Nu het economisch herstel daar steeds meer reden voor geeft, is de tijd rijp voor een stap voorwaarts. 2018 is dan ook wat ons betreft het jaar van resultaten boeken. Hiervoor zetten wij een samenhangend, integraal en op maat gemaakt innovatie-instrumentarium in. De Bedrijvenstimuleringsregeling , het TOP-programma en de Ondernemersfabrieken Drenthe (OFD) zijn voorbeelden die huidige en toekomstige Drentse bedrijven ondersteunen bij het ontwikkelen van nieuwe en het behoud van bestaande werkgelegenheid. Tot en met 2019 verwachten wij hiermee meer dan 150 nieuwe duurzame arbeidsplaatsen te realiseren. De kansen die de investeringen in het breedbandnetwerk en het ‘Internet of Things’ de komende jaren bieden, hebben onze aandacht. Innovatie in de HTSM-sector, chemie, medische technologie, ICT-en maaksector gebeurt op wereldwijde schaal en ook in Drenthe. Innovatie is de motor van nieuwe ontwikkelingen en werkgelegenheid. Niet alleen in die sectoren zelf, maar ook in aanverwante sectoren als dienstverlening en bijvoorbeeld logistiek. Waar mogelijk benutten we de kansen van de Europese structuurfondsen om innovatie te stimuleren. Ons doel is om van de noordelijke regelingen als VIA en MIT ca. 30% van de aanvragen uit Drenthe afkomstig te laten zijn. Daarvoor werken we samen met het Noordelijke Innovatie Board (NIB). Het NIB zoekt naar innovaties die voor een grote economische en maatschappelijke impact kunnen zorgen. Zodat alle Drenten de kans hebben op een baan.

Investeren in de arbeidsmarkt en human capital blijft nodig

Net als in de rest van Nederland neemt de economische groei ook in Drenthe steeds meer in kracht toe. Dit maakt ook dat de werkgelegenheid steeds verder aantrekt. Zo is de verwachting dat het aantal arbeidsplaatsen in Drenthe in 2017 met 1,5% zal toenemen. Bovendien blijft de werkloosheid verder dalen. Tegelijkertijd is het aantal mensen dat graag wil werken maar er niet in slaagt een baan te vinden, nog steeds te hoog. Vooral laagopgeleide werkzoekenden, veelal zonder startkwalificatie, net als oudere langdurig werklozen en arbeidsbeperkten hebben ook in Drenthe een zwakke arbeidsmarktpositie. Hun kans op een baan neemt door de toenemende digitalisering en robotisering steeds verder af. Daarnaast merken werkgevers steeds vaker dat het moeilijker wordt om (goed opgeleid) personeel te vinden. De concurrentie met andere bedrijven om gekwalificeerd personeel aan te trekken en te behouden, zal alleen maar sterker worden. Met de uitvoering van Motie 2017-9 ‘Intensiveren aanpak mismatch arbeidsmarkt’ willen wij bijdragen om deze kwalitatieve mismatch te verkleinen.

Digitalisering en breedband

Toepassing van digitale technologieën en verwante technologieën (zoals robotisering, big data, Internet of Things en 3D printen) leidt wereldwijd tot ingrijpende veranderingen in de samenleving

en economie. Veel mensen zien bedreigingen: banen verdwijnen. Maar de ontwikkelingen bieden ook kansen om nieuwe producten en diensten te ontwikkelen en nieuwe verdienmodellen. Kansen zijn bijvoorbeeld: slimme mobiliteit, behoud van de maakindustrie door slimme fabrieken, e-health inzetten voor betaalbare zorg. Tijdig inspelen op veranderingen biedt economische voordelen. De rol van de provincie hierbij is agenderen, innovaties en experimenten aanjagen, een goede digitale infrastructuur bevorderen en scholing stimuleren, zodat er goed opgeleid personeel beschikbaar is.
Samen met partners zetten we in op de realisatie van breedband in heel Drenthe. We faciliteren en bieden (financiële) ondersteuning aan samenwerkingsverbanden, die de vraag bundelen, business cases opstellen voor de fysieke aanleg van breedband in de witte gebieden en zorg dragen voor de realisatie van het netwerk.
Het Breedband Platform Drenthe (Verbind Drenthe) vervult een sturende en versnellende rol in de aanleg van breedband. Op basis van een netwerkontwerp zet Verbind Drenthe in op samenwerking tussen en clustering van initiatieven. Verder zorgt ze voor een projectmatige sturing van dienstenontwikkeling, heeft zij de regie over de uitrol van het netwerk en levert inhoudelijke expertise aan initiatieven en coöperaties (‘experts-pool’). Hiermee wordt ingezet op de realisatie van snel internet voor de in totaal 24.500 witte adressen.
In 2018 heeft 50-75% van de witte adressen breedband beschikbaar, is er duidelijkheid over het voortbestaan van het breedbandplatform na 2019 en is er een regeling opgesteld voor extreem dure witte adressen.

Roadmap Circulaire Economie
We versterken onze groene propositie. De ‘Roadmap Circulaire Economie’ bevat op de schaal van Drenthe een visie, strategie en handelingsperspectief om de transitie naar een circulaire economie te versnellen en om substantiële economische spin-off te genereren. We werken hierbij samen met Drentse ondernemers, kennisinstellingen en overheden die op dit moment al uitblinken in de ontwikkeling en toepassing van biobased materialen en zich bewust zijn van de kansen die de circulaire economie biedt. We verwachten in 2018 de eerste concrete resultaten van het Noordelijke Innovatielab Circulaire Economie (NICE) dat in 2017 op initiatief van de provincie is gestart. Ook verwachten we onder meer het eerste initiatief in de circulaire woningbouw (in combinatie met circulaire gebiedsontwikkeling) en schoolgebouwen. Daarnaast onderzoeken wij samen met de noordelijke Regionale opleidingscentra de haalbaarheid van een gezamenlijke aanvraag uit het Regionaal investeringsfonds mbo (RIF) om energie-onderwijs en -vakmanschap vorm te geven in samenwerking met het aangesloten bedrijfsleven. De aanvraag moet aansluiten bij de bestaande programma’s omtrent LNG (Liquified Natural Gas), BIO-LNG, biogas en natuurlijk waterstof (ook in combinatie met zonne- en windenergie).

Vrijetijdseconomie
De toekomstbestendigheid van de Drentse Vrijetijdssector is van economisch en maatschappelijk belang voor de provincie. Het programma “Versterken Vrijetijdseconomie en Fietsen’ is in uitvoering en zorgt voor een werkgelegenheidsimpuls in deze sector. Een investeringsprogramma van € 17 mln. in de periode 2016 t/m 2019 moet in samenwerking met de sector leiden tot een economisch effect van zo’n € 100 mln. aan extra bestedingen door vakantiegangers en dagjesmensen die naar Drenthe komen. Dat levert zo’n 1500 extra banen op, oftewel een substantiële en structurele bijdrage aan de werkgelegenheid in Drenthe. Afhankelijk van de conjunctuur en participatie van de vrijetijdssector wordt de doelstelling sneller of langzamer gerealiseerd.
De arbeidsmarkt heeft een steun in de rug gehad door het Sectorplan ‘Ruimte voor ontwikkeling in de vrijetijdssector’. De uitkomsten en leermomenten daarvan zullen wij in 2018 met Provinciale Staten delen. We gaan veel aandacht genereren met evenementen, zetten in op

ondernemersmogelijkheden in natuurgebieden en gaan met de kwaliteitsimpuls optimaal fietsnetwerk voor een goede toeristische-recreatieve infrastructuur. Waarmee we ook zorgen voor een betere bereikbaarheid van banen. Drenthe heeft opnieuw de hoogste waardering van 5 sterren kwaliteitsniveau voor zijn fietspaden en routenetwerk gekregen en blijft hiermee in de topklasse.

Ook internationaal staan we op de fietskaart met het UCI Bike Region Label, wat betekent dat de UCI fietsprovincie Drenthe ziet als voorbeeldregio. Samen met onze partners geven we in 2018 uitvoering aan het Bike Region programma waarin we onderscheidende en beeldbepalende projecten in beeld brengen en zorgen voor verbinding tussen deze mooie fietsinitiatieven en de fietspartners.
Een mooi voorbeeld van een onderscheidend fietsproject is het fietsen op de VAM-berg, dat in 2018 gerealiseerd gaat worden. De wandelaar willen we in Drenthe een goed wandelnetwerk bieden, hiervoor ontwikkelen we samen met het Recreatieschap Drenthe een wandelstrategie. Ook investeren we in de mooie en door vele vrijwilligers goed georganiseerde fietsevenementen die Drenthe rijk is.
Met gemeenten, ondernemers en Marketing Drenthe profileren wij ons door middel van een gezamenlijke marketing, ook langs digitale weg. Wij blijven fietsen en cultuur ondersteunen om ons imago duurzaam te versterken.
Met de regeling voor ondernemers investeren we in diverse innovatieve projecten die de vrijetijdssector in Drenthe versterken. Samen met de gemeenten en de sector nemen wij op basis van een gedragen aanpak voor de revitalisering van de verblijfsrecreatie de eerste projecten in uitvoering. Met een acquisitiestrategie en uitvoeringsplan voor de vrijetijdssector worden nieuwe spelers in dag- en verblijfsrecreatie aangetrokken om daarmee een impuls aan de werkgelegenheid te geven. Ondanks herstel van de economie blijft werkgelegenheid in deze sector een kwetsbaar punt.

2: Economisch Drenthe

Ondernemend Drenthe
Het succesvolle programma Ik Ben Drents Ondernemer heeft in 2018 een doorstart gemaakt. De subsidieregeling Internationaal Ondernemen Drenthe is wegens vele vraag voorzien van extra financiering. Ook hebben we na veel lobby-inzet bereikt dat we als eerste provincie kunnen participeren in het landelijke initiatief Trade&Innovate. Die aanpak heeft geleid tot een samenwerkingsovereenkomst met de regio East Anglia. Projecten zoals 'Sorgen für, Sorgen dass' en Arbeidsmarkt Noord leverden een bijdrage aan de arbeidsmobiliteit over de grenzen.

Digitalisering
Drenthe heeft zich verder kunnen doorontwikkelen als proeftuin voor technologische ontwikkelingen; slimme oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. Denk hierbij aan bijvoorbeeld smart industry, dronehub GAE, de 5G proef met KPN, didi, blockchain, en big data. De uitrol van het Drents Internet der Dingen initiatief is bijna 100% dekkend.

Roadmap Circulaire Economie
In het jaar 2018 werden voor het eerst de vruchten geplukt van de Roadmap Circulaire Economie. Deze werd niet alleen opgesteld en met de Provinciale Staten gedeeld, maar er werd ook al volop mee gewerkt.
In IPO-verband nemen we deel aan werkgroepen. Eén van die werkgroepen onderzoekt op welke wijze we als provincies onze ambities op gebied van circulaire inkoop kunnen vormgeven.
In noordelijk verband werken we samen aan de follow up van de noordelijke grondstofstromenanalyse. Op verschillende onderwerpen als chemie, kunststoffen en bouw zijn vervolgacties ingezet.

Als provincie hebben we samen met alle Drentse woningbouwcoöperaties een project opgezet op het gebied van circulaire bouw. Inzet van het project is dat de woningbouwcoöperaties samen eind 2019 gaan starten met de bouw van circulaire woningen in Drenthe. Een uniek initiatief in Nederland. Onder auspiciën van het Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie(NICE) zijn in 2018 verschillende initiatieven opgezet. De chemie en procesindustrie spelen een belangrijke rol in de duurzame circulaire bedrijvigheid. Een stimulerende factor daarbij is de ontwikkeling van Chemport Europe. Het betreft de samenwerking tussen beide chemieclusters in Emmen en Delfzijl, de bijbehorende kennisinstellingen en de overheden, met als doel de groene potenties van onze regio verder vorm te geven en vooral ook te etaleren. Amper een jaar geleden opgestart, constateren we dat Chemport Europe nu reeds internationaal een begrip begint te worden.

Arbeidsmarkt
Ondanks het economisch herstel is het aantal mensen dat graag wil werken maar er niet in slaagt een baan te vinden, nog steeds te hoog. Met de uitvoering van motie 2017-09 zijn de eerste stappen gezet om de kwantitatieve en kwalitatieve mismatch op de arbeidsmarkt tegen te gaan. Zo worden middels scholingsvouchers in het kader van het Servicepunttechniek Drenthe werkzoekenden opgeleid voor nieuwe banen en ook de regeling Vitaal platteland Zuidoost Drenthe ondersteunt laagopgeleide werkzoekenden bij het vinden van een (nieuwe) werkgever. De Drentse en Noordelijke voorbeeldprojecten in het kader van het Techniekpact Noord zijn landelijk op de kaart gezet tijdens de succesvolle jaarconferentie van het Techniekpact bij het TT-circuit in Assen.

Breedband
In totaal zijn 34 initiatieven gestart, heel Drenthe is hiermee gedekt. Inmiddels zijn deze initiatieven door opschaling en samenwerking opgegaan in 12 breedbandclusters. Hiervan zijn 6 initiatieven geheel of gedeeltelijk klaar met de aanleg van een breedbandnetwerk, waarbij zowel witte als grijze adressen worden voorzien van snel internet. Eind 2018 hebben bijna 9.000 witte adressen (35% van het totaal aantal witte adressen) de beschikking over snel internet. Drie initiatieven hebben de samenwerking gezocht met een marktpartij om de aanleg van breedband te realiseren. Drie initiatieven zijn bezig met de voorbereiding van de aanleg dan wel de afronding van de financiering.

Werk in uitvoering: Breedband.

Vrijetijdseconomie
De provincie Drenthe en het programma Vrijetijdseconomie en Op Fietse in 2018 goed zichtbaar geweest, de bestedingen en werkgelegenheid groeien bovengemiddeld en de vrijetijdssector voelt zich gesteund door de provincie die tijdens deze collegeperiode de sector tot speerpunt heeft gemaakt.
Een toename van zowel het aantal dagtochten, als het aantal overnachtingen in het duurdere luxere segment heeft ervoor gezorgd dat de aan toerisme toe te schrijven omzet sterk is gestegen. In het laatste peiljaar 2017 werd er ruim € 1,1 miljard omgezet bij bedrijven uit de sector in de provincie Drenthe. Het toerisme in Drenthe is een belangrijke banenmotor. Om een beeld te geven: de sector levert bijna net zo veel werkgelegenheid op als de industrie en (fors) meer banen dan bijvoorbeeld de sector transport of de landbouw. De werkgelegenheid in de sector toerisme is met circa 3,4% gestegen, waar de totale werkgelegenheid in de provincie stabiel bleef.

In 2018 zijn de resultaten van de koerswijziging van Marketing Drenthe goed zichtbaar geworden. Ondernemers en gemeenten zijn betrokken en ondersteunen de campagnes, zoals de Oercampagne en buitenlandse (fiets-)campagnes van Marketing Drenthe.
Er heerst een gezond samenwerkingsklimaat in de sector en de voortdurende inspanningen om meer (buitenlandse) bezoekers naar Drenthe te trekken en een betere spreiding (in tijd en door de provincie) te realiseren werpen hun vruchten af.

De subsidieregeling Vrijetijdseconomie Drenthe, voor ondernemers gericht op investering in innovatieve projecten, is in 2018 succesvol uitgevoerd en heeft diverse markante resultaten opgeleverd. Het actieprogramma Vitale Vakantie Parken Drenthe is vastgesteld en in uitvoering genomen.

Fietsen
Met nieuwe en bijzondere fietsevenementen door het hele jaar heen, zoals de World Cup Paracycling en de Bartjes 200 speelt Drenthe zich in de kijker als dé fietsprovincie, Onder grote landelijke belangstelling zijn in oktober de nieuwe fietspaden op de VAM-berg opengesteld. De Col du VAM biedt een unieke aanvulling op het gevarieerde aanbod wat Drenthe de fietser te bieden heeft. Samen met gemeenten, organisaties, verenigingen en ondernemers investeren we in de kwaliteit en veiligheid van het fietsnetwerk, verbeteren we de (route) informatievoorziening en vergroten we het aanbod met meer comfort en beleving voor de verschillende fietsdoelgroepen. In de voorbereiding om het WK Wielrennen 2020 naar het Noorden te halen werd duidelijk dat er in Drenthe veel enthousiasme, grote betrokkenheid en breed bestuurlijk draagvlak bestaat voor het versterken van fietsen in Drenthe.

De top van de VAM-berg bereikt.

Successen

- Vanuit Kwaliteitsimpuls Optimaal Fietsnetwerk bijgedragen aan meer dan 85 fietsprojecten ter versterking van de beleving en de kwaliteit van Drenthe als fietsprovincie
- Realisatie en ingebruikname Col du Vam onder grote, landelijke belangstelling
- Presentatie landelijke actie-agenda vakantieparken tijdens landelijke vakantieparkentop. Taskforce Vitale Vakantieparken is operationeel en boekt eerste successen
- In heel Drenthe zijn breedbandinitiatieven en ruim de helft van de initiatieven is geheel of gedeeltelijk klaar
- Roadmap Circulaire Economie vastgesteld
- Rapport over grondstofstromenanalyse in Noord-Nederland gepresenteerd
- Plannen voor herinrichting bedrijventerrein De Punt vastgesteld
- Vestiging van ongeveer 20 nieuwe bedrijven
- Uitbreiding subsidieregeling en budget vouchers Ik Ben Drents Ondernemer
- Participatie (als eerste provincie) in het landelijke initiatief Trade&Innovate
- Behoud gevangenissen Veenhuizen
- Succesvolle acquisitie van nieuwe activiteiten bij Fresenius uit Emmer-Compascuum.
- Ontwikkeling Drentse werkgelegenheidsplan 4.0
- Plan om de negatieve gevolgen van Gronings gasbesluit op te vangen
- Doorontwikkeling Health hub Roden met behulp van de aanschaf van een pand

De Drentse delegatie op de landelijke vakantieparkentop.

Knelpunten

Programma 2: Regionale economie

Toelichting programma

De provincie zet zich in voor een sterke regionale economie. Een goede werkgelegenheid binnen de regio is daarbij het hoofddoel. Om die te bereiken investeert de provincie in een gunstig vestigingsklimaat voor bedrijven en werknemers. Een sterke regionale economie kan niet zonder kennis en innovatie. De provincie zorgt daarom voor goede randvoorwaarden en samenwerking met universiteiten, hogescholen en onderzoeksinstellingen.

Stand resultaten

Van de resultaten binnen dit programma is hier de status van de resultaten weergegeven. Op resultaatniveau is de afwijking toegelicht binnen de doelstelling.

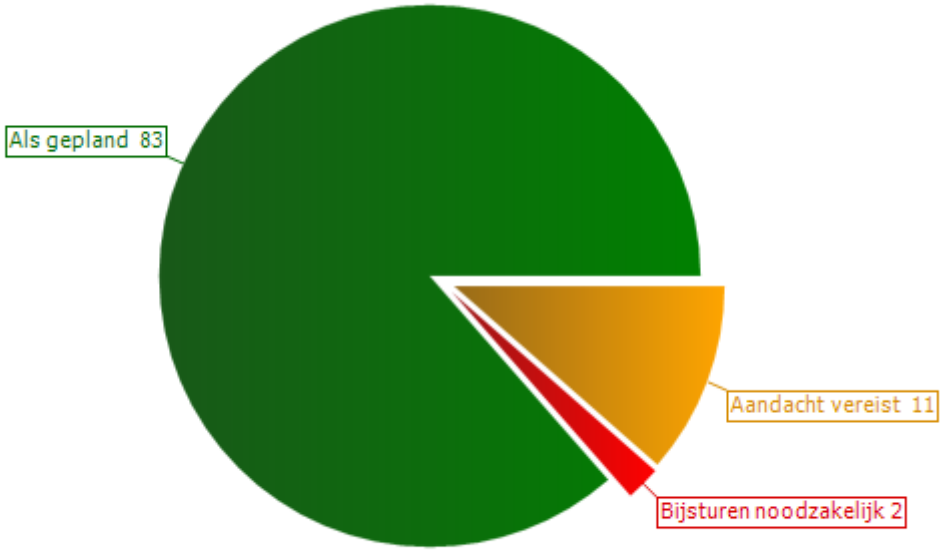

Lasten	Baten
21.668.761	-3.636.751
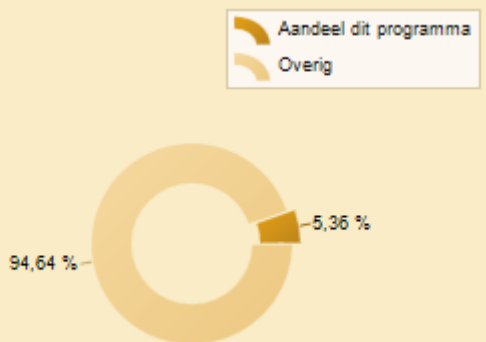	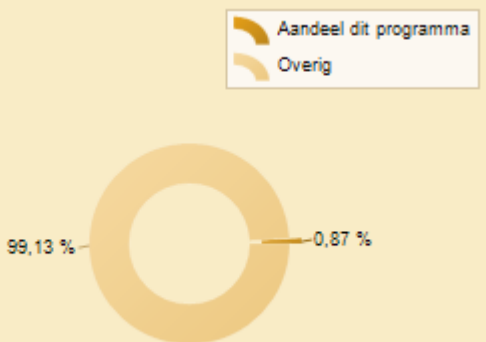

	1	2	3	4	(3-4)
	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil
Totaal lasten	21.246.733	19.545.023	23.412.521	21.668.761	1.743.760
Totaal baten	-144.380	-32.200	-3.983.595	-3.636.751	-346.844
Saldo	**21.102.352**	**19.512.823**	**19.428.926**	**18.032.011**	**1.396.915**

Beleidsopgave: 2.1 Realiseren van een groene en duurzame economie

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting
172101 Faciliteren van het vergroeningsproces door middel van externe organisaties	Aanjaagorganisatie chemie/BBE (Biobased Economy) ondersteunt de uitbouw van het bedrijvennetwerk SUSPACC (Sustainable Product and Chemicals Cluster) en aanverwant bedrijfsleven. Dit leidt onder meer tot: - de realisatie van een polyester pilot plant, - de koppeling van klanten aan chemische/biobased bedrijvigheid, - de begeleiding van SUSPACC bij hun participatie in het Biobased Industrial Cluster (BIC) - maximale aansluiting bedrijfsleven-GREENPAC	Het chemiecluster heeft haar positie versterkt in 2018. Er zijn/worden diverse projecten ontwikkeld (chemiecampus; SPICC, PLA-pilot plant; etc). De banden met het chemiecluster in Delfzijl zijn geïntensiveerd. Ook is er in 2018 een pilotplant chemische recycling gerealiseerd. De banden met het Europese BIC-netwerk zijn eveneens aangehaald. De aanjaagorganisatie is bij al deze ontwikkelingen betrokken, vaak vanuit een aanjagende rol.	
	Noordelijke Clusterorganisatie Greenlincs draagt bij aan business development. Dit resulteert in de vorming van 4 consortia van bedrijven en 8 leads voor R&D projecten in Noord-Nederland. De Noordelijke Clusterorganisatie Greenlincs draagt bij aan business development.	Binnen de Drentse en noordelijke economie kent de chemie en groene maakindustrie sector momenteel een grote dynamiek. De roep om vergroening en het gunstige economische tij draagt hier zeker aan bij. De dynamiek vertaalt zich in allerlei projecten. Greenlincs was bij een groot aantal projecten betrokken. Soms slechts in indirecte zin, soms in belangrijke mate. De realisatie van Chemport Europe is van het laatste een fraai voorbeeld.	
	Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie (NICE). Studenten ondersteunen bedrijven en organisaties in hun zoektocht naar innovatieve en duurzame oplossingen. Dit resulteert in 20 uitgewerkte casussen, deelname van minimaal 20 HBO-studenten en 10 MBO-studenten en realisatie van een databank met voorbeeldprojecten	Na een fase van positionering van het nieuwe initiatief NICE, is de organisatie nu betrokken bij diverse projecten. Het gaat om projecten rond de thema's circulair bouwen, hergebruik koffiedik, verwaarding bermgras en hoogwaardige kunststofrecycling. Daarnaast participeert ze in een traject rond circulaire gebiedsontwikkeling. De projecten spelen vooral in Emmen, Hoogeveen, en Meppel.	
	Stimuleren van projectontwikkeling en de netwerkvorming op het snijvlak van de Drentse agribusiness en de biobased economy. Dit resulteert in 5 nieuwe projecten/businesscases.	In de loop van dit jaar zijn diverse projectideeën ontwikkeld dan wel afgerond. Voorbeelden zijn een project rond hopteelt, rond Stropharia teeltontwikkeling, rond MCE (proeftuin rond conversie agristromen), een kenniscampus, en een proeftuin PLA.	

172102 Profilering van Drenthe als groene economische provincie (circulair én biobased)	Communicatieprogramma Biobased Economy is in uitvoering. Resultaten hiervan zijn onder andere de organisatie van een grootschalig biobased business event, participatie in EFIB (European Forum for Industrial Biotechnology), bijeenkomst Drentse biobased ambassadeurs, de profilering van het bedrijvennetwerk SUSPACC (Sustainable Product and Chemicals Cluster) én het leveren van input voor www.biobased-drenthe.nl en vakbladen.	De communicatie rond de biobased economy is een on-going proces. In 2018 zijn enkele grote successen behaald. Voorbeelden hiervan zijn: - de realisatie van het grootschalige VNCI-congres in Emmen - transformatie website biobaseddrenthe - borgen inbreng Zuidoost-Drenthe in communicatie rond Chemport Europe		
	Exposure van verkiezing Drenthe/Groningen tot Europese voorbeeldregio	Dit traject is ondertussen afgerond. Naast profilering van onze regio in Brussel heeft het ook geleid tot contacten met andere regio's. Een bedrijvenbezoek van het Emmense chemiecluster aan de regio Brandenburg is daarvan het meest recente voorbeeld.	✓	
	Doorontwikkeling Chemport Europe, een gerichte value proposition en acquisitie voor chemie/bbe in Drenthe/Groningen. Dit resulteert in 2018 in 2 acquisities, 50 nieuwe arbeidsplaatsen en 3 nieuwe projecten met uitzicht op 75 arbeidsplaatsen	Chemport heeft formeel begin 2018 een start gemaakt. Ondertussen hebben bedrijven als Avantium en BioBTX gevestigd. Het is nog te vroeg om werkgelegenheidseffecten te benoemen. Wat wel concreet gerealiseerd is: - Eenheid in uitingen (één website, één naam, één verhaal) - Een aansprekende marketing campagne / branding met de juiste content op basis van interactie met bedrijven - Grotere naamsbekendheid en herkenbaarheid bij prospects (nationaal / internationaal) - Verbeterde samenwerking met partijen op het gebied van acquisitie (met name NFIA, Nationaal Acquisitieteam Chemie) - Ondersteunen van business cases voor realisatie van een bio-raffinageplant (pilot en demo)	✓	
172103 Doorontwikkeling van Drenthe als biobased economy	Er is 1 consortium Agribusiness/Biobased Economy (BBE) ontwikkeld (Plant Value) dat zicht richt op crossovers met andere sectoren, o.a. sensoren en gezondheidseconomie (bijv. projecten op basis van plantinhoudstoffen)	Plant Value is ondertussen gerealiseerd, waarmee dit resultaat behaald is.	✓	
	Realisatie 4 projecten/businesscases op het gebied van agribusiness/biobased economy/circulaire economie	Er zijn diverse projecten gerealiseerd, mede dankzij de inzet van de innovatiemakelaar agribusiness. Hij functioneert als intermediair tussen de verschillende sectoren en is in 2018 betrokken geweest bij het opstarten van een 4-tal grote OP-EFRO projecten. Daarnaast was er ook betrokkenheid bij kleinere projecten.	✓	
	Start grootschalig project Green Business Campus Emmen, met als te realiseren onderdelen polyester pilot plant, incubator t.b.v. startups, en fermentatiereactor. Dit alles t.b.v. reeds gevestigd bedrijfsleven én voor het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid	In 2018 is een start gemaakt met de ontwikkeling van het project 'chemiecampus Emmen' waarbij diverse partijen (bedrijven, GreenPAC, Stenden en overheden) betrokken zijn. Dat zal in 2019 leiden tot een subsidieaanvraag in het kader van de SNN Open Innovation Call	✓	
			✓	

	Kennisuitwisseling tussen Drentse (chemische) bedrijfsleven en kennisinstellingen (Centre of Expertise-HBO en Centrum Innovatief Vakmanschap-MBO), resulterend in onderzoeksprojecten, stageplekken en versterking personeelsaanbod	In het kader van bijvoorbeeld een groot INTERREG-project Bio-economie is er zeker interactie tussen kennisinstellingen/onderwijs enerzijds en bedrijfsleven anderzijds. Toch weten beide geledingen elkaar niet altijd even makkelijk te vinden. Een intermediaire organisatie als de aanjaagorganisatie kan hierbij een belangrijke rol vervullen. We hebben, samen met het bedrijvennetwerk SUSPACC, besloten dat de aanjaagorganisatie in 2019 hier extra inzet op pleegt.		
	Realisatie groene economische agenda	De groene economische agenda gaat op in de agenda chemie en procesindustrie. Deze zal 1e helft 2019 openbaar worden.	✓	
	Drentse invulling circulaire economie door concrete projecten als verdieping Drentse grondstofstromenanalyse en circulaire woningbouw	De grondstofstromenanalyse is afgerond. Voor de grootste stromen wordt nu met marktpartijen naar een verdere verdieping gezocht. In het kader van circulaire woningbouw hebben we 8 woningbouwcoöperaties bij elkaar gebracht. Deze coöperaties hebben vervolgens een gezamenlijk plan van aanpak opgesteld om te onderzoeken wat nodig is om te komen tot circulaire bouw. Verder hebben we in het najaar een bijdrage geleverd aan de bouw van 15 circulaire woningen in Meppel.	✓	
	Aansluiting realiseren op de Noordelijke Samenwerkingsagenda Circulaire Economie	Met de afronding van de grondstofstromenanalyse is er voldoende basis gelegd voor een succesvolle samenwerking op noordelijke schaal.	✓	
	Uitwerking Rijksbrede "Programma Circulair in 2050"	Is een on-going proces en zal de komende jaren van toepassing blijven, al dan niet gekoppeld aan ontwikkelingen in het kader van het klimaatakkoord.	✓	
	Verkenning mogelijkheden duurzaam investeringsfonds	1e besprekingen zijn gevoerd, proces loopt nog.	✓	
	Uitbouw bedrijvennetwerk SUSPACC (Sustainable Product and Chemicals Cluster)	In 2018 is het bedrijvennetwerk SUSPACC van gelijke omvang gebleven. Wij zijn van mening dat een groter netwerk het bedrijfsleven een solider positie zal geven en daarmee als actor binnen het maatschappelijk speelveld ook meer daadkracht. De groei van SUSPACC is uiteraard in eerste instantie een issue van het netwerk zelf. Onze inzet blijft erop gericht dit netwerk in omvang te zien toenemen.	✓	

Beleidsopgave: 2.2 Vergroten concurrentiepositie van Drenthe

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
172201 Stimulering van innovatief ondernemerschap en ondernemersklimaat	MKB Instrumentarium in uitvoering; subsidies en financiering (o.a. investeringspremieregeling)	We zetten de verschillende instrumenten allemaal in.	✓	
			✓	

	In het kader van het Drentse Topprogramma (start, groei, innovatie en export), wordt uitvoering gegeven aan: a) Ondernemersfabriek Drenthe, op 3 locaties met tientallen aangesloten ondernemers, tenminste 6 ondernemersevents en 100 daarbij betrokken ondernemers b) Het uitbouwen van het platform Ikbendrentsondernemer.nl tot een centraal digitaal platform voor ondernemend Drenthe c) Exportstimulering voor het Drentse bedrijfsleven door middel van het Aanvalsplan Internationaal Ondernemen Drenthe. Waaronder een subsidieregeling, digitale- en fysieke ontsluiting van kennis en netwerken en een proactieve campagne richting MKB Drenthe.	- Doorontwikkeling programma Ik ben Drents ondernemer (IBDO). - Structurele samenwerking met kennispartijen in heel Drenthe, zoals Kennispoort Dutch Tech Zone om de versnippering tegen te gaan en goede initiatieven te bundelen. Daarmee hebben we 1 loket voor ondernemers in heel Drenthe. - Accentverschuiving binnen de Ondernemersfabriek Drenthe van vaste werkplekken naar meer flexibele werkplekken; het begeleiden van startende én groeiende ondernemers bij business development.		
	Financieel MKB Instrumentarium is in uitvoering, met onder andere voortzetting van de Bedrijvenregeling (Vierkant voor Werk en andere Drentse gemeenten) en Innovatieregelingen zoals de Versneller Innovatie Ambitie en de Kennis & Innovatie Subsidie	De Bedrijvenregeling Vierkant voor Werk is geëvalueerd en aangepast opengesteld als Bedrijvenregeling Dutch TechZone in juni 2018. 15 aanvragen zijn in behandeling genomen en de honorering wordt 1e kwartaal 2019 bekendgemaakt. De Bedrijvenregeling Drenthe is begin 2018 opengesteld. 12 aanvragen zijn toegekend.		
	Stimulans sociaal ondernemerschap in Drenthe (n.a.v. Motie 2016-29). Dit doen wij door het mobiliseren en activeren van stakeholders in deze sector en door het ondersteunen van sociaal ondernemers bijvoorbeeld door verbeterde toegang tot kapitaal	In het najaar van 2018 hebben wij Stichting Maatschappij en Onderneming een bijdrage verleend voor de realisatie van het project Drenthe Talent Initiative.		
	Internet of Things : uitrol LoRa (Long Range) netwerk en stimuleren van ondernemersinitiatieven	De uitrol van Drents Internet der Dingen Initiatief (gratis LoRaWAN) is bijna gereed (93% dekking) In 2019 wordt ingezet op vervolmaking uitrol DIDI netwerk; meetups door Drenthe; aanjagen toepassingen/pilots (PPS); en zal er op 9-10 maart een internationale Internet of Things hackathon plaatsvinden bij de 1e shared smart factory van NL: Technologies Added in Emmen.		Uitrol nog niet volledig door knelpunten in (hoge) locaties voor plaatsing van de antennes.
172202 Zorgen voor een goed vestigings- en ondernemersklimaat ook op (sub)regionaal niveau	Verlenen diverse stimuleringsbijdragen in de vorm van subsidies (VES)	Diverse stimuleringsbijdragen (subsidies) verleend.		
	Nieuwe impulsen TT circuit o.a. Formule 1	De voorbereiding voor de Formule 1 naar Assen lopen nog steeds. De organisator, stichting Grand Prix Foundation F1 is er continue mee bezig. Eind 2018 is er op initiatief van een aantal ondernemers uit Noord-Nederland een stichting opgericht met als doel ondersteuning te bieden aan de organisatie van de Formule 1. De stichting zal als een soort vrienden van de F1 naar Assen gaan opereren en gaat via ludieke actie aandacht vragen voor de plannen om de F1 naar Assen te halen.		
	Actieprogramma MKB vriendelijke gemeenten Drenthe	Actieprogramma wordt door gemeenten individueel vormgegeven.		Gemeenten hebben aangeven dit niet als collectief te willen vormgeven, maar het individueel op te pakken. Daarom is er geen rol meer voor de provincie.

	Doorontwikkeling Rode Loper beleid en uitvoering geven aan het plan voor economische profilering en marketing Drenthe	In het kader van de doorontwikkeling van het Rode Loper beleid is invulling gegeven aan: - Acquisitiestrategie Drenthe - Doorvertaling acquisitiesectoren naar acquisitiewerkzaamheden NOM - Ondersteuning bij vestiging/uitbreiding individuele bedrijven - Economische profilering - Bedrijvenregeling Dutch TechZone (gemeenten Vierkant voor Werk) en Bedrijvenregeling Drenthe (Drenthe breed)		
	Herbestemming karakteristieke panden in Drenthe	De 4 rijksmonumenten benoemd onder 18610401 zijn mede hieruit gesubsidieerd. Daarnaast is nog 1 extra rijksmonument gesubsidieerd. Ook zijn 2 provinciale monumenten, 1 gemeentelijk monument en 1 beeldbepalend pand gerestaureerd en herbestemd middels een laagrentende lening uit het Drents Monumentenfonds. De subsidiëring middels de gedecentraliseerde rijks restauratiegelden worden indien mogelijk mede gesubsidieerd vanuit "Herbestemmings" gelden. Onderdeel van de herbestemming is ook de verduurzaming van het pand in het licht van de Klimaatdoelen.	✓	
	Uitvoering geven aan het plan voor economische profilering en marketing van Drenthe	De economische profilering wordt gekoppeld aan het nieuwe collegeprogramma en wordt door het college voor de zomer 2019 aan de staten aangeboden.	✓	
	Uitvoering geven aan de Acquisitiestrategie Drenthe, o.a. via Top Dutch campagne	- Uitvoering Acquisitiestrategie is doorvertaald in PvE Acquisitie NOM TopDutch - In 2018 is het merk TopDutch doorontwikkeld en uitgewerkt in basismiddelen t.a.v. positionering, merkstrategie, het communicatieconcept, de campagnestrategie, de uitvoering van campagnes, de endorsement en de brandingprojecten. Het merk en de ontwikkelde basismiddelen vormen met elkaar het basis-concept voor de TopDutch branding campagne.	✓	
	Realisatie Energielandgoed	- Start aanleg zonneakker Groningen Airport Eelde - Afgeronde verkenning PVE installaties bebouwde omgeving	✓	
	Realisatie Logistieke Hub	- Oprichting Goederenhub Groningen. - Oprichting Field Lab Logistiek. - Deelname Interreg project Surflogh, o.a. start pilot, hosting kennissessies. - Afgerond onderzoek haalbaarheid waterstofvulpunt.	✓	
	Verbeteren kwaliteit vestigingslocatie/herontwikkeling Rijksluchtvaartschool RLS	- Afronding herbestemming en ingebruikname van gebouw A van voormalige Rijksluchtvaartschool. - Doorgevoerde wijziging verhuur propositie van gebouw B. - Planvorming herbestemming gebouw C. - Planvorming ontwikkelstrategie voorterrein Groningen Airport Eelde, inclusief aansluiting Burg J.G. Legroweg.	✓	
	Doorontwikkeling visie gebiedsontwikkeling luchthavenomgeving GAE	Uitvoerig projecten in kader van Living Lab GAE / Regionale projecten en Innovatie (RGA)	✓	
			✓	

	Actieve lobby voor het behoud van rijksdiensten	Door succesvolle lobby is Penitentiaire Inrichting (PI) Veenhuizen behouden.		
172203 Bevorderen economisch ecosysteem	Uitbouw van het ecosysteem HTSM (High Tech Systemen en Materialen): - Via grote projecten als World Class Composites Solutions (WCCS) en Region of Smart Factories (RosF), gericht op uitbouwen koploperspositie Noord Nederland in de Smart Industry - Via een MKB Actieagenda gericht op aansluiting van het MBK op de koplopers - Via versterking kennisinfrastructuur voor HTSM (Centre of Expertise/ lectoraten)	Er wordt gewerkt aan koppeling noordelijke fieldlabs Technologies Added te Emmen, 5G Groningen en Innovatiecluster Drachten in een noordelijke smart industry hub. Derde kwartaal 2018 is een businessdeveloper maakindustrie Drenthe aangesteld met als opdracht ondersteuning van het Drents MKB en het leggen van verbinding tussen Drents MKB en kennisinstellingen, lopende projecten. Deze business developer werkt onder de vlag van Ik Ben Drents Ondernemer en de NOM.		
	Ontwikkeling van nieuwe en versterking van bestaande proeftuinen en fieldlabs	Toelichting zie onder uitbouw ecosysteem HTSM.		
	Kennisdeling in relatie tot maatschappelijke opgaven (i.r.t. aanbevelingen Noordelijke Innovatie Agenda)	Vanuit de diverse EFRO-projecten en vanuit de clusterorganisaties als bijvoorbeeld Healthy Ageing wordt voortdurend de opgedane kennis gedeeld met bedrijven en andere relevante stakeholders.		
	Jaarlijkse prestatieafspraken met Clusterorganisaties Energy Valley, Wateralliantie, Healthy Ageing Network Noord-Nederland over branding, netwerkvorming en kennisontwikkeling, en met de NOM over Acquisitie, Business Development en Financiering	De financiering loopt t/m 2019. De besluitvorming over de toekomstige financiering wordt voorgelegd aan het nieuwe college.		
	Doorontwikkeling medische technologie: o.a. door Health Hub Roden. Health Hub Roden resulteert in kenniscirculatie tussen onderwijs, medisch-technologische bedrijven en zorginstelling instellingen. Dit leidt o.a. tot nieuwe start ups, netwerkbijeenkomsten en samenwerkingsprojecten	1. Projectplan Health Hub Roden 2015-2020 Resultaten tot en met november 2018: Bedrijven: doel was 25, behaald 58 waarvan 26 uit Drenthe; 26 uit Groningen en 6 uit Fryslân Toename werk: doel in fte 100, behaald 88 Start-ups: doel 20, behaald 9 Werkervaringsplaatsen: doel 10, behaald 14 Kennisinstellingen: doel 5, behaald 9 2. Verhuizing Health Hub Roden naar voormalige locatie Resato Roden. Voor start-ups is op dit moment te weinig ruimte binnen de huidige locatie waarvoor besloten is een nieuwe locatie te creëren zodat hieraan tegemoet gekomen kan worden.		
172204 Versterken economische structuur Zuidoost (= Vierkant voor Werk)	Voortzetten Bedrijvenregeling Vierkant voor Werk	De Bedrijvenregeling Vierkant voor Werk is begin 2018 geëvalueerd. Op basis hiervan is de regeling aangepast en opengesteld als Bedrijvenregeling Dutch TechZone in de vorm van een tender.		

	Bijdrage aan de uitvoering van de Projectenportfolio Vierkant voor Werk	- Binnen de Dutch TechZone (DTZ) is de maakindustrie een belangrijke pijler onder de regionale economie en werkgelegenheid in de regio. - De Bedrijvenregeling is uitgevoerd in 2018 (zie Bedrijvenregeling) - Er is een nieuwe manager aangesteld en de uitvoeringsstructuur is aangepast. - Het project verladersplatform Newways Drenthe is gestart in 2018. Doel van het project is het syngromodaal bundelen van ladingsstromen. Hiermee worden ladingsstromen efficiënter en duurzamer vervoert. - Kennispoort en Ik ben Drents Ondernemer zijn in 2018 gestart met een intensieve samenwerking. Dit zal in 2019 verder ontwikkeld worden. - De regiodeal Zuidoost Drenthe is positief beoordeeld, werken (=DTZ) is één van de drie speerpunten binnen deze deal. - Doorontwikkeling van het chemiecluster (zie chemie/BBE/chemport)		
172205 Versterken Projectontwikkeling en Businessdevelopment	Projecten op speerpunten (en crossovers) HTSM, health, gezondheidseconomie, agribusiness, biobased economy en circulaire economie; in nauwe samenwerking overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen	Vanuit SNN zijn middelen beschikbaar gesteld om te bevorderen dat marktpartijen en kennisinstellingen aanspraak kunnen maken op SNN- en EFRO-middelen. Dit heeft ertoe geleid dat in 2018 Drentse initiatieven een financiële ondersteuning uit deze zogenaamde Matrix-gelden hebben ontvangen.		
	Betere benutting SNN instrumenten Drents bedrijfsleven	Het aandeel van het Drentse MKB in de MKB-regelingen van SNN is redelijk te noemen. Het Drentse aandeel is bijna 25% en daarmee in verhouding met het aantal Drentse bedrijven ten opzichte van geheel Noord-Nederland.		In samenwerking met SNN, intermediaire organisaties blijven we actief richting het MKB om hen te blijven stimuleren gebruik te maken van de SNN-regelingen.
	Prestatieafspraken met de NOM over Business Development en de realisatie van projecten op de speerpunten (en crossovers) Energie, HTSM, Biobased economy en gezondheidseconomie	Er zijn prestatieafspraken met de NOM gemaakt over Business Development en de realisatie van projecten op de speerpunten (en crossovers) Energie, HTSM, Biobased economy en gezondheidseconomie voor 2019. Daarnaast is een proces met de NOM opgestart om te komen tot afspraken met betrekking tot de Business Development activiteiten voor Drenthe voor na 2019.		
172206 Noordelijke en grensoverschrijdende economische samenwerking	Grensoverschrijdende economische samenwerking met provincie Overijssel (inclusief Regio Zwolle)	- In 2018 is ook Hoogeveen lid geworden van de Regio Zwolle. - In het kader van de regiodeal is de Human Capital agenda ingediend door de Regio Zwolle, de aanvraag is in de eerste ronde afgewezen. De samenwerkingspartners binnen de regio Zwolle willen het project desondanks starten en zoeken naar andere financieringsbronnen. Ook wordt verwacht dat het project kansrijk is in een nieuwe ronde voor de regiodeal. - De regiodeal Zuidoost Drenthe is positief beoordeeld, hier maakt de gemeente Hardenberg ook deel van uit.		
	We geven invulling aan het Economic Board Noord-Nederland en uitvoering geven aan de Noordelijke Innovatie Agenda	Economic Board en uitvoeringstafel zijn tot stand gekomen. Op dit moment zijn wij bezig met bepalen werkwijze en agenda.		
172207 Provincie Drenthe (als organisatie) laten functioneren als launching customer	Stimulering innovatief/groen ondernemerschap via inkoopbeleid	Circulair/biobased inkopen krijgt wel steeds meer aandacht binnen het provinciehuis, maar nog steeds op ad-hoc basis.		Er is geen sprake van een structurele inbedding in onze organisatie.

	We hebben vanuit ons inkoopbeleid expliciet aandacht voor Social Return on Investment (SROI)	Op dit moment werken wij aan de inrichting van een Drents SROI steunpunt.		Het heeft onze voorkeur dat alle Drentse gemeenten deel uitmaken van dit steunpunt zoals dat ook in Friesland en Groningen gebeurt. De verwachting is dat het steunpunt medio 2019 van start gaat.
	Alle door de provincie meegefinancierde restauratie- en herbestemmingsprojecten, zijn praktijkopleidingsplaats	Alle 11 gefinancierde restauraties/herbestemmingen hebben een prestatieverplichting om de bouwwerkzaamheden als praktijkopleidingsplaats uit te voeren.		Aannemers en ontvangers van de financieringen melden dat geen leerlingen inzetbaar zijn. Ze zijn er niet of zijn reeds ingezet op andere projecten dan hier benoemd.
	Realisatie van één biobased of circulair project, waarbij de provincie optreedt als opdrachtgever.	Biobased/circulaire elementen zijn meegenomen in de aanbesteding rond de N34.		
172209 Toekomst Groningen Airport Eelde	Toekomstbestendig Groningen Airport Eelde	De in 2016 gekozen 10-jarige koers 'Investeren in Toegangspoort voor Noord-Nederland', is verder doorgezet. De groei van het aantal passagiers verliep in 2018 voorspoedig, zowel voor vakantievluchten als lijnvluchten naar hubs in Londen, Kopenhagen en München. Het aantal passagiers in 2018 was 241.737 (2017: 227.982). De voorbereidingen voor de transitie naar de nieuwe organisatie is ingezet evenals de voorbereidingen van de investeringsprojecten voor de brandweerkazerne, security en de terminal.		Helaas heeft vliegmaatschappij Nordica het contract voor de vluchten naar de hubs Kopenhagen en München per 31 december 2018 beëindigd. Inmiddels heeft GAE afspraken gemaakt over alternatieven voor de vliegverbinding met Kopenhagen. Over de vliegverbinding met München volgt in 2019 meer duidelijkheid.

Beleidsopgave: 2.3 Investeren in kennisontwikkelingen en een bestendige arbeidsmarkt

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
172301 Betere aansluiting van het onderwijs bij behoeften van het bedrijfsleven	Ontwikkelingen op het gebied van demografie, werkgelegenheid, aanpak kritische sectoren zorg en techniek zijn geagendeerd bij onderwijs- en kennisinstellingen, ondernemersorganisaties en gemeenten	O.a. via het dataportal Arbeidsmarktinzicht en een aantal werksessies met onze partners		
	Samen met belanghebbenden faciliteren wij een provincie brede structuur voor arbeidsmarktmonitoring: het Arbeidsmarktdashboard Drenthe	De actuele ontwikkelingen op de Drentse arbeidsmarkt zijn sinds het najaar 2018 overzichtelijk bijeengebracht op het online platform arbeidsmarktinzicht.nl. Het platform biedt inzicht in regionale arbeidsmarktontwikkelingen, met tekst en uitleg bij cijfers en grafieken, en op de homepage de laatste trends en highlights. De sturingsinformatie van ArbeidsmarktInZicht heeft een brede en wetenschappelijke basis. Data over arbeidsmarkt, onderwijs, economie en competenties zijn verzameld en met elkaar in verbinding gebracht. De basis van ArbeidsmarktInZicht is een bundeling van realtime arbeidsmarktinformatie uit bronnen zoals CBS, UWV, SBB, LISA, ROA en Jobfeed.		

	In lijn met motie M 2017-9 werken wij samen met onze partners aan de implementatie van een regionaal fonds, dat financiering van (om)scholing faciliteert en ertoe bijdraagt dat de voor werkgevers en werknemers beschikbare scholingsmiddelen beter ontsloten gaan worden	Samen met de Noordelijke arbeidsmarktregio's wil de Provincie Drenthe een bijdrage leveren aan de stijging van het kwalificatieniveau van de beroepsbevolking, het verhogen van de arbeidsparticipatie, het bestrijden en voorkomen van krapte op de arbeidsmarkt en het wendbaarder en weerbaarder maken van de beroepsbevolking. Eén van de bijdragen is de vorming van een opleidings- en ontwikkelingsfonds voor een leven lang ontwikkelen. In het voorjaar van 2019 wordt het fonds verder geoperationaliseerd.		
	Het provinciale arbeidsmarktbeleid ondersteunt / versterkt de regionale samenwerking tussen sociale partners en brengt hiertoe minimaal twee keer per jaar actoren samen die een rol spelen op de Drentse arbeidsmarkt	Voorbeelden zijn o.a. de bijeenkomst 'Techniekpact on Tour (TOT): projecten die werken in de techniek. In samenwerking met de technische branches in januari en de bijeenkomst 'Samen werken aan technisch vmbo in Drenthe' in oktober.		
	Wij werken samen met de partners in de arbeidsmarktregio's om de bestaande arbeidsmarktinfrastructuur (bijv. Servicepunt Techniek) te versterken	In het kader van Motie 2017-09 hebben wij extra middelen voor scholing en omscholing beschikbaar gesteld om het Servicepunt Techniek te versterken		
	Door middel van een subsidieregeling steunen wij nieuwe publiek private samenwerkingsverbanden van onderwijs en bedrijfsleven (bijv. Bedrijfstakscholen, Center of Expertise), met als doel een verbeterde aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt en de bevordering van doorlopende leerlijn techniek van V(MB)O naar HBO en WO			De subsidieregeling wordt in de eerste helft van 2019 opengesteld.
172302 Versterken van de beroepsbevolking en de arbeidsmarkt van de toekomst	Het advies van de Sociaal Economische Raad Noord-Nederland (SER NN) 2017 is vastgesteld en ter kennisname aangeboden aan PS.	Het advies van de Sociaal Economische Raad Noord-Nederland (SER NN) 2017 is vastgesteld en ter kennisname aangeboden aan PS.		
	Bevorderen praktijkopleidingsplaatsen (bouw en installatie) o.a. via de regeling Instandhoudingen monumenten en beeldbepalende bouwwerken	We hebben in alle verleende subsidies en laagrentende leningen (in totaal 11) de praktijkopleidingsplaats als prestatie gevraagd. Omdat er in Noord Nederland echter maar weinig studenten zijn die de opleiding restauratie volgen kon niet op iedere restauratie en heerbestemmingsproject een leerling geplaatst worden.		
	Extra impuls om leren programmeren in het onderwijs te stimuleren	Na de zomer is het project 'Verhogen digitale vaardigheden van leerlingen en leerkrachten' met steun van de provincie gestart.		
	Het aanjagen van activiteiten gericht op de versterking van het 'human capital' in het kader van het regionale Zorgpact en Techniekpact (ook als werkgever/ opdrachtgever voor o.a. Technasium opdrachten in het kader van de verdubbeling van de N34)	In 2018 hebben wij verschillende projecten en activiteiten geïnitieerd en mede mogelijk gemaakt. Voorbeelden zijn Drentse Zorgtafel, het project 'LasTig/MagTig' de Verkenning Horeca VakPunt Drenthe Nieuwe Stijl. Daarnaast is de provincie als enige overheidswerkgever lid van Jet-Net. Hierin werken we samen met scholen om meer jongeren bewust te laten kiezen voor een technische vervolgopleiding, zodat een antwoord kan worden gegeven op de uitdagingen van de toekomst.		

	In samenwerking met het bedrijfsleven, gemeenten, universiteiten en hogescholen onderzoeken wij wat nodig is om hoger opgeleide studenten te behouden voor de regio	Op dit moment wordt een aantal onderzoeken uitgevoerd. De resultaten worden in 2019 verwacht.		
	Meer Wetenschap en Techniek (W&T) in het basisonderwijs	O.a. via het project vergroten digitale geletterdheid van leerlingen en leerkrachten.		
172303 Inzet op wederzijdse grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit (nationaal en internationaal)	Verbeterde samenwerking met Duitsland voor opleiden van vakkrachten en bemiddeling van werkzoekenden	o.a. via het project Arbeidsmarkt Noord en het project Sorgen für Sorgen dass		
	Bevorderen grensoverschrijdende nieuwe initiatieven en/of projecten (Netzwerk, INTERREG)	In het kader van de Drentse Duitslandagenda zijn nieuwe samenwerkingsinitiatieven ontstaan. Tevens is eind 2018 het INTERREG B project Blockchain in Government gehonoreerd waarin overheden, bedrijfsleven en kennisinstellingen gaan experimenteren met de kansen en uitdagingen van blockchaintechnologie. Het project start 1 januari 2019.		
	Extra impuls om meertalig onderwijs op (basis)scholen te stimuleren	Het project bevordering Drents en Duits (2019-2022) van NHL Stenden en het Huus van de Taol heeft een vervolg gekregen		
172304 Versnellen overgang van werkloosheid naar werk	Eerste resultaten van het Europees Globaliseringsfonds project (EGF) voor de retail worden aangeboden aan PS	Het project is in het najaar van 2018 beëindigd. De resultaten kunnen na de controle door de rijksaccountant aan PS worden aangeboden.		
	In samenwerking met gemeenten en bedrijven realiseren wij 3 uitstroomgerichte projecten (Wet Werk en Bijstand-gerechtigden richting werk)	Door middel van de subsidieregeling Vitaal Platteland, het EGF voor de ontslagen werknemer uit de Bankensector en het Keuzecarrousel Assen/ Groningen realiseren wij uitstroomgerichte projecten.		

Beleidsopgave: 2.4 Breedband in Drenthe

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
172401 In het voorjaar van 2019 is in de witte gebieden breedband beschikbaar	Duidelijkheid over het voortbestaan van het Breedband Platform na 2019	De activiteiten van VerbindDrenthe worden per 1 juli 2019 beëindigd. In het eerste helft van 2019 komt Verbind Drenthe met een plan van aanpak voor een verdere opschaling van en samenwerking tussen de breedbandinitiatieven.		
	Regeling voor extreme dure witte adressen opgesteld	Door de gekozen aanpak van onderop hebben we te maken met verschillende breedbandinitiatieven, ieder met hun eigen aanpak en specifieke situatie. Dit maakt dat er per initiatief maatwerk wordt toegepast om de investering voor de witte adressen (inclusief de extreem dure adressen) te kunnen realiseren. Dat betekent dat er geen generieke regeling is opgesteld.		

	50-75% van de witte adressen heeft breedband beschikbaar	Eind 2018 hebben bijna 9.000 witte adressen (35% van het totaal aantal witte adressen) de beschikking over snel internet.		In heel Drenthe zijn breedbandinitiatieven die een netwerk hebben aangelegd of daarmee bezig zijn of binnenkort starten met de aanleg. Hiermee hebben 35% van alle witte adressen de beschikking over snel internet. Voor de initiatieven die bezig zijn met de aanleg of starten met de aanleg geldt dat de realisatie meer tijd heeft gevraagd als gevolg van ontwikkelingen in de markt (benodigde menskracht, leveranciers, materialen) en het verkrijgen van de benodigde financiering en vraagbundeling.

Beleidsopgave: 2.5 Versterken van de vrijetijdseconomie

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
172501 Het verbeteren van het Drents imago	Jaarlijkse prestatieafspraken met Marketing Drenthe, gericht op promotionele activiteiten rond evenementen, festivals en andere initiatieven en marketing ingezet op het in beeld brengen van Drenthe bij de kansrijke doelgroepen	Passend bij de provinciale opdracht (Verkennen, Verbinden en Verleiden) zet Marketing Drenthe in 2018 de positieve groeicurve voort. Er is o.a. een data-analist aangenomen (kennis), de marketingadviesraad is geïnstalleerd en er zijn goede gerichte campagnes gevoerd. Het bezoek van een groep Chinese Touroperators aan Drenthe heeft veel (landelijke) publiciteit opgeleverd en de aanpak van Marketing Drenthe gericht op de Duitse markt is in de Duitse media breed uitgemeten.		
172502 Meer werkgelegenheid en hogere bestedingen in de vrijetijdseconomie van Drenthe	Beeldbepalende en imagoversterkende evenementen, festivals en overige initiatieven, die economische en maatschappelijke spin-off genereren zijn ondersteund en geïnitieerd	Ruim 40 fiets- en culturele evenementen/initiatieven zijn ondersteund. Dit ter versterking van de zichtbaarheid en het imago van Drenthe, alsook ter bevordering van seizoenspreiding en spreiding van toeristen over de provincie.		
	Betere en gerichte digitale ontsluiting van het product Drenthe voor de vrijetijdseconomie	Duitstalige website besuchdrenthe.de en Engelstalige website visitdrenthe.com zijn gelanceerd. Fotobeeldbank ingericht en breed gedeeld ter verbetering van de kwaliteit van websites vrijetijdssector. Recreatieschap Drenthe is ondersteund bij ontwikkeling van Drentse route-app (lancering 2019).		
	Factsheets en de uitgave Feiten en Cijfers Vrijetijdseconomie voor de toeristische sector en beleidsmakers	Factsheets etc. zijn m.i.v. dit jaar opgenomen in de prestatieafspraken met Marketing Drenthe en gedeeld met overheden en de sector.		
	Meerjaren campagne door Marketing Drenthe & Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen gericht op het aantrekken van meer buitenlandse toeristen (verblijfs- en dagrecreatief) naar Drenthe uit met name Duitsland en België	Continuering van succesvolle marketingstrategie in m.n. Duitsland en België. Duits bezoek aan Drenthe is in twee jaar tijd meer dan 40% toegenomen. Marktverkenning uitgevoerd in China.		
	Concreet beeld van de vrijetijdsmarkt in Drenthe is beschikbaar	Monitoring (o.a. CBS, CVO/CVTO, Ecorys) en periodieke overleggen met gemeenten, provincies en branche-organisaties geven een actueel beeld van de vrijetijdssector en de markt.		

	Internationale marketingkansen voor het Cultureel erfgoed in 2018 benut (door aandacht rondom de Werelderfgoednominatie van de Koloniën van Weldadigheid en Europees jaar van het Cultureel erfgoed)	Het themajaar 2018 'Werelds Erfgoed' van Marketing Drenthe en de sector is breed uitgedragen en heeft veel (nationale en internationale) pers en publiciteit opgeleverd. Dit jaar is het traject voor de Drentse erfgoedlijnen afgerond. Eind 2018 is een proces ingezet om de verhalen toepasbaar te maken voor marketing, toerisme en erfgoed.		Het besluit over de werelderfgoedstatus van de Koloniën van Weldadigheid is door de UNESCO met een jaar uitgesteld.
172503 Ontwikkelruimte voor vernieuwende en bestaande recreatieve/toeristische bedrijven	Het Recreatie Expertteam heeft meer dan 20 ondernemers geholpen bij het versterken van het bedrijf en ondernemerschap	Het RET (in opdracht van Recreatieschap Drenthe) heeft succesvol geopereerd en bijgedragen aan de versterking van het ondernemerschap.		
	Netwerken en organisaties, zoals Gastvrij Drenthe, zijn ondersteund.	Diverse initiatieven zijn ondersteund zoals: - project Horecavakpunt (arbeidsmarktproblematiek) van Gastvrij Drenthe - data-alliantie gericht op kennisdeling door Leisure Valley (samenwerking van ondernemers, onderwijs en overheid) - Hunebed Highway Business Club		
	Educatieve en attractieve voorzieningen of evenementen in de natuur gerealiseerd	In het Bargerveen is de nieuwe schaapskooi met aanpalende horeca gerealiseerd. Binnen het natuurontwikkelingsproject Oude Willem zijn verschillende recreatieve voorzieningen in voorbereiding die in 2019 concreet worden gerealiseerd. Daarnaast is het initiatief Cabiners ondersteund voor het maken van een digitaal platform voor avontuurlijke wandelroutes door de Drentse natuur in gebied Staatsbosbeheer. Verschillende festivals zijn in de natuur georganiseerd waaronder Into Nature en het Taribush Kuna festival.		
	Ontwikkelen van nieuwe dagattracties als onderdeel van de Acquisitiestrategie Drenthe.	Er zijn geen nieuwe dagattracties gerealiseerd.		Wij zijn afhankelijk van initiatiefnemers. Projecten komen niet uit het reguliere Drentse netwerk. In 2019 wordt daarom marktonderzoek verricht.
172504 De potentie van Drenthe als wandelprovincie sterker benutten	Het wandelknooppuntennetwerk is verder uitgerold in Drenthe	De aanleg van knooppunten in de gemeenten Westerveld, Midden-Drenthe en De Wolden is afgerond. Er is gestart met de tweede fase in de gemeenten Borger-Odoorn en Coevorden.		
	Invulling uitvoeringsagenda wandelstrategie	Met stakeholders is het Wandelkompas Drenthe ontwikkeld en wordt samengewerkt aan een gezamenlijke uitvoeringsagenda.		
	Up to date en uitgebouwde routestructuren voor wandelen en fietsen. Bijdragen in het onderhoud van recreatieve voorzieningen	Het landelijk Fietsplatform en Wandelnet coördineren de borging van de landelijke, doorgaande routestructuren voor wandelen en Fietsen.		
182506 Revitalisering verblijfsrecreatie in Drenthe	Condities geschapen met concrete projecten en acties voor revitalisering van de verblijfsrecreatie in Drenthe	In vervolg op het convenant is het Actieprogramma Vitale Vakantie Parken Drenthe (VVP) vastgesteld. Er is een werkorganisatie (taskforce) gevormd, die ondernemers, gemeenten en provincie gaat ondersteunen bij de uitvoering. Drenthe heeft als koploperprovincie de landelijke Actieagenda aanpak vakantieparken medeondertekend. Voor de aanpak hebben we extra middelen toegekend gekregen vanuit het Ministerie van BZK.		

Beleidsopgave: 2.6 Drenthe, dè fietsprovincie

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
172601 Stimuleren van het fietsgebruik en versterken van het fietsnetwerk	Uitvoering Kwaliteitsimpuls Optimaal Fietsnetwerk (investeringsagenda), o.a. infra, fietsroutenetwerk, voorzieningen, digitale en analoge informatievoorziening en innovatieve pilots en experimenten	In 2018 is het aantal gesubsidieerde projecten gegroeid naar 86, waarvan 44 infrastructurele projecten. Uit de subsidieregeling Innovatie en Beleving hebben 42 projecten een bijdrage gekregen. Hier gaat het bijv. om routes, route-informatie, arrangementen en een MTB-beleefpark.	✓	
	Invulling gegeven aan strategie en portfolio van het UCI Bike Region Label door middel van projecten en evenementen	Organisatie van de Bike Label Dag met internationaal bezoek vanuit de UCI. Uitgave van de Bike Region krant.	✓	
	Uitvoering van uitvoeringsagenda MTB-visie	Er zijn meerdere (verbindings)routes tot stand gekomen. Het aanbod van MTB-evenementen is verbreed en verspreid over het hele jaar.	✓	
	Visie op 5 sterren trajecten voor diverse doelgroepen (o.a. E-bike, wielrenners inclusief thema's) met uitvoeringsagenda	Uitvoering pilot Wielrenners op de weg in samenwerking met de Tour de Force, NTFU en gemeente Emmen.	✓	
	Pilots voor het stimuleren van het fietsen naar school en werk	Uitvoering project Op Fietse naar school en de pilot Op Fietse naar werk.	✓	
	Realisatie van fietsroutes op de VAM-berg	Openstelling fietsroutes op 18 oktober 2018.	✓	
	Fietsknooppuntennetwerk 2.0 incl. afstapplekken, voorzieningen, service en digitale informatievoorziening d.m.v. website en app.	Voorbereiding en vernieuwing van de tracés zijn in uitvoering.	✓	
172602 Versterken van fietsevenementen en imago fietsprovincie Drenthe	Meerjarenplan fietsevenementen.	Afstemming tussen organisatoren van evenementen is verbeterd. De kalender 2019 heeft een aanbod voor verschillende doelgroepen.	✓	
	Diverse mediacampagnes positioneren fietsprovincie Drenthe	Marketing Drenthe heeft extra aandacht besteed aan het vermarkten van aanbod voor de verschillende fietsdoelgroepen. Evenementen hebben bij eigen activiteiten promotie gemaakt voor andere evenementen en activiteiten o.a. door drie gezamenlijke bijlagen in de huis-aan-huis bladen in en om Drenthe.	✓	
182601 Realisatie WK Wielrennen 2020 in Noord-Nederland	Realisatie WK Wielrennen 2020 in Noord-Nederland	Het WK Wielrennen wordt niet georganiseerd in 2020. De verdere voorbereidingen zijn stopgezet.	✗	In de voorbereiding om het WK Wielrennen 2020 naar het Noorden te halen werd duidelijk dat er in Drenthe veel enthousiasme, grote betrokkenheid en breed bestuurlijk draagvlak bestaat voor het versterken van fietsen in Drenthe. In Groningen bleek het politieke draagvlak onvoldoende om het WK in 2020 gezamenlijk te realiseren.

Ontwikkelingen

Beleidsopgave: 2.1 Realiseren van een groene en duurzame economie

Verduurzaming en vergroening van de economie is een met de komst van het ontwerp-Klimaatakkoord een heel actueel thema. Na de doorrekeningen van het PBL en CPB, worden eerst op rijksniveau en vervolgens ook door ons college definitieve keuzes gemaakt. Alle betrokken partijen

(overheden, burgers, kennisinstellingen én bedrijfsleven) krijgen met de gevolgen te maken. Voor de provincie heeft dit consequenties voor alle beleidsvelden: van industrie tot landbouw en van zorg tot onderwijs en energie. Binnen het economische beleidsveld zijn het met name de acties binnen de opgave 'groene en duurzame economie' die het meest direct gelieerd zijn aan het Klimaatakkoord.

Beleidsopgave: 2.2 Vergroten concurrentiepositie van Drenthe

Ondernemend Drenthe
We leven in een snel veranderende wereld waarin trends en ontwikkelingen elkaar razendsnel opvolgen en die businessmodellen dagelijks verstoren. Technologische innovaties komen niet één voor één maar in golven tegelijk. Digitale technologieën zorgen voor grote structurele veranderingen. Denk bijvoorbeeld aan: Internet of Things, big data, cloud computing, mobile, robotics, kunstmatige intelligentie, 3D- en 4D-printing, fotonica, predictive maintenance, super computers, digitale platforms, blockchain, mixed reality (VR, AR). Wendbaarheid en aanpassingsvermogen van bedrijven wordt hierbij steeds belangrijker, zeker ook om de Drentse economie concurrerend te willen houden.

Drenthe exporteert jaarlijks voor € 4,5 miljard. Bijna 10% van deze exportwaarde komt uit de UK. In 2018 was de UK exportwaarde € 368 miljoen. In januari 2019 wordt meer duidelijkheid verwacht omtrent de Brexit-deal. De verwachting is dat er eind maart geen Brexit-deal tussen Europa en de UK is. Dit gaat hoogstwaarschijnlijk ook de Drentse economie raken.

De Dutch TechZone, regio van excellent vakmanschap is sinds 2018 de nieuwe naam van de regio en het samenwerkingsverband in Zuid Drenthe en Noordoost Overijssel Vierkant voor werk. Hoogwaardige (maak)industrie en extra groei zijn onlosmakelijk verbonden met excellent vakmanschap en voldoende potentieel in de regio. De Regiodeal Zuid-Oost Drenthe, specifiek de pijler werken, kan een bijdrage leveren aan het behalen van de doelstellingen van Dutch TechZone.

Beleidsopgave: 2.3 Investeren in kennisontwikkelingen en een bestendige arbeidsmarkt

De toekomst van de Drentse arbeidsmarkt is niet te voorspellen

In relatief korte tijd heeft een grote omslag op de Drentse arbeidsmarkt plaatsgevonden. Stond in de eerste helft van deze collegeperiode nog het bestrijden van de effecten van de economische crisis centraal, zitten we eind 2018 in een hoogconjunctuur en domineert in een groot aantal Drentse sectoren het thema ‘personeelskrapte’.

Daarnaast werken ook trends als ontgroenings en vergrijzing, robotisering, automatisering en digitalisering sterk door op de werkvloer. Met name de technologische ontwikkelingen zijn divers. Het gaat om zaken als *kunstmatige intelligentie, machine learning, of de blockchain*. Ook het werken met *big data* heeft grote gevolgen voor de aard van het werk. De uiteindelijke gevolgen van deze trends op de arbeidsmarkt zijn slechts ten dele voorspelbaar, en daarmee zijn de effecten op de arbeidsmarkt niet geheel bekend.

De veranderende aard van werk en de arbeidsmarkt - en hoe mensen en samenlevingen het beste kunnen worden voorbereid op de banen van de toekomst - zijn dan ook tot de meest cruciale uitdagingen van het Drentse arbeidsmarktbeleid in de komende jaren.

Beleidsopgave: 2.4 Breedband in Drenthe

De Uitvoeringsregeling aanleg Breedband is per 31-12-2018 beëindigd. Reden hiervoor was de voortgang in het proces. Heel Drenthe is gedekt met initiatieven die een netwerk hebben aangelegd of daarmee bezig zijn of binnenkort starten met de aanleg.

Beleidsopgave: 2.5 Versterken van de vrijetijdseconomie

Niet van toepassing.

Beleidsopgave: 2.6 Drenthe, dè fietsprovincie

Niet van toepassing.

Programma 2 wat heeft het gekost

			1	2	3	4	3-4
	Beleidsopgave / Doelstelling	eco cat	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	verschil
Lasten							
	2.2 Vergroten concurrentiepositie van Drenthe						
	2.2.01 Stimulering van innovatief ondernemerschap en ondernemersklimaat						
		Inkoop	512.403	2.000.000	2.022.597	736.207	1.286.390
		Subsidie	-4.340	702.400	0	0	0
	totaal doelstelling		508.063	2.702.400	2.022.597	736.207	1.286.390
	2.2.02 Zorgen voor een goed vestigings- en ondernemersklimaat ook op (sub)regionaal niveau						
		Inkoop	52.712	224.227	466.470	285.649	180.821
		Subsidie	6.880.609	4.151.627	8.717.688	9.420.131	-702.443
	totaal doelstelling		6.933.321	4.375.854	9.184.158	9.705.780	-521.622
	2.2.04 Versterken economische structuur Zuidoost (= Vierkant voor Werk)						
		Subsidie	4.897.647	2.600.000	1.235.627	1.065.064	170.563
	totaal doelstelling		4.897.647	2.600.000	1.235.627	1.065.064	170.563
	2.2.09 Toekomst Groningen Airport Eelde						
		Subsidie	1.250.000	2.600.000	2.785.000	2.806.811	-21.811
	totaal doelstelling		1.250.000	2.600.000	2.785.000	2.806.811	-21.811
	totaal beleidsopgave		13.589.031	12.278.254	15.227.382	14.313.861	913.521
	2.3 Investeren in kennisontwikkelingen en een bestendige arbeidsmarkt						
	2.3.01 Betere aansluiting van het onderwijs bij behoeften van het bedrijfsleven						
		Inkoop	293.725	450.000	700.000	738.346	-38.346
		Subsidie	340.094	450.000	450.000	502.703	-52.703
	totaal doelstelling		633.819	900.000	1.150.000	1.241.049	-91.049
	2.3.02 Versterken van de beroepsbevolking en de arbeidsmarkt van de toekomst						
		Inkoop	209.046	200.000	200.000	211.781	-11.781
		Subsidie	17.387	10.000	10.000	12.500	-2.500
	totaal doelstelling		226.433	210.000	210.000	224.281	-14.281
	totaal beleidsopgave		860.252	1.110.000	1.360.000	1.465.329	-105.329
	2.4 Breedband in Drenthe						
	2.4.01 In het voorjaar van 2019 is in de witte gebieden breedband beschikbaar						
		Subsidie	629.863	475.000	812.412	541.886	270.526
	totaal doelstelling		629.863	475.000	812.412	541.886	270.526
	totaal beleidsopgave		629.863	475.000	812.412	541.886	270.526
	2.5 Versterken van de vrijetijdseconomie						
	2.5.01 Het verbeteren van het Drents imago						
		Inkoop		0	0	-5.128	5.128
		Subsidie	432.143	0	58.059	61.690	-3.631
	totaal doelstelling		432.143	0	58.059	56.562	1.497
	2.5.02 Meer werkgelegenheid en hogere bestedingen in de vrijetijdseconomie van Drenthe						
		Inkoop	321.349	36.949	136.949	113.420	23.529
		Subsidie	3.269.445	3.494.820	3.599.907	3.288.659	311.248
	totaal doelstelling		3.590.794	3.531.769	3.736.856	3.402.079	334.777
	2.5.06 Revitalisering verblijfsrecreatie in Drenthe						
		Subsidie		0	520.000	240.399	279.601
	totaal doelstelling		0	0	520.000	240.399	279.601
	totaal beleidsopgave		4.022.938	3.531.769	4.314.915	3.699.040	615.875
	2.6 Drenthe, dè fietsprovincie						
	2.6.01 Stimuleren van het fietsgebruik en versterken van het fietsnetwerk						

		Inkoop	2.144.649	2.150.000	1.697.812	1.648.646	49.166
	totaal doelstelling		2.144.649	2.150.000	1.697.812	1.648.646	49.166
	totaal beleidsopgave		2.144.649	2.150.000	1.697.812	1.648.646	49.166
	Totaal		21.246.733	19.545.023	23.412.521	21.668.761	1.743.760
Baten							
	2.2 Vergroten concurrentiepositie van Drenthe						
	2.2.01 Stimulering van innovatief ondernemerschap en ondernemersklimaat						
		Ontv.subsidies		0	-305.000	-305.000	0
	totaal doelstelling		0	0	-305.000	-305.000	0
	2.2.02 Zorgen voor een goed vestigings- en ondernemersklimaat ook op (sub)regionaal niveau						
		Ontv. bijdragen	-38.183	-32.200	-32.200	-86.914	54.714
		Ontv.subsidies		0	-3.000.000	-2.697.834	-302.166
	totaal doelstelling		-38.183	-32.200	-3.032.200	-2.784.748	-247.452
	2.2.04 Versterken economische structuur Zuidoost (= Vierkant voor Werk)						
		Ontv.subsidies		0	-396.395	-293.553	-102.842
	totaal doelstelling		0	0	-396.395	-293.553	-102.842
	totaal beleidsopgave		-38.183	-32.200	-3.733.595	-3.383.301	-350.294
	2.3 Investeren in kennisontwikkelingen en een bestendige arbeidsmarkt						
	2.3.01 Betere aansluiting van het onderwijs bij behoeften van het bedrijfsleven						
		Ontv. bijdragen		0	0	-14.916	14.916
		Ontv.subsidies	-6.197	0	-250.000	-240.454	-9.546
	totaal doelstelling		-6.197	0	-250.000	-255.370	5.370
	2.3.02 Versterken van de beroepsbevolking en de arbeidsmarkt van de toekomst						
		Ontv. bijdragen		0	0	1.920	-1.920
	totaal doelstelling		0	0	0	1.920	-1.920
	totaal beleidsopgave		-6.197	0	-250.000	-253.450	3.450
	2.5 Versterken van de vrijetijdseconomie						
	2.5.02 Meer werkgelegenheid en hogere bestedingen in de vrijetijdseconomie van Drenthe						
		Ontv. bijdragen	-100.000	0	0	0	0
	totaal doelstelling		-100.000	0	0	0	0
	totaal beleidsopgave		-100.000	0	0	0	0
	Totaal		-144.380	-32.200	-3.983.595	-3.636.751	-346.844
Saldo			**21.102.352**	**19.512.823**	**19.428.926**	**18.032.011**	**1.396.915**

Toelichting	
Saldo Programma	1.396.915
Bestemming resultaat reserves bij programma	
Bijdrage van Reserve versterking economisch structuur	1.490.247
Bijdrage van Reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde	21.811
Totaal verrekend met reserves	1.512.057
Resultaat programma na bestemming reserves	**2.908.972**

Toelichting op verschillen begroting en rekening

Lasten

Beleidsopgave: 2.1 Realiseren van een groene en duurzame economie

Niet van toepassing.

Beleidsopgave: 2.2 Vergroten concurrentiepositie van Drenthe

De totale afwijking betreft een voordeel van € 913.521,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

2.2.01 Stimulering van innovatief ondernemerschap en ondernemersklimaat

Gebiedsontwikkeling (GAE)
Voor de Gebiedsontwikkeling luchthavenomgeving Groningen Airport Eelde was in 2018 een bedrag van in totaal € 2.022.597,-- begroot. De realisatie is uitgekomen op € 736.207,-- en een saldo van € 1.286.390,-- resteert. In de planning voor dit jaar stond een aantal investeringen in infrastructuur (Burgemeester J.G. Legroweg) en een opgave voor vergroening (zonnepark, waterstof). In beide gevallen was in 2018 onvoldoende investeringsruimte bij de initiatiefnemers om over te gaan tot realisatie. Daarnaast zijn de investeringen in de logistieke functie lager uitgevallen door een hogere bijdrage van derden (Europa, RUG en ondernemers). Het budget Gebiedsontwikkeling GAE is een onderdeel van de investeringsagenda, waarbij het bestedingspatroon in veel gevallen afwijkt van de begroting. Om die reden stellen wij voor om het restantbudget van 1.286.390,-- over te hevelen naar 2019.

2.2.02 Zorgen voor een goed vestigings- en leefklimaat ook op (sub)regionaal niveau
De totale onderbesteding m.b.t. deze doelstelling bedraagt € 112.413,--. en kan als volgt worden gespecificeerd.

Projecten versterking economische structuur
In totaal is het beschikbare bedrag met € 1.576.617,-- overschreden. Het nadeel wordt vooral veroorzaakt door bestedingen in het kader van VIA waarvoor door de provincie in 2017 middelen waren beschikbaar gesteld. Deze middelen konden door het SNN in 2017 niet worden beschikt en zijn in 2018 als last verantwoord. Het nadeel wordt verrekend met de Reserve versterking economische structuur.

Herstructurering bedrijventerreinen
In 2018 was € 242.243,-- euro geraamd voor aanpassing van het bedrijventerrein Assen(Messchenveld). Dit bedrag is aan de gemeente Assen toegezegd vanwege een bedrijfsverplaatsing. Het proces om naar een nieuwe locatie te gaan, heeft het betreffende bedrijf weliswaar genomen, maar het bedrijf heeft meer tijd nodig. De kosten voor aanpassing van het bedrijventerrein zullen in 2019 worden gemaakt. Om die reden stellen wij voor het restantbudget van € 240.544,-- over te hevelen naar 2019.

Afwikkeling voorgaand jaar Herstructurering bedrijventerreinen
Het positief resultaat van 547.980,-- wordt veroorzaakt doordat het project herstructurering bedrijventerrein Bitseveld te Roden waaraan wij in 2012 subsidie hebben verleend, goedkoper is uitgevallen dan oorspronkelijk geraamd. Dit bedrag valt vrij ten gunste van het resultaat.

De MKB-innovatiestimulering Regio en Topsectoren (MIT)
Voor de uitvoering van de MKB-innovatiestimuleringsregeling Regio en Topsectoren is door de provincie in 2018 € 3.000.000,-- beschikbaar gesteld. Van dit bedrag is door de uitvoerder van deze stimuleringsregeling, het SNN, € 2.697.834,-–besteed. Het overgebleven budget van € 302.166,-- zal naar verwachting in 2019 worden benut.

Proceskosten Economie
In 2018 is € 68.614,-- meer uitgegeven aan proceskosten dan begroot. Het werken in de hedendaagse netwerkeconomie brengt hogere kosten met zich mee.

2.2.04 Versterken economische structuur Zuidoost (= Vierkant voor Werk)

Bedrijvenregeling Drenthe
Voor de bedrijvenregeling Drenthe geldt dat er sprake is van een meerjarig programmabudget 2018-2019. De verwachting is dat het budget volledig besteed wordt. De meeste bestedingen zullen volgend jaar plaatsvinden. Het restantbudget 2018 is € 238.823,--.

Vierkant voor werk
Voor Vierkant voor Werk/bedrijvenregeling (ook wel: Dutch TechZone) is er sprake van een lichte overschrijding van het budget. Het gaat om een bedrag € 68.259,--. Deze wordt veroorzaakt door iets hogere uitvoeringskosten van SNN.

Omdat wij met u de afspraak hebben dat de budgetten Bedrijvenregeling Drenthe/Vierkant voor werk als programmabudget kunnen worden aangemerkt, stellen wij voor de onderschrijding in 2018 te verrekenen met het budget van 2019.

Beleidsopgave: 2.3 Investeren in kennisontwikkelingen en een bestendige arbeidsmarkt

De totale afwijking betreft een nadeel van € 105.329,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

2.3.01 Betere aansluiting van het onderwijs bij behoeften van het bedrijfsleven
De overschrijding van het budget van € 91.049,-- werd veroorzaakt doordat wij in 2018 een aantal projecten hebben goedgekeurd die oorspronkelijk waren voorzien voor 2019 en nu ten laste komen van 2018. De lasten met betrekking tot deze projecten worden grotendeels gedekt door een niet geraamde uitkering van het Rijk die via het provinciefonds n.a.v. de decembercirculaire aan ons is toegekend. Het betreft een bate van 45.000,--.

Beleidsopgave: 2.4 Breedband in Drenthe

De totale afwijking betreft een voordeel van € 270.526,--.
De voornaamste afwijkingen betreft:

2.4.01 In het voorjaar van 2019 is in de witte gebieden breedband beschikbaar
Voor het programma breedband was in 2018 een bedrag van € 812.412,-- begroot. De realisatie is uitgekomen € 541.886,-- en een saldo van € 270.526,--.
Met name het bedrag dat stond voor het breedbandplatform en proceskosten is onderschreden, omdat een aantal activiteiten binnen het programma en van het breedbandplatform niet in 2018 hebben plaatsgevonden maar zijn doorgeschoven naar 2019.

Beleidsopgave: 2.5 Versterken van de vrijetijdseconomie

De totale afwijking betreft een voordeel van € 615.875,--
De voornaamste afwijkingen betreffen:

2.5.02 Meer werkgelegenheid en hogere bestedingen in de vrijetijdseconomie van Drenthe
Vanuit het budget Intensivering marketing is een bedrag van € 145.260,- niet besteed. Bij de ondersteuning van fiets- en culturele projecten en/of evenementen zijn wij afhankelijk van de inzet van derde partijen en kan het voorkomen dat activiteiten die in 2018 waren begroot later, in 2019, worden uitgevoerd. Dit is o.a. het geval voor evenement gemeente De Wolden - Noord Nederlands Orkest en positionering gemeente Diever als “Shakespeare Village”.
Uit het budget Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme is een bedrag van € 165.000,- niet besteed. Dit is o.a. vanwege het uitblijven van een functionaris voor acquisitie waarmee initiatieven om te komen tot nieuwe dagattracties in Drenthe worden gefaciliteerd.
We stellen voor om het bedrag van onderschrijding van € 165.000,- over te hevelen naar 2019 ten behoeve van het programmabudget ‘viering van 75 jaar vrijheid in Drenthe’ (statenstuk 2019-863).

2.5.06 Aanpak vitale vakantieparken Drenthe
Vanuit het budget Aanpak vakantieparken Drenthe is een bedrag van € 279.601,-- niet besteed. Iets later dan verwacht is in het 4e kwartaal 2018 de werkorganisatie (taskforce) gevormd die ondernemers, gemeenten en provincie gaat ondersteunen bij de uitvoering van het in 2018 vastgestelde Actieprogramma vitale vakantieparken (VVP). Vanaf 1e kwartaal 2019 is het programma volop in uitvoering. Zoals aangekondigd in de 2e bestuursrapportage stellen we voor een bedrag van € 279.601,- uit het programmabudget 2018 (vitaliteitsfonds VVP) over te hevelen naar 2019.

Beleidsopgave: 2.6 Drenthe, dè fietsprovincie

De totale afwijking betreft een voordeel van € 49.166,--.

Baten

Beleidsopgave: 2.1 Realiseren van een groene en duurzame economie

Niet van toepassing.

Beleidsopgave: 2.2 Vergroten concurrentiepositie van Drenthe

De totale afwijking betreft een nadeel van € 350.294,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

2.2.02 Zorgen voor een goed vestigings- en ondernemersklimaat ook op (sub)regionaal niveau

Overige opbrengsten
De overschrijving van het budget van € 54.714,-- betreft de bijdragen van de Drentse gemeenten aan het project Open Bedrijven Dag Drenthe en diverse opbrengsten ten behoeve van de Ondernemersfabriek.

Bijdrage Rijk t.b.v. MIT
De kosten van de MKB-innovatiestimuleringsregeling worden volledig gedekt uit de van het Rijk ontvangen middelen in het kader van de aanschaf van de aandelen van de NOM, de zgn. terugploegkorting. De rijksbijdrage t.b.v. MIT is gelijk aan de bestedingen in het kader van deze stimuleringsregeling en valt dus ook € 302.166,-- lager uit dan geraamd.

2.2.04 Versterken economische structuur Zuidoost (= Vierkant voor Werk)
Deze post betreft de bijdragen van de Drentse gemeenten t.b.v. de bedrijvenregeling Drenthe. Vanwege lagere bestedingen door het SNN wordt ook een lagere bijdrage van de gemeenten dit jaar verantwoord. Het gaat hierbij om een onderschrijding van het budget van € 102.842,--.

Beleidsopgave: 2.3 Investeren in kennisontwikkelingen en een bestendige arbeidsmarkt

De totale afwijking betreft een voordeel van € 3.450,--.

Beleidsopgave: 2.4 Breedband in Drenthe

Niet van toepassing.

Beleidsopgave: 2.5 Versterken van de vrijetijdseconomie

Niet van toepassing.

Beleidsopgave: 2.6 Drenthe, dè fietsprovincie

Niet van toepassing.

3: Bereikbaar Drenthe

In de begroting 2018 schreven we over dit speerpunt:

We zetten ons in voor een goede bereikbaarheid van sterke steden en een dynamisch platteland. Optimale verbondenheid via lucht, weg, water, spoor en fietspaden is van groot belang voor economische ontwikkeling en welbevinden in Drenthe. Slimme en duurzame mobiliteit moet onze stedelijke centra en voorzieningen bereikbaar houden vanuit en naar de regio. We willen het aantal verkeersslachtoffers verder terugdringen door onze wegen veiliger in te richten en via campagnes de weggebruikers te wijzen op veiligheid in het verkeer. Wij achten Groningen Airport Eelde (GAE) van belang voor het vestigingsklimaat en de bereikbaarheid voor Noord-Nederland. Daarbij zetten wij in op versterking van de omgeving rond GAE.

Bereikbaarheid
Voor Drenthe is het van belang vast te stellen welke mogelijkheden er zijn om er voor te zorgen dat voorzieningen op het platteland bereikbaar blijven voor iedereen, voor de leefbaarheid van Drenthe. Wij betrekken daarbij het bedrijfsleven en zorginstellingen, spreken aan op eigen verantwoordelijkheden en zoeken naar niet-traditionele (infrastructurele) maatregelen als informatievoorziening, gedragsverandering en inrichting. Dit moet leiden tot een betere bereikbaarheid van Zuidoost-Drenthe.
We werken naar een nieuw investeringsprogramma verkeer en vervoer, door samen met onze partners na te denken over een toekomstbestendige inrichting van bereikbaarheid voor logistiek, distributie, zorg, openbaar vervoer en verkeersveiligheid. De komende periode wordt verder gewerkt aan de uitvoering van de verdubbeling N34-zuid. Er zal duidelijkheid komen over een veiligere en verbeterde corridor Emmen-Groningen, waaronder de partiele verdubbeling van de N34, en mogelijke oplossingen voor verkeer per spoor, zoals het mogelijk maken van personenvervoer op het traject Emmen-Rheine. Dit mede als aanjager voor Vierkant voor Werk. In de 2018 investeren wij in de verbetering van de infrastructuur, met name aan enkele stroomwegen. Daarnaast worden reguliere onderhoudswerkzaamheden op de Drentse wegen en vaarwegen uitgevoerd.

Duurzame mobiliteit
We willen meer invulling geven aan het verduurzamen van de mobiliteit. Daarom haken we aan op een van de vijf energietransitiepaden van het Rijk: mobiliteit & energie. Een nieuwe concessie voor het openbaar busvervoer in Groningen en Drenthe krijgt vorm. In de aanbesteding krijgt duurzaamheid een nadrukkelijker rol.

Fietsprovincie
Samen met vele partners werken we aan het versterken van onze koppositie als dé vijf sterren-fietsprovincie. We investeren in de kwaliteit van de fietspaden en vergroten de fietsbeleving samen met ondernemers. Onze huidige infrastructuur moet toekomstbestendig zijn. Daarvoor is een kwaliteitsimpuls noodzakelijk. Ook brengen we Drenthe meer in beeld met campagnes en fietsevenementen en zetten in op meer en veilig fietsgebruik.

Groningen Airport Eelde
Op basis van de Ontwikkelvisie luchthavenomgeving Groningen Airport Eelde (GAE) zijn de provincie Drenthe en de gemeente Tynaarlo een proces gestart om te komen tot een ruimtelijk-economische ontwikkeling van de luchthavenomgeving. Het doel van de gebiedsontwikkeling is de bestaande functies in het gebied te combineren met nieuwe ideeën en netwerken om zo te komen tot nieuwe verdienmodellen voor het gebied. Vanuit Groningen Airport Eelde werken we aan de integratie van onbemand (drones) en bemand luchtverkeer. Samen met onze partners investeren wij in de

luchthaven om deze verder te ontwikkelen en de toekomst veilig te stellen. In dit verband zal de luchthaven in 2018 een andere organisatiestructuur krijgen.

3: Bereikbaar Drenthe

Bereikbaarheid

Hunebed Highway N34
De omdoping van de N34 tot Hunebed Highway heeft landelijk veel publiciteit opgeleverd. Voor de verdubbeling van de N34 Emmen-Coevorden zijn de planologische procedures afgerond en de benodigde gronden verworven. De realisatie van de ongelijkvloerse aansluiting bij Klooster is gestart. Voor het verbeteren van de verbinding Emmen - Groningen is de planstudie gestart naar een gedeeltelijke verdubbeling, inclusief de aanpak van de rotonde Gieten. Bestuurlijk is een afspraak gemaakt met het Rijk om gezamenlijk te verkennen hoe dit knelpunt kan worden opgelost.

Opening Hunebed Highway door staatssecretaris Mona Keijzer.

Logistiek
In Zuidoost-Drenthe hebben we ingezet op het verder verbeteren van de achterlandverbindingen naar Duitsland en Twente. Met betrokken partijen hebben we een intentieverklaring getekend om het

personenvervoer Emmen-Rheine te reactiveren. In de Regio Groningen-Assen is gewerkt aan de ontwikkeling van een logistieke hub bij Flora Holland.

RSP
De maatregelen binnen het Regio Specifiek Pakket (RSP) liggen op schema. We hebben in het afgelopen jaar verder gewerkt aan de voorbereidende werkzaamheden voor de reconstructie van de aansluiting van de Rondweg Emmen op de N34. De realisatie van de verruiming van de spoorboog Hoogeveen en de verdubbeling van het spoor Zwolle-Herfte liggen op schema. De realisatie van de verbetering van de stationsomgeving in Coevorden is feestelijk gestart met de realisatie van de ondertunneling.

Duurzaam veilige inrichting
De provincie heeft een wegenruil met de gemeente Emmen gesloten om de N391 (Rondweg Emmen) binnen de bebouwde kom duurzaam veilig in te richten. De realisatie van de aansluiting van de N391 bij de N366 bij Ter Apel is gerealiseerd. In een omgevingsproces met bewoners en andere betrokken is een uitwerking met maatregelen gemaakt voor een veilige inrichting van de N375 van Pesse naar Meppel. Met de gemeente De Wolden zijn bestuurlijk afspraken gemaakt over deze uitwerking. De planologische procedure en grondverwerving voor de realisatie van de rotonde Tynaarlo zijn afgerond. Het Rijk heeft een bijdrage toegezegd van € 1,6 mln voor het veiliger maken van de bermen in Drenthe.

Duurzame mobiliteit

Openbaar Vervoer, ketenmobiliteit en innovaties
De aanbesteding van de OV-concessie voor het busvervoer in Groningen en Drenthe in de periode 2019 - 2029 is afgerond. Met een doorgroei van kwaliteit voor de reiziger en een bijdrage aan duurzaamheidsdoelen met 90% CO2-reductie, is de lat hoog gelegd. De hubs Gieten en Borger zijn officieel geopend. Dit concept wordt nu verder uitgerold in Drenthe / Groningen en ook landelijk.
Er zijn bestuurlijke afspraken met de NS gemaakt om een proef te doen met een snelle treinverbinding tussen Noord-Nederland en de Randstad. De Vechtdallijn Emmen-Zwolle is de door reizigers best gewaardeerde regionale spoorlijn in Nederland. Met het Rijk zijn in het MIRT bestuurlijke afspraken gemaakt over Slimme en Duurzame mobiliteit. De hubs, pilots autonoom vervoer en MaaS-pilot zijn onderdeel van deze afspraken.

De hub in Gieten.

Drone Hub GAE
Provincie heeft in samenwerking met Drone Hub Groningen Airport Eelde het unieke nationale experiment voor drone vluchten uit het zicht (Beyond Visual Line of Sight) mogelijk gemaakt.

Verkeersveiligheid
Er is gestart met de regionale campagne fietsverlichting zodat fietsers verlichting voeren om de verkeersveiligheid te bevorderen. De landelijke campagne MONO is gestart. Deze is gericht op het voorkomen van afleiding in het verkeer bijvoorbeeld het gebruik van smartphones door bestuurders. In het Verkeer- en Vervoersberaad (VVBD) zijn met alle wethouders en maatschappelijke organisaties de prioritaire thema's voor de komende jaren benoemd. Het VVBD wordt door de deelnemende partijen als nuttig en waardevol ervaren.

OBS Het Oelebred ontvangt Drents Verkeersveleiligheidslabel.

Fietsprovincie

Fiets
De deeltrajecten voor het tracé van de fietssnelweg Assen-Groningen zijn verder uitgewerkt. Met de gemeenten Assen en Tynaarlo zijn bestuurlijke afspraken gemaakt over de realisatie. Het rijk heeft een bijdrage van € 1,8 mln toegezegd voor de realisatie van de fietssnelweg Assen-Groningen. Het fietsmonitoringssysteem is verder uitgewerkt en wordt begin 2019 in gebruik genomen. Het rijk heeft ook een bijdrage van € 600.000 toezegd voor het fietsparkeren bij stations Meppel, Coevorden, Emmen.

Groningen Airport Eelde
De gebiedsontwikkeling rondom de luchthaven werpt vruchten af. De voormalige Rijksluchtvaartschool blijkt een gewilde vestigingsplek te zijn voor kleine bedrijven en startups, die veelal gelieerd zijn aan luchtvaart of bijvoorbeeld toepassingen voor drones.
Ondanks een nieuw passagiersrecord, bleek eind 2018 dat Nordica zich vanwege te hoge kosten en te lage opbrengsten, genoodzaakt zag om te stoppen met de lijndiensten naar Kopenhagen en München. Met de andere aandeelhouders hebben gewerkt aan de verdere uitwerking van het investeringsscenario 'Toegangspoort van het Noorden.' De verandering van de organisatiestructuur heeft in dat traject een wat lagere prioriteit gekregen.

Successen

- Nieuwe OV-concessie busvervoer Groningen en Drenthe 2019-2029
- Start realisatie vernieuwing van het stationsgebied Coevorden
- Afronding planologische procedure en grondaankoop verdubbeling N34 Emmen-Coevorden
- Intentieverklaring reactivering spoorlijn Emmen-Rheine
- Opening RLS gebouw A
- Realisatie van composieten sluisdeuren in Vries en de Punt
- Start realisatie ongelijkvloerse aansluiting Klooster
- Oplevering ongelijkvloerse aansluitingen van de N391 op de N366 en bij Roswinkel
- Bereikbaarheidsakkoord N391 (rondweg) - N862 (Emmen-Klazienaveen) gesloten met gemeente Emmen voor verbetering doorstroming en veiligheid
- Start uitrol hubs als sociaal-economische knooppunten in combinatie met bereikbaarheid door opening hubs Gieten en Borger
- Afspraken in BO MIRT om gezamenlijk onderzoek te starten naar knelpunten verkeersplein Gieten
- Start MIRT-onderzoek capaciteit A28 Amersfoort-Hoogeveen met mobiliteitsonderzoek met het Rijk en de regio
- Start pilot logistieke hub Flora Holland

Knelpunten

Programma 3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer

Toelichting programma

Veruit de meeste dagelijkse verplaatsingen vinden plaats binnen de regio. Een goede regionale bereikbaarheid is daarmee een belangrijke taak voor de provincies. Zij zorgen voor goed regionaal vervoer. Provincies zijn verantwoordelijk voor de aanleg en het onderhoud van verbindingswegen, tunnels en bruggen. Daarnaast bepalen provincies welke bedrijven het regionale bus- en treinvervoer in de provincie verzorgen.

Stand resultaten

Van de resultaten binnen dit programma is hier de status van de resultaten weergegeven. Op resultaatniveau is de afwijking toegelicht binnen de doelstelling.

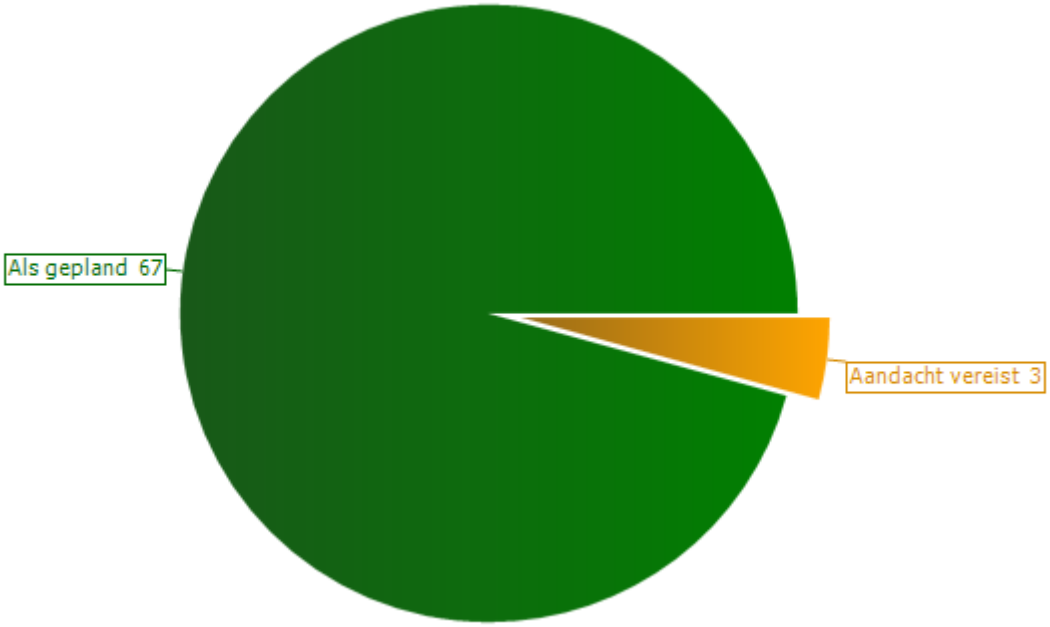

Lasten	Baten
63.014.486	-15.236.798
	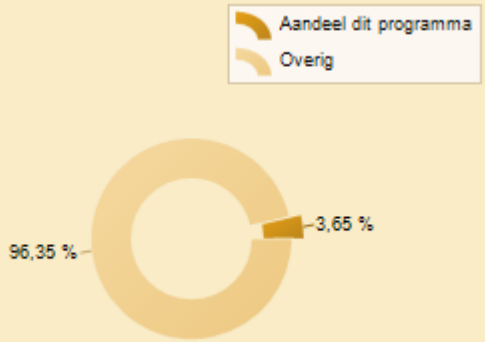

	1	2	3	4	(3-4)
	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil
Totaal lasten	59.432.738	63.676.338	67.215.019	63.014.486	4.200.533
Totaal baten	-5.518.376	-9.136.750	-12.035.341	-15.236.798	3.201.457
Saldo	**53.914.362**	**54.539.588**	**55.179.678**	**47.777.688**	**7.401.990**

Beleidsopgave: 3.1 Bereikbaar Drenthe

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
173101 Realiseren en versterken van het regionale netwerk voor auto, openbaar vervoer, fiets en goederenvervoer	Ongelijkvloerse aansluitingen van de N391 bij Roswinkel, Emmerschans en met de N366	In 2018 is de aansluiting met de N366 gerealiseerd. De aansluiting bij Roswinkel was al gerealiseerd.		
	Projecten bereikbaarheid met geaccordeerde financiering opgenomen in Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer PUP, www.provincie.drenthe.nl/pup	Projecten bereikbaarheid met geaccordeerde financiering zijn opgenomen in het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer PUP. Voor het PUP 2018/2019 zie www.provincie.drenthe.nl/pup.		
	Voorbereiding aanbesteding verdubbeling N34 Coevorden-Emmen	De procedure voor de verdubbeling van dit deeltraject is gestart.		
	Verdiepingsonderzoek gedeeltelijke verdubbeling N34 vanaf de N381 in noordelijke richting inclusief toekomstbestendig verkeersplein Gieten	De planstudie is voor dit deel is uitgewerkt in een startnotitie. De uitvoering is gestart.		
	Afronding onderzoek over uitruil N391 en N862 en optimalisering stroomweg N391	Het bereikbaarheidsakkoord met de gemeente Emmen is vastgesteld.		
173102 Versterkte (inter)nationale verbindingen over spoor, weg, water en door de lucht	Realisatie Port of Zwolle, goede bereikbaarheid over water van Zwolle, Kampen en Meppel	Het beleid i.r.t. Port of Zwolle is doorlopend in ontwikkeling.		
	Lobby snelle verbindingen richting Twente en Randstad	In diverse lobby dossiers komt de snelle verbinding met de Randstad en Twente op tafel. Ten aanzien van de snelle verbinding naar de Randstad zijn afspraken gemaakt over een pilot in 2019. Gestart is met de uitvoering van het capaciteitsonderzoek naar de A28.		
	Flora Holland logistieke hub als onderdeel Beter Benutten Regio Groningen Assen	Het project is afgerond en overgegaan naar het door de Provincie geïnitieerde en toegekende Europese project SurfLogh (Smart Urban Freight Logistics Hubs).		

	Verbeterde achterlandverbindingen o.a. spoorlijn Rheine-Emmen	In juni 2018 heeft gedeputeerde Brink namens de provincie Drenthe, tezamen met betrokken overheden in de grensregio Drenthe-Grafschaft Bentheim, een gemeenschappelijke verklaring ondertekend ten behoeve van reactivering van het spoorpersonenvervoer op het traject Emmen-Rheine (via Emlichheim en Coevorden). In het najaar van 2018 is een gezamenlijke projectorganisatie van start gegaan onder regie van de provincie Drenthe en de Landkreis Grafschaft Bentheim. Momenteel vinden verkennende technische en financiële onderzoeken plaats, alsmede onderzoeken naar het aantrekken van middelen uit nationale en Europese fondsen.		
	Emmen Coevorden logistieke regio (profilering dry port)	De ontwikkeling van de logistieke regio Emmen Coevorden is een doorlopend proces.	✓	

Beleidsopgave: 3.3 Mobiliteit op maat

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
173301 Optimaal benutten van het totale netwerk met aandacht voor innovatieve concepten	MIRT (Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport) Onderzoek Anders Benutten en uitvoering van 3 pilots	Het onderzoek is afgerond en wordt onderdeel van de afspraken rond Slim en Duurzaam (Hubs, autonoom vervoer en Maas).	✓	
	Mobiliteitsmanagement gericht op werk en school met specifieke aandacht voor de fiets en OV.	Uitvoering vindt plaats in afstemming met de Regio Groningen Assen en het deelprogramma Op Fietse. Ook in relatie tot de ontwikkeling van de Hubs.	✓	
	Spitsmijdingen in het kader van het Regio Groningen-Assen (RGA) Programma Beter Benutten 2	Het programma is volgens afspraak uitgevoerd.	✓	
	Pilot(s) autonome voertuigen	Het project wordt opgepakt als onderdeel van Slim en Duurzaam en uitvoering anders benutten.	✓	
	Pilot(s) DroneHub Groningen Airport Eelde (GAE)	DroneHub GAE kan in het eerste bestaansjaar terugkijken op aansprekende en geslaagde projecten.	✓	
	Start realisatie onderdelen van de fietssnelweg Assen - Groningen	Eind 2018 is een bouwteam voor de fietssnelweg aangesteld. In 2019 worden de eerste trajectdelen in Drenthe gerealiseerd.	✓	
	Pilots en projecten in relatie tot Smart Mobility	Als pilot zijn twee VRI's op een slimme manier ingericht (slimme VRI's).	✓	
	Pilots Duurzame Mobiliteit	De nota duurzame mobiliteit Drenthe is vastgesteld. In BO MIRT is een deal gesloten met het Rijk over Slim en Duurzaam en Noord Nederland.	✓	
173302 Optimaal Openbaar vervoer systeem	Ontwikkeling en exploitatie van de Vechtdallijnen 2018-2028 (spoor)	De dienstregeling voor 2019 is vastgesteld en in uitvoering.	✓	
	Pilots Publiek Vervoer en één gezamenlijke concessie (doelgroepenvervoer)	Na uitvoering in 2016 en 2017 is besloten de drie pilots structureel door te zetten.	✓	
	Concessie busvervoer Groningen Drenthe 2018-2019	De concessie GGD (Groningen Groningen Drenthe) is uitgevoerd.	✓	
	Dienstregeling Openbaar Vervoer Bus 2019	De dienstregeling voor 2019 is vastgesteld.	✓	
	Overstaplocaties tussen openbaar en publiek vervoer door realisatie van Hubs in Drenthe	De eerste Hubs in Drenthe zijn gerealiseerd.	✓	
	Planvorming P&R- en OV-knooppunt De Punt	De planologische procedure is gestart met het ter inzage leggen van het voorontwerp bestemmingsplan.	✓	
			✓	

	Besluitvorming aanbesteding concessie	De concessie GGD (Groningen Groningen Drenthe) voor de periode 2019 - 2029 is aanbesteed.		

Beleidsopgave: 3.4 Verkeersveilig Drenthe

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
173401 Stimuleren van verkeersveilig gedrag door educatie, training, voorlichting en campagnes met de ambitie 'Samen richting Nul verkeersslachtoffers!'	Bestuurlijk Overleg Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe	Het VVBD heeft in 2018 3x in ambtelijk en 3x in bestuurlijke setting plaatsgevonden.		
	Voorlichtingscampagnes zoals de BOB-campagnes, Afleiding in het Verkeer, Modder op de weg, Fietsverlichting, Motorcampagne, Scootercampagne	De afspraken zijn vastgelegd in het strategisch plan verkeersveiligheid Drenthe. Zie voor het programma gedragsbeïnvloeding verkeersveiligheid ook het PUP 2018/2019 (www.provincie.drenthe.nl/pup).		
	Verkeersveiligheids (educatie) programma's, o.a. het Drents VerkeersveiligheidsLabel, gericht op scholen en trainingen zoals Trials gericht op jonge automobilisten, Trainingsdag Landbouwverkeer en Motorrijvaardigheidstrainingen	De afspraken zijn vastgelegd in het strategisch plan verkeersveiligheid Drenthe. Zie voor het programma gedragsbeïnvloeding verkeersveiligheid ook het PUP 2018/2019 (www.provincie.drenthe.nl/pup).		
	Plan van aanpak effectmeting Programma Gedragsbeïnvloeding verkeersveiligheid	Het plan is afgerond.		
	Informatie gestuurde verkeershandhaving op basis van Handhavingsplan. Samenwerking met OM, Politie en wegbeheerders	Er is een vastgesteld handhavingsplan, opgesteld door de politie. In 2019 wordt verder gewerkt aan het planmatig organiseren van overleg tussen OM, politie en wegbeheerder. Uitgangspunt is dat gehandhaafd wordt op plaatsen waar de verkeersveiligheid in het geding is.		
	Maatregelenpakket Noordelijke proeftuin verkeersveiligheid op basis risicobenadering in samenwerking met de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid (SWOV), Groningen en Fryslân	Het plan is afgerond. In het kader van het strategisch plan verkeersveiligheid 2030 wordt hier in 2019 nadere invulling aan gegeven.		
	Programma Gedragsbeïnvloeding Verkeersveiligheid	Afstemming heeft plaatsgevonden in het Verkeer- en Vervoerberaad Drenthe. Op 27 november 2018 heeft het College de hoofdlijnen voor het programma 2019 vastgesteld.		
	Campagne N34 gericht op keren en inhalen.	De campagne is uitgevoerd.		
	Verkeersveiligheidscampagne wegennetwerk in Drenthe 'Werk in Uitvoering'	De campagne is opgestart en loopt door in 2019.		
173402 Verkeersveilig ingerichte infrastructuur	Ontwerp fietstunnel Meppel bij watertoren N375	Met de gemeente Meppel zijn (bestuurlijke) afspraken gemaakt richting de realisatie van de fietstunnel.		
	Plan herinrichting Rijksweg Hoogersmilde	Verkennende gesprekken met de gemeente Midden Drenthe hebben plaatsgevonden. In 2019 wordt het plan nader geconcretiseerd. Uitvoering vindt plaats in combinatie met groot onderhoud in 2021 (werk met werk maken).		

	Uitvoering reconstructie N373 Norgerbrug - Huis ter Heide	Ten behoeve van dit project is een Provinciaal Inpassingsplan (PIP) opgesteld. Na vaststelling in 2019 kan het project gerealiseerd worden.		
	Projecten Verkeersveiligheid met geaccordeerde financiering opgenomen in Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer PUP, www.provincie.drenthe.nl/pup	Projecten Verkeersveiligheid met geaccordeerde financiering zijn opgenomen in het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer PUP. Voor het PUP 2018/2019 zie www.provincie.drenthe.nl/pup.	✓	
	Besluitvorming reconstructie omgeving Norgerbrug in samenwerking gemeente Assen	Bestuurlijk is een voorkeursvariant uitgesproken. De omgeving is betrokken in het proces en bij de uitwerking van de varianten.	✓	
	N 863 - Rotondes Klinkenvlier	De rotondes zijn gerealiseerd.	✓	
	Start realisatie N34 – rotondes Annen	De rotondes bij Annen worden opgepakt als onderdeel van de studie gedeeltelijke verdubbeling N34.	✓	
	Uitvoeren van verkenning naar meer veilige bermen in Drenthe	In 2019 wordt het plan afgerond. Daarbij vindt afstemming plaats met de uitvraag van het Ministerie voor cofinanciering veilige bermen.	✓	
	Verdeelbesluit BDU Verkeer en Vervoer	Het Verdeelbesluit BDU Verkeer en Vervoer 2019 is op 27 november door het College vastgesteld.	✓	
	N375 Duurzaam Veilig	Het maatregelenpakket voor de N375 is opgesteld en gaat in de periode 2019 - 2021 in uitvoering.	✓	
	Start realisatie rotonde Tynaarlo N386	De rotonde wordt gerealiseerd in 2019.	✓	
	Start realisatie fietstunnel Brunlaan N372	Uitvoering start in 2019.	✓	

Beleidsopgave: 3.5 Het beheren en onderhouden van de wegen op een afgesproken kwaliteitsniveau

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
183501 Instandhouden van onze bestaande infrastructuur op het gebied van leefbaarheid, mobiliteit en bereikbaarheid	Beschikbaarheid van het wegennet	Het wegen net is steeds beschikbaar geweest.	✓	
183502 Zorgen voor veilige provinciale wegen	Technische beheermaatregelen die bijdragen aan 0 verkeersslachtoffers op de Drentse provinciale wegen en een reductie van het aantal gewonden	Er zijn geen grote incidenten geweest die te wijten kunnen zijn aan onvoldoende beheer.	✓	
183503 Zorgen voor een duurzame leefomgeving rond de provinciale wegen	Schone wegen, fietspaden, bermen en openbare verlichting die bijdragen aan een duurzame leefomgeving	Het beheer is adequaat uitgevoerd. Er zijn dan ook geen grote incidenten geweest die te wijten kunnen zijn aan onvoldoende beheer.	✓	
183504 Instandhouden van de infrastructuur van wegen (variabel onderhoud)	Groot onderhoud N371 Bovensmilde - Smilde	Het geplande groot onderhoud aan de N371 Bovensmilde - Smilde is uitgevoerd.	✓	
	Groot onderhoud N374 Westerbork-Bruntinge	Het geplande groot onderhoud aan N374 Westerbork - Bruntinge is uitgevoerd.	✓	
	Groot onderhoud N375 Meppel	Het geplande groot onderhoud aan N375 Meppel is uitgevoerd.	✓	
	Groot onderhoud N376 Sleen	Het groot onderhoud aan de N376 bij Sleen is voorbereid.	!	In de loop van 2018 is besloten dat het groot onderhoud wordt gecombineerd met de herinrichting van het betreffende weggedeelte N376 bij Sleen. De uitvoering van het project staat gepland voor 2019.
	Groot onderhoud N863 Nw Schoonebeek naar Duitse grens	Het geplande groot onderhoud aan N863 Nieuw Schoonebeek naar de Duitse grens is uitgevoerd.	✓	

	Fietspad langs de N379 Nieuw Buinen – Roswinkel vervangen asfalt door beton	Het geplande vervangen van asfalt door beton in het fietspad langs de N379 gedeelte Nieuw Buinen – Roswinkel is uitgevoerd.		

Beleidsopgave: 3.6 Het beheren en onderhouden van de vaarwegen op een afgesproken kwaliteitsniveau

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
183601 Instandhouden van onze bestaande infrastructuur van vaarwegen op het gebied van leefbaarheid, bereikbaarheid en mobiliteit	Op afgesproken diepte houden van scheepvaartkanalen.	Enkele lokale ondiepten zijn verwijderd. alle kanalen zijn in december gepeild.		
	Overdracht peilbeheer Zuidoost Drentse vaarwegen naar de waterschappen	Het peilbeheer is op 17 oktober overgedragen		
183602 Zorgen voor veilige vaarwegen	Plaatsen en onderhouden van vaarwegmeubilair (aanlegplaatsen en remmingwerken)			
183603 Zorgen voor een schone, gezonde en mooie leefomgeving rond de vaarwegen	Vaarwegen, inclusief kunstwerken, boordvoorziening en vaarwegmeubilair die bijdragen aan een duurzame leefomgeving			
183604 Instandhouden van de infrastructuur van vaarwegen (variabel onderhoud)	Uitvoeren project opvoer gemalen overdracht peilbeheer	Het geplande onderhoud aan de opvoergemalen ten behoeve van de overdracht peilbeheer aan het waterschap op de zuidoost Drentse vaarwegen is uitgevoerd.		
	Uitvoeren project Realiseren Zonneakker Rogatsluis	Het geplande realiseren van een zonneakker bij Rogatsluis is uitgevoerd.		
	Uitvoeren project Plaatsen zonnepanelen spaarsluis	Geen		Uit onderzoek is gebleken dat dekking niet mogelijk is binnen het groot onderhoudsbudget.
	Voorbereiden project Sluis Peeloo deuren vervangen door composiet NWK-04380	De voorbereidende werkzaamheden voor de vervanging van de sluisdeuren zijn gestart en lopen door in 2019.		
	Voorbereiden project Visie Zijtak (vervangen brug no. 4 en aanpassing oevervoorzieningen)	De visie op de Zijtak is onderdeel geworden van het in 2018 getekende Bereikbaarheidsakkoord N391 en N862 Emmen op hoofdlijnen.		In het kader van het Bereikbaarheidsakkoord (wegenruil) wordt de Zijtak overgedragen aan de gemeente Emmen.

Beleidsopgave: 3.7 Regio Specifiek Pakket

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
173701 Bereikbaarheid Emmen - Centrum	Start van de aansluiting Emmen-West (realisatie in 2018/2019)	Planologische procedure is afgerond. De voorbereidingen voor de realisatie zijn gestart.		
173702 RSP Coevorden	Voorbereiding herinrichting van het stationsplein, het transferpunt, het emplacement, voetgangerstunnel en opstart aanbestedingsprocedures.	Fietsenstalling verplaatst en carpoolplaatsen aan achterzijde station gerealiseerd. Feestelijke start van realisatie ondertunneling spoor gestart.		
173703 Ruimtelijk Economisch Programma	Twee beschikkingen voor REP projecten	Dit jaar is er één project gefinancierd met REP-gelden, namelijk de Subsidieregeling Vouchers Ik Ben Drents Ondernemer. Daarnaast is aan het eind van het jaar de Subsidieregeling Human Resource MKB Drenthe gefinancierd. Aangezien deze regeling in 2019 open gaat, zal deze gefinancierd worden uit het budget voor 2019.		
173704 Verbetering Spoorlijn Zwolle - Emmen	Bestemmingsplan Station Emmen Zuid onherroepelijk. Daarna start realisatie Station Emmen Zuid (verdubbeling spoor en aanpassing perron).	Bestemmingsplan is onherroepelijk. De voorbereiding van realisatie is nu gestart (onderzoeken en aanbesteding).		

173705 Verbetering Spoorlijn Zwolle- Assen- Groningen	Voorbereiding verdubbeling spoor Zwolle - Herfte inclusief knoop Herfte	De voorbereiding loopt zoals gepland.		
	Voorbereiding realisatie spoorboog Hoogeveen	Planologische procedure is afgerond. De voorbereidingen voor de realisatie in 2020 zijn gestart.		

Ontwikkelingen

Beleidsopgave: 3.1 Bereikbaar Drenthe

De voorbereiding voor de realisatie van de verdubbeling N34 Emmen-Coevorden liggen op schema om de realisatie te starten in 2019. De realisatie van de ongelijkvloerse aansluiting Klooster is in 2018 gestart en wordt in 2019 afgerond. Voor het proces om te komen tot een gedeeltelijke verdubbeling van de N34 Emmen-Groningen is in een startnotitie opgesteld.

Beleidsopgave: 3.3 Mobiliteit op maat

De aanbesteding van de OV concessie 2019 - 2029 voor het busvervoer is afgerond. Daardoor wordt een kwaliteitssprong gemaakt in duurzaamheid (90% CO2-reductie). Op basis van het huidige inzicht mag verwacht worden dat er de komende jaren een sluitende begroting voor het busvervoer is.

Er is op het gebied van mobiliteit een transitie gaande. Dit maakt dat er steeds meer vraagstukken op het gebied van duurzame mobiliteit en nieuwe technische toepassingen op ons afkomen. Wij zetten daar met de pilots MAAS (Mobility as a service), drone hub Groningen Airport Eelde en autonoom vervoer op in.

Beleidsopgave: 3.4 Verkeersveilig Drenthe

Het Rijk werkt aan een strategisch plan verkeersveiligheid. Dit plan vraagt doorvertaling naar de regio in een uitvoeringsplan. Daarvoor gaan we in 2019 een veiligheidsanalyse uitvoeren van Drenthe. Nieuw element is een risico gestuurde aanpak op basis van veiligheidsprestatie indicatoren preventief maatregelen te kunnen nemen. Infrastructuur auto en fiets, snelheid en alcohol. Ook gaan we de website en verkeerskrant van het Verkeers- en Vervoersberaad evalueren en inzicht krijgen welke media effectief is voor gedragsbeïnvloeding van de verschillende doelgroepen.

Beleidsopgave: 3.5 Het beheren en onderhouden van de wegen op een afgesproken kwaliteitsniveau

De onderhoudstoestand van de wegen is ruim voldoende, echter de komende bestuursperiode zijn grote delen van het wegennet aan groot onderhoud toe. Dit gaat een fors beslag op de middelen leggen en de huidige budgetten zijn niet toereikend. Dit is een gevolg van de leeftijd van de wegconstructies. Zo is bijvoorbeeld de N381 aan onderhoud toe. Dit zal een punt van aandacht zijn voor de nieuwe staten.

Beleidsopgave: 3.6 Het beheren en onderhouden van de vaarwegen op een afgesproken kwaliteitsniveau

De onderhoudstoestand van de kanalen is voldoende. De oeverconstructies van de kanalen zijn voor grote delen van ongeveer dezelfde leeftijd. Deze zijn de komende jaren aan vervanging toe. Hier zijn grote investeringen mee gemoeid. Hiervoor is de komende bestuursperiode een investeringskrediet noodzakelijk.

Beleidsopgave: 3.7 Regio Specifiek Pakket

Niet van toepassing.

programma 3 wat heeft het gekost

			1	2	3	4	3-4
	Beleidsopgave / Doelstelling	eco cat	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	verschil
Lasten							
	3.1 Bereikbaar Drenthe						
	3.1.01 Realiseren en versterken van het regionale netwerk voor auto, openbaar vervoer, fiets en goederenvervoer						
		Inkoop		0	250.000	187.711	62.289
		Kapitaallasten	5.636.052	6.090.981	6.090.981	5.274.505	816.476
		Subsidie	3.366.987	5.000.000	6.906.075	4.841.857	2.064.218
	totaal doelstelling		9.003.039	11.090.981	13.247.056	10.304.073	2.942.983
	totaal beleidsopgave		9.003.039	11.090.981	13.247.056	10.304.073	2.942.983
	3.3 Mobiliteit op maat						
	3.3.01 Optimaal benutten van het totale netwerk met aandacht voor innovatieve concepten						
		Inkoop	68.023	24.225	24.225	6.459	17.766
		Subsidie	150	24.225	24.225	0	24.225
	totaal doelstelling		68.173	48.450	48.450	6.459	41.991
	3.3.02 Optimaal Openbaar vervoer systeem						
		Subsidie	24.329.491	25.610.197	25.171.203	24.696.417	474.786
	totaal doelstelling		24.329.491	25.610.197	25.171.203	24.696.417	474.786
	totaal beleidsopgave		24.397.665	25.658.647	25.219.653	24.702.876	516.777
	3.4 Verkeersveilig Drenthe						
	3.4.01 Stimuleren van verkeersveilig gedrag door educatie, training, voorlichting en campagnes met de ambitie 'Samen richting Nul verkeersslachtoffers!'						
		Inkoop	744.898	598.021	1.125.402	1.184.044	-58.642
		Subsidie	329.661	483.369	483.369	483.369	0
	totaal doelstelling		1.074.559	1.081.390	1.608.771	1.667.413	-58.642
	totaal beleidsopgave		1.074.559	1.081.390	1.608.771	1.667.413	-58.642
	3.5 Het beheren en onderhouden van de wegen op een afgesproken kwaliteitsniveau						
	3.5.01 Het beheren en onderhouden van erftoegangswegen						
		Inkoop	200.015	0	0	0	0
	totaal doelstelling		200.015	0	0	0	0
	3.5.02 Het beheren en onderhouden van erftoegangswegen projecten						
		Inkoop	-3.950	0	0	0	0
		Kapitaallasten	13.492	0	0	0	0
	totaal doelstelling		9.542	0	0	0	0
	3.5.03 Het beheren en onderhouden van fietspaden						
		Inkoop	305.930	0	0	0	0
	totaal doelstelling		305.930	0	0	0	0
	3.5.04 Het beheren en onderhouden van fietspaden projecten						
		Inkoop	8.899	0	0	0	0
	totaal doelstelling		8.899	0	0	0	0
	3.5.05 Het beheren en onderhouden van gebiedsontsluitingswegen						
		Belastingen	169.976	0	0	0	0
		Inkoop	4.181.358	0	0	0	0
	totaal doelstelling		4.351.334	0	0	0	0
	3.5.06 Het beheren en onderhouden van gebiedsontsluitingswegen projecten						
		Inkoop	1.833.921	0	0	0	0

		Kapitaallasten	48.144	0	0	0	0
	totaal doelstelling		1.882.065	0	0	0	0
	3.5.07 Het beheren en onderhouden van stroomwegen						
		Inkoop	1.069.685	0	0	0	0
	totaal doelstelling		1.069.685	0	0	0	0
	3.5.08 Het beheren en onderhouden van stroomwegen projecten						
		Inkoop	907.247	0	0	0	0
		Kapitaallasten	9.211	0	0	0	0
	totaal doelstelling		916.458	0	0	0	0
	3.5.09 Instandhouden van onze bestaande infrastructuur op het gebied van leefbaarheid, mobiliteit en bereikbaarheid						
		Belastingen		188.600	188.600	210.485	-21.885
		Inkoop		907.770	879.250	890.761	-11.511
	totaal doelstelling		0	1.096.370	1.067.850	1.101.247	-33.397
	3.5.10 Zorgen voor veilige provinciale wegen						
		Inkoop		2.052.902	2.157.101	2.464.900	-307.799
	totaal doelstelling		0	2.052.902	2.157.101	2.464.900	-307.799
	3.5.11 Zorgen voor een duurzame leefomgeving rond de provinciale wegen						
		Inkoop		2.105.928	2.352.078	2.348.413	3.665
	totaal doelstelling		0	2.105.928	2.352.078	2.348.413	3.665
	3.5.12 Instandhouden van de infrastructuur van wegen (variabel onderhoud)						
		Inkoop		4.243.688	3.684.383	3.353.492	330.891
		Kapitaallasten		78.570	78.570	53.030	25.540
	totaal doelstelling		0	4.322.258	3.762.953	3.406.521	356.432
totaal beleidsopgave			8.743.929	9.577.458	9.339.982	9.321.081	18.901
	3.6 Het beheren en onderhouden van de vaarwegen op een afgesproken kwaliteitsniveau						
	3.6.01 Het beheren en onderhouden van de vaarweg Meppel de Punt						
		Belastingen	25.707	0	0	0	0
		Inkoop	1.428.919	0	0	0	0
	totaal doelstelling		1.454.626	0	0	0	0
	3.6.02 Het beheren en onderhouden van de vaarweg Meppel de Punt projecten						
		Inkoop	384.144	0	0	0	0
		Kapitaallasten	5.608	0	0	0	0
	totaal doelstelling		389.752	0	0	0	0
	3.6.03 Het beheren en onderhouden van ZO Drentse vaarwegen						
		Belastingen	21.367	0	0	0	0
		Inkoop	1.399.237	0	0	0	0
		Subsidie	76.108	0	0	0	0
	totaal doelstelling		1.496.712	0	0	0	0
	3.6.04 Het beheren en onderhouden van ZO Drentse vaarwegen projecten						
		Inkoop	741.080	0	0	0	0
		Kapitaallasten	161.712	0	0	0	0
	totaal doelstelling		902.793	0	0	0	0
	3.6.05 Instandhouden van onze bestaande infrastructuur van vaarwegen op het gebied van leefbaarheid, bereikbaarheid en mobiliteit						
		Belastingen		49.900	49.900	58.565	-8.665
		Inkoop		1.045.162	1.246.130	1.654.269	-408.139

		Subsidie		61.647	61.647	76.108	-14.461
	totaal doelstelling		0	1.156.709	1.357.677	1.788.942	-431.265
	3.6.06 Zorgen voor veilige vaarwegen						
		Inkoop		1.328.638	1.344.880	1.419.444	-74.564
	totaal doelstelling		0	1.328.638	1.344.880	1.419.444	-74.564
	3.6.07 Zorgen voor een schone, gezonde en mooie leefomgeving rond de vaarwegen						
		Inkoop		281.100	320.501	252.183	68.318
	totaal doelstelling		0	281.100	320.501	252.183	68.318
	3.6.08 Instandhouden van de infrastructuur van vaarwegen (variabel onderhoud)						
		Inkoop		1.466.561	1.505.957	1.302.973	202.984
		Kapitaallasten		244.654	244.654	220.007	24.647
		Subsidie		0	235.000	235.000	0
	totaal doelstelling		0	1.711.215	1.985.611	1.757.980	227.631
	totaal beleidsopgave		4.243.883	4.477.662	5.008.669	5.218.549	-209.880
	3.7 Regio Specifiek Pakket						
	3.7.01 Bereikbaarheid Emmen - Centrum						
		Inkoop	6.143	77.514	77.514	21.666	55.848
		Subsidie	-759.947	0	500.000	578.493	-78.493
	totaal doelstelling		-753.805	77.514	577.514	600.159	-22.645
	3.7.02 RSP Coevorden						
		Subsidie	9.670.468	8.562.686	10.383.374	10.729.030	-345.656
	totaal doelstelling		9.670.468	8.562.686	10.383.374	10.729.030	-345.656
	3.7.03 Ruimtelijk Economisch Programma						
		Subsidie	753.000	2.800.000	1.000.000	114.257	885.743
	totaal doelstelling		753.000	2.800.000	1.000.000	114.257	885.743
	3.7.04 Verbetering Spoorlijn Zwolle - Emmen						
		Inkoop	2.300.000	0	0	0	0
		Subsidie		350.000	830.000	357.047	472.953
	totaal doelstelling		2.300.000	350.000	830.000	357.047	472.953
	totaal beleidsopgave		11.969.663	11.790.200	12.790.888	11.800.494	990.394
	Totaal		59.432.738	63.676.338	67.215.019	63.014.486	4.200.533
Baten							
	3.1 Bereikbaar Drenthe						
	3.1.01 Realiseren en versterken van het regionale netwerk voor auto, openbaar vervoer, fiets en goederenvervoer						
		Ontv. bijdragen		0	0	-77.951	77.951
	totaal doelstelling		0	0	0	-77.951	77.951
	totaal beleidsopgave		0	0	0	-77.951	77.951
	3.4 Verkeersveilig Drenthe						
	3.4.01 Stimuleren van verkeersveilig gedrag door educatie, training, voorlichting en campagnes met de ambitie 'Samen richting Nul verkeersslachtoffers!'						
		Leges	-9.850	-17.500	-17.500	-12.667	-4.833
		Ontv. bijdragen		0	0	-3.250	3.250
	totaal doelstelling		-9.850	-17.500	-17.500	-15.917	-1.583
	totaal beleidsopgave		-9.850	-17.500	-17.500	-15.917	-1.583
	3.5 Het beheren en onderhouden van de wegen op een afgesproken kwaliteitsniveau						
	3.5.05 Het beheren en onderhouden van gebiedsontsluitingswegen						
		Leges	-6.645	0	0	0	0
		Ontv. bijdragen	-212.806	0	0	32	-32
	totaal doelstelling		-219.451	0	0	32	-32
	3.5.06 Het beheren en onderhouden van gebiedsontsluitingswegen projecten						
		Ontv. bijdragen	-167.782	0	0	0	0

	totaal doelstelling		-167.782	0	0	0	0
	3.5.09 Instandhouden van onze bestaande infrastructuur op het gebied van leefbaarheid, mobiliteit en bereikbaarheid						
		Leges		-5.000	-5.000	-7.957	2.957
		Ontv. bijdragen		-189.165	-189.165	-150.981	-38.184
	totaal doelstelling		0	-194.165	-194.165	-158.938	-35.227
	3.5.11 Zorgen voor een duurzame leefomgeving rond de provinciale wegen						
		Ontv.subsidies		-15.010	-15.010	-4.095	-10.915
	totaal doelstelling		0	-15.010	-15.010	-4.095	-10.915
	3.5.12 Instandhouden van de infrastructuur van wegen (variabel onderhoud)						
		Ontv. bijdragen		0	0	-93.053	93.053
		Ontv.subsidies		0	-200.000	-194.592	-5.408
	totaal doelstelling		0	0	-200.000	-287.645	87.645
	totaal beleidsopgave		-387.234	-209.175	-409.175	-450.646	41.471
	3.6 Het beheren en onderhouden van de vaarwegen op een afgesproken kwaliteitsniveau						
	3.6.01 Het beheren en onderhouden van de vaarweg Meppel de Punt						
		Leges	-436	0	0	0	0
		Ontv. bijdragen	-177.631	0	0	0	0
		Ontv.subsidies	-3.512.689	0	0	0	0
	totaal doelstelling		-3.690.756	0	0	0	0
	3.6.03 Het beheren en onderhouden van ZO Drentse vaarwegen						
		Ontv. bijdragen	-2.131	0	0	0	0
		Ontv.subsidies	-1.382.533	0	0	0	0
	totaal doelstelling		-1.384.663	0	0	0	0
	3.6.05 Instandhouden van onze bestaande infrastructuur van vaarwegen op het gebied van leefbaarheid, bereikbaarheid en mobiliteit						
		Leges		-1.000	-1.000	-655	-345
		Ontv. bijdragen		-15.930	-15.930	-56.117	40.187
		Ontv.subsidies		-5.002.445	-5.613.627	-5.660.058	46.431
	totaal doelstelling		0	-5.019.375	-5.630.557	-5.716.830	86.273
	3.6.08 Instandhouden van de infrastructuur van vaarwegen (variabel onderhoud)						
		Ontv. bijdragen		0	-315.068	-103.312	-211.756
	totaal doelstelling		0	0	-315.068	-103.312	-211.756
	totaal beleidsopgave		-5.075.420	-5.019.375	-5.945.625	-5.820.142	-125.483
	3.7 Regio Specifiek Pakket						
	3.7.01 Bereikbaarheid Emmen - Centrum						
		Ontv.subsidies	-45.873	0	0	-202.025	202.025
	totaal doelstelling		-45.873	0	0	-202.025	202.025
	3.7.02 RSP Coevorden						
		Ontv.subsidies		-3.890.700	-5.663.041	-8.670.117	3.007.076
	totaal doelstelling		0	-3.890.700	-5.663.041	-8.670.117	3.007.076
	totaal beleidsopgave		-45.873	-3.890.700	-5.663.041	-8.872.142	3.209.101
	Totaal		-5.518.376	-9.136.750	-12.035.341	-15.236.798	3.201.457
Saldo			**53.914.362**	**54.539.588**	**55.179.678**	**47.777.688**	**7.401.990**

Toelichting	
Saldo Programma	7.401.990
Bestemming resultaat reserves bij programma	
Bijdrage aan Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen	-409.764
Bijdrage aan Reserve Regio Specifiek Pakket	-3.997.470
Bijdrage aan Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer	-2.609.799
Bijdrage aan reserve Investeringen Verkeer en Vervoer	-816.476
Totaal verrekend met reserves	-7.833.510
Resultaat programma na bestemming reserves	**-431.520**

Toelichting op verschillen begroting en rekening

Lasten

Beleidsopgave: 3.1 Bereikbaar Drenthe

De totale afwijking betreft een voordeel van € 2.942.983,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

3.1.01 Realiseren en verstreken van het regionale netwerk voor auto, openbaar vervoer, fiets en goederenvervoer
Brede doeluitkering
Na vaststelling van het bestedingsplan 2018 bleek dat een aantal gemeenten nog aanvullende informatie moesten opleveren voordat de subsidie beschikt kon worden. Alle gevraagde informatie is ontvangen en in 2019 worden de resterende subsidies ad € 1.769.700,-- beschikt. Daarnaast is een tweetal verplichtingen uit eerdere jaren afgewikkeld; Dit geeft een voordeel van € 294.517,--.

Fietsnetwerk Drenthe: onderzoek, pilots en monitoring
De kosten voor de fietsnota zijn € 62.289,-- lager dan begroot.

Het voordeel op de Brede doeluitkering en het Fietsnetwerk Drenthe; onderzoek, pilots en monitoring wordt verrekend met de Egalisatiereserve voormalige BDU verkeer en vervoer.

Een aantal projecten wordt later afgerond dan gepland. Hierdoor verschuiven de kapitaallasten naar de toekomst waardoor in 2018 een voordeel is ontstaan van € 816.476,--. De kapitaallasten worden verrekend met de Reserve Investeringen Verkeer en vervoer.

Beleidsopgave: 3.3 Mobiliteit op maat

De totale afwijking betreft een voordeel van € 516.777,--
De voornaamste afwijkingen betreffen:

3.3.02 Optimaal Openbaar vervoer systeem
De vrijval van een verplichting voor "Beter Benutten" en "Businesscase Materiaal" leidt tot een voordeel van € 923.950,--.
Daarnaast zijn er nadelen als gevolg van een niet begrote subsidie voor het Publiek vervoer Groningen Drenthe ad € 50.000,-- en een niet begrote uitbetaling van een contractuele

tevredenheidsbonus van € 308.345,-- over 2016, 2017 en gedeeltelijk 2018 voor het traject Emmen-Zwolle. Ook heeft de vervanging van kaartautomaten tot een overschrijding geleid ad € 56.076,--.

Beleidsopgave: 3.4 Verkeersveilig Drenthe

De totale afwijking betreft een nadeel van € 58.642,--.
De voornaamste afwijking betreft:

3.4.01 Stimuleren van verkeersveilig gedrag door educatie, training, voorlichting en campagnes met de ambitie "Samen richting Nul verkeersslachtoffers!"
Op basis van recente cijfers over fietsongevallen is extra ingezet op een zelftest voor oudere fietsers en is extra ingezet op een fietsverlichtingscampagne. Dit heeft tot een overschrijding van € 73.015,-- op de programmakosten VVB geleid. Het nadelige saldo ad € 73.015,-- wordt verrekend met de Egalisatie Reserve voormalige BDU verkeer en vervoer.

Beleidsopgave: 3.5 Het beheren en onderhouden van de wegen op een afgesproken kwaliteitsniveau

De totale afwijking betreft een voordeel van € 18.901,--.

De voornaamste afwijkingen betreffen:

3.5.10 Zorgen voor veilige provinciale wegen
Het budget voor gladheidsbestrijding is gebaseerd op 40 preventieve strooibeurten en 5 curatieve acties. In 2018 zijn er 51 preventieve acties en 5 curatieve acties uitgevoerd, waarbij een grotere hoeveelheid zout nodig was dan normaal, dit heeft geleid tot een overschrijding van € 265.145,--.
De uitvoering van de calamiteitenorganisatie liet een overschrijding zien van € 91.063.--. Tot slot is er een nagekomen last op de realisatie van de Landbouwtunnels N48 ad € 61.482,-- verantwoord onder deze post.

3.5.12 In standhouden van de infrastructuur van wegen (variabel onderhoud).
Op deze post worden de kosten van groot (variabel) onderhoud verantwoord. Het positieve saldo op deze doelstelling van € 356.432,-- is het resultaat van een voordeel op groot onderhoud N34 van € 471.996,-- en nadelen op groot onderhoud N371 Onderhoud Bovensmilde -Smilde € 93.118,-- en onderhoud fietspad langs N379,-- € 77.738,-- en enkele kleinere saldi.

Beleidsopgave: 3.6 Het beheren en onderhouden van de vaarwegen op een afgesproken kwaliteitsniveau

De totale afwijking betreft een nadeel van € 209.880,--
De voornaamste afwijkingen betreffen:

3.6.05 Instandhouden van onze bestaande infrastructuur van vaarwegen op het gebied van leefbaarheid, bereikbaarheid en mobiliteit geeft een nadeel € 431.265,--.
Deze overschrijding bestaat voor € 312.841,-- uit extra energiekosten die zijn gemaakt door de gemalen. Deze gemalen hebben door de extreem droge zomer meer water op moeten pompen om Drenthe te kunnen voorzien van de benodigde hoeveelheid water. De meetgegevens worden pas in het najaar 2019 door de waterschappen beschikbaar gesteld op basis waarvan een eventuele verrekening plaats zal vinden. Ten behoeve van de overdracht van het peilbeheer is extra onderhoud uitgevoerd aan de gemalen, deze post is overschreden met € 59.310,--.
Daarnaast zijn er baggerwerkzaamheden uitgevoerd aan het Meppelerdiep die hebben geleid tot een overschrijding van 38.079,--.

3.6.06 Zorgen voor veilige vaarwegen nadeel € 74.564,--
Er is een overschrijding ontstaan van € 106.062,-- op ingehuurde brug- en sluisbediening omdat hierin de afrekening 2017 van de dienstverlener is verwerkt. De afrekening over 2018 wordt pas in de loop van 2019 beschikbaar gesteld, op basis waarvan een eventuele verrekening plaats zal vinden.

3.6.07 Zorgen voor een schone, gezonde en mooie leefomgeving rond de vaarwegen voordeel € 68.318,--
Door een te hoge inschatting van de reinigingskosten is een voordeel ontstaan van € 56.721,--.

3.6.08 Instandhouden van de vaarwegen (variabel onderhoud) geeft een voordeel van € 227.631,--. Dit voordeel wordt verrekend met de Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen. Door het overlopen van project Hoogeveensche vaart bediening op afstand en Onderhoud Bedienpost Peelo naar 2019 ontstaat een voordeel van 98.562,--. Daarnaast zijn diverse projecten met een voordeel (totaal € 198.995,--) en een nadeel (totaal € 94.103,--) afgesloten.

Beleidsopgave: 3.7 Regio Specifiek Pakket

De totale afwijking betreft een voordeel van € 990.394,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

3.7.02 RSP Coevorden
Aan de gemeente Coevorden is een subsidie verstrekt van € 340.655,-- voor beheer- en instandhoudingskosten voor het wachtspoor. Deze bijdrage was niet begroot.

3.7.03 Ruimtelijk economisch Programma voordeel € 885.743
Voor de Subsidieregeling Vouchers Ik Ben Drents Ondernemer is in 2018 een budget van €1.000.000,- beschikbaar gesteld. Hiervan is in 2018 € 114.257,-- beschikt aan ondernemers. De subsidieregeling wordt voortgezet in 2019. Het restantbudget wordt teruggestort in de reserve Regio Specifiek Pakket en zodat de dekking van de lasten die samenhangen met de uitvoering van deze subsidieregeling gewaarborgd blijft.

3.7.04 Verbetering Spoorlijn Zwolle-Emmen
Prorail voert de verdubbeling van het spoor bij station Emmen-Zuid uit. De werkzaamheden zijn na de procedure bij de Raad van State verlaat weer opgestart. Dit heeft geleid tot een onderbesteding van het budget van € 472.953,--.

De totale afwijking wordt verrekend met de Reserve RSP.

Baten

Beleidsopgave: 3.1 Bereikbaar Drenthe

De totale afwijking betreft een voordeel van € 77.951,--.
De voornaamste afwijkingen betreft:

3.1.01 Realiseren en versterken van het regionale netwerk voor auto, openbaar vervoer, fiets en goederenvervoer
Van de Regiovisie Groningen Assen is een bijdrage ontvangen van 76.703,--; deze bijdrage was niet begroot en wordt verrekend met de Egalisatiereserve voormalige BDU verkeer en vervoer.

Beleidsopgave: 3.3 Mobiliteit op maat

Niet van toepassing.

Beleidsopgave: 3.4 Verkeersveilig Drenthe

De totale afwijking betreft een nadeel van € 1.583,--.

Beleidsopgave: 3.5 Het beheren en onderhouden van de wegen op een afgesproken kwaliteitsniveau

De totale afwijking betreft een voordeel van € 41.471.--.

Beleidsopgave: 3.6 Het beheren en onderhouden van de vaarwegen op een afgesproken kwaliteitsniveau

De totale afwijking betreft een nadeel van € 125.483,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

3.6.05 Instandhouden van onze bestaande infrastructuur van vaarwegen op het gebied van leefbaarheid, bereikbaarheid en mobiliteit voordeel € 86.273,--
De vergoeding op de brugbediening is te laag begroot; dit geeft een voordeel van 110.790,--.

3.6.08 Instandhouden van de infrastructuur van vaarwegen (variabel onderhoud)
De overige opbrengsten voor de bedienpost Peelo zijn begroot op € 315.068,--. Inmiddels is er € 103.312,-- bij de gemeenten in rekening gebracht. In 2019 wordt het verschil ad € 211.756,-- alsnog gefactureerd. Dit zal worden verrekend met de Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen.

Beleidsopgave: 3.7 Regio Specifiek Pakket

De totale afwijking betreft een voordeel van € 3.209.101,--
De voornaamste afwijkingen zijn:

3.7.01 Bereikbaarheid Emmen - Centrum
Op het project is een niet begrote BDU bijdrage verantwoord van € 202.025,--.

3.7.02 RSP Coevorden
De bijdrage van het regionaal Mobiliteitsfonds RSP is begroot op € 5.663.041,--. Voor aanpassingen aan het stationsgebied Coevorden is een bijdrage verstrekt van € 10.383.374,--. De dekking van deze bijdrage is 83.5% Rijk en 16,5% provincie. Dit betekent dat de bijdrage mobiliteitsfonds uitkomt op € 8.670.117,--. Deze extra bijdrage is verrekend met Vooruit ontvangen bedragen.

4: Ruimtelijk Drenthe

In de begroting 2018 schreven we over dit speerpunt:

Ruimte

Wij maken ons sterk voor het bieden van ruimte voor ondernemen, wonen, werken en recreëren. Met aandacht voor ruimtelijke kwaliteit zetten wij in op meer economisch ruimtegebruik en faciliteren wij initiatieven van gemeenten en ontwikkelaars die bijdragen aan een aantrekkelijk en gevarieerd vestigingsklimaat voor wonen en werken. Met het Binnenstadsfonds en het Herstructureringsfonds stimuleren en ondersteunen wij concrete en realistische plannen van gemeenten en ontwikkelaars en pakken wij leegstand en herontwikkeling aan voor een leefbaar Drenthe. Het is onze ambitie dat in 2018 minstens 6 locaties door een provinciale bijdrage een nieuwe invulling krijgen waarmee verpaupering wordt voorkomen en positieve effecten op de ruimtelijke kwaliteit, economie en leefbaarheid worden bereikt.

In 2018 wordt de gereviseerde omgevingsvisie vastgesteld. In de revisie is nieuw beleid uitgewerkt voor het realiseren van de energiedoelstelling, vitalisering van de vrijetijdseconomie en robuuste stedelijke netwerken. Ook voeren wij de Retailagenda uit, actualiseren wij de regionale woningbouwopgave en werken wij aan de implementatie van de Omgevingswet. De invoering van de Omgevingswet is uitgesteld tot in elk geval 2021. In het kader van de nieuwe Omgevingswet voeren wij samen met gemeenten en andere belanghebbenden pilots uit om te verkennen welke regelruimte wij extra kunnen bieden. Met gemeenten en andere partners werken wij aan een nieuwe visie op wonen, resulterend in strategisch voorraadbeleid waarmee zowel de gewenste groei als krimp van de woningvoorraad in beeld wordt gebracht. Met de Impuls Volkshuisvesting faciliteren wij de 12 gemeenten in de kwaliteitsverbetering van de woningvoorraad. Wij verwachten hiertoe in 2018 6 aanvragen te honoreren. Wij leveren een bijdrage aan het aantrekkelijk houden van de Drentse centrumgebieden. Hiervoor maken wij onder meer gebruik van de ervaringen die wij de afgelopen jaren hebben opgedaan bij het herstructureren van bedrijventerreinen (voorkomen van leegstand en tegengaan van verpaupering). Wij versterken daarbij onze contacten met de gemeenten om hen te ondersteunen bij de ontwikkeling van een op maat gemaakte RetailDeal.

Tenslotte starten wij met de stimulering van het asbestvrij maken van alle daken in Drenthe. In 2018 moet de stimuleringslening verwijdering asbestdaken Drenthe een boost geven aan de verwijdering van daken door eigenaren en de mogelijkheden dit te combineren met energiebesparende maatregelen.

Water

In algemene zin kan gesteld worden dat de chemische waterkwaliteit in Drenthe redelijk goed is, omdat het merendeel van de gemeten stoffen aan de normen voldoet. De ecologische waterkwaliteit is op de meeste locaties is nog matig of onvoldoende. Wel is de toestand verbeterd door het uitvoeren van maatregelen zoals hermeandering van beken en de aanleg van natuurvriendelijke oevers. De diffuse belasting met de stoffen nitraat, fosfaat en gewasbeschermingsmiddelen vormen voor de waterkwaliteit in Drenthe de belangrijkste knelpunten om uiteindelijk de doelen van de Kaderichtlijn Water te halen. Daarom faciliteren wij de uitvoering van projecten gericht op het voorkomen van deze diffuse belasting. Daarnaast verbeteren wij ook de zoetwatervoorziening voor de landbouw. Wij doen dit in samenwerking met de landbouw en de waterschappen in het Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer. Vanwege het grote belang dat wij hechten aan de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit, organiseren wij hierover een congres op Wereld Water Dag in maart 2018. Samen met de waterleidingbedrijven onderzoeken wij de komende periode of wij voldoende grondwater beschikbaar hebben voor de

drinkwatervoorziening. Hiermee sluiten wij aan bij de landelijke afspraak dat de provincies inzichtelijk maken hoe de drinkwatervoorziening is veiliggesteld, ook in het geval dat de vraag naar drinkwater sterk zou stijgen.

Klimaatadaptatie
De gevolgen van klimaatverandering worden steeds duidelijker. Wij zetten in op de uitvoering van ons huidige beleid, zoals water vasthouden en bergen, robuuste klimaatbestendige beekdalen, zoetwatervoorziening en de aanpak van de verdroging van natuurgebieden. Klimaatverandering heeft echter ook gevolgen voor de stad: wateroverlast bij extreme neerslag in korte tijd en hitte-stress bij hoge temperaturen. De komende periode gaan wij in overleg met gemeente en waterschappen verkennen wat dit voor Drenthe betekent.

Energieneutraal Drenthe
De energietransitie zal een grote impact hebben op de leefomgeving en raakt de gehele samenleving, waarbij niemand kan voorspellen hoe het er precies uit gaat zien. Wij hebben een forse ambitie: in 2050 willen wij dat de provincie Drenthe energieneutraal is. Om richting te geven aan de energietransitie in Drenthe en deze te versnellen hebben wij onze Energieagenda 2016-2020 opgesteld en in uitvoering gebracht. Voor de voortgang van de agenda zijn en blijven wij sterk van andere maatschappelijke actoren en externe ontwikkelingen afhankelijk.
Met de uitvoering van onze Energieagenda liggen wij behoorlijk op koers. Ook wordt er veel gebruik gemaakt van de financiële instrumenten van de Drentse Energie Organisatie (DEO) om te investeren in een energieneutraal Drenthe. Zoveel zelfs, dat de uit te zetten middelen van de DEO binnen afzienbare tijd ontoereikend zijn om aan de vraag te voldoen. Daarom willen wij aanvullende middelen beschikbaar stellen. Een aanvullende lening van € 10 miljoen is voldoende om een financieringsniveau in stand te houden gelijk aan de afgelopen periode. Dit vereist een storting van € 1 miljoen in de Risicoreserve revolverend financieren. Wij zijn voornemens Provinciale Staten een voorstel te doen, deze last te dekken ten laste van de vrije bestedingsruimte in 2018. Wij maken afspraken met de DEO over de werkwijze bij beëindiging van de DEO en de wijze van terugbetaling van de verstrekte leningen. In lijn met hetgeen wij hebben afgesproken bij de Voorjaarsnota zullen de Staten worden betrokken bij de inzet met betrekking tot DEO na 2020.
Om in te kunnen spelen op de nieuwe ontwikkelingen en de nieuwe kansen die dit biedt, haken wij - binnen de bestaande financiële kaders - aan op de vijf transitiepaden waarbinnen het Rijk aan haar Energieagenda werkt:

- · Kracht en licht;
- · Lage temperatuurwarmte
- · Hoge temperatuurwarmte;
- · Mobiliteit
- · Voedsel en natuur

Hiermee verbreden wij de inzet op onze energieagenda met mobiliteit & energie en voedsel en natuur & energie. Daarnaast zetten wij ook in op de ontwikkeling van de waterstofeconomie.

Onder andere via onze ruimtelijke instrumenten als de omgevingsvisie richten wij ons op het participeren in en faciliteren van dit maatschappelijke transitieproces. Wij zetten in op het geven van ruimte voor deze energietransitie, mits gebaseerd op maatschappelijke acceptatie en een goede ruimtelijke inpassing. Daarnaast dragen wij door het stimuleren en aanjagen van innovatieve voorbeeldprojecten en ideeën bij aan het realiseren van CO2-reductie en energieneutraliteit. Dit doen wij onder andere met de Expeditie Energieneutraal Wonen. Met de uitvoering van het actieplan Energieneutraal Wonen willen wij het voor de Drentse huishoudens mogelijk maken om te leven zonder energierekening. Ons doel is, dat er nog in deze

collegeperiode 2.000 “Nul Op de Meter-woningen” en/of energie-neutrale woningen worden gerealiseerd. Wij komen onze afspraken uit het Collegeakkoord over windenergie na.

Gaswinning
In het belang van onze inwoners en onze omgeving zullen wij voorgenomen activiteiten in de diepe ondergrond nauwgezet volgen en hoge prioriteit geven aan de advisering daarover. Wij maken daarbij gebruik van de grotere rol die wij op grond van de nieuwe Mijnbouwwet hebben gekregen bij de advisering van de Minister van Economische Zaken over zaken aangaande mijnbouw en gaswinning.
Aardgas is gedurende de energietransitie nog nodig omdat er in Nederland nog onvoldoende hernieuwbare energie geproduceerd wordt. De veiligheid van onze inwoners bij mijnbouw heeft prioriteit. Wij werken daarbij intensief samen met de andere Drentse overheden. Ook blijven wij ons inzetten voor rechtsgelijkheid bij de procedure voor afhandeling van meldingen van mijnbouwschade.

4: Ruimtelijk Drenthe

Ruimte
De Omgevingsvisie 2018 en Provinciale Omgevingsverordening 2018 zijn vastgesteld. Dit maakt nadrukkelijk ontwikkelingen mogelijk met oog voor ruimtelijke kwaliteit. Zowel voor de energietransitie, de klimaatopgave en de economische ontwikkeling van Drenthe, met bijzondere aandacht voor de vitalisering van de vrijetijdseconomie en de ontwikkeling van sterke steden.

In het kader van de implementatie van de Omgevingswet hebben we met onze ketenpartners ingezet op een pilot en oefencasus om te leren en te ervaren hoe we kunnen samenwerken en functioneren als één overheid. Het doen van pilots moet leiden tot een verbeterd begrip hoe we als ketenpartners - in de geest van de Omgevingswet- gezamenlijk optrekken bij opgaven.

Onze inzet op de Retailagenda en het beschikbaar stellen van het Binnenstadfonds hebben er toe geleid dat gemeenten visies hebben voor hun kernwinkelgebied met toekomstbestendige compactere winkelgebieden en minder winkelleegstand. Er is nadrukkelijk gewerkt met de belanghebbenden in de betreffende gebieden waardoor een nieuw elan in de centra is ontstaan. De lokale overheden, de vastgoedeigenaren en de ondernemers waarderen onze inzet en zijn actief met de uitvoering van plannen.
Met het Herstructureringsfonds hebben we een impuls gegeven aan projecten voor herontwikkeling waarmee stagnatie van ontwikkeling en verpaupering wordt voorkomen en die een bijdrage leveren aan het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit.

Subsidie binnenstadfonds Assen.

De Impuls Volkshuisvesting is breed onder de aandacht gebracht van gemeenten. Met één concrete aanvraag heeft dit nog niet tot het gewenste resultaat geleid. Alle Drentse gemeenten hebben zich aangesloten bij de campagne 'Lang zult u wonen'. Deze campagne richt zich op de bewustwording bij 50-plussers, voor het doen van aanpassingen in de eigen woning, om zo langer zelfstandig thuis te kunnen wonen. De gemeenten koppelen deze campagne aan de bestaande regelingen voor particulieren om woningen aan te passen of te verduurzamen. Tenslotte is met de Drentse woningmarktconferentie een de aftrap gegeven voor de ontwikkeling van de Drentse woonstrategie. In de voorbereiding hierop zijn de contacten met het Rijk en monitoring van de woningvoorraad geïntensiveerd.

Water

In 2018 hebben wij onze inspanning om met stimuleringsprogramma’s zoals het Deltaplan Agrarische Waterbeheer de waterkwaliteit te verbeteren voortgezet. Met een goed bezocht congres in het kader van Wereldwaterdag, hebben wij aandacht gevraagd voor nieuwe stoffen in het water, in dit geval medicijnresten.

De droogte van 2018 heeft ons nog eens extra duidelijk gemaakt dat we ons moeten voorbereiden op klimaatverandering. Ook bij het halen van de klimaatdoelen van Parijs is er sprake van temperatuurstijging met als gevolg veranderingen in het neerslagpatroon en temperatuur. Door klimaatverandering zullen dit soort droge zomers met een grote vraag naar grondwater vaker voorkomen. Tegelijkertijd voorspellen de klimaatmodellen gemiddeld 10% extra neerslag per jaar. Deze extra neerslag valt met name in de winter en het voorjaar. In 2018 is een start gemaakt met het in kaart brengen van de knelpunten.

Gaswinning
Wij maakten maximaal gebruik van ons wettelijk adviesrecht op grond van de Mijnbouwwet en reageerden op alle adviesverzoeken. Het Drentse belang brachten wij daarbij in, in overleg met Drentse gemeenten en waterschappen. Het accent ligt daarbij op de risico's op schade, gevolgen voor natuur en milieu en het zorgen voor goede communicatie en monitoring. Dit is effectief gezien de doorwerking in de besluitvorming door het Rijk. De zorg van onze inwoners over gaswinning is groot. Daarom was er extra inzet voor een goede afhandeling van schade en een betere regeling daarvan. Dat heeft resultaat. De schademeldingen in Drenthe zijn versneld afgehandeld en het voorstel voor een nieuwe regeling is binnen enkele maanden te verwachten. Wij overlegden met verontruste inwoners, het bevoegd gezag en de mijnbouwbedrijven en wij blijven dat doen

Asbest
We zijn gestart met de stimulering van het asbestvrij maken van alle daken in Drenthe. In 2018 is de publieke asbestdakenkaart gelanceerd, is de coöperatie Asbestschakel Drenthe opgericht en zijn de eerste saneringen gefinancierd met de Asbestregeling Drenthe.

Energie

Klimaatakkoord
In 2018 is veel tijd en energie besteed aan de totstandkoming van het Klimaatakkoord. Het onderhandelingsresultaat is op 21 december gepresenteerd aan het kabinet. De besluitvorming hierover vindt in 2019 plaats. De verwachting is dat dit grote invloed gaat krijgen op de provinciale agenda.

RES
Het afgelopen jaar is ingezet op het opzetten van een samenwerkingsorganisatie om te komen tot een Regionale Energie Strategie (RES) voor Drenthe. Met een ambtelijke roadshow, verzorgd door de koepelorganisaties op 24 april in Westerbork, is gestart met de ambtelijke samenwerking tussen provincie, gemeenten en waterschappen. Gezamenlijk is een bestuurlijke aftrap op 1 oktober voorbereid en is de bestuurlijke samenwerking (de Drentse Energietafel) in gang gezet. Deze tafel bestaat naast vertegenwoordigers van Drentse overheden, uit bestuurders/directeuren van netbeheerders, uit de gebouwde omgeving, natuur- en milieuorganisaties, landbouw en VNO-NCW-MKB Drenthe. Onder leiding van een onafhankelijk voorzitter is deze bestuurstafel in het najaar van 2018 vier maal bijeen gekomen en is door de overheden een Intentieverklaring getekend om gezamenlijk te komen tot een Startnotitie RES Drenthe. Daarmee is formeel de RES-regio vastgesteld.

Ondertekening Energiestrategie Drenthe.

Expeditie naar energieneutraal wonen

In deze collegeperiode hebben enkele tienduizenden Drentse huishoudens actief hun energierekening verlaagd. Daarbij hebben circa duizend woningeigenaren hun woning energiezuiniger gemaakt. Woningcorporaties hebben enkele honderden woningen naar ‘nul op de meter’ gerenoveerd.

Landelijke steun voor grootschalige verduurzaming VvE-appartementen.

Expeditie naar energieneutraal ondernemen
Het MKB investeerde dankzij de provinciale MKB energiescans tot nu toe € 3.450.933,-- in onder meer LED, gebouwisolatie en PV. Tot nu toe hebben vier energie-intensieve industrieën energiestudies uitgevoerd. De uitkomsten worden uitgevoerd op een natuurlijk moment.

Expeditie grootschalige energieproductie
Het aantal initiatieven voor zonneparken en zonnepanelen op daken is enorm toegenomen. Dat is gelet op de doelstelling voor hernieuwbare energie mooi. Keerzijde is dat de inpassing van de stroom op het elektriciteitsnetwerk tegen grenzen aanloopt en daardoor steeds problematischer wordt.

Wind
Bij uitspraak van de Raad van State zijn het inpassingsplan en de bijbehorende omgevingsvergunnigen voor het windpark De Drentse Monden en Oostermoer onherroepelijk. De bouw van het windpark start in 2019. CdK en burgemeesters hebben in het gebied meerdere gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers uit het gebied en initiatiefnemers, doel daarbij is te komen tot herstel van de verhoudingen in het gebied.

Successen

- Omgevingsvisie 2018 en Provinciale Omgevingsverordening 2018 vastgesteld
- Conferentie toekomstbestendig wonen als opmaat voor een Drentse woonstrategie
- Aantal zonneparken en zonnepanelen op daken enorm toegenomen
- Het proces om te komen tot het ontwerp Klimaatakkoord en het resultaat hiervan
- Meeste aanspraak op energiebespaarlening van alle provincies
- 98% van de aardbevingsschadegevallen in Zuidlaren/Emmen afgehandeld
- Lancering publieke asbestdakenkaart, oprichting Coöperatie Asbestschakel Drenthe
- Waterconferentie in het kader van wereldwaterdag
- Groeiend aantal deelnemers duurzame huizen route
- Grote groei plaatsing warmtepompen
- Voor een groot aantal Drentse bedrijven zijn energiescans uitgevoerd

Knelpunten

Inpassing van stroom op het elektriciteitsnetwerk loopt tegen grenzen aan en wordt daardoor steeds problematischer.

Programma 4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer

Toelichting programma

Als provincie hebben wij een belangrijke rol in het mede bepalen hoe onze omgeving is ingericht. Zijn er voldoende woningen afgestemd op de behoefte, is er voldoende ruimte voor bedrijvigheid en duurzame energieproductie en krijgt de natuur voldoende ruimte? Wij zoeken de balans in vraag en aanbod, wegen belangen en maken keuzes die in het belang zijn van de regio. De provincie bepaalt daarbij de doelen voor het waterbeheer gericht op voldoende en schoon zoetwater voor nu en in de toekomst. Ook is de provincie verantwoordelijk voor het beheer van het grondwater als bron voor voldoende schoon drinkwater.

Stand resultaten

Van de resultaten binnen dit programma is hier de status van de resultaten weergegeven. Op resultaatniveau is de afwijking toegelicht binnen de doelstelling.

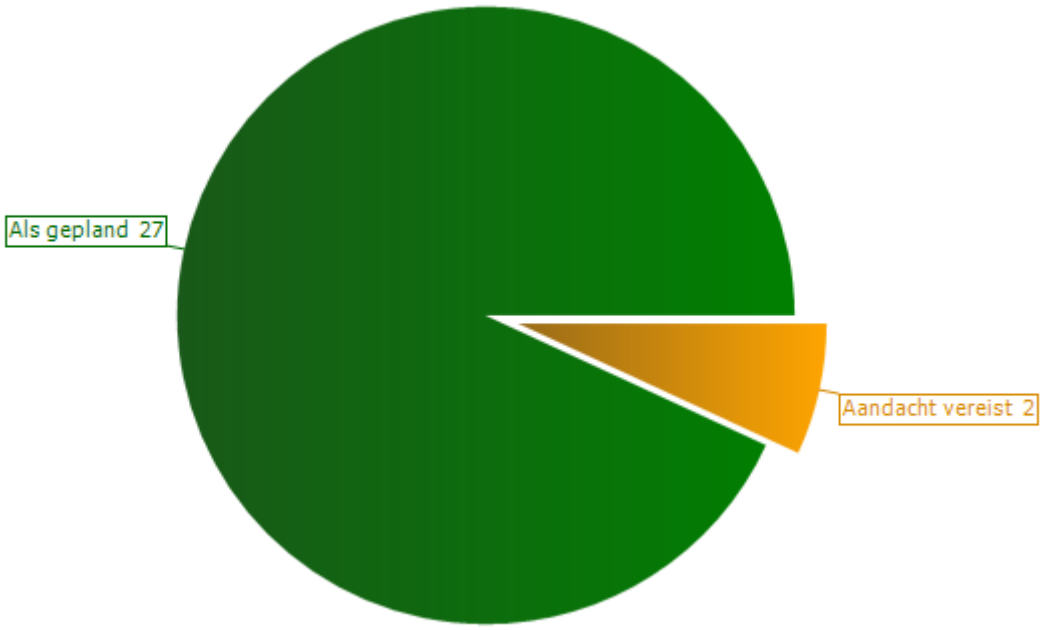

Lasten	Baten
16.665.379	-6.328.744
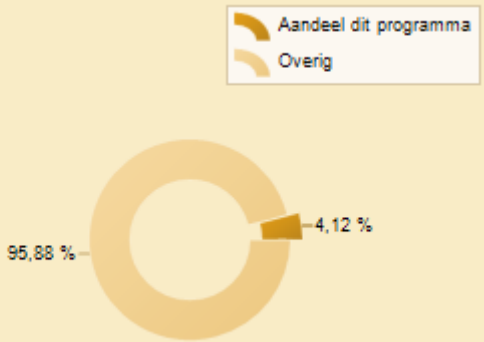	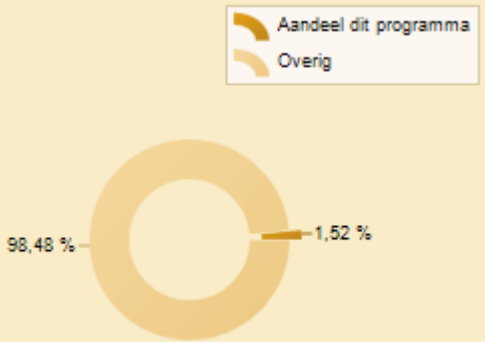

	1	2	3	4	(3-4)
	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil
Totaal lasten	23.359.221	9.439.739	15.634.348	16.665.379	-1.031.031
Totaal baten	-12.727.717	-710.000	-4.906.780	-6.328.744	1.421.964
Saldo	**10.631.504**	**8.729.739**	**10.727.568**	**10.336.635**	**390.933**

Beleidsopgave: 4.1 Een aantrekkelijk en gevarieerd vestigingsklimaat voor wonen en werken

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
174101 Toereikende spreiding en bereikbaarheid van voorzieningen en aanbod voor wonen over het Drentse netwerk van steden en dorpen	Interbestuurlijk toezicht (IBT) aangaande statushouders en daarnaast gemeenten stimuleren de taakstelling te realiseren	De COA rapportage juli en oktober 2018 laat zien dat het voor gemeenten lastiger wordt hun taakstelling te halen. In de tweede helft van 2018 zijn de contacten met gemeenten en het COA geïntensiveerd omdat gemeenten moeite hebben hun taakstellingen huisvesting statushouders te realiseren vanwege achterstanden bij de IND en verminderde instroom van vluchtelingen voor wie een aanvraag verblijfsvergunning kansrijk is.		
	Uitvoeren impuls volkshuisvesting	Van de 12 gemeenten heeft Meppel een aanvraag gedaan en gehonoreerd gekregen. Bij de gemeente Assen is een aanvraag in ontwikkeling.		Projectontwikkeling bij de gemeenten blijft hangen op capaciteit en doorlooptijd en verloopt minder snel dan verwacht. In 2019 worden deze projecten door ons extra aangejaagd.
	Strategisch voorraadbeleid volkshuisvesting ontwikkelen samen met gemeenten	Met de Conferentie Toekomstbestendig Wonen, 100 deelnemers, is een start gemaakt met de ontwikkeling van een Drentse Woonstrategie.		
174102 Initiatieven die een vernieuwende verbinding leggen met de ruimtelijke kwaliteiten van Drenthe	Ontwerpbijdragen in de realisatie van gebiedsontwikkelingen en bestemmingsplannen	De ontwerpbijdragen van 2018 zitten verweven in de advisering m.b.t. ruimtelijke plannen. Met inspireren vragen we aandacht voor de ruimtelijke kwaliteit in het ontwerp De studies Energielandschappen zijn vertaald naar 3D modellen wat geresulteerd heeft in een Drenthe dekkend 3D model als instrument voor toekomstige opgaven. Ook is er in 2018 'geïnspireerd door het Apeldoorns kookboek' gewerkt aan een Drents Inspiratieboek. Naar verwachting is dat in 2019 gereed.		
174103 Juiste functie op de juiste plek	Planadvisering met behulp van Wro-instrumentarium en de ladder van duurzame verstedelijking met aandacht voor ruimtelijke kwaliteit	In 2018 zien er 276 ruimtelijk plannen ter beoordeling aan ons voorgelegd: 127 voorontwerpbestemmingsplannen 106 ontwerpbestemmingsplannen 43 vastgestelde bestemmingsplannen		

174104 Bevorderen van binnensteden en dorpskernen met eigen karakteristieken	De 7 gemeenten (HEMA, RoBeCo) hebben een bijdrage uit Binnenstadfonds aangevraagd en toegezegd gekregen op basis van hun binnenstadsplan/visie met onderliggend programma en begroting (incl co-financiering).	Ultimo 2019 zijn alle aanvragen van de 7 gemeenten getoetst en toegezegd. Met dien verstande dat de zogenaamde 'voorhang'-procedure voor de toekenning van de subsidie aan de kern Roden nog loopt, GS hebben ingestemd en bij de eerste mogelijkheid in 2019 zal PS haar mening nog kunnen geven. Alle gemeenten hebben goede toekomstbestendige visies voor hun kernwinkelgebied gemaakt, met compactere winkelgebieden. Er is nadrukkelijk gewerkt met de belanghebbenden in de betreffende gebieden waardoor een nieuw elan in de centra is ontstaan. Zowel de lokale overheden, de vastgoedeigenaren en de ondernemers zijn actief bezig met de uitvoering van plannen.		
	Er zijn samen met gemeenten kaders geformuleerd voor de realisatie van toekomstbestendige winkelgebieden van Drenthe, waarbij aangegeven wordt welke gebieden kansrijk en kansarm zijn.	Voor de zeven binnenstadfonds-gemeenten zijn plannen opgesteld. De kennis en ervaringen daarvan is uitgedragen in diverse bijeenkomsten met alle 12 gemeenten, met het ICRE-congres in April in Hoogeveen als hoogtepunt. Er heeft een onderzoek plaats gevonden naar het niet-te-transformeren vastgoed (kansarm) in zowel Drenthe als de noordelijke provincies. In 2019 wordt verder gewerkt aan lokale plannen en het vergroten van kennis voor het stellen van kaders.		
	Uitvoering Retailagenda	De vier punten van de Retailagenda zijn in overleg met de lokale overheden verder ter hand genomen. Met kennisdeling, onderlinge afstemming, onderzoek en inzet subsidies wordt de uitvoering van de Retailagenda gerealiseerd. Afgelopen jaar is een lobby gestart voor extra financiering vanuit het Rijk en/of de EU.Zo is er ook een vraag uitgezet om in aanmerking te komen voor de landelijke Retaildeal.		
174105 Meer economisch ruimtegebruik	Provinciale Omgevingsverordening waar nodig aanpassen	De Provinciale Omgevingsverordening 2018 is door PS vastgesteld.		
	Vaststellen Omgevingsvisie 2018	Provinciale Staten hebben de Omgevingsvisie 2018 vastgesteld. Hiermee is het combinatiemodel geïntroduceerd dat een afwegingskader biedt voor nieuwe ontwikkelingen. De Omgevingsvisie 2018 beoogt een levend document te zijn. Er zal veel aandacht worden besteed aan de implementatie van het combinatiemodel.		
	Minstens 6 locaties die door een provinciale bijdrage een nieuwe invulling krijgen waarmee verpaupering wordt voorkomen en positieve effecten op de ruimtelijke kwaliteit, economie en leefbaarheid worden bereikt.	Voor het Herstructureringsfonds Ruimtelijke Kwaliteit hebben we in 2018 13 aanvragen ontvangen. 3 daarvan zijn afgewezen; 7 toegekend; 3 zijn nog in behandeling. Van 2 wachten we nog op nadere informatie. 1 is inmiddels door GS goedgekeurd, maar de aanvraag moet nog voorgelegd aan PS.		

174106 In 2021 is de provincie Omgevingswet proof	Samen met gemeenten, waterschappen en andere partners werken wij aan de implementatie van de Omgevingswet	In 2018 hebben we in het kader van de implementatie van de omgevingswet met onze ketenpartners ingezet op een pilot en oefencasus om te leren en te ervaren hoe we in het kader van de Omgevingswet moeten gaan samenwerken en hoe we moeten gaan functioneren als één overheid. Dit zetten we in 2019 voort. Het doen van pilots moet leiden tot een verbeterd begrip hoe we als ketenpartners -in de geest van de Omgevingswet- gezamenlijk optrekken bij opgaves.		

Beleidsopgave: 4.2 Klimaatbestendig watersysteem voor landbouw, natuur en wonen

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
174201 De grondwaterstand in Natura2000 gebieden voldoet aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water 2021	Beschrijving toestand grondwatersituatie in 2 Natura2000 gebieden	De rapportage van het Leggelderveld en Elperstroom zijn gereed. De rapportages geven inzicht in de mate waarin de grondwaterstand nog niet voldoet aan de eisen van het Natura2000 gebied. Uit de rapportages blijkt dat de grondwaterstand in de zomer te veel uitzakt en dat de hydrologische condities voor de natuur in met name de Elperstroom niet voldoen. De bevindingen worden meegenomen in de uitvoering van maatregelen in het Programma Natuurlijk Platteland.		
	Drainage en beregening rond Natura2000 gebieden conform afspraken	De afspraken over drainage en beregening rond Natura 2000 gebieden worden conform uitgevoerd. Het aantal aanvragen voor voortoetsen voor drainage en beregening neemt toe van 6 in 2017 naar 11 in 2018. In 2018 zijn 2 aanvragen afgewezen vanwege te grote effecten op het natuurgebied.		
174202 De strategische grondwatervoorraad is toereikend om te voldoen aan de vraag naar drinkwater in 2040 op basis van een groei van de drinkwatervraag van 3%	Voortzetting Interregproject: "Kennisontwikkeling ondiepe ondergrond voor betere onderbouwing ruimtelijke keuzes in relatie tot klimaatverandering"	In 2018 is TNO gestart met de interpretatie van de opgeleverde ondergrondgegevens door de Aarhus Universiteit. De eerste indruk is dat dit een veel gedetailleerde beeld oplevert van de potklei dan tot nu toe bekend. Daarnaast is een hydrologisch model opgeleverd waarmee in 2019 de effecten van drainage op het Drentsche Aa gebied worden berekend. Dit moet resulteren in voorstellen voor nadere regelgeving voor beregening en drainage rondom het Natura2000 gebied de Drentsche Aa een nadere uitwerking van bestaande afspraken.		

	Beleidsnotitie "Aanvullende strategische grondwatervoorraad"	Samen met de provincie Groningen, het Waterbedrijf Groningen en de Waterleidingmaatschappij Drenthe is de verkenning van de toekomstige vraag afgerond. Uitgaande van het landelijk afgesproken scenario met economische groei en klimaatverandering neemt de vraag in Drenthe en Groningen toe met 25% in 2040. In de verkenning zijn mogelijke locaties voor een strategische grondwatervoorraad in beeld gebracht Dit zijn het noordelijk deel van het Hunzedal (conform de globale aanduiding in de Omgevingsvisie) en Hebrecht in Oost-Groningen. Ook wordt onderzocht of op de bestaande locatie voor drinkwaterwinning meer water gewonnen zou kunnen worden. De genoemde opties worden nu verder onderzocht.		De verkenning van mogelijke gebieden met grondwater voor een strategische voorraad vraagt meer tijd. In 2019 wordt een gezamenlijke beleidsnotitie van de provincies Groningen en Drenthe opgeleverd. Hiermee houden we ons aan de landelijke afspraak.
174203 De zoetwatervoorziening voorziet in een maatschappelijk gewenst voorzieningenniveau voor voldoende en schoon zoetwater voor een, ook op de lange termijn houdbaar, (klimaatbestendig) economisch vitaal en ecologisch en humaan leefbaar gebied	Uitvoering wettelijke taken, waaronder vergunningverlening, toezicht en handhaving op grond van de Waterwet (inclusief bodemenergiesystemen)	Wettelijke taken op grond van Waterwet zijn uitgevoerd	✓	
	Openstellingsbesluit (EU-POP3 klimaat en Kaderrichtlijn Water projecten)	Diverse openstellingsbesluiten voor klimaat en Kaderichtlijn Waterprojecten. De uitvoering van het Europese POP3 programma ligt op schema. Zie ook de beschikkingen (17.4.2.03.04).	✓	
	Afgeven beschikkingen voor zoetwater uitvoeringsprojecten in het kader van Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer, EU-POP3 en de Europese Kaderrichtlijn Water	Er zijn 5 projecten beschikt binnen het Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer met een deelname van totaal 209 agrariërs. Hierbij gaat om projecten gericht op het voorkomen van afspoeling van stoffen van boerenerven en duurzame bollenteelt in het Drentsche Aa gebied. Daarnaast zijn de lopende projecten in de grondwaterbeschermingsgebieden (Boeren met water, studiegroepen en Uitvoeringsprogramma Drentsche Aa) voortgezet. De beschikte projecten dragen bij een verbetering van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit.	✓	
174204 Robuuste watersystemen die voldoen aan de normen voor regionale wateroverlast	In minimaal twee beekdalen werkt het gebied in een gedragen gebiedsproces aan de realisatie van een klimaatbestendig robuust beekdal waarbij met maatwerk alle belangen gediend worden	In het project Drostendiep werkt het waterschap Vechtstromen aan de opgaven voor de zoetwatervoorziening, waterberging en waterkwaliteit. Dit project loopt volgens planning. In opdracht van het waterschap Drents Overijsselse Delta heeft voormalig dijkgraaf mevrouw Kool een verkenning uitgevoerd voor de beekdalen Oude Vaart en Wold Aa. Uit de verkenning blijkt dat er kansen zijn voor een gebiedsgerichte aanpak, maar dat studie noodzakelijk is om de water- en natuuropgave te concretiseren. Agesproken is dat waterschap en provincie de komende tijd gebruiken om afzonderlijk en vervolgens gezamenlijk de resterende water- en natuuropgave aan te scherpen.	✓	
	Toezicht op de waterschappen		✓	

		De waterschappen rapporteren jaarlijks over de voortgang van de doelen die door de provincie worden vastgesteld. Het gaat om doelen voor de regionale keringen, wateroverlast en waterkwaliteit. Het overall beeld is dat het waterschap op de water indicatoren `groen' scoren. Bij de inrichtingsprojecten in het landelijk gebied werken de waterschappen en de provincie nauw samen binnen het programma Natuurlijk Platteland. Dergelijke projecten vragen veel tijd vanwege grondverwerving, subsidietrajecten en procedures. Dit betekent dat de doelen vaak pas aan het eind van de looptijd (2021) kunnen worden gerealiseerd.		

Beleidsopgave: 4.3 Schoon grond- en oppervlakte water voor mens, natuur, landbouw en drinkwatervoorziening

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
174301 De grondwaterkwaliteit voldoet aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water 2021	De grondwaterkwaliteit is beschermd op grond van de Waterwet en de Provinciale Omgevingsverordening (POV)	De grondwaterkwaliteit is beschermd op grond van de Waterwet en de Provinciale Omgevingsverordening (POV)		
	Voortgangsrapportage realisatie Kaderrichtlijn Water doelen grondwater	Provinciale Staten zijn per brief van 18 december 2018 geïnformeerd over de stand van zaken van de waterkwaliteit en de voorbereiding van de laatste periode van de Kaderrichtlijn Water (KRW). De kwaliteit van de Drentse wateren is in een eerdere brief aan uw Staten uiteengezet (20 september 2017). Recente metingen hebben nog geen nieuwe inzichten opgeleverd. Inmiddels zijn de voorbereidingen voor de laatste planperiode van de KRW van start gegaan. Het komende jaar 2019 zal vooral in het teken staan van regionale en nationale analyses, gebiedsprocessen en overleg met partners over doelafleiding en de te nemen maatregelen in de laatste planperiode.		
	Realisatie projecten uit de uitvoeringsprogramma's grondwaterbeschermingsgebieden	De projecten in het uitvoeringsprogramma grondwaterbeschermingsgebieden zijn uitgevoerd volgens planning. Voorbeeld is het project bezem door de middelenkast. Bij 444 agrariërs is 11.000 kilo aan gewasbeschermingsmiddelen opgehaald die niet meer gebruikt mogen worden. Voor het Drentsche Aa gebied is vanwege de winning van oppervlaktewater voor drinkwater een apart uitvoeringsprogramma vastgesteld. In 2018 is naast de projecten met o.a. bollentelers, maistelers ook gewerkt aan verduurzaming van het beheer op verhardingen en groen (niet landbouw). Uit monitoring blijkt dat ook vanuit het stedelijk gebied stoffen voorkomen die problemen geven bij de drinkwaterbereiding. Tevens wordt ingezet op vergroting van bewustwording bij burgers die in dit gebied wonnen en werken.		
	Congres "De staat van het water"			

		Op 22 maart 2018 is een congres over medicijnresten uit het Drents water gehouden. Het congres heeft bijgedragen aan de bewustwording van deze problematiek. Dat blijkt wel uit diverse nieuwe initiatieven om medicijngebruik door een aangepast leefstijl te verminderen en waterschappen onderzoeken de mogelijkheden om deze stoffen uit het afvalwater te halen.		
174302 De oppervlaktewaterkwaliteit voldoet aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water 2021	Voortgangsrapportage realisatie Kaderrichtlijn Water doelen oppervlaktewater	Is onderdeel van de Voortgangsrapportage realisatie Kaderrichtlijn Water doelen grondwater (zie 17.4.3.01.04).	✓	
174303 Het op peil houden van de scheepvaartskanalen en het afvoeren van water	Het op peil houden van de scheepvaartkanalen en afvoeren van water is op orde	Ondanks de grote droogte zijn wij erin geslaagd de kanalen op peil te houden.	✓	
174304 Voldoen aan de EU-richtlijn voor schoon en veilig zwemwater	Hygiënische en veilige badinrichtingen en zwemgelegenheden op basis van wettelijke kaders	Hygiënische en veilige badinrichtingen en zwemgelegenheden op basis van wettelijke kaders	✓	
	Nieuwe zwemwatergelegenheden aanwijzen.	De zwemwatergelegenheden in Drenthe zijn aangewezen, waarvan 1 nieuwe locatie: 't Gasselterveld.	✓	

Ontwikkelingen

Beleidsopgave: 4.1 Een aantrekkelijk en gevarieerd vestigingsklimaat voor wonen en werken

Ruimte
Met de omgevingsvisie 2018 wordt een kader geboden voor meer economisch ruimte gebruik met oog voor ruimtelijke kwaliteit.
Tevens is het Combinatie model als een nieuw instrument geïntroduceerd. Hiermee beogen we de strategische opgaven (energietransitie, klimaatopgave en economische ontwikkelingen) op een goede manier te combineren met bestaande functies en kwaliteiten. Met name daar waar (provinciale) belangen aan de orde zijn.

In maart 2019 wordt het inspiratieboek opgeleverd en gepresenteerd. Dit boek biedt handvatten en een flink aantal concrete voorbeeldprojecten hoe ontwikkelingen in Drenthe de Drentse kernkwaliteiten kunnen gebruiken als inspiratiebron. De ambitie om een inspiratieboek te maken vindt zijn oorsprong in het symposium ‘verbindend Landschap’ dat in november 2017 in de Rijksluchtvaarschool (RLS) voor de staten werd georganiseerd. De werkwijze om op een inspirerende manier richting te geven aan ruimtelijke projecten, past bij de huidige werkwijze tussen provincie en gemeenten. Hierin werken we samen constructief aan de versterking van onze ruimtelijke identiteit.

Wat betreft de Impuls Volkshuisvesting lopen er inmiddels meerdere voorbereidingstrajecten voor een aanvraag Dit jaar zal extra inzet worden gepleegd op het vlot trekken van deze projecten. Rond de zomer zal de regeling worden geëvalueerd en indien nodig worden PS wijzigingen voorgesteld. Daarnaast is wonen één van de drie thema’s van de Regiodeal Zuidoost Drenthe geworden en wordt voor de Regio Groningen Assen een nieuw woningbehoefte onderzoek uitgevoerd.

Beleidsopgave: 4.2 Klimaatbestendig watersysteem voor landbouw, natuur en wonen

Gemeenten, waterschappen, provincies en Rijk tekenden op 20 november 2018 het Bestuursakkoord Klimaatadaptatie. Met dit bestuursakkoord kunnen de gevolgen van klimaatverandering in de volle breedte worden aangepakt, met de nodige ruimtelijke afwegingen die daarbij horen. Op basis van stresstesten brengen gemeenten, waterschappen en provincies uiterlijk in 2020 de opgaven voor ruimtelijke adaptatie in beeld, en bepalen zij de noodzakelijke maatregelen voor een

klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting. Dat moet resulteren in regionale uitvoeringsagenda's. Vanaf 2019 stelt het Rijk geld beschikbaar om decentrale overheden te ondersteunen bij de aanpak van ruimtelijke adaptatie.

Beleidsopgave: 4.3 Schoon grond- en oppervlakte water voor mens, natuur, landbouw en drinkwatervoorziening

Niet van toepassing.

Programma 4 wat heeft het gekost

			1	2	3	4	3-4
	Beleidsopgave / Doelstelling	eco cat	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	verschil
Lasten							
	4.1 Een aantrekkelijk en gevarieerd vestigingsklimaat voor wonen en werken						
	4.1.01 Toereikende spreiding en bereikbaarheid van voorzieningen en aanbod voor wonen over het Drentse netwerk van steden en dorpen						
		Inkoop	11.851	6.070	6.070	7.886	-1.816
		Subsidie	1.250.732	942.773	1.095.141	1.001.100	94.041
	totaal doelstelling		1.262.583	948.843	1.101.211	1.008.986	92.225
	4.1.02 Initiatieven die een vernieuwende verbinding leggen met de ruimtelijke kwaliteiten van Drenthe						
		Inkoop	334.113	335.000	335.000	300.139	34.861
		Subsidie	397.035	600.000	1.276.630	1.282.250	-5.620
	totaal doelstelling		731.148	935.000	1.611.630	1.582.389	29.241
	4.1.03 Juiste functie op de juiste plek						
		Inkoop	15.383	25.841	25.841	17.960	7.881
	totaal doelstelling		15.383	25.841	25.841	17.960	7.881
	4.1.04 Bevorderen van binnensteden en dorpskernen met eigen karakteristieken						
		Subsidie	7.000.000	5.000.000	6.000.000	5.250.000	750.000
	totaal doelstelling		7.000.000	5.000.000	6.000.000	5.250.000	750.000
	totaal beleidsopgave		9.009.114	6.909.684	8.738.682	7.859.335	879.347
	4.2 Klimaatbestendig watersysteem voor landbouw, natuur en wonen						
	4.2.03 De zoetwatervoorz. voorziet in maatsch. gewenst voorzieningenniv. voor vold. en schoon zoetwater voor een, ook op lange term. Houdb., (klimaatbest.) econ. vitaal en ecologisch en humaan leefb. gebied						
		Inkoop	607.050	846.076	535.050	560.050	-25.000
	totaal doelstelling		607.050	846.076	535.050	560.050	-25.000
	totaal beleidsopgave		607.050	846.076	535.050	560.050	-25.000
	4.3 Schoon grond- en oppervlakte water voor mens, natuur, landbouw en drinkwatervoorziening						
	4.3.01 De grondwaterkwaliteit voldoet aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water 2021						
		Inkoop	12.714.828	925.000	5.601.637	7.404.901	-1.803.264
		Toev. voorziening	978.060	700.000	700.000	787.671	-87.671
	totaal doelstelling		13.692.888	1.625.000	6.301.637	8.192.571	-1.890.934
	4.3.03 Het op peil houden van de scheepvaartskanalen en het afvoeren van water						
		Kapitaallasten	38.245	38.245	38.245	38.245	0
		Subsidie		5.734	5.734	0	5.734
	totaal doelstelling		38.245	43.979	43.979	38.245	5.734
	4.3.04 Voldoen aan de EU richtlijn voor schoon en veilig zwemwater						
		Inkoop	11.925	15.000	15.000	15.179	-179
	totaal doelstelling		11.925	15.000	15.000	15.179	-179
	totaal beleidsopgave		13.743.057	1.683.979	6.360.616	8.245.995	-1.885.379
	Totaal		23.359.221	9.439.739	15.634.348	16.665.379	-1.031.031
Baten							
	4.2 Klimaatbestendig watersysteem voor landbouw, natuur en wonen						
	4.2.02 De strategische grondwatervoorraad is toereikend om te voldoen aan de vraag naar drinkwater in 2040 op basis van een groei van de drinkwatervraag van 3%						

		Leges		-10.000	-10.000	-6.720	-3.280
	totaal doelstelling		0	-10.000	-10.000	-6.720	-3.280
	totaal beleidsopgave		0	-10.000	-10.000	-6.720	-3.280
	4.3 Schoon grond- en oppervlakte water voor mens, natuur, landbouw en drinkwatervoorziening						
	4.3.01 De grondwaterkwaliteit voldoet aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water 2021						
		Leges	-978.060	-700.000	-700.000	-787.671	87.671
		Ontv. bijdragen	-1.473.984	0	-1.601.065	-1.705.872	104.807
		Ontv.subsidies	-10.265.673	0	-2.595.715	-3.828.481	1.232.766
	totaal doelstelling		-12.717.717	-700.000	-4.896.780	-6.322.024	1.425.244
	4.3.04 Voldoen aan de EU richtlijn voor schoon en veilig zwemwater						
		Ontv.subsidies	-10.000	0	0	0	0
	totaal doelstelling		-10.000	0	0	0	0
	totaal beleidsopgave		-12.727.717	-700.000	-4.896.780	-6.322.024	1.425.244
	Totaal		-12.727.717	-710.000	-4.906.780	-6.328.744	1.421.964
Saldo			10.631.504	8.729.739	10.727.568	10.336.635	390.933

Toelichting	
Saldo Programma	390.933
Bestemming resultaat reserves bij programma	
Niet van toepassing	
Totaal verrekend met reserves	0
Resultaat programma na bestemming reserves	**390.933**

Toelichting op verschillen begroting en rekening

Lasten

Beleidsopgave: 4.1 Een aantrekkelijk en gevarieerd vestigingsklimaat voor wonen en werken

De totale afwijking betreft een voordeel van € 879.347,--
De voornaamste afwijkingen betreffen:

4.01.01 Toereikende spreiding en bereikbaarheid van voorzieningen en aanbod voor wonen over het Drentse netwerk van steden en dorpen.
Er is een voordeel van € 88.000,- gerealiseerd doordat een drietal subsidies voor vastgoed objecten (gedeeltelijk) is vrijgevallen.

4.01.02 Initiatieven die een vernieuwende verbinding leggen met de ruimtelijke kwaliteiten van Drenthe.

Bijdragen Herstructureringsfonds.
Anders dan verwacht zijn er in de laatste maanden van het jaar 2018 toch nog een aantal aanvragen gehonoreerd. Er is in de tweede bestuursrapportage op voorhand een te groot bedrag overgeheveld naar het budget voor 2019. Het in 2018 ontstane tekort ad € 430.071,-- willen we ten laste brengen van het budget voor 2019 door deze te corrigeren op eerdere budgetoverhevelingen.

Ruimtelijke Kwaliteit.
Op dit budget is geen beroep gedaan omdat het Herstructureringsfonds in alle ruimtelijke kwaliteitsopgaven kon voorzien. Daardoor is er in 2018 een voordeel van € 350 426,- ontstaan op dit budget. Verder is het budget voor specifieke ontwikkelingen met € 86.866,-- onderschreden. Het afgelopen jaar zijn er onvoldoende aanvragen voor deze subsidie geweest.

4.1.04 Bevorderen van binnensteden en dorpskernen met eigen karakteristieken
Ultimo 2019 zijn alle aanvragen van de 7 gemeenten voor en subsidie uit het binnenstadsfonds getoetst en toegezegd. Met dien verstande dat de zogenaamde 'voorhang'-procedure voor de toekenning van een subsidie van € 750.000,- aan de kern Roden, nog loopt. Na afwikkeling van de voorhangprocedure wordt deze subsidie verder afgewikkeld. Wij stellen voor het niet bestede budget 2018 ad. € 750.000,- over te hevelen naar 2019.

Beleidsopgave: 4.2 Klimaatbestendig watersysteem voor landbouw, natuur en wonen

De totale afwijking betreft een nadeel van € 25.000,--.

Beleidsopgave: 4.3 Schoon grond- en oppervlakte water voor mens, natuur, landbouw en drinkwatervoorziening

De totale afwijking betreft een nadeel van € 1.885.378,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

4.3.01 De grondwaterkwaliteit voldoet aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water 2021
Onderzoeken grondwatersystemen.
Het grootste nadeel wordt gerealiseerd op onderzoek grondwatersystemen, namelijk € 1.814.601,--
De middelen op deze begrotingspost worden ingezet voor de dekking van de uitvoering van POP 3 projecten en projecten in het kader van het Duurzaam Agrarisch Waterbeheer (DAW). Het provinciaal aandeel in deze projecten is geraamd op € 5.470.637,--. In 2018 is € 7.385.238,-- gerealiseerd inclusief reguliere uitgaven. Het tekort is in 2018 ontstaan omdat de meerjarige verplichtingen die voortvloeien uit de DAW-openstellingen in 2018 zijn verantwoord. Dit is in overeenstemming met de gedragslijn dat bij projectsubsidies omdat, ook al zijn de subsidies meerjarig, de beschikking in 1 keer als last wordt genomen. Voor een groot deel worden de lasten gedekt door (deels niet begrote) bijdragen van derden, en bijdragen uit onze eigen reserve EU-cofinanciering. Per saldo (baten en lasten) is de overschrijding € 477.028,--. Het negatieve resultaat willen wij compenseren door de overschrijding van 2018 in mindering te brengen op toekomstige budgetten, namelijk 2019 (€ 250.000,--) en 2020 (€ 227.028).

Bijdrage Grondwatervoorziening
De opbrengst van de grondwaterheffing wordt in een voorziening gestort. De opbrengst is in 2018 geraamd op € 700.000,--. Doordat de werkelijke opbrengsten € 87.670,-- hoger zijn dan geraamd is ook de storting in de voorziening hoger.

Baten

Beleidsopgave: 4.1 Een aantrekkelijk en gevarieerd vestigingsklimaat voor wonen en werken

Niet van toepassing.

Beleidsopgave: 4.2 Klimaatbestendig watersysteem voor landbouw, natuur en wonen

De totale afwijking betreft een nadeel van € 3.280,--.

Beleidsopgave: 4.3 Schoon grond- en oppervlakte water voor mens, natuur, landbouw en drinkwatervoorziening

De totale afwijking betreft een voordeel van € 1.425.143,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

Onderzoeken grondwatersystemen
De uitvoering van POP 3 projecten en projecten in het kader van het Duurzaam Agrarisch Waterbeheer (DAW) hebben geleid tot een overschrijding van de uitgaven (zie toelichting bij de lasten). Een groot deel van de overschrijding wordt gedekt door niet geraamde bijdragen ad € 1.232.931,-- uit de Reserve cofinanciering Europa en overige bijdragen ad € 104.806,--.

Opbrengst grondwaterheffing
De reguliere onttrekkingen van grondwater hebben geleid tot een hogere opbrengst van € 87.670,-- dan geraamd. De hogere opbrengst wordt gestort in de voorziening Grondwaterheffing (zie toelichting op de uitgaven)

Programma 5: Milieu, Energie & Bodem

Toelichting programma

Naast de inrichting van de omgeving zorgt de provincie er ook voor dat die omgeving veilig en schoon is. Zo werken zij samen met onder meer gemeenten aan een schone lucht en bodem en wordt toegezien op de productie en het transport van gevaarlijke stoffen. Wij voeren een actief klimaat- en energiebeleid. Wij stimuleren de productie van duurzame energie en beschermen ons landschap tegen de gevolgen van klimaatverandering.

Stand resultaten

Van de resultaten binnen dit programma is hier de status van de resultaten weergegeven. Op resultaatniveau is de afwijking toegelicht binnen de doelstelling.

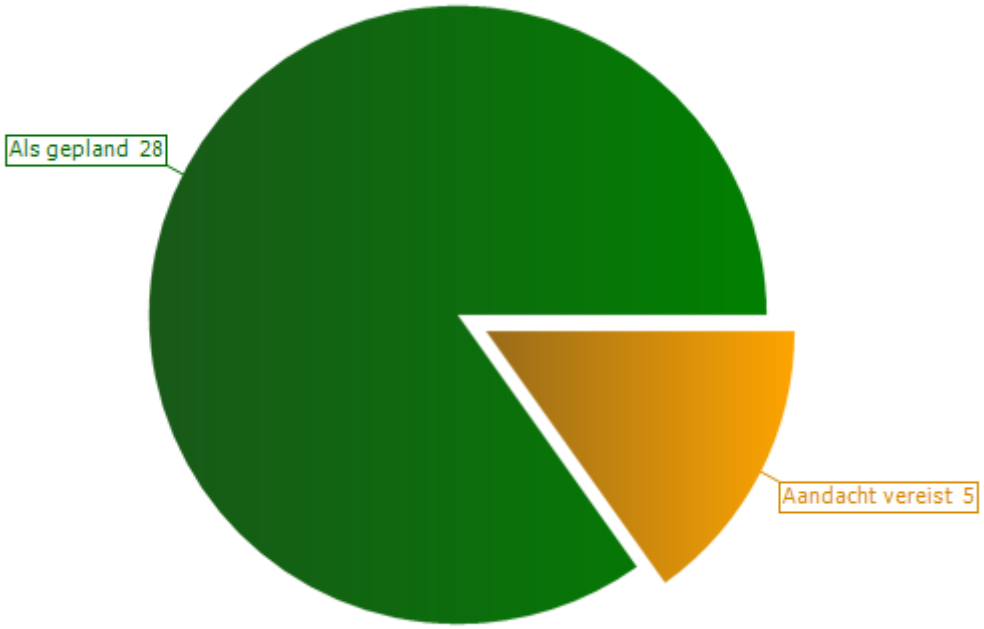

Lasten	Baten
8.794.957	-413.371

	1	2	3	4	(3-4)
	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil
Totaal lasten	11.400.287	11.998.984	11.017.040	8.794.957	2.222.083
Totaal baten	-368.743	-526.345	-703.645	-413.371	-290.274
Saldo	**11.031.544**	**11.472.639**	**10.313.395**	**8.381.585**	**1.931.810**

Beleidsopgave: 5.1 In 2050 produceren we in Drenthe minstens zoveel hernieuwbare energie als we aan energie gebruiken (Energieneutraal)

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting
175101 Het stimuleren van, en het leveren van een bijdrage aan, een uitstoot door energiegebruik van 3,0 Mton in 2020 (dit is 20% lager dan in 1990)	5 – 10 groene afspraken gemaakt rond de thema's energiebesparing en duurzame energieproductie	Er zijn 7 groene afspraken gemaakt.	Enkele grote energie projecten zijn nog in voorbereiding. Hier is in 2018 nog geen subsidie voor ter beschikking gesteld.
	Inventarisatie van vraag, aanbod en productie van Drentse biomassa; potentie en kansen voor de Drentse energieproductie	In afwachting van het nieuwe Klimaatakkoord is hier in 2018 geen inzet op gepleegd.	De maatregelen die daaruit voortvloeien zijn bepalend voor de potentie en kansen van de Drentse energieproductie.
	Actualisatie beleid mestvergisters	Voorverkenning is afgerond.	
	Aanbieden actieplan 2018 en jaarverslag 2017 Drentse Energie Organisatie	Zowel het actieplan als het jaarverslag zijn behandeld	
	Energiebesparing MKB en Industrie: - alle openbare binnen- en buitenzwembaden (37 stuks) hebben een energieadvies traject doorlopen - minimaal 100 energiescans uitgevoerd bij MKB en start uitvoering energiebesparende maatregelen - 156 scholen in primair onderwijs begeleiden naar de uitvoering van eerder uitgevoerde energiescans	In 2018 zijn 408 MKB energiescans uitgevoerd. 111 MKB bedrijven hebben vervolgens voor 3.450.933,-- euro geïnvesteerd in energiemaatregelen met als resultaat een CO2 reductie van 2.780 ton.	
	Faciliteren en begeleiden van initiatieven tot grootschalige energie productie met gericht omgevingsmanagement binnen de Omgevingsvisie	Nieuwe initiatieven die in potentie kansrijk zijn faciliteren we vanuit onze provinciale rol. Een mooi voorbeeld is de zonneroute A37. De gemeenten zijn veelal het bevoegde gezag voor de ruimtelijke inpassing en de verlening van omgevingsvergunningen. Wij adviseren over de plannen i.r.t. onze omgevingsvisie. Dat doen we in een zo vroeg mogelijk stadium van de processen.	
	Toekomstvisie op de Drentse Energie Organisatie	Is in de Staten behandeld	
	Actieve ondersteuning van de markt in de ontwikkeling van de waterstofeconomie	We hebben actief deelgenomen aan diverse samenwerkingsverbanden voor de toepassing van waterstoftechnologie. De provincie heeft het onderwerp onder de aandacht gebracht van een breder publiek en steunt lokale initiatieven voor de productie en toepassing van waterstof in de gebouwde omgeving en de mobiliteitssector. We hebben publieke en private partijen ondersteund in het bouwen van een relevant netwerk.	

	Inzicht in energiepotentie per gemeente	De Klimaatmonitor is online en wordt actueel gehouden.		
175102 Het stimuleren van, en het leveren van een bijdrage aan, het realiseren van 285,5 Megawatt opgesteld vermogen windenergie in het zoekgebied in 2020	Inzet Gebiedsfonds Wind in Drentse Monden, Oostermoer en Coevorden en verdere plannen en inzet van gebiedsfonds in Emmen	De provincie heeft hierin het voortouw genomen. Er zijn gesprekken gevoerd met gemeenten, belangenpartijen en met inwoners van het gebied. Gelet op het feit dat er nog geen turbines operationeel zijn, zijn er nog geen uitgaven gedaan. Voor de gemeenten Emmen en Coevorden hebben de gemeenten de regie over de uitvoering van het gebiedsfonds.		
	Faciliteren SEREH-project	Inmiddels is een INTERREG subsidie verstrekt. De gemeente Emmen heeft hierover de regie.		
175103 Realisatie Expeditie Energieneutraal wonen	20 Projectdeals	er zijn diverse projecten gestart oa samenwerking met 8 woningbouwcorporaties op het gebied van circulair bouwen		
	Door rentesubsidie renteverlaging energiebesparingslening Rijk	Vanwege het grote succes hebben de Staten op 19 december besloten om 2,25 miljoen extra hiervoor vrij te maken		
	Via Energieloket bereiken we 75.000 a 100.000 Drentse inwoners, minimaal 2000 inwoners zullen minimaal 2 energie besparende maatregelen nemen	We hebben dit bereikt door diverse locale bijeenkomsten, een centrale inkooprol en een help desk te faciliteren		

Beleidsopgave: 5.2 In Drenthe behoud en verbetering van de milieu- en leefomgevingskwaliteit tot tenminste het niveau van de wettelijke milieueisen

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
175201 Behoud en verbetering van de algemene milieukwaliteit (wettelijke milieueisen) en de kernkwaliteit rust (stilte en duisternis) in Drenthe	Uitvoeren Milieu- en duurzaamheidsagenda	De uitvoering van de deelonderwerpen uit de Milieu- en Duurzaamheidsagenda loopt als gepland. Zo is in 2018 de EU-geluidsbelastingkaart opgesteld en is een verder impuls gegeven aan de sanering van asbestdaken in Drenthe (onderdeel Investeringsagenda).		
	Programma Drentse daken asbestvrij: leningfonds asbest en asbestloket, start saneringsopgave	- publieke asbestdakenkaart online - coöperatie Asbestschakel Drenthe opgericht - vraagbaak asbest bij Drents Energieloket ingericht - veel aanvragen voor lening asbest door dakeigenaren - samenwerking met gemeenten geïntensiveerd via projectplan - dashboard achter de asbestdakenkaart ingericht voor monitoring verloop verwijdering asbestdaken - samen met provincies Overijssel, Gelderland en Utrecht een adviseur aangetrokken die werken in de asbestbranche gaat stimuleren in 2019		
175203 Voldoen aan de wettelijke eisen voor externe veiligheid	Opdracht RUD: adviezen m.b.t. externe veiligheid in omgevingsvergunningen en -plannen voldoen aan de wettelijke eisen	- uitvoering conform opdrachtverlening		

175204 Adequaat opdrachtgeverschap richting de RUD en adequate uitvoering van het interbestuurlijk toezicht	Uitvoeringsprogramma RUD: vergunningverlening en toezicht omgevingsvergunningen en uitvoering programma bodemsanering voldoen aan wettelijke eisen. Vergunningverlening en toezicht voldoen tevens aan de Drentse Maat (kwaliteitsniveau).	Bij de bedrijven waar de provincie bevoegd gezag is, zijn vergunningverlening en toezicht uitgevoerd op basis van de afspraken Drentse Maat.		De uitvoeringsproblemen bij de RUD Drenthe hebben weinig invloed gehad op de provinciale taken.
	Uitvoeringsprogramma BRZO: vergunningverlening en toezicht BRZO vergunningen voldoen aan de wettelijke eisen en tevens aan de Noordelijke Maat (kwaliteitsniveau).	De Noordelijke Maat is als uitvoeringsniveau voor de BRZO bedrijven vastgesteld door de provincie Groningen, Fryslân en Drenthe. De implementatie hiervan is in 2018 afgerond. In 2018 is de uitvoering van de BRZO taken op het niveau van de Noordelijke Maat gebracht. Daarmee zal in 2019 alle uitvoering op dat niveau liggen.		
	Twee uitgevoerde projecten ketenhandhaving en energie samen met betrokken partners en RUD	Zowel het project co-vergisting als energie is door de RUD Drenthe namens de partners opgepakt.		
	Vastgestelde jaarverslagen IBT over de taakuitvoering van gemeenten en andere betrokkenen	In 2018 is het jaarverslag over 2017 conform vastgesteld.		
	IBT verbetertrajecten (indien wettelijk aan de orde)	In 2018 is een verbetertraject succesvol bestuurlijk doorlopen. Een traject is ambtelijk in 2018 gestart en loopt door in 2019. Het eerste traject heeft daadwerkelijk tot een verbetering in de VTH taakuitvoering geleid.		
175205 Een leefbaar en veilig Drenthe waarin regels worden nageleefd en waarin ruimte is voor de uitvoering van verschillende maatschappelijke functies.	Het instrument programmatisch handhaven is ingevoerd	In 2018 is conform het vastgestelde Uitvoeringsprogramma programmatisch gewerkt.		

Beleidsopgave: 5.3 De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
175301 Het bevorderen van duurzaam bodemgebruik	Actuele digitale bodematlas	Het beheer van deze atlas is een structurele klus en verloopt volgens planning. De bodematlas Drenthe bevat circa 80 kaarten over bodemkenmerken, bodemgebruik, bodemaantastingen en bodembeheer.		
175302 Behoud van de kernkwaliteit aardkundige waarden (inclusief bodemarchief)	Jaarprogramma aardkundige waarden: onthulling 1 aardkundig monument	In 2018 is het aardkundig monument Herenplaten Nuilerveld onthuld.		Dit is het negende aardkundig monument van Drenthe. In 2019 wordt Duunsche Landen als 10e aardkundig monument onthuld.
175303 Verantwoord gebruik van de (diepe) ondergrond volgens de provinciale Structuurvisie ondergrond	Adviezen met betrekking tot winningsplannnen Mijnbouwwet/injectie formatiewater	Doorgaand project, blijft lopen.		
	Herijking provinciale structuurvisie ondergrond	Naar verwachting gereed 2e kwartaal 2019.		Het provinciaal beleid t.a.v. bodem en ondergrond wordt in 2019 in samenhang herijkt.
	Beleidsbeïnvloeding bij Rijk m.b.t. onafhankelijke schadeafhandeling kleine velden	Wij hebben op verschillende momenten en via verschillende kanalen dit onderwerp bij het Rijk onder de aandacht gebracht.		
	Beleidsbeïnvloeding met betrekking tot gaswinning en veiligheid	Wij hebben op verschillende momenten en via verschillende kanalen dit onderwerp bij het Rijk onder de aandacht gebracht.		
175304 Een verantwoorde winning van de oppervlaktedelfstoffen	Zandwinning vindt plaats binnen de wettelijke kaders	Zandwinning heeft plaatsgevonden binnen de wettelijke kaders.		

175305 Functiegerichte sanering van bodemverontreiniging volgens het bodemsaneringsprogramma	Meerjarenprogramma bodemsanering 2016-2020: opdracht RUD voor 2019	De uitvoering van de bodemsaneringsprojecten worden door de RUD verzorgd.		Door de RUD zijn projectplannen en een planning van de uitvoering opgesteld. De aanpak van de spoedlocaties verloopt in het algemeen volgens planning. De uitvoering van enkele projecten is vertraagd. Vertraging is gevolg van lokale problematiek (lastige ondergrond, omvangrijke verontreinigingen).
175306 Verantwoord beheer van de stortplaatsen (Nazorgfonds)	(Beleids)advisering stortplaats Attero (nazorgfonds, nazorgplan, ontwikkelingen)	Beleidsadviezen opgesteld m.b.t. 'Dak van Drenthe', mede daardoor worden de risico's van de stortplaats beheerst. Het Nazorgfonds is op orde. In opdracht van het ministerie van I&W is een evaluatie uitgevoerd van de regeling nazorg van afvalstortplaatsen in de Wet milieubeheer. De evaluatie is afgerond. Als vervolgstap is een overleg met de staatssecretaris voorgesteld om de mogelijkheden en betrokkenheid van het ministerie te bespreken.		
	Opdracht RUD voor toezicht en uitvoering nazorgplan Meisner op wettelijk niveau	Nazorgplan Meisner is in uitvoering.		

Ontwikkelingen

Beleidsopgave: 5.1 In 2050 produceren we in Drenthe minstens zoveel hernieuwbare energie als we aan energie gebruiken (Energieneutraal)

In 2018 is onverminderd ingezet op de realisatie van hernieuwbare energie in Drenthe, voornamelijk middels zonne- en windenenergie. Verder is er veel tijd en energie besteed aan de totstandkoming van het Nationale Klimaatakkoord. Het 'voorstel voor hoofdlijnen van het Klimaatakkoord' is op 21 december gepresenteerd aan het kabinet. De besluitvorming hierover vindt plaats in 2019. Onderdeel van het klimaatakkoord is de opgave om te komen tot Regionale Energiestrategieën (RES), waarin wordt aangegeven op welke wijze hernieuwbare energiebronnen gerealiseerd zullen worden. De voorbereidingen om met provincie, gemeenten, waterschappen en andere stakeholders te komen tot een RES voor Drenthe zijn in 2018 gestart.

Beleidsopgave: 5.2 In Drenthe behoud en verbetering van de milieu- en leefomgevingskwaliteit tot tenminste het niveau van de wettelijke milieueisen

Niet van toepassing.

Beleidsopgave: 5.3 De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden

Niet van toepassing.

Programma 5 wat heeft het gekost

			1	2	3	4	3-4
	Beleidsopgave / Doelstelling	eco cat	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	verschil
Lasten							
	5.1 In 2050 produceren we in Drenthe minstens zoveel hernieuwbare energie als we aan energie gebruiken (Energieneutraal)						
	5.1.01 Het stimuleren van, en het leveren van een bijdrage aan, een uitstoot door energiegebruik van 3,0 Mton in 2020 (dit is 20% lager dan in 1990)						
		Inkoop	1.272.918	2.000.000	2.304.128	1.829.924	474.204
		Subsidie	1.403.584	250.000	230.457	-422.175	652.632
	totaal doelstelling		2.676.502	2.250.000	2.534.585	1.407.749	1.126.836
	5.1.02 Het stimuleren van, en het leveren van een bijdrage aan, het realiseren van 285,5 Megawatt opgesteld vermogen windenergie in het zoekgebied in 2020						
		Inkoop	272.171	550.000	194.997	115.701	79.296
		Subsidie	5.142	50.000	50.000	0	50.000
	totaal doelstelling		277.313	600.000	244.997	115.701	129.296
	5.1.03 Realisatie Expeditie Energieneutraal wonen						
		Inkoop	1.121.592	1.000.000	1.107.529	1.000.242	107.287
		Subsidie		0	0	-20.052	20.052
	totaal doelstelling		1.121.592	1.000.000	1.107.529	980.190	127.339
	totaal beleidsopgave		4.075.408	3.850.000	3.887.111	2.503.640	1.383.471
	5.2 In Drenthe behoud en verbetering van de milieu- en leefomgevingskwaliteit tot tenminste het niveau van de wettelijke milieueisen						
	5.2.01 Behoud en verbetering van de algemene milieukwaliteit (wettelijke milieueisen) en de kernkwaliteit rust (stilte en duisternis) in Drenthe						
		Inkoop	65.820	350.000	444.180	335.435	108.745
	totaal doelstelling		65.820	350.000	444.180	335.435	108.745
	5.2.02 Versterkt duurzaamheidsbewustzijn in Drenthe						
		Inkoop	77.535	100.000	100.000	64.057	35.943
		Subsidie	441.286	376.292	376.292	376.292	0
	totaal doelstelling		518.821	476.292	476.292	440.349	35.943
	5.2.03 Voldoen aan de wettelijke eisen voor externe veiligheid						
		Inkoop	143.000	0	143.000	151.753	-8.753
	totaal doelstelling		143.000	0	143.000	151.753	-8.753
	5.2.04 Adequaat opdrachtgeverschap richting de RUD en adequate uitvoering van het interbestuurlijk toezicht						
		Inkoop	212.318	395.035	395.035	159.481	235.554
		Subsidie	2.960.009	2.899.321	3.516.321	3.291.535	224.786
	totaal doelstelling		3.172.327	3.294.356	3.911.356	3.451.016	460.340
	5.2.05 Een leefbaar en veilig Drenthe waarin regels worden nageleefd en waarin ruimte is voor de uitvoering van verschillende maatschappelijke functies.						
		Inkoop	35.926	89.449	60.101	66.915	-6.814
	totaal doelstelling		35.926	89.449	60.101	66.915	-6.814
	totaal beleidsopgave		3.935.894	4.210.097	5.034.929	4.445.468	589.461
	5.3 De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden						
	5.3.01 Het bevorderen van duurzaam bodemgebruik						
		Inkoop	194.013	180.000	180.000	135.926	44.074
	totaal doelstelling		194.013	180.000	180.000	135.926	44.074
	5.3.02 Behoud van de kernkwaliteit aardkundige waarden (inclusief bodemarchief)						
		Inkoop	27.765	20.000	20.000	12.696	7.304

	totaal doelstelling		27.765	20.000	20.000	12.696	7.304
	5.3.05 Functiegerichte sanering van bodemverontreiniging volgens het bodemsaneringsprogramma						
		Inkoop	3.214.940	3.488.887	1.895.000	1.697.228	197.772
		Subsidie	-47.733	250.000	0	0	0
	totaal doelstelling		3.167.207	3.738.887	1.895.000	1.697.228	197.772
	totaal beleidsopgave		3.388.986	3.938.887	2.095.000	1.845.849	249.151
	Totaal		11.400.287	11.998.984	11.017.040	8.794.957	2.222.083
Baten							
	5.1 In 2050 produceren we in Drenthe minstens zoveel hernieuwbare energie als we aan energie gebruiken (Energieneutraal)						
	5.1.02 Het stimuleren van, en het leveren van een bijdrage aan, het realiseren van 285,5 Megawatt opgesteld vermogen windenergie in het zoekgebied in 2020						
		Ontv. bijdragen	-33.829	0	0	0	0
	totaal doelstelling		-33.829	0	0	0	0
	totaal beleidsopgave		-33.829	0	0	0	0
	5.2 In Drenthe behoud en verbetering van de milieu- en leefomgevingskwaliteit tot tenminste het niveau van de wettelijke milieueisen						
	5.2.02 Versterkt duurzaamheidsbewustzijn in Drenthe						
		Ontv.subsidies	-1.000	0	0	0	0
	totaal doelstelling		-1.000	0	0	0	0
	5.2.03 Voldoen aan de wettelijke eisen voor externe veiligheid						
		Ontv. bijdragen		0	0	-11.454	11.454
	totaal doelstelling		0	0	0	-11.454	11.454
	5.2.04 Adequaat opdrachtgeverschap richting de RUD en adequate uitvoering van het interbestuurlijk toezicht						
		Leges	-591	-225.000	-225.000	0	-225.000
	totaal doelstelling		-591	-225.000	-225.000	0	-225.000
	5.2.05 Een leefbaar en veilig Drenthe waarin regels worden nageleefd en waarin ruimte is voor de uitvoering van verschillende maatschappelijke functies.						
		Ontv. bijdragen	-1.150	0	0	-800	800
	totaal doelstelling		-1.150	0	0	-800	800
	totaal beleidsopgave		-2.741	-225.000	-225.000	-12.254	-212.746
	5.3 De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden						
	5.3.02 Behoud van de kernkwaliteit aardkundige waarden (inclusief bodemarchief)						
		Ontv. bijdragen	-5.000	0	0	-4.500	4.500
	totaal doelstelling		-5.000	0	0	-4.500	4.500
	5.3.04 Een verantwoorde winning van de oppervlaktedelfstoffen						
		Leges	-8.183	-51.345	-51.345	-103.112	51.767
	totaal doelstelling		-8.183	-51.345	-51.345	-103.112	51.767
	5.3.05 Functiegerichte sanering van bodemverontreiniging volgens het bodemsaneringsprogramma						
		Ontv. bijdragen	-48.563	0	-100.000	-8.020	-91.980
		Ontv.subsidies	-270.427	-250.000	-327.300	-285.486	-41.814
	totaal doelstelling		-318.990	-250.000	-427.300	-293.506	-133.794
	totaal beleidsopgave		-332.173	-301.345	-478.645	-401.117	-77.528
	Totaal		-368.743	-526.345	-703.645	-413.371	-290.274
Saldo			11.031.544	11.472.639	10.313.395	8.381.585	1.931.810

Toelichting	
Saldo Programma	1.931.810
Bestemming resultaat reserves bij programma	
Niet van toepasing	
Totaal verrekend met reserves	0
Resultaat programma na bestemming reserves	**1.931.810**

Toelichting op verschillen begroting en rekening

Lasten

Beleidsopgave: 5.1 In 2050 produceren we in Drenthe minstens zoveel hernieuwbare energie als we aan energie gebruiken (Energieneutraal)

De totale afwijking betreft een voordeel van € 1.383.471,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

5.1.01 Het stimuleren van, en het leveren van een bijdrage aan, een uitstoot door energiegebruik van 3,0 Mton in 2020 (dit is 20% lager dan in 1990)
Enkele grote energieprojecten zijn nog in voorbereiding, waardoor in 2018 nog geen subsidie ter beschikking is gesteld. Gelet op de grote energieopgave in 2019 en de meerjarige afspraken die zijn gemaakt over de programmatische besteding, is het voorstel om het restantbedrag van € 1.126.836,-- over te hevelen naar 2019.

5.1.02 Het stimuleren van, en het leveren van een bijdrage aan, het realiseren van 285,5 Megawatt opgesteld vermogen windenergie in het zoekgebied in 2020.
De onderbesteding van dit budget komt in 2018 uit op een bedrag van € 129.295,--. De reden van deze afwijking is toegelicht bij doelstelling 5.1.01. Gelet op de grote energieopgave volgend jaar en de meerjarige afspraken die zijn gemaakt over de programmatische besteding, is het voorstel om het restantbedrag van € 129.295,-- over te hevelen naar 2019.

5.1.03 Realisatie Expeditie Energieneutraal wonen

Het geplande vervolgtraject voor de opleiding van energiecoaches is nog niet gestart. Het budget voor 2018 is met ruim € 127.000,-- onderschreden. De belangrijkste oorzaak is dat het geplande vervolgtraject voor de opleiding van energiecoaches nog niet is gestart. We stellen voor het restant budget ad € 127.339,-- over te hevelen naar 2019.

Beleidsopgave: 5.2 In Drenthe behoud en verbetering van de milieu- en leefomgevingskwaliteit tot tenminste het niveau van de wettelijke milieueisen

De totale afwijking betreft een voordeel van € 600.266,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

5.2.01 Behoud en verbetering van de algemene milieukwaliteit (wettelijke milieueisen) en de kernkwaliteit rust (stilte en duisternis) in Drenthe
In 2017 de Asbestregeling Drenthe geïntroduceerd. Er is in 2017 en 2018 aan dit dossier al veel gedaan, zoals ondersteuning in de oprichting van de Asbestschakel Drenthe, de publieke asbestdakenkaart en andere stimuleringsactiviteiten om te komen te een versnelling van de sanering van asbestdaken. Er staan meerdere versnellingszaken in de startblokken, waarvan het niet mogelijk was om hiermee in 2018 te starten omdat het iets meer tijd en voorbereiding kostte om allerlei partijen te activeren. Dientengevolge is er minder budget uitgegeven. Vanwege de programmatische aanpak van dit project uit de Investeringsagenda stellen we voor om de
resterende middelen in 2018 ad € 108.745,-- over te hevelen naar 2019.

5.2.04 Adequaat opdrachtgeverschap richting de RUD en adequate uitvoering van het interbestuurlijk toezicht.
Het budget is o.a. bestemd voor de doorbetaling aan gemeenten en RUD van de ontvangen leges. De leges zijn echter rechtstreeks ontvangen door de RUD, zodat er sprake is van een onderbesteding. (zie ook de baten bij 5.2.04). Daarnaast is de reguliere bijdrage aan de RUD in 2018 lager uitgevallen dan begroot. De totale voordeel op deze doelstelling bedraagt 460.340,--.

Beleidsopgave: 5.3 De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden

De totale afwijking betreft een voordeel van € 249.151,--.
De voornaamste afwijkingen betreft:

5.3.05 Functiegerichte sanering van bodemverontreiniging volgens het bodemsaneringsprogramma
Eerdere vertraging in de uitvoering van enkele projecten door bijvoorbeeld een aanvullende bronaanpak (van Wijk en Boerma) werkt door in een verlaging van de uitgaven voor bodemsanering in de jaarschijf 2018. Het project Brugstraat Nieuwlande is vertraagd als gevolg van een complexe ondergrond waardoor een intensiever onderzoekstraject nodig is. Als gevolg hiervan zijn de lasten € 197.772,-- lager dan begroot.

Baten

Beleidsopgave: 5.1 In 2050 produceren we in Drenthe minstens zoveel hernieuwbare energie als we aan energie gebruiken (Energieneutraal)

Niet van toepassing.

Beleidsopgave: 5.2 In Drenthe behoud en verbetering van de milieu- en leefomgevingskwaliteit tot tenminste het niveau van de wettelijke milieueisen

De totale afwijking betreft een nadeel van € 212.746,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

5.2.04 Adequaat opdrachtgeverschap richting de RUD en adequate uitvoering van het interbestuurlijk toezicht.
De leges zijn in 2018 rechtstreeks door de RUD ontvangen, zodat de geraamde opbrengst van € 225.000,-- niet is gerealiseerd.

Beleidsopgave: 5.3 De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden

De totale afwijking betreft een nadeel van € 77.528,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

5.3.04 Een verantwoorde winning van de oppervlaktedelfstoffen
De inkomsten van leges zijn afhankelijk van vergunningaanvragen die de provincie ontvangt. De begroting is gebaseerd op een langjarig gemiddelde. In sommige jaren zijn er grote vergunningaanvragen en in andere jaren niet. Het gerealiseerde voordeel van € 51.767,-- is toe te schrijven aan de uitbreidingsvergunning van de ontgrondingslocatie te Echten en de daarbij behorende leges.

5.3.05 Functiegerichte sanering van bodemverontreiniging volgens het bodemsaneringsprogramma
Met een bedrijf in Coevorden is na een lang traject overeenstemming bereikt over de afkoop van de verontreiniging. De aanpak zal worden meegenomen in gebiedsgericht grondwaterbeheer Coevorden. De uitvoering hiervan zal in 2019 starten. Verder hebbende lagere uitgaven voor de bodemsanering in 2018 ook tot lagere bijdragen van in totaal € 133.794,-- van rijk, gemeenten en derden geleid.

5: Energiek Drenthe

In de begroting 2018 schreven we over dit speerpunt:

Landbouw

Het Europese landbouwbudget voor de periode na 2020, met daarin ook voor Drentse boeren een belangrijke bijdrage in de vorm van directe en indirecte inkomenssteun, staat onder druk. Er zijn veranderingen op til omtrent het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de Europese Unie. Vooruitlopend hierop willen wij onze boeren faciliteren bij het zich voorbereiden op deze ontwikkeling op een wijze die zowel het bedrijfseconomische rendement als de kwaliteit van natuur en landschap ten goede komt. Het Programma Toekomstgerichte Landbouw speelt hierop in. Wij werken op noordelijke schaal samen in de gezamenlijke AgroAgenda van Noord Nederland. Binnen de AgroAgenda zijn ook diverse andere (keten)partijen, waaronder de clusterorganisatie Greenlincs, en onderzoeksinstellingen actief. Voor praktijkgericht onderzoek en innovatie wordt samengewerkt met de proefboerderijen van Wageningen Universiteit. Maar ook bijvoorbeeld HLB consultancy in agriculture te Wijster is een partner in dit geheel. Met de provincie Groningen wordt gezamenlijk opgetrokken bij de InnovatieVeenkoloniën.
Met het programma Toekomstgerichte landbouw willen wij de vier landbouwpijlers met elkaar verbinden: melkveehouderij, tuinbouw, agribusiness en akkerbouw. Met de middelen uit de Investeringsagenda gaan we aan de slag met de projecten die benoemd zijn in de Ontwikkelagenda Melkveehouderij. Verder staan er een aantal openstellingen vanuit het Plattelandsontwikkelingsprogramma POP3 geprogrammeerd om bedrijven en (jonge) agrarische ondernemers te ondersteunen bij hun ambities om te innoveren, te moderniseren en te verduurzamen.

Programma Natuurlijk Platteland

Het programma Natuurlijk Platteland zet in op sterke koppelingen tussen beleven, benutten en beschermen van de natuur. Met de bouw van de schaapskooien in Ruinen en Bargerveen wordt een belangrijke impuls gegeven aan het beheer van heide en hoogveen. Daarnaast vormen de schaapskooien een belangrijke trekker voor recreanten en toeristen naar het gebied. Ook draagt de uitvoering van het programma Natuurlijk Platteland bij aan de versterking van de landbouwsector, onder andere door kavelruil (ca. 750 ha). Door verschuivingen van middelen binnen POP3 (landelijk) verwachten wij extra EU-middelen in te kunnen zetten voor agrarisch natuurbeheer.
Biodiversiteit buiten het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en landbouw waarbij ook rekening wordt gehouden met de natuur krijgen landelijk steeds meer aandacht. Agrarisch natuurbeheer wordt efficiënter georganiseerd door de oprichting van Agrarische Natuur Drenthe (AND).
Ter uitvoering van de motie Boerenlandvlinders wordt in samenwerking met veel partijen zoals gemeenten, waterschappen, Natuur- en Milieufederatie Drenthe (NMFD), Landschapsbeheer Drenthe (LBD), terreinbeheerders een plan van aanpak gemaakt. Hierbij zal nadrukkelijk ook gekeken worden naar het agrarisch natuurbeheer. Daarbij is ook de structuur van ons buitengebied van belang voor de boerenlandvlinders. Met de partners inventariseren wij eerst wat er nodig is en komen daar in de Voorjaarsnota 2018 op terug.
Nu de herinrichting van de natuur in het Dwingelderveld is afgerond, maken wij samen met terreinbeheerders, gemeenten en evenementenorganisaties een recreatieplan. De aanpak geldt als pilot voor Natuurlijk Platteland.

Leefbaarheid

Iedereen doet er toe en iedereen doet mee. Dat is en blijft onze leidraad. In dat kader hebben wij flinke stappen gezet bij de uitvoering van onze visie op leefbaarheid en krimp. Niet alleen binnen het traditionele sociale domein, maar ook vanuit ruimtelijke en mobiliteitsaspecten

(herstructureringsfonds, impuls volkshuisvesting, Binnenstadsfonds en Anders Benutten) is de uitwerking vormgegeven. Onze signaleringsfunctie is goed ingebed door het nieuw opgezette Trendbureau Drenthe, maar ook door bijvoorbeeld deelname aan de conferentie Armoede. Wij gaan die signaal- en netwerkfunctie voor de regio in samenwerking met de primair verantwoordelijke gemeenten en het maatschappelijk veld intensiveren. Dat heeft er in ieder geval toe geleid dat wij ons hebben kunnen aansluiten bij het bestaande samenwerkingsverband voor krimpregio's, de K6, een samenwerking tussen zes provincies met krimpregio's. Samen trekken we op naar het Rijk om meer aandacht en slagkracht te genereren voor de aanpak van krimp in Zuidoost-Drenthe. Dat is ook de reden dat we in de Voorjaarsnota 2017 extra middelen beschikbaar gesteld hebben om het programma Vitaal Platteland door te voeren en te integreren met de noodzakelijke krimpmaatregelen. Die maatregelen worden nu vanuit de betrokken gemeenten geïnventariseerd en zullen ook dienen voor onze vraag en aanbod aan het Rijk. Het tweede uitvoeringsprogramma wordt aan u aangeboden.

Cultuur
We gaan voor een sociaal cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst- en cultuuruitingen een plek hebben en waar alle inwoners van alle leeftijden aan mee kunnen doen. Daarom hebben wij met alle gemeenten een cultuurconvenant afgesloten en stellen wij als extra culturele impuls aan alle gemeenten middelen ter beschikking om cultuur in de gemeente te versterken. Wij zetten de komende jaren extra in op instandhouding van de voorzieningen en functies van de bibliotheken. Cultuur speelt ook een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen en opgaven. Spraakmakende culturele evenementen die, verspreid over de provincie, tot extra beleving én bestedingen leiden, zetten Drenthe meer op de kaart. Wij zijn trots op onze parels en willen die nog beter positioneren. Na het succes van het Pauperparadijs dragen wij bij aan de ontwikkeling van nieuwe culturele publiekstrekkers.
In 2018 wordt internationaal besloten over toekenning van de UNESCO-werelderfgoedstatus aan de Koloniën van Weldadigheid. Wij vieren het 200-jarig bestaan van de Maatschappij van Weldadigheid met kunst- en cultuurprojecten. Twee daarvan zijn opgenomen in het programma van Leeuwarden/Fryslân 2018; Culturele Hoofdstad van Europa.
Samen met gemeenten en uitvoeringspartners versterken we de kwaliteit en zichtbaarheid van ons erfgoed. Wij blijven (culturele) investeringen uitvoeren die leiden tot meer kwaliteit. Vanuit de investeringsagenda dragen wij bij aan verbetering van Drentse musea. Het vernieuwde Hunebedcentrum wordt in 2018 geopend. Archeologie wordt meer zichtbaar door de oprichting van beleefpunten.

5: Energiek Drenthe

Landbouw
In het programma Toekomstgerichte landbouw verbinden wij de vier landbouwpijlers: melkveehouderij, tuinbouw, agribusiness en akkerbouw. Vanuit de Investeringsagenda hebben we gewerkt aan de projecten die benoemd zijn de in de Ontwikkelagenda Melkveehouderij, met onder andere de duurzaamheidsplannen en het belonen van ondernemers die goed presteren. De openstellingen van het Plattelandsontwikkelingsprogramma POP3 zijn succesvol en hebben geleid tot ondersteuning van bedrijven en (jonge) agrarische ondernemers bij hun ambities om te innoveren, te moderniseren en te verduurzamen. Vooruitlopend op mogelijke kortingen op het Europese landbouwbudget faciliteren wij onze boeren nu al bij het zich voorbereiden op deze veranderingen. We leveren bijdragen die zowel het bedrijfseconomische rendement als de kwaliteit van natuur en landschap ten goede komen. Wij werken samen op noordelijke schaal in de AgroAgenda van Noord-Nederland. Binnen de AgroAgenda zijn ook diverse andere (keten)partijen, waaronder de clusterorganisatie Greenlincs, en onderzoeksinstellingen actief. Met de provincie Groningen trekken we gezamenlijk op bij de Innovatie Veenkoloniën.

Natuurlijk Platteland
Vanuit het programma Natuurlijk Platteland hebben we gewerkt aan de realisatie van de gezamenlijke ambities voor natuur en water voor de komende jaren, waarbij we de bestaande Europese afspraken verbinden met een dynamisch en ondernemend Drenthe. In 2018 waren in alle acht deelprogramma's gebiedsprocessen in volle gang. Veelal in voorbereiding en in een aantal gevallen concreet in de uitvoering. Voorbeelden hiervan zijn het Bargerveen, hier wordt gewerkt aan de Buffer Noord. Hoogtepunt was de opening van de grootste schaapkooi van Nederland door de Koning. En in de Hunze is deelgebied Tusschenwater aangelegd. Ook is het afgelopen jaar gewerkt aan de voorbereidingen van de PAS-maatregelen en zijn een groot deel van de PAS-beheersmaatregelen beschikt. Kavelruil is en blijft een zeer doeltreffend instrument voor versterken van de landbouwstructuur. Afgelopen jaar ging het om ongeveer duizend hectare.

Koning Willem-Alexander opent de schaapskooi in Bargerveen.

Leefbaarheid
Samen met betrokken gemeenten en stakeholders is een Zorgtafel geïnitieerd om te spreken over goede en bereikbare ziekenhuiszorg in Drenthe. Partners aan de Zorgtafel hebben een Position Paper opgesteld dat aan minister Bruins is aangeboden. Verder is samen met gemeenten een succesvolle aanvraag gedaan voor een Regiodeal in Zuid- en Oost Drenthe. De onderzoeken naar overerfbare armoede in de Veenkoloniën (RUG) en naar de aanpak van laaggeletterdheid (Universiteit van Maastricht) zijn gestart. Ook is een succesvolle 4e Conferentie van het Zorglandschap georganiseerd met stakeholders. Het convenant voor een dementie vriendelijk Drenthe is daar ondertekend door de Provincie, alle Drentse gemeenten en uitvoerders. Op de onderwijsdag zijn de nieuwe uitkomsten van de Onderwijsmonitor gepresenteerd. De Drentse monitor is door het rijk meerdere malen benoemd als goed voorbeeld in Nederland.
Verder is de tweede versie van de Leefbaarheidsmonitor gepresenteerd. De monitor geeft inzicht in de belangrijkste thema's als het gaat om goed wonen, werken en leven.
Binnen het programma Drenthe Beweegt zijn twee deelprogramma's gestart: Drenthe Gezond en Drenthe doet mee. Door de samenwerking in Drenthe Gezond is er een gezamenlijke aanvraag gedaan voor 'Aan de slag met preventie in de gemeenten'. De samenwerking die hieruit naar voren

komt is een Drentse preventiecoalitie. Drenthe heeft de titel ‘European Community of Sport’ verkregen. Tot slot zijn het Kennisnetwerk Krimp Noord-Nederland (KKNN) en de leerstoel Bevolkingsdaling en Leefbaarheid ondersteund.

Drenthe is uitgeroepen tot European Community of Sport 2019.

In het voorjaar van 2018 is de regeling Dorpsinitiatieven met de gemeenten geëvalueerd. De regeling bleek door de gemeenten als zeer succesvol te worden ervaren, met een grote diversiteit aan lokale initiatieven tot gevolg. Daarom is de regeling per 2019 opnieuw vastgesteld voor de duur van 2 jaar. Gemeenten en provincie trekken de komende twee jaar samen op om mooie initiatieven onder de aandacht te brengen. Twee keer per jaar wordt daarnaast een bijeenkomst georganiseerd om te leren van elkaars successen.

Cultuur
Binnen het kader van het cultuurconvenant is samen met de gemeenten verder invulling gegeven aan de uitwerking van projecten gericht op versterking, behoud en ontwikkeling van cultuur en erfgoed (zoals o.a. de archeologische beleefpunten). Met de culturele impuls hebben we gemeenten in staat kunnen stellen hun cultuuraanbod op peil te houden, dan wel te versterken. Met het project "Cultuurhistorie en Energielandschappen Drenthe", dat is 2018 is gestart, zetten we erfgoed in bij de realisatie van maatschappelijke opgaven.
De provincie blijft zich richten op het behoud, ontwikkeling en herbestemming van het gebouwde erfgoed. Leegstand of dreigende leegstand wordt voorkomen door herbestemming te stimuleren. De behoefte aan subsidie in de vorm van een geldbedrag (onrendabele top) blijft noodzakelijk. Bijzonder voorbeeld is de Meule van Wassens in Zuidwolde, die dankzij een extra herbestemmingssubsidie van de provincie bovenop een rijksbijdrage weer kan gaan draaien. Hoewel het in 2018 nog niet tot een inschrijving kwam, heeft het Werelderfgoedcomité van UNESCO de Koloniën van Weldadigheid wel als inschrijfwaardig aangemerkt. Minister van Engelshoven van OCW heeft het advies van de Nederlands-Vlaamse Stuurgroep onder voorzitterschap van Drenthe gevolgd om het nominatiedossier in 2020 opnieuw in te dienen.
De status van de Hondsrug als UNESCO Global Geopark is verlengd. Om deze status ook in de toekomst te kunnen behouden geven we extra aandacht aan educatie en internationale samenwerking.

Grote culturele evenementen en een versterking van de culturele infrastructuur trekken publiek naar Drenthe en dragen bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor zowel bewoners als bedrijven. Mooie voorbeelden in 2018 waren IntoNature, Welstaat, Festival Veenhuizen en GAS.

Met een reeks voorstellingen in Carré, bleek het Pauperparadijs ook een prima exportproduct voor Drenthe. Met (extra) investeringen in de provinciale musea, maar ook bijvoorbeeld met de bijdrage aan MuseumTV voor promotiefilms voor kleine musea hebben we het museale aanbod versterkt. Ook programma's als Evenementen en Festivals, Podium Platteland, Beeldende kunst in de openbare ruimte, Cultuurhistorie en Archeologie dragen bij aan cultureel Drenthe.

In het voorjaar van 2018 hebben we de Aanpak Popcultuur Drenthe vastgesteld. Daarmee stimuleren we talentontwikkeling van jongeren en het bieden van podia voor Drents talent.

Uitreiking popvoucher Drenthe.

Op grond van de motie Bibliotheekfunctie 2016-25 hebben we ook in 2018 gemeenten gecompenseerd voor negatieve financiële effecten van het verleggen van provinciale subsidie op grond van de wetswijziging in 2015.
Eind 2018 hebben we besloten om extra te investeren in de toegankelijkheid en spreiding van bibliotheken. Per gemeente is de komende jaren € 100.000,- euro per jaar beschikbaar op voorwaarde dat ze niet bezuinigen op hun eigen bijdrage.
Samen met-provinciale ondersteuningsinstelling Biblionet Drenthe is een Bibliothekenmonitor gemaakt. Met de bibliotheken hebben we een innovatieagenda afgesproken waar gemeenten zich in herkennen. Met de regeling Cultuureducatie met Kwaliteit II is in 2018 meer dan 90% van de basisscholen in Drenthe bereikt.

Ruim 450 vrijwilligers hebben samen met het Drents Archief in 8 maanden tijd bijna 9500 scans van inschrijfregisters van de archieven van de Maatschappij van Weldadigheid doorzoekbaar gemaakt. Als provincie hebben we bijgedragen aan de twee boeken van de Nieuwe geschiedenis van Drenthe, die in april 2018 zijn gepresenteerd.

Met het Rijk en regionale Nedersaksiche overheden hebben we een convenant gesloten om de Nedersaksische taal te behouden en het gebruik ervan te stimuleren.

Het Noord-Nederlandse samenwerkingsverband We the North heeft in 2018 een regioprofiel opgesteld voor het Noorden. Dit profiel dient als input voor het landelijke cultuurbestel vanaf 2021.

Successen

-Succesvolle 5G- pilot voor precisielandbouw in de Veenkoloniën.
- Duurzaamheidsstappen in melkveehouderij bevorderd (uitrol van 50 naar 250 duurzaamheidsplannen).
- Kookwedstrijd Kindermenu 2.0.
- Geslaagde Dutch Agrifoodweek 2018.
- Eerste succesvolle landbouwcongres met o.a. DG Sonnema.
- Openstelling Programmatische aanpak stikstof (PAS)/Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap. De uitvoering door terrein beherende organisaties van PAS-herstelmaatregelen in N2000-gebieden tot en met 2021 is hiermee verzekerd.
- Drenthe zoemt (samenwerking tussen 8 gemeenten, 3 waterschappen en de provincie voor een soortenrijk Drenthe).
- Met succes aanvragen gedaan voor bijdragen uit de Regiodeals voor Zuid- en Oost Drenthe en Natuurinclusieve landbouw.
- Extra openstelling voor subsidie agrarisch natuurbeheer, als impuls aan het plan van aanpak voor Akker – en weidevogels.
- Koning Willem Alexander te gast bij de herdenking van het 200 jarig bestaan van de Maatschappij van Weldadigheid.
- De beeldende kunstmanifestatie IntoNature trok 20.000 bezoekers uit binnen- en buitenland naar Frederiksoord en genereerde veel aandacht in de landelijke dagbladen. Dit geldt ook voor de tentoonstellingen ‘American Dream’ en ‘Iran: bakermat van de beschaving’ in het Drents Museum die respectievelijk 130.000 en 115.000 bezoekers trokken.
- Naast IntoNature maakte ook het muziektheaterstuk ‘Welstaat in Frederiksoord’ onderdeel uit van het hoofdprogramma van Leeuwarden Culturele Hoofstad van Europa.
- De unieke samenwerking van locatietheatergezelschap PeerGrouP en het Drents Museum leidde tot landelijke aandacht voor het fenomeen Tjerk Vermaning, één van de meest bijzondere verhalen van Drenthe.
- In Veenhuizen trokken twee gebeurtenissen landelijke aandacht: de opening van de nieuwe inrichting van het Gevangenismuseum en de lancering van het Festival Veenhuizen.
- De bioscoopfilm ‘Anders’ over LHBT werd meerdere malen bekroond met nationale en internationale prijzen.
- Drentse inbreng in 'Wolvendraaiboek' en organisatie van 'Wolventafel'

Knelpunten

De juridische houdbaarheid van het PAS.

Programma 6: Cultuur

Toelichting programma

Kunst, cultuur en geschiedenis vinden we overal om ons heen. Een culturele identiteit en culturele voorzieningen maken een provincie aantrekkelijk om in te wonen, werken en recreëren. De provincie zet zich in voor het behoud en de ontwikkeling van deze culturele identiteit en zorgt ervoor dat culturele voorzieningen goed toegankelijk zijn en blijven. De provincie richt zich onder andere op het behoud, ontwikkeling en herbestemming van het culturele erfgoed. De provincie is daarnaast verantwoordelijk voor monumentenzorg en cultuureducatie voor jongeren en ondersteunt gemeenten bij taken op het terrein van erfgoed en archeologie.

Stand resultaten

Van de resultaten binnen dit programma is hier de status van de resultaten weergegeven. Op resultaatniveau is de afwijking toegelicht binnen de doelstelling.

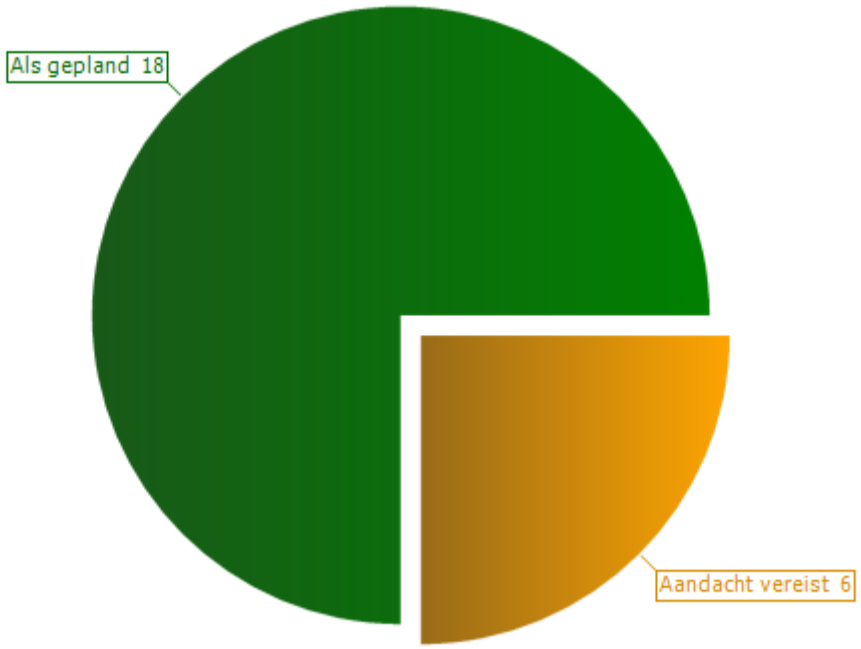

Lasten	Baten
18.949.955	-1.573.579
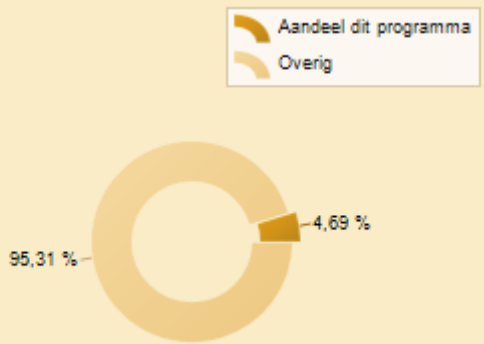	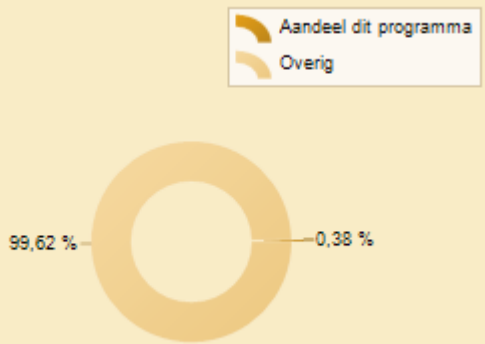

	1	2	3	4	(3-4)
	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil
Totaal lasten	18.076.574	18.742.805	18.935.694	18.949.955	-14.261
Totaal baten	-1.328.793	-1.335.180	-1.336.564	-1.573.579	237.015
Saldo	**16.747.781**	**17.407.625**	**17.599.130**	**17.376.375**	**222.755**

Beleidsopgave: 6.1 Cultuur speelt een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting
176101 De erkenning door UNESCO van de Koloniën van Weldadigheid als werelderfgoed	UNESCO heeft een positief besluit genomen over de toekenning van de Koloniën van Weldadigheid als Werelderfgoed	Het werelderfgoedcomité heeft in 2018 besloten tot een 'referral' van de nominatie van de Koloniën, hetgeen betekent dat de aanvraag in gewijzigde vorm weer zal worden ingediend.	Er wordt nu gewerkt aan het indienen van een aangepast nominatiedossier van de Koloniën van Weldadigheid binnen de drie jaar die het Werelderfgoedcomité heeft opgenomen in haar besluit. Daarbij wordt ingegaan op de handreiking van ICOMOS tot een participatieve dialoog en adviesmissie. Streefjaar voor het opnieuw indienen van een kansrijk en gedragen aangevuld nominatiedossier is 2020. Internationale besluitvorming wordt dan verwacht in datzelfde jaar.
176102 Het cultuurhistorisch erfgoed en de economische draagkracht in de Koloniën van Weldadigheid zijn verder ontwikkeld	Integrale gebiedsontwikkeling in Frederiksoord e.o. en Veenhuizen is gerealiseerd volgens uitvoeringsprogramma's. Denk aan herbestemming, aantrekken passende economische functies en landschapsmaatregelen	Veenhuizen: In 2018 zijn afspraken gemaakt om de samenwerking met de Design Academy Eindhoven in Veenhuizen te gaan continueren. Frederiksoord: Met ingang van 2018 is een start gemaakt om uitvoering te geven op twee inhoudelijke deelprogramma's: Vrijetijdseconomie en Sociaal-maatschappelijk innoveren. December 2018 is in partnership tussen de gemeente Westerveld, de Maatschappij van Weldadigheid een gebiedsregisseur geworven en aangesteld om stappen te zetten in de uitvoering van de gestelde doelen. In afstemming met de Maatschappij van Weldadigheid is herbestemming van de voormalige Tuinbouwschool gerealiseerd.	Veenhuizen: Evenals in 2017 is in 2018 de voortgang van de gebiedsontwikkeling in Veenhuizen beïnvloed door het ontbreken van de concrete stappen in de wijze waarop het Rijk werk gaat maken van de vervreemding van het overtollig gesteld Rijksvastgoed in Veenhuizen. Nu de Bestuurscommissie Veenhuizen weer operationeel wordt en de verantwoordelijk bewindspersoon (staatssecretaris R.W. Knops/BZK) in het dossier gekend is, is de verwachting dat in 2019 hier verandering in komt. Voor het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid in Veenhuizen wordt de zogenaamde placemaking meer en meer van belang, in dat kader past het nieuwe opgezette Festival Veenhuizen dat in de zomer van 2018 haar eerste editie beleefde.
	Samen met het Rijk en de gemeente Noordenveld zijn afspraken gemaakt over de vervreemding van het overtollig gestelde Rijksvastgoed in Veenhuizen aan een nader te vormen samenwerkingsverband	Integrale gebiedsontwikkeling in Frederiksoord e.o. en Veenhuizen wordt uitgevoerd volgens uitvoeringsprogramma's. Denk aan herbestemming, aantrekken passende economische functies en landschapsmaatregelen.	Zie opmerking gemaakt bij het resultaat Integrale gebiedsontwikkeling in Frederiksoord e.o. en Veenhuizen wordt uitgevoerd volgens uitvoeringsprogramma's. Denk aan herbestemming, aantrekken passende economische functies en landschapsmaatregelen.

176103 Belangrijke archeologische c.q. cultuurhistorische waarden van Drenthe zijn als onderligger gebruikt voor ruimtelijke en economische ontwikkelingen	In meerdere gemeenten komt een archeologisch beleefpunt	Met 6 gemeenten zijn afspraken gemaakt over realisatie van de archeologische beleefpunten.		
176104 Beter vestigingsklimaat-, woon-, en leefklimaat voor bedrijf en individu (door culturele investeringen die leiden tot toonaangevende kwaliteit)	Er zijn meerdere monumentale of karakteristieke panden in goede staat hersteld. Zij hebben tevens een nieuwe invulling gekregen en zijn behoed voor verval	4 rijksmonumenten zijn gerestaureerd en herbestemd vanuit de gedecentraliseerde rijks restauratiegelden. 1 rijksmonument is gerestaureerd en herbestemd middels een laagrentende lening uit het Drents Monumentenfonds.		
176105 Samen met gemeenten en uitvoeringspartners de zorg voor en kwaliteit van het cultureel erfgoed versterken	De Erfgoedverkenning samen met gemeenten heeft geleid tot afspraken over ambities en concrete projecten op het gebied van cultureel erfgoed, van gebouw tot gebiedsniveau	Verschillende erfgoedthema's zijn vertaald in culturele allianties. Voor cultuurhistorie is een werkgroep opgericht met gemeenten in het kader van de culturele allianties die een opdracht voorbereidt over jonge ontginningen en ruilverkavelingen: het in kaart brengen van de ligging en de karakteristieken.		Uitvoering enkele archeologie thema's zijn voorbereid maar de uitvoering is vanwege prioritaire inzet voor begeleiding archeologie in project verdubbeling N34 doorgeschoven naar 2019.
	Cultuurhistorische en archeologische opgaven en thema's zijn verkend, gedeeld en toepasbaar gemaakt voor beleid en inspiratie	Kennislacune onderzoek archeologie is eind 2018 opgeleverd (AHN2 analyse Celtic fields en karrensporen in Drenthe; waardering Neanderthaler vindplaatsen in Drenthe). Resultaten zullen gedeeld worden met de gemeenten. Voor cultuurhistorie zijn enkele voorbereidende opdrachten uitgevoerd naar jonge ontginningen en ruilverkavelingen. In overleg met gemeenten wordt een Drenthe-brede aanpak opgezet om kennis van ligging en karakteristieken top te doen en te delen.		
	De wettelijke taken archeologie zijn uitgevoerd	* Doorontwikkeling van het Noordelijk Archeologisch Depot (NAD) in Nuis, waaronder Project schimmelbestrijding loods 2 NAD succesvol afgerond en loods opnieuw in gebruik genomen. *Archeologie is ingebracht als kader en inspiratie in ruimtelijke processen, projecten en visies, waaronder: omgevingsvisie en verordening. verdubbeling N34.		
	Op tenminste 1 nieuwe plek is archeologische informatie verbeeld en ontsloten	Met 6 gemeenten zijn nieuwe archeologische beleefpunten in voorbereiding.		
176106 Culturele investeringen	Investeringen in de Drentse Musea (investeringsagenda) zijn uitgevoerd en/of ver in de voorbereiding	Dit project loop grotendeels als gepland. Het Gevangenismuseum heeft de vernieuwde expositie op 23 maart 2018 geopend. De aanpassingen in het depot en de abdijkerk van het Drents Museum zijn grotendeels gerealiseerd. Het Hunebedcentrum heeft op 1 juni 2018 het nieuwe entreegebouw geopend en heeft eind december de nieuwe vaste expositie opgeleverd. Deze expositie is op 18 januari 2019 geopend. Het Huis van Weldadigheid in Frederiksoord is momenteel bezig met de verbouwing en de inrichting van het bezoekerscentrum. Voor de volledige resultaten m.b.t. de investeringsagenda verwijzen wij door naar de Rapportage voortgang en evaluatie IA 2018.		De aanpassingen voor wat betreft Café Krul (in het oude gedeelte) zullen in 2019 worden afgerond. De verwachting is dat het bezoekerscentrum in Frederiksoord in mei 2019 geopend wordt. De verbouwing van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork heeft wat vertraging opgelopen, De opgetreden vertraging is enerzijds veroorzaakt door nadere bezinning op (en uitbreiding van) de plannen, maar ook door benodigde planologische procedures en door de gebleken wettelijke noodzaak om een vleermuizenkolonie te herhuisvesten. De verwachting is dat de veranderingen begin 2021 gerealiseerd kunnen zijn.

176107 Aantrekken van provinciale en (inter)nationale bezoekers van podiumkunsten en beeldende kunsten	Toonaangevende professionele podiumkunsten (poppodia, projecten, gezelschappen en festivals) zijn, verspreid over de provincie, ondersteund	De in de Cultuurnota genoemde gezelschappen en festivals zijn ondersteund met subsidie. Tientallen incidentele projecten zijn gesubsidieerd vanuit het incidentenbudget.		
	Er zijn minstens twee nieuwe culturele evenementen in ontwikkeling gebracht of uitgevoerd	Festival Veenhuizen, De affaire Tjerk Vermaning en, in het kader van 200 jaar Maatschappij van Weldadigheid en Leeuwarden Culturele Hoofdstad, Muziektheaterstuk Welstaat en kunstmanifestatie Intonature.		
	Er zijn minstens twee kunstobjecten in de openbare ruimte gerealiseerd verspreid over de provincie	In het kader van 200 jaar Maatschappij van Weldadigheid zijn in Frederiksoord 3 kunstprojecten gerealiseerd: Basiskamp Entre Nous, de Kolonieportretten en IntoNature.		
176108 Doorontwikkeling Cultuurbeleid	De uitkomsten van de cultuurmonitor zijn en worden benut voor beleidsontwikkeling	Per februari 2019 is de Cultuurmonitor 2017 in definitieve versie beschikbaar. De monitor is in 2018 voor het eerst uitgevoerd door Berenschot.		

Beleidsopgave: 6.2 Het vertellen en zichtbaar maken van het verhaal van Drenthe en het zoeken naar nieuwe manieren om dat verhaal te vertellen

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
176201 Er wordt een actief netwerk voor het Drentse erfgoed onderhouden waarin kennisontwikkeling, overdracht van informatie en innovatie voor publiek centraal staan	(Im)materieel erfgoed is digitaal ontsloten voor (her)gebruik door brede doelgroepen	Het Geheugen van Drenthe wordt beheerd door het Drents Archief. Onderdeel is de Digitale encyclopedie van Drenthe, die actueel en betrouwbaar wordt gehouden met een onafhankelijke redactie. Om de verhalen van de gewone Drent aan het Geheugen van Drenthe te koppelen en naar het brede publiek te brengen, komt in 2019 de aanpak (o.a. software) Verhalenwerf Hoogeveen beschikbaar voor alle bibliotheken in Drenthe. Via een meta database kunnen er stukjes uit de verhalen worden gehaald die tezamen een provinciaal beeld creëren.		
176202 Behouden en bevorderen van het gebruik van de Drentse streektaal	Tenminste twee literaire producten en evenementen zijn door Huus van de Taol opgeleverd, muziekproducties met Drentse taal zijn gerealiseerd en het Drents in het basisonderwijs is gestimuleerd	Het Huus van de Taol heeft de onder meer de volgende producten en activiteiten gerealiseerd: - Boeken van Lukas Koops, Drents Light Verse collectief, Jan Germs en Jans Polling, Anne Doornbos, Rieks Siebering en Suze Sanders. - Op 29 september 2018 is het Drents verkleinwoordenboek gepresenteerd. - Het Drents Letterkundig tijdschrift Roet is vier keer verschenen. - B'ART 2018 is verschenen. - Het Drèents Liedtiesfestvial heeft in 2018 weer plaatsgevonden met als winnaar Melissa Meewisse. - De website wwww.wiesneus.nl is verder doorontwikkeld. - Het project bevordering Drents en Duits in het basisonderwijs krijgt een vervolg voor twee jaar.		

176203 Het aardkundig en cultuurhistorisch erfgoed is zichtbaarder voor bezoekers	Geopark de Hondsrug is doorontwikkeld conform het jaarprogramma (o.a. beleving van oude routes en landschapsvisie)	De status van UNESCO Global Geopark is voor vier jaar geprolongeerd. Daarnaast is er een intensieve samenwerking ontstaan tussen de geoparken Hondsrug en TERRA.vita. Hiervoor is een samenwerkingsovereenkomst ondertekend en INTERREG-subsidie verkregen voor de realisatie van een Activiteitenplan 2018 – 2022 verkregen. Verder o.a.: • In Zuidoost-Drenthe is een Ambachtsmakelaar aan de slag gegaan, voor het versterken van de bedrijfsvoering en samenwerking van ambachtslieden in food en non-food. • Opnieuw hebben recreatieondernemers deelgenomen aan het project Streekeigen ondernemen in Zuidoost Drenthe. In dat kader is tevens een bijeenkomst “De kunst van het verhalen vertellen” gehouden. Inmiddels kunnen ruim honderd recreatieondernemers zich ambassadeur van het geopark noemen. • Als onderdeel van de ‘Wereldserfgoed-campagne’ van Marketing Drenthe is de ‘OerToer’ ontwikkeld.		De provincie heeft ambtelijk de opgaven rondom de Hondsrug verkend. In 2019 moet dit uitmonden in een proces voor het opstellen van een landschapsvisie, mede in relatie tot de ontwikkelingen N34. Het studentenonderzoek naar de oude routes in het Hondsrug-gebied kan in 2019 een vervolg krijgen en worden benut om de beleving hiervan te versterken. UNESCO heeft gevraag om extra aandacht voor educatie en internationale samenwerking.

Beleidsopgave: 6.3 Een sociaal cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst en cultuuruitingen een plek hebben en waar mensen aan mee kunnen doen

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
176301 Op meer dan 90% van de Drentse basisscholen wordt cultuuronderwijs geborgd waarbij de vraag van de school centraal staat	De culturele ontwikkeling van leerlingen is versterkt	Meer dan 90% van de scholen primair onderwijs in Drenthe zijn bereikt met Cultuureducatie met Kwaliteit.		
176302 Bevorderen van toegankelijkheid van kunst- en cultuuruitingen, kennis, en informatie	Innovatie van bibliotheken wordt gestimuleerd en ondersteund t.b.v. een goede spreiding en een passend aanbod aan bibliotheekfuncties	De innovatieagenda 2017-2020 van het Drents netwerk bibliotheken is in uitvoering en levert nieuwe activiteiten op, zoals Letter voor Letter om laagtaalvaardige volwassenen te bereiken voor taalontwikkeling. In gezamenlijkheid is verder gebouwd aan een sterk bibliotheekwerk in Drenthe. Biblionet Drenthe ondersteunt in onze opdracht de Drentse bibliotheken bij de verdere vernieuwing van het bibliotheekwerk.		

	Professionals, amateurs en (jonge) talenten maken gebruik van de kennis, informatie, bemiddeling, innovaties en adviezen van K&C Drenthe	Cultuurmenu Drenthe Primair Onderwijs: 270 voorstellingen - 14.417 leerlingen. 428 workshop en 510 AMV-lessen - 6.367 leerlingen. Culturele Mobiliteit: 11.019 leerlingen. Cultuurtraject VO: 94 voorstellingen - 10.068 leerlingen. 3 excursies - 273 leerlingen. 17 workshopdagen - 2.188 leerlingen. Coaching cultureel ondernemers: 23 in Zuidoost Drenthe Informatieoverdrag en kennisdeling via website Cultuuractief: 243 activiteiten, 18.000 bezoekers Website www.kcdr.nl: 91.000 paginaweergaves. Nieuwsbrieven K&C: totaal: 1100 abonnees. ICC-basiscurus (deskundigheidsbevordering interne cultuurcoordinatoren BaO): 41 deelnemers Nascholingsmoduels in samenwerking met de kunstencentra: 81 deelnemers Bemiddeling bezoek leerlingen zuidoost Drenthe aan Kamp Westerbork: 4540 leerlingen Advies fondsenwerving en projecten: 55 adviesgesprekken gemiddeld Symfonica in D: 75 kinderen en jongeren uit Emmen hebben deelgenomen Biobased popup museum in CBK Emmen en Stadkamer Zwolle: Emmen 1301 bezoekers Oktobermaand Kindermaand: website 126.000 weergaves, activiteiten door bijna 10.000 kinderen bezocht		
	Culturele activiteiten vinden verspreid over Drenthe plaats	De door de provincie gesubsidieerde instellingen zijn verspreid over heel Drenthe. In de gemeente Assen zijn meerdere instellingen gevestigd (6). Daarnaast zijn enkele instellingen (2) die een rol vervullen voor Drenthe in de stad Groningen gevestigd. Gevestigd in Friesland functioneert Stichting DBP als meldpunt voor herbestemming van monumenten en erfgoed in Drenthe. 42% van de door de provincie gesubsidieerde projecten hebben een provinciaal karakter. Meer dan de helft van de toegekende subsidiebijdragen gaat hier naartoe. Overige subsidies worden gemeentelijk verspreid toegekend.	✓	
176303 Effectiever en efficiënter cultuurbeleid op noordelijk landsdeelniveau	Op noordelijke schaal zijn, geografisch verspreid, diverse programma's uitgevoerd. Bijvoorbeeld talentontwikkeling voor jongeren	Vanuit het WetheNorth budget zijn 8 projecten ontwikkeld en gesubsideerd: de Noordelijke Cultuurlening, Communitiy art, Thuis in Hoogeveen (Loods 13), Station Noord 2.0 (talentontwikkeling theater), UpNorth (talentontwikkelling popmuziek) en Noordelijke samenwerking Cultuureducatie.	✓	
176304 Meer kunst en cultuuruitingen zijn verbonden aan maatschappelijke doelen	Uitvoering Podium Platteland: producties in dorpen en wijken opgezet met amateurs, professionals en bewoners	Er is een tiental projecten geïnitieerd en/of ondersteund en gesubsidieerd (zie ook www.podiumplatteland.nl).	✓	
	Cultuurhistorie zorgt voor geïnspireerde plannen en kan helpen bij maatschappelijke opgaven, zoals sociale cohesie, leegstand, krimp en duurzaamheid.	Het project Cultuurhistorie en Energielandschappen is opgeleverd en zal in 2019 geagendeerd en geïmplementeerd worden. Ook voor het gebouwd erfgoed is aansluiting gevonden bij Expeditie Energieneutraal Wonen	✓	

Ontwikkelingen

Beleidsopgave: 6.1 Cultuur speelt een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen

Met het programma Cultuureducatie met Kwaliteit bereiken we meer dan 90% van de scholen in het primair onderwijs. Als resultaat zien we een toename van de deskundigheid van leerkrachten op het gebied van muziek, dans, theater, film, beeldende kunst, media of erfgoed. Leerkrachten die zelf geïnspireerd zijn, kunnen veel beter kinderen en jongeren inspireren met kunst en cultuur. Cultuuronderwijs is beter verankerd in het schoolbeleid.. Cultuuronderwijs prikkelt de verbeeldingskracht, het waarnemingsvermogen en de communicatieve vaardigheden van kinderen en jongeren en geeft ook nog steeds veel plezier.

Beleidsopgave: 6.2 Het vertellen en zichtbaar maken van het verhaal van Drenthe en het zoeken naar nieuwe manieren om dat verhaal te vertellen

Kleinere erfgoedinitiatieven die een belangrijke bijdrage leveren aan de kennis over, betrokkenheid bij en zorg voor het Drents cultureel erfgoed zijn ondersteund: de Drentse Historische Vereniging, Molenstichting, Bond Heemschut en de Drentse Volksalmanak.

Diverse projecten zijn gesubsidieerd, waaronder de documentaireserie Dennenoord in Andere Tijden die wordt uitgezonden door RTV Drenthe en de ontwikkeling van activiteiten in het kader van 75 jaar vrede en vrijheid in 2020 door de Stichting Terug naar Westerbork.

De Hondsrug UNESCO Global Geopark heeft samen met Natur- und Geopark TERRA.vita (uit de regio Osnabrück) INTERREG-subsidie verkregen, via het programma Va, Nederland-Duitsland. Beide geoparken gaan hiermee via educatieve projecten, films, en marketing- en communicatieprojecten de beide gebiedsverhalen vertellen en verbinden. Dit moet leiden tot uitwisseling van bewoners en bezoekers en tot samenwerking tussen instanties, onderwijs en bedrijfsleven.

Samen met Staatsbosbeheer ontwikkelt De Hondsrug UGG het project Hunzebos 3D. Daarmee willen zij het rijke ijstijden landschap rondom Exloo zichtbaar en beleefbaar maken. Er wordt een belevingsroute voor kinderen en volwassenen ontworpen en aangelegd. Langs de routes worden belevingselementen en borden geplaatst. Verder wordt er een app ontwikkeld waarin routes met filmpjes te zien en geluidsfragmenten te horen zijn.

Beleidsopgave: 6.3 Een sociaal cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst en cultuuruitingen een plek hebben en waar mensen aan mee kunnen doen

Niet van toepassing.

Programma 6 wat heeft het gekost

			1	2	3	4	3-4
	Beleidsopgave / Doelstelling	eco cat	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	verschil
Lasten							
	6.1 Cultuur speelt een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen						
	6.1.01 De erkenning door UNESCO van de Koloniën van Weldadigheid als werelderfgoed						
		Adm. boekingen		0	0	-3.394	3.394
		Inkoop	483.974	550.000	704.076	743.239	-39.163
		Subsidie	165.247	310.700	151.700	334.917	-183.217
	totaal doelstelling		649.221	860.700	855.776	1.074.761	-218.985
	6.1.02 Belangrijke archeologische c.q. cultuurhistorische waarden van Drenthe zijn als onderligger gebruikt voor ruimtelijke en economische ontwikkelingen						
		Subsidie	158.999	238.500	300.747	255.791	44.956
	totaal doelstelling		158.999	238.500	300.747	255.791	44.956
	6.1.03 Beter vestigingsklimaat-, woon-, en leefklimaat voor bedrijf en individu door (culturele investeringen die leiden tot toonaangevende kwaliteit)						
		Inkoop	83.873	0	65.000	83.773	-18.773
		Subsidie	1.845.161	1.675.776	1.624.442	1.574.811	49.631
	totaal doelstelling		1.929.034	1.675.776	1.689.442	1.658.584	30.858
	6.1.04 Samen met gemeenten en uitvoeringspartners de zorg voor en kwaliteit van het cultureel erfgoed versterken						
		Inkoop	49.508	45.000	45.000	48.176	-3.176
	totaal doelstelling		49.508	45.000	45.000	48.176	-3.176
	6.1.05 Culturele investeringen						
		Inkoop	99.817	0	515.000	-97.000	612.000
		Subsidie	922.949	1.390.000	852.235	1.359.384	-507.149
	totaal doelstelling		1.022.766	1.390.000	1.367.235	1.262.384	104.851
	6.1.06 Doorontwikkeling Cultuurbeleid						
		Inkoop	36.189	65.000	65.000	33.574	31.426
		Subsidie		117.000	117.000	112.067	4.933
	totaal doelstelling		36.189	182.000	182.000	145.641	36.359
	6.1.07 Aantrekken van provinciale en (inter)nationale bezoekers van podiumkunsten en beeldende kunsten						
		Inkoop	137	0	0	0	0
		Subsidie	2.017.716	1.988.077	2.084.742	2.110.837	-26.095
	totaal doelstelling		2.017.853	1.988.077	2.084.742	2.110.837	-26.095
	totaal beleidsopgave		5.863.569	6.380.053	6.524.942	6.556.174	-31.232
	6.2 Het vertellen en zichtbaar maken van het verhaal van Drenthe en het zoeken naar nieuwe manieren om dat verhaal te vertellen						
	6.2.01 Er wordt een actief netwerk voor het Drentse erfgoed onderhouden waarin kennisontwikkeling, overdracht van informatie en innovatie voor publiek centraal staan						
		Inkoop	151.677	185.695	334.990	356.966	-21.976
		Subsidie	474.660	422.692	279.397	279.397	0
	totaal doelstelling		626.337	608.387	614.387	636.363	-21.976
	6.2.02 Behouden en bevorderen van het gebruik van de Drentse streektaal						
		Subsidie	358.278	433.330	433.330	429.830	3.500
	totaal doelstelling		358.278	433.330	433.330	429.830	3.500
	6.2.03 Het aardkundig en cultuurhistorisch erfgoed is zichtbaarder voor bezoekers						
		Subsidie	125.000	125.000	125.000	125.000	0
	totaal doelstelling		125.000	125.000	125.000	125.000	0

	totaal beleidsopgave		1.109.615	1.166.717	1.172.717	1.191.193	-18.476
	6.3 Een sociaal cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst en cultuuruitingen een plek hebben en waar mensen aan mee kunnen doen						
	6.3.01 Op meer dan 90% van de Drentse basisscholen wordt cultuuronderwijs geborgd waarbij de vraag van de school centraal staat						
		Subsidie	355.050	325.000	325.000	345.000	-20.000
	totaal doelstelling		355.050	325.000	325.000	345.000	-20.000
	6.3.02 Bevorderen van toegankelijkheid van kunst- en cultuuruitingen, kennis, en informatie						
		Inkoop	2.661	0	0	0	0
		Kapitaallasten	564.201	564.201	564.201	564.201	0
		Subsidie	9.502.551	9.556.834	9.623.834	9.607.970	15.864
	totaal doelstelling		10.069.413	10.121.035	10.188.035	10.172.172	15.863
	6.3.03 Effectiever en efficiënter cultuurbeleid op noordelijk landsdeelniveau						
		Subsidie	151.517	100.000	150.000	151.517	-1.517
	totaal doelstelling		151.517	100.000	150.000	151.517	-1.517
	6.3.04 Meer kunst en cultuuruitingen zijn verbonden aan maatschappelijke doelen						
		Subsidie	527.410	650.000	575.000	533.899	41.101
	totaal doelstelling		527.410	650.000	575.000	533.899	41.101
	totaal beleidsopgave		11.103.390	11.196.035	11.238.035	11.202.587	35.448
	Totaal		18.076.574	18.742.805	18.935.694	18.949.955	-14.261
Baten							
	6.1 Cultuur speelt een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen						
	6.1.01 De erkenning door UNESCO van de Koloniën van Weldadigheid als werelderfgoed						
		Ontv. bijdragen		0	0	-274	274
	totaal doelstelling		0	0	0	-274	274
	6.1.03 Beter vestigingsklimaat-, woon-, en leefklimaat voor bedrijf en individu door (culturele investeringen die leiden tot toonaangevende kwaliteit)						
		Ontv. bijdragen	-36.609	0	-25.000	-28.742	3.742
	totaal doelstelling		-36.609	0	-25.000	-28.742	3.742
	6.1.06 Doorontwikkeling Cultuurbeleid						
		Ontv. bijdragen		0	0	-5.000	5.000
	totaal doelstelling		0	0	0	-5.000	5.000
	totaal beleidsopgave		-36.609	0	-25.000	-34.015	9.015
	6.3 Een sociaal cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst en cultuuruitingen een plek hebben en waar mensen aan mee kunnen doen						
	6.3.02 Bevorderen van toegankelijkheid van kunst- en cultuuruitingen, kennis, en informatie						
		Ontv. bijdragen	-1.292.184	-1.335.180	-1.311.564	-1.311.564	0
		Ontv.subsidies		0	0	-228.000	228.000
	totaal doelstelling		-1.292.184	-1.335.180	-1.311.564	-1.539.564	228.000
	totaal beleidsopgave		-1.292.184	-1.335.180	-1.311.564	-1.539.564	228.000
	Totaal		-1.328.793	-1.335.180	-1.336.564	-1.573.579	237.015
Saldo			**16.747.781**	**17.407.625**	**17.599.130**	**17.376.375**	**222.755**

Toelichting	
Saldo Programma	222.755
Bestemming resultaat reserves bij programma	
Niet van toepassing	
Totaal verrekend met reserves	0
Resultaat programma na bestemming reserves	**222.755**

Toelichting op verschillen begroting en rekening

Lasten

Beleidsopgave: 6.1 Cultuur speelt een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen

De totale afwijking betreft een nadeel van € 31.232,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

6.1.01 Koloniën van Weldadigheid
In de 8e begrotingswijziging 2018 hebben wij het vermoedelijke overschot van € 294.230,-- in 2018 op het budget Koloniën van Weldadigheid overgeheveld naar 2019. Nu blijkt er een overschrijding van in totaal € 275.651,--, waar het de Koloniën van Weldadigheid betreft.
Dit wordt veroorzaakt door de openstelling voor het leader programma Zuid West (zie beleidsopgave 7.3) in december j.l. In 2015 is besloten dat vanuit het budget voor de Koloniën van Weldadigheid 50% ad € 150.295,-- wordt bijgedragen in het provinciaal aandeel. Daarnaast is De Maatschappij van Weldadigheid het recht gegeven op het aanvragen van een verhoogde lening uit het Drents Monumentenfonds van € 1.364.423,-- voor de herbestemming van de voormalige Mandenmakerij in Wilhelminaoord. De hiermee samenhangende storting in de reserve Opvang revolverend financieren bedroeg € 136.400,-- en is eveneens nog in december 2018 ten laste van dit budget gebracht. Wij stellen voor de overheveling uit de 8e begrotingswijziging 2018 te corrigeren met de overschrijding van € 275.651,--.
Naast de verschillen rond de Koloniën van Weldadigheid lichten wij nog een aantal kleinere voordelen toe die samen ca. € 56.665,-- bedragen. Het gaat om het Unescotraject (€ 13.500,--), Afwikkeling van oude verplichtingen (€ 15.800,--) en het Verhaal van Drenthe (€ 27.400,--). Deze voordelen komen t.g.v. het jaarresultaat.

6.1.05 Investeringsagenda. Culturele investeringen.
De lasten op het vlak van culturele investeringen zijn € 104.851,-- lager dan geraamd. Dit jaar zijn de subsidies aan het Hunebedcentrum en de Stichting Koloniecentrum (deels) uitbetaald. Het besluit om de verbouw van het Drents Museum als investering aan te merken had nog een nagekomen effect van € 97.000,-- wegens correctie van de lasten over 2017.

6.1.07 Aantrekken van provinciale en (inter)nationale bezoekers van podiumkunsten en beeldende kunsten
Op het vlak van professionele podiumkunsten, festivals en evenementen heeft een overschrijding plaatsgevonden van € 129.800,--. De oorzaak hiervan is, dat er in 2018 meer festivals, evenementen en podiumkunsten hebben plaatsgevonden dan gepland en begroot.
Op het onderdeel beeldende kunst en vormgeving resteert een onbenut budget van € 145.835,--. Hierbij speelt het volgende. Aan de Drentse kunst biënnale IntoNature 2020 is een ontwikkelingsbudget bestuurlijk toegezegd van €130.000 uit het budget Beeldende kunst en

vormgeving ten laste van het budgetjaar 2018. Dit bedrag is een eerste tranche van een totaalsubsidiebedrag die naar verwachting groter zal zijn dan €150.000, - . Omdat in dit geval de zogenoemde voorhangprocedure gevolgd dient te worden (behandeling door Provinciale Staten uiterlijk in februari 2019) kunnen de definitieve beschikking en verantwoording niet eerder plaatsvinden dan in 2019. Wij stellen daarom voor om een bedrag van € 125.835,- over te hevelen naar 2019.

Beleidsopgave: 6.2 Het vertellen en zichtbaar maken van het verhaal van Drenthe en het zoeken naar nieuwe manieren om dat verhaal te vertellen

De totale afwijking betreft een nadeel van € 18.476,--.

Beleidsopgave: 6.3 Een sociaal cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst en cultuuruitingen een plek hebben en waar mensen aan mee kunnen doen

De totale afwijking betreft een voordeel van € 35.448,--.

Baten

Beleidsopgave: 6.1 Cultuur speelt een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen

De totale afwijking betreft een voordeel van € 9.015,46.

Beleidsopgave: 6.2 Het vertellen en zichtbaar maken van het verhaal van Drenthe en het zoeken naar nieuwe manieren om dat verhaal te vertellen

Niet van toepassing.

Beleidsopgave: 6.3 Een sociaal cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst en cultuuruitingen een plek hebben en waar mensen aan mee kunnen doen

De totale afwijking betreft een voordeel van € 228.000,--.
De voornaamste afwijkingen betreft:

6.3.02 Wetenschappelijke Steunfunctie (WSF)- bibliotheken
Voor 2018 en 2017 (nagekomen) is € 114.000,-- per jaar ontvangen van de provincie Groningen ten behoeve van de Wetenschappelijke Steunfunctie (WSF) bibliotheken. De bijdragen voor 2014 tot en met 2016 zijn besteed aan de compensatie aan gemeenten in het kader van een ombuiging naar provinciale wettelijke taken per 2017. Voor 2017 en 2018 waren geen bijdragen meer geraamd. Het voordeel komt ten gunste van het rekeningresultaat.

Programma 7: Dynamiek in leefomgeving

Toelichting programma

De provincie is de gebiedsregisseur van het landelijke gebied. Projecten richten zich op het versterken van landbouw en agribusiness, natuur, klimaat, recreatie en toerisme, en sociaaleconomische vitaliteit. Met een gebiedsgerichte aanpak zetten we in op een gezamenlijke uitvoering van opgaven en projecten met de betrokkenen in het gebied. De provincie werkt hierin nauw samen met gemeenten en maatschappelijke partners en het bedrijfsleven.

Stand resultaten

Van de resultaten binnen dit programma is hier de status van de resultaten weergegeven. Op resultaatniveau is de afwijking toegelicht binnen de doelstelling.

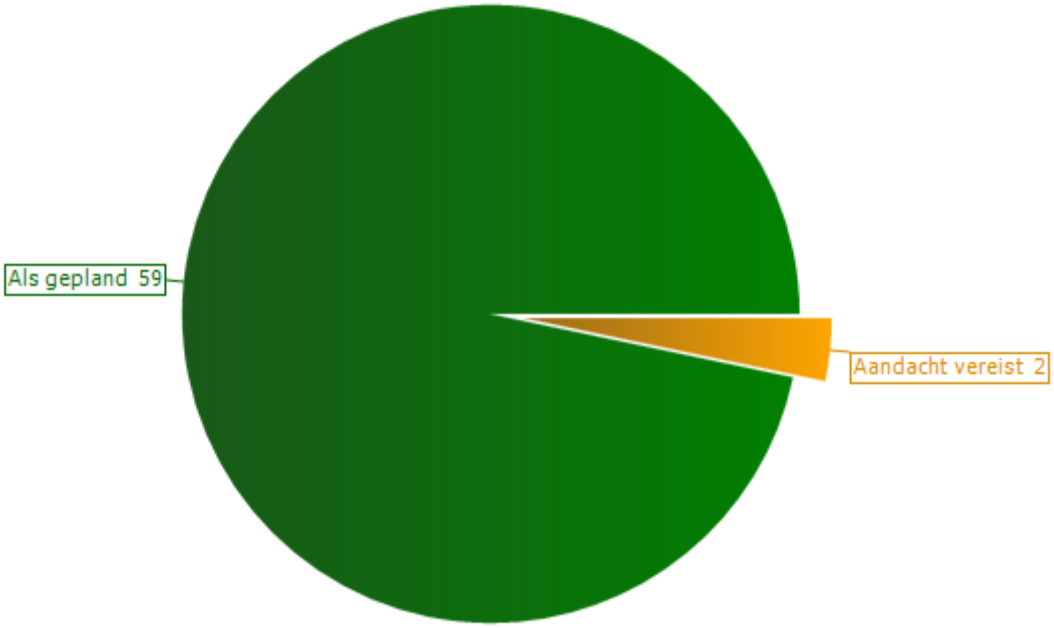

Lasten	Baten
75.444.137	-15.564.702
	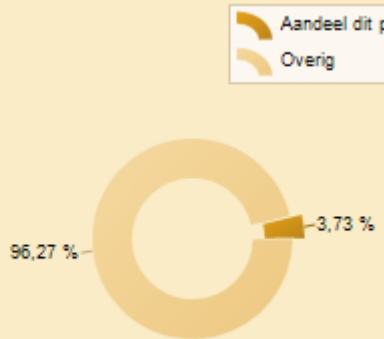

	1	2	3	4	(3-4)
	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil
Totaal lasten	85.166.222	74.201.328	76.136.128	75.444.137	691.991
Totaal baten	-32.858.780	-8.328.260	-15.183.303	-15.564.702	381.399
Saldo	**52.307.442**	**65.873.068**	**60.952.825**	**59.879.435**	**1.073.390**

Beleidsopgave: 7.1 Een toekomstgerichte landbouw en agribusiness

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
177101 Toekomstgerichte landbouw: tuinbouw, akkerbouw, veehouderij en agribusiness	Actieve samenwerking op Drentse en Noord-Nederlandse schaal (inclusief Overijssel) op het gebied van landbouw en Agribusiness	In de AgroAgenda wordt samengewerkt in het opstellen van een kwaliteitsbeeld Noord Nederland		
	Fosfaatrechten melkveehouderij: ontwikkelruimte blijft behouden voor de duurzame grondgebonden groei van de melkveehouderij in Noord Nederland	Dit is afgerond.		
	5 Projecten in het kader van structurele bodemverbetering en kringlooplandbouw in uitvoering (agro bodem icoon projecten, natuurinclusieve landbouw)	In 2018 zijn er diverse projecten ondersteund op het gebied van bodemverbetering en kringlooplandbouw.		
	Minimaal 5 innovatieprojecten in de agribusiness en primaire landbouw zijn opgestart.	In 2018 zijn er meerdere innovatieprojecten ondersteund.		
	Minimaal 5 projecten in het kader van het innovatieprogramma Veenkoloniën zijn opgestart	In 2018 zijn er diverse projecten ondersteund, onder andere op het gebied van vergroening van het koloniaal bouwplan en 5G.		
	Minimaal 20 jonge boeren via de POP-3 maatregel Jonge Boeren ondersteund	In 2018 hebben ongeveer 30 jonge boeren een investeringssubsidie ontvangen.		
	Agenda Veenkoloniën en Innovatie Veenkoloniën in uitvoering	De Agenda Veenkoloniën is in uitvoering		
	Uitvoering geven aan ontwikkelagenda melkveehouderij.	Vanaf februari 2019 kunnen 200 melkveehouders een duurzaamheidsplan laten opstellen. Subsidieregelingen voor 200 duurzaamheidsplannen, voor 250 bedrijven en subsidieregeling uitvoeringsbijdrage en beloningsregeling zijn vastgesteld. In totaal betreft het een bedrag van € 2.1 milj. Project samenwerking akkerbouw – veehouderij heeft fase 2 afgerond. Vanuit IBP zijn door het Rijk middelen voor het noordelijke project Natuurinclusieve landbouw toegezegd (10 miljoen voor 3 provincies).		
	Projecten in het kader van landbouwstructuurverbetering via de Bestuurscommissie Planmatige kavelruil in uitvoering	In 2018 zijn er in de bestuurscommissie Planmatige Kavelruil meerderer kavelruilprojecten goedgekeurd. In totaal gaat het om ongeveer 800 hectare landbouwstructuurverbetering.		
	Projectontwikkeling binnen Greenport Noord Nederland in uitvoering	In het tuinbouwgebied is het project DuurSaam Glashelder in uitvoering		

Beleidsopgave: 7.2 Natuurlijk Platteland; Biodiversiteit versterken met economisch perspectief

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
177201 Afwikkelen projecten investeringsbudget Landelijkgebied (ILG)	Project Zuidwolde in uitvoering	Project is afgerond. Uitfinanciering is afgesloten in 2018. Alleen plan van toedeling loopt af in 2019.		
	Project Laaghalerveen in uitvoering	Project is opgeleverd. Nazorg in 2019.		
	Project Roden - Norg afgerond	Project is afgerond. Uitfinanciering en nazorg worden afgesloten in 2019.		
	Project Geelbroek in uitvoering			
177202 Behoud en herstel Flora en fauna	Doelstellingen beheerplannen worden nageleefd.	De geplande resultaten zijn uitgevoerd.		
	Uitvoeren plan van aanpak Drenthe Kriebels (voorheen Boerenlandvlinders)	Afsprakenkader met 8 gemeenten en 3 waterschappen voor samenwerking aan een soortenrijk Drenthe is ondertekend. IVN ontwikkelt een lespakket ''De Bij-les'' in het kader van educatie rond biodiversiteit. Via een extra openstelling zijn een half miljoen aan middelen weggezet voor agrarisch natuurbeheer die ook biodiversiteit ten goede komen. Voorbeeldgedrag provincie krijgt verder vorm, o.a. is de N34 deels ingezaaid met een eigen Drents zaaimengsel.		In 2018 kon niet het gehele budget voor het programma worden weggezet. Dit heeft er mee te maken dat de subsidieregeling Groene Bewonersinitiatieven niet eerder dan in 2019 in werking treedt. Ook de vergroening van schoolpleinen krijgt vanaf medio 2019 vorm.
	Uitvoering projecten soortenbescherming o.b.v. Flora en Faunabeleidsplan	Projecten zijn in uitvoering.		
	Het handhavingsuitvoeringsprogramma gebaseerd op de beheerplannen is opgesteld	Het programma is opgesteld.		
177203 Behouden en versterken Nationale parken en Landschap	Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa: doorontwikkeling van brongebied tot benedenloop	- In 2018 zijn 15 projecten afgerond, met accent op recreatie. - Intentieverklaring 'Stroomdalboerderij Drentsche Aa' is ondertekend - Organisatie landelijke leernetwerk Ruimtelijk Kwaliteit Drentsche Aa op 4 juli 2018 afgerond - Gewerkt aan de Monitoringsrapportage Drentsche Aa - 3e Meting (2017)		
	Uitvoeren Ontwikkelagenda Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek	De acties 2016-2018 Ontwikkelagenda zijn grotendeels uitgevoerd. Samenwerking met landbouw verloopt nog niet soepel. In 2018 hebben we ingezet op versterking van het merk. Merkidentiteit is uitgewerkt binnen kaders merk Drenthe.		
177204 Realisatie Natuurnetwerk Nederland	Actualisatie Natuurnetwerk Nederland	De jaarlijkse actualisatie heeft plaatsgevonden		
	Oplevering voortgangsrapportage Natuur	De voortgangsrapportage is opgeleverd.		
	Verbeterde functionering ecologische verbindingen	De ecologische verbindingen zijn verbeterd.		
	Gebiedsopgave Drentsche Aa	Inrichtingsplan Geelbroek is afgerond en uitvoering is in voorbereiding. Pilot Beekbodemverhoging is in voorbereiding.		
	Gebiedsopgave Hunze	Deelgebied Tusschenwater is aangelegd (en wordt begin 2019 opgeleverd), er zijn twee uitvoeringsplannen voor andere deelgebieden in concept klaar.		

	Gebiedsopgave Oude Diep	Gebiedsproces is opgestart. Voor inrichtingsplan Verlengde Middenraai is een plan van aanpak opgesteld en ecohydrologisch onderzoek is in uitvoering.		
	Gebiedsopgave Bargerveen	In het Bargerveen heeft de uitvoering de geplande resultaten behaald, de planvorming buffer zuid loopt vertraging op. Volop in uitvoering en volgens planning. Ruilplan Nieuw-Schoonebeek ter inzage gelegd en behandeling zienswijzen gestart		
	Uitvoering Natuurvisie 2014	De uitvoering loopt via het programma Natuurlijk Platteland waarbij er aandacht is voor beleven en benutten		
	Overige gebiedsopgave Programma Natuurlijk Platteland	Het gebiedsproces Nieuwe Drostendiep is gestart en diverse onderzoeken zijn in uitvoering. In 2018 is er in het gebiedsproces de Reest gewerkt aan deelproject Landgoed Dickninge, deelproject Vogelzangsewijk is voorbereid.		
	Gebiedsopgave Zuidwest Drenthe	Professionalisering PNP in 2018. Start programmatische aanpak en start programmateam. Meerjarenopdracht aan Prolander. In uitvoering is gebiedsontwikkeling LIFE Oude Willem. Ook in uitvoering is klimaatbuffer Ootmaanlanden. Processen in Dwingelderveld Noordoost en Holtingerveld zijn voorbereid.		
	Gebiedsopgave Noordwest Drenthe	Professionalisering PNP in 2018. Start programmatische aanpak en start programmateam. Meerjarenopdracht aan Prolander. In uitvoering is landinrichting Veenhuizen. Het concept inrichtingsplan is vastgesteld. Opgeleverd is het project Beekherstel Oostervoortsche Diep fase 3.		
177205 Uitvoering Programma Natuurlijk Platteland	Uitvoering Programma Natuurlijk Platteland	Programma Natuurlijk Platteland in uitvoering.		De uitvoeringskosten voor BIJ12 nemen jaarlijks toe.
177206 Realisatie kwaliteitsverbetering Natura2000/Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)	Uitvoering geven aan Natura2000/PAS economische ontwikkelruimte	Op 7 november 2018 heeft Hof van Justitie uitspraak gedaan over houdbaarheid van de PAS. Het PAS moet nader onderbouwd worden om stand te kunnen houden bij de Raad van State. Aan nadere onderbouwing wordt samen met alle PAS partners gewerkt. Tot uitspraak Raad van State wordt verder uitvoering gegeven aan het PAS. Uitspraak Raad van State zal toekomst duiden.		
	Uitvoeren PAS uitvoeringsmaatregelen	O.a. openstelling PAS SKNL voor vijf gebieden gehad op basis waarvan Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten inmiddels een beschikking voor uitvoering van maatregelen tot en met 2021 met een omvang van ~ € 6 milj. hebben ontvangen. De uitvoering in Bargerveen verloopt volgens planning.		
177207 Realisatie obstakelvrij maken grond tbv Natuurnetwerk Nederland	Realiseren particulier beheer	Er is voor +/- 1000 ha SKNL gerealiseerd.		
	Opstellen en uitvoering geven aan grondstrategieplannen	Dit is gerealiseerd.		
177208 Het versterken en behouden van Natuur en Landschap	Een collectief operationeel voor natuurbeheer	Het Collectief voor natuur functioneert voor de kleine eigenaren om de SNL-subsidie aanvragen te bundelen.		

	Opgestelde (uitvoerings)overeenkomsten met natuurbeheerders	PAS-SKNL uitvoeringsovereenkomsten met natuurbeheerders zijn afgesloten		
	10 gescheperde schaapskuddes financieel ondersteund	De gescheperde schaapskuddes zijn financieel ondersteund		
	Groene instellingen financieel ondersteund om de doelstellingen van Natuurlijk Platteland te bereiken	conform Programma van Eisen hebben de groene instellingen subsidie aangevraagd en deze aanvragen zijn gehonoreerd.		
	Minimaal 5.000 vrijwilligers voor natuur en landschapsbeheer waaronder streekbeheer	5.200 vrijwilligers zijn in natuur en landschap actief geweest waaronder streekbeheer		
	Vaststellen subsidiestelsel 2018	Subsidiestelsel 2018 is door de staten vastgesteld		
177209 Uitvoering Wet natuurbescherming	Uitvoering geven aan wettelijke taken wet natuurbescherming (incl. PAS)	Wettelijke taken Wet natuurbescherming zijn uitgevoerd		
177210 Inzicht verkrijgen natuurkwaliteit	Uitvoering monitoringsprogramma	Het monitoringsprogramma is uitgevoerd.		
177211 Agrarisch natuurbeheer	Uitvoeren plan van aanpak akker- en weidevogels	Door de openstelling heeft de provincie een extra impuls kunnen geven aan het plan van aanpak voor Akker – en weidevogels.		
	Ca 1.300 hectare onder agrarisch natuurbeheer wordt door collectieven uitgevoerd	In 2018 is er een extra openstelling geweest doordat het Rijk extra Europese middelen beschikbaar heeft gesteld voor boerenlandvogels door overheveling van middelen van pijler1 naar pijler 2. Het gaat concreet om 600.000,- euro per jaar voor een periode van 4 jaar. Er wordt voor ca. 1.550 ha beheer uitgevoerd door Agrarische Natuur Drenthe		
177212 Beheer Natuur en Landschap	Ca. 50.000 ha beheer natuur en landschap	Particuliere grondeigenaren, stichtingen en de drie grote terreinbeheerders Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Drents landschap beheren ruim 51.000 ha natuur, met SNL-subsidie.		

Beleidsopgave: 7.3 Dynamisch Drenthe

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
177301 Integrale aanpak van krimp en leefbaarheid voor alle 5 prioritaire thema's zowel Drenthe Breed als gebiedsgericht	Geïntegreerde monitor zorg en leefbaarheid gereed	Binnen het Trendbureau Drenthe is de tweede versie van de leefbaarheidsmonitor gepubliceerd. Deze is aangeboden aan GS en verder verspreid. Gegevens over zorg worden ook verzameld en ondergebracht in een zorgmonitor. De gegevens worden in samenhang gepresenteerd.		
	Kennis Knooppunt Krimp Noord Nederland (KNNN) ondersteund	KKNN is door in 2018 door de provincie financieel ondersteund om de kennis inzake krimp breed te delen.		

	Een goed functionerend met partners afgestemd Trendbureau Drenthe	Het Trendbureau Drenthe, onderdeel van CMO STAMM, heeft dit jaar verschillende onderzoeken gepubliceerd: Drentse Onderwijsmonitor, Leefbaarheidsmonitor en er is een start gemaakt met de zorgmonitor. Daarnaast heeft het Trendbureau in samenwerking met de RUG factsheets gemaakt van het onderzoek naar overerfbare armoede in de Véénkoloniën en is betrokken bij het opzetten van leerkringen voor dit onderzoek. Ook denkt het Trendbureau mee in het verspreiden van de uitkomsten van het onderzoek naar laaggeletterdheid door de Universiteit van Maastricht.		
	Functionerend platform burgerkracht en goede voorbeelden benoemd op de website www.burgerkrachtdrenthe.nl	Na een evaluatie van de regeling dorpsinitiatieven waarbij burgers worden gefaciliteerd om plannen te maken in hun leefomgeving is besloten de regeling met 2 jaar te verlengen. Gemeenten zijn daarbij zelf verantwoordelijk om initiatieven actief te delen. Dat gebeurt niet meer automatisch via de website burgerkracht maar op een wijze die bij de gemeente past. De Provincie zal jaarlijks een overzicht geven van de dorpsinitiatieven.	✓	
	Projecten Leader en vitaal platteland zijn ondersteund	In 2018 zijn 7 LEADER projecten ondersteund met een bijdrage. Totale subsidiebijdrage is € 1.070.468,- De Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe wordt naar verwachting in 2019 gesloten met het Rijk.	✓	
177302 Activering door sportactiviteiten gericht op vitalisering en gezondheid	Uitvoering projecten van het programma Drenthe beweegt 2.0	De uitvoering van het programma Drenthe beweegt is onderdeel van de opdracht aan Sport Drenthe. Daarnaast heeft de Provincie het programma gevolgd en ondersteund via de Council Drenthe Beweegt en de Regiegroep Drenthe Beweegt. We zijn ook actief betrokken bij de deelprogramma's Drenthe gezond en Drenthe doet mee en bij de georganiseerde activiteiten en evenementen zoals de Region of sports.	✓	
177303 Kwaliteit van wonen en leefgebieden op peil houden	Gemeentelijke uitvoering van regeling dorpsinitiatieven	De regeling is succesvol verlopen. Inzet is de regeling in 2019 te verlengen.	✓	
177304 Realiseren van een goede zorg infrastructuur gericht op beschikbare en kwalitatief goede zorg in Drenthe	Initiëren projecten met vernieuwende aanpak dementie i.s.m. zorgaanbieders en gemeenten	Tijdens de 4e werkconferentie van het Drentse zorglandschap in 2018 is er volop aandacht geweest voor het thema dementie. De Provincie, gemeenten en andere stakeholders hebben het convenant voor een dementie vriendelijk Drenthe ondertekend. Het Odensehuis in Assen voor de regio Noord Midden Drenthe is ondersteund samen met gemeenten.	✓	
	Met partners uitvoering geven aan de werkagenda Drents Zorglandschap en organiseren werkconferentie	Met partners is in 2018 uitvoering gegeven aan de werkagenda Drents Zorglandschap. Ook is in september de vierde werkconferentie succesvol georganiseerd.	✓	
	Vervolgactie Duits Drentse inzetbaarheid in de zorg stimuleren (150 contracten)	1e fase is afgerond. (interreg-project). Vervolg wordt in het voorjaar 2019 gestart	✓	
			✓	

	Ontwikkeling anderhalvelijns zorg benutten voor een bestendige zorginfrastructuur. Pilotproject anderhalvelijns zorg in Coevorden op de kaart als voorbeeld voor verdere initiatieven in en door de regio	Pilot is afgerond. Multifunctionele zorg is tot stand gekomen.		
177305 Bereikbaar houden van bovenlokale voorzieningen voor alle inwoners	Tenminste 1 bereikbaarheidsknooppunt in combinatie met voorzieningen is gerealiseerd	Bij dorpshub Grolloo wordt gewerkt aan het ontwerpen van een gezamenlijke parkeervoorziening voor het gehele gebied en voor het aanpassen van het dorpshuis om deze geschikter te maken voor toekomstig gebruik.		
177306 Kwaliteitsverbetering onderwijs en tijdig anticiperen op krimp in het onderwijs	Het mogelijk maken van acties van het bondsgenootschap voor een geletterd Drenthe om de laaggeletterdheid in Drenthe in 5 jaar met 10% te verminderen	Het onderzoek naar de aanpak van laaggeletterdheid door de Universiteit is gestart. De eerste resultaten (ondermeer een geletterde kaart van Drenthe) zijn klaar. Er zijn meerdere bijeenkomsten georganiseerd met de uitvoerders. Het Bondgenootschap voor een geletterd Drenthe is ondersteund		
	Minimaal 20 scholen doen mee aan de visitatie binnen het Excellentie traject	Het excellentie traject is voor de derde keer uitgevoerd onder Drentse scholen. De regiegroep onderwijskwaliteit beraadt zich voor 2019 op een andere wijze van uitvoering van het kwaliteitsbeleid voor scholen		

Ontwikkelingen

Beleidsopgave: 7.1 Een toekomst gerichte landbouw en agribusiness

Niet van toepassing.

Beleidsopgave: 7.2 Natuurlijk Platteland; Biodiversiteit versterken met economisch perspectief

Niet van toepassing.

Beleidsopgave: 7.3 Dynamisch Drenthe

In 2019 worden samen met regio en Rijk de Regiodeals Zuid- en Oost Drenthe en Natuurinclusieve landbouw verder uitgewerkt en geconcretiseerd in afspraken.

Op 21 december is het 'Ontwerp van het Klimaatakkoord' (OKA) door de voorzitter van het Klimaatberaad aangeboden aan minister Wiebes. Dit ontwerp akkoord bouwt voort op het Klimaatakkoord van Parijs uit 2015. Het ontwerp is tot stand gekomen na maanden onderhandelen door overheden (waaronder provincies), maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven. Ook vanuit het College is hieraan de nodige bijdrage geleverd.

De komende maanden zullen het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en het Centraal Planbureau (CPB) het OKA doorrekenen op haalbaarheid en betaalbaarheid om te bezien of de plannen opgeteld leiden tot 49% CO2-reductie in 2030. Gelijktijdig zullen Rijk en medeoverheden de uitvoerbaarheid toetsen door een uitvoeringslastenonderzoek uit te voeren.

Het Ontwerp Klimaatakkoord beslaat ambities en afspraken over de gebouwde omgeving, mobiliteit, industrie, landbouw en landgebruik en elektriciteit. Ook zijn afspraken gemaakt voor de thema's die meerdere sectoren raken, zoals kennis & innovatie en onderwijs & arbeidsmarkt.
plaats hier een foto

Programma 7 wat heeft het gekost

			1	2	3	4	3-4
	Beleidsopgave / Doelstelling	eco cat	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	verschil
Lasten							
	7.1 Een toekomst gerichte landbouw en agribusiness						
	7.1.01 Toekomstgerichte landbouw: tuinbouw, akkerbouw, veehouderij en agribusiness						
		Inkoop	19.250	0	50.000	-8.589	58.589
		Subsidie	12.660.373	2.926.949	6.569.941	4.488.232	2.081.709
	totaal doelstelling		12.679.622	2.926.949	6.619.941	4.479.644	2.140.297
	totaal beleidsopgave		12.679.622	2.926.949	6.619.941	4.479.644	2.140.297
	7.2 Natuurlijk Platteland; Biodiversiteit versterken met economisch perspectief						
	7.2.01 Afwikkelen projecten investeringsbudget Landelijkgebied (ILG)						
		Subsidie	1.165.924	1.867.099	723.111	580.196	142.915
	totaal doelstelling		1.165.924	1.867.099	723.111	580.196	142.915
	7.2.02 Behoud en herstel Flora en fauna						
		Inkoop	-990	0	0	0	0
		Subsidie	196.146	175.000	240.000	227.014	12.986
	totaal doelstelling		195.156	175.000	240.000	227.014	12.986
	7.2.03 Behouden en versterken Nationale parken en Landschap						
		Inkoop	-1.170	0	0	0	0
		Subsidie	512.172	540.000	540.000	586.831	-46.831
	totaal doelstelling		511.002	540.000	540.000	586.831	-46.831
	7.2.04 Realisatie Natuurnetwerk Nederland						
		Inkoop	4.153.568	6.648.915	6.891.058	6.943.692	-52.634
		Subsidie		0	0	-73.174	73.174
	totaal doelstelling		4.153.568	6.648.915	6.891.058	6.870.517	20.541
	7.2.05 Uitvoering Programma Natuurlijk Platteland						
		Inkoop	4.209.085	2.344.492	4.196.538	4.923.135	-726.597
		Kapitaallasten	158.165	158.165	158.165	158.165	0
		Subsidie	6.267.190	6.513.941	6.513.941	6.431.928	82.013
	totaal doelstelling		10.634.440	9.016.598	10.868.644	11.513.229	-644.585
	7.2.06 Realisatie kwaliteitsverbetering Natura2000/Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)						
		Inkoop	10.287.402	10.604.708	7.422.289	6.186.751	1.235.538
	totaal doelstelling		10.287.402	10.604.708	7.422.289	6.186.751	1.235.538
	7.2.07 Realisatie obstakelvrij maken grond tbv Natuurnetwerk Nederland						
		Inkoop	5.241.555	14.675.750	11.765.258	13.844.091	-2.078.833
		Subsidie	252.996	1.402.500	3.475.000	1.921.868	1.553.132
	totaal doelstelling		5.494.552	16.078.250	15.240.258	15.765.959	-525.701
	7.2.08 Het versterken en behouden van Natuur en Landschap						
		Subsidie	1.735.555	1.797.297	1.797.297	1.780.027	17.270
	totaal doelstelling		1.735.555	1.797.297	1.797.297	1.780.027	17.270
	7.2.09 Uitvoering Wet natuurbescherming						
		Inkoop	199.542	483.376	393.376	241.281	152.095
		Subsidie		7.500	7.500	0	7.500
	totaal doelstelling		199.542	490.876	400.876	241.281	159.595
	7.2.10 Inzicht verkrijgen natuurkwaliteit						
		Inkoop	765.059	869.250	1.019.910	980.820	39.090
	totaal doelstelling		765.059	869.250	1.019.910	980.820	39.090
	7.2.11 Agrarisch natuurbeheer						
		Subsidie	2.599.026	2.709.972	2.709.972	3.360.683	-650.711
	totaal doelstelling		2.599.026	2.709.972	2.709.972	3.360.683	-650.711

	7.2.12 Beheer Natuur en Landschap						
		Inkoop	-4.400	0	0	0	0
		Subsidie	21.017.961	14.731.100	14.731.100	16.111.522	-1.380.422
	totaal doelstelling		21.013.561	14.731.100	14.731.100	16.111.522	-1.380.422
	totaal beleidsopgave		58.754.785	65.529.065	62.584.515	64.204.829	-1.620.314
	7.3 Dynamisch Drenthe						
	7.3.01 Integrale aanpak van krimp en leefbaarheid voor alle 5 prioritaire thema's zowel Drenthe Breed als gebiedsgericht						
		Inkoop	4.358	0	0	29.500	-29.500
		Subsidie	6.410.078	3.350.481	4.036.839	3.819.202	217.637
	totaal doelstelling		6.414.436	3.350.481	4.036.839	3.848.702	188.137
	7.3.02 Activering door sportactiviteiten gericht op vitalisering en gezondheid						
		Inkoop	15	20.000	20.000	-6.814	26.814
		Subsidie	853.225	820.000	1.320.000	1.355.732	-35.732
	totaal doelstelling		853.240	840.000	1.340.000	1.348.918	-8.918
	7.3.03 Kwaliteit van wonen en leefgebieden op peil houden						
		Subsidie	1.369.913	1.452.333	1.452.333	1.484.409	-32.076
	totaal doelstelling		1.369.913	1.452.333	1.452.333	1.484.409	-32.076
	7.3.04 Realiseren van een goede zorg infrastructuur gericht op beschikbare en kwalitatief goede zorg in Drenthe						
		Inkoop	34.825	40.000	40.000	13.252	26.748
	totaal doelstelling		34.825	40.000	40.000	13.252	26.748
	7.3.06 Kwaliteitsverbetering onderwijs en tijdig anticiperen op krimp in het onderwijs						
		Subsidie	59.401	62.500	62.500	64.383	-1.883
	totaal doelstelling		59.401	62.500	62.500	64.383	-1.883
	7.3.07 Realisatie van een bovenregionale sportvoorziening (ijsbaan) in Drenthe						
		Subsidie	5.000.000	0	0	0	0
	totaal doelstelling		5.000.000	0	0	0	0
	totaal beleidsopgave		13.731.815	5.745.314	6.931.672	6.759.664	172.008
	Totaal		85.166.222	74.201.328	76.136.128	75.444.137	691.991
Baten							
	7.1 Een toekomst gerichte landbouw en agribusiness						
	7.1.01 Toekomstgerichte landbouw: tuinbouw, akkerbouw, veehouderij en agribusiness						
		Ontv. bijdragen	-1.825.633	-100.000	-100.000	-582.322	482.322
		Ontv.subsidies	-8.222.449	0	-3.692.992	-2.742.042	-950.950
	totaal doelstelling		-10.048.082	-100.000	-3.792.992	-3.324.364	-468.628
	totaal beleidsopgave		-10.048.082	-100.000	-3.792.992	-3.324.364	-468.628
	7.2 Natuurlijk Platteland; Biodiversiteit versterken met economisch perspectief						
	7.2.01 Afwikkelen projecten investeringsbudget Landelijkgebied (ILG)						
		Ontv. bijdragen	-1.191.877	-510.094	-8.880	-32.903	24.023
		Ontv.subsidies	-3.529.623	0	0	0	0
	totaal doelstelling		-4.721.500	-510.094	-8.880	-32.903	24.023
	7.2.03 Behouden en versterken Nationale parken en Landschap						
		Ontv. bijdragen	-20.300	0	0	-3.600	3.600
	totaal doelstelling		-20.300	0	0	-3.600	3.600
	7.2.04 Realisatie Natuurnetwerk Nederland						
		Ontv. bijdragen	-2.834.559	-4.148.874	-2.803.676	-3.003.615	199.939
	totaal doelstelling		-2.834.559	-4.148.874	-2.803.676	-3.003.615	199.939
	7.2.05 Uitvoering Programma Natuurlijk Platteland						

		Ontv. bijdragen	11.440	-66.500	-66.500	0	-66.500
		Ontv.subsidies	-619.793	0	0	-312.938	312.938
	totaal doelstelling		-608.353	-66.500	-66.500	-312.938	246.438
	7.2.06 Realisatie kwaliteitsverbetering Natura2000/Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)						
		Ontv. bijdragen	-1.608.402	0	-1.521.592	-1.420.429	-101.163
		Ontv.subsidies	-995.432	0	0	0	0
	totaal doelstelling		-2.603.834	0	-1.521.592	-1.420.429	-101.163
	7.2.07 Realisatie obstakelvrij maken grond tbv Natuurnetwerk Nederland						
		Ontv. bijdragen	-6.585.717	-1.865.738	-3.369.359	-3.318.444	-50.915
	totaal doelstelling		-6.585.717	-1.865.738	-3.369.359	-3.318.444	-50.915
	7.2.09 Uitvoering Wet natuurbescherming						
		Leges	-113.746	-275.500	-185.500	-116.148	-69.352
		Ontv. bijdragen	-519	0	0	-11.754	11.754
	totaal doelstelling		-114.265	-275.500	-185.500	-127.902	-57.598
	7.2.10 Inzicht verkrijgen natuurkwaliteit						
		Ontv. bijdragen		-6.000	-6.000	0	-6.000
		Ontv.subsidies		-23.000	0	0	0
	totaal doelstelling		0	-29.000	-6.000	0	-6.000
	7.2.11 Agrarisch natuurbeheer						
		Ontv. bijdragen	-1.770.284	-1.332.554	-1.332.554	-1.786.044	453.490
	totaal doelstelling		-1.770.284	-1.332.554	-1.332.554	-1.786.044	453.490
	7.2.12 Beheer Natuur en Landschap						
		Ontv. bijdragen		0	0	-56.226	56.226
	totaal doelstelling		0	0	0	-56.226	56.226
	totaal beleidsopgave		-19.258.813	-8.228.260	-9.294.061	-10.062.100	768.039
	7.3 Dynamisch Drenthe						
	7.3.01 Integrale aanpak van krimp en leefbaarheid voor alle 5 prioritaire thema's zowel Drenthe Breed als gebiedsgericht						
		Ontv. bijdragen	-274.677	0	-240.000	-300.591	60.591
		Ontv.subsidies	-3.277.209	0	-1.856.250	-1.877.647	21.397
	totaal doelstelling		-3.551.886	0	-2.096.250	-2.178.238	81.988
	totaal beleidsopgave		-3.551.886	0	-2.096.250	-2.178.238	81.988
	Totaal		-32.858.780	-8.328.260	-15.183.303	-15.564.702	381.399
Saldo			52.307.442	65.873.068	60.952.825	59.879.435	1.073.390

Toelichting	
Saldo Programma	1.073.390
Bestemming resultaat reserves bij programma	
Bijdrage aan reserve vitaal platteland	-270.125
Bijdrage van reserve natuurbeleid	1.070.308
Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG	-166.938
Totaal verrekend met reserves	633.245
Resultaat programma na bestemming reserves	**1.706.635**

Toelichting op verschillen begroting en rekening

Lasten

Beleidsopgave: 7.1 Een toekomst gerichte landbouw en agribusiness

De totale afwijking betreft een voordeel van € 2.140.297,---.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

7.1.01 Toekomstgerichte landbouw: tuinbouw, akkerbouw, veehouderij en agribusiness

Jong Leren Eten
In 2018 is via het Provinciefonds aan Drenthe een decentralisatie-uitkering toegekend van € 50.000,-- met het verzoek om dat bedrag extra ten goede te laten komen aan ‘voedseleducatie' of activiteiten die dat stimuleren. Daarvoor is in december 2018. een budget beschikbaar gesteld ter hoogte van de rijksuitkering die in de 8e begrotingswijziging 2018 is verwerkt. Inmiddels zijn er uitvoeringsafspraken (mandaat) gemaakt met IVN en is al een deel van het budget door IVN besteed. We stellen voor het restantbudget ad € 35.000,-- over te hevelen naar 2019 om de afgesproken activiteiten te kunnen voltooien.

Afwikkeling voorgaand boekjaar.
Door de afwikkeling van diverse inmiddels afgewikkelde verplichtingen resteerde een voordeel van € 49.300,--.

Versterking Landbouw en Agribusiness.
Er heeft een onderbesteding van €1.318.820-- plaatsgevonden op het budget voor Versterking van de landbouw agribusiness. Dit is ontstaan omdat een aantal openstellingen die voorzien waren voor 2018 niet volledig afgerond en dus beschikt zijn in 2018. Conform de afgesproken werkwijze betekent dit dat de lasten van deze openstelling doorschuiven naar 2019.Wij stellen voor het restant budget, onder saldering met de lagere Eu-bijdragen (POP3), over te hevelen naar 2019.

Investeringsagenda; Toekomstgerichte landbouw ontwikkelagenda melkveehouderij.
Het bestedingsritme voor dit onderdeel wijkt af van de begroting. De lasten in 2018 zijn € 700.600,-- lager dan geraamd. We stellen voor dit bedrag over te hevelen naar 2019. De provincie en partners hebben de ambitie uitgesproken in 2020 bij de top te horen van de grondgebonden melkveehouderij in Nederland. Dit lukt alleen als er in een versnelling van de verduurzaming wordt geïnvesteerd. Provinciale Staten hebben daartoe in 2017 binnen de Investeringsagenda € 5 miljoen uitgetrokken voor de ‘Ontwikkelagenda Melkveehouderij & Natuur’. Inmiddels is de ontwikkelagenda uitgewerkt. De strategie van de Ontwikkelagenda is gericht op de trits (1) inzicht verschaffen en plan van aanpak maken; (2) uitvoeren verduurzamingsacties; (3) belonen op prestaties. Tot nu toe hebben met de Ontwikkelagenda 50 melkveehouderijen een duurzaamheidsplan laten opstellen en kunnen inschrijven op een beloningsregeling. De Ambitie is dat in 2020 250 bedrijven beschikken over een duurzaamheidsplan en gebruikmaken van de uitvoeringsbijdrage en van de beloningsregeling. Inmiddels is de subsidieregeling ‘200 duurzaamheidsplannen melkveehouderij Drenthe’ vastgesteld waarbij voor 2019 en 2020 € 300.000,-- beschikbaar wordt gesteld. Verder is de subsidieregeling ’Uitvoeringsbijdrage Duurzaam Presterende Melkveehouders Drenthe’ vastgesteld en is voor 2019 en 2020 € 375.000,-- beschikbaar gesteld. Tenslotte is ook de subsidieregeling ‘Beloning 200 Duurzame Melkveehouders Drenthe’ vastgesteld en is voor 2019 en 2020 € 1.500.000,-- beschikbaar.

Beleidsopgave: 7.2 Natuurlijk Platteland; Biodiversiteit versterken met economisch perspectief

De totale afwijking betreft een nadeel van € 1.620.314,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

7.2.01 Afwikkelen projecten investeringsbudget Landelijkgebied (ILG)
De uitgaven voor de afwikkeling van oud ILG projecten bedroegen € 580.195,-- ofwel € 142.915,-- minder dan begroot. Enerzijds bleven de uitgaven Prolander, voor met name het project Geelbroek, Roden Norg (uitfinanciering) en Peize module 2, € 380.336,-- achter bij de verwachtingen ten tijde van de 2e bestuursrapportage. Anderzijds was sprake van niet geplande uitgaven zoals de afwikkeling van POP2 € 175.400,--.

7.2.02 Behoud en herstel Flora en fauna
Soortenbescherming/Drenthe Kriebels
Het bevorderen van biodiversiteit met het project Drenthe-Kriebels komt voort uit een unaniem in 2016 door de Staten aangenomen motie. In een brief aan de Staten hebben GS aangegeven voor de motie gedurende vier jaar hiervoor 65.000 euro uit te zullen trekken ten laste van de reserve natuurbeleid. In 2018 zijn niet alle middelen besteed. We stellen voor om de niet bestede middelen in 2018 van € 35.466,-- te reserveren via de reserve natuurbeleid voor 2022. De subsidieregeling groene bewonersinitiatieven als zodanig is nog niet uitgewerkt. De regeling wordt naar verwachting in 2019 vast- en opengesteld en zal 4 jaar lopen. Verder zijn de projectonderdelen, vergroening schoolterreinen, kennisplatform en voorbeeldfunctie in 2018 gestart maar lopen nog door in 2019.

7.2.04 Realisatie Natuurnetwerk Nederland
Ontwikkelopgave Nieuwe Natuur.
De uitgaven voor de ontwikkelopgave nieuwe natuur bedroegen € 6.870.517,-- en zijn daarmee vrijwel gelijk aan de begroting. Binnen dit budget zijn wel een aantal grotere mee- en tegenvallers. Op een 4-tal projecten is in 2018 in financiële zin minder gerealiseerd dan begroot. Dit zijn Klimaatbuffer. Anserveld/Ootmaanlanden, Oostervoortsediep fase 3 ontwikkeling, Bargerveen – Schoonebeek, Over de Reest samen voor een totaal van € 459.540,--. Daar tegenover staat dat de provincie Gebiedsontwikkeling Oude Willem € 770.000,-- (prov autonoom) heeft betaald alsmede het DAW-project beekherstel de Branden € 550.000,-- (bijdrage rechtstreeks aan waterschap). De kosten van voorbereiding zijn niet afzonderlijk verantwoord terwijl zij wel voor €1.490.000,-- afzonderlijk waren begroot. Tenslotte zijn een aantal specifieke en vooraf niet begrote betalingen verricht waaronder Planvoorbereiding Noordma € 90.000,-- (bijdrage rechtstreeks aan initiatiefnemer), Boomhut XXL € 72.500,-- en de kosten Opening Schaapskooi € 25.000,--.

7.2.05 Uitvoering Programma Natuurlijk Platteland
Bij12 en andere uitvoeringskosten.
Op de uitvoeringskosten Programma Natuurlijk Platteland PnP treed een overschrijding op van € 644.585,--. De kosten voor Bij12 waren € 193.487,-- te laag begroot. Het betreft bijdragen 2018 voor Faunafonds, interne organisatie, PAS, NIB, FF, ACSG, de Beheer- en Ontwikkelkosten AERIUS en het PAS Programmamanagement. Verder werden diverse uitvoeringskosten over voorgaande jaren ad € 709.700,-- gefactureerd. Dat was voorzien en uiteindelijk € 129.100,-- lager dan begroot. De algemene uitvoeringskosten waren € 546.516,-- hoger dan begroot. De grootste posten hierbinnen bedroegen SNN en RVO.

7.2.06 Realisatie kwaliteitsverbetering Natura2000/Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)
Programmatische aanpak stikstof (PAS).
De PAS uitgaven bedroegen € 6.186.750,-- in 2018. Dat is € 1.235.538,-- lager dan begroot. Voor € 264.225,-- heeft dit betrekking op de afboeking van een Subsidiebeschikking; Realisatie PAS Drenthe. Een bedrag van € 300.000,-- is per abuis geraamd en op het project Bargerveen is in 2018 € 670.000,-- minder uitgegeven dan voor 2018 was gepland. Het project Bargerveen is een groot project dat vol in uitvoering is. Bij verschillende bestekken schuiven relatief kleine onderdelen door naar 2019 waaronder een restant bestek Buffer Noord en een eindafrekening van een gemaal en een restant afrekening van de schaapskooi. Het totale project Bargerveen loopt volgens planning.

7.2.07 Realisatie obstakelvrij maken grond tbv Natuurnetwerk Nederland
Aankooplasten grond
De lasten wegens aankopen en afwaardering naar natuurwaarde van grond (NNN) hebben de begroting met 2.252.921,-- overschreden. Twee onderdelen van de lasten hebben een bijzonder karakter. In het afgelopen jaar zijn de geldleningen die in het verleden (ILG periode) waren aangegaan bij het groenfonds, afgewikkeld. Het gaat om geldleningen die waren aangegaan voor de verwerving van ruilgronden in het kader van de Drentse Maat. Omdat deze ruilgrond reeds in ons bezit zijn(boekwaarde 0),en in de ILG periode niet als last waren verantwoord, moet dit als nog. De lasten voortvloeiende uit de aflossing van de Drentse Maatleningen bedragen € 1.636.514,-- en waren niet begroot. De tweede bijzondere last betreft de afboeking van ruilgronden naar natuurwaarde als gevolg van de nieuwe begrenzingen en uitbreiding van de NNN (1.000 Ha. exercitie). Deze afboeking bedroeg € 4.558.051,-- en was € 1.583.051,-- hoger dan begroot. Tenslotte zijn nog een drietal reguliere (geplande) grote verwervingen (nog) niet gerealiseerd (€ 1.010.680,--) Zij zijn deels vervallen en deels schuiven ze door naar 2019.

Proceskosten grond
De proceskosten mbt. grond aan- en verkopen zijn € 260.368,-- lager dan geraamd. Dit wordt veroorzaakt door incidenteel lager onderhoud in 2018 met name ten aanzien van gebouwen.

7.2.09 Uitvoering Wet natuurbescherming
Er zijn minder vergunningaanvragen op grond van de Wet natuurbescherming ontvangen dan verwacht.Het onderdeel soortenbescherming is een nieuwe bevoegdheid sinds 1 januari 2017 en vanwege gebrek aan ervaringscijfers is de schatting te hoog geweest. M.b.t. de aanvragen voor PAS-vergunningen zien we een afvlakking van het aantal aanvragen. Een en ander heeft geleid tot lagere kosten ad € 130.000,--

7.2.11 Agrarisch natuurbeheer en 7.2.12 Beheer Natuur en Landschap
De subsidies aan terreinbeheerders en agrariërs bedragen € 2.028.672,-- meer dan begroot. Dit wordt voor € 453.489,-- gedekt door hogere elfpo bijdragen (Zie baten). Een bedrag van € 1.079.499,-- is het gevolg van de overgang van kas naar verplichtingenbasis in 2015. De overgangsperiode is zes jaar. In 2018 is voor een bedrag van € 1.079.499,-- als extra last genomen. De overgangsperiode loopt parallel met de vernieuwing van de beheercontracten. De overige € 495.684,-- betreft meer subsidiebeschikkingen dan was begroot.

Beleidsopgave: 7.3 Dynamisch Drenthe

De totale afwijking betreft een voordeel € 172.008,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

7.3.01 Integrale aanpak van krimp en leefbaarheid voor alle 5 prioritaire thema's zowel Drenthe Breed als gebiedsgericht

Leader Zuidoost-Drenthe
Het beschikkingsproces van de 1e openstelling 2018 van de subsidieregeling “Uitvoering van LEADER projecten Zuidoost Drenthe” is nog niet afgerond. Voorts is het totaal van de beschikkingen binnen de 2e openstelling 2017 en de 1e openstelling 2018 afgerond en beschikt. Ca.€ 366.688,-- lager dan het subsidieplafond waarmee rekening was gehouden.
Het overgehouden bedrag binnen dit budget wordt gereserveerd in de reserve vitaal platteland en wordt in 2019 ingezet voor de dekking van de 2e openstelling 2018.

De inkomsten zijn vanuit Europa (POP3) en de bijdrage uit de eu-cofinancieringsreserve zijn naar rato lager.

Leader Zuid West
In 2018 is het subsidieplafond voor de subsidieregeling “Uitvoering van LEADER projecten Zuidoost Drenthe” verhoogd. Dit kon omdat dit bedrag in voorgaande jaren is overgehouden en gereserveerd in de reserve vitaal platteland. De verhoging is niet in de begroting doorgevoerd. De budgetoverschrijding ad € 142.788,-- wordt ten laste van de reserve vitaal platteland gebracht.

De inkomsten zijn vanuit Europa (POP3), de bijdrage uit de eu-cofinancieringsreserve en de bijdragen vanuit andere budgetten (doorbelasting) zijn naar rato lager.

Baten

Beleidsopgave: 7.1 Een toekomst gerichte landbouw en agribusiness

De totale afwijking betreft een nadeel van € 468.628,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

7.1.01 Toekomstgerichte landbouw: tuinbouw, akkerbouw, veehouderij en agribusiness

Versterking Landbouw en Agribusiness.
Omdat er een onderbesteding van € 1.318.820,-- heeft plaatsgevonden op de uitgaven voor Versterking van de landbouw agribusiness (zie ook 7.1 lasten) valt ook de dekking door Eu-subsididies (POP3), de onttrekking uit de reserve eu-cofinanciering en andere opbrengsten € 956.000,-- lager uit dan begroot. Dit verschil wordt betrokken (gesaldeerd) in ons voorstel voor budgetoverheveling naar 2019. De overige € 465.757,-- betreft niet geraamde bijdragen van derden in versterking van de landbouwstructuur en bijdragen van Groningen en Friesland in Greendeals als onderdeel van versterking van de landbouw en agribusiness..

Beleidsopgave: 7.2 Natuurlijk Platteland; Biodiversiteit versterken met economisch perspectief

De totale afwijking betreft een voordeel/nadeel van € 768.039,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

7.2.04 Realisatie Natuurnetwerk Nederland
Ontwikkelopgave Nieuwe Natuur.
Door Prolander is € 199.938,-- meer binnengehaald als co-financiering door derden op Inrichtingsprojecten.

7.2.05 Uitvoering Programma Natuurlijk Platteland
Bijdrage RVO Technische bijstand.
Uitvoeringskosten mbt. POP3 kunnen deels worden gedekt door Europese subsidie technische bijstand. Het voordeel aan de inkomsten zijde bedraagt € 246.400,--

7.2.06 Realisatie kwaliteitsverbetering Natura2000/Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)
Programmatische uitgaven stikstof (PAS).
De inkomsten op PAS projecten bedragen € 101.163,-- minder dan begroot. De belangrijkste oorzaak is dat de uitgaven ook lager zijn uitgevallen en daarmee de pro rato dekking door derden.

7.2.07 Realisatie obstakelvrij maken grond tbv Natuurnetwerk Nederland
Baten grondverkopen.
De baten wegens grondverkopen (opbrengst is hoger dan de boekwaarde) bedragen € 2.168.788,-- ofwel € 317.726,-- lager dan begroot.Een tweetal grote geplande verkopen van ruilgrond zijn nog niet gerealiseerd (nadeel € 367.720,--). Een derde is tegen een lager bedrag van eigenaar verwisseld (€ 190.000,--). Ook is een NNN perceel verkocht die niet was begroot € 149.516,--.

Tijdelijk beheer grondbezit.
In 2018 is voor de verpachting uitgegaan van marktconforme pachtprijzen terwijl uitgegaan was van reguliere langdurige pachten op basis van de regionorm. Dit vormt de belangrijkste verklaring voor de hogere baten van € 266.811,--.

7.2.09 Uitvoering Wet natuurbescherming
Minder inkomsten door minder vergunningaanvragen op grond van de Wet natuurbescherming dan verwacht.Onderdeel soortenbescherming is nieuwe bevoegdheid sinds 1 januari 2017 en vanwege gebrek aan ervaringscijfers is de schatting te hoog geweest. M.b.t. de aanvragen voor PAS-vergunningen zien we een afvlakking van het aantal aanvragen. Lagere opbrengst € 69.400,--

7.2.11 Agrarisch natuurbeheer
Agrarisch natuurbeheer.
In de begroting is uitgegaan van een ELFPO bijdrage van 50% op het agrarisch natuurbeheer. Ook dit jaar is dit verhoogd naar 75% waardoor een voordeel ontstaat ten opzichte van de begroting van € 453.500,--.

Beleidsopgave: 7.3 Dynamisch Drenthe

De totale afwijking betreft een voordeel van € 81.988--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

7.3.01 Integrale aanpak van krimp en leefbaarheid voor alle 5 prioritaire thema's zowel Drenthe Breed als gebiedsgericht

Leader Zuidoost-Drenthe
Het beschikkingsproces van de 1e openstelling 2018 van de subsidieregeling “Uitvoering van LEADER projecten Zuidoost Drenthe” is nog niet afgerond. Voorts is het totaal van de beschikkingen binnen de 2e openstelling 2017 en de 1e openstelling van 2018 is afgerond en verantwoord lager dan het subsidieplafond waarmee rekening was gehouden. Dit betekent dat de baten (matching) wegens eu-bijdrage (POP3) en de eu-cofinancieringsbijdrage uit onze reserve ook lager uitvallen ad € 160.377,--. Dit wordt verrekend met de reserve vitaal platteland.

Leader Zuid West
In 2018 is het subsidieplafond voor de subsidieregeling “Uitvoering van LEADER projecten Zuidoost Drenthe” verhoogd. Dit kon omdat dit bedrag in voorgaande jaren is overgehouden en gereserveerd in de reserve vitaal platteland. De verhoging is niet in de begroting doorgevoerd. De extra uitgaven worden gedekt door extra inkomsten POP3 en eu-cofinanciering (Reserve) ad € 242.365,--. Dit wordt verrekend met de reserve vitaal platteland.

6: Financiën en organisatie

In de begroting 2018 schreven we over dit speerpunt:

Financiën

Onze gezonde financiële positie zetten we in 2018 en daarna in voor het behalen van maatschappelijk rendement voor Drenthe. Dit doen wij door de realisatie van de plannen die wij op basis van het collegeakkoord en de extra impuls in de Voorjaarsnota 2017 hebben neergezet. De komende jaren worden die plannen concreet gerealiseerd met inzet van de daarvoor beschikbaar gestelde middelen. Daarbij zorgen wij ervoor dat er enige financiële ruimte is om te anticiperen op ontwikkelingen naar aanleiding van een nieuw regeerakkoord.

Organisatie

Voor het realiseren van onze ambities moeten we kunnen bogen op een dienstbare en ondernemende organisatie. Wij investeren in verdere professionalisering van onze dienstverlening, ook naar organisaties waarmee we samenwerkingsafspraken hebben. In dat verband maakt onze organisatie een ontwikkeling door naar een opgavegestuurde en resultaatgerichte adaptieve netwerkorganisatie.
Onze opgaven bepalen ook de beschikbaarheid van mensen en middelen om de opgaven te realiseren. Wij werken toe naar een kleinere organisatie. In 2016 is een oplopende extra bezuiniging op loonkosten structureel ingeboekt. Dit betekent dat ook in 2018 de beschikbare loonsom weer lager ligt dan in 2017. Zoals in de Voorjaarsnota 2017 ook is aangekondigd zijn wij bereid om, indien nodig, tijdelijk extra menskracht in te zetten om onze ambities te realiseren. Mede op basis van de onlangs afgesloten cao voor de periode tot eind 2018 en de visie van het College is afgesproken dat we meer vaste contracten willen aanbieden en minder medewerkers willen inhuren.

De nieuwe provincie cao 2017 – 2018 biedt ook kansen voor realisatie van onze organisatiedoelen op personeelsvlak. De cao richt zich in sterke mate op de persoonlijke ontwikkeling van medewerkers in de breedste zin van het woord. We zorgen in 2018 voor een betere balans in de leeftijdsopbouw van onze organisatie door de inzet van 12 Drentalenten via ons traineeprogramma en de uitvoering van het generatiepact waardoor naar verwachting op termijn een substantieel aantal jonge mensen kan instromen. Strategische personeelsplanning moet ons de komende jaren helpen om de juiste mensen op de juiste plek te krijgen.

ICT

ICT was een belangrijk aandachtspunt in de Miljoenennota en Troonrede.
Op het vlak van ICT richten wij ons de komende tijd op drie prioritaire ontwikkelingen:
- De wettelijk verplichte invoering van de Omgevingswet en het Digitaal Stelsel Omgevingswet;
- Een inhaalslag op het vlak van ons digitale applicatielandschap en onze bedrijfsprocessen;
- Het up-to-date houden van onze informatiebeveiliging, ook in verband met wet- en regelgeving die van onze organisatie aantoonbare bewustwording vragen, zoals de Meldplicht Datalekken en de Europese Privacy Verordening

In de Voorjaarsnota 2017 is hiervoor een investering opgenomen. Daarbij merken we op dat informatiebeveiliging vaak een technische zaak lijkt, maar dat in de praktijk 70% van alle informatie-incidenten ontstaat door menselijk handelen. Om die reden zetten wij ook in op meer iBewustwording bij onze eigen medewerkers.

Financiën
Voorheen was in de meerjarenramingen opgenomen dat een nieuw college min of meer met een schone lei kon beginnen, door veel begrotingsposten aan het eind van een bestuursperiode op nul te zetten. Op een aantal onderdelen is dat echter geen realistisch en eerlijk beeld. Wij hebben in de Voorjaarsnota 2018 een analyse uitgevoerd naar die onderdelen waarvoor het noodzakelijk en/of wenselijk is voort te gaan op de ingeslagen weg. Dat betekent dat we een aantal ramingen meerjarig te laten doorlopen. Waarbij het uitgangspunt bleef om zoveel mogelijk vrije (investerings)ruimte voor het volgende college te houden.
In de begroting hebben wij met ingang van 2018 door middel van een stelpost vooralsnog middelen beschikbaar gehouden in het kader van het Interbestuurlijk Programma (IBP). Voor zover deze middelen naast bestaande budgetten noodzakelijk zijn voor Drentse inzet, kunnen deze worden ingezet op basis van concrete plannen. De middelen zijn in essentie overigens vrij besteedbaar.

Personeel
In 2018 is een aantal flexibele contracten omgezet naar aanstellingen bij de provincie, zoals ook in de cao is afgesproken. De nieuwe cao is ingevoerd waarbij zowel het Persoonlijk Ontwikkel Budget en de Terugblik- en Toekomstgesprekken een belangrijk instrument zijn om persoonlijke ontwikkeling te stimuleren.
Het Generatiepact is geïmplementeerd en het Traineeprogramma is verder volgens plan uitgevoerd. Een groot deel van de trainees is inmiddels op vacatures ingestroomd.

Strategisch opleidingsprogramma.

In de loop van 2018 bleek dat het steeds moeilijker wordt de ambities van de provincie te realiseren door krapper wordende personeelsbudgetten. Besloten is een capaciteitsonderzoek uit te voeren dat duidelijkheid moet verschaffen over de benodigde personele capaciteit in relatie tot de opgaven van

de provincie. In verband met dit capaciteitsonderzoek is de strategische personeelsplanning doorgeschoven naar 2019.

ICT
Het wachtwoordenbeleid is in het kader van informatieveiligheid geactualiseerd en door de directie vastgesteld. Dit wordt uitgewerkt en vastgelegd in procedures en procesafspraken. Om het bewustzijn te verhogen en medewerkers attent te houden zijn meerdere workshops georganiseerd en zijn er leermomenten gecreëerd middels onder meer een geënsceneerde Phisingmail. Technologisch er ook dit jaar weer een opdracht verstrekt om onze beveiliging te testen op weerbaarheid tegen digitale bedreigingen (hack test).
Er is een digitale samenwerkingsomgeving ontwikkeld; "de Brink". Voor de ondersteuning van projecten wordt deze inmiddels fasegewijs ingevoerd, er is gestart met de ontwikkeling de ondersteuning van programma's.Er is een ontwerp gemaakt en richting gekozen voor een moderne, flexibele werkplek 2020.

Successen

- Oplevering teamplannen nieuwe stijl voor 2019.
- Standaard projectomgeving voor opgave gericht samenwerken opgeleverd.
- Managementletter 2018 waaruit blijkt dat we de financiële processen steeds beter beheersen.
- Goedkeurende verklaring van het Min. BiZa voor de begroting 2019 (repressief toezicht).
- Risicomanagement in 2018 verder vormgegeven.

Knelpunten

Programma 8: Middelen

Toelichting programma

De ambities van het Drentse bestuur moeten zo goed mogelijk waar gemaakt worden, gericht op de (nieuwe) bestuurlijke speerpunten, met een effectieve en doelmatige inzet van middelen. Met een moderne bedrijfsvoering. De provincie is daarbij een solide partner die de zaken beheersmatig op orde heeft maar vooral ook ondernemend en flexibel inspeelt op nieuwe ontwikkelingen en veranderende behoeftes van bestuur, partners en burgers.

Stand resultaten

Van de resultaten binnen dit programma is hier de status van de resultaten weergegeven. Op resultaatniveau is de afwijking toegelicht binnen de doelstelling.

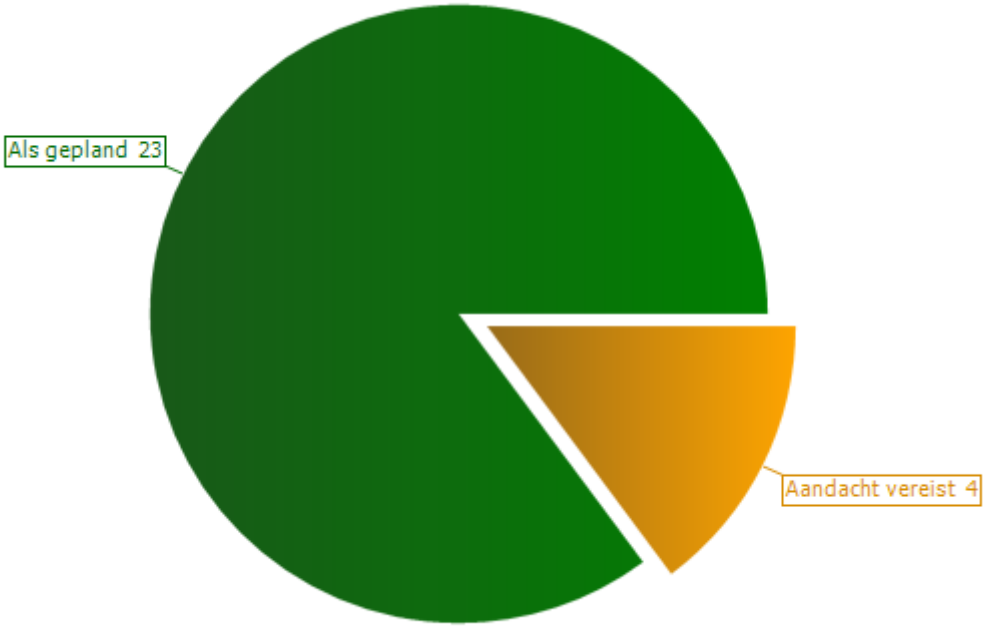

Lasten	Baten
192.907.538	-374.176.934
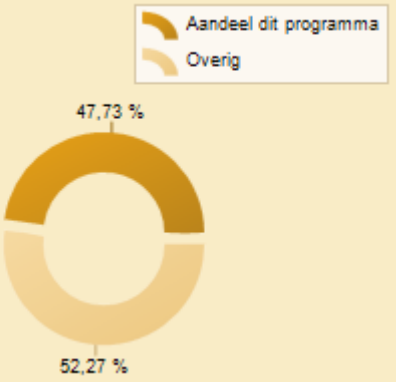	

	1	2	3	4	(3-4)
	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil
Totaal lasten	179.244.299	75.296.008	168.382.978	192.907.538	-24.524.560
Totaal baten	-362.633.680	-259.618.426	-351.379.935	-374.176.934	22.796.999
Saldo	**-183.389.381**	**-184.322.418**	**-182.996.957**	**-181.269.396**	**-1.727.561**

Beleidsopgave: 8.1 Een duurzaam sluitende provinciale begroting

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
178101 Beheer van relevante provinciale deelnemingen	Invulling geven aan onze rol als aandeelhouder	Aandeelhoudersvergaderingen worden bezocht of Drenthe wordt vertegenwoordigd. Vergaderingen worden goed voorbereid.	✓	
188101 Goed beheer van provinciale geldmiddelen	Het beschikbaar hebben van de wettelijk voorgeschreven post onvoorzien	In de begroting is een post voor onvoorziene uitgaven beschikbaar.	✓	
	Jaarlijks advies over indexering tarief opcenten Motorrijtuigen Belasting (MRB)	Conform het voorstel aan PS in de Voorjaarsnota 2017 is het tarief in 2018 niet aangepast en gehandhaafd op 92,0	✓	
	Een optimaal rendement binnen de kaders van het treasurystatuut	Binnen de kaders van het financieringsstatuut 2014 is het optimale rendement gerealiseerd.	✓	
	Inzicht in de ontwikkelingen van de uitkeringen van het provinciefonds	In de diverse P&C-documenten is de actuele stand van de uitkeringen uit het provinciefonds meegenomen op basis van de op enig moment beschikbare circulaires.	✓	De circulaires over het provinciefonds geven een beeld van de ontwikkelingen van de uitkeringen uit het provinciefonds.
	Het beschikbaar hebben van een substantieel vrij besteedbaar bedrag aan het einde van deze collegeperiode	Bij de voorjaarsnota 2018 is door PS besloten de vrij besteedbare ruimte in volumes op de verschillende beleidsterreinen in te zetten.	!	Er is niet of nauwelijks beschikbare vrije ruimte (zie 3e bestuursrapportage)

Beleidsopgave: 8.2 Een opgavegestuurde, kwalitatief hoogstaande en dienstbare organisatie

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
178201 Betrouwbaar en aantrekkelijk werkgeverschap	Jaarlijkse quota arbeidsgehandicapten, BBL's en stagiaires zijn gehaald	Jaarlijks quotum arbeidsgehandicapten is gehaald. In 2018 zijn zeven BBL-ers aangesteld waarvan vijf hun diploma hebben gehaald.	!	Voor stagiaires wordt geen actief beleid gevoerd.
	Nieuwe CAO is ingevoerd	Alle onderdelen van de nieuwe CAO zijn volgens planning geïmplementeerd inclusief bewust waarderen.	✓	
178202 Continue (digitale) verbetering van informatiesystemen en informatievoorziening	Onderzoek herimplementatie of vervanging financieel systeem is uitgevoerd	Iets later dan gepland, is het onderzoek naar vervanging van het financieel systeem gestart (eind 2018, begin 2019). De reden daarvoor is dat dit onderwerp niet los kan worden gezien van de verdere ontwikkeling van het team financiën en de organisatie als geheel.	!	De beste oplossing wordt onderzocht. Dit heeft een lange weg omdat wordt aangesloten op andere ontwikkelingen binnen de centrale ICT-architectuur in de provinciale organisatie. Daarnaast zijn er andere ontwikkelingen, zoals het opgave gericht begroten en het inkoopportaal, waar ook op moet worden aangesloten. Daarnaast wordt het tijd om het rekeningschema te herzien. Dat maakt het complex. Er is inmiddels gestart met een grondige analyse.
			✓	

	Nog actuelere sturingsinformatie voor bestuur en management	In 2018 is de sturing op formatie en salarissen verbeterd. Verder zijn belangrijke stappen gezet in de doorontwikkeling van de teamplannen en het oplossen van daarin gesignaleerde knelpunten.		
	Drenthe in Feiten en Cijfers	Drenthe in Feiten en Cijfers wordt op dit moment geheel vernieuwd en geactualiseerd. De website wordt visueler met meer grafieken,infographics en minder tekst. Het beheer wordt ook centraal uitgevoerd waardoor een efficiënte inzet van de teams kan worden bereikt.		De doorontwikkeling van Drenthe in feiten en cijfers en het data science team, wordt enigszins afgeremd door technische mogelijkheden en krappe capaciteit.
178203 De juiste mensen op de juiste plaats op het juiste moment	Mobiliteitsbevorderende maatregelen, traineeprogramma, groen voor grijs en generatiepact, gericht op verjonging, vergroting flexibiliteit en kwaliteit	Het traineeprogramma loopt en het generatiepact is geïmplementeerd in 2018. Voor het groen-voor-grijs budget waren minder aanvragen dan verwacht. Interne doorstroming is verbeterd, een groot aantal leidinggevende functies is intern ingevuld.		
178204 Directe personele inzet	Toerekening van directe personeelskosten aan de verplichte taakvelden conform het Besluit begroting en verantwoording (BBV)	Toerekening van directe personeelskosten conform het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is gebeurd. Nieuw is dit jaar de activering van lonen op investeringsprojecten.		
178205 Het zoveel mogelijk inzetten van duurzame facilitaire producten en diensten tegen acceptabele kosten	Meer dan 50% van het catering-assortiment is duurzaam.	In 2018 hebben we gemiddeld 65% duurzame, waarvan 24% biologische, producten gebruikt.		
	De inkoop van energie is 100% groen.	Onze energie (gas en elektriciteit) wordt vergroend middels Vertogas en Certiq certificaten van Attero te Wijster		
178206 Een financieel gezonde organisatie, die voldoet aan alle wettelijke eisen en gangbare opvattingen ten aanzien van financieel instrumentarium	De provincie valt onder repressief toezicht vanuit het rijk	Ook in 2019 valt de provincie Drenthe onder repressief toezicht door het Rijk. Repressief toezicht is de wenselijke vorm van toezicht.		
	Goedkeurende verklaring van de accountant voor de jaarstukken	De jaarrekening van 2017 is voorzien van een goedkeurende verklaring van de accountant.		
	Tijdig vastgestelde provinciale begroting	De Begroting 2019 is door Provinciale Staten vastgesteld op 13 november 2018 en tijdig (voor 15 november) aangeleverd bij BZK.		
178207 Effectief en efficiënt inkoopbeleid en inkoopproces	Grotere kansen voor regionale ondernemers bij enkelvoudig en meervoudig onderhandse aanbestedingsprocedures	Regionale ondernemers hebben grotere kansen gekregen bij enkelvoudig en meervoudig onderhandse aanbestedingsprocedures		
178208 Het gebruik van duurzame gebouwen en terreinen en daarbij benodigde voorzieningen tegen acceptabele kosten en bij voorkeur energieneutraal	Technisch en bouwkundig goed onderhouden provinciale opstallen	In 2018 zijn alle meerjarenonderhoudsplannen herzien.		
178209 Informatiebeheer: het goed beheren en opslaan van documenten die behoren tot een dynamisch, semi-statisch of een statisch archief, ongeacht hun vorm	Samenwerkingsomgeving voldoet aan eisen rondom invoering e-depot (geheel van activiteiten voor het duurzaam beheren en raadplegen van te bewaren digitale archiefbescheiden)	Begin 2018 zijn de eisen die gesteld worden aan de inrichting van de samenwerkingsomgeving overgedragen aan de projectgroep samenwerkingsomgeving. De audit op de inrichting was gepland voor 2018 echter de inrichting was nog niet voldoende gereed hiervoor. De audit is nu gepland voor 2019.		
178210 Informatiemanagement: Een gedegen en veilige inrichting van de informatiehuishouding: digitale gegevens, applicaties, services en technische infrastructuur voor opslag en raadplegen van gegevens	Voldoen aan de wettelijke eisen (opslag en verwerking) met betrekking persoonsgegevens	In het kader van de privacywetgeving (AVG) is het verwerkingsregister voor persoonsgegevens ingericht. Op de belangrijkste processen m.b.t. persoonsgegeven is een privacy impactanalyse uitgevoerd.		

	Snel en veilig toegangsproces tot up-to-date systemen en gegevens voor medewerkers en externe partijen	In 2018 is gestart met de invoering van een moderne werkomgeving voor projectmatig samenwerken en het delen van gegevens en documenten. Deze projectomgeving voor eigen medewerkers, maar kan ook ondersteunend zijn voor samenwerkingen met externe partijen.		
178211 Inzet ondersteunend personeel	Toerekening van overheadkosten conform BBV en Vensters voor bedrijfsvoering	Toerekening van overheadkosten is gebeurd conform BBV		
178213 Dienstverlening en voorzieningen die passen bij de behoeften van de organisatie en derden	Dienstverleningsovereenkomsten zijn uitgevoerd, getoetst en waar nodig bijgesteld	Uitvoering conform afspraken, DVO beheer is centraal opgepakt om uniformiteit te bewerkstelligen.		
178214 Een adaptieve netwerkorganisatie die werkt vanuit de 5 kernwaarden: Dienstbaar aan Drenthe, Samenwerken: van binnen naar buiten en weer naar binnen, Kwaliteit voorop, Gericht op resultaat en Integraal denken en werken	De kernwaarden worden in de organisatieontwikkeling actief opgepakt; aan minimaal twee kernwaarden wordt in het bijzonder aandacht besteed, onder meer door het medewerkerscongres.	In het medewerkerscongres van november stonden de kernwaarden Samenwerken en Resultaatgerichtheid centraal. Speerpunten binnen het strategisch opleidingsprogramma zijn integraal werken, resultaatgericht en samenwerken.		

Beleidsopgave: 8.3 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen

Doelstelling	Geplande resultaten	Gerealiseerde resultaten	Status realisatie met toelichting	
178301 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Er is inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen. Zie hiervoor het overzicht Reserves en Voorzieningen en de afzonderlijke toelichtingen.		

Ontwikkelingen

Beleidsopgave: 8.1 Een duurzaam sluitende provinciale begroting

Niet van toepassing.

Beleidsopgave: 8.2 Een opgavegestuurde, kwalitatief hoogstaande en dienstbare organisatie

Niet van toepassing.

Beleidsopgave: 8.3 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen

Niet van toepassing.

Programma 8 wat heeft het gekost

			1	2	3	4	3-4
	Beleidsopgave / Doelstelling	eco cat	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	verschil
Lasten							
	8.1 Een duurzaam sluitende provinciale begroting						
	8.1.01 Beheer van relevante provinciale deelnemingen						
		Inkoop	20.954	40.000	40.000	0	40.000
	totaal doelstelling		20.954	40.000	40.000	0	40.000
	8.1.02 Onvoorziene uitgaven						
		Onvoorzien/stelpost		500.000	25.000	0	25.000
	totaal doelstelling		0	500.000	25.000	0	25.000
	8.1.04 Rente						
		Adm. boekingen		0	0	1.353.000	-1.353.000
		Belastingen	14.669	0	0	0	0
		Inkoop		0	0	-9.462	9.462
		Rente	205	2.500	2.500	55	2.445
		Toev. voorziening	110.779	131.000	131.000	69.106	61.894
	totaal doelstelling		125.653	133.500	133.500	1.412.699	-1.279.199
	8.1.05 Uitkering Provinciefonds						
		Subsidie		0	100.000	100.000	0
	totaal doelstelling		0	0	100.000	100.000	0
	8.1.06 Vrije bestedingsruimte						
		Onvoorzien/stelpost		2.133.179	-834.333	0	-834.333
	totaal doelstelling		0	2.133.179	-834.333	0	-834.333
	totaal beleidsopgave		146.607	2.806.679	-535.833	1.512.699	-2.048.532
	8.2 Een opgavegestuurde, kwalitatief hoogstaande en dienstbare organisatie						
	8.2.01 Betrouwbaar en aantrekkelijk werkgeverschap						
		Inkoop	1.283.804	3.205.956	1.648.956	1.103.885	545.071
	totaal doelstelling		1.283.804	3.205.956	1.648.956	1.103.885	545.071
	8.2.03 De juiste mensen op de juiste plaats op het juiste moment						
		Inkoop	232.278	126.900	618.375	439.144	179.231
	totaal doelstelling		232.278	126.900	618.375	439.144	179.231
	8.2.04 Directe personele inzet						
		Inkoop	2.726.021	200.000	200.000	1.963.074	-1.763.074
		Lonen	23.227.343	25.868.658	23.142.736	21.672.117	1.470.619
	totaal doelstelling		25.953.364	26.068.658	23.342.736	23.635.191	-292.455
	8.2.05 Het zoveel mogelijk inzetten van duurzame facilitaire producten en diensten tegen acceptabele kosten						
		Inkoop	1.430.115	1.644.333	1.545.505	1.518.642	26.863
		Kapitaallasten	29.043	42.043	42.043	29.043	13.000
	totaal doelstelling		1.459.158	1.686.376	1.587.548	1.547.685	39.863
	8.2.06 Een financieel gezonde organisatie, die voldoet aan alle wettelijke eisen en gangbare opvattingen ten aanzien van financieel instrumentarium						
		Inkoop	-750.243	-1.160.041	2.568.583	268.083	2.300.500
		Subsidie		6.231	6.231	0	6.231
	totaal doelstelling		-750.243	-1.153.810	2.574.814	268.083	2.306.731

	8.2.07 Effectief en efficiënt inkoopbeleid en inkoopproces						
		Inkoop	20.313	15.300	15.300	19.602	-4.302
	totaal doelstelling		20.313	15.300	15.300	19.602	-4.302
	8.2.08 Het gebruik van duurzame gebouwen en terreinen en daarbij benodigde voorzieningen tegen acceptabele kosten						
		Belastingen	103.779	100.000	100.000	97.437	2.563
		Inkoop	917.666	1.128.034	1.302.418	993.367	309.051
		Kapitaallasten	1.370.849	1.361.104	1.361.104	1.361.104	0
		Toev. voorziening	577.793	577.793	542.797	402.242	140.555
	totaal doelstelling		2.970.088	3.166.931	3.306.319	2.854.150	452.169
	8.2.09 Informatiebeheer: het goed beheren en opslaan van documenten die behoren tot een dynamisch, semi-statisch of een statisch archief, ongeacht hun vorm						
		Inkoop	240.368	292.814	292.814	198.420	94.394
	totaal doelstelling		240.368	292.814	292.814	198.420	94.394
	8.2.10 Informatiemanagement: Een gedegen en veilige inrichting van de informatiehuishouding: digitale gegevens, applicaties, services en technische infrastructuur voor opslag en raadplegen van gegevens						
		Inkoop	2.641.151	2.760.451	2.770.451	2.959.791	-189.340
		Kapitaallasten	1.088.397	1.037.032	1.037.032	949.457	87.575
	totaal doelstelling		3.729.549	3.797.483	3.807.483	3.909.248	-101.765
	8.2.11 Inzet ondersteunend personeel						
		Inkoop	4.902.616	3.468.445	2.662.407	3.340.832	-678.425
		Lonen	12.434.958	13.838.151	17.141.073	16.051.833	1.089.240
	totaal doelstelling		17.337.574	17.306.596	19.803.480	19.392.665	410.815
	totaal beleidsopgave		52.476.253	54.513.204	56.997.825	53.368.072	3.629.753
	8.3 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen						
	8.3.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen						
		Adm. boekingen	282.169	85.956	383.391	383.391	0
		Bijdr. aan reserves	126.339.270	17.890.169	111.537.595	137.643.375	-26.105.780
	totaal doelstelling		126.621.439	17.976.125	111.920.986	138.026.766	-26.105.780
	totaal beleidsopgave		126.621.439	17.976.125	111.920.986	138.026.766	-26.105.780
	Totaal		179.244.299	75.296.008	168.382.978	192.907.538	-24.524.560
Baten							
	8.1 Een duurzaam sluitende provinciale begroting						
	8.1.01 Beheer van relevante provinciale deelnemingen						
		Dividend	-2.953.522	-2.563.124	-2.684.220	-2.942.391	258.171
	totaal doelstelling		-2.953.522	-2.563.124	-2.684.220	-2.942.391	258.171
	8.1.03 Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting						
		Opcenten MRB	-56.345.997	-55.885.000	-57.635.000	-57.727.460	92.460
	totaal doelstelling		-56.345.997	-55.885.000	-57.635.000	-57.727.460	92.460
	8.1.04 Rente						
		Ontv. bijdragen	-4.552.954	0	-30.763.015	-43.722.584	12.959.569
		Opbr. rente	-2.795.567	-2.672.821	-2.503.768	-2.678.661	174.893
	totaal doelstelling		-7.348.522	-2.672.821	-33.266.783	-46.401.245	13.134.462
	8.1.05 Uitkering Provinciefonds						
		Ontv.subsidies	-164.827.433	-140.279.090	-139.754.998	-142.561.833	2.806.835

	totaal doelstelling		-164.827.433	-140.279.090	-139.754.998	-142.561.833	2.806.835
	totaal beleidsopgave		-231.475.475	-201.400.035	-233.341.001	-249.632.930	16.291.929
	8.2 Een opgavegestuurde, kwalitatief hoogstaande en dienstbare organisatie						
	8.2.01 Betrouwbaar en aantrekkelijk werkgeverschap						
		Ontv. bijdragen	-38.958	-34.816	-6.500	-562	-5.938
	totaal doelstelling		-38.958	-34.816	-6.500	-562	-5.938
	8.2.04 Directe personele inzet						
		Ontv. bijdragen	-311.868	0	0	-463.232	463.232
	totaal doelstelling		-311.868	0	0	-463.232	463.232
	8.2.05 Het zoveel mogelijk inzetten van duurzame facilitaire producten en diensten tegen acceptabele kosten						
		Ontv. bijdragen	-828.781	-684.107	-216.007	-275.338	59.331
	totaal doelstelling		-828.781	-684.107	-216.007	-275.338	59.331
	8.2.06 Een financieel gezonde organisatie, die voldoet aan alle wettelijke eisen en gangbare opvattingen ten aanzien van financieel instrumentarium						
		Ontv. bijdragen	-639.174	-488.000	-6.000	0	-6.000
		Opbr. rente		0	0	0	0
	totaal doelstelling		-639.174	-488.000	-6.000	0	-6.000
	8.2.08 Het gebruik van duurzame gebouwen en terreinen en daarbij benodigde voorzieningen tegen acceptabele kosten						
		Ontv. bijdragen	-859.448	-872.682	-870.317	-875.399	5.082
	totaal doelstelling		-859.448	-872.682	-870.317	-875.399	5.082
	8.2.10 Informatiemanagement: Een gedegen en veilige inrichting van de informatiehuishouding: digitale gegevens, applicaties, services en technische infrastructuur voor opslag en raadplegen van gegevens						
		Ontv. bijdragen	-373.346	-278.036	-375.536	-419.340	43.804
	totaal doelstelling		-373.346	-278.036	-375.536	-419.340	43.804
	8.2.11 Inzet ondersteunend personeel						
		Adm. boekingen		0	-1.494.948	-2.114.086	619.138
		Ontv. bijdragen	-1.624.033	-664.579	-1.123.615	-2.101.279	977.664
	totaal doelstelling		-1.624.033	-664.579	-2.618.563	-4.215.365	1.596.802
	totaal beleidsopgave		-4.675.609	-3.022.220	-4.092.923	-6.249.236	2.156.313
	8.3 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen						
	8.3.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen						
		Bijdr. van reserves	-126.482.596	-55.196.171	-113.946.011	-118.294.768	4.348.757
	totaal doelstelling		-126.482.596	-55.196.171	-113.946.011	-118.294.768	4.348.757
	totaal beleidsopgave		-126.482.596	-55.196.171	-113.946.011	-118.294.768	4.348.757
	Totaal		-362.633.680	-259.618.426	-351.379.935	-374.176.934	22.796.999
Saldo			-183.389.381	-184.322.418	-182.996.957	-181.269.396	-1.727.561

Toelichting	
Saldo Programma	-1.727.561
Totaal verrekend met reserves lasten binnen product 8.4	-26.105.780
Totaal verrekend met reserves baten binnen product 8.4	4.348.757
Saldo Programma, zonder product reserves	**20.029.462**
Bestemming resultaat reserves bij programma	
Bijdrage aan Reserve Regio Specifiek Pakket	-1.500.000
Bijdrage van Reserve opvang revolverend financieren	372.500
Bijdrage van reserve uitvoering generatiepact	40.892
Bijdrage aan reserve Investeringen Verkeer en Vervoer	-14.120.763
Bijdrage aan de reserve Reserve persoonlijk ontwikkel budget (POB)	-283.771
Bijdrage van Risicoreserve	1.353.000
Totaal verrekend met reserves	-14.138.143
Resultaat programma na bestemming reserves	**5.891.319**

Toelichting op verschillen begroting en rekening

Lasten

Beleidsopgave: 8.1 Een duurzaam sluitende provinciale begroting

De totale afwijking betreft een nadeel van € 2.048.532,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

8.1.04 Rente
De overschrijding van € 61.894,-- betreft een rentetoevoeging aan de voorziening spaarhypotheken. Daarnaast hebben wij ter dekking van de waardevermindering van het aandelenpakket van de NOM een voorziening gevormd ter hoogte van € 1.353.000,--.

8.1.06 Vrije bestedingsruimte
De vrije bestedingsruimte is in 2018 gedaald van € 2.133.179,-- naar minus € 834.333,-- Dat komt doordat de saldi van de bestuursrapportages zijn verrekend met de vrije bestedingsruimte.

Beleidsopgave: 8.2 Een opgavegestuurde, kwalitatief hoogstaande en dienstbare organisatie

De totale afwijking betreft een voordeel van € 3.629.753,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

8.2.01 Betrouwbaar en aantrekkelijk werkgeverschap

Arbeidsvoorwaarden
Er zijn dit jaar weinig bijzonderheden geweest. Hierdoor is het budget voor € 75.527,-- niet besteed.

Doorlopende HRM
De reguliere kosten voor werving en selectie nemen af door frequenter gebruik van sociale media en Noorderlink in plaats van adverteren. De werving en selectie is meer in eigen beheer gedaan. Daarnaast zijn de vacatures in 2018 ook vaker intern ingevuld.
Ondanks het feit dat we naast de reguliere kosten voor werving en selectie ook de WNRA en de CAO hebben geïmplementeerd is € 116.669,-- niet besteed in 2018.

Organisatieontwikkeling
Op de post organisatieontwikkeling houden we dit jaar € 210.811,- over. Voorheen werden ook opleidingskosten uit het organisatieontwikkelingsbudget betaald.

Afwikkeling voorgaand boekjaar.
In 2018 heeft de afwikkeling plaatsgevonden van een aantal vastgelegde restant verplichtingen. De opschoning hiervan leverde een vrijval op van € 69.489,--

8.2.03 De juiste mensen op de juiste plaats op het juiste moment

Concernopleidingen
De post concern opleidingen wordt dit jaar € 123.610,-- overschreden. Dat laatste wordt onder andere veroorzaakt door de sterke afname van het centrale opleidingsbudget van € 352.100,-- naar € 118.400,-- als gevolg van de invoering van het persoonlijk ontwikkelbudget (POB). Daarnaast is het talentenprogramma dit jaar opgestart. Voorheen werden dit soort opleidingen ook wel uit het organisatieontwikkelingsbudget betaald.

Persoonlijk Ontwikkelbudget (POB)
Van het volledige budget (500.000 euro) is circa € 216.229,-- euro besteed voor het POB. Medewerkers en teammanagers hebben nog moeten wennen aan dit nieuwe type budget. Wat we zien is dat dit steeds vaker ingezet voor ontwikkelvragen. Alle aanvragen worden fiscaal getoetst. Het voordeel is € 283.771,-- en wordt gereserveerd.

8.2.04 Directe personele inzet
Een overzicht en toelichting op de loonkosten, inhuur (uitzendkrachten) en dekking van salarissen is opgenomen in hoofdstuk 3 van de Uitvoeringsinformatie bij de jaarrekening. De loon- en inhuurkosten worden in dezelfde verhouding als in de begroting gesplitst in loonkosten ondersteunend personeel (zie 9.2.11) en Loonkosten direct personeel. Op de toegerekende lasten deed zich een overschrijding voor van € 292.455,--. Die wordt gecompenseerd door extra baten (€ 463.232,--).

8.2.05 Het zoveel mogelijk inzetten van duurzame facilitaire producten en diensten tegen acceptabele kosten

Vergaderservice/Evenementen en BHV/Beveiliging
Het lijkt er op dat er structureel minder geld nodig is voor 'bewaking en beveiliging', daar staat tegenover dat er een structureel tekort lijkt te zijn op het budget 'vergaderservice en evenementen'. Het budget voor BHV is niet volledig benut, dit komt mede doordat er in 2018 geen ontruimingsoefening met externe opvang heeft plaatsgevonden.Per saldo bedraagt het voordeel op deze doelstelling € 39.862,--.

8.2.06 Een financieel gezonde organisatie, die voldoet aan alle wettelijke eisen en gangbare opvattingen ten aanzien van financieel instrumentarium

Financiële adviezen
In het beschikbare budget van € 318.369,-- is een eenmalig bedrag van € 250.000,-- begrepen voor de doorontwikkeling van de Planning en Control. Die doorontwikkeling is een proces van meerdere jaren. De planning van de doorontwikkeling is daarom over een aantal jaren uitgesmeerd. Dat is ook de reden waarom we ruim € 77.651,-- overhouden op dit budget. We stellen voor om € 75.000,-- van het overschot over te hevelen naar 2019

Stelpost Interbestuurlijk Programma
In de begroting hebben wij met ingang van 2018 vooralsnog middelen door middel van een stelpost van € 2.228.624,-- beschikbaar gehouden in het kader van het Interbestuurlijk Programma (IBP). In 2018 zijn deze middelen niet meer ingezet en kunnen daarom vrijvallen.

8.2.08 Het gebruik van duurzame gebouwen en terreinen en daarbij benodigde voorzieningen tegen acceptabele kosten

Voorziening meerjarenonderhoud provinciehuis
In het meerjarenonderhoudsplan (MJOP) van het provinciehuis die eind 2017 is opgesteld is een fout geconstateerd waarbij voor 2018 te hoge uitgaven voor het groot onderhoud van de gevelbekleding was geraamd. Dit hebben we gecorrigeerd door een lagere toevoeging van € 140.555,-- aan de voorziening te doen in 2018, omdat het saldo van de voorziening op het juiste niveau moet zijn.

Dagelijks onderhoud provinciehuis en Drents Museum
Het meerjarenonderhoudsplan (MJOP) voor het provinciehuis en voor het Drents Museum hebben in 2018 een aanzienlijke update gehad. Hierdoor is er bij beide gebouwen op de post 'dagelijks onderhoud algemeen' € 311.614,-- minder uitgegeven dan begroot. Het MJOP wordt in 2019 geactualiseerd.

8.2.09 Informatiebeheer: het goed beheren en opslaan van documenten die behoren tot een dynamisch, semi-statisch of een statisch archief, ongeacht hun vorm

Documentverwerking (post)
Er is een duidelijke trend te zien in een terugloop van de uitgaande fysieke post, als gevolg hiervan dalen de kosten voor de verwerking van documenten (post). De onderbesteding bedroeg € 94.394,--.

8.2.10 Informatiemanagement: Een gedegen en veilige inrichting van de informatiehuishouding: digitale gegevens, applicaties, services en technische infrastructuur voor opslag en raadplegen van gegevens

Informatiemanagement
De overschrijding van ruim € 101.765,-- betreft voornamelijk de inhuur voor doorontwikkeling van generieke componenten inzake (de dienstverlening aan) Prolander.

8.2.11 Inzet ondersteunend personeel
Op deze doelstelling is in totaal een voordeel op te tekenen van € 410.814,--
De grootste posten die deel uitmaken van de dit bedrag zijn:

Lonen en inhuur
Een overzicht en toelichting op de loonkosten, inhuur (w.o. uitzendkrachten) en dekking van salarissen is opgenomen in hoofdstuk 3 van de Uitvoeringsinformatie bij de jaarrekening. De loon- en inhuurkosten worden in dezelfde verhouding als in de begroting gesplitst in loonkosten ondersteunend personeel en Loonkosten direct personeel (zie 8.2.04). Op de toegerekende lasten deed zich een overschrijding voor van € 1.174.298,--. Dit wordt gedekt door extra inkomsten.

Frictiekosten LSM
Aan het begin van de huidige bestuursperiode is een afspraak gemaakt over de organisatieontwikkeling, vergroening, complexe p-dossiers en dergelijke. Deze acties zijn in de loop van deze bestuursperiode ingevuld maar zijn nog niet volledig afgerond. Voor deze actie is o.a. dit incidentele frictiebudget beschikbaar gesteld. In 2018 bedroeg dit budget € 1.011.209,--. Hiervan is € 542.214,-- besteed. Voor 2019 is nog € 625.000 geraamd. Omdat de organisatieontwikkeling nog gaande is en daaruit ook nog frictiekosten volgen, wordt voorgesteld om het restantbudget van € 468.995,-- over te hevelen naar 2019.

Kosten bedrijfsvoering.
In 2016 zijn de bedrijfsvoeringsbudgetten, reis- en verblijfkosten, telefonie, kopieer- en drukwerk, bibliotheekkosten, restauratieve voorzieningen en overige bedrijfsvoering kosten samengevoegd tot het budget bedrijfsvoering kosten. In 2018 zijn om reden van efficiency een aantal budgetten gecentraliseerd. De systematiek van doorbelasting van kosten kantine, drukwerk, autohuur ed. van de facilitaire team(s) aan de gebruikende teams, is toen beëindigd. De resterende decentrale budgetten voor bedrijfsvoering zijn nu met € 95.245,-- overschreden. Uit een interne evaluatie blijkt dat er een grote druk op deze budgetten is, maar dat er ook discussie kan zijn welke kosten ten laste van het (resterende) budget voor bedrijfskosten kan worden gebracht. Wij zullen dit intern verder evalueren.

WW-uitkeringen en WGA.
Van dit budget is € 44.700,-- over. In 2018 waren er 2 WW en 3 WGA-uitkeringen lopend. Er zijn dit jaar geen nieuwe WW-uitkeringen toegekend. Er is één nieuwe WGA-uitkering toegekend per 1-1-2019. Omdat in de cao het principe ‘vast werk door vaste mensen’ is opgenomen, heeft dit tot gevolg dat de inhuur afneemt en meer medewerkers een aanstelling bij de provincie Drenthe krijgen. De provincie is eigen risicodrager voor de WW en WGA (instroom WIA na 2 ziektejaren). Het budget voor WW en WGA bedraagt momenteel € 200.000,-. WW en WGA lasten laten zich moeilijk voorspellen. De gemiddelde WW lasten voor een medewerker met fulltime aanstelling bedraagt ongeveer € 66.000,- per jaar. Doordat meer medewerkers een aanstelling bij de provincie krijgen, neemt het risico op WW en WGA uitkeringen toe. Wij kunnen ons voorstellen dat het budget in de toekomst moet worden verhoogd naar bv. € 300.000,- in 2020. Wij zullen dit verder monitoren.

Overige goederen en diensten.
Betreft een sluitpost uit hoofde van de regels voor begroten en verantwoorden (BBV). Het is de correctie (ad € 921.263,--) op de lasten wegens inhuur tlv. projecten op ondersteunende processen (PIOAFA). Zowel de realisatie inhuur tlv. projecten als de correctiepost waren niet begroot.

Beleidsopgave: 8.3 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen

De totale afwijking betreft een nadeel van € 26.105.780,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

De totale overschrijding van de lasten binnen dit product betreffen de niet begrote verrekeningen met reserves, zoals hieronder aangegeven. Het betreft verrekeningen die apart zullen worden voorgelegd ter besluitvorming aan Provinciale Staten. Zie voor toelichtingen de afzonderlijke programma's, dan

wel de toelichtingen op de stand en verloop van reserves in de paragraaf I.2.8 Reserves en voorzieningen.

Mutaties reserves	Begrote toevoeging	Werkelijk toevoeging	Voordeel/ Nadeel	Verschil	
Bijdrage aan de reserve voor algemene doeleinden	529.165	529.165			
Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt	248.465	248.465			
Bijdrage aan saldireserve	18.408.460	18.408.460			
Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur	400.000	400.000			
Bijdrage aan reserve Investeringen Verkeer en Vervoer	2.989.080	17.926.320	N	-14.937.240	t.g.v. onderbesteding programma's 3 en 8
Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG	1.663.137	1.830.075	N	-166.938	t.g.v. onderbesteding progamma 7
Bijdrage aan Reserve Regio Specifiek Pakket	23.004.932	28.502.402	N	-5.497.470	t.g.v. onderbesteding programma's 3 en 8
Bijdrage aan Financieringsreserve	32.280.000	32.280.000			
Bijdrage aan reserve vitaal platteland	1.889.392	2.159.517	N	-270.125	t.g.v. onderbesteding progamma 7
Bijdrage aan Cofinancieringsreserve Europa	2.690.032	4.620.705	N	-1.930.673	t.g.v. onderbesteding progamma 1
Bijdrage aan Reserve opvang revolverend financieren	6.107.192	6.107.192			
Bijdrage aan reserve natuurbeleid	8.493.778	8.493.778			
Bijdrage aan Reserve investeringsagenda	6.400.000	6.400.000			
Bijdrage aan Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen	2.142.328	2.552.092	N	-409.764	t.g.v. onderbesteding progamma 3
Bijdrage aan Egalisatiereserve voormalige BDU verkeer en vervoer	2.663.634	5.273.433	N	-2.609.799	t.g.v. onderbesteding progamma 3
Bijdrage aan reserve uitvoering generatiepact	1.628.000	1.628.000			
Bijdrage aan de reserve Reserve persoonlijk ontwikkel budget (POB)	0	283.771	N	-283.771	t.g.v. onderbesteding progamma 8
Inflatiecorrectie RSP (IBOI)	383.391	383.391			
	111.920.986	**138.026.766**		**-26.105.780**	

Baten

Beleidsopgave: 8.1 Een duurzaam sluitende provinciale begroting

De totale afwijking betreft een voordeel van € 16.291.929,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

8.1.01 Beheer van relevante provinciale deelnemingen
De dividendopbrengst van Enexis NV valt over 2018 hoger uit dan geraamd omdat er nog een suppletie-uitkering is ontvangen vanwege de aflossing van de zogenoemde EDON-lening. De suppletie-uitkering is een tijdelijke uitkering en deze wordt daarom niet (structureel) geraamd. Het gerealiseerde voordeel m.b.t. deelnemingen bedraagt € 258.171,--.

8.1.03 Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting
In 2018 is € 92.460,-- meer aan opcenten motorrtijuigenbelasting ontvangen dan geraamd. Dat komt wederom door een stijging van het aantal belastbare voertuigen en een verschuiving van lichtere naar zwaardere gewichtsklassen.

8.1.04 Rente
Op deze post is de voorziening van de lening en rente aan Stichting Energie Challenges verantwoord. Deze lening is volledig voorzien omdat de stichting niet aan haar rente en aflossingsverplichting kon voldoen. Daarnaast zijn 2 termijnen van de lening aan Lammerts Hartlief ad. € 28.572,-- in het kader

van het voorzichtigheidsprincipe voorzien. Dit leidt tot een nadeel van € 401.072,--. Aan rente is € 192.333,-- meer ontvangen dan begroot.

Daarnaast is een niet begroot voordeel ontstaan van € 13.354.982,-- door een correctie op de bijdragen vanuit de provinciale BDU verkeer en vervoer regeling aan de eigen provinciale investeringsprojecten. Het gaat hierbij om een correctie op eigen bijdragen over 2016 en eerder. Deze bijdragen zijn afgestemd met het Verkeers- en vervoersberaad Drenthe en mogen volgens de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) vanaf 2017 niet meer in mindering gebracht worden op het te activeren actief. Wel is het mogelijk deze bijdragen te storten in de Reserve verkeer en vervoer en dan vervolgens deze stortingen te gebruiken ter dekking van de hogere kapitaallasten die het gevolg zijn van het niet meer mogen opnemen van de eigen bijdragen aan investeringsprojecten. De extra baten worden dan ook gebruikt ter dekking van de niet begrote toevoeging aan de Reserve verkeer en vervoer.

8.1.05 Uitkering Provinciefonds
Het verschil tussen de realisatie over 2018 en de Begroting 2018 na wijziging valt te verklaren uit een lagere algemene uitkering van € 311.867,--, een afrekening over 2017 van 87.100,-- (voordeel) en hogere/nieuwe decentralisatie-uitkeringen (DU) in 2018 van in totaal € 3.031.600,-- (bestaande uit € 10.000,-- DU Erfgoed en ruimte, € 376.000,-- DU Hydrologische maatregelen, € 1.000.000,--- DU Dutch Techzone Bedrijvenregeling MKB, € 1.500.000,-- DU Dutch Techzone, € 100.000,-- DU Aanpak problematiek vakantieparken en € 45.000,-- DU Techniekpact.
Voor de genoemde decentralisatie-uitkeringen, met uitzondering van de uitkering voor het project Techniekpact, geldt, dat dit geld kon niet meer worden ingezet in 2018. Daarbij geldt voor de DU Dutch Techzone REP, dat het bedrag van € 1.500.000,-- gestort wordt in de Reserve RSP.

Beleidsopgave: 8.2 Een opgavegestuurde, kwalitatief hoogstaande en dienstbare organisatie

De totale afwijking betreft een voordeel van € 2.156.313,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

8.2.04 Directe personele inzet
Een overzicht en toelichting op de loonkosten, inhuur (uitzendkrachten) en dekking van salarissen is opgenomen in hoofdstuk 3 van de uitvoeringsinformatie. De loon/inhuur en dekking worden in de zelfde verhouding als in de begroting gesplitst in loonkosten ondersteunend personeel (zie 8.2.11) en Loonkosten direct personeel. Op de toegerekende dekking salarissen en inhuur wegens directe inZet op taakvelden uit het BBV (beleidsonderdelen) deed zich een voordeel voor van € 463.232,--. betreft een voordeel op de toerekening van loonkosten naar investeringsprojecten, niet geraamde detacheringsinkomsten en overige bijdragen (oa. wegens DVO's).

8.2.05 Het zoveel mogelijk inzetten van duurzame facilitaire producten en diensten tegen acceptabele kosten
Het gerealiseerde voordeel van € 59.331,-- betreft voornamelijk hogere doorbelaste kosten van catering van € 48.355,--.

8.2.11 Inzet ondersteunend personeel
Een overzicht en toelichting op de loonkosten, inhuur (uitzendkrachten) en dekking van salarissen is opgenomen in hoofdstuk 3 van de uitvoeringsinformatie. De loon/inhuur en dekking worden in dezelfde verhouding als in de begroting gesplitst in Loonkosten ondersteunend personeel en Loonkosten direct personeel (8.2.04). Op de toegerekende dekking salarissen en inhuur aan ondersteunende processen, deed zich een voordeel voor van € 1.596.802,--. Het betreft een voordeel

op de toerekening van loonkosten naar investeringsprojecten, niet geraamde detacheringsinkomsten en overige bijdragen (o.a. wegens DVO's).

Beleidsopgave: 8.3 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen

De totale afwijking betreft een voordeel van € 4.348.757,--.
De voornaamste afwijkingen betreffen:

De totale onderschrijding van de baten binnen dit product betreffen de niet begrote verrekeningen met reserves, zoals hieronder aangegeven. Het betreft verrekeningen die apart zullen worden voorgelegd ter besluitvorming aan Provinciale Staten. Zie voor toelichtingen de afzonderlijke programma's, dan wel de toelichtingen op de stand en verloop van reserves in de paragraaf I.2.8 Reserves en voorzieningen.

Mutaties reserves	Begrote onttrekking	Werkelijk onttrekking	Voordeel/Nadeel	Verschil	
Bijdrage van reserve voor algemene doeleinden	2.125.000	2.125.000			
Bijdrage van reserve versterking economisch structuur	1.700.000	3.190.247	V	-1.490.247	t.g.v. overbesteding progamma 2.
Bijdrage van de saldireserve	14.483.467	14.483.467			
Bijdrage van Reserve Regio Specifiek Pakket	28.882.779	28.882.779			
Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt	634.500	634.500			
Bijdrage van reserve Investeringen verkeer en vervoer	750.838	750.838			
Bijdrage van Risicoreserve	1.000.000	2.353.000	V	-1.353.000	t.g.v. overbesteding progamma 8.
Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG	2.377.367	2.377.367			
Bijdrage van Financieringsreserve	9.600.000	9.600.000			
Bijdrage van reserve vitaal platteland	2.840.653	2.840.653			
Bijdrage van Cofinancieringsreserve Europa	7.431.900	7.431.900			
Bijdrage van Reserve opvang revolverend financieren	0	372.500	V	-372.500	t.g.v. overbesteding progamma 8.
Bijdrage van reserve natuurbeleid	9.870.213	10.940.521	V	-1.070.308	t.g.v. overbesteding progamma 7.
Bijdrage van Reserve investeringsagenda	21.820.000	21.820.000			
Bijdrage van Egalisatiereserve voormalige BDU verkeer en vervoer	5.387.445	5.387.445			
Bijdrage van Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen	1.936.849	1.936.849			
Bijdrage van Reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde	2.785.000	2.806.811	V	-21.811	t.g.v. overbesteding progamma 2.
Bijdrage van reserve uitvoering generatiepact	320.000	360.892	V	-40.892	
	113.946.011	**118.294.768**		**-4.348.757**	

I.2 Paragrafen

I.2.1 Lokale heffingen

Inleiding

Met lokale heffingen creëren wij de mogelijkheid aanvullend (op onder meer de uitkering uit het provinciefonds) collectieve voorzieningen, zoals deze in de verschillende programma's zijn opgenomen, te financieren. Bij het heffen gaan wij zoveel mogelijk uit van het profijtbeginsel. Het profijtbeginsel is gebaseerd op de gedachte dat burgers en bedrijven moeten bijdragen in de kosten van de door de overheid voortgebrachte voorzieningen naar de mate van het profijt dat zij van die voorzieningen hebben. Het profijtbeginsel manifesteert zich met name bij heffingen. Bij belastingen is geen sprake van een specifieke "tegenprestatie".
Deze paragraaf geeft de door Provinciale Staten vastgestelde beleidslijnen en te realiseren belastingopbrengsten weer. Bij het heffen houden wij rekening met interne en externe kaders en wet- en regelgeving, waaronder verschillende artikelen uit de Provinciewet. Daaruit komt het volgende naar voren:

Lastendruk
De provinciale heffingen bepalen, zij het in geringe mate, de collectieve lastendruk en zijn dus mede bepalend voor de omvang van het besteedbaar inkomen. Wettelijk mag het bedrag van een provinciale belasting niet afhankelijk worden gesteld van het inkomen, de winst of het vermogen. De opcentenheffing heeft nauwelijks tot geen relatie met sociale aspecten en armoedebeleid.

Lokale heffingen moeten overheidsoptreden legitimeren
Wat krijgt de burger terug voor de betaling aan de provincie? Wij streven naar evenwicht tussen het ervaren van overheidsoptreden en de hoogte van het te betalen bedrag. In de Provinciewet staat dat provinciale opcenten tot een bepaalde limiet geheven mogen worden en dat leges maximaal kostendekkend mogen zijn. De opbrengsten van de heffingen zijn bij speciale wetten aan limieten gebonden. Bij overtreding van de regels kan de rechter de desbetreffende heffingsverordening onverbindend verklaren.

Grondwaterheffing

Op grond van het bepaalde in artikel 7.7 van de Waterwet hebben Provinciale Staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het onttrekken van grondwater. De regels die de provincie hanteert bij de grondwaterheffing zijn neergelegd in de grondwaterheffingsverordening.
Op grond van het bepaalde in artikel 6.4 van de Waterwet is het verboden om zonder vergunning van gedeputeerde staten grondwater te onttrekken of water te infiltreren:
1. Ten behoeve van industriële toepassingen, indien de te onttrekken hoeveelheid meer dan 150.000 m3 per jaar bedraagt;
2. Ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening of een bodemenergiesysteem.

De regels die de provincie hanteert voor bovengenoemde onttrekkingen zijn vastgelegd in de Provinciale omgevingsverordening (POV) Drenthe. De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de grondwaterheffing zijn limitatief in de Waterwet opgenomen.
Kosten die op grond van de Waterwet onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:
1. Maatregelen, direct verband houdende met het voorkomen en tegengaan van de nadelige gevolgen van het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water;
2. Voor het grondwaterbeleid noodzakelijke onderzoekingen;
3. Het houden van een register voor het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water;
4. Vergoeding ingevolge artikel 7.14, eerste lid, van schade, voortvloeiend uit de uitvoering van artikel 6.4;

5. In verband met de uitvoering van artikel 7.19.

Inkomsten
De belasting wordt geheven naar de onttrokken hoeveelheid grondwater gemeten in kubieke meters. Indien op grond van de vergunningvoorschriften water wordt geïnfiltreerd, wordt op aanvraag van de belastingplichtige het aantal kubieke meters geïnfiltreerd water in mindering gebracht op de voor de belasting te hanteren onttrokken hoeveelheid grondwater.
De hoogte van de heffing is vastgesteld door Provinciale Staten. Voor 2017 gold een tarief van € 1,115 per 100 m3 onttrokken hoeveelheid grondwater. De te betalen heffing mag naar beneden afgerond worden op hele euro's.
De belasting wordt verschuldigd op het moment waarop het grondwater wordt onttrokken en moet op aangifte worden voldaan.
Het tarief per 100 m3 onttrokken grondwater bedroeg in 2018 € 1,115 (2017: € 1,115). Begroot was een bedrag van € 700.000,--. De opbrengst van de aangifte grondwaterheffing is € 787.671,--.

Kwijtscheldingsbeleid
Bij invordering van de grondwaterbelasting wordt geen kwijtschelding verleend.

Heffing ontgrondingen

Op grond van artikel 21f van de Ontgrondingenwet hebben Provinciale Staten een heffing ingesteld op het ontgronden van stoffen. De regels die de provincie hanteert bij de ontgrondingenheffing zijn vastgelegd in de Belastingverordening Drenthe 2017 en de Ontgrondingenwet. De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de ontgrondingenheffing zijn limitatief in de Ontgrondingenwet opgenomen.

Kosten die onder de heffing zijn gebracht
Op grond van de Belastingverordening Drenthe 2017 wordt een heffing in rekening gebracht voor kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26 van de Ontgrondingenwet. Het provinciale tarief daarvoor bedraagt € 0,45 per 100 m^3 hoeveelheid stoffen.

Inkomsten
De heffingsplicht rust op alle houders van vergunningen, behalve als het vergunningen betreft die gelden voor minder dan 10.000 m^3 vaste stoffen.
De belastingschuld ontstaat op het tijdstip dat de vergunning is verleend en wordt door middel van aanslag opgelegd.

Teruggaaf
Indien een vergunning wordt vernietigd of ingetrokken dan wel gewijzigd, vindt teruggaaf van de heffing plaats. Geen teruggaaf vindt plaats over de hoeveelheid stoffen die al is gewonnen. Teruggaaf blijft ook achterwege indien het bedrag dat moet worden teruggegeven minder bedraagt dan het in artikel 21f van de Ontgrondingenwet genoemde bedrag van € 250,--.

Kwijtscheldingsbeleid
Bij de invordering van de ontgrondingenheffing wordt geen kwijtschelding verleend.

In 2018 is via deze heffing voor zeven ontgrondingen in totaal € 15.188,-- aan inkomsten gerealiseerd.

Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven ter zake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De aanvrager van de dienst, dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend, is het legestarief verschuldigd.
In de provinciale Legesverordening zijn de tarieven opgenomen die verschuldigd zijn voor het in behandeling nemen van een te verstrekken dienst.

Geraamde en gerealiseerde inkomsten
Voor 2018 waren de leges begroot op € 474.000,-- en is € 386.704,-- gerealiseerd. Dit is met inbegrip van de bouwleges en de leges voor luchtvaart, die rechtstreeks door de RUD zijn ontvangen.
De gemiddelde legesopbrengsten over de laatste 4 jaar waren € 230.610,--.
De begrote leges vormen slechts een indicatie. De realisatie is afhankelijk van de werkelijke aanvragen.

Budgetomschrijving	Rubrieknummer	Begroot 2018	Realisatie 2018	Realisatie 2017	Realisatie 2016	Realisatie 2015	Gemiddelde laatste 4 jaar
Leges e.a. rechten WABO (RUD)	1. Omgevingsvergunning	€ 225.000	€ 153.993	€ 591	€ 0	€ 576	€ 38.790
Uitvoering NB-wet (aandeel VTH)	2. Natuurbeschermingswet 1998	€ 185.500	€ 116.148	€ 113.746	€ 85.418	€ 212.102	€ 131.854
Leges e.a. rechten ontgrondingen	3. Ontgrondingen	€ 30.000	€ 87.924	€ 8.069	€ 8.145	€ 44.655	€ 37.198
Leges e.a. rechten Waterwet	4. Waterwet	€ 10.000	€ 6.720	€ 0	€ 7.443	€ 109	€ 3.568
Leges e.a. rechten VR/RVV	5. Verkeer en vervoer RVV	€ 17.500	€ 11.855	€ 9.850	€ 9.755	€ 10.641	€ 10.525
Leges e.a. rechten POV	5. Verkeer en vervoer POV	€ 5.000	€ 9.424	€ 6.645	€ 7.548	€ 6.833	€ 7.613
Leges e.a. rechten Drentse vaarwegen	5. Verkeer en vervoer Scheepvaart/Binnenvaart	€ 1.000	€ 0	€ 436	€ 656	€ 2.519	€ 903
Diversen	6 Diversen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Leges Wet Luchtvaart (RUD)	7. Luchtvaart	€ 0	€ 640	€ 0	€ 0	€ 0	€ 160
		€ 474.000	**€ 386.704**	**€ 139.337**	**€ 118.965**	**€ 277.435**	**€ 230.610**

Nazorgheffing stortplaatsen

De provincie is op grond van de Wet milieubeheer (Wm) verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van stortplaatsen waar op of na 1 september 1996 nog afval is gestort. De provincie Drenthe draagt deze verantwoordelijkheid voor twee stortplaatsen. Dit zijn de Stortplaats Meisner Noord-Drenthe BV te Ubbena (in eigendom bij SITA Holding) en Attero Noord BV stortplaats te Wijster. Het doel van de nazorgregeling in de Wm is om zeker te stellen dat bestaande en nieuwe stortplaatsen, die voldoen aan de eisen van het Stortbesluit bodembescherming, ook na sluiting tot in lengte van jaren aan hetzelfde beschermingsniveau blijven voldoen, zodat zij geen risico voor verontreiniging van de bodem vormen. Financiering van de desbetreffende nazorg vindt plaats door middel van een door PS ingestelde heffing die de provincie gedurende de exploitatiefase van de stortplaatsen aan de exploitanten oplegt. Deze heffing wordt vastgesteld aan de hand van het doelvermogen dat op grond van een door de exploitanten ingediend nazorgplan wordt berekend. Beoordeling van nazorgplannen en berekening van het doelvermogen vindt plaats aan de hand van in IPO-verband opgestelde modellen en checklisten.

Beleid
Het provinciale beleid is erop gericht de heffing toereikend te laten zijn om de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen te bekostigen. Het tarief voor 2018 wordt via de verordening nazorgheffing

stortplaatsen provincie Drenthe bepaald aan de hand van de vastgestelde jaarrekening van het Nazorgfonds provincie Drenthe 2018.

Inkomsten
In 2018 is aan Attero Noord geen nazorgheffing opgelegd omdat het fondsvermogen per 31 december 2017 minder dan 10% afweek van de netto contante waarde van het doelvermogen. Als de vastgestelde jaarrekening 2018 van het Nazorgfonds uitwijst dat het fondsvermogen meer dan 10% afwijkt van de netto contante waarde van het doelvermogen dan wordt over 2018, in 2019, een heffing opgelegd.
Stortplaats Meisner is in 2013 gesloten. Nu de stortplaats is gesloten, kan geen heffing meer opgelegd worden.

Kwijtscheldingsbeleid
Bij de invordering van de heffing wordt geen kwijtschelding verleend.

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting (MRB). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst.

Geraamde en gerealiseerde inkomsten
De opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing. Deze belasting is voor de provincies een algemeen dekkingsmiddel. Het tarief wordt gebaseerd op het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Provinciale Staten stellen het opcententarief jaarlijks vast en hebben het per 1 januari 2018 vastgesteld op 92,0.
In 2018 is er ten opzichte van de raming € 92.460,-- meer aan opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting gerealiseerd dan geraamd. Hieronder zijn raming en realisatie tegenover elkaar gezet.

Raming 2018	€ 57.635.000
Realisatie 2018	€ 57.727.460
Verschil	€ 92.460

Het totaal van het wagenpark dat deel uitmaakt van de grondslag voor de berekening van de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting bedroeg op 31 december 2017 242.845. Voor de berekening van de opbrengst voor 2018 is uitgegaan van een groei van 0,5%.
De hogere opbrengst komt door een hogere stijging van de omvang van het wagenpark en een verschuiving van lichte naar zwaardere gewichtsklassen.

Kwijtscheldingsbeleid
Voor bezwaar, beroep en eventuele vrijstellingen is de Rijksbelastingdienst verantwoordelijk.

Samenvatting

Voor 2018 bedragen de lokale heffingen in totaal:		
Belastingen	Opcenten	€ 57.727.460
Heffingen	Grondwater	€ 787.671
	Nazorgheffing gesloten stortplaatsen	€ 0
	Ontgrondingen	€ 15.188

Rechten	Leges	€ 386.704
Totaal		€ 58.917.023

Lokale lastendruk

Onder lokale lastendruk wordt verstaan hoe de lokale lastendruk zich verhoudt tot de landelijke lastendruk. Hierbij is voornamelijk de hoogte van de opcentenheffing motorrijtuigenbelasting van toepassing. Zoals eerder vermeld stelt het Rijk jaarlijks het maximale niveau van opcentenheffing vast.

Ontwikkeling opcenten motorrijtuigenbelasting in de jaren 2014-2018

	2014	2015	2016	2017	2018
provincie Drenthe	88,3	90,3	92,0	92,0	92,0
landelijk gemiddelde	81,3	82,2	80,4	80,5	80,5
provincie Drenthe als % van landelijk gemiddelde	108,6	109,9	114,4	114,3	114,3
wettelijk maximum	109,1	110,1	110,6	111,0	111,8
provincie Drenthe als % van wettelijk maximum	80,9	82	83,1	82,8	82,3

Overzicht tarieven 2018 opcenten op de MRB

Zuid-Holland	90,4
Friesland	70,0
Drenthe	92,0
Gelderland	89,2
Groningen	89,3
Overijssel	79,9
Zeeland	82,3
Limburg	77,9
Flevoland	79,0
Noord-Brabant	76,1
Utrecht	72,6
Noord-Holland	67,9

Belastingverordening Drenthe 2018 Bijlage 1, tarieventabel Leges		Kosten obv aantallen x tarief						Opbrengsten obv aantal x tarief				Baten in begroting 2018	Baten realisatie 2018
Hoofdstuk	**Omschrijving**	**Aantal**	**Tijd in min**	**(uur) Tarief**	**Personele kst**	**Overhead**	**Totale kst**	**Aantal**	**Tarief**	**Baten**	**Dekkings%**		
1 t/m 1.16	**Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht aanvragen Omgevingsvergunning**											**225.000**	**153.993**
	Kostendekking is 100%. Inliggende gemeenten factureren 70% van de lasten, de RUD 30% van de lasten	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	153.993	n.v.t.	n.v.t.	153.993	100%		
2	**Wet natuurbescherming**											**185.500**	**116.148**
2.1	**Vergunningen op grond van de wet Natuurbescherming**												
2.1.1	Het in behandeling nemen van een aanvraag van een vergunning voor het realiseren van projecten of andere handelingen met gevolgen voor habitats en soorten in een door de minister aangewezen gebied als bedoeld in artikel 2.7, lid 2 Wet natuurbescherming (vm artikel 19d, lid 1 Nbw 1998	71	900	48	51.120	25.560	76.680	71	760	49.310	64%		
2.2	**Ontheffingen op grond van de Wet natuurbescherming**												
2.2.1	Het in behandeling nemen van een aanvraag voor een ontheffing als bedoeld in artikel 3.3, eerste en tweede lid, artikel 3.8, eerste lid of artikel 3.10, tweede lid Wet natuurbescherming, indien de ontheffing wordt verleend met het oog op andere belangen dan de belangen genoemd in de artikelen 3.3, lid 4 sub b onder 3 jo. 3.8, lid 5, sub b onder 2 jo. 3.10 lid 2 sub b Wet natuurbescherming	37	2.160	48	63.936	31.968	95.904	37	1.728	63.072	66%		
2.2.2.1	In afwijking van artikel 2.2.1 bedraagt het tarief voor het in behandeling nemen van een ontheffing:												
2.2.2.2	in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen van particulieren, die niet handelen in het kader van beroep of bedrijf	0	2.160	48	0	0	0	0	310	0	0%		
2.2.2.3	voor de opvang van inheemse soorten	1	2.160	48	1.728	864	2.592	1	310	310	12%		
2.2.3	In afwijking van een vergunning als bedoeld onder artikel 2.2.1, artikel 2.2.2.2 en artikel 2.2.2.3 bedraagt het tarief voor een wijziging:												
2.2.3.1	van de tenaamstelling of de verlenging van de tijdsduur van een ontheffing	0	240	48	0	0	0	0	310	0	0%		
2.2.3.2	van een ontheffing voor zover het een ondergeschikt belang betreft (niet inhoudelijke wijziging)	0	480	48	0	0	0	0	500	0	0%		
2.2.4	Ontheffing herplantplicht, artikel 4.5 lid 1 Wnb t.b.v. herplant op andere grond indien deze voldoet aan bij provinciale verordening gestelde regels	6	720	48	3.456	1.728	5.184	6	576	3.456	67%		

2.2.5	Ontheffing herplantplicht, artikel 4.5 lid 1 Wnb t.b.v. herplant op andere grond indien deze niet voldoet aan bij provinciale verordening gestelde regels	0	1.200	48	0	0	0	0	1.120	0	0%		
2.3	**Faunafonds**												
2.3.1	Faunafonds, aanvraag verlening tegemoetkoming			300					300		0%		
3	**Ontgrondingenwet**											**30.000**	**87.924**
3.1	**In behandeling nemen van een aanvraag ogv artikel 3 Ontgrondingenwet:**												
3.1.1	Ontgronding waarbij bodemspecie wordt verkregen € 405, vermeerderd met:	4	4.800	48	15.360	7.680	23.040	4	310				
3.1.2	voor de eerste 50.000 m3, per 100 m3			12					12				
3.1.3	voor de volgende 50.000 m3, per 100 m3			9					9				
3.1.4	voor de volgende 100.000 m3, per 100 m3			6					6				
3.1.5	voor de volgende 300.000 m3,per 100 m3			3					3				
3.1.6	voor de volgende 500.000 m3, per 100 m3			2					2				
3.1.7	voor de resterende hoeveelheid, per 1000 m3			9					9				
3.1.1 t/m 3.1.7	Baten 2018									87.304	379%		
3.2.	**Tarief voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot**												
3.2.1	Wijziging van een vergunning als bedoeld onder 3.1. voor vergroting ontgronding/hoeveelheid (zie tariefiëring 3.1.)												
3.2.2	Wijziging van een vergunning als bedoeld onder 3.1. voor tijdsduur	2	480	48	768	384	1.152	2	310	620	54%		
3.2.3.1	Andere wijzigingen van een vergunning als bedoeld onder 4.1.: wijziging tenaamstelling	0	240	48	0	0	0	0	310	0	0%		
3.2.3.2	Andere wijzigingen van een vergunning als bedoeld onder 4.1.: andere wijzigingen (vaak inhoudelijk)	0	1.500	48	0	0	0	0	1.200	0	0%		
4	**Grondwater**											**10.000**	**6.720**
4.1.	**Tarief in behandeling nemen aanvraag vergunning onttrekken grondwater, artikel 6.4 Waterwet**												
4.1.1.	per 1.000 m3							1.400	4,80	6.720			
4.1.2.	met een aanvangstarief van minimaal	1	2.160	48	1.728	864	2.592	0	311	0	259%		
4.2.	Wijziging van een vergunning genoemd onder 5.1 bij ongewijzigde hoeveelheid: 75% van het onder 5.1. berekende bedrag	0	2.160	48	0	0	0	0	1.120	0	0%		

4.3.	Tarief in behandeling nemen aanvraag vergunning WKO, als bedoeld in artikel 6.4 Waterwet								4,80				
4.3.1.	per 1.000 m3	0	0	48	0	0	0	0	1.120	0	0%		
4.3.2	met een aanvangstarief van minimaal	0	2.160	48	0	0	0	0	1.120	0	0%		
4.4.	Wijziging van een vergunning genoemd onder 5.2 bij ongewijzigde hoeveelheid: 75% van het onder 5.2. berekende bedrag	0	2.160	48	0	0	0	0	1.120	0	0%		
4.1 t/m 4.4	Baten 2018									6.720			
5	**Verkeer en vervoer, wegen en waterwegen**											**23.500**	**21.279**
5.1.1	Ontheffing art 87 Reglement verkeesregels en verkeerstekens	0	180	48	0	0	0	0	60	0	0%		
5.1.2	Ontheffing artikel 9.1 Regeling Voertuigen	39	180	48	5.616	2.808	8.424	39	60	2.340	28%		
	Mandaat RDW									8.495			
5.1.3	Overige ontheffingen	17	180	48	2.448	1.224	3.672	17	60	1.020	28%		
5.1.4	Ontheffing artikel 12.10 en artikel 10.14 derde lid POV	86	180	48	12.384	6.192	18.576	86	109	9.424	51%		
5.1.4.1	Ontheffing artikel 12.10 POV, motorbrandstoffen	0	960	48	0	0	0	0	1.245	0	0%		
5.1.4.2	Ontheffing artikel 12.10 POV, landwegen	0	240	48	0	0	0	0	31	0	0%		
5.1.5	Ontheffing Scheepsvaartverkeerswet, binnenvaartpolitiereglement	0	240	48	0	0	0	0	60	0	0%		
6	**Diversen**											**0**	**0**
6.1	Beschikking op verzoek	0	240	48	0	0	0	0	15	0	0%		
6.2	Wijziging tenaamstelling	0	240	48	0	0	0	0	187	0	0%		
6.3	Publicatie obv begrotingsconstructie	0	60	48	0	0	0	0	0	0	0%		
7	**Luchtvaart**											**0**	**640**
7.1	Tarief in behandeling nemen aanvraag vergunning artikel 8.43 Wet Luchtvaart	0	2.160	48	0	0	0	0	800	0	0%		
7.2	Tarief in behandeling nemen generieke ontheffing artikel 8a.51 Wet Luchtvaart	4	600	48	1.920	960	2.880	4	160	640	22%		
7.3	Tarief in behandeling nemen aanvraag besluit artikel 8.64 Wet Luchtvaart	0	2.160	48	0	0	0	0	520	0	0%		
Totaal							**394.689**			**386.704**	**98%**	**474.000**	**386.704**

I.2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Risicomanagement voegt bewustzijn toe over de mate waarin we onze doelstellingen kunnen halen. Het dwingt tot het expliciet maken van kansen en risico's en het beheersen daarvan. Ook geeft het de organisatie de mogelijkheid om proactief om te gaan met kansen en risico's in plaats van reactief. Een belangrijk instrument daarvoor is het nemen van beheersmaatregelen. Tevens hebben wij een risicoreserve gevormd. De hoogte van deze risicoreserve is vastgesteld na inventarisatie van de risico's die zich kunnen voordoen bij de provincie Drenthe.

Risicomanagement is nooit af. Het is om die reden dat de provincie op dit moment actief werkt aan de verdere professionalisering van het risicomanagement. Het kiezen van een praktische methode voor risicomanagement, de wijze van implementatie in de dagelijkse gang van zaken en het bepalen van de wijze van rapportage, zijn belangrijke kaders bij de vormgeving van risicomanagement. Aandachtspunten bij de uitvoering zijn het vastleggen van beleid, verdeling van taken en verantwoordelijkheden, training van medewerkers en ondersteuning door middel van een risicomanagement informatiesysteem.

Risicomanagement gaat niet alleen over regels, maar heeft ook een belangrijk cultuurelement. Het vraagt een andere blik op de organisatie en de processen die daarbinnen vorm krijgen. Daarbij is het van groot belang dat het gedragen wordt door organisatie en bestuur. Dus zowel Statenleden, als collegeleden en medewerkers. Dat is een belangrijke randvoorwaarde voor succes. Risicomanagement is dan ook meer dan alleen het financieel kwantificeren en identificeren van risico's.

De eerste stappen op het gebied van een verbeterd risicobewustzijn zijn in 2018 gezet. Wat volgt is inbedding in de planning- en controlcyclus en borging van de werkwijze. Omdat dit een organisatiebreed en intensief proces is, is er enige tijd voor nodig om het te laten landen. In de nieuwe bestuursperiode leidt dit tot zichtbare resultaten in de paragraaf weerstandsvermogen.

De paragraaf weerstandsvermogen geeft inzicht in de risico's, maar ook in de weerstandscapaciteit die aanwezig is om de risico's op te vangen. Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's. In deze paragraaf komen aan bod:

- Provinciaal beleid;
- Beschikbare weerstandscapaciteit:
    - Incidentele weerstandscapaciteit;
    - Structurele weerstandscapaciteit;
    - De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe;
- Inventarisatie en beheersing van risico's;
- Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit.

Revolverend financieren en risico's

Een afzonderlijk deelgebied van risicomanagement behelst het verstrekken van leningen of garanties door de provincie voor het realiseren van maatschappelijke doelen. In dit verband worden leningen verstrekt voor Breedband, Drentse Energie Organisatie (DEO) en Asbestdaken. De risico's die hiermee zijn gemoeid worden opgevangen in de daarvoor ingestelde reserve Opvang Revolverend

Financieren. Een specifieke toelichting op dit onderwerp is te vinden in de paragraaf financiering. In de evaluatie Kader revolverend financieren is aangekondigd dat het monitoren en beheren van de leningen en garanties verder wordt geprofessionaliseerd. Vervolgens wordt het risicomanagement op dit vlak ingebed in het meer algemene kader.

Provinciaal beleid

Om de ambities van de provincie te realiseren is het van belang dat de provinciale middelen zo effectief mogelijk ingezet worden. In de begroting is structureel een post voor onvoorziene uitgaven geraamd van € 500.000,--. De provincie gaat op de volgende wijze om met tegenvallers c.q. voorgevallen risico's:

1. Opvang binnen het eigen programma.
2. Middelen binnen de Begroting.
3. Post voor onvoorziene uitgaven
4. Algemene reserve.
5. Risicoreserve.

We streven er naar om een weerstandsratio te realiseren die gekwalificeerd kan worden met de norm "ruim voldoende" (zie het onderdeel "Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit" van deze paragraaf). Dat betekent dat, afhankelijk van die score, jaarlijks beoordeeld wordt of er een bedrag moet worden toegevoegd of kan worden onttrokken aan de risicoreserve.

Beschikbare weerstandscapaciteit

Om de beschikbare weerstandscapaciteit te bepalen moet er gekeken worden naar de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen.

Algemene Reserve
Dit is een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden. Financieel technisch maakt deze reserve deel uit van het weerstandsvermogen van de provincie. De stand van deze reserve is per 31 december 2018 € 3.313.771,--. Voor deze reserve streven we een normomvang na van € 5 miljoen, die wordt toegerekend aan de weerstandscapaciteit. Vooruitlopend op de bestemming van het resultaat van 2018 gaan we uit van deze normomvang.

Risicoreserve
Deze reserve is ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, welke niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. De reserve bedroeg aanvankelijk € 27,5 miljoen. T.b.v. de DEO is € 1 miljoen afgeraamd. Om de voorziening NOM aandelen te voeden wordt er in de bestemming van het resultaat nogmaals € 1.353.000 uit deze reserve gehaald. De komende jaren is deze reserve € 25.147.000 groot. Jaarlijks wordt aan de hand van een risico inventarisatie bekeken in hoeverre het weerstandsvermogen in de toekomst dient te worden bijgesteld.

Bestemmingsreserves
Alle bestemmingsreserves zijn door PS bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. Alle uitgaven en inkomsten van de bestemmingsreserves

lopen via de exploitatierekening. Bij de begroting worden toevoegingen aan en bijdragen van reserves opgenomen. Dit kunnen afgesproken algemene mutaties zijn, maar ook bijdragen van reserves die dienen voor het opvoeren van jaarbudgetten in de begroting. Dit is een verwachte besteding van de reserve in het boekjaar. Wanneer er meer of minder wordt besteed dan is begroot, moet PS toestemming geven voor een extra toevoeging of onttrekking aan de reserve. Volgens de BBV-voorschriften worden alle mutaties op de reserves vermeld bij het programma 8 Middelen. Dit maken wij expliciet zichtbaar door een resultaat voor bestemming en een resultaat na bestemming van reserves te presenteren.
Vanwege het feit dat bestemmingsreserves zijn bedoeld voor een specifiek doel, worden deze niet meegenomen bij de bepaling van de incidentele weerstandscapaciteit.

Stille reserves
De stille reserves zijn de reserves die niet als geactiveerd op de balans zijn opgenomen. Stille reserves ontstaan wanneer bezittingen niet worden geactiveerd of wanneer de reële waarde afwijkt van de waarde die in de boeken staat. Een provincie kan echter verborgen vermogen niet zo maar te gelde maken. Bij de toelichting op de balans zijn wel de geschatte stille reserves van de deelnemingen aangegeven. Ook is het voor stille reserves die zijn ‘opgesloten’ in andere activa niet zinvol om deze mee te nemen in de weerstandscapaciteit. De meerwaarde van deze activa kan immers alleen dan verzilverd worden als er geen vervanging voor terug hoeft te komen. De activa die bij de provincie Drenthe op de balans staan worden voornamelijk gebruikt voor de normale bedrijfsvoering.

De samenstelling en ontwikkeling van de algemene reserves ziet er als volgt uit.

(bedragen x € 1.000) per 31 december	2015	2016	2017	2018
Reserve voor algemene doeleinden	19.972	5.272	3.497	5.000
Risicoreserve	27.500	27.500	27.500	25.147
Totaal Algemene reserves	**47.472**	**32.772**	**30.997**	**30.147**

Structurele weerstandscapaciteit

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Dit betreft in beginsel de optelsom van de ruimte op de begroting en de onbenutte belastingcapaciteit.

Ruimte in de begroting
De post onvoorziene uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 500.000,- kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit.

Onbenutte belastingcapaciteit
De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB) en de opbrengst bij het werkelijke tarief. De raming in de begroting 2018 is uitgegaan van een tarief per 1 januari 2018 van 92. Het tarief voor de opcentenheffing op de MRB wordt jaarlijks gemaximeerd door de staatssecretaris van Financiën. Het maximum voor 2018 is vastgesteld op 111,8.

(bedragen x € 1.000)	2018	2019	2020	2021
Opbrengst	57.727	57.913	58.756	59.497
Maximaal tarief	70.151	71.258	72.295	73.207
Onbenutte belastingcapaciteit	12.424	13.345	13.539	13.710

Uit het vorenstaande blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt meerjarig kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,--).

Omschrijving	2018		2019		2020		2021	
(bedragen x € 1.000)	Inc.	Struct.	Inc.	Struct.	Inc.	Struct.	Inc.	Struct.
Risicoreserve	25.147		25.147		25.147		25.147	
Normomvang Algemene Reserve	5.000		5.000		5.000		5.000	
Post voor onvoorziene uitgaven		500		500		500		
Onbenutte belastingcapaciteit		12.424		13.345		13.539		13.710
Totaal (inc. + struct)		**43.071**		**43.992**		**44.186**		**43.857**

Vanzelfsprekend geldt dat de componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Tot het verhogen van het opcententarief in het kader van het opvangen van risico's zal echter niet lichtvaardig worden besloten.

Inventarisatie en beheersing risico's

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De provincie Drenthe acht het wenselijk om risico's die van invloed zijn op de bedrijfsvoering beheersbaar te maken. Door inzicht in de risico's wordt de provincie in staat gesteld om op verantwoorde wijze besluiten te nemen, zodat de risico's nu en de risico's gerelateerd aan toekomstige investeringen in verhouding staan tot de vermogenspositie van de provincie. Om de risico's van provincie Drenthe in kaart te brengen is een risico-inventarisatie gedaan en een risicoprofiel opgesteld. Uit de inventarisatie zijn in totaal 45 risico's (jaarrekening 2017: 47) naar voren gekomen en beschreven. In het onderstaande overzicht staan de 10 belangrijkste risico's (= 85,76 % invloed op totaal) en hoe deze beheerst worden. Bij de meeste van de 45 risico's zijn beheersmaatregelen benoemd. Als een beheersmaatregel actief wordt toegepast dan leidt dit in de regel tot een lagere risicoscore. Deze 45 risico's vertegenwoordigen een bedrag van afgerond € 52,85 miljoen (jaarrekening 2017: € 51 miljoen).

Risico-nummer	Risico	Gevolgen	Maatregelen	Financieel gevolg
R134	Onvoldoende (doel)vermogen bij Attero om aan (pre)nazorgverplichting te voldoen.	Provincie wordt aangeproken om als bevoegd gezag de nazorgverplichting over te nemen.	In gesprek met Attero blijven over mogelijkheden om vermogen op peil te houden cq te brengen; eventueel toepassen van wettelijk instrumentarium	max.€ 25.000.000
R216	Verlaging uitkering provinciefonds en verlaging BCF	Lagere inkomsten en daardoor geringere bestedingsruimte of noodzaak tot ombuigingen	Invloed uitoefenen door o.a. inbreng in IPO; lobby	max.€ 7.000.000
R217	Virussen en hacking gericht op het plat leggen van het gehele systeem	Gedurende langere tijd niet functionerende provinciale systemen	Continu actuele software; Compartimentering van hard- en software. Continue monitoring. Frequent onderzoek naar potentiële lekken in beveiliging	max € 2.000.000

R121	Juridische fouten bij staatssteun, waarbij de provincie verwijtbaar is.	Ten onrechte verstrekte overheidsmiddelen worden teruggevorderd	Deskundigheidsbevordering, inzetten second opinion.	max.€ 2.500.000
R71	Laag Aanbesteden	Onvoldoende kwaliteit uitvoering werken	Beter toezicht organiseren. Keuze maken tussen meer toezicht of toezicht anders inrichten.	max.€ 750.000
R97	Gebrekkige gladheidsbestrijding	Ongevallen en claims	Bouwen van zoutloods voor strategische zoutvoorraad, voldoende strooimaterieel operationeel.	max.€ 750.000
R243	Wegvloeien kennis	Voor (tijdelijke) vervanging moeten hoge kosten voor inhuur en advies worden gemaakt. Het ontbreken en verloren gaan van kennis. De continuïteit van kennis in de organisatie wordt niet gewaarborgd	Ambitiies afstemmen op de beschikbare capaciteit. Realistische werkplanningen maken. SPP invoeren en bijhouden. Budget Groen voor Grijs instellen.	max.€ 1.000.000
R220	De waarde van de beleggingsportefeuille van de NOM daalt, waardoor de marktwaarde van de NOM ook daalt	Op grond van BBV mag onze boekwaarde (historische verkrijgingsprijs) niet hoger zijn dan die marktwaarde, waardoor een afwaardering moet plaatsvinden.	Invloed uitoefenen als aandeelhouder	max € 1.500.000
R74	Wegen en kanalen: vertraging in de uitvoering van een infrastructureel project	Projectvertraging	Grondaankoop in initiatieffase al verkennen en vroegtijdig starten met planprocedure c.q. onteigening	max.€ 1.000.000
R244	Tijdens de realisatiefase van een werk wordt een onverwachtse archeologische vondst aangetroffen.	Extra uitgaven door uitloop planning. Door onverwachtse archeologische vondsten wordt mogelijk de planning van een werk niet gehaald.	Volgens procedure worden onderzoeken verricht waaronder archeologisch (bureau) onderzoek wat kan leiden tot aanvullend veldonderzoek.	max.€ 1.250.000

Uit de risico-inventarisatie is gebleken dat de risico's overwegend incidenteel van aard zijn. De risico's die wel als structureel kunnen worden aangemerkt (en dus van invloed zijn op het meerjarenbeeld van de provincie), hebben wij voor 1 jaar meegenomen in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. Wij zijn namelijk van mening dat indien structurele risico's zich voordoen, hier binnen een jaar beleidsmatig op kan worden geanticipeerd en dat dus geen beroep hoeft te worden gedaan op de beschikbare structurele weerstandscapaciteit. Dit betekent dat wij bij de analyse van de toereikendheid van de beschikbare weerstandscapaciteit geen onderscheid hebben gemaakt tussen incidentele en structurele risico's, daar wij van mening zijn dat alle risico's middels de beschikbare incidentele weerstandscapaciteit kunnen worden opgevangen.
Op basis van de ingevoerde risico's en geactiveerde beheersmaatregelen is een risicosimulatie uitgevoerd. De simulatie wordt toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag van afgerond ~~€~~ € 52,85 miljoen ongewenst is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Uit deze berekening volgt dat met 90% zekerheid alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van ongeveer € 21 miljoen (benodigde weerstandscapaciteit).

Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit vervolg

De beschikbare weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken, de zogenaamde risicoreserve. Voor het afdekken van de risico's wordt gebruik gemaakt van de incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Tabel 3: Beschikbare weerstandscapaciteit

Weerstand (bedragen x € 1.000)	Startcapaciteit
Risicoreserve	25.147
Normomvang Reserve voor algemene doeleinden	5.000
Post voor onvoorziene uitgaven	500
Onbenutte belastingcapaciteit	12.424
Totale weerstandscapaciteit	**43.071**

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. Aangezien de risicoreserve, de omvang van de Algemene Reserve en de post voor onvoorziene uitgaven bij calamiteiten direct aanwendbaar zijn worden uitsluitend deze bedragen gebruikt om de weerstandsnorm te berekenen. De uitkomst van die berekening vormt de ratio weerstandsvermogen. De ontwikkeling van de weerstandscapaciteit in relatie tot het risicoprofiel wordt nauwlettend gevolgd.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{\text{€ 30.647.000,--}}{\text{€ 21.000.000,--}} = 1{,}46$$

De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van de berekende ratio.

Tabel 4:
Weerstandsnorm

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

Het kengetal van de provincie Drenthe valt in klasse B. Dit duidt op ruim voldoende weerstandsvermogen.

Conclusie / Samenvatting

Met 90 % zekerheid kunnen alle risico's worden afgedekt met een bedrag van ongeveer € 21 miljoen. De werkelijke omvang van de Risicoreserve is dus op het gewenste niveau. We blijven kritisch kijken in welke mate we door beheersmaatregelen de omvang van de risico's kunnen inperken.

Kengetallen

Verplichte kengetallen financiële positie in begroting

Het Besluit Begroting en verantwoording (BBV) schrijft voor dat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing een verplichte basisset van vijf financiële kengetallen moet worden opgenomen. Die worden hieronder vermeld.

Kengetal	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018
1A. Netto schuldquote	-36,7%	-9,2%	-30,1%
1B. Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-90,7%	-80,1%	-93,0%
2. De solvabiliteitsratio	68,3%	63,5%	74,1%
3. Kengetal grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
4. Structurele exploitatieruimte	8,5%	0,7%	1,4%
5. Belastingcapaciteit: opcenten mrb	114,4%	114,0%	114,3%

1A. De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Dit kengetal geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie.

1B. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

2. Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin wij in staat is aan onze financiële verplichtingen te voldoen. Onder dit kengetal wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal.

3. De grondexploitatie kan een forse impact kan hebben op de financiële positie. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij verkoop. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten.

4. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn.

5. Een provincie heeft de mogelijkheid om het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal te heffen opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. Geen van de provincies maakt gebruik van dit maximale tarief. De belastingcapaciteit van provincies wordt daarom berekend door het aantal opcenten in jaar t te vergelijken met het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage.

I.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

In deze paragraaf wordt aangegeven wat in 2018 is bereikt van de beleidslijnen voor de uitvoering van het onderhoud van de kapitaalgoederen die in de begroting staan beschreven. Onder kapitaalgoederen verstaan we alle goederen die in eigendom van de provincie zijn en een meerjarig nut hebben. Deze kapitaalgoederen hebben we als volgt gerubriceerd:

- Wegen
- Vaarwegen
- Gebouwen

Wegen

Wat hebben we bereikt in 2018?
De provincie Drenthe beschikt over 518 km weg en 270 km fietspad. Dit is inclusief kruispunten/aansluitingen,rotondes, verkeersregelinstallaties, bruggen, viaducten en overige weginrichtingen.

Het onderhoud van de wegen is conform het beleidsplan wegen uitgevoerd. Het huidige kwaliteitsniveau is gehandhaafd en er is geen achterstallig onderhoud ontstaan.
De volgende projecten groot variabel onderhoud zijn uitgevoerd in 2018:

- N371 Bovensmilde- Smilde
- N374 Westerbork - Bruntinge
- N375 Meppel
- N863 Nieuw Schoonebeek
- Fietspad langs N379 Nieuw Buinen.

In 2018 is circa 15 km hoofdrijbaan voorzien van nieuw asfalt. Tevens is op circa 4 km fietspad het asfalt vervangen door een betonverharding

Het groot onderhoud op de N376 bij Sleen is doorgeschoven naar 2019, omdat ze dan gecombineerd wordt met de herinrichting van het betreffende weggedeelte.

In 2018 zijn we verder gegaan met conditiemetingen en gestandaardiseerde inspecties. De vastlegging van alle onze assets in het beheersysteem is voorgezet. Op basis van deze gegevens is een eerste aanzet tot het meerjarenprogramma 2020-2023 gemaakt. Dit wordt momenteel verder uitgewerkt en zal worden meegenomen in de Begroting 2020 en volgende jaren.
Het dagelijks onderhoud is in 2018 door aannemers onder provinciale regie uitgevoerd en heeft niet tot problemen geleid. De gladheidsbestrijding heeft goed gefunctioneerd.

Het is gelukt om het provinciale wegenbestand als integraal onderdeel van de Drentse economie op het afgesproken kwaliteitsniveau te houden, met daarbij aandacht voor een schone gezonde en mooie leefomgeving.

Vaarwegen

Wat hebben we bereikt in 2018?
De provincie beschikt over 176 km vaarwegen, te verdelen in 64 km Vaarweg Meppel de Punt en 112 km Zuid-Oost Drentse vaarwegen. Dit alles is inclusief bruggen, sluizen, gemalen, en overige vaarweginrichting.

Het onderhoud van de vaarwegen is conform het *Beleidsplan vaarwegen* uitgevoerd, het huidige kwaliteitsniveau is gehandhaafd en er is geen achterstallig onderhoud ontstaan.In 2018 zijn we verder gegaan met conditiemetingen en gestandaardiseerde inspecties. De vastlegging van alle onze assets in het beheersysteem is voortgezet. Op basis van deze gegevens is een eerste aanzet tot het meerjarenprogramma 2020-2023 gemaakt. Dit wordt momenteel verder uitgewerkt en wordt meegenomen in de Begroting 2020 en volgende jaren. Er blijkt al wel dat er forse investeringen nodig zijn in boordvoorzieningen.

In 2018 is het project Realiseren zonneakker Rogatsluis uitgevoerd. Deze zonneakker maakt deel uit van de "Overdracht Peilbeheer" en zal als zodanig worden overgedragen aan Waterschap Drents Overijsselse Delta. Het groot onderhoud aan onze vaarwegen wordt veelal uitgevoerd buiten het vaarseizoen in de periode november - maart. Dit heeft er toegeleid dat enkele projecten waaronder Revisie Dieverbrug, vervanging bediening op afstand Nieuwe Brugsluis op 31 december 2018 nog niet waren afgerond.

In 2018 hebben we op de volgende trajecten de oeverbeschoeiing vervangen:
- Wittewijk: (traject "drukke zijde") Wittewijksbrug _ circa Friese Grens circa 1,7 km (vervangen beton)
- Drentse Hoofdvaart: Traject - Tentingedraai - richting Leembrug (stille zijde) circa 350 meter (vervangen beton)

In samenwerking tussen waterschap gemeente en provincie zijn hier een aantal maatregelen genomen waardoor de situatie op dit moment weer veilig is. Er wordt nu aan een plan gewerkt om ook op langere termijn de waterveiligheid te kunnen garanderen. Er is geen achterstallig onderhoud ontstaan wel is duidelijk dat er in de komende jaren een forse inspanning geleverd moet worden voor het vervangen van oeverconstructies die aan het einde van hun levensduur zijn.

Het dagelijks onderhoud is in 2018 door aannemers onder provinciale regie uitgevoerd en heeft niet tot problemen geleid.

Het is gelukt om met aandacht voor een schone en gezonde leefomgeving het provinciaal vaarwegenstelsel veilig beschikbaar te houden en de functionaliteit voor de beroeps- en recreatievaart en de aan - en afvoer van water te borgen.

Gebouwen

De provincie Drenthe heeft de volgende gebouwen in beheer en onderhoud gehad in 2018:
Beheerd door team Bestuursservice & Gebouwen (B&G):
- Het provinciehuis;
· Het Drents Museum
- Huize Tetrode
· Het Depot Drents Museum;
- Health Hub Roden (aangekocht in 2018 en wordt momenteel verbouwd en in 2019 in gebruik genomen)
· Drie actieve (vaar)wegen steunpunten; Beheer wordt door B&G overgenomen van W&V

Beheerd door Wegen en Vaarwegen (W&V):
· Zes voormalige brug- en sluiswoningen;
· Steunpunt Borger

Beheerd door team Economie:
· Voormalige gebouwen van de Rijksluchtvaartschool (RLS) op Groningen Airport Eelde (aangekocht in 2016 en verder verbouwd in 2018);

Provinciehuis
Bij het provinciehuis wordt gewerkt met een onderhoudsplan van 25 jaar die in 2017 is geactualiseerd. Er is in 2018 schilderwerk uitgevoerd en is een gedeelte van de dakbedekking vervangen. Verder zijn de E-laadpalen vervangen en uitgebreid van 4 naar 8. Dit was niet voorzien in het onderhoudsplan. Verder zijn de batterijen van de noodverlichtingskast en een garagedeur vervangen. Ook zijn er nog werkzaamheden aan de toegangspoortjes verricht. De overige werkzaamheden schuiven door naar 2019.

Drents Museum en Depot
*V*oor het Drents Museum en Depot zijn de onderhoudsplannen in 2018 geactualiseerd. Het zijn 10-jarige plannen waaraan een voorziening is gekoppeld. Bij het Drents Museum zijn in 2018 schilderwerkzaamheden uitgevoerd, NEN keuringen verricht en werkzaamheden uitgevoerd aan de ketels Kloosterstraat en de gasleiding van de oudbouw. Ook zijn er verlichtingsarmaturen vervangen. Bij het Depot van het Drents Museum vindt een verbouwing plaats als kwaliteitsimpuls waardoor er geen aparte specifieke werkzaamheden qua groot onderhoud zijn verricht in 2018

Huize Tetrode
Ook hiervoor is een 10-jarig onderhoudsplan opgesteld en een voorziening gevormd omdat dit een apart gebouw betreft met een eigen huurder. Voor 2018 waren hiervoor geen werkzaamheden op het vlak van groot onderhoud gepland.

Voormalige gebouwen Rijksluchtvaartschool
De provincie Drenthe is sinds 2016 eigenaar van de gebouwen waarin de Rijksluchtvaartschool van Groningen Airport Eelde was gevestigd. Het is een beschermd Provinciaal Monument.
Gebouw A is inmiddels gerestaureerd en verhuurd. Een aantal tegenslagen (asbest, betonrot, installaties) hebben het project vertraagd. De investering is binnen het bijgestelde budget gebleven. Voor gebouw C is de vergunning verleend op basis van het ontwerp. De uitvraag van offertes vindt in februari 2019 plaats. Daarnaast is het buitenschilderwerk van de panden voorbereid voor uitvoering in 2019.

Health Hub Roden (HHR)
De verbouwing van het aangekochte pand in 2018 zal resulteren in een verhuizing van de HHR op 1 mei 2019. Naar verwachting zal de volledige verbouwing voor de zomervakantie worden afgerond. De verbouwing bestaat zowel uit bouwkundige werkzaamheden aan wanden en vloeren, vervangen van installaties en het inrichten van onder andere werkplekken, collegezalen, laboratioria en overlegruimten. Stichting Vita zal het pand gaan huren van de provincie en vervolgens op haar beurt weer in delen gaan verhuren aan onderwijsinstellingen, start-ups en scale-ups.

Steunpunten (vaarwegen)
Alle onderhoudskosten van steunpunten zijn opgenomen bij het onderhoud wegen in programma 3. Voor het steunpunt Kloosterveen wordt al wel met een onderhoudsplan gewerkt, voor de andere steunpunten worden in 2019 meerjarenonderhoudsporgramma's opgesteld. Het noodzakelijke onderhoud voor deze steunpunten is uitgevoerd. Er is geen achterstallig onderhoud.

Steunpunten (vaar)wegen en brug- en sluiswoningen
De onderhoudskosten van de woningen zijn ook opgenomen bij het onderhoud van wegen in programma 3. Regulier wordt hierop onderhoud verricht. Er is geen achterstallig onderhoud.

Samenvatting

Als samenvatting presenteren we hieronder een financiële overzichtstabel.

	Realisatie 2017	Primitieve begroting	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil
WEGEN					
Onderhoud wegen (incl. steunpunten)					
Lasten	10.722.375	9.310.288	9.134.640	9.321.498	-186.858
VAARWEGEN					
Onderhoud vaarwegen (incl. steunpunten en woningen)					
Lasten	4.254.547	4.121.461	4.417.468	4.649.564	-232.096
GEBOUWEN					
Onderhoud Provinciehuis					
Lasten, storting in de voorziening	398.750	398.750	339.317	198.762	140.555
Lasten dagelijks onderhoud	149.382	192.395	304.633	230.878	73.755
Onderhoud Drents Museum					
Lasten, storting in de voozieningen	165.000	165.000	151.128	151.128	0
Lasten, dagelijks onderhoud	148.345	125.000	197.736	131.462	66.274
Onderhoud Depot Drents Museum					
Lasten, storting in de voorziening	14.043	14.043	41.787	41.787	0
Lasten, dagelijks onderhoud	42.536	47.352	40.590	47.413	-6.823
Onderhoud Huize Tetrode					
Lasten, storting in de voorziening	0	0	10.565	10.565	0
Lasten, dagelijks onderhoud	10.243	11.500	7.672	3.371	4.301
TOTAAL Lasten	**15.905.221**	**14.385.789**	**14.645.536**	**14.786.428**	**-140.892**

I.2.4 Financiering

Inleiding

Wat wordt er besproken in de paragraaf?
In deze paragraaf wordt het treasurybeleid (financieringsbeleid) beschreven. Er wordt een korte terugblik gegeven, maar ook worden de verwachtingen en inschattingen van toekomstige ontwikkelingen en het risicobeheer op de financieringsportefeuille geschetst.

Wat is treasury?
Treasury omvat alle werkzaamheden gericht op zowel het formuleren van beleid als het daadwerkelijk aantrekken van eventueel noodzakelijke financiering en het uitzetten van:
· Tijdelijk overtollige middelen die niet direct nodig zijn voor het uitoefenen van de publieke taak.
· Middelen in het kader van de uitoefening van de publieke taak onder het kader revolverend financieren (voornamelijk kredietsubisidies).

Tijdelijk overtollige middelen

De tijdelijk overtollige middelen bestaan uit verstrekte langlopende uitzettingen in de vorm van uitzettingen aangegaan voor 12 juni 2012. Daarnaast bestaat de treasuryportefeuille uit leningen die uitstaan bij medeoverheden waarmee er geen sprake is van een toezichtsrelatie, het zgn. schatkistbankieren of onderling uitlenen.

In 2018 is een deposito van € 7 miljoen afgelopen. Hierdoor bedraagt de huidige portefeuille – van de uitzettingen gedaan voor juni 2012 - € 20 miljoen (op de balans is dit opgenomen voor een bedrag van € 19.887.722,--).

Overige uitzettingen met een looptijd ≥ 1 jaar			
Langlopende uitzetting			
Bedragen x 1.000,-	Einddatum	Rente	Lening 31-12-2018
Rabobank coupon 4,125% 99,43	12-1-2021	4,12%	10.000
NWB coupon 3,5% 95,59	14-1-2021	3,5%	10.000
Totaal			20.000

In 2018 hebben geen mutaties plaatsgevonden in het onderling uitlenen.

Leningen aan openbare lichamen (art. 1a Wet Fido)			
Bedragen x € 1.000,-	**Einddatum**	**Rente**	**Lening 31-12-2018**
Gemeente Smallingerland	02-sep-19	0,750	5.000
Gemeente Maassluis	01-dec-19	0,510	7.000
Gemeente Oosterhout	06-feb-20	0,380	5.000
Gemeente Etten-leur	26-jun-20	0,410	10.000
Gemeente Velsen	16-sep-24	1,580	10.000
Gemeente Amsterdam	11-dec-24	1,200	10.000
Totaal:			**47.000**

Drempelbedrag
Het drempelbedrag is het bedrag dat we jaarlijks mogen aanhouden buiten de verplichte schatkistrekening om. Voor de berekening van het drempelbedrag en de benutting van dit bedrag verwijzen wij u naar Hoofdstuk II.5 Toelichting op de balans, uit dit overzicht blijkt dat we aan de gestelde voorwaarden hebben voldaan.

Treasury activiteiten en ontwikkelingen

In onderstaande tabel is de treasuryportefeuille per 31 december 2018 opgenomen. De kortlopende uitzettingen worden gevormd door de rekening courant die we bij het rijk aanhouden. Onze liquiditeiten zijn afgenomen door uitvoering van de begroting.

Bedragen in €		31-12-2018	31-12-2017
Kortlopende uitzettingen	Rijk Schatkistpapier	148.205.320	200.416.211
Langlopende uitzettingen	Obligaties/Deposito's aangegaan voor 4 juni 2012	19.887.722	26.501.140
Langlopende uitzettingen	Decentrale overheden (onderling schatkistbankieren)	47.000.000	47.000.000
Totaal		**215.093.042**	**273.917.351**

Verloop rente 2018

Onze begrote lange rente is gebaseerd op de rente opbrengst van reeds verstrekte leningen. In 2018 hebben we geen nieuwe meerjarige uitzettingen gedaan. Onze liquiditeitenprognose geeft aan dat in circa 2020 onze liquiditeitspositie terugloopt. Dit gegeven tezamen met de huidige lage rentestand heeft er toe geleid dat we geen langjarige uitzettingen hebben overwogen.

De markt
In het afgelopen jaar hebben zicht geen noemenswaardige wijzigingen in de rente voorgedaan. Ze bleef dan ook onverminderd laag.
Uitlenen aan de staat voor 3 maanden (3 maands schatkistpapier) gaf gedurende het gehele jaar geen rente. De Euribor (het rente tarief waartegen een groot aantal Europese banken elkaar leningen in euro's verstrekken) is vanaf mei 2015 al negatief en schommelde net als in 2017 rond de -0.3%. De Euribor is een belangrijke graadmeter voor de korte rente. De lange termijn rente (10 jaar Nederlandse staat) schommelde tussen de 0.4 en 0.7%.
De ECB heeft haar stimuleringsbeleid van het opkopen van obligaties in 2019 stopgezet. Analisten verwachten dat de lange en korte rente in 2019 niet direct zal reageren, omdat andere factoren waaronder de Brexit en de slechte financiële situatie van Italië ook van invloed zijn op de renteontwikkeling.
In de wet Financiering decentrale overheden is overigens bepaald dat de rente op de rekening courant bij het Rijk niet lager dan nul kan zijn.

Risico's
Het wettelijk kader bepaalt dat in de voorgeschreven Financieringsparagraaf aandacht geschonken moet worden aan de Kasgeldlimiet, Renterisiconorm, Valutarisico's , Kredietrisico's, Liquiditeitsrisico's en Koersrisico's. In de volgende tabel zijn deze risico's beschreven, een toelichting opgenomen gevolgd door het resultaat in 2018.

Risico	Toelichting	Resultaat 2018
(nieuw)		
Kasgeldlimiet kortlopende schulden	De kasgeldlimiet bepaalt het bedrag dat de provincie maximaal als gemiddelde netto vlottende schuld per kwartaal mag hebben. Voor provincies is dat 7% van het begrotingstotaal.	In 2018 hebben we voldaan aan deze limiet omdat we geen leningen hebben aangetrokken.

Koersrisico's	Het risico dat de koers van een vastrentende waarde zoals een obligatie zich negatief ontwikkelt.	De beleggingsportefeuille kent een "buy en hold' strategie waardoor vroegtijdige verkoop in principe niet aan de orde is. Afhankelijk van de marktwaarde wordt een koerswinst of koersverlies gerealiseerd.
Kredietrisico's	Risico op terugbetaling van beleggingen en/of rentebetalingen, door alleen te beleggen in vastrentende waarden van financiële ondernemingen en landen met minimaal AAA-rating.	In de afgelopen jaren is de rating van de Rabobank gedaald waardoor ze in 2018 niet meer aan de minimale rating voldeed. Op het moment van aankoop was de rating wel voldoende. De kredietwaardigheid van de financiële ondernemingen wordt gevolgd. Alle nieuwe uitzettingen en alle toekomstige vrij te vallen middelen zullen worden geplaatst bij de staat dan wel uitgeleend worden aan decentrale overheden. De Nederlandse staat en haar decentrale overheden voldoen aan de gestelde rating eisen.
Liquiditeitsrisico's	Het kunnen betalen van facturen en overige financiële verplichtingen	In 2018 waren we voldoende liquide waardoor we aan onze betalingsverplichting konden voldoen.
Renterisiconorm - langlopende schulden	Het renterisico op langlopende schulden mag de wettelijke renterisiconorm niet overschrijden. De grondslag is 20% van het begrotingstotaal.	We hebben geen langlopende schulden hierdoor is de rente risiconorm niet aan de orde.
Valuta risico's	Ontstaan door schommelingen in wisselkoersen	Alle beleggingen zijn gedaan in Euro's zodat van schommelingen in wisselkoersen geen sprake is.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet stelt een grens aan de korte financiering. Korte financiering dient er voor om tijdelijke liquiditeitstekorten voor de financiering van lopende uitgaven op te vangen. Hiermee kan het renterisico op korte financiering worden beperkt. Om dit risico te beperken mag de kasgeldlimiet gemiddeld per kwartaal niet worden overschreden. Bij overschrijding van de limiet geldt een meldplicht aan de toezichthouder (uiterlijk) bij de derde overschrijding. Daarnaast geldt bij een overschrijding van drie kwartalen, dat een plan van aanpak om binnen de kasgeldlimiet te blijven ter goedkeuring voor wordt gelegd aan de toezichthouder (art. 4, tweede lid).

Toets kasgeldlimiet				
Bedragen x € 1.000				
Omvang begroting per 1 januari				
	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw
1. Toegestane kasgeldlimiet				
in procenten van de grondslag	7%	7%	7%	7%
in bedrag	€ 261.731	€ 261.731	€ 261.731	€ 261.731
2. Omvang Vlottende korte schuld	€ 50.847	€ 50.846	€ 39.088	€ 26.689
3. Vlottende middelen	€ 204.246	€ 182.633	€ 178.859	€ 185.627
4. Totale netto vlottende schuld (2)-(3)	€ -153.399	€ -131.787	€ -139.771	€ -158.937
Toegestane kasgeldlimiet (1)	€ 261.731	€ 261.731	€ 261.731	€ 261.731
Ruimte (+) /Overschrijding (-)	€ 415.130	€ 393.518	€ 401.502	€ 420.668

Leningen en garanties uitgegeven in het kader van de publieke taak

De leningen betreffen hier langlopende, niet verhandelbare vorderingen die een oorspronkelijke looptijd hebben van meer dan een jaar

Overige verstrekte langlopende leningen		
Hypotheken		
Bedragen x € 1.000,-	**Rente**	**Lening 31-12-2018**
Medewerkers provincie Drenthe	0	4.713
Totaal:		**4.713**

Verstrekte leningen (kredietsubsidies)		
Bedragen x € 1.000,-	**Rente**	**Lening 31-12-2018**
Agrarische Natuur Drenthe	0%	638
Bio Energy Hartlief-Lammerts BV	0,60%	114
Coöperatie De Kop Breed	1,09%	2.100
Coöperatie Eco-Oostermoer verbindt U.A. Breedband	1,56%	180
DEO	0	29.200
Glasvezel De Wolden B.V. Breedband	0,79%	9.000
Kredietunie Noord Drenthe U.A	0	50
Landbouwbedrijf De Jong	0,96%	74
Maatschappij van Weldadigheid	2%	808
Noordelijk Lokaal Duurzaam Energie (NLD)	6,5%	104
Noordenveld Zuid-West (grijs) Breedband	3,99%	479
Noordenveld Zuid-West (wit) Breedband	0.81%	3.512
RE-NET Glasvezel HOOGEVEEN B.V.	0	2.155
Sterk Midden-Drenthe (grijs) Breedband	3,97%	2.750
Sterk Midden-Drenthe (wit) Breedband	0,7 %	7.500
Stichting Energy Challenges	2%	348
Totaal:		**59.012**

Verstrekte overige geldleningen		
Bedragen x € 1.000,-	**Rente**	**Lening 31-12-2018**
Asbestdaken	0	1.783
Gemeente Emmen (DPE Next)	3%	5.400
Pro rata aandeelhoudersvergadering Tranche D Enexis en aanvulling	0	317
Prolander	0%	466
RTV Drenthe	4%	1.940
Via Nationaal Restauratiefonds	Variabel	5.393
Zonneleningen SVN	1 maands deposito	9.037
Totaal:		**24.336**

Leningen aan (Deelnemingen)		
Bedragen x € 1.000,-	**Rente**	**Lening 31-12-2018**
Bruglening Enexis tranche D	7,2%	7.984
Totaal:		**7.984**

Hypotheken

Medewerkers provincie Drenthe

Per 1 januari 2018 stond nog circa € 9.491.000 aan hypotheken uit bij medewerkers van de provincie. De toegenomen complexiteit in fiscale wet- en regelgeving, de hogere eisen ten aan zien van zorgplicht voor financiële instellingen, die wens voor meer flexibiliteit in arbeidsvormen en tot slot de onmogelijkheden om iets te laten aan passen in bestaande leningen hebben geleid tot een versnelde afbouw van de bestaande portefeuille. De verwachting was dat 85% van de leningen geherfinancierd werd, echter dit is blijven steken op circa 50%.

Verstrekte leningen (kredietsubsidies)

Agrarische Natuur Drenthe
De lening aan het Drents Collectief is overgezet naar de vervolg organisatie Agrarisch Natuur Drenthe. Uiterlijk in 2022 zal het gehele aflossingsbedrag ineens worden verrekend met de laatste uitbetaling van de SVNL subsidie.

Bio Energy Hartlief-Lammerts BV
Te uitvoering van de Green Deal is een lening verstrekt van € 200.000. Inmiddels is er afgelost tot een bedrag van € 114.284,--.

Coöperatie De Kop Breed
Aan Coöperatie De Kop Breed U.A. is een maximale krediet faciliteit verleend van € 2.3 miljoen. Hierop is inmiddels € 2.1 miljoen uitbetaald.

Coöperatie Eco-Oostermoer verbindt U.A. Breedband
Aan de Coöperatie Eco Oostermoer verbindt U.A. is een lening verstrekt van € 200.000,--. Inmiddels is er € 20.000,-- afgelost.

DEO
In 2018 is een leningsovereenkomst gesloten met de DEO voor een maximum bedrag van € 39.200.000,--. Hierop is in een eerder stadium € 29.200.000,-- uitbetaald. Over de lening is geen rente verschuldigd. Na beëindiging van de activiteiten per ultimo 2025 wordt een aflossingsschema overeengekomen.

Glasvezel De Wolden B.V. Breedband
Voor de aanleg van een NGA-netwerk is aan Glasvezel de Wolden een lening verstrekt van maximaal € 9 miljoen. Dit bedrag is inmiddels volledig uitbetaald. Op 18 december 2018 heeft GS ingestemd met een aflossingsvrije periode voor breedbandinitiatieven gedurende de bouw- en aanloopfase van het breedbandnetwerk. .

Kredietunie Noord Drenthe U.A
Kredietunie Noord Drenthe is een coöperatieve kredietvereniging voor en door ondernemers uit het Midden en Klein Bedrijf (MKB). Dit is een samenwerkingsvorm waarin leden onderling geld lenen vanuit een centrale kas. Op 20 december 2017 is er een 10 jarige- leenovereenkomst getekend met een maximum leenbedrag van € 145.000,-- (tegen 3%). Op deze overeenkomst is inmiddels € 50.000,-- uitbetaald.

Landbouwbedrijf De Jong
Voor een proef waarbij de terugverdientijd van zonneprojecten tot minder dan 10 jaar kan worden teruggebracht is een lening verstrekt van € 105.075,--. Inmiddels is de lening afgelost tot een bedrag van € 73.551,--

Maatschappij van Weldadigheid
Aan de Maatschappij van Weldadigheid is een lening verstrekt van € 950.000,--. Inmiddels is er afgelost tot € 807.500,--.

Noordelijk Lokaal Duurzaam Energie (NLD)
Aan de NLD is een lening verstrekt van € 150.000,--. Hierop is inmiddels € 46.313,-- afgelost.

Noordenveld Zuid-West (grijs) Breedband
Aan de coöperatieve vereniging Breedband Noordenveld Zuid West U.A. is voor grijze gebieden een 20-jarige lening toegekend van maximaal € 479.000,--. Dit bedrag is inmiddels volledig uitbetaald. Op 18 december 2018 heeft GS ingestemd met een aflossingsvrije periode voor breedbandinitiatieven gedurende de bouw- en aanloopfase van het breedbandnetwerk.

Noordenveld Zuid-West (wit) Breedband
Aan de coöperatieve vereniging Breedband Noordenveld Zuid-West U.A. is voor de witte gebieden een 20-jarige lening toegekend van maximaal € 3.511.557,--. Dit bedrag is volledig uitbetaald. Op 18 december 2018 heeft GS ingestemd met een aflossingsvrije periode voor breedbandinitiatieven gedurende de bouw- en aanloopfase van het breedbandnetwerk.

RE-NET Glasvezel HOOGEVEEN B.V.

Op 2 juli 2018 is een overeenkomst gesloten met Re-net Hoogeveen voor een leningsbedrag van maximaal € 4.000.000,-- tegen een rente van 0,82%. Op deze lening is per 31 december 2018 € 2.155.000,-- uitbetaald.

Sterk Midden-Drenthe (grijs) Breedband
Aan de coöperatie Sterk Midden Drenthe is een lening verstrekt van € 2.700.000. Dit bedrag is inmiddels volledig uitbetaald. Op 18 december 2018 heeft GS ingestemd met een aflossingsvrije periode voor breedbandinitiatieven gedurende de bouw- en aanloopfase van het breedbandnetwerk.

Sterk Midden-Drenthe (wit) Breedband
Aan de coöperatie Sterk Midden Drenthe is een lening verstrekt van € 7.500.000. Dit bedrag is inmiddels volledig uitbetaald. Op 18 december 2018 heeft GS ingestemd met een aflossingsvrije periode voor breedbandinitiatieven gedurende de bouw- en aanloopfase van het breedbandnetwerk.

Stichting Energy Challenges
In 2015 is aan Energy Challenges een lening verstrekt van € 372.500,--. In 2017 is de looptijd verlengd van 4 naar 15 jaar. In 2018 is gebleken dat de cash flow onvoldoende ruimte heeft geboden voor de betaling van rente en aflossing; hiervoor is een voorziening getroffen. Momenteel worden verdere stappen voorbereid.

Verstrekte overige geldleningen

Asbestdaken
Omdat asbestdaken na 2024 verboden zijn heeft PS is in de Investeringsagenda € 3.500.000,-- vrij gemaakt voor sanering asbestdaken. Hiervan is € 2.750.000,-- bedoeld als risicopremie (storting in de Reserve Revolvend Financieren). Bij een risico van 10% betekent dit dat er maximaal € 27.500.000,-- kan worden uitgeleend. Inmiddels zijn er leningen uitgegeven ter waarde van € 1.782.938,--

Gemeente Emmen (DPE Next)
In 2012 is aan de gemeente Emmen een lening verstrekt van € 6.000.000,--. Hierop is inmiddels € 600.000,-- afgelost.

Prolander
Aan de Gemeenschappelijke regeling bedrijfsvoeringsorganisatie Prolander is een lening verstrekt van € 1.866.594,--. Er is inmiddels afgelost tot een bedrag van € 466.649,--.

RTV Drenthe
Op grond van een herfinancieringsverzoek is met RTV Drenthe een nieuwe leenovereenkomst gesloten voor het restant van de schuld per 1 januari 2017 ad € 2.371.007,-- tegen een rentepercentage van 0,751.

Via Nationaal Restauratiefonds
Het Nationaal Restauratiefonds heeft voor een bedrag van € 5.393.199,-- uitgeleend.

Zonneleningen SVN
Bij SVN is een bedrag van € 9.036.694,-- beschikbaar voor zonneleningen.

Niet uit balans blijkende verplichtingen: gewaarborgde geldleningen
De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. Het gaat veelal om borgstellingen uit de jaren zeventig en tachtig. Omdat het leningsbedrag door aflossingen daalt, daalt onze borgstelling ook mee. In 2018 is de borgstelling van Stichting Interzorg Noord-Nederland afgelopen omdat de lening is afgelost. De borgstelling voor Hendrik van Boeijenoord (St. GGZ Drenthe) is vervallen omdat de borg is overgenomen door het Waarborgfonds.

Bedragen x € 1.000,- Door wie is de lening aangegaan	Gewaarborgd tot	Oorspronkelijk bedrag	Waarvan door de provincie gewaarborgd per 31-12-2018
St. Provinciale Bibliotheek te Assen	15-Nov-19	454	30
St. Provinciale Bibliotheek te Assen	15-Apr-20	839	112
Lentes Groningen (St.GGZ Groningen)	1-Nov-21	4.112	425
Totaal		**5.405**	**567**

Niet uit de balans blijkende verplichtingen: Overige garantstellingen
In het kader van revolverend financieren zijn tevens garantstellingen afgegeven. In 2018 is de garantstelling voor Sectorplan vrijetijdseconomie vervallen omdat het project is afgewikkeld.

Overige Garantstellingen	tot	Garantstellingx € 1.000,- per 31 december 2018
Triodosbank	31-12-2047	max 1.200
St. Nationaal Energiebespaarfonds (NEF) garantie Ëxpeditie naar energieneutraal wonen in Drenthe	1-1-2034	100
Totaal		**max. 1.300**

Reserveringen t.b.v. leningen en garanties
Hieronder in de tabel is opgenomen welke bedragen zijn gereserveerd voor welke leningen. Daarnaast is te zien welke ruimte er voor nog te verstrekken leningen is, om bij het verstrekken van leningen het risico op insolventie af te dekken. Dat wordt met de volgende kleuren aangegeven.
Legenda
Is de kleur donkergroen, dan is het bedrag nog niet (geheel) gestort.
Is de kleur lichtgroen, dan is het bedrag wel gestort maar zijn daarvoor nog geen leningen toegezegd/afgesloten.
In 2018 zijn de volgende stortingen verwerkt:
- DEO € 3.920.000,--
- Krediet Unie € 50.70,--

Stichting Energy Challenges
In 2015 is aan Energy Challenges een lening verstrekt van € 372.500,--. In 2017 is de looptijd verlengd van 4 naar 15 jaar. In 2018 is gebleken dat de cashflow onvoldoende ruimte heeft geboden voor de betaling van rente en aflossing; hiervoor is een voorziening getroffen. Momenteel worden verdere stappen voorbereid.

In het saldo is een storting verwerkt van het Actieplan Energie neutraal wonen. Op 19 december is besloten de storting van € 2,25 miljoen in de Reserve opvang revolverend financieren in te trekken en beschikbaar te stellen aan Stichting NEF om Drentse woningeigenaren en eigenaren van appartementencomplexen (VvE-en) de mogelijkheid te blijven geven met rentekorting een Energiebespaarlening aan te vragen en daarmee het succes van de Energiebespaarlening Drenthe te prolongeren. In het voorstel is aangegeven dit te verwerken in 2019.

Leningen	Status	Bedrag	Opgenomen	Nog niet opgenomen	Storting in reserve	Percentage afdekking/ jaar storten
Verstrekte lening INCAS3	Onzeker en voorzien	1.550.000	1.550.000	0	155.000	10,00%
Aanvullende Verstrekte lening INCAS3	Onzeker en voorzien	60.000	60.000	0	60.000	100,00%
Verstrekte lening Sensor Univers	Afgewikkeld	620.000	620.000	0	110.800	17,87%
RTV Drenthe; herfinanciering		2.371.007	2.371.007	0	237.100	10,00%
Totaal verstrekte Zonneleningen SVn		10.414.966	10.414.966	0	1.562.245	15,00%
Saldo t.b.v. diverse te verstrekken zonneleningen dat gestort is bedraagt				0	3.000,13	
Saldo t.b.v. diverse te verstrekken leningen/garanties inzake Actieplan Energieneutraal Wonen dat gestort is bedraagt				0	2.250.000,00	
Verstrekte lening Stichting Energy Challenges		372.500	372.500	0	372.500	100,00%
Noordelijk Lokaal Duurzaam Energie (NLD)		150.000	150.000	0	150.000	100,00%
Verstrekte lening Coöperatie Het Drents Collectief UA		638.000	638.000	0	63.800	10,00%
Verstrekte lening Bio Energy Hartlief-Lammers BV		200.000	200.000	0	50.000	25,00%
Verstrekte lening Landbouwbedrijf De Jong		105.075	105.075	0	10.508	10,00%
Maatschappij voor Weldadigheid		950.000	950.000	0	95.000	10,00%
Verstrekte lening Coöperatie De kop breed Roderwolde (breedband)		2.300.000	2.100.000	200.000	460.000	20,00%
Verstrekte lening Eco-Oostermoer		200.000	200.000	0	100.000	50,00%
Leningsovereenkomst Glasvezel De Wolden, wit		9.000.000	9.000.000	0	900.000	10,00%
Leningsovereenkomst Glasvezel Sterk Midden-Drenthe,wit		7.500.000	7.500.000	0	750.000	10,00%
Leningsovereenkomst Glasvezel Sterk Midden-Drenthe. grijs		2.750.000	2.750.000	0	900.000	32,73%
Leningsovereenkomst Noordenveld Zuid-West, wit		3.511.557	3.511.557	0	508.400	14,48%
Leningsovereenkomst Noordenveld Zuid-West, grijs		479.000	479.000	0	191.600	40,00%
Leningsovereenkomst RE-NET Hoogeveen, wit		4.000.000	2.155.000	1.845.000	400.000	10,00%
Aanvullende lening Glasvezel De Wolden		2.000.000	0	2.000.000	200.000	10,00%
Coöperatie Breedband Borger -Odoorn		4.400.000	0	4.400.000	1.100.000	25,00%
Glasvezel Zuidenveld		5.600.000	0	5.600.000	1.400.000	25,00%
Saldo 2e grote storting t.b.v. diverse te verstekken leningen aan corperaties t.b.v. breedband dat gestort is bedraagt					490.000,00	2017
Saldo 2e grote storting t.b.v. diverse te verstekken leningen aan corperaties t.b.v.					2.000.000,00	2018

breedband dat gestort is bedraagt						
Saldo 2e grote storting t.b.v. diverse te verstekken leningen aan corperaties t.b.v. breedband dat gestort is bedraagt					500.000,00	2019
Totaal verstrekt voor stimuleringslening Asbestregeling SVn		27.500.000	4.500.000	23.000.000	450.000	10,00%
Saldo storting t.b.v. diverse te verstrekken leningen t.b.v. Versnelling aanpak asbestdaken					2.300.000,00	2017
Extra leningsfaciliteit Drents Monumentenfonds bij het NRF		2.500.000	2.500.000		250.000	10,00%
Kredietunie Noord Drenthe U.A.		145.000	50.000	95.000	50.750	35,00%
Drentse Energie Organisatie (DEO) oude subsidie		29.200.000		29.200.000	2.920.000	10,00%
Drentse Energie Organisatie (DEO) nieuwe lening		10.000.000		10.000.000	1.000.000,00	10,00%
Verstrekte lening INCAS3	onzeker en voorzien	2.800.000	2.800.000	0	280.000	10,00%
Extra leningsfaciliteit Drents Monumentenfonds bij het NRF		1.364.423	1.364.423		136.442	10,00%
Totaal leningen		**132.681.528**	**56.341.528**	**76.340.000**	**22.407.145**	

Garanties						
Regionaal Sectorplan Vrijetijdssector Drenthe,	Vervallen	640.000			100.000	15,63%
Bentheimer Eisenbahn AG	Vervallen	125.000			125.000	100,00%
Interprovinciaal Sectorplan Grenzenloos werken	Vervallen	1.045.307			104.530	10,00%
Pilot Nul op de Rekening-renovatie appartementencomplex 'Ellen' in Asser wijk De Lariks.		1.200.000			120.000	10,00%
Stichting Nationaal Energiebespaarfonds (NEF) garantie ‘Expeditie naar energieneutraal wonen in Drenthe’.		100.000			100.000	100,00%
Totaal garanties		**3.110.307**	**0**	**0**	**549.530**	**17,67%**
Totaal aan openstaande leningen en garanties		**135.791.835**	**56.341.528**	**76.340.000**	**22.956.675**	

Onttrekkingen aan de reserve		**lening/garantie**		**bedrag dat ervoor afgedragen is**	**verrekend met de reserve**	
Afrekening garantstelling Bentheimer Eisenbahn AG		125.000		125.000	118.702	
Sensor Universe: ondergebracht als kortlopende vordering onder Debiteuren		620.000		110.800	380.000	
Corr Sensor Universe omdat er toch meer terugbetaald is dan eerder voorzien was					-243.098	
Verstrekte lening INCAS3		1.550.000		155.000	1.155.000	
Aanvullende Verstrekte lening INCAS3		60.000		60.000	60.000	
Verstrekte lening INCAS3		2.800.000		280.000	280.000	

Verstrekte lening Stichting Energy Challenges		372.500		372.500	372.500	
Saldo onttrekkingen aan de reserve		**5.527.500**	**0**	**1.103.300**	**2.123.104**	**0**
Op termijn per saldo in de reserve					**20.833.571**	

I.2.5 Bedrijfsvoering

Missie

Dienstbaar aan Drenthe
Onze missie is de ambities van het Drentse bestuur waar te maken, gefocust op de bestuurlijke speerpunten én zo doelmatig mogelijk. Met een moderne bedrijfsvoering en een excellente dienstverlening. De provincie is daarbij een solide partner die de zaken beheersmatig op orde heeft maar vooral ook ondernemend, snel en flexibel inspeelt op nieuwe ontwikkelingen en veranderende behoeften van bestuur, partners en inwoners.

Inleiding

Met ingang van de Begroting 2017 geeft de paragraaf bedrijfsvoering informatie over het organisatiebeleid in algemene zin. Voor de langere termijn is het organisatiebeleid vastgelegd in de Directiebrief 2016, die als toelichting was bijgevoegd bij de Voorjaarsnota 2016.

Leidende principes, wat willen we bereiken

Meer sámen, nog sterker. Dit is het motto dat zowel het college als het management hanteren als leidend principe in de samenwerking tussen het bestuur, de organisatie en met partners. Gedeputeerde Staten sturen in een collegiale setting. Dat doet het management ook. Vanuit de overtuiging dat samen beslissen, beter beslissen is. Daarbij hoort ook de interactie met de Staten. De leidende principes, vastgelegd in het document Meer sámen nog sterker, gaan over samenwerken, vakmanschap, werken vanuit opdrachten en een heldere rolopvatting. Ze helpen om in samenwerkingsverbanden een ondernemende, zakelijke en vertrouwenwekkende werkwijze te hanteren. Een organisatie die snel kan schakelen: een netwerkorganisatie die in hoge mate adaptief is en vitaal genoeg om snel de handschoen op te pakken als nieuwe opgaven, nieuwe ambities zich voordoen. Dat vraagt veel van de houding en het gedrag van medewerkers. Daarop is ook in 2018 geïnvesteerd en gestuurd.

Kernwaarden

Kernwaarden helpen medewerkers om invulling te geven aan hun rol in de adaptieve netwerkorganisatie, de organisatie die we willen zijn. Ze zijn de toetssteen voor ons personeelsbeleid als het gaat om competentie- en talentontwikkeling, mobiliteit en werving en selectie. Die kernwaarden zijn kort samengevat:

Dienstbaar aan Drenthe
Beloftes waarmaken, betrouwbaar en helder zijn. Dat zijn de sleutelwoorden. Helder zijn: wat doen we wel, wat doen we niet. Dienstbaar is niet hetzelfde als gedienstig. Sterker nog: kritische advisering is voorwaarde om goed ambtenaar te zijn en cruciaal voor onze kwaliteitsontwikkeling.

Samenwerken: van buiten naar binnen, en weer naar buiten
Werken in en met onze omgeving, ook buiten Drenthe. Partners zoeken en duidelijk zijn over de mogelijkheden en doelen van de provincie Drenthe. En ‘buiten’ onze netwerken benutten en uitbouwen.

Kwaliteit voorop
Medewerkers zijn professioneel, loyaal en betrouwbaar en werken altijd vanuit (en binnen de grenzen van) een opdracht. En er is ruimte om kennis en kunde te ontwikkelen, medewerkers dragen daarvoor

zelf de verantwoordelijkheid. Leren moet en we accepteren dat daarbij fouten kunnen worden gemaakt. Die herstellen we.

Gericht op resultaat
We zijn in staat ambities snel om te zetten in plannen en plannen in concrete resultaten. Benutten instrumenten als projectmatig en programmatische werken. Medewerkers nemen over de opdrachten die ze uitvoeren de professionele verantwoordelijkheid.

Integraal denken en werken
Kennis en kunde zijn op verschillende plaatsen inzetbaar. Medewerkers staan voor de hele provincie en benaderen opgaven vanuit een groter geheel dan het eigen vakgebied. Zijn we er samen uit, dan gaan we aan de slag. Doen!

Wat hebben we daarvoor gedaan?
Voor de bedrijfsvoering zijn in Speerpunt 6 diverse doelstellingen gedefinieerd. De realisatie van die doelstellingen hebben we via vier lijnen aangepakt:

- Sturen op opgaven
- Informatiemanagement
- Sturingsinformatie
- Investeren in medewerkers

Sturen op opgaven
Zoals bekend stellen we (beleids)opgaven centraal in ons werk, zowel inhoudelijk als procesmatig. Het werken in programma's, projecten en processen, versterkt en ondersteunt dit. In 2018 hebben we verder gewerkt aan het programma Opgavegerichte Organisatie. Dat programma is in 2017 gestart om het opgavegerichte werken verder te versterken. In 2018 hebben wij gewerkt aan het in beeld brengen van mogelijke opgaven voor het nieuwe te vormen college in 2019. Daarnaast hebben wij een belangrijke stap gezet in het verhelderen van de rollen, verantwoordelijkheden en spelregels in het politiek-bestuurlijke speelveld. De nieuwe afspraken hebben wij vastgelegd in het herziene Organisatiebesluit. Ook hebben we gewerkt aan het versterken van de teams staf en ondersteuning als hoogwaardige kennispartners.

Informatiemanagement
In het afgelopen jaar hebben we de eerste stappen gezet in de meer jaarlijkse ontwikkeling naar een samenhangend informatielandschap dat een goede ondersteuning biedt voor de provinciale opgaven. Er is een samenwerkingsomgeving voor projecten opgeleverd. Hiermee kan worden opgavegericht worden samen gewerkt en informatie gedeeld los van de organisatorische grenzen. Voor het ontsluiten en beter benutten van interne en externe databronnen is een intern kennisnetwerk; het Datahuis gevormd. In 2018 is het project relatiebeheer gestart met als doel om op dit gebied te komen tot een kernregistratie die organisatie breed gebruikt en beheerd wordt.

Sturingsinformatie
In 2018 is gebruik gemaakt van de provinciale doelenboom als ruggengraat voor de sturingsinformatie. In het lopende jaar zijn de betreffende doelstellingen steeds gemonitord en onderwerp van gesprek geweest, om bij te kunnen stellen waar dat nodig was.
Tevens zijn in 2018 concrete voorbereidingen getroffen voor een praktische en werkbare opzet van een opgavegerichte begroting, die in lijn is met de opgavegerichte manier van werken van de organisatie, maar tegelijkertijd ook in lijn is met de kaderstellende en controlerende rol van de staten. Het is de bedoeling bestuur en organisatie hier uitgebreid in mee te nemen. In de nieuwe bestuursperiode volgen nadere voorstellen.

Investeren in medewerkers
Kwaliteit zit niet alleen in de werkprocessen maar vooral ook in de kwaliteit van onze medewerkers. Dit is een belangrijke pijler onder onze bedrijfsvoering. Een personeelsbestand dat vitaal genoeg is om nieuwe opgaven snel op te pakken en in staat is in wisselende samenstelling (ook met derden) resultaten te boeken.

Een gezonde generatiebalans is essentieel voor een evenwichtige personeelsopbouw en daartoe is het generatiepact geïmplementeerd en levert het traineeprogramma een bijdrage aan verjonging. Het project Groen voor Grijs stimuleert gewenste uitstroom ten behoeve van nieuwe jonge instroom. Het aantal trajecten Groen voor Grijs was in 2018 minder dan verwacht. Door investeringen in opleidingen en een talentprogramma wordt interne mobiliteit gefaciliteerd en brede inzetbaarheid gestimuleerd. De implementatie van de nieuwe cao levert een bijdrage aan persoonlijk leiderschap en het nemen van verantwoordelijkheid van de eigen loopbaan met name door de Terugblik- en Toekomstgesprekken en de invoering van het Persoonlijk Ontwikkel Budget.

Wat de capaciteit betreft werd in 2018 duidelijk dat het steeds lastiger werd om nieuwe opdrachten te bemensen. Naar aanleiding daarvan wil de provincie een discussie voeren over de benodigde capaciteit. Voor het voeren van deze discussie is een “geobjectiveerd” beeld nodig van de benodigde capaciteit. Daarom is besloten om een onderzoek te starten naar de benodigde personele capaciteit van de provincie voor het realiseren van de opgaven.

Doelmatigheid en rechtmatigheidsonderzoeken
Er zijn in 2018 twee 217a PW-onderzoeken uitgevoerd. Het onderzoeksbureau I&O Research concludeerde dat de bekendheid van MKB-regelingen te wensen overliet. Inmiddels hebben wij de toegankelijkheid van de informatie verbeterd (als via de Website ikbendrentsondernemer.nl) en is bijvoorbeeld bij het Landbouwcongres voorlichting gegeven over de regelingen. Hiermee gaan wij door. Het tweede onderzoek betrof de toepassing van het toetsingskader (Kompas) voor de Investeringsagenda. Conclusie is dat dit kader nauwelijks is toegepast maar dat andere overwegingen tot keuzes leidden. Die overwegingen betreffen de prioriteiten uit het coalitieakkoord. PS hebben geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid een contra-expertise aan te vragen op de projecten. De onderzoekers adviseren een betere methodische beoordeling van projecten toe te passen bij ex anteonderzoek en monitoring. De Noordelijke Rekenkamer kwam in haar rapport naar werkgelegenheidseffecten tot eenzelfde aanbeveling. Die adviezen worden in samenwerking met de Onderzoekscommissie van de staten uitgewerkt.

In 2018 is ook, in samenwerking met de provincie Groningen, een evaluatie van Prolander uitgevoerd. De (positieve) resultaten daarvan zijn in rapportvorm aan de staten van Groningen en Drenthe aangeboden. Op basis van de aanbevelingen is een aantal knelpunten opgelost en wordt het organisatieontwikkelingsplan (OOP) van Prolander met kracht doorgezet.

Verder hebben wij een drietal interne onderzoeken uitgevoerd. Een onderzoek ging over onze ondersteuning aan derde partijen. De beheersing daarvan is lastig door veel maatwerk. De aanbeveling is deze te standaardiseren in contractvorm, producten en tarifering. Dat is inmiddels uitgewerkt en wordt per 2019 ingevoerd.
Ook is onderzoek gedaan naar de verlof- en verzuimregistratie en de registratie van personele voorzieningen. Over het algemeen geldt dat deze niet actueel is en beperkt wordt gemonitord, wat mogelijk kan leiden tot oneigenlijk gebruik. Aanbeveling is om de processen en de (steekproefsgewijze) monitoring aan te scherpen. Dit wordt nu ingevoerd, ook via extra training van leidinggevenden.

In opdracht van de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe is een intern onderzoek uitgevoerd naar het functioneren van het gezamenlijke werkplan Public Affairs. Er ligt met dit plan een inhoudelijk goede basis om de lobby vorm te geven. Verbetermogelijkheden zitten in het verder concretiseren van het jaarprogramma (en daarmee het afstemmen van verwachtingen), het in kaart brengen van het Brusselse netwerk en het verder stimuleren van het ‘Europa-bewustzijn’ in de drie provinciehuizen.

I.2.6 Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de provincie een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Een financieel belang bestaat uit het door ons ter beschikking gestelde bedrag dat we niet kunnen verhalen indien de verbonden partij failliet gaat of het bedrag waarvoor we aansprakelijk zijn indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Een bestuurlijk belang is zeggenschap, hetzij door vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij door stemrecht.

Het provinciale beleid ten aanzien van verbonden partijen is uitgewerkt in de nota Verbonden Partijen. Het PS Protocol Verbonden Partijen en de op 21 juni 2016 gemaakte afspraken over de informatievoorziening betreffende de negen belangrijkste verbonden partijen gelden als nadere invulling op de wijze hoe GS PS informeert over de verbonden partijen. Het proces verbonden partijen heeft een groen risicoprofiel gekregen hetgeen inhoudt dar er geen of beperkte bevindingen zijn met een laag risicoprofiel.

Ontwikkeling

Om als provincie meer strategisch te kunnen sturen op verbonden partijen en te kunnen voldoen aan de gewenste informatievoorziening aan PS is in 2016 een beheersproces geïmplementeerd waarin relevante sturings- en verantwoordingsinformatie over de verbonden partij wordt bijgehouden. Inmiddels is het beleid ten aanzien van verbonden partijen verder ontwikkeld. De aansturing is meer integraal en eenduidiger geregeld. De accenten in de ontwikkeling liggen daarbij op: verzakelijking van de opdrachtverlening, beter inzicht in organisatie performance en naleving van good governance. In 2018 heeft de accountant als gevolg van de ontwikkelingen rondom de beheersing en verantwoording over de verbonden partijen het proces verbonden partijen opnieuw hoger gewaardeerd en aangemerkt als een proces met een laag risicoprofiel.

Overzicht verbonden partijen en risico's

Verbonden partijen brengen de onderstaande financiële risico’s met zich mee:

Gestort aandelenkapitaal bij deelnemingen
Een aandeelhouder in een vennootschap (deelneming) heeft een bedrag betaald voor de aandelen. In het geval dat de vennootschap slechte resultaten behaalt, kan sprake zijn van (gedeeltelijk) verlies van dit bedrag. Dit dient dan op de provinciale balans te worden gecorrigeerd.

Dividendopbrengsten van deelnemingen
Als een deelneming winsten behaalt, kan een deel van die winst als dividend worden uitgekeerd aan de aandeelhouders. Deze mogelijke inkomsten zijn een risicopost doordat pas na afloop van een boekjaar blijkt of het verwachte resultaat is behaald.

Verstrekte leningen en verstrekte garanties aan verbonden partijen
Zowel aan een aantal deelnemingen als aan enkele overige verbonden partijen zijn leningen verstrekt. Er bestaat een risico van niet-terugbetaling. Zowel ten behoeve van deelnemingen als van overige verbonden partijen zijn garanties/borgstellingen afgegeven.

Risico’s binnen Gemeenschappelijke Regelingen

Elke deelnemer aan een Gemeenschappelijke Regeling is in principe voor zijn aandeel verantwoordelijk voor mogelijke tekorten binnen de GR.

Onderstaand een overzicht van alle verbonden partijen van de provincie Drenthe met de kerngegevens. De opgenomen informatie over het eigen- en vreemd vermogen en het resultaat, betreffen de meest recente gegevens waar wij thans over beschikken. Voor de gemeenschappelijke regelingen geldt dat medio maart 2019 de jaarrekeningen 2018 en begrotingen 2020 beschikbaar zijn. Voor de overige verbonden partijen geldt dat de jaarrekeningen 2018 vanaf mei 2019 beschikbaar zijn. Dit betekent dat de realisatiecijfers over 2018 voor de meeste verbonden partijen ten tijden van het opstellen van de provinciale jaarrekening nog niet beschikbaar waren.

Verbonden partij	Rechtsvorm	Eigenaars-/ deelnemers belang
Gemeenschappelijke regelingen		
De Noordelijke rekenkamer	Gemeenschappelijke regeling	33,33%
Openbaar vervoersbureau Groningen Drenthe	Gemeenschappelijke regeling	35,00%
Gemeenschappelijke regeling Prolander	Gemeenschappelijke regeling	68,00%
Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe	Gemeenschappelijke regeling	22,80%
Samenwerkingsverband Noord-Nederland	Gemeenschappelijke regeling	33,33%
Regiovisie Groningen-Assen	Gemeenschappelijke regeling zonder meer	12,50%
Vennootschappen		
Cross Border Leases Vennootschap B.V.	Besloten Vennootschap	2,28%
CSV Amsterdam BV	Besloten Vennootschap	2,28%
MKB Fonds Drenthe	Besloten Vennootschap	100,00%
Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV	Besloten Vennootschap	2,28%
Verkoop Vennootschap B.V.	Besloten Vennootschap	2,28%
Vordering op Enexis BV	Besloten Vennootschap	2,28%
WMD Drinkwater B.V.	Besloten Vennootschap	50,00%
Bank Nederlandse Gemeenten	Naamloze Vennootschap	0,16%
Enexis Holding NV	Naamloze Vennootschap	2,39%
Groningen Airport Eelde	Naamloze Vennootschap	30,00%
N.V. Waterbedrijf Drenthe	Naamloze Vennootschap	50,00%
Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij	Naamloze Vennootschap	16,67%
Nederlandse Waterschapsbank	Naamloze Vennootschap	0,13%
Stichtingen en verenigingen		
Stichting Drentse Energie Organisatie	Stichting	100,00%
Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging	Stichting	8,50%
Stichting Bodembeheer Schoonebeek	Stichting	6,00%
Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)	Vereniging	8,33%
Overige		
Beheerorganisatie Vechtdallijnen (Provincie Overijssel)	Gemeenschappelijke regeling zonder meer	36,00%
Fonds nazorg gesloten stortplaatsen	Reglement	100,00%

Belangrijkste verbonden partijen

Medio 2016 is door de Commissie van Onderzoek in samenspraak met GS gekomen tot een selectie van negen belangrijkste verbonden partijen. Deze selectie is gemaakt om twee redenen. De eerste is om zo bij de belangrijkste verbonden partijen de betrokkenheid van PS te vergroten. De tweede reden is om te voorkomen dat onnodige bureaucratie ontstaat, doordat bij elk van de vierentwintig verbonden partijen een even uitvoerige toelichting gegeven wordt.

Over negen verbonden partijen worden PS met regelmaat en uitvoeriger geïnformeerd dan ten aanzien van de overige verbonden partijen. De negen verbonden partijen waarover uitvoerig wordt geïnformeerd zijn:

1. OV-bureau Groningen Drenthe;

2. Drentse Energie Organisatie (DEO);
3. N.V. Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM);
4. Groningen Airport Eelde (GAE);
5. Regionale Uitvoeringsdienst (RUD);
6. Samenwerkingsverband Noord Nederland (SNN);
7. Regiovisie Groningen-Assen (RGA);
8. Prolander;
9. N.V. Waterbedrijf Drenthe/WMD Drinkwater B.V.

Hieronder is per verbonden partij de verantwoordingsinformatie opgenomen. De opgenomen informatie betreft de meest actuele voor publicatie beschikbare verkregen informatie van de verbonden partij. In sommige gevallen betreft dit informatie uit de begrotingen 2018 en 2019 van de verbonden partij. In andere gevallen betreft dit informatie uit hun jaarrekening 2017. Voor alle verbonden partijen geldt onverlet dat PS zal worden geïnformeerd, wanneer zich politiek bestuurlijk relevante ontwikkelingen bij een verbonden partij voordoen.

Gemeenschappelijke regelingen

NRK	
Naam verbonden partij	De Noordelijke rekenkamer
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Doel	Onafhankelijk beleidsonderzoek
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	33,33%
Bestuurlijk belang	Adviesraad
Invloed uitoefenen	Via de Adviesraad het doen van suggesties ten behoeve van het onderzoeksprogramma. Ook adviseren de leden van de Raad van Advies over de begroting en de wijze van publiceren van rapporten en het doen van suggesties ten behoeve van het onderzoeksprogramma.
Risicoprofiel	
Risico's	Onderbezetting, waardoor niet alle geplande onderzoeken kunnen worden uitgevoerd. Eventueel aansprakelijkheid n.a.v onderzoeken. De NRK volgt de provinciale CAO. Dit betekent dat de afspraken in de nieuwe CAO per 2019 financieel vertaald moeten worden.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	113.597	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing
Vreemd vermogen op 31-12	165.735	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing
Resultaat (voor bestemming)	73.660	nog niet bekend	nog niet bekend	nog niet bekend
Bijdrage provincie	266.783	nog niet bekend	275.667	281.999
Opbrengsten dienstverlening	6.038	nog niet bekend	8.545	8.545

OV-bureau	
Naam verbonden partij	Openbaar vervoersbureau Groningen Drenthe
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Doel	Zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	35,00%

Bestuurlijk belang	Lid Algemeen en Dagelijks Bestuur
Invloed uitoefenen	Via zeggenschap in het AB en DB en door PS via de mogelijkheid voor een zienswijze op de ontwerpbegroting.
Risicoprofiel	
Risico's	1. Het voorzien in een goed OV netwerk waarbij kwetsbare groepen doorgaans de reguliere gebruikers, is aan te merken als een publieke taak met een hoog maatschappelijk belang. In 2017 werd 51,1 % van de kosten OV opgebracht door de reizigers. Het streven is erop gericht om in 2019 een percentage van 52% te bereiken. De overige kosten worden gefinancierd door de drie deelnemers van het OV-Bureau. De provincie Drenthe neemt hiervan 35% voor haar rekening. Dit komt neer op een jaarlijkse bijdrage van circa € 22 miljoen. 2. In 2017 en 2018 heeft het OV-Bureau onrechtmatige uitgaven gedaan aan de GR Publiek Vervoer. Deze uitgave was niet rechtmatig omdat het OV-Bureau formeel niet deelneemt aan de GR Publiek Vervoer. 3.Voor inschatten van lasten en baten voor de meerjarige begroting OV-Bureau wordt uitgegaan van handmatige berekeningen in Excelmodel

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	nog niet bekend	17.837.000	14.570.000	15.315.000
Vreemd vermogen op 31-12	1.148.000	1.202.000	1.155.000	1.155.000
Resultaat (voor bestemming)	2.334.030	367.000	1.444.000	-867.000
Bijdrage provincie	22.394.910	nog niet bekend	22.578.635	21.956.460
Opbrengsten dienstverlening	14.316	14.316	14.136	14.136

Prolander

Naam verbonden partij	Gemeenschappelijke regeling Prolander
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Doel	Het omzetten van provinciaal natuurbeleid tot concrete resultaten in het gebied.
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	68,00%
Bestuurlijk belang	Voorzitter Bestuur
Invloed uitoefenen	Via het bestuur en middels de sturing in de opdrachtverlening. Provinciale Staten hebben de mogelijkheid tot het geven van een zienswijze op de begroting.
Risicoprofiel	
Risico's	1.Eén van de belangrijkste risico's voor Prolander is het risico op het vlak van informatiebeheer en informatiebeveiliging. Dit blijkt uit het door Prolander opgestelde medio oktober 2018 informatieplant. Dit beeld is ook bevestigd door de accountant. In de begroting 2019 is nog geen rekening gehouden met deze additionele ICT-investeringen. Voor de jaren 2019 en verder en zijn de bijbehorende kapitaallasten op nihil gesteld. Uitvoering van het informatieplan zal leiden tot extra jaarlijkse lasten vanaf 2020, waarvoor een aanpassing van de exploitatiebijdrage van Prolander noodzakelijk zal zijn. 2.Prolander volgt de provinciale CAO hetgeen betekent dat de gevolgen van de nieuwe CAO per 2019 financieel doorvertaald moeten worden. 3.De GR Prolander heeft alleen betrekking op de bedrijfsvoering van de organisatie. Tegen- en meevallers bij de realisatie van het natuurnetwerk zelf vallen buiten de GR. Laatstgenoemde loopt via de jaarlijkse Prestatieovereenkomst met Prolander (PPO) en komen via deze weg voor rekening van de provincie Drenthe als opdrachtgever.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	1.269.725	891.801	959.404	866.904
Vreemd vermogen op 31-12	7.025.565	6.249.479	6.558.917	6.702.372
Resultaat (voor bestemming)	516.200	323.897	71.333	92.550
Bijdrage provincie	5.654.676	5.594.107	5.594.107	6.107.638

Opbrengsten dienstverlening	985.952	985.982	985.952	985.982

RGA	
Naam verbonden partij	Regiovisie Groningen-Assen
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling zonder meer
Doel	Afstemming woningbouw en bedrijventerreinen voor plangebied Realisatie pakket bereikbaarheidsmaatregelen Behoud en versterking (landschappelijke) kwaliteit
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	12,50%
Bestuurlijk belang	Lid stuurgroep
Invloed uitoefenen	GS via stuurgroep. PS middels zienswijze op begrotingen en jaarstukken
Risicoprofiel	
Risico's	In de Stuurgroep van 13 juni 2014 is geconstateerd dat het Financieel Kader 2015-2020 een tekort vertoonde van € 1,1 miljoen

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	12.019.229	9.537.367	nog niet bekend	nog niet bekend
Vreemd vermogen op 31-12	4.102.987	3.106.122	nog niet bekend	nog niet bekend
Resultaat (voor bestemming)	323.050	-2.470.000	nog niet bekend	nog niet bekend
Bijdrage provincie	831.250	921.732	921.732	921.732
Opbrengsten dienstverlening	nog niet bekend	nog niet bekend	nog niet bekend	nog niet bekend

RUD Drenthe	
Naam verbonden partij	Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Doel	Uitvoering WABO, WBB en overige uitvoeringstaken op het gebied van milieu
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	22,80%
Bestuurlijk belang	Lid Algemeen en Dagelijks Bestuur
Invloed uitoefenen	Door de vertegenwoordiging in het Dagelijks- en Algemeen bestuur. Daarnaast maakt de provinciesecretaris deel uit van de Raad van Opdrachtgevers.
Risicoprofiel	

Risico's	1.De werkzaamheden van de RUD zijn wettelijke taken met een hoog maatschappelijk belang. Als deze werkzaamheden niet/onvoldoende worden uitgevoerd lopen burgers en bedrijven milieurisico's. In 2017 is geconstateerd dat de RUD Drenthe onvoldoende in control is. Dit gaat ten koste van de productiviteit waardoor het jaarlijks uitvoeringsprogramma niet voor 100% kan worden gerealiseerd. In 2018 lag het realisatiepercentage op 74%. 2.Per jaar wordt er rond € 3,4 miljoen aan opdrachten uitgezet bij de RUD. In de GR is vastgelegd dat de deelnemers financieel aansprakelijk zijn als de RUD haar verplichtingen niet nakomt. Deze aansprakelijkheid is voor de provincie Drenthe gelijk aan de verdeelsleutel namelijk 23,6%. De stemverhouding staat hier los van en is vastgelegd in de GR: 'one man one vote'. De disbalans tussen de financiële aansprakelijkheid en de stemverhoudingen is een risico. 3.De RUD Drenthe slaagt er niet goed in om het bestuur (AB en DB) tijdig en juist te informeren. 4.De RUD Drenthe is sterk afhankelijk van wet en regelgeving. Milieunormen worden steeds hoger, waardoor aan de uitvoering ook steeds hogere eisen worden gesteld. Ook de inwerkingtreding van Omgevingswet heeft verstrekkende gevolgen.Bij de oprichting van de RUD Drenthe is de afspraak gemaakt dat bij de besluitvorming die forse financiële implicaties hebben, extra gewicht wordt toegekend aan de stem van de provincie als een belangrijke financier van de RUD Drenthe.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	816.680	797.316	556.000	797.316
Vreemd vermogen op 31-12	4.687.464	5.687.315	3.814.000	5.687.315
Resultaat (voor bestemming)	117.481	-19.364	21.000	21.000
Bijdrage provincie	2.816.660	3.291.535	3.291.535	3.331.666
Opbrengsten dienstverlening	846.835	846.835	846.835	846.835

SNN	
Naam verbonden partij	Samenwerkingsverband Noord-Nederland
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Doel	Het stimuleren van duurzame, innovatieve economische ontwikkeling van Noord-Nederland.
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	33,33%
Bestuurlijk belang	Lid Algemeen en Dagelijks Bestuur
Invloed uitoefenen	Via stemrecht in het DB en AB. Leden van GS zijn vertegenwoordigd in het DB. Leden van PS zijn vertegenwoordigd in het AB
Risicoprofiel	
Risico's	1.Eén van de belangrijkste risico's voor SNN zijn de mobiliteitskosten mocht SNN onverhoopt na 2020 niet meer worden aangewezen als managementautoriteit voor de uitvoering van de EU structuurfondsen. Mocht dit het geval zijn dan zal de formatie van SNN neerwaarts moeten worden bijgesteld. Deze afbouw van formatie heeft betrekking op maximaal 65 FTE aan vast personeel. De verwachting is dat het besluit hierover in 2019 genomen zal worden. SNN volgt de provinciale CAO. Dit betekent dat de gevolgen van de nieuwe CAO per 2019 financieel doorvertaald moeten worden. 2.In de begroting 2019 presenteert het SNN een verwacht begrotingstekort per 30 juni 2023 van € 661.000. 3.In maart 2018 heeft het DB van SNN besloten tot bevoorschotting van de aanvragers op voorwaarde dat de provincies garant staan voor de risico's die SNN hierdoor loopt. Het gaat daarbij om een bedrag van maximaal € 800.000,-- tot eind 2022. Voor de provincie Drenthe komt dit neer op een garantstelling van € 270.000,--. 4.Foutieve uitvoering volgens de Europese richtlijn, is een gering risico. De auditautoriteit die in opdracht van het ministerie van EZK toezicht houdt op de MA's waaronder SNN, heeft over 2017 geconstateerd dat het beheer- en controlesysteem van SNN functioneert. Wel zijn enkele verbeteringen nodig zijn voor wat betreft: de selectie van projecten, controle spoor, informatiesystemen en maatregelen tegen fraude.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	9.213.000	3.917.000	9.692.000	4.641.000

Vreemd vermogen op 31-12	274.412.000	244.973.000	161.498.000	153.799.000
Resultaat (voor bestemming)	nog niet bekend	-152.000	440.000	505.000
Bijdrage provincie	2.054.000	1.628.000	1.774.000	2.312.000
Opbrengsten dienstverlening	nog niet bekend	nog niet bekend	nog niet bekend	nog niet bekend

Vennootschappen

BNG	
Naam verbonden partij	Bank Nederlandse Gemeenten
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Doel	Financiële dienstverlening van en voor overheden en instellingen met een maatschappelijke belang.
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	0,16%
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder
Invloed uitoefenen	Ja, via AvA
Risicoprofiel	Laag
Risico's	BNG is bereid op beheerste wijze risico's te nemen die noodzakelijk zijn om klanten van krediet te voorzien. Het gaat daarbij om de volgende risico's: kredietrisico, marktrisico, liguiditeitsrisico, operationeel risico en strategisch risico. Een eventueel liquiditeitsrisico heeft mogelijk invloed op winst en kapitaal als gevolg van het niet in staat zijn aan de opeisbare verplichtingen te voldoen zonder onaanvaardbare verliezen te lopen (dit moet wel worden gerelateerd aan het deelnemersbelang van 0,16%). De hieronder genoemde bedragen zijn in miljoenen euro's.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	3.753	nog niet bekend	4.220	nog niet bekend
Vreemd vermogen op 31-12	150.247	nog niet bekend	135.805	nog niet bekend
Resultaat (voor bestemming)	369	nog niet bekend	393	nog niet bekend

CBL	
Naam verbonden partij	Cross Border Leases Vennootschap B.V.
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Doel	Vertegenwoordiging van verkopende aandeelhouders Essent
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	2,28%
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder
Invloed uitoefenen	De provincie Drenthe is als aandeelhouder door de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie.
Risicoprofiel	Laag
Risico's	Met de liquidatie van het CBL Escrow Fonds is alleen nog sprake van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap. Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.81 BW.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	146.779	nog niet bekend	135.000	135.000
Vreemd vermogen op 31-12	16.517	nog niet bekend	5.000	5.000
Resultaat (voor bestemming)	-5.000	nog niet bekend	-10.000	-10.000

CSV Amsterdam	
Naam verbonden partij	CSV Amsterdam BV
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Doel	Vertegenwoordiging verkopende aandeelhouders Essent
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	2,28%
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder
Invloed uitoefenen	Provincie Drenthe is via de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie.
Risicoprofiel	Laag
Risico's	Het financiële risico is beperkt tot eventuele claims van Waterland als gevolg van garanties en vrijwaringen die door de verkopende aandeelhouders zijn afgegeven en tot het maximale bedrag van € 13,5 mln. op de escrow-rekening. Momenteel is er een bedrag van € 5.464.217,- uitbetaald aan Waterland ten laste van de escrow-rekening, en is er een bedrag van € 3.406.063 terugbetaald door Waterland in verband met belastingteruggave. De terugbetaling is niet verrekend met de escrow, waardoor het risico nu is afgenomen tot een maximum van € 8.035.783,- en voor het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap. Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.:81 BW.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	869.698	nog niet bekend	770.000	770.000
Vreemd vermogen op 31-12	64.924	nog niet bekend	nog niet bekend	nog niet bekend
Resultaat (voor bestemming)	-100.000	nog niet bekend	-100.000	-100.000

Enexis N.V.	
Naam verbonden partij	Enexis Holding NV
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Doel	Energiedistributie
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	2,39%
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder
Invloed uitoefenen	De provincie Drenthe is als aandeelhouder door de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie.
Risicoprofiel	Laag

Risico's	Enexis is financieel gezond. Enexis heeft de Standard & Poor's (S&P) rating A+ (Stable outlook) en bij Moody's Aa3 (stable outlook). De aandeelhouders lopen het risico (een deel van) de boekwaarde te moeten afwaarderen. Het risico voor de aandeelhouders is gering omdat Enexis opereert in een gereguleerde (energie)markt, onder toezicht van de Energiekamer. Daarnaast is het risico gering in relatie tot de (intrinsieke) waarde van Enexis Holding N.V. Een aanvullend risico is het achterblijven van de geraamde dividendinkomsten. Het risico is echter gemitigeerd middels een overeengekomen streefwaarde van € 100 miljoen voor het jaarlijkse dividend. Bedragen in de tabel hieronder zijn maal 1000

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	3.808.000	nog niet bekend	3.804.000	3.804.000
Vreemd vermogen op 31-12	2.201.000	nog niet bekend	3.814.000	3.814.000
Resultaat (voor bestemming)	207.000	nog niet bekend	200.000	200.000

GAE

Naam verbonden partij	Groningen Airport Eelde
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Doel	Uitoefening van het luchthavenbedrijf
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	30,00%
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder
Invloed uitoefenen	Stemrecht in het AvA
Risicoprofiel	
Risico's	1.GAE dient een hoog maatschappelijk belang. De kans dat de provincie kiest het vliegveld te sluiten is laag. De provincie heeft ook veel geld in het vliegveld geïnvesteerd. De luchthaven heeft ook te maken met een groot aantal risico's die niet of zeer moeilijk beheersbaar zijn. Dit betreffen aanslagen, vliegrampen, economische bedreigingen (alternatieve luchthavens en snelle treinverbindingen) en veranderende wet- en regelgeving die de bedrijfsvoering van de luchthaven direct raken. 2.De resterende verplichting vanuit het DBFM contract van de start- en landingsbaan, vanuit de NV GAE jegens Pase. Deze verplichting komt, in geval van het beëindigen van vennootschap mogelijk voor rekening van de aandeelhouders. Indien bij beëindiging van de vennootschap naar rato van aandelenbezit verplichtingen worden afgekocht dan zou het mogelijk gaan om een claim van 30% daarvan.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	13.221.175	nog niet bekend	nog niet bekend	nog niet bekend
Vreemd vermogen op 31-12	3.603.135	nog niet bekend	nog niet bekend	nog niet bekend
Resultaat (voor bestemming)	295.270	nog niet bekend	-235.000	nog niet bekend

MKB Fonds Drenthe

Naam verbonden partij	MKB Fonds Drenthe
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap

Doel	Stimulering MBK innovatie
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	100,00%
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder
Invloed uitoefenen	Via de AvA (als 100% aandeelhouder)
Risicoprofiel	
Risico's	De provincie is enig aandeelhouder en heeft € 13 miljoen geïnvesteerd in het MKB Fonds met als doel de economie van het midden en klein bedrijf te stimuleren en daarmee werkgelegenheid te realiseren. Deze provinciale bijdrage moet onder aftrek van de beheerskosten revolverend worden ingezet. Aan het financieren van ondernemingen zijn risico's verbonden. Voor het MKB Fonds zijn deze hoger doordat de doelondernemingen zich bevinden in een segment met hogere risico's. Het gaat immers om jonge, innovatieve ondernemingen, start-ups en bestaande ondernemingen die hun nieuwe ideeën willen valoriseren.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	10.651.851	9.948.232	niet van toepassing	niet van toepassing
Vreemd vermogen op 31-12	135.002	149.885	niet van toepassing	niet van toepassing
Resultaat (voor bestemming)	-767.695	-703.619	niet van toepassing	niet van toepassing

N.V. Waterbedrijf Drenthe	
Naam verbonden partij	N.V. Waterbedrijf Drenthe
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Doel	De vennootschap heeft als doel de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening alsmede de productie, zuivering, verkoop en distributie van niet-drinkwater door middel van: a. het houden van aandelen in WMD Drinkwater; b. het oprichten, adviseren van, op enigerlei wijze deelnemen in, zich interesseren bij en/of samenwerken met andere vennootschappen en/of ondernemingen, waaronder maar niet uitsluitend begrepen met watervoorziening verband houdende vennootschappen en/of ondernemingen, alsmede het uitoefenen van het beheer, het bestuur, (interim)management of de directie bij deze andere vennootschappen en/of ondernemingen; c. het financieren of doen financieren van andere vennootschappen en ondernemingen, het verstrekken van leningen, het zich als (hoofdelijk) medeschuldenares verbinden voor schulden van derden en het stellen van persoonlijke of zakelijke zekerheid voor schulden zowel van de vennootschap als van anderen, waaronder in het bijzonder begrepen vennootschappen waarmee de vennootschap in een groep is verbonden; d. het verrichten van alle handelingen op financieel, commercieel en industrieel gebied; benevens het verrichten van al hetgeen met het bovenstaande in de ruimste zin verband houdt of daaraan bevorderlijk kan zijn.
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	50,00%
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder
Invloed uitoefenen	via de aandeelhoudersrelatie
Risicoprofiel	

Risico's	1.De drinkwatervoorziening wordt door de overheid niet overgelaten aan de markt. Wat wel een bedreiging is, is de strakke normering op basis van de WACC door ILT en ACM. Daardoor is het drinkwatertarief genormeerd en gerelateerd aan de investeringen. Daardoor kun je in een neerwaartse spiraal raken, waarbij het niet (kunnen) investeren leidt tot verlaging van de tarieven en waarbij een onvoldoende solvabiliteit problemen oplevert voor de financiering van nieuwe investeringen. Daardoor kan het op peil houden van het leidingennet in het geding komen. 2.In opdracht van de raad van commissarissen heeft de commissie de Boer in 2015 onderzoek gedaan naar de toekomst van het waterleidingbedrijf. Daarbij is ook gekeken naar de nevenactiviteiten en of die schade opleveren voor de kerntaken van de WMD, goed en betaalbaar drinkwater leveren. De commissie De Boer trekt de conclusie dat het bijna onmogelijk is om een goed beeld te krijgen van alle nevenactiviteiten van de WMD. Dat heeft vooral met een brei aan bv's te maken die onder de WMD hangen. Bijvoorbeeld bij alle activiteiten in Indonesië. "De conclusie was dat het Indonesië-dossier buitengewoon complex in en ondoorzichtig als het gaat om governance en risico's", zo is te lezen in het rapport. 3.Een ander risico is dat ten behoeve van Wildlands in Emmen de WMD nog een aanzienlijk bedrag van ca. € 20 miljoen euro voor de waterfabriek, het multimediagebouw en de installatie van Water & Energie op de balans heeft staan. Ofschoon de betreffende activiteiten kostendekkend doorberekend worden aan Wildlands, blijft de continuïteit van Wildlands een niet te verwaarlozen risico voor het daadwerkelijk terugverdienen van deze investeringen (bron jaarrekening WMD 2017). 4.De WMD is sterk afhankelijk van wet en regelgeving. Door de toezichthouders ILT en ACM wordt in sterke mate de speelruimte beperkt die de WMD heeft voor het bepalen van tarieven en het daarmee het doen van investeringen. De tarieven zijn genormeerd; gebaseerd op de WACC is slechts een beperkte vergoeding van vermogenskosten toegestaan. De hieronder genoemde bedragen zijn in duizenden euro's.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	44.771	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing
Vreemd vermogen op 31-12	174.885	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing
Resultaat (voor bestemming)	2.537	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing

NOM

Naam verbonden partij	Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Doel	Het stimuleren van de regionale economische structuur en werkgelegenheid
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	16,67%
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder
Invloed uitoefenen	Als aandeelhouder invloed via de AvA.
Risicoprofiel	
Risico's	1. De NOM heeft een aanzienlijk maatschappelijk belang: stimuleren van de werkgelegenheid binnen Drenthe. De provinciale deelmening in de NOM NV bedraagt € 21 miljoen (16.66% van totaal). Het grootste financiële risico voor de provincie als deelnemer in de N.V. NOM is het risico dat de marktwaarde van de participaties van de N.V. NOM daalt en het provinciaal deelnemersbelang in de N.V. NOM moet worden afgewaardeerd. In 2017 was er sprake van een afwaardering van de marktwaarde van de participatie. Deze kon gecompenseerd worden op basis van de met het Rijk gemakte afspraken bij de overname van de aandelen. 2.In het jaarverslag 2017 gaat de N.V. NOM uitgebreid in op de risico's en de maatregelen die zijn treft om deze risico's te beheersen. Als belangrijkste risico's op het strategische vlak merkt de N.V. NOM aan: te nauwe betrokkenheid aandeelhouders en verandering in wet- en regelgeving. Op het operationele niveau is als belangrijk risico's belangenverstrengeling benoemd. 3.3. De NOM is bij uitstek een verbonden partij die gevoelig is voor fluctuaties in de markt. In geval van een economische recessie heeft dit direct gevolgen voor het de waardering van het eigen vermogen en de benaderde marktwaarde van de NOM. Dit heeft invloed op de waardering van de aandelen NOM in de provinciale balans.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	58.763.000	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing

Vreemd vermogen op 31-12	6.245.000	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing
Resultaat (voor bestemming)	6.012.000	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing

NWB	
Naam verbonden partij	Nederlandse Waterschapsbank
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Doel	Kredietverlening aan waterschappen en andere overheden
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	0,13%
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder
Invloed uitoefenen	Ja, via AvA
Risicoprofiel	
Risico's	Leverage ratio verder gestegen van 2.3 naar 2.5. (4 is de eis maar er is sprake van proportionele toepassing)- complexe wet- en regelgeving- mogelijke aanscherping kapitaaleisen Basel III (leverage ratio)- speciale aandacht voor cybercrime- verwachting lagere winst 2018 in vergelijking met 2017 door verwachte stijging geldmarkt tarieven. De hieronder genoemde bedragen zijn in miljoenen euro's.

Bedragen in miljoenen

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	1.628	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing
Vreemd vermogen op 31-12	85.495	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing
Resultaat (voor bestemming)	123	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing

PBE	
Naam verbonden partij	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Doel	Verkoop Vennootschap
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	2,28%
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder
Invloed uitoefenen	Provincie Drenthe is via de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie
Risicoprofiel	Laag
Risico's	Met de liquidatie van het General Escrow Fonds is alleen nog sprake van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap. Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 1.496.822) (art 2.:81 BW).

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	1.620.245	nog niet bekend	1.610.000	1.590.000
Vreemd vermogen op 31-12	17.940	nog niet bekend	5.000	nog niet bekend

Resultaat (voor bestemming)	-10.000	nog niet bekend	-10.000	-20.000

Verkoop Vennootschap	
Naam verbonden partij	Verkoop Vennootschap B.V.
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Doel	Garantiestelling en vrijwaring RWE
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	2,28%
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder
Invloed uitoefenen	Provincie Drenthe is via de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie.
Risicoprofiel	Laag
Risico's	Met de liquidatie van het General Escrow Fonds is alleen nog sprake van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap. Het financiële risico is na de liquidatie van het General Escrow Fonds relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.:81 BW.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	150.934	nog niet bekend	137.500	125.000
Vreemd vermogen op 31-12	19.656	nog niet bekend	7.500	7.500
Resultaat (voor bestemming)	-66.690	nog niet bekend	-12.500	-12.500

Vordering op Enexis	
Naam verbonden partij	Vordering op Enexis BV
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Doel	Financieringsmaatschappij van Enexis
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	2,28%
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder
Invloed uitoefenen	Provincie Drenthe is via de provincie Groningen vertegenwoordigd in de aandeelhouderscommissie.
Risicoprofiel	Laag
Risico's	De aandeelhouders lopen zeer beheerst geachte risico’s op Enexis voor de niet -tijdige betaling van rente en/of aflossing en, in het ergste geval, faillissement van Enexis en voor het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap. Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.:81 BW.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	9.172	nog niet bekend	27.500	27.500
Vreemd vermogen op 31-12	356.319.796	nog niet bekend	356.260.000	356.505.000

Resultaat (voor bestemming)	-10.000	nog niet bekend	-7.500	-10.000

WMD Drinkwater B.V.	
Naam verbonden partij	WMD Drinkwater B.V.
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Doel	De vennootschap heeft als doel de zorg voor en de instandhouding van de drinkwater-voorziening in haar verzorgingsgebied in de zin van en overeenkomstig het bepaalde in de Drinkwaterwet en rekening houdend met het maatschappelijk belang van de drink-watervoorziening, alsmede het verrichten van al hetgeen met het vorenstaande verband houdt of daartoe in de ruimste zin bevorderlijk kan zijn. 2. Onder het doel van de vennootschap is mede begrepen het oprichten en verwerven van, het deelnemen in, het samenwerken met en het voeren van de directie over andere ondernemingen, één en ander met inachtneming van het bepaalde in de Drinkwaterwet en voor zover noodzakelijk voor het realiseren van het in lid 1 genoemde doel
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	50,00%
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder
Invloed uitoefenen	Via aandeelhoudersrelatie
Risicoprofiel	
Risico's	Zie NV Waterbedrijf Drenthe (geconsolideerde jaarrekening)

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	45.048.534	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing
Vreemd vermogen op 31-12	3.285.137	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing
Resultaat (voor bestemming)	118.802.727	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing

Stichtingen en verenigingen

DEO	
Naam verbonden partij	Stichting Drentse Energie Organisatie
Rechtsvorm	Stichting
Doel	Financiering van energietransitie in Drenthe
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	100,00%
Bestuurlijk belang	Geen bestuurlijk belang
Invloed uitoefenen	DEO heeft een subsidierelatie met de provincie. De eisen tbv deze subsidie zijn vastgelegd in een programma van eisen. Via een jaarlijkse verantwoordingsrapportage wordt verantwoording afgelegd. Op basis van de bevindingen vindt een jaarlijks bestuurlijk overleg met directeur plaats.
Risicoprofiel	

Risico's	1.De provincie Drenthe heeft aan DEO € 39,2 miljoen in de vorm van een lening verstrekt. Dit met als doel om door middel van het verstrekken van leningen aan derden de energietransitie in Drenthe te versnellen. DEO verstrekt financiering aan bedrijven die niet door reguliere geldverstrekkers wordt verstrekt. Het risico dat een klein deel van de uitgezette leningen niet worden kan worden afgelost en terugbetaald waardoor de DEO niet aan terugbetalings-verplichtingen jegens de provincie kan voldoen, is aanwezig. 2. Duurzaamheid, milieubewust zijn thema's die in goede economische tijden door de wetgever gevoelig zijn voor aanpassing (zie uitwerking van het Klimaatakkoord en Klimaatwet). De partijen waaraan de DEO de leningen verstrekt, worden geraakt door wijzigingen in wet- en regelgeving. Dit kan ertoe leiden dat deze partners in financiële moeilijkheden komen en niet aan hun betalingsverplichtingen richting de DEO kunnen voldoen. Dit raakt indirect de DEO.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	27.277.651	27.662.652	niet van toepassing	niet van toepassing
Vreemd vermogen op 31-12	663.957	4.816.238	niet van toepassing	niet van toepassing
Resultaat (voor bestemming)	207.183	157.981	60.140	niet van toepassing
Bijdrage provincie	niet van toepassing	niet van toepassing	niet van toepassing	nog niet bekend
Opbrengsten dienstverlening	42.979	42.979	43.560	42.979

IPO

Naam verbonden partij	Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
Rechtsvorm	Vereniging
Doel	Belangen behartiging van provincies in 'Den Haag' en 'Brussel'
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	8,33%
Bestuurlijk belang	Lid Bestuur
Invloed uitoefenen	Invloed kan worden uitgeoefend in het IPO-bestuur door het collegelid dat lid is van het IPO-bestuur. Het college van GS in de persoon van het IPO-bestuurslid legt verantwoording af over het gevoerde beleid aan PS.
Risicoprofiel	
Risico's	de jaarlijkse deelnemersbijdragen (inclusief de provinciale bijdrage aan BIJ12) bedraagt meer dan € 1 miljoen. De deelnemersbijdrage IPO is voor Drenthe vastgesteld op 8,84% van totaal. Het gaat in totaal om een jaarlijkse bijdrage voor 2019 begroot op (€ 1,3 miljoen IPO en € 2,6 miljoen BIJ12.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	138.265	nog niet bekend	138.265	138.625
Vreemd vermogen op 31-12	19.039.563	nog niet bekend	19.039.563	19.039.564
Resultaat (voor bestemming)	341.400	nog niet bekend	nog niet bekend	nog niet bekend
Bijdrage provincie	793.695	nog niet bekend	1.090.328	1.090.328
Opbrengsten dienstverlening	niet van toepassing	niet van toepassing	niet van toepassing	niet van toepassing

SLB

Naam verbonden partij	Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging
Rechtsvorm	Stichting

Doel	Sanering van bodemverontreiniging in aangewezen landinrichtingsgebieden in de provincie Groningen en Drenthe
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	8,50%
Bestuurlijk belang	Lid stuurgroep
Invloed uitoefenen	De Raad van Toezicht ziet toe op de directie en op de algemene gang van zaken van de stichting. De Raad heeft 5 leden. Het Drentse lidmaatschap wordt bemenst door de milieu-gedeputeerde. Iedere deelnemer heeft één stem. Besluiten worden genomen o.b.v. volstrekte meerderheid. Doorgaans wordt het Drentse lidmaatschap uitgevoerd door een waarnemend ambtenaar. Tevens voert de provincie invloed uit via haar wettelijke rol van bevoegd gezag Wet bodembescherming en als regievoerder van de bodemsaneringsoperatie. In dat verband moet zij inhoudelijke oordelen geven over besluiten omtrent de ernst van gevallen van bodemverontreiniging en over de kwaliteit van beschermingsmaatregelen, bodemsaneringen en nazorg.
Risicoprofiel	
Risico's	1.Niet voorzien. Het totale fondsbedrag van circa € 2 miljoen zou voldoende moeten zijn om de algemene uitvoerende talen te dekken door middel van de jaarlijkse rentebijschrijving 2.Mocht de bodem vervuild blijken en het saneren hiervan is een discussie, dan heeft dit grote maatschappelijke impact en is de kans op imagoschade hoog. De bodemsanering zal direct worden geassocieerd met de verantwoordelijkheid van de provincie.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	2.405.449	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing
Vreemd vermogen op 31-12	nog niet bekend	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing
Resultaat (voor bestemming)	43.862	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing

Stichting Bodembeheer Schoonebeek	
Naam verbonden partij	Stichting Bodembeheer Schoonebeek
Rechtsvorm	Stichting
Doel	Sanering van bodemverontreiniging in aangewezen landinrichtingsgebieden in de provincie Drenthe
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	6,00%
Bestuurlijk belang	Lid Raad van Toezicht
Invloed uitoefenen	Het voorzitterschap wordt bekleed door het lid van de gemeente Emmen. Voor de Raad van Toezicht is de hoedanigheid van gedeputeerde toereikend.
Risicoprofiel	
Risico's	1. Mocht de bodem vervuild blijken en het saneren hiervan is een discussie, dan heeft dit grote maatschappelijke impact en is de kans op imagoschade hoog. De bodemsanering zal direct worden geassocieerd met de verantwoordelijkheid van de provincie. 2.Het onderwerp ‘bodem’ is wel afhankelijk van wet- en regelgeving. De milieunormen hiervoor liggen al relatief hoog. De sanering moet al 100%, zijn waardoor nog strengere regels niet snel te verwachten zijn. Door vermogensbeheerder Schretlen is een beleggingsprotocol opgesteld, dat door de Raad van Toezicht is bekrachtigd. Dit protocol sluit zoveel mogelijk aan bij de vigerende regelgeving voor overheidsdeelnemingen (Wet fido en Ruddo) maar wijkt hiervan af door een beperkte hoeveelheid aan vastrentende certificaten aan te kunnen houden om op deze wijze over een deel van het vermogen een hoger rendement te kunnen behalen. 3.De stichting heeft in 2015 een analyse uitgevoerd betreffende de vermogens- en kostenopbouw. Uit deze analyse blijkt dat de baten (rente-inkomsten) de lasten (stichtings- en saneringskosten) niet meer kunnen compenseren. SBS belegt feitelijk ook niet meer; de gelden staan geparkeerd op een spaarrekening. Dit betekent dat op de lange termijn de voorziening onvoldoende is om de uitvoering van het takenpakket van de stichting te kunnen waarborgen. Naar aanleiding van de financiële analyse is een versobering van de uitvoering doorgevoerd. Deze versobering heeft de grens bereikt. Terreineigenaren geven aan dat de uitvoering niet meer in lijn is met de gemaakte afspraken. Om draagvlak voor het convenant te behouden is in 2018 aanpassing naar een robuustere uitvoering doorgevoerd.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	nog niet bekend	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing
Vreemd vermogen op 31-12	2.242.908	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing
Resultaat (voor bestemming)	-63.513	nog niet bekend	-479.250	niet van toepassing

Overige

Fonds nazorg gesloten stortplaatsen	
Naam verbonden partij	Fonds nazorg gesloten stortplaatsen
Rechtsvorm	Reglement
Doel	Financiering eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	100,00%
Bestuurlijk belang	Lid Algemeen en Dagelijks Bestuur
Invloed uitoefenen	Het DB kan beleidswijzigingen voorstellen aan het AB. Een besluit kan slechts genomen worden door het AB.
Risicoprofiel	
Risico's	De provincie loopt een financieel risico op het nazorgfonds. Vanwege het lage rendement is het onzeker of het beoogde beleggingsrendement wordt gehaald. Attero moet het doelvermogen volstorten. .In 2030 moet er sprake zijn van een fondsvermogen van € 30 miljoen. De afgelopen jaren is een beleggingsrendement van 1% gerealiseerd. .In de begroting 2018 is gerekend met een verwacht rendement van 4,7%. In de begroting 2019 is gerekend met een verwacht rendement van 4,78%. De provincie kan aan Attero omdat dit nog een open stortplaats is, nazorgheffingen opleggen. De stortplaats Meisner is reeds gesloten, hierop kunnen geen nazorgheffingen meer worden opgelegd.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	11.835.124	nog niet bekend	12.099.451	12.648.375
Vreemd vermogen op 31-12	3.940	nog niet bekend	3.500	3.500
Resultaat (voor bestemming)	258.906	nog niet bekend	548.925	568.775
Bijdrage provincie	niet van toepassing	niet van toepassing	22	niet van toepassing
Opbrengsten dienstverlening	8.869	nog niet bekend	8.869	8.869

Vechtdallijnen	
Naam verbonden partij	Beheerorganisatie Vechtdallijnen (Provincie Overijssel)
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling zonder meer
Doel	Concessiebeheer spoorverbindingen Zwolle-Emmen en Almelo–Marienberg
Eigenaars-/deelnemersbelang Provincie Drenthe	36,00%
Bestuurlijk belang	Lid stuurgroep
Invloed uitoefenen	Via de bestuurder in de stuurgroep en via de ambtelijke samenwerkingsgroepen
Risicoprofiel	

Risico's	De opdrachtgevende partijen Overijssel en Drenthe zijn opbrengstverantwoordelijk voor de exploitatie van de treindienst. Dat wil zeggen dat zij de risico's lopen van fluctuerende kaartverkoop inkomsten. Conform het OV bureau Groningen Drenthe wordt er een conservatief financieel beleid gevoerd.

Financiële kengetallen	Gerealiseerd 2017	Gerealiseerd 2018	Begroot 2018	Begroot 2019
Eigen vermogen op 31-12	nog niet bekend	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing
Vreemd vermogen op 31-12	nog niet bekend	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing
Resultaat (voor bestemming)	nog niet bekend	nog niet bekend	niet van toepassing	niet van toepassing
Bijdrage provincie	2.479.114	nog niet bekend	2.294.054	2.524.465
Opbrengsten dienstverlening	niet van toepassing	niet van toepassing	niet van toepassing	niet van toepassing

I.2.7 Grondbeleid

Inleiding

Algemeen
In 2018 heeft de provincie gronden aangekocht en verkocht voor de beleidsdoelen op het gebied van Plattelandsontwikkeling en Wegen en Vaarwegen. Deze transacties hebben geen verstorende werking op de grondmarkt gehad en er is geen staatssteun verleend. Zowel de aan- en verkoop als ruiling van gronden zijn gerealiseerd na onafhankelijke taxaties en op vrijwillige basis.

Wat hebben we bereikt?

Nota grondbeleid
In 2016 is de Nota Grondbeleid vastgesteld. De nota schetst welke middelen, instrumenten en strategieën worden ingezet, zodat de ruimtelijke en maatschappelijke beleidsdoelen ondersteund, gefaciliteerd en gerealiseerd kunnen worden.
In 2018 hebben er geen mutaties in het grondbeleid plaats gevonden.
Het voornemen voor 2019 is om een evaluatie van het grondbeleid, met name voor het Programma Natuurlijk platteland, te starten.

Programma Natuurlijk Platteland

Beleidsprestatie	Ambitie	1e periode	2e periode	Realisatie
NNN inrichten (Hunze Tusschenwater-Midden)	99	99	99	99,0
NNN inrichten (Noordwest Oostervoortsche Diep)	220	220	108	107,6
NNN inrichten (Reest Landgoed Dickninge)	18	18	18	0,0
NNN SKNL	30	19	60	20,5
NNN aankopen	289	289	207	269,3
NNN verkopen	41	286	84	81,0
Ruilgrond aankopen	317	317	275	241,7
Ruilgrond verkopen	173	173	212	279,6
Landbouwstructuur verbeteren	840	840	1000	1050,0

In het afgelopen jaar is 511 hectare aangekocht voor de realisatie van het Programma Natuurlijk Platteland, dat zijn zowel aankopen binnen de begrenzing van het Natuur Netwerk Nederland (NNN) als gronden daarbuiten die ingezet worden als ruilgrond.

Het uitgangspunt voor 2018 was de realisatie van 289 ha aankoop NNN, de realisatie per 31 december 2018 is 269 ha. Daarnaast is voor 25 ha NNN als ‘harde’ transacties vastgelegd met een geplande leverdatum in de eerste helft 2019.
Ruilgronden worden gekocht met het oog om een alternatief te kunnen bieden aan boeren die hun bedrijf uitvoeren binnen de begrensde NNN. Met de ruilgronden wordt dus het gebiedsproces bespoedigd, terwijl tegelijkertijd de landbouwstructuur van het gebied wordt verbeterd. Er is 242 ha ruilgrond verworven in 2018. Daarnaast is voor 77 ha aan 'harde' transacties onderweg, die in het 1^{e} kwartaal van 2019 passeren. Dat is gelijk aan de ambitie voor 2018 (317 ha).

Het PNP dekt de lasten van de waardedaling van grond als gevolg van de wijziging van de bestemming van landbouw naar natuurgrond. Bij aankopen binnen het NNN is dat 85% van de aanschafwaarde. Wij gaan ervan uit dat de overige 15% de gemiddelde natuurwaarde

vertegenwoordigd waartegen de percelen kunnen worden verkocht aan de eindbeheerder van het natuurgebied. De gronden binnen het NNN zijn voor deze waarde op de provinciale balans geplaatst. De lasten (waardedaling) worden verantwoord bij beleidsopgave 7.2.

Opbrengsten van verkopen worden alleen voor het verschil met de boekwaarde als bate verantwoord in het PNP (beleidsopgave 7.2). De boekwinst bij grondverkopen bedroeg in 2018 € 2.143.896,--.

Drentse Maat
In 2018 zijn er geen mutaties geweest met als financiering de Drentse Maat; bij aanvang 2018 werd 115 hectare gefinancierd door de Drentse Maat.

Uitgangspunt in het grondbeleid is dat alle gronden op een identieke methode gefinancierd zijn. Daarom is in 2018 de grondvoorraad, gefinancierd uit de Drentse maat, voor een bedrag van € 2.785.857,-- afgeboekt ten laste van het budget voor de aankoop van gronden voor het programma Natuurlijk Platteland. Daarnaast is de restantverplichting aan het Groenfonds van € 1.149.343,-- afgeboekt. De ruilgronden die waren gefinancierd via de Drentse Maat en waarvoor verkoopcontracten zijn afgesloten voor betaling en levering op termijn, staan nu voor € 0,-- op de balans (Investeringskrediet grondbezit Programma Natuurlijk Platteland). De verkoopopbrengsten in de toekomst komen ten gunste van het budget baten grondverkoop. Die post wordt verrekend met de reserve nieuwe natuur.

Balanswaardering
Voor het jaar 2018 is een balanswaardering uitgevoerd voor alle ruilgronden in eigendom van de provincie Drenthe, buiten het Natuurnetwerk Nederland die met een waarde op de balans geboekt staan.
Op basis van de tussentijdse rapportage stellen wij vast dat voor een aantal percelen de waardering lager is dan de boekwaarde, het betreft een bedrag van circa € 500.000,--. De totale boekwaarde van alle gewaardeerde gronden is hoger dan de huidige boekwaarde. Op basis van de definitieve oplevering in april 2019 van de balanswaardering wordt de afwaardering van de percelen verwerkt; hierover rapporteren wij in de 2^{e} bestuursrapportage 2019.

1.000 hectare
In mei 2018 hebben wij 1.000 hectare NNN begrensd. In de afgelopen jaren is er al wel landbouwgrond in deze gebieden aangekocht en als ruilgrond op de balans opgenomen. Nu deze gronden binnen het NNN zijn komen te liggen zijn de gronden afgeboekt van agrarische naar natuurwaarde. Het betreft een totaal oppervlak van 155.18.70 hectare Hiervoor is een afwaardering van 85% van toepassing, waarmee een totaalbedrag aan afwaardering van € 4.558.051,-- (onderdeel van de aankooplasten). De NNN-grond staan nu, op basis van de 15% waarde, voor € 804.362,-- op de balans.

Investeringskrediet grondbezit Programma Natuurlijk Platteland
In de nota “Grondbeleid volgens provincie Drenthe 2016-2021” is vastgelegd dat de provincie beschikt over een investeringskrediet voor het aanhouden van een strategische (ruil)grondvoorraad die ingezet kan worden voor aangewezen provinciale doelen. De maximale hoogte van het investeringskrediet, c.q. de waarde van de strategische grondvoorraad voor het PNP is vastgesteld op € 38 miljoen. De boekwaarde per 31-12-2018 bedroeg € 26.472.130,--.

Het grondbezit is tegen aanschafwaarde of lagere marktwaarde op de provinciale balans geplaatst. Als geen sprake is van directe doelrealisatie, dus als het om grond gaat die niet binnen het NNN ligt, wordt het bezit op de balans geplaatst en niet als last in beleidsopgave 7.2 verantwoord. Als er wel

sprake is van doelrealisatie, de gronden binnen het NNN, dan wordt het bezit voor 15% van de agrarische aanschafwaarde op de balans gezet en 85% wordt als last in beleidsopgave 7.2 verantwoord.

Aan en verkoop grond , afboeking tlv. budget verwerving en opname waarde op de balans.

			Doelst. 7.2.07	Doelst 7.2.07	Mat. vaste activa	Mat. vaste activa	
	Hectares	Bruto aan-	(waarde daling)	(Boekwinst)	Mutatie voorraad	Mutatie voorraad	Voorraad grond
	Voorraad	& verkopen	Lasten	Baten	0	0	Boekwaarde
Voorraad ruilgrond	1.250						
Voorraad NNN grond	848						
Saldo 31-12-2017	2.098	0	0	0	2.016.937	20.066.272	22.083.209
Mutatie 2018:	0	0	0	0	0	0	0
Aankoop ruilgrond	240	13.926.533	1.135.800			12.790.733	12.790.733
Aankoop NNN	270	11.376.810	9.670.288		1.706.522		1.706.522
Overig NNN	116		-210.923	-16.254			
Overig ruilgrond	-300		623.054	-18.967			
Verkopen ruilgrond	-280	-11.235.776	99.149	-1.459.444		-9.875.481	-9.875.481
Verkopen NNN	-80	-865.886	16.198	-649.231	-232.853		-232.853
Mutatatie 2018	-34	13.201.681	11.333.566	-2.143.896	1.473.669	2.915.252	4.388.921
Saldo per 31-12-2018	2.064	13.201.681	11.333.566	-2.143.896	3.490.606	22.981.524	26.472.130
Voorraad ruilgrond	910					22.981.524	22.981.524
Voorraad NNN grond	1.154				3.490.606		3.490.606
0	**2.064**	**0**	**0**	**0**	**3.490.606**	**22.981.524**	**26.472.130**

Vorenstaande tabel bevat de ontwikkeling in de grondvoorraad gesplitst in ruilgrond en percelen binnen de NNN. Tevens bevat de tabel de baten (€ 2,1 miljoen) en lasten (€ 11,3 miljoen) die zijn verantwoord op 7.2.07 Realisatie obstakelvrij maken grond tbv. NNN in programma 7. De lasten hebben betrekking vnl. op de afwaardering aangekochte percelen naar Natuurwaarde (15% van de marktwaarde) alsmede in 2018 de afwaardering als gevolg van de vergroting van de NNN (1.000 Ha.) waardoor bestaande ruilgrond binnen het NNN is komen te liggen. De baten zijn een gevolg van boekwinst bij verkopen. (verkoopprijs hoger dan de boekwaarde). De omboeking van ruilgrond naar NNN als gevolg van de vergroting van het NNN (1.000 Ha exercitie) maakt onderdeel uit van de overige mutaties. Tegelijkertijd is ook de registratie van de voorraad in het opgeleverde systeem VRIS door Prolander gecontroleerd, desgewenst aangepast en van de juiste labels voorzien. In 2018 is vervolgens gestart met een controle door een onafhankelijke organisatie op de waardering van onze gronden. Dit zal in 2019 worden voortgezet. Veel percelen zijn echter nog afkomstig uit de bruidsschat bij het natuurpact en zijn op 0 gewaardeerd. De stand per 31 december 2018 bedraagt 2.064 ha met een waarde van € 26.472.130,--. Dit bestaat voor 910 ha ad.
€ 22.981.524,-- uit ruilgrond en landschapselementen en voor 1.154 ha uit nog te verkopen ingerichte of nog in te richten NNN gronden voor € 3.490.606,--.

Het investeringskrediet (€ 38 miljoen) is in 2018 toereikend gebleken voor de gerealiseerde investeringen in grondbezit PNP 2018.

Infrastructuur
In 2018 zijn de volgende grond aan- en verkopen ten behoeve van infrastructurele projecten gerealiseerd. De lasten en baten zijn ten laste van de desbetreffende projecten verantwoord.

Project	Aangekochte oppervlakte in ha	
N34 verdubbeling	16.85.11	Trace grond
Kloosterveen	3.78.65	Werkterreim
N34 Odoorn	2.12.77	Trace grond
N34 Klijndijk	1.30.43	Trace grond
Totaal	**24.06.96**	

Project locatie	Verkocht oppervlakte	
N34 Odoorn	11.61.13	Bos
Totaal	**11.61.13**	

I.2.8 Reserves en voorzieningen

Inleiding

Doel van deze paragraaf is inzicht te geven in de beoogde stand en de inzet van de reserves en voorzieningen van de provincie. Bij zowel de voorjaarsnota, begroting, bestuursrapportages als de jaarrekening monitoren wij de standen en bestedingen van de reserves en voorzieningen en beoordelen daarbij of bijstellingen nodig zijn. Dat is nu ook bij deze jaarrekening gedaan.

In 2016 is als integraal onderdeel van de Begroting 2017 de Nota reserves en voorzieningen 2016 opgesteld. Dit omdat de laatste jaren alle reserves en voorzieningen al individueel uitgebreid zijn toegelicht in de begroting en jaarrekening. Deze nota wordt om de vier jaar ter vaststelling aan Provinciale Staten aangeboden en zal dan ook op termijn weer gemaakt worden. Op dit moment is voorzien dat de volgende Nota reserves en voorzieningen in 2019 zal worden opgesteld.

Algemene reserves

Algemene reserves zijn reserves zonder bepaalde bestemming.

De algemene reserves kunnen worden ingedeeld in twee categorieën, te weten:
- reserve(s) zonder specifieke bestemming. Hiertoe worden gerekend de Reserve voor algemene doeleinden en de Saldireserve.
- reserve(s) om risico's die de provincie loopt, op te vangen. Hiertoe wordt de Risicoreserve gerekend.

Reserve voor algemene doeleinden

050001	Reserve voor algemene doeleinden				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	4.909.606	3.313.771	5.871.558	6.333.507	6.795.456
Begrote onttrekking (2)	2.125.000	-	-	-	-
Begrote toevoeging (3)	529.165	2.557.787	461.949	461.949	-
Bestemming resultaat (4)					
Saldo einde jaar (1-2+3+4)	**3.313.771**	**5.871.558**	**6.333.507**	**6.795.456**	**6.795.456**

050001 Reserve voor algemene doeleinden	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Dit is een vrij besteedbare reserve voor algemene doeleinden. De reserve maakt financieel-technisch gezien deel uit van het weerstandsvermogen van de provincie en wordt gebruikt voor het sluitend maken van de meerjarenbegrotingen, zowel positief als negatief. Voor de opvang van tekorten wordt een maximale omvang van € 5 miljoen nagestreefd. Hierbij verwijzen we ook naar de afgesproken beheersmaatregelen van tekorten.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2005 d.d. 15 juni 2005
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Hanneke Snoek
Programma	8: Middelen
Toelichting	In 2017 zijn negatieve overhevelingen tot een bedrag van € 529.165,-- aan de Algemene Reserve onttrokken. In 2018 is dit bedrag weer in de Algemene Reserve gestort.
Wat was in 2018 gepland?	Een toevoeging van € 529.165,-- ter compensatie van de negatieve overhevelingen in 2017.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	De begrote toevoeging van € 529.165,-- is gerealiseerd.

Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	N.v.t.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	N.v.t.

Saldireserve

050002	Saldireserve				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	13.124.302	17.049.295	7.882.149	707.630	275.000
Begrote onttrekking (2)	14.483.467	12.660.532	7.636.468	894.579	-
Begrote toevoeging (3)	18.408.460	3.493.386	461.949	461.949	-
Bestemming resultaat rek. (4)					
Saldo einde jaar (1-2+3+4)	**17.049.295**	**7.882.149**	**707.630**	**275.000**	**275.000**

050002 Saldireserve	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Bedragen die worden overgeheveld naar volgende boekjaren worden via deze reserve van het ene naar volgende boekjaren overgeheveld. Overheveling vindt slechts plaats met instemming van PS.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2005 d.d. 15 juni 2005
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Hanneke Snoek
Programma	8: Middelen
Toelichting	Overhevelingen zoals opgenomen in de afgelopen jaarrekeningen en bestuursrapportages, waartoe u inmiddels heeft besloten, zijn in dit overzicht verwerkt.
Wat was in 2018 gepland?	Gepland waren diverse overhevelingen vanuit 2017 naar 2018 volgens de Jaarrekening 2017 en de Bestuursrapportages 2017. Deze bedragen zijn als onttrekkingen opgenomen. Daarnaast zijn in de verschillende bestuursrapportages van 2018 bedragen overgeheveld naar 2019. Die bedragen zijn in 2018 als toevoeging opgenomen.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	De begrote toevoegingen en onttrekkingen zijn gerealiseerd.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	N.v.t.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	N.v.t.

Risicoreserve

050005	Risicoreserve				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	27.500.000	25.147.000	25.147.000	25.147.000	25.147.000
Begrote onttrekking (2)	1.000.000	-	-	-	-
Begrote toevoeging (3)	-	-	-	-	-
Begrote lasten programma (4)					
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	1.353.000				
Begrote baten programma (6)					
Werkelijke/beoogde baten programma (7)					

Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	**25.147.000**	**25.147.000**	**25.147.000**	**25.147.000**	**25.147.000**

050005 Risicoreserve	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	De reserve is bedoeld om incidentele tegenvallers op te kunnen vangen die niet door een specifieke voorziening of de algemene reserve worden gedekt. Deze reserve is onderdeel van de totale weerstandscapaciteit en wordt betrokken bij de paragraaf weerstandsvermogen.
Instellingsbesluit	Begroting 2008 d.d. 14 november 2007
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Hanneke Snoek
Programma	8: Middelen
Toelichting	Het huidige risicoprofiel is beschreven in de paragraaf I.2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Ons streven is de risico's voldoende te hebben gedekt en de omvang van deze reserve is daar ook op afgestemd. Wij handhaven daarom het gewenste niveau op € 26,5 miljoen. Nu alle risico's zijn ondergebracht in deze reserve betekent dat niet, dat ongelimiteerd risico's kunnen worden afgewenteld op de risicoreserve. Om op dit punt een goede 'control' te handhaven, wordt voorgesteld voor het opvangen van risico's van het volgende escalatiemodel uit te gaan: eerst dient dekking te worden gevonden binnen het betreffende begrotingsprogramma, dan dekking uit programmagebonden bestemmingsreserves, dan dekking binnen de exploitatie (onvoorzien, resultaat plus of min naar algemene reserve) en dan pas dekking vanuit de risicoreserve. Een onttrekking is op die manier dan meer het resultaat van een uitgekomen risico, dan een politieke keuze.
Wat was in 2018 gepland?	In 2018 is de reserve verlaagd met € 1 miljoen voor een risicostorting voor een te verstrekken lening aan de Drentse Energie Organisatie.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	De verlaging met € 1 miljoen is gerealiseerd. Daarnaast is € 1,35 miljoen aan deze reserve onttrokken ten behoeve van de Voorziening deelnemingen.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	Deze afwijking is het gevolg van de waardedaling van het aandelenpakket van de NOM. In de jaarrekening 2018 wordt voorgesteld om € 1,35 aan deze reserve te onttrekken en deze middelen te gebruiken om de waardecorrectie van de aandelen van de NOM op te vangen d.m.v. een voorziening.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	N.v.t.

Bestemmingsreserves

Een bestemmingsreserve is een reserve waaraan Provinciale Staten een bepaalde bestemming hebben gegeven. Wanneer vanuit deze reserves bedragen beschikbaar zijn gesteld en die bedragen na afloop niet zijn besteed, dient in principe het overschot weer aan de betreffende bestemmingsreserve toegevoegd te worden, conform artikel 43 BBV. Het zijn Provinciale Staten die tot deze toevoegingen besluiten. Eenzelfde werkwijze geldt voor eventuele overschrijdingen.

Beleid bestemmingsreserves
Het instellen dan wel opheffen van reserves is voorbehouden aan Provinciale Staten. Ons beleid ten aanzien van het instellen van bestemmingsreserves is terughoudend. In de begroting zijn idealiter alle structurele en incidentele baten en lasten opgenomen, zodat het vormen van een bestemmingsreserve niet nodig is. Toch kunnen er redenen zijn om een bestemmingsreserve in te stellen.

Voor het instellen/handhaven van bestemmingsreserves zijn de volgende criteria geformuleerd:
- De jaarlijkse lasten voor beoogd beleid kennen een dermate onregelmatig verloop dat zonder reservevorming de lasten niet of nauwelijks op evenwichtige wijze over de begrotingsjaren kunnen worden gespreid;
- De reserve dient ter dekking van uitgaven voor nieuw beleid in het kader van afgebakende projecten.

Reserve beheer vaarweg Meppel-de Punt

060124	Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	3.176.840	2.790.805	2.699.270	2.947.735	3.196.200
Begrote onttrekking (2)	634.500	340.000	-	-	-
Begrote toevoeging (3)	248.465	248.465	248.465	248.465	248.465
Begrote lasten programma (4)	2.463.350	2.463.350	2.463.350	2.463.350	2.463.350
Te verrekenen apparaatskosten (4a)	1.090.000	1.090.000	1.090.000	1.090.000	1.090.000
Btw-derving vanaf 2010 opgenomen (4b)	340.000	340.000	-	-	-
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	2.463.350	2.463.350	2.463.350	2.463.350	2.463.350
Werkelijke/beoogde apparaatskosten (5a)	1.090.000	1.090.000	1.090.000	1.090.000	1.090.000
Werkelijke/beoogde btw-derving vanaf 2010 opgenomen (5b)	340.000	340.000	-	-	-
Begrote baten programma (6)	3.669.430	3.669.430	3.669.430	3.669.430	3.669.430
Werkelijke/beoogde baten programma (7)	3.669.430	3.669.430	3.669.430	3.669.430	3.669.430
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4+4a+4b-5-5a-5b-6+7)	**2.790.805**	**2.699.270**	**2.947.735**	**3.196.200**	**3.444.665**

060124 Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Het onderhouden van de vaarverbinding Meppel-De Punt.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2005 d.d. 15 juni 2005
Portefeuillehouder	Henk Brink
Teamleider	Huib van den Eerenbeemt
Programma	3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer
Toelichting	De reserve is ingesteld om het beheer en onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt te waarborgen. Door het instellen van de reserve worden er geen extra claims op de provinciale middelen gelegd. Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het Meerjaren (groot)onderhoudsplan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven voor het onderhoud aan de vaarweg worden vastgesteld. Ter voorkoming dat het saldo van de reserve negatief komt te staan is vorig jaar de structurele onttrekking van btw-derving vanaf 2020 stopgezet.
Wat was in 2018 gepland?	Omdat vanaf 2018 geen onderscheid meer wordt gemaakt tussen de exploitatie van de Vaarweg Meppel-De Punt en de Zuidoost-Drentse vaarwegen, wordt de reserve in 2018 alleen gemuteerd met de begrote storting en onttrekking respectievelijk € 248.465,-- en € 634.500,--. De uitkomsten van de financiële actualisatie van het dagelijks en groot onderhoud worden meegenomen in een voorstel over de bestemming van het saldo van deze reserve.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	De reserve is alleen gemuteerd met de begrote storting en onttrekking van respectievelijk € 248.465,-- en € 634.500,--.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	De financiële actualisatie van dagelijks en groot onderhoud is in het 1e kwartaal 2019 gereed. Bij de eerste bestuursrapportage 2019 doen we een voorstel over de bestemming van het saldo van deze reserve.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	De opheffing van deze reserve.

Reserve versterking economische structuur

060150	Reserve versterking economische structuur				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	6.880.960	4.090.714	4.490.714	4.890.714	5.290.714

Begrote onttrekking (2)	1.700.000	-	-	-	-
Begrote toevoeging (3)	400.000	400.000	400.000	400.000	-
Begrote lasten programma (4)	5.636.788	3.546.788	4.453.458	4.368.458	4.283.458
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	7.187.799	3.546.788	4.453.458	4.368.458	4.283.458
Begrote baten programma (6)	-				
Werkelijke/beoogde baten programma (7)	60.765				
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	**4.090.714**	**4.490.714**	**4.890.714**	**5.290.714**	**5.290.714**

060150 Reserve versterking economische structuur	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Het versterken van de sociaaleconomische structuur in Drenthe in brede zin, is gericht op de verwezenlijking van een duurzame economische ontwikkeling. Naast de inzet op de (nieuwe) nationale economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2005 d.d. 15 juni 2005
Portefeuillehouder	Henk Brink
Teamleider	Erik Bos
Programma	2: Regionale economie
Toelichting	Met de Reserve VES worden schommelingen opgevangen in de exploitatie van de provincie voor projecten ter versterking van de economische structuur en ten behoeve van het financieel stimuleringsinstrumentarium gericht op het MKB. Verder wordt tot en met 2021 een bedrag van € 400.000,-- aan deze reserve toegevoegd t.b.v. upgrading TT-circuit. Het saldo van de reserve bestaat voor € 2.000.000,-- uit een voor het Ontwikkelingsbedrijf van de NOM geoormerkt bedrag.
Wat was in 2018 gepland?	In de primitieve begroting 2018 was een onttrekking aan de reserve VES opgenomen van per saldo € 300.000,--. Het gaat om een storting van € 400.000,-- t.b.v. upgrading TT-circuit en een onttrekking aan de reserve van € 700.000,--. In de 2e bestuursrapportage 2018 is besloten om een bedrag van € 1.000.000,-- extra aan deze reserve te onttrekken voor de uitvoering van de geplande projecten m.b.t. versterking economische structuur.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	De begrote toevoegingen en onttrekkingen zijn gerealiseerd. Daarnaast is een bedrag van € 1.490.247,-- aan de reserve onttrokken, omdat in 2018 de exploitatielasten hoger waren.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	Het nadeel wordt vooral veroorzaakt door bestedingen in het kader van VIA, waarvoor door de provincie in 2017 middelen beschikbaar waren gesteld. Deze middelen konden door het SNN in 2017 niet worden beschikt en zijn in 2018 als last verantwoord. Het nadeel wordt verrekend met de Reserve versterking economische structuur.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	N.v.t.

Reserve Investeringen verkeer en vervoer

060199	**Reserve Investeringen verkeer en vervoer**				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	41.812.196	58.987.678	60.506.441	59.807.480	59.060.332
Begrote onttrekking (2)	750.837	1.885.013	2.171.619	4.831.740	5.360.550
Begrote toevoeging (3)	2.989.080	3.403.776	1.472.658	4.084.592	3.701.491
Begrote lasten programma (4)	5.317.782	4.974.473	6.937.993	10.255.695	11.123.419
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	3.735.525	4.974.473	6.937.993	10.255.695	11.123.419
Begrote baten programma (6)	-				
Werkelijke/beoogde baten programma's (7)	13.354.982				
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	**58.987.678**	**60.506.441**	**59.807.480**	**59.060.332**	**57.401.273**

060199 Reserve Investeringen verkeer en vervoer	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Egaliseren van de kapitaallasten van infrastructurele investeringen.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2005 d.d. 15 juni 2005
Portefeuillehouder	Henk Brink
Teamleider	Eddy Diekema
Programma	3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer
Toelichting	Geraamd zijn de onttrekkingen ter dekking van de kapitaallasten met betrekking tot investeringen verkeer en vervoer. Het betreffen zowel de investeringen uit het Investeringsprogramma 2010 als de investeringen die gemoeid zijn met het lopende IVV tot en met 2015 alsook het investeringsprogramma 2016-2020. Ook het nieuwe Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer (IVV) dat beschikbaar is gesteld bij de VJN 2018 is meegenomen. De reserve is een soort egalisatiefonds en wordt gevoed met een jaarlijkse dotatie. Met dit bedrag worden zowel de investeringen IVV-oud als de lopende gedekt en de lasten daarvan zijn aflopend. Hierdoor is het normbedrag bijgesteld tot een bedrag van € 8.762.869,-- in 2022. Het normbedrag is een bedrag dat per saldo beschikbaar is voor kapitaallasten m.b.t. verkeers- en vervoersprojecten. Zijn de daadwerkelijke lasten hoger of lager dan worden de afwijkingen verrekend met deze reserve.
Wat was in 2018 gepland?	Op basis van het normbedrag voor 2018 van € 4.566.945,-- en de kapitaallasten van € 5.317.782,-- is begroot om een bedrag van € 750.837,-- aan de reserve te onttrekken.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	De begrote toevoegingen en onttrekkingen zijn gerealiseerd. Daarnaast is een bedrag van € 1.582.257,-- extra aan de reserve toegevoegd wegens onderbesteding van de lasten en is een niet begroot voordeel van € 13.354.982,-- met deze reserve verrekend.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	Vanaf 2018 moeten loonkosten op investeringen geactiveerd worden. Hiervoor was een bedrag, op basis van de jaaromzet, van € 974.080,-- geraamd. Het blijkt echter niet reëel urenactivering te koppelen aan kostenrealisatie, omdat juist in de fases voorafgaande aan de realisatie een groot aantal uren wordt besteed aan ontwerp e.d. Dit heeft ertoe geleid dat we alsnog een bedrag van 765.781,-- gestort hebben in de Reserve Investeringen verkeer en vervoer om de hogere kapitaallasten voortkomende uit activering uren te kunnen dekken. Daarnaast heeft een storting van € 816.476,-- in de Reserve Investeringen verkeer en vervoer plaatsgevonden omdat de kapitaallasten voor 2018 te hoog waren begroot. Tot slot is een niet begroot voordeel van € 13.354.982,-- met de reserve verrekend. Dit voordeel vloeit voort uit een correctie op de bijdragen vanuit de provinciale BDU verkeer en vervoer regeling aan de eigen provinciale investeringsprojecten. Het gaat hierbij om een correctie op eigen bijdragen over 2016 en eerder. Deze bijdragen mogen volgens de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) vanaf 2017 niet meer in mindering gebracht worden op het te activeren actief. Wel is het mogelijk deze bijdragen te storten in de Reserve Investeringen verkeer en vervoer en dan vervolgens deze stortingen te gebruiken ter dekking van de hogere kapitaallasten.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	N.v.t.

Reserve provinciaal aandeel ILG

060215	Reserve provinciaal aandeel ILG				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	9.763.862	9.216.570	7.836.382	6.709.143	5.587.261
Begrote onttrekking (2)	2.377.367	3.751.970	1.127.239	1.121.882	314.280
Begrote toevoeging (3)	1.663.137	2.371.782	-	-	-
Begrote lasten programma (4)	723.111	3.044.661	2.664.487	2.677.000	808.900
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	580.196	3.044.661	2.664.487	2.677.000	808.900
Begrote baten programma (6)	8.880	1.664.473	1.537.248	1.555.118	494.620
Werkelijke/beoogde baten programma (7)	32.903	1.664.473	1.537.248	1.555.118	494.620
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	**9.216.570**	**7.836.382**	**6.709.143**	**5.587.261**	**5.272.981**

060215 Reserve provinciaal aandeel ILG	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Uitvoering geven aan de afspraken in de bestuurovereenkomst met het Rijk over de realisatie van prestaties in het landelijk gebied.
Instellingsbesluit	Jaarstukken 2007 d.d. 4 juni 2008
Portefeuillehouder	Henk Jumelet
Teamleider	Foppe Jan Voogd
Programma	7: Dynamiek in leefomgeving
Toelichting	De provincie is in het kader van de ILG-bestuursovereenkomst voor € 42 miljoen harde juridische verplichtingen aangegaan die niet meer door het rijk zijn vergoed bij de beëindiging daarvan. De afwikkeling van lopende ILG-projecten wordt ten laste van deze reserve gebracht.
Wat was in 2018 gepland?	Wegens de Uitfinanciering ILG en overheveling middelen relatienotagebieden is een toevoeging van € 1.663.137,-- en een onttrekking van € 2.377.367,-- voorzien.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	De realisatie bedroeg € 547.293,--, terwijl € 714.231,-- was begroot. Naar aanleiding van het verschil tussen begroting en realisatie heeft een extra storting plaatsgevonden van € 166.938,--.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	Voor een toelichting verwijzen wij naar de toelichting op de verschillen tussen begroting en realisatie bij beleidsopgave 7.2 Natuurlijk platteland, Doelstelling 7.2.01.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	N.v.t.

Reserve Regionaal Specifiek Pakket

060218	Reserve Regio Specifiek Pakket				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	25.128.841	25.131.855	28.118.213	10.762.495	5.850.264
Inflatiecorrectie/rente (2)	383.391	383.437	429.000	123.769	67.278
Begrote onttrekking (3)	28.882.779	35.249.319	25.690.212	5.036.000	-
Begrote toevoeging (4)	23.004.932	37.852.240	7.905.495	-	-
Begrote lasten programma (4)	12.790.888	28.411.119	8.756.613	-	-
Werkelijke/beoogde lasten programma (6)	11.800.494	28.411.119	8.756.613	-	-
Begrote baten programma (7)	5.663.041	6.838.200	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten programma (8)	10.170.117	6.838.200	-	-	-
Saldo einde jaar (9=1+2-3+4+5-6-7+8)	**25.131.855**	**28.118.213**	**10.762.495**	**5.850.264**	**5.917.542**

060218 Reserve Regio Specifiek Pakket	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Het Regio Specifiek Pakket (RSP) is de katalysator voor brede, integrale stedelijke gebiedsontwikkelingen. Het inhoudelijke en financiële raamwerk is door uw staten in de Kadernota's uitvoering RSP/RSP-plus Drenthe 2009 en 2010 goedgekeurd. Met uitzondering van de spoorlijn Zwolle-Emmen worden de projecten in een langjarig partnerschap met de steden uitgevoerd. De steden Assen, Emmen en Coevorden hebben hier de 'lead'. Provincie en gemeenten hebben de afgelopen periode nauw samengewerkt bij het formuleren van de ambities, de visie en de strategie.
Instellingsbesluit	Voorjaarsnota 2009 d.d. 14 mei 2009
Portefeuillehouder	Henk Brink
Teamleider	Eddy Diekema
Programma	3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer

Toelichting	Deze reserve is ingesteld voor het realiseren van RSP omdat het programma Regio Specifiek Pakket een tijdsperiode van 2009 tot 2020 kent. Om de meerjarige afspraken met de verschillende partijen te kunnen blijven uitvoeren is met ingang van 2009 deze reserve ingesteld. Eenmalig is destijds besloten om € 64 miljoen uit het bronvermogen, verkoop aandelen Essent, aan deze reserve toe te voegen. Tot dit jaar werd op basis van de IBOI rente toegekend door het rijk. Eind 2017 heeft het ministerie echter besloten tot een finale afrekening van de RSP bijdragen. Aanvankelijk zouden de rijksbetalingen voor RSP en de daaraan toegevoegde IBOI-fractie over meerdere jaren worden uitbetaald. De afrekening van het rijk is als vooruitontvangen bedragen in de administratie verantwoord. Dit betreft een bedrag van circa € 19 miljoen.
Wat was in 2018 gepland?	In de primitieve begroting 2018 was een onttrekking opgenomen van € 15.680.607,-- en een storting van € 3.730.805,--. Daarnaast was een storting geraamd € 85.956,-- vanwege inflatiecorrectie IBOI. In de loop van 2018 is n.a.v. twee begrotingswijzigingen € 6.481.839,-- en € 6.720.333,-- aan de reserve onttrokken en € 15.804.127,-- en € 3.470.000,-- aan deze reserve toegevoegd. Daarnaast heeft een extra storting in de reserve plaatsgevonden vanwege IBOI-rente van € 297.435,--.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	De begrote toevoegingen en onttrekkingen zijn gerealiseerd. Daarnaast is € 5.497.470,-- extra in de reserve gestort.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	De extra storting in de reserve van € 5.497.470,-- wordt voornamelijk veroorzaakt door een hogere rijksbijdrage in het kader van het mobiliteitsfonds van € 3.007.076,-- en een incidentele decentralisatie-uitkering REP van € 1.500.000,-- die via de decembercirculaire 2018 aan de provincie is toegekend.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	In de begroting 2019 stond vermeld dat deze reserve eind 2020 volledig zou zijn uitgeput. Door de verrekening van het positieve saldo in 2018 betreffende RSP-projecten verschuift dit moment naar een verdere toekomst.

Financieringsreserve

060221	Financieringsreserve				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	56.570.462	79.250.462	76.150.462	71.050.462	65.950.462
Begrote onttrekking (2)	9.600.000	9.100.000	5.100.000	5.100.000	-
Begrote toevoeging (3)	32.280.000	6.000.000	-	-	-
Begrote lasten programma (4)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	-	-	-	-	-
Begrote baten programma (6)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten programma (7)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	**79.250.462**	**76.150.462**	**71.050.462**	**65.950.462**	**65.950.462**

060221 Financieringsreserve	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Beschikbaar stellen van middelen voor cofinanciering van programma's en projecten op het ruimtelijk-economische gebied, om de doelstellingen die de provincie hanteert voor het omgevingsbeleid en het beleid inzake de regionale economie te realiseren.
Instellingsbesluit	Voorjaarsnota 2011 d.d. 14 juli 2011
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Hanneke Snoek
Programma	8: Middelen

Toelichting	In de Voorjaarsnota 2017 is de doelstelling van deze Reserve genuanceerd. Een bodemstand van deze reserve van minimaal € 80 miljoen is niet meer het streven. Wij zijn bereid de Financieringsreserve toekomstgericht in te zetten als het meerjarig maatschappelijk en economisch rendement voor Drenthe heeft. Hierdoor zal de Financieringsreserve aan het einde van deze Collegeperiode niet de oorspronkelijk beoogde ondergrens van € 80 miljoen bereiken. De huidige omvang van de Financieringsreserve in relatie tot het meerjarig perspectief van de vrije ruimte, geeft volgens ons ook naar de toekomst voldoende financiële armslag om te kiezen voor extra investeringen. De keuze voor het vaststellen van een gewijzigde ondergrens van deze reserve kan in het licht van het meerjarenperspectief (inclusief de rente-ontwikkeling) in latere jaren altijd nog worden genomen. Het principe blijft dat incidentele meevallers en positieve rekeningresultaten in de komende jaren, na het op peil brengen van de Risicoreserve en het op peil houden (€ 5 miljoen) van de Reserve voor algemene doeleinden, worden gebruikt om de Financieringsreserve weer aan te zuiveren.
Wat was in 2018 gepland?	Voor 2018 zijn de volgende toevoegingen geraamd: € 6.000.000,-- als gevolg van het verlagen van de vrije ruimte (Voorjaarsnota 2017) en € 26.280.000,-- als gevolg van het terugontvangen van een subsidie van de Drentse Energie Organisatie, een subsidie die is omgezet in een lening. Voor 2018 zijn de volgende onttrekkingen geraamd: € 9.100.000,-- ten behoeve van projecten van de investeringsagenda (via de Reserve investeringsagenda) en € 500.000,-- voor een bijdrage in de noodzakelijke veiligheidsaanpassingen van het stadion van FC Emmen.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	De geplande toevoegingen en onttrekkingen zijn gerealiseerd.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	N.v.t.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	N.v.t.

Reserve Vitaal Platteland

060222	Reserve vitaal platteland				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	3.095.260	2.414.124	970.374	970.374	970.374
Begrote onttrekking (2)	2.840.653	1.443.750	-	-	-
Begrote toevoeging (3)	1.889.392	-	-	-	-
Begrote lasten programma (4)	4.036.839	4.536.798	2.186.798	996.798	-
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	3.463.857	4.536.798	2.186.798	996.798	-
Begrote baten programma (6)	2.096.250	2.096.250	1.190.000	-	-
Werkelijke/beoogde baten programma (7)	1.793.393	2.096.250	1.190.000	-	-
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	**2.414.124**	**970.374**	**970.374**	**970.374**	**970.374**

060222 Reserve Vitaal Platteland	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Beschikbaar stellen van middelen voor de sociaal-economische vitalisering van het platteland en de versterking van de structuur van het landelijk gebied. Het is te verwachten dat een belangrijk deel van de middelen zal landen in de ‘krimpregio’ Zuid- en Oost-Drenthe.
Instellingsbesluit	Voorjaarsnota 2011 d.d. 14 juli 2011
Portefeuillehouder	Henk Jumelet
Teamleider	Johan Geveke
Programma	7: Dynamiek in leefomgeving
Toelichting	In 2014 is met vijf gemeenten in Zuidoost-Drenthe een actieprogramma vastgesteld voor het behoud van en de versterking van de leefbaarheid in het gebied. Het programma loopt tot en met 2020; de financiering via de Reserve Vitaal Platteland biedt ruimte tot medio 2021.
Wat was in 2018 gepland?	Voor tenderdorpsinitiatieven is een onttrekking van € 600.000,-- voorzien. Daarnaast worden in 2018 de projecten gebiedsgerichte aanpak ZO-Drenthe, € 1.146.839,--, en Leader ZO, € 193.750,--, voortgezet en onttrokken aan de reserve.

Wat is in 2018 gerealiseerd?	Per saldo is op doelstelling 7.3.01 Integrale aanpak van krimp en leefbaarheid voor alle 5 prioritaire thema's zowel Drenthe Breed als gebiedsgericht een uitgaaf begroot van € 1.940.589,--. Het is € 1.670.464,-- geworden, waaruit een (terug)storting in de reserve voortvloeit van € 270.125,--. De (per saldo) oorspronkelijk begrote onttrekking bedroeg € 951.261,--.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	Voor een toelichting op de afwijkingen tussen begroting en realisatie verwijzen wij naar het jaarverslag, beleidsopgave 7.3 Dynamisch Drenthe.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	N.v.t.

Cofinancieringsreserve Europa

060223	Cofinancieringsreserve Europa				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	19.132.845	16.321.650	3.570.669	5.570.669	5.570.669
Begrote onttrekking (2)	7.431.900	13.144.011	2.000.000	2.000.000	2.000.000
Begrote toevoeging (3)	2.690.032	393.030	4.000.000	2.000.000	2.000.000
Begrote lasten programma (4)	4.741.868	12.750.981	2.000.000	2.000.000	2.000.000
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	2.811.195	12.750.981	2.000.000	2.000.000	2.000.000
Begrote baten programma (6)	-	-			
Werkelijke/beoogde baten programma (7)	-	-			
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	**16.321.650**	**3.570.669**	**5.570.669**	**5.570.669**	**5.570.669**

060223 Cofinancieringsreserve Europa	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Beschikbaar stellen van middelen voor cofinanciering van Europese programma's en projecten.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2012 d.d. 14 november 2012
Portefeuillehouder	Tjisse Stelpstra
Teamleider	Mirjam Kramer
Programma	8: Middelen
Toelichting	In het visiestuk “Koers in onzekere tijden” hebben wij aangegeven dat we het economisch beleid richten op de cofinancieringsmogelijkheden van het Europees beleid. Om in te kunnen spelen op de goede mogelijkheden in de nieuwe EU-periode (2014-2020), is destijds een Cofinancieringsreserve Europa gevormd met een startvermogen van € 24 miljoen. Goed inspelen op cofinancieringsmogelijkheden van Europees beleid vergt meer maatwerk. Dit betekent dat wij ook zelf meer actief kansen zoeken en creëren. Hiervoor is de Cofinancieringsreserve Europa een belangrijk middel. De ontwikkeling van (regionale) Europese programma's is in zichzelf een complex (onderhandelings-)proces langs vele schaakborden met nog wijzigende spelregels. Omvang, vorm en inhoud van de programma’s stonden in de beginfase dan ook nog niet vast. Destijds schatten wij in dat wanneer de provincie de Europese Programma's (EFRO, INTERREG, en POP) voor de periode 2014-2020 adequaat wil financieren (met het doel een goed resultaat voor Drenthe te behalen), een eigen inleg noodzakelijk is voor een programmaperiode van 7 jaar (2014-2020). Aan het begin van de Europese programmaperiode schatten wij in dat er een financieringsbehoefte was van € 3,1 miljoen per jaar. De "omzet" die daarmee wordt gerealiseerd bedraagt naar schatting € 100 miljoen, ofwel € 14 miljoen per jaar. Wij hebben u in voorgaande begrotingen gemeld, dat, mocht duidelijk worden dat de cofinancieringsbehoefte (per jaar) hoger of lager uitvalt dan toen ingeschat, in de toekomst bijstelling nodig is.
Wat was in 2018 gepland?	Een onttrekking van € 7.431.900,-- ten behoeve van het cofinancieren van Europese projecten POP3, EFRO en INTERREG. Een begrote toevoeging van € 2.690.032,-- door het actualiseren van de uitgaven tijdens de 2e Bestuursrapportage, het verschil is weer toegevoegd aan de reserve. Per saldo werd een onttrekking begroot van € 4.741.868,--
Wat is in 2018 gerealiseerd?	Er is een bedrag van € 2.811.195,-- ingezet als cofinanciering voor Europese projecten.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	Door het niet tijdig afronden van een aantal openstellingen POP3 en minder aangevraagde EFRO subsidie dan geraamd is er een overschot ontstaan ad €1.930.673,-- dat gedeeltelijk in 2019 ingezet zal gaan worden om de nu niet afgeronde openstellingen alsnog te financieren.

Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	De onderuitputting in 2018 wordt in 2019 toegevoegd aan de exploitatie.

Reserve opvang revolverend financieren

060225	Reserve opvang revolverend financieren				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	14.598.879	20.333.571	21.333.571	21.333.571	21.333.571
Begrote onttrekking (2)	-	-	-	-	-
Begrote toevoeging (3)	6.107.192	1.000.000	-	-	-
Begrote lasten programma (4)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	372.500	-	-	-	-
Begrote baten programma (6)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten programma (7)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	**20.333.571**	**21.333.571**	**21.333.571**	**21.333.571**	**21.333.571**

060225 Reserve opvang revolverend financieren	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Bij het verstrekken van revolverende middelen zijn de risico's van de te verstrekken leningen, deelnemingen en garanties onvoldoende concreet om de vorming van een voorziening te onderbouwen. Hiervoor is deze bestemmingsreserve ingesteld, die wordt gevoed vanuit de budgetten van de verschillende programma's en is dan ook bedoeld om mogelijke risico's op te vangen. In overleg met de accountant stellen wij voor om op basis van de concrete projecten en de risicobeoordeling daarvan, jaarlijks in de jaarrekening een voorziening op te nemen. De lasten van deze voorziening worden dan gedekt uit de gevormde bestemmingsreserve. Binnen de reserve worden geen middelen geoormerkt. Mochten voorzieningen getroffen moeten worden wegens oninbaarheid o.i.d., dan moet de gehele reserve daarvoor kunnen worden aangesproken, voordat de risicoreserve aangesproken wordt.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2012 d.d. 14 november 2012
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Hanneke Snoek
Programma	8: Middelen
Toelichting	De reserve wordt gevoed door per lening het risico in te schatten, dit op geld te zetten en dit toe te voegen aan de reserve. De reserve vangt de risico's op van de totale leningenportefeuille. Dit betekent dat na afloop van de lening de gestorte risicobijdrage in de reserve blijft.
Wat was in 2018 gepland?	Er is een storting begroot van € 6.107.192,-- voor de afdekking van risico's voor nog te verstrekken leningen.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	De volgende stortingen hebben plaatsgevonden in 2018:Breedbandleningen € 2.000.000,--, Drentse Energie Organisatie € 3.920.000,--, Kredietunie Noord-Drenthe U.A. € 50.750,--, Nationaal Restauratiefonds € 136.442,--. Daarnaast is er een uitname geweest van € 372.500,--.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	De uitname was noodzakelijk omdat de lening aan Energy Challenges ad € 372.500,-- moest worden voorzien. Deze instelling kan niet aan haar aflossingsverplichting voldoen.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	N.v.t.

Reserve natuurbeleid

060227	Reserve natuurbeleid				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	92.774.280	90.327.537	91.394.136	80.977.281	68.655.421

Begrote onttrekking (2)	9.870.213	11.693.851	11.854.249	12.321.860	7.234.292
Begrote toevoeging (3)	8.493.778	12.760.450	1.437.394	-	-
Begrote lasten programma (4)	58.524.867	72.849.921	68.943.191	67.798.701	59.599.467
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	60.393.189	72.849.921	68.943.191	67.798.701	59.599.467
Begrote baten programma (6)	9.099.681	26.267.330	11.115.077	8.161.861	5.022.948
Werkelijke/beoogde baten programma (7)	9.897.695	26.267.330	11.115.077	8.161.861	5.022.948
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	**90.327.537**	**91.394.136**	**80.977.281**	**68.655.421**	**61.421.129**

060227 Reserve natuurbeleid	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	De programmatische aanpak van het nieuwe natuurbeleid voor de onderdelen natuurbeheer, ontwikkelopgave nieuwe natuur en Programmatische Aanpak Stikstof mogelijk te maken.
Instellingsbesluit	Jaarstukken 2013 d.d. 28 mei 2014
Portefeuillehouder	Henk Jumelet
Teamleider	Foppe Jan Voogd
Programma	7: Dynamiek in leefomgeving
Toelichting	De doelstelling van deze reserve is de egalisatie van uitgaven en inkomsten van het programma Natuurlijk Platteland er de jaren tot en met 2028. Binnen dit programma vallen de doelstellingen 7.2.02 (drenthe kriebels), 7.2.04, 7.2.05, 7.2.06, 7.2.07, 7.2.11 en 7.2.12. Dit betreft de inrichting nieuwe natuur, de programmatische aanpak stikstof (PAS), aankoop en functieverandering grond, uitvoeringskosten programma (w.o. GWB (Bij12), Prolander, uitvoering subsidieregelingen RVO en SNN, overige uitvoeringskosten), monitoring en beheer natuur en landschap en agrarisch beheer. Het betreft alle nieuwe projecten vanaf 2014 (inclusief Icoon-projecten) in het kadre van het "Natuurpact". De nog lopende projecten die waren verplicht tot en met 2010 (ILG) worden afgewikkeld via de Reserve provinciaal aandeel ILG. In het kader van het Programma Natuurlijk Platteland zijn inspanningsafspraken gemaakt voor de realisatie van het Natuur Netwerk Nederland (NNN).
Wat was in 2018 gepland?	In deze jaarrekening zijn de begrote baten en lasten gebaseerd op de concept meerjaren-prestatieovereenkomst 2019 met Prolander. Voor het jaar 2018 wordt per saldo een toevoeging geraamd van € 1,4 miljoen, voor de jaren 2019 en verder onttrekkingen tot een omvang van € 1 miljoen (2019), € 10,4 (2020), € 12,3 (2021). De raming is gebaseerd op de lopende en nieuwe opdrachten vanaf 2019.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	De realisatie van de baten en lasten die worden verrekend met deze reserve bedragen € 50.495.493,--. Begroot was € 49.425.186,--, hetgeen resulteert in een extra onttrekking van € 1.070.307,--. In de oorspronkelijke begroting was al een onttrekking (per saldo) begroot van € 1.376.435,--.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	Voor een toelichting op de verschillen tussen de begroting en de realisatie verwijzen wij naar de financiële toelichting op beleidsopgave 7.2.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	N.v.t.

Reserve investeringsagenda

060228	**Reserve investeringsagenda**				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	24.145.000	8.725.000	(2.520.000)	660.000	4.250.000
Begrote onttrekking (2)	21.820.000	16.345.000	1.920.000	1.510.000	1.260.000
Begrote toevoeging (3)	6.400.000	5.100.000	5.100.000	5.100.000	-
Begrote lasten programma (4)					
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)					
Begrote baten programma (6)					
Werkelijke/beoogde baten programma (7)					
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	**8.725.000**	**(2.520.000)**	**660.000**	**4.250.000**	**2.990.000**

060228 Reserve investeringsagenda	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	De reserve investeringsagenda heeft tot doel financiële dekking te verschaffen voor die plannen die worden uitgewerkt op basis van de investeringsagenda.
Instellingsbesluit	Begroting 2016 d.d. 11 november 2015
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Hanneke Snoek
Programma	8: Middelen
Toelichting	De reserve investeringsagenda is in 2016 op de volgende wijze gevoed: • Het surplus van de Reserve voor algemene doeleinden boven de maximale stand van € 5 miljoen; € 14,5 miljoen. • Het surplus van de Financieringsreserve boven de vastgelegde bodemstand van € 80 miljoen; € 15,5 miljoen. • Vanuit de Financieringsreserve additioneel € 15 miljoen. De ruimte is met het instellen en de voeding van de reserve investeringsagenda gerealiseerd. De plannen zijn inmiddels voor het merendeel uitgewerkt in concrete PS-voorstellen. Op basis van die statenvoorstellen zijn de bijdragen voor concrete projecten onttrokken aan de reserve. Aan de Reserve investeringsagenda wordt geen rente toegerekend. Het instrument Investeringsagenda is succesvol gebleken en een aantal nieuwe projecten is in voorbereiding. Daarom is in de 3e Bestuursrapportage 2016 een extra bijdrage uit de Financieringsreserve van € 25.000.000,-- geraamd. In de Voorjaarsnota 2017 is nogmaals € 25,5 miljoen (€ 5,1 miljoen gedurende de jaren 2017 t/m 2021) toegevoegd aan de Reserve investeringsagenda. Daardoor is het totaal beschikbaar gestelde bedrag € 95,5 miljoen.
Wat was in 2018 gepland?	In 2018 zijn de volgende onttrekkingen gepland: Breedband € 2.475.000,-- Vierkant voor werk en bedrijvenregeling € 1.000.000,-- Fietsprovincie 1 € 2.150.000,-- Gebiedsontwikkeling GAE € 2.000.000,-- Energieneutraal wonen € 1.000.000,-- Culturele investeringen € 1.390.000,-- Sanering asbestdaken € 350.000,-- Binnenstadsfonds € 5.000.000,-- Toekomstgerichte landbouw € 1.700.000,-- Herstructureringsregeling € 2.545.000,-- Impuls Volkshuisvesting € 750.000,-- Vitaliteitsfonds Drentse vakantieparken € 1.460.000,-- In 2019 zijn de volgende onttrekkingen gepland: Breedband € 1.400.000,-- Gebiedsontwikkeling GAE € 3.000.000,-- Vierkant voor werk en bedrijvenregeling € 1.000.000,-- Fietsprovincie 1 € 2.135.000,-- Energieneutraal wonen € 1.000.000,-- Sanering asbestdaken € 150.000,-- Binnenstadsfonds € 2.000.000,-- Toekomstgerichte landbouw € 1.650.000,-- Impuls Volkshuisvesting € 750.000,-- Vitaliteitsfonds Drentse vakantieparken € 1.260.000,-- Herstructureringsfonds € 2.000.000,-- In 2020 zijn de volgende onttrekkingen gepland: Toekomstgerichte landbouw € 410.000,-- Impuls Volkshuisvesting € 250.000,-- Vitaliteitsfonds Drentse vakantieparken € 1.260.000,-- In 2021 zijn de volgende onttrekkingen gepland: Impuls volkshuisvesting € 250.000,-- Vitaliteitsfonds Drentse vakantieparken € 1.260.000,-- Voor 2018 zijn de volgende toevoegingen gepland: € 5.100.000,-- : Uitvoering van besluit in de Voorjaarsnota 2017 € 1.300.000,-- : De geplande exploitatiebijdrage voor de verbouwing van de Rijksluchtvaartschool is omgezet in een investering
Wat is in 2018 gerealiseerd?	Alle geplande onttrekkingen en toevoegingen zijn gerealiseerd.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	N.v.t.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	N.v.t.

Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen

060229	Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	2.231.833	2.847.076	711.663	3.370.914	6.212.665
Begrote onttrekking (2)	1.936.849	2.135.413	-	-	-
Begrote toevoeging (3)	2.142.328	-	2.659.251	2.841.751	2.841.751
Begrote lasten programma (4)	5.425.340	6.956.664	4.882.863	4.882.863	4.882.863
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	4.891.465	6.956.664	4.882.863	4.882.863	4.882.863
Begrote baten programma (6)	515.068	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten programma (7)	390.957	-	-	-	-
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	**2.847.076**	**711.663**	**3.370.914**	**6.212.665**	**9.054.416**

060229 Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Egaliseren van de groot variabel onderhoud met betrekking tot wegen en vaarwegen.
Instellingsbesluit	Begroting 2016 d.d. 11 november 2015
Portefeuillehouder	Henk Brink
Teamleider	Mariska Joustra
Programma	3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer
Toelichting	De reserve is per 2016 ingesteld om schommelingen in het groot cyclisch onderhoud op te vangen op het gebied van wegen en vaarwegen. In deze reserve worden de overschotten van de jaarlijkse budgetten gestort en onttrokken wanneer deze budgetten te laag zijn in een bepaald jaar. Met de instelling van deze reserve in 2016 zijn we tegemoetgekomen aan de opmerkingen die door de Rekenkamer zijn gemaakt ten aanzien van het beheer en onderhoud van wegen en vaarwegen. Deze reserve vangt namelijk de jaarlijkse pieken en dalen in de onderhoudsuitgaven op. Uit de doorrekening van het onderhoudsprogramma in 2015 bleek dat er een tijdelijke besparing op groot onderhoud mogelijk was. Het budget is daarop met ingang van 2016 gekort met € 1,5 miljoen, vanaf 2020 komt deze tijdelijke korting weer te vervallen.
Wat was in 2018 gepland?	In 2018 wordt gestart met een groot aantal groot onderhoudsprojecten. Hiervoor wordt eerst € 659.251,-- toegevoegd aan de reserve en daarna wordt het totale saldo € 1.548.249,-- onttrokken aan deze reserve. De raming voor groot onderhoud van wegen en vaarwegen wordt in 2018 geactualiseerd; dit zal van invloed zijn op toekomstige onttrekkingen en toevoegingen aan deze reserve.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	De geraamde lasten en baten bedragen respectievelijk € 5.425.340,-- en € 515.068,--. De realisatie bedroeg € 4.891.465,-- aan lasten en € 390.957,-- aan baten. Hierdoor ontstaat een afwikkelverschil van 409.764,--. Dit wordt toegevoegd aan de reserve. De ramingen voor groot onderhoud zijn geactualiseerd.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	Hiervoor verwijzen wij u naar de bijbehorende Beleidsopgaven 3.5 en 3.6, waarbij het gaat om groot (variabel) onderhoud.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	

Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer

060230	Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	12.566.458	12.452.446	11.590.385	11.287.311	10.984.237
Begrote onttrekking (2)	5.387.445	2.158.000	2.158.000	2.158.000	2.158.000
Begrote toevoeging (3)	2.663.634	1.295.939	1.854.926	1.854.926	1.854.926
Begrote lasten programma (4)	33.080.048	31.844.272	31.717.349	32.204.313	33.058.931

Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	30.551.450	31.844.272	31.717.349	32.204.313	33.058.931
Begrote baten programma (6)	-				
Werkelijke/beoogde baten programma (7)	81.201				
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	**12.452.446**	**11.590.385**	**11.287.311**	**10.984.237**	**10.681.163**

060230 Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Egaliseren van de lasten met betrekking tot verkeer en vervoer, die voorheen werden gedekt via de Brede doeluitkering Verkeer en Vervoer.
Instellingsbesluit	Begroting 2016 d.d. 11 november 2015
Portefeuillehouder	Henk Brink
Teamleider	Eddy Diekema
Programma	3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer
Toelichting	Met ingang van 2016 is de specifieke uitkering Brede doeluitkering Verkeer en Vervoer vervallen. In de plaats hiervan ontving de provincie een decentralisatie-uitkering verkeer en vervoer. Vanaf 2017 is deze uitkering overgegaan in het Provinciefonds en hiermee zijn dit algemene middelen geworden. Nu deze specifieke uitkering is vervallen kunnen fluctuaties in de uitgaven binnen dit onderdeel niet meer op de balans onder overlopende passiva Rijksmiddelen gereserveerd worden en is deze reserve specifiek voor de budgetten openbaar vervoer, gedragsbeïnvloeding en infraprojecten ingesteld om de fluctuaties te kunnen opvangen. De indexatie van de bijdragen aan het openbaar vervoer komen ten laste van de algemene middelen, andere fluctuaties lopen via deze reserve.
Wat was in 2018 gepland?	In 2018 zijn begroot een toevoeging van € 2.663.634,-- en een onttrekking van € 5.387.445,--, per saldo een onttrekking van € 2.723.811,--.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	De werkelijke onttrekking bedraagt € 114.012,--.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	De afwijking tussen begrote en gerealiseerde onttrekking van € 2.609.799,-- betreffen voornamelijk de vrijval van twee verplichtingen met een totaal bedrag van € 1.173.950,-- en de nog niet beschikte BDU subsidie voor een totaal bedrag van € 1.769.700,-- .
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	N.v.t.

Reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde

060231	**Reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde**				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	13.650.000	10.843.189	9.258.189	7.673.189	6.588.189
Begrote onttrekking (2)	2.785.000	1.585.000	1.585.000	1.085.000	1.085.000
Begrote toevoeging (3)	-	-	-	-	-
Begrote lasten programma (4)	2.785.000	1.585.000	1.585.000	1.085.000	1.085.000
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	2.806.811	1.585.000	1.585.000	1.085.000	1.085.000
Begrote baten programma (6)					
Werkelijke/beoogde baten programma (7)					
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	**10.843.189**	**9.258.189**	**7.673.189**	**6.588.189**	**5.503.189**

060231 Reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde

Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Deze reserve is ingesteld omdat de investeringsbijdragen niet gelijkmatig over de periode van tien jaar zijn verdeeld. Zo is ten aanzien van de vergoeding van NEDAB-kosten uitgegaan van een gemiddelde van € 3 miljoen per jaar, maar zal de daadwerkelijke vergoeding kunnen fluctueren. Voor het ROF en de capaciteitsinvesteringen geldt dat de middelen daadwerkelijk beschikbaar worden gesteld op het moment dat zij benodigd zijn. Flexibiliteit is daarom geboden en bovendien bieden wij op deze manier een duidelijk afgebakend financieel kader voor de inzet van de investeringsbijdrage met het oog op de te verstrekken garantstelling ten behoeve van de aanvraag Luchthavenbesluit.De middelen worden gebruikt om de komende 10 jaren in te zetten voor de vergoeding van kosten voor Niet-Economische Diensten van Algemeen Belang (NEDAB) in de periode 2017-2026, vermogensvorming binnen het Route ontwikkelingsfonds (ROF) en de financiering van capaciteitsinvesteringen.
Instellingsbesluit	Statenstuk 2017-793 Toekomst Groningen Airport Eelde-Uitwerking beleidskeuze 'Investeren' 12 juli 2017
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Erik bos
Programma	2: Regionale economie
Toelichting	Deze reserve is ingesteld omdat de investeringsbijdrage niet gelijkmatig over de periode van tien jaar zal zijn verdeeld. Zo is ten aanzien van de vergoeding van NEDAB-kosten uitgegaan van een gemiddelde van € 3 miljoen per jaar (ons aandeel daarvan is 30%), maar zal de daadwerkelijke vergoeding kunnen fluctueren. Voor het Route ontwikkelingsfonds (ROF) en de capaciteitsinvesteringen geldt dat de middelen daadwerkelijk beschikbaar worden gesteld op het moment dat zij benodigd zijn. Flexibiliteit is daarom geboden. Bovendien bieden wij op deze manier een duidelijk afgebakend financieel kader voor de inzet van de investeringsbijdrage met het oog op de te verstrekken garantstelling ten behoeve van de aanvraag Luchthavenbesluit. De middelen worden gebruikt om de komende tien jaren in te zetten voor de vergoeding van kosten voor Niet-Economische Diensten van Algemeen Belang (NEDAB) in de periode 2017-2026, vermogensvorming binnen het ROF en de financiering van capaciteitsinvesteringen.
Wat was in 2018 gepland?	In 2017 is een totaalbedrag van € 13,8 miljoen vanuit de Reserve investeringsagenda overgeheveld naar deze reserve. Conform het Statenstuk 2107-793 zijn vooralsnog onttrekkingen in de Begroting opgenomen. Deze kunnen in de praktijk fluctueren en zullen later bijgesteld worden via de P&C documenten. In de primitieve begroting 2018 was een onttrekking aan deze reserve opgenomen van € 2.785.000,-- ten gunste van de exploitatie.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	In de praktijk is per saldo € 21.811,-- meer aan de reserve onttrokken dan geraamd.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	In 2018 is de bijdrage voor het project NEDAB brandweerkazerne € 21.811,-- hoger uitgevallen dan begroot.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	N.v.t.

Reserve uitvoering generatiepact

060232	Reserve uitvoering generatiepact				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	300.000	1.567.108	2.517.508	2.279.908	2.066.308
Begrote onttrekking (2)	320.000	416.000	404.000	380.000	204.000
Begrote toevoeging (3)	1.628.000	1.366.400	166.400	166.400	166.400
Begrote lasten programma (4)	320.000	416.000	404.000	380.000	204.000
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	360.892	416.000	404.000	380.000	204.000
Begrote baten programma (6)	128.000	1.666.400	166.400	166.400	166.400
Werkelijke/beoogde baten programma (7)	128.000	1.666.400	166.400	166.400	166.400
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	**1.567.108**	**2.517.508**	**2.279.908**	**2.066.308**	**2.028.708**

060232 Reserve Uitvoering Regeling Generatiepact	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	De kosten voortvloeiende uit het generatiepact zullen zich de komende jaren gaan voordoen. In het generatiepact worden afspraken gemaakt met medewerkers van zestig jaar en ouder over gedeeltelijk betaalde arbeidstijdreductie tot het moment van met pensioen gaan. In de begroting is hiervoor € 3 miljoen gereserveerd verdeeld over drie jaren. De kosten doen zich voor over een langere periode.
Instellingsbesluit	Statenstuk 2017-818, 5e Begrotingswijziging 2017 en 2e Begrotingswijziging 2018

Portefeuillehouder	Tjisse Stelpstra
Teamleider	Marjo Kosters
Programma	8: Middelen
Toelichting	Om een gezonde generatiebalans binnen de provincie te realiseren is bij de begroting 2017 een bedrag van € 3 miljoen ter beschikking gesteld (2017: € 0,3, 2018: € 1,5 en 2019: € 1,2 miljoen). Uitgaande van de uitkomsten van de peiling en de voorgestelde variant met herbezetting, is een inschatting gemaakt van het percentage deelnemers. Op basis van de uitkomsten leek een deelname van 50% aannemelijk. Inschattingen vanuit andere organisaties waren moeilijk te geven, deze liepen ver uiteen. Destijds is voorzichtigheidshalve uitgegaan van maximaal 60% deelname.
Wat was in 2018 gepland?	Voor 2018 is uitgegaan van een geschatte deelname van 30 mensen of 8 fte waarvan de helft wordt betaald in het kader van de regeling ofwel € 320.000,--. Dat is de begrote onttrekking uit de Reserve generatiepact. De te besparen loonsom (10%) en formatie (10%) is geraamd ten gunste van de reserve € 128.000,--.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	De werkelijke loonkosten die ten laste van de reserve zijn gebracht bedragen € 360.892,--. De storting is conform de begroting ad € 128.000,-- ten gunste van de reserve gebracht.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	De loonkosten voor het aandeel generatiepact bedroegen € 360.892,-- terwijl € 320.000,-- was begroot. Het nadeel bedraagt € 40.900,-- en wordt als volgt verklaard:- In de reservering is rekening gehouden met zowel voltijders als deeltijders. Het aantal voltijders bleek hoger dan verwacht. Hierdoor is de ingeleverde formatie per persoon hoger dan verwacht. Het verschil in totaal is 0,4 fte, wat overeenkomt met € 40.000,--. - De deelname is lager dan verwacht, maar deelnemers zijn eerder ingestroomd. Vooral in het eerste kwartaal zijn deelnemers ingestroomd. De verwachting was dat dit meer verspreid over het jaar zou zijn. In 2018 hebben 20 medewerkers deelgenomen aan het generatiepact.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	N.v.t.

Reserve persoonlijk ontwikkel budget (POB)

060233	Reserve persoonlijk ontwikkelbudget (POB)				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	-	283.771	283.771	283.771	283.771
Begrote onttrekking (2)	-	-	-	-	-
Begrote toevoeging (3)	-	-	-	-	-
Begrote lasten programma (4)	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000
Werkelijke/beoogde lasten programma (5)	216.229	500.000	500.000	500.000	500.000
Begrote baten programma (6)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten programma (7)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar (8=1-2+3+4-5-6+7)	**283.771**	**283.771**	**283.771**	**283.771**	**283.771**

060233 Reserve Persoonlijk Ontwikkelbudget (POB)	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	De Reserve POB is bedoeld om de CAO afspraak te kunnen naleven dat medewerkers van de provincie Drenthe gedurende een periode van vijf jaar gebruik kunnen maken van een persoonlijk ontwikkelbudget(POB) van maximaal€ 5.000,-- per persoon. Voor het POB is 500.000,-- per jaar begroot (ca. € 1.000,-- per persoon per jaar). De provinciale medewerkers kunnen over een periode van vijf jaar gebruik maken van hun ontwikkelbudget van € 5.000,--. Om te zorgen dat er voldoende budget blijft om aan deze verplichting te kunnen voldoen is het wenselijk om de niet bestede middelen te reserveren.
Instellingsbesluit	2e Bestuursrapportage 2018 Statenstuk 2018-853
Portefeuillehouder	Tjisse Stelpstra
Teamleider	Marjo Kosters
Programma	
Toelichting	Het budget maakt onderdeel uit van doelstelling 8.2.01 Betrouwbaar en aantrekkelijk werkgeverschap (prestatie 2290105 Opleidingenbudget, kostensoort 423810 Persoonlijk Ontwikkel Budget POB)

Wat was in 2018 gepland?	Er is € 500.000,-- begroot.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	Er is voor € 216.229,-- gerealiseerd.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	Voor een toelichting op de exploitatie verwijzen wij naar de paragraaf Toelichting op de verschillen begroting en rekening bij beleidsopgave 8.2.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	We blijven voorlopig uitgaan van een jaarlijkse uitgave van € 500.000,-- en dat er geen sprake is van een storting in of een onttrekking aan de reserve.

Voorzieningen middelen derden

Provinciale Staten zijn bevoegd om reserves of voorzieningen in te stellen of op te heffen. Daarbij wordt aangetekend dat er ten aanzien van de instelling en opheffing van voorzieningen nauwelijks beleidsvrijheid voor Provinciale Staten bestaat, omdat de vorming hiervan in veel gevallen verplicht voortvloeit uit de bepalingen uit het BBV. Voor de definitie van voorzieningen is binnen het BBV aansluiting gezocht bij het Burgerlijk Wetboek. Voorzieningen zijn passiefposten in de balans, die een schatting geven van de voorzienbare lasten in verband met risico's en verplichtingen, waarvan de omvang en/of het tijdstip van optreden per balansdatum min of meer onzeker zijn, en die oorzakelijk samenhangen met de periode voorafgaande aan die datum.

Het gaat bij voorzieningen om min of meer onzekere verplichtingen die te zijner tijd tot schulden kunnen worden gerekend, zoals garantieverplichtingen en dergelijke. Ook kunnen voorzieningen betrekking hebben op verplichtingen, samenhangend met het in de tijd onregelmatig gespreid zijn van bepaalde kosten, zoals groot onderhoud. Voorts kunnen voorzieningen een schatting betreffen van de lasten voortvloeiend uit risico's die samenhangen met de bedrijfsvoering, zoals rechtsgedingen, reorganisaties en dergelijke. Voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, bijvoorbeeld die van vakantieverlof, mogen geen voorzieningen worden gevormd (artikel 44 BBV).
Daarnaast kunnen voorzieningen ingesteld worden om heffingen waarvan de besteding in wet- en regelgeving is gelimiteerd onder te brengen.

Voorzieningen dienen naar beste schatting dekkend te zijn voor de achterliggende verplichtingen en risico's. Ze mogen niet groter of kleiner zijn dan de verplichtingen of risico's waarvoor ze zijn ingesteld. Het is daarom niet toegestaan rente toe te rekenen aan voorzieningen (artikel 45 BBV). De besteding van voorzieningen is de verantwoordelijkheid van Gedeputeerde Staten. De uitgaven ten laste van voorzieningen worden namelijk al geautoriseerd bij het vormen van de voorzieningen en worden nadien niet opnieuw aan Provinciale Staten voorgelegd. De achterliggende gedachte is dat de uitgaven ten laste van de voorzieningen geen keuzevrijheid kennen en dat Provinciale Staten de bestemming niet meer kunnen wijzigen. Volgens het BBV moeten uitgaven rechtstreeks ten laste van de voorzieningen worden geboekt en lopen ze niet via de exploitatie. Als de besteding ook ten laste van de rekening van baten en lasten zou lopen, zou het bedrag namelijk tweemaal als last worden verantwoord. De onttrekkingen worden dus rechtstreeks via de balans afgewikkeld en maken geen onderdeel uit van de exploitatiebegroting/rekening.

De voorzieningen middelen derden zijn opgebouwd vanuit middelen die van anderen zijn ontvangen die specifiek besteed moeten worden.

Voorziening spaarhypotheken

072110	Voorziening spaarhypotheken				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	2.147.093	1.300.003	1.150.003	1.000.003	850.003
Vrijgevallen bedragen (2)	-	-	-	-	-
Toevoegingen (3)	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Aanwendingen (4)	250.000	250.000	250.000	250.000	250.000
Begroot saldo einde jaar (1-2+3-4)	1.997.093	1.150.003	1.000.003	850.003	700.003

Begrote lasten (5)	250.000	250.000	250.000	250.000	250.000
Werkelijke/beoogde lasten (6)	941.276	250.000	250.000	250.000	250.000
Begrote baten programma (7)	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Werkelijke/beoogde baten (8)	94.186	100.000	100.000	100.000	100.000
Saldo einde jaar (9=1-2+3-4+5-6-7+8)	**1.300.003**	**1.150.003**	**1.000.003**	**850.003**	**700.003**

072110 Voorziening spaarhypotheken	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Het veiligstellen van de door de provinciale medewerkers gespaarde bedragen ten behoeve van aflossing van hypothecaire geldleningen.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2005 d.d. 15 juni 2005
Portefeuillehouder	Tjisse Stelpstra
Teamleider	Hanneke Snoek
Programma	8: Middelen
Toelichting	De voorziening is in het leven geroepen om de gespaarde middelen van medewerkers met een spaarhypotheek te beheren. Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling opgeheven. Daardoor zal het aantal spaarhypotheken afnemen en de hoogte van de voorziening dalen. Tot vorig jaar werd ervan uitgegaan dat door premie-inleg het saldo de komende jaren nog zou toenemen. Door aflossing in verband met verkoop van woningen en het versneld afbouwen van de hypothekenportefeuille kan de voorziening echter in omvang afnemen. (De stijging of daling van het spaarsaldo heeft voor de provincie overigens geen gevolgen, omdat de voorziening gelijk is aan de schuldpositie.) Op basis van de huidige trend stellen we de meerjarige raming bij en gaan met ingang van 2018 uit van een jaarlijkse daling van het spaarsaldo met € 150.000,--. De voorziening blijft toereikend om aan de verplichtingen te voldoen.
Wat was in 2018 gepland?	Gepland is een premie-inleg van € 100.000,--.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	De geplande premie-inleg is € 94.186,-- geweest in 2018 en de aanwending van de voorziening € 941.276,--.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	Door het versneld afbouwen van de hypothekenportefeuille en het natuurlijk verloop (vertrokken werknemers en bereiken 70 jaar) is in 2017 de besteding hoger geweest dan destijds ingeschat bij de begroting. Vooral de actie in 2018 voor het versneld afbouwen heeft voor zowel de spaarhypotheken als de andere hypotheekvormen een daling van bijna 50% van het aantal werknemers met hypotheken bij de provincie opgeleverd. Eind 2018 bedroeg het aantal spaarhypotheken nog 36.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	De voorziening blijft toereikend om aan de verplichtingen te voldoen. De berekening hiervan is gebaseerd op het saldo-overzicht van Nationale Nederlanden. Hier sluiten wij bij aan.

Voorziening monitoring voormalige stortplaatsen

083185	**Voorziening monitoring voormalige stortplaatsen**				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	1.108.924	1.101.967	1.101.967	1.101.967	1.101.967
Vrijgevallen bedragen (2)	-	-	-	-	-
Toevoegingen (3)	-	-	-	-	-
Aanwendingen (4)	-	-	-	-	-
Begroot saldo einde jaar (1-2+3-4)	1.108.924	1.101.967	1.101.967	1.101.967	1.101.967
Begrote lasten (5)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde lasten (6)	6.957	-	-	-	-
Begrote baten programma (7)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten (8)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar (9=1-2+3-4+5-6-7+8)	**1.101.967**	**1.101.967**	**1.101.967**	**1.101.967**	**1.101.967**

083185 Voorziening monitoring voormalige stortplaatsen	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	De wettelijke taken van de provincie op het gebied van monitoring voormalige stortplaatsen worden gefinancierd met de opbrengst van de leemtewetheffing. De uit de leemtewetheffing voortvloeiende middelen hebben op grond van de Wet milieubeheer een specifiek bestedingsdoel en zijn om deze reden niet vrij beschikbaar. Deze middelen kunnen om die reden dan ook niet meer als bestemmingsreserve opgenomen worden en worden met ingang van 1 januari 2016 als voorziening opgenomen. De leemtewetheffing is in artikel 15.44 lid 1c van de Wet milieubeheer opgenomen. Wettelijk is bepaald dat deze heffing uitsluitend bedoeld is voor inventarisatie van voormalige stortplaatsen en onderzoek en monitoring van aanwezigheid, aard en omvang van eventuele verontreiniging van deze stortplaatsen. Dit zal ook in de komende periode plaatsvinden voor de (potentiële) spoedlocaties en eventuele herontwikkelingslocaties. Bij het overgrote deel van de voormalige stortplaatsen heeft de bodemverontreiniging geen actuele risico's voor mens en milieu tot gevolg. De aanpak van deze stortplaatsen heeft daarom geen prioriteit. Zoveel mogelijk vindt de aanpak plaats bij herontwikkeling. Omdat de uit de grondwaterheffing geïnde gelden specifiek moeten worden besteed aan de in de Waterwet genoemde doelen, dienen deze op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten te worden opgenomen in een voorziening inzake van derden verkregen middelen met een specifiek bestedingsdoel (artikel 44 lid 2 BBV).
Instellingsbesluit	Bij de 1e Bestuursrapportage 2016. Dit naar aanleiding van de controle van de Jaarrekening 2015 in verband met gewijzigde interpretatie van het BBV.
Portefeuillehouder	Tjisse Stelpstra
Teamleider	Martien Haasjes
Programma	5: Milieu, Energie & Bodem
Toelichting	Wettelijk is bepaald dat deze heffing uitsluitend bedoeld is voor inventarisatie van voormalige stortplaatsen en onderzoek en monitoring van aanwezigheid, aard en omvang van eventuele verontreiniging van deze stortplaatsen. Dit zal ook in de komende periode plaatsvinden voor de (potentiële) spoedlocaties en eventuele herontwikkelingslocaties.
Wat was in 2018 gepland?	Er zijn geen onttrekkingen of toevoegingen gepland voor 2018.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	Er zijn geen onttrekkingen en toevoegingen gerealiseerd in 2018.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	N.v.t.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	N.v.t.

Voorziening grondwaterheffing

083186	Voorziening grondwaterheffing				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	1.120.392	1.072.505	1.072.505	1.072.505	1.072.505
Vrijgevallen bedragen (2)	-	-	-	-	-
Toevoegingen (3)	700.000	700.000	700.000	700.000	700.000
Aanwendingen (4)	700.000	700.000	700.000	700.000	700.000
Begroot saldo einde jaar (1-2+3-4)	1.120.392	1.072.505	1.072.505	1.072.505	1.072.505
Begrote lasten (5)	700.000	700.000	700.000	700.000	700.000
Werkelijke/beoogde lasten (6)	835.558	700.000	700.000	700.000	700.000
Begrote baten programma (7)	700.000	700.000	700.000	700.000	700.000
Werkelijke/beoogde baten (8)	787.671	700.000	700.000	700.000	700.000
Saldo einde jaar (9=1-2+3-4+5-6-7+8)	**1.072.505**	**1.072.505**	**1.072.505**	**1.072.505**	**1.072.505**

083186 Voorziening Grondwaterheffing

Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	De wettelijke taken van de provincie op het gebied van grondwaterbeheer worden gefinancierd met de opbrengst van de grondwaterheffing. De uit de grondwaterheffing voortvloeiende middelen hebben op grond van de Waterwet een specifiek bestedingsdoel en zijn om deze reden niet vrij beschikbaar. Omdat de uit de grondwaterheffing geïnde gelden specifiek moeten worden besteed aan de in de Waterwet genoemde doelen, dienen deze op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten te worden opgenomen in een voorziening inzake van derden verkregen middelen met een specifiek bestedingsdoel (artikel 44 lid 2 BBV). Deze middelen kunnen om die reden dan ook niet meer als bestemmingsreserve opgenomen worden en worden met ingang van 1 januari 2016 als voorziening opgenomen.
Instellingsbesluit	Bij de 1e Bestuursrapportage 2016. Dit naar aanleiding van de controle van de Jaarrekening 2015 in verband met gewijzigde interpretatie van het BBV.
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Jordan Jumelet
Programma	5: Milieu, Energie & Bodem
Toelichting	De opbrengst van de Grondwaterheffing wordt aan deze voorziening toegevoegd en de lasten m.b.t. deze wettelijke taak worden aan de voorziening onttrokken.
Wat was in 2018 gepland?	Een bijdrage van de Grondwaterheffing van € 700.000,-- en even hoge lasten t.b.v. regulier onderhoud, onderzoeken, bijdragen aan projecten en vergoeding personeelskosten wegens inzet provinciaal personeel.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	De werkelijke opbrengst van de Grondwaterheffing is € 787.671,--. De werkelijke onttrekking uit de voorziening bedraagt € 835.558,--. Gepland waren activiteiten voor regulier onderhoud en beheer van het grondwatermeetnet, onderzoek en verdrogingsmonitoring natuurgebieden.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	De reguliere onttrekkingen zijn € 87.671,-- hoger dan geraamd, waardoor een hogere opbrengst is gerealiseerd. Tegelijkertijd vallen de kosten € 135.558,-- hoger uit, waardoor het saldo van de voorziening daalt met € 47.887,--.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	N.v.t.

Voorzieningen ter egalisering van kosten

De voorzieningen ter egalisatie van kosten zijn opgebouwd vanuit eigen middelen die specifiek besteed moeten worden (onderhoud) tot gelijkmatige verdeling van lasten.

Voorziening meerjaren onderhoud museum

083177	Voorziening groot onderhoud Drents Museum				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	364.905	462.120	362.031	424.786	423.630
Vrijgevallen bedragen (2)	-	-	-	-	-
Toevoegingen (3)	151.128	151.128	151.128	151.128	151.128
Aanwendingen (4)	58.098	251.217	88.373	152.284	236.730
Begroot saldo einde jaar (1-2+3-4)	457.935	362.031	424.786	423.630	338.028
Begrote lasten (5)	58.098	251.217	88.373	152.284	236.730
Werkelijke/beoogde lasten (6)	53.913	251.217	88.373	152.284	236.730
Begrote baten programma (7)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten (8)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar (9=1-2+3-4+5-6-7+8)	**462.120**	**362.031**	**424.786**	**423.630**	**338.028**

083177 Voorziening groot onderhoud Drents Museum	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2005 d.d. 15 juni 2005
Portefeuillehouder	Cees Bijl

Teamleider	Hein Hardholt
Programma	8: Middelen
Toelichting	In 2018 is het Meerjarenonderhoudsplannen (MJOP) van het Drents Museum geactualiseerd. Bij het actualiseren van de MJOP's zijn alle geplande werkzaamheden opnieuw kritisch bekeken, zijn de contracten die een eenjarig karakter hebben naar het dagelijks onderhoud verschoven en zijn na inspecties ontbrekende zaken toegevoegd. De voorziening is hierop aangepast. De planning beslaat een periode van 10 jaar. De vermeerderingen aan deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2018-2027. Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening is vastgesteld op € 41.787,--. De voorziening is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. We hebben geen achterstallig onderhoud, maar moeten dit ook voor de toekomst volgens de BBV-voorschriften borgen aan de hand van een actuele onderhoudsplanning die elke 5 jaar vernieuwd moet worden.
Wat was in 2018 gepland?	In de begroting stond oorspronkelijk een storting van € 165.000,-- en daarnaast een onttrekking van € 104.196,--. Na de actualisatie zoals vermeld in de 8e begrotingswijziging van 2018 is de begroting aangepast naar een jaarlijkse dotatie van € 151.128,-- een besteding in 2018 van € 58.099,--.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	De realisatie in 2018 bedroeg € 53.913,--. Er zijn schilderwerkzaamheden uitgevoerd, NEN keuringen verricht en werkzaamheden uitgevoerd aan de ketels en gasleiding.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	De PI ketels Kloosterstraat (€ 362,05) en de PI gasleiding oudbouw (€ 3.027,76) is eind 2018 uitgevoerd, maar nog niet gefactureerd. De NEN 3140 keuring wordt in gedeelten uitgevoerd, inmiddels is ongeveer de helft gedaan (€ 6.700,--). De rest zal in 2019 uitgevoerd worden (€ 7.200,--). Verder zijn er extra kosten gemaakt voor de vervanging van de gevelverlichting, € 1.100,--. Ook zijn er nog extra bouwkundige werkzaamheden uitgevoerd voor € 10.000,--. Per saldo is er ongeveer € 4.000,-- minder gerealiseerd.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	Het meerjarig effect is gering. De voorziening is op peil.

Voorziening meerjaren onderhoud provinciehuis

083173	Voorziening groot onderhoud provinciehuis				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	1.429.096	1.536.775	1.514.758	1.424.585	1.631.649
Vrijgevallen bedragen (2)	-	-	-	-	-
Toevoegingen (3)	339.317	364.826	339.317	339.317	339.317
Aanwendingen (4)	591.981	386.843	429.490	132.253	458.998
Begroot saldo einde jaar (1-2+3-4)	1.176.432	1.514.758	1.424.585	1.631.649	1.511.968
Begrote lasten (5)	451.426	386.843	429.490	132.253	458.998
Werkelijke/beoogde lasten (6)	91.083	386.843	429.490	132.253	458.998
Begrote baten programma (7)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten (8)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar (9=1-2+3-4+5-6-7+8)	**1.536.775**	**1.514.758**	**1.424.585**	**1.631.649**	**1.511.968**

083173 Voorziening groot onderhoud provinciehuis	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het provinciehuis (alsook de bestrating en omheining) en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2005 d.d. 15 juni 2005
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Hein Hardholt
Programma	8: Middelen

Toelichting	In 2012 is een meerjaren onderhoudsplan (MJOP) opgesteld voor het onderhouden van het provinciehuis. Dit was een plan dat een periode van 25 jaar behelsde (2012-2036). Naast de jaarlijkse controle op uitvoering en verschuiving, is er in 2017 een actualisatie gedaan om het onderhoudsplan actueel te houden. Daarbij zijn alle technische en bouwkundige installaties en de werkzaamheden hiervoor opnieuw kritisch bekeken. De scope van het plan is weer 25 jaar geworden (2018-2042), waarbij de termijn met bijbehorende groot onderhoudskosten nu dus langer doorloopt. Ook is bij de herijking gebleken dat een aantal werkzaamheden in het MJOP meer het karakter hebben van dagelijks onderhoud dan groot onderhoud. Het gaat hierbij veelal om contracten met derden, waarbij jaarlijkse inspecties en werkzaamheden worden uitgevoerd als preventieve maatregelen om het object in goede werkende en veilige staat te houden. Dit is aangepast in het onderhoudsplan en de begroting. Omdat het nieuwe MJOP plan pas begin januari 2018 gereed was, is in de 1e bestuursrapportage van 2018 een begrotingswijziging doorgevoerd, waarbij de jaarlijkse dotatie van de voorziening is aangepast, zodat de voorziening langjarig op het juiste peil blijft. Een actueel onderhoudsplan moet voorkomen dat er achterstallig onderhoud bij het provinciehuis ontstaat of dat de voorziening te hoog wordt voor de daadwerkelijke onderhoudswerkzaamheden. Daarom heeft de commissie BBV in haar notitie materiële vaste activa van december 2017 ook de richtlijn bepaald dat om de 5 jaar onderhoudsplannen dienen te worden geactualiseerd. Deze richtlijn willen wij opvolgen.
Wat was in 2018 gepland?	Een storting van € 398.750,-- en daarnaast een onttrekking van € 591.981,--. In de loop van 2018 werd geconstateerd dat in het plan een fout zat met betrekking tot het vervangen van de houten gevelbekleding. Het object stond op 100%, maar dit moet 12% zijn. Dit vanwege het samengestelde object met drietraps uitvoering (drietal cycli). Dit is bij de jaarrekening hersteld, zodat de storting € 140.554,-- lager is geworden (aangepaste geplande besteding is daarom € 451.426,--)
Wat is in 2018 gerealiseerd?	Er is in totaal € 91.083,-- gerealiseerd in 2018.Er is schilderwerk uitgevoerd voor € 32.000,-- en een gedeelte van de dakbedekking is vervangen voor € 17.000,--.Verder zijn de E-laadpalen vervangen en uitgebreid van 4 naar 8. Ook zijn de batterijen van de noodverlichtingskast en een garagedeur vervangen. Daarnaast zijn er werkzaamheden aan de toegangspoortjes verricht.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	Er is een verschil geweest van € 360.000,-- ten opzicht van de begroting.Dit verschil zit in: Installaties:De kosten voor de vervanging van de Frequentieregelaar van lift D (€ 7.900,--) kon worden uitgesteld.De vervanging van de accuset voedingskast centraal NV, gepland voor 2017, is in 2018 uitgevoerd (€ 5.900,--). De vervanging en uitbreiding van de E-laadpalen was niet voorzien in 2018 (€ 16.500,--). Door de uitbreiding van 4 naar 8 laadpalen zullen in het meerjarig plan nog extra kosten van € 25.000,-- ontstaan.Voor de vervanging van de toegangscontrole zijn circa € 9.000,-- als kosten niet op de investering meegenomen maar in het planmatig onderhoud.Bouwkundig: Het merendeel van de geplande werkzaamheden hadden niet in 2018 gezet moeten worden en schuiven daarom door. Hierin zit de grootste oorzaak van het verschil met de begroting.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	Alleen meerjarig effect van de uitbreiding laadpalen van € 25.000,-- voor planmatige vervanging later in het plan. Hierop zal het plan in de Bestuursrapportage 2019 worden aangepast. De overige afwijkingen betreffen verschuivingen. De voorziening is op peil.

Voorziening meerjaren onderhoud Depot Drents Museum

083182	Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	87.520	129.307	135.315	176.716	172.753
Vrijgevallen bedragen (2)	-	31.947	-	-	-
Toevoegingen (3)	41.787	41.787	41.787	41.787	41.787
Aanwendingen (4)	35.779	3.832	386	45.750	-
Begroot saldo einde jaar (1-2+3-4)	93.528	135.315	176.716	172.753	214.540
Begrote lasten (5)	35.779	3.832	386	45.750	-
Werkelijke/beoogde lasten (6)	-	3.832	386	45.750	-
Begrote baten programma (7)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten (8)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar (9=1-2+3-4+5-6-7+8)	**129.307**	**135.315**	**176.716**	**172.753**	**214.540**

083182 Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van het Depot Drents Museum en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben.

Instellingsbesluit	Jaarstukken 2010 d.d. 23 mei 2011
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Hein Hardholt
Programma	8: Middelen
Toelichting	In 2018 is het Meerjarenonderhoudsplannen (MJOP) van het Depot Drents Museum geactualiseerd. Bij het actualiseren van de MJOP's zijn alle geplande werkzaamheden opnieuw kritisch bekeken, zijn de contracten die een eenjarig karakter hebben naar het dagelijks onderhoud verschoven en zijn na inspecties ontbrekende zaken toegevoegd. De voorziening is hierop aangepast. De planning beslaat een periode van 10 jaar. De vermeerderingen van deze voorziening zijn vastgesteld op basis van een inschatting op het meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2018-2027. Het reguliere bedrag voor toevoeging aan de voorziening is vastgesteld op € 41.787,--. De voorziening is ingesteld om fluctuatie in de jaarlijkse (groot) onderhoudskosten te voorkomen. We hebben geen achterstallig onderhoud, maar moeten ook voor de toekomst dit volgens de BBV-voorschriften borgen aan de hand van een actuele onderhoudsplanning die elke 5 jaar vernieuwd moet worden.
Wat was in 2018 gepland?	In de begroting stond oorspronkelijk een storting van € 14.043,-- en daarnaast een onttrekking van € 1.189,--. Na de actualisatie zoals vermeld in de 8e begrotingswijziging van 2018 is de begroting aangepast naar een jaarlijkse dotatie van € 41.787,-- en een besteding in 2018 van € 35.779,--.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	De realisatie is in 2018 € 0,-- geweest.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	De geplande NEN 3140 keuring wordt in 2019 uitgevoerd (€ 3.800,--). De vervanging van de LBK depot keramiek en stoomopwekking kantoor (€ 32.000,--) zijn in 2018 als vervanging aangegeven in het onderhoudsplan. Maar in verband met de huidige verbouwing bij het Depot, zijn ze daar al meegenomen. Deze voorzieningen hadden pas na de vervanging als cyclus (na 15/20 jaar) moeten worden opgenomen. Dit zal in een Bestuursrapportage van 2019 worden aangepast.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	Het meerjarig effect is gering. De voorziening is op peil.

Voorziening meerjaren onderhoud Huize Tetrode

083187	Voorziening meerjarenonderhoud Huize Tetrode				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	-	10.565	18.223	28.789	31.979
Vrijgevallen bedragen (2)	-	-	-	-	-
Toevoegingen (3)	10.565	10.565	10.565	10.565	10.565
Aanwendingen (4)	-	2.907	-	7.375	2.624
Begroot saldo einde jaar (1-2+3-4)	10.565	18.223	28.789	31.979	39.921
Begrote lasten (5)	-	2.907	-	7.375	2.624
Werkelijke/beoogde lasten (6)	-	2.907	-	7.375	2.624
Begrote baten programma (7)	-	-	-	-	-
Werkelijke/beoogde baten (8)	-	-	-	-	-
Saldo einde jaar (9=1-2+3-4+5-6-7+8)	**10.565**	**18.223**	**28.789**	**31.979**	**39.921**

083187 Voorziening groot onderhoud Huize Tetrode	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	Voor nu en in de toekomst op een planmatige wijze werken aan een verantwoorde staat van bouwkundig en technisch onderhoud van Huize Tetrode en daartoe de financiële middelen beschikbaar hebben. We hebben voor Huize Tetrode een aparte voorziening ingesteld omdat het een apart gebouw is bij het Drents Museum dat ook een andere huurder heeft.
Instellingsbesluit	8e begrotingswijziging 2018
Portefeuillehouder	Cees Bijl
Teamleider	Hein Hardholt

Programma	8: Middelen
Toelichting	In 2018 zijn de Meerjarenonderhoudsplannen van het Drents Museum, Depot Drents Museum en Huize Tetrode geactualiseerd. In 2017 hadden we dit al gedaan voor het provinciehuis. Bij het actualiseren van de MJOP's zijn alle geplande werkzaamheden opnieuw kritisch bekeken, zijn de contracten die een eenjarig karakter hebben naar het dagelijks onderhoud verschoven en zijn na inspecties ontbrekende zaken toegevoegd. Voor Huize Tetrode is bij de 8e begrotingswijziging van 2018 een aparte voorziening ingesteld (voorheen zat dit bij de het onderhoudsplan van het Drents Museum in), omdat dit een losstaand gebouw is met ook een andere huurder.
Wat was in 2018 gepland?	Er waren geen groot onderhoudswerkzaamheden voor Huize Tetrode gepland in 2018.
Wat is in 2018 gerealiseerd?	€ 0,--
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	Geen afwijking.
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	N.v.t.

Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's

De voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's zijn opgebouwd vanuit eigen middelen, waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten.

Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa)

083181	Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa)				
Verloop	***2018***	***2019***	***2020***	***2021***	***2022***
Saldo aanvang jaar (1)	7.905.591	8.137.454	8.077.454	8.017.454	7.957.454
Vrijgevallen bedragen (2)	-	-	-	-	-
Toevoegingen (3)	290.000	290.000	290.000	290.000	290.000
Aanwendingen (4)	350.000	350.000	350.000	350.000	350.000
Begroot saldo einde jaar (1-2+3-4)	7.845.591	8.077.454	8.017.454	7.957.454	7.897.454
Begrote lasten (5)	350.000	350.000	350.000	350.000	350.000
Werkelijke/beoogde lasten (6)	385.210	350.000	350.000	350.000	350.000
Begrote baten programma (7)	290.000	290.000	290.000	290.000	290.000
Werkelijke/beoogde baten (8)	617.073	290.000	290.000	290.000	290.000
Saldo einde jaar (9=1-2+3-4+5-6-7+8)	**8.137.454**	**8.077.454**	**8.017.454**	**7.957.454**	**7.897.454**

083181 Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa)	
Doelstelling (in te realiseren maatschappelijke doelstellingen)	De provincie is voor pensioenen van (ex-)gedeputeerden eigen risicodrager. Deze pensioenen zijn niet ondergebracht bij het ABP of een pensioenverzekeringsmaatschappij. De voorziening is ingesteld om ervoor te zorgen dat de opgebouwde pensioenrechten van (ex-)gedeputeerden ook daadwerkelijk kunnen worden betaald door de provincie.
Instellingsbesluit	Nota Reserves en Voorzieningen 2010 d.d. 10 november 2010
Portefeuillehouder	Tjisse Stelpstra
Teamleider	Hanneke Snoek
Programma	8: Middelen
Toelichting	De ingehouden pensioenpremies van de huidige gedeputeerden alsmede het werkgeversdeel pensioenpremie voor huidige gedeputeerden worden gestort in de voorziening. Jaarlijks vindt een extra storting uit de exploitatie plaats aan de voorziening. Aan de voorziening worden de daadwerkelijk betaalde pensioenen onttrokken. De voorziening is op peil om aan de toekomstige pensioenverplichtingen te voldoen. De omvang van de voorziening wordt bepaald op contante (actuariële) waarde van de toekomstige pensioenverplichtingen.
Wat was in 2018 gepland?	Een jaarlijkse rentetoevoeging van € 200.000,-- en daarnaast een premiestorting van € 90.000,--. De pensioenuitkering is begroot op € 350.000,--.

Wat is in 2018 gerealiseerd?	Op doelstelling 1.3.02 Heldere en transparante besluitvorming, prestatie 3110103 Gedeputeerde staten (GS)budget 466527 Bijdrage aan voorziening Appa heeft een realisatie (storting) plaatsgevonden van € 528.729,--. Voor een toelichting hierop verwijzen wij naar de toelichting op verschillen begroting en rekening van programma 1, beleidsopgave 1.3. De premiestortingen bedroegen € 88.329,-- en de uitgekeerde ouderdoms- en nabestaandenpensioenen bedroegen € 385.592,--.
Wat zijn de oorzaken van eventuele afwijkingen?	
Wat is het (meerjarige) effect van eventuele afwijkingen	De realisatie heeft geen gevolgen voor de begrotingen van komende jaren.

I.2.9 Europa

Inleiding

Drenthe heeft een stevige ambitie op het terrein van Europa. Europese kansen willen we benutten om onze Drentse beleidsdoelstellingen te realiseren. Om deze kansen te kunnen benutten wordt bij de meeste Europese projecten provinciale EU cofinanciering gevraagd. Door middel van een integrale afweging over de inzet van de provinciale middelen bij Europese projecten en programma's wordt getracht deze Drentse ambitie te bewerkstelligen.
Verder zetten we op allerlei manieren in op het in de Europese context bijdragen aan de zichtbaarheid en resultaten en doelen van Drenthe en vice versa. Dat doen we niet alleen op het terrein van Europa, maar ook op de andere facetten van onze aanpak Public Affairs. Aansluiting vinden bij het beleid, de netwerken en de mogelijkheden van Europa is geen doel op zichzelf. Het is een middel om onze eigen Drentse ambities te verwezenlijken en met onze doelen tegelijkertijd bij te dragen aan die van Europa.
We zijn begonnen met de voorbereidingen voor de nieuwe Europese programmaperiode. Samen met Fryslân en Groningen werken we aan de lobby om ook in de volgende periode weer Europees geld te kunnen gebruiken voor onze Noord-Nederlandse én Drentse doelstellingen.

Wat hebben we gedaan?

De Europese regioprogramma's OP EFRO, Interreg A (Nederland-Duitsland) en B (Noordzee), Interreg Europe en het POP zijn in uitvoering. Zoals in 2017 al reeds is aangegeven, is het POP goed op stoom gekomen en zijn de bestedingen in dat kader dit jaar opgelopen. Een oorzaak van de lagere besteding is dat een aantal geraamde openstellingen voor het POP niet voor het einde van het boekjaar is beschikt en de lasten derhalve in 2019 genomen zullen worden.
De verwachting is dat we een verdere toename van de bestedingen zullen zien omdat het einde van de programmaperiode nadert. Voor al deze programma's geldt dat de daadwerkelijke besteding van de provinciale middelen sterk afhankelijk is van de mate waarin de Drentse stakeholders in staat zijn goede plannen (mede) te ontwikkelen voor die programma's.
De regioprogramma's onderscheiden zich van andere Europese instrumenten, omdat Drenthe mede indiener van die programma's is, Drenthe in het werkingsgebied van die programma's ligt en wij mede verantwoordelijk zijn voor de uitvoering en cofinanciering ervan. Alle overige instrumenten worden door de Europese Commissie zelf uitgevoerd.
Onze verantwoordelijkheid om mede bij te dragen aan de regionale cofinanciering van die programma's hebben we financieel geregeld door naast de beleidsbudgetten een reserve EU cofinanciering te creëren en te vullen. Daarmee hebben we de meerjarige financiële verplichting, die samenhangt met de uitvoering van Europese programma's geregeld. Met het in september 2015 door PS vastgestelde spelregelkader zijn de spelregels en afspraken over de verantwoording van die reserve geregeld.

II Jaarrekening

II.1 Het overzicht van de baten en lasten in de rekening 2018

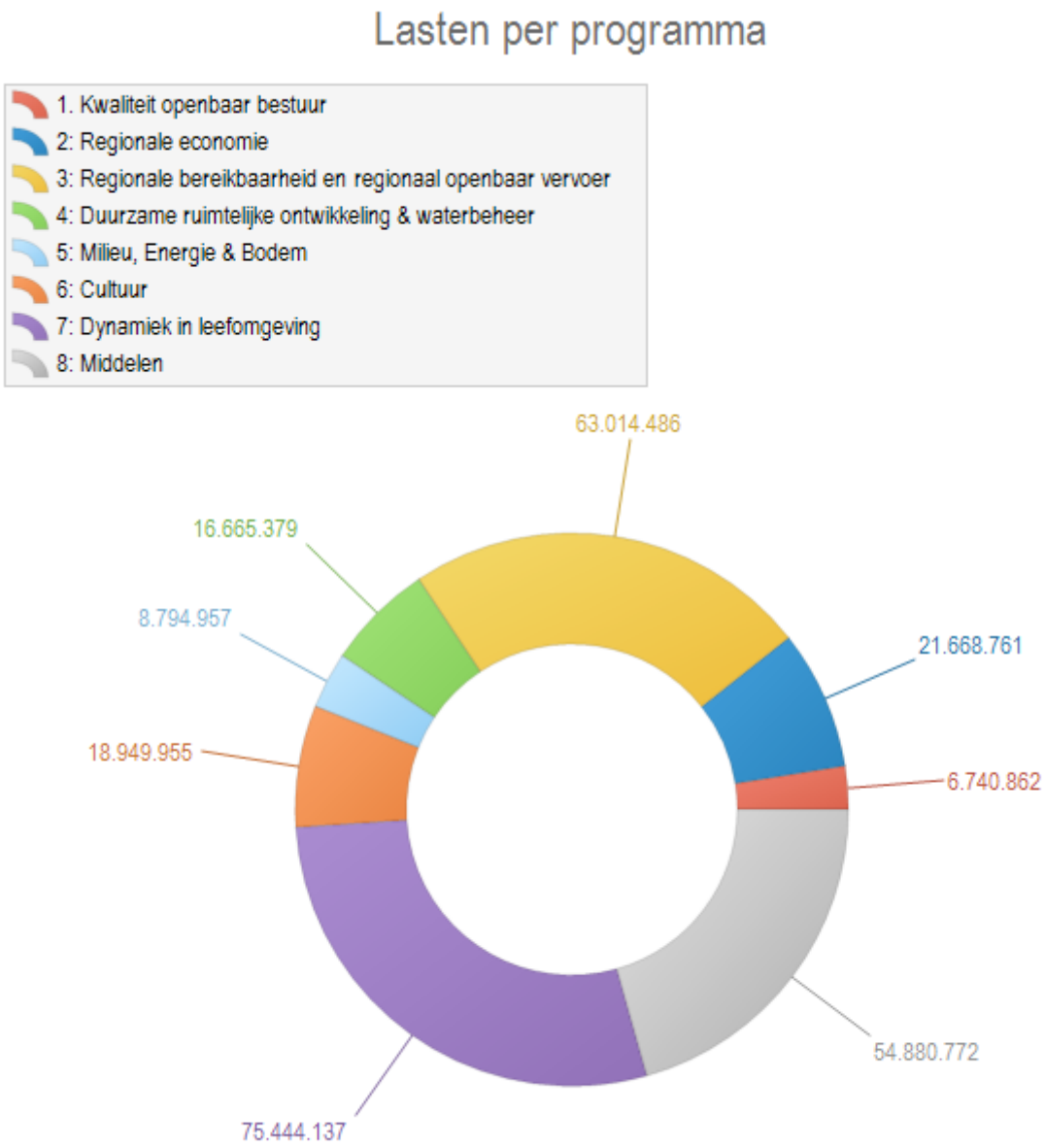

Programma	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil	Voordeel/ Nadeel
Lasten						
1. Kwaliteit openbaar bestuur	8.614.480	6.806.576	8.815.075	6.740.862	2.074.213	V
- waarin inbegrepen overhead	*306.644*	*330.880*	*330.880*	*250.879*	*80.001*	*V*
2: Regionale economie	21.246.733	19.545.023	23.412.521	21.668.761	1.743.760	V
3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer	59.432.738	63.676.338	67.215.019	63.014.486	4.200.533	V
4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	23.359.221	9.439.739	15.634.348	16.665.379	-1.031.031	N
5: Milieu, Energie & Bodem	11.400.287	11.998.984	11.017.040	8.794.957	2.222.083	V
6: Cultuur	18.076.574	18.742.805	18.935.694	18.949.955	-14.261	N
7: Dynamiek in leefomgeving	85.166.222	74.201.328	76.136.128	75.444.137	691.991	V
8: Middelen	52.622.860	57.319.883	56.461.992	54.880.772	1.581.220	V
- waarin inbegrepen overhead	*26.522.889*	*28.444.546*	*33.655.089*	*29.732.882*	*3.922.207*	*V*
Totaal Lasten	**279.919.115**	**261.730.676**	**277.627.817**	**266.159.309**	**11.468.508**	**V**
Baten						
1. Kwaliteit openbaar bestuur	9.242	19.640	19.640	3.770	-15.870	N
- waarin inbegrepen overhead	*0*	*7.640*	*7.640*	*0*	*-7.640*	*N*
2: Regionale economie	144.380	32.200	3.983.595	3.636.751	-346.844	N
3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer	5.518.376	9.136.750	12.035.341	15.236.798	3.201.457	V
4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	12.727.717	710.000	4.906.780	6.328.744	1.421.964	V
5: Milieu, Energie & Bodem	368.743	526.345	703.645	413.371	-290.274	N
6: Cultuur	1.328.793	1.335.180	1.336.564	1.573.579	237.015	V
7: Dynamiek in leefomgeving	32.858.780	8.328.260	15.183.303	15.564.702	381.399	V
8: Middelen	236.151.084	204.422.255	237.433.924	255.882.166	18.448.242	V
- waarin inbegrepen overhead	*4.363.741*	*3.022.220*	*4.092.923*	*5.786.003*	*1.693.080*	*V*
- waarin inbegrepen algemene dekkingsmiddelen	*224.126.952*	*198.727.214*	*200.074.218*	*203.231.684*	*3.157.466*	*V*
Totaal Baten	**289.107.115**	**224.510.630**	**275.602.792**	**298.639.881**	**23.037.089**	**V**

Programma	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil	Voordeel/ Nadeel
Recapitulatie						
Totaal Lasten (1)	279.919.115	261.730.676	277.627.817	266.159.309	11.468.508	V
Totaal Baten (2)	289.107.115	224.510.630	275.602.792	298.639.881	23.037.089	V
Bedrag van de heffing van de vennootschapsbelastingheffing	0	0	0	0	0	
Resultaat voor mutaties in reserves (3=1-2) = Totaal saldo van baten en lasten	**9.188.000**	**-37.220.046**	**-2.025.025**	**32.480.573**	**34.505.598**	**V**
Begrote stortingen in reserves (4)	103.908.096	17.976.125	111.920.986	111.920.986	0	
Begrote onttrekkingen aan reserves (5)	116.363.971	55.196.171	113.946.011	113.946.011	0	

Per saldo mutaties reserves begroot (6=4-5)	**12.455.875**	**37.220.046**	**2.025.025**	**2.025.025**	**0**	
Resultaat na begrote mutaties reserves (7=3+6) = Gerealiseerd resultaat	**21.643.875**	**0**	**0**	**34.505.598**	**34.505.598**	**V**
Stortingen in reserves niet begroot (8)	22.713.342			26.105.780	-26.105.780	N
Onttrekkingen aan reserves niet begroot (9)	-10.118.625			-4.348.757	4.348.757	V
Per saldo mutaties reserves niet begroot (10=8-9)	**12.594.717**	**0**	**0**	**21.757.023**	**-21.757.023**	**N**
Per saldo mutaties reserves (11=6+10)	-138.842	37.220.046	2.025.025	-19.731.998	-21.757.023	N
Resultaat na verrekening met reserves (12=3+11)	**9.049.158**	**0**	**0**	**-12.748.575**	**12.748.575**	**V**

II.2 Toelichting op het overzicht van baten en lasten in de rekening van 2018

Programma	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil	Voordeel/ Nadeel
1. Kwaliteit openbaar bestuur	8.605.238	6.786.936	8.795.435	6.737.092	2.058.343	V
2: Regionale economie	21.102.352	19.512.823	19.428.926	18.032.011	1.396.915	V
3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer	53.914.362	54.539.588	55.179.678	47.777.688	7.401.990	V
4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	10.631.504	8.729.739	10.727.568	10.336.635	390.933	V
5: Milieu, Energie & Bodem	11.031.544	11.472.639	10.313.395	8.381.585	1.931.810	V
6: Cultuur	16.747.781	17.407.625	17.599.130	17.376.375	222.755	V
7: Dynamiek in leefomgeving	52.307.442	65.873.068	60.952.825	59.879.435	1.073.390	V
8: Middelen	-183.528.224	-147.102.372	-180.971.932	-201.001.394	20.029.462	V
Totaal	**-9.188.001**	**37.220.046**	**2.025.025**	**-32.480.573**	**34.505.598**	**V**

Het voordelig rekeningsaldo over het boekjaar 2018 bedraagt € 34.505.598,--. Dit rekeningsaldo is samengesteld volgens de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Hierin is bepaald dat het saldo van baten en lasten, ten opzichte van de begroting, na verrekening met begrote mutaties met reserves gepresenteerd dient te worden. Het betreft dan het saldo waarin de begroting inclusief begrotingswijzigingen heeft voorzien. Vorig jaar bedroeg het rekeningsaldo op dezelfde wijze berekend € 21.643.876,-- positief.
Het saldo van verrekeningen van budgetten die relaties hebben met bestemmingsreserves bedraagt vanuit 2018 € 23.110.023,-- negatief. Daarnaast wordt een bedrag van € 1.353.000,-- aan de Risicoreserve onttrokken. Per saldo wordt € 21.757.023 aan de reserves toegevoegd. Vorig jaar werd per saldo een bedrag van € 12.594.717,-- aan de reserves toegevoegd.

Het rekeningsaldo wordt na de verrekening met reserves per saldo € 12.748.575,-- positief. In 2017 was het rekeningsaldo ook positief en bedroeg € 9.049.159,--. De jaren daarvoor waren deze saldi altijd voordelig met uitzondering van 2016. In dat jaar was het saldo € 130.618,-- negatief.
De totale lasten waren € 11.468.508,-- lager dan begroot en de baten waren € 23.037.089,-- hoger dan begroot. Het resultaat voor verrekening met reserves bedroeg daardoor, zoals eerder aangegeven, per saldo € 34.505.598,-- positief. De begrote stortingen in reserves bedragen € 111.920.986,-- en de begrote onttrekkingen zijn € 113.946.011,--. De beoogde stortingen zijn € 26.105.780,-- hoger dan begroot en de onttrekkingen zijn € 4.348.757,-- hoger dan begroot. Per saldo een storting van € 21.757.023,--. Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd (waarbij na- en voordelen vanuit het exploitatie-oogpunt zijn weergegeven, een extra storting in een reserve wordt hier dan ook als nadeel gezien):

Mutaties reserves	Begroting	Realisatie	Voordeel/Nadeel	Verschil
Mutaties reserves	Begroting	Realisatie	Voordeel/Nadeel	Verschil
Bijdrage aan reserve Investeringen Verkeer en Vervoer	2.989.080	17.926.320	N	-14.937.240
Bijdrage van Risicoreserve*	-1.000.000	-2.353.000	V	1.353.000
Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG	1.663.137	1.830.075	N	-166.938
Bijdrage aan Reserve Regio Specifiek Pakket	23.004.932	28.502.402	N	-5.497.470
Bijdrage aan reserve vitaal platteland	1.889.392	2.159.517	N	-270.125
Bijdrage aan Cofinancieringsreserve Europa	2.690.032	4.620.705	N	-1.930.673

Bijdrage aan Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen	2.142.328	2.552.092	N	-409.764
Bijdrage aan Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer	2.663.634	5.273.433	N	-2.609.799
Bijdrage aan de reserve Reserve persoonlijk ontwikkel budget (POB)	0	283.771	N	-283.771
Bijdrage van reserve versterking economisch structuur	-1.700.000	-3.190.247	V	1.490.247
Bijdrage van Reserve opvang revolverend financieren	0	-372.500	V	372.500
Bijdrage van reserve natuurbeleid	-9.870.213	-10.940.521	V	1.070.308
Bijdrage van Reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde	-2.785.000	-2.806.811	V	21.811
Bijdrage van reserve uitvoering generatiepact	-320.000	-360.892	V	40.892
	21.367.322	**43.124.345**		**-21.757.023**

** De Risicoreserve valt in de categorie algemene reserves. De overige reserves zijn bestemmingsreserves.*

Het resultaat na verrekening met de reserves bedraagt € 12.748.575,-- positief. Wij willen echter ook een aantal budgetten die in 2018 niet zijn gebruikt overhevelen naar 2019.
Dat bedrag is € 8.351.549,--.

Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd:

Omschrijving	
Beeldende kunst en vormgeving	125.835
Voorzieningen toeristisch aanbod	165.000
Financiële adviezen - Doorontwikkeling planning en control	75.000
Frictiekostenbudget	512.889
Programma Klimaat en energie/Beleidsontwikkeling Klimaat en energie	1.256.132
Uitwerking PUP - Uitvoering luchtvaartbeleid	21.000
Uitkering provinciefonds	1.486.600
Versterking van landbouw en agribusiness	629.426
Jong Leren Eten	35.000
Herstructurering bedrijventerreinen	240.544
Ondersteuning bij het functioneren van PS	40.000
Onderzoek statengriffie	20.000
Subtotaal	4.607.426
Investeringsagenda	
- Fietsprovincie	49.166
- Vitaliteitsfonds Drentse vakantieparken	279.601
- Breedband	270.526
- Energieneutraal wonen	127.339
- Binnenstadfonds	750.000
- Acquisitie en Dr. IPR (Vierkant voor werk en Bedrijvenregeling)	67.721
- Gebiedsontwikkeling GAE	1.286.390
- Culturele investeringen die leiden tot toonaangevende kwaliteit	104.851
- Toekomstgerichte landbouw	700.591
- Asbestdaken	107.938

Subtotaal	3.744.123
	8.351.549

Naast overhevelingen van niet bestede budgetten die volgend jaar nodig zijn om beleidsdoelen te realiseren, zijn er in 2018 vier budgetten overschreden waarvan wij voorstellen deze overschrijdingen te verrekenen met de beschikbare budgetten in 2019. Wanneer deze overschrijdingen er niet waren geweest, dan was het rekeningresultaat positiever geweest. Wij stellen dan ook voor om de budgetten in 2019 te verlagen en het saldo daarvan mee te nemen in het te verrekenen jaarrekeningresultaat. Met deze verrekening wordt voorkomen dat er naast de verschuiving over de verantwoordingsperiode, door de overheveling meer middelen beschikbaar komen dan bij de initiële besluitvorming zijn toegekend.

Omschrijving	
Onderzoek grondwatersystemen	477.028
Koloniën van weldadigheid	279.045
	756.073
Investeringsagenda	
- Herstructureringsfonds	430.071
	1.186.144

Voor het positieve resultaat ad € 5.583.170,-- dat dan ontstaat, stellen wij voor dit toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden.
In de recapitulatie die u hierna aantreft worden per programma verschillen gespecificeerd. Het betreft verschillen groter dan € 50.000,-- tussen de begrote saldi (na verwerking begrotingswijzigingen) versus de gerealiseerde saldi van diverse kostensoort binnen de programma's en producten. Verschillende saldi worden verrekend met reserves. In de meest rechtse kolom treft u de saldi aan per programma na de voorgestelde verrekening met reserves. Conform gemaakte afspraken worden afwijkingen ten opzichte van de begroting nog beperkt toegelicht aan het eind van de verantwoording per programma. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de toelichting zoals opgenomen in het jaarverslag.

Specificatie van verschillen (groter dan € 50.000,--) tussen begrote (na wijziging) en gerealiseerde saldi per programma en product.

Programma- Beleidsopgaveomschrijving	V/N	Saldi programma's	Verrekening specifieke reserves	Saldo programma's na verrekening
Programma 1. Kwaliteit openbaar bestuur				
CvdK: Goed functioneren als rijksorgaan en boegbeeld.				
Overige	V	28.428		
Totaal CvdK: Goed functioneren als rijksorgaan en boegbeeld.	**V**	**28.428**		
PS: Drenthe goed bestuurd door goed functionerend, bestuurskrachtig, betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders				
Fractiewerkzaamheden	V	59.581		
Onderzoek Statengriffie	V	51.306		
Overige	V	115.054		
Totaal PS: Drenthe goed bestuurd door goed functionerend, bestuurskrachtig, betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders	**V**	**225.941**		
GS: Goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur				
Bijdrage aan voorziening Appa	N	-328.729		
Overige	V	28.074		
Totaal GS: Goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur	N	**-300.655**		
De provincie Drenthe is zichtbaar door klantgericht, interactief en toegankelijk te handelen				
Kwaliteit van dienstverlening	V	78.739		
Overige	V	64.359		
Totaal De provincie Drenthe is zichtbaar door klantgericht, interactief en toegankelijk te handelen	V	**143.098**		
Zorgen voor een goede samenwerking met partners en belangenbehartiging voor Drentse stakeholders				
Bijdragen in projecten Cofinancieringsreserve Europa	V	1.930.673		
Overige	V	30.858		
Totaal Zorgen voor een goede samenwerking met partners en belangenbehartiging voor Drentse stakeholders	**V**	**1.961.531**		
Totaal programma 1. Kwaliteit openbaar bestuur	**V**	**2.058.343**		
Verrekening reserves				
Bijdrage aan Cofinancieringsreserve Europa		-1.930.673		
Totaal verrekening met reserves			**-1.930.673**	
Saldo programma na verrekening met reserves			**V**	**127.670**
Programma 2: Regionale economie				
Vergroten concurrentiepositie van Drenthe				
Gebiedsontwikkeling (GAE)	V	1.286.390		
Proceskosten Economie	N	-68.614		
Bijdragen in projecten versterking economische structuur	N	-1.490.247		
Overige opbrengsten	V	60.765		
Herstructurering bedrijventerreinen	V	240.544		
Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar	V	547.980		

Overige	N	-13.591		
Totaal Vergroten concurrentiepositie van Drenthe	V	**563.227**		
Investeren in kennisontwikkelingen en een bestendige arbeidsmarkt				
Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt	N	-55.703		
Overige	N	-46.177		
Totaal Investeren in kennisontwikkelingen en een bestendige arbeidsmarkt	**N**	**-101.880**		
Breedband in Drenthe				
Breedband	V	270.526		
Totaal Breedband in Drenthe	**V**	**270.526**		
Versterken van de vrijetijdseconomie				
Intensiveren marketing	V	145.260		
Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme	V	165.000		
Vitale vakantieparken faciliteren	V	263.202		
Overige	V	42.413		
Totaal Versterken van de vrijetijdseconomie	**V**	**615.875**		
Drenthe, dé fietsprovincie				
Overige	V	49.166		
Totaal Drenthe, dé fietsprovincie	V	49.166		
Totaal programma 2: Regionale economie	**V**	**1.396.915**		
Verrekening reserves				
Bijdrage van Reserve versterking economisch structuur		1.490.247		
Bijdrage van Reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde		21.811		
Totaal verrekening met reserves			**1.512.057**	
Saldo programma na verrekening met reserves			**V**	**2.908.972**
Programma 3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer				
Bereikbaar Drenthe				
Bijdragen in kosten verkeers- en vervoersprojecten (BDU)	V	2.064.218		
Afschrijving	V	816.476		
Intensivering uitvoering fietsnota	V	62.289		
Overige opbrengsten	V	77.951		
Totaal Bereikbaar Drenthe	**V**	**3.020.934**		
Mobiliteit op maat				
Bijdrage aan OV-Bureau Groningen-Drenthe (BDU)	N	-88.532		
Kosten spoor Emmen Zwolle	N	-360.313		
Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar	V	923.950		
Overige	V	41.671		
Totaal Mobiliteit op maat	**V**	**516.777**		
Verkeersveilig Drenthe				
Programmakosten VVB (BDU)	N	-73.015		
Overige	V	12.789		

Totaal Verkeersveilig Drenthe	**N**	**-60.225**		
Het beheren en onderhouden van de wegen op een afgesproken kwaliteitsniveau				
Zorgen voor veilige provinciale wegen	**N**	-307.799		
Instandhouden van de infrastructuur van wegen (variabel onderhoud)	**V**	423.944		
Overige	**N**	-55.773		
Totaal Het beheren en onderhouden van de wegen op een afgesproken kwaliteitsniveau	**V**	**60.372**		
Het beheren en onderhouden van de vaarwegen op een afgesproken kwaliteitsniveau				
Instandhouden van onze bestaande infrastructuur van vaarwegen op het gebied van leefbaarheid, bereikbaarheid en mobiliteit	N	-287.604		
Zorgen voor veilige vaarwegen	N	-89.368		
Zorgen voor een schone, gezonde en mooie leefomgeving rond de vaarwegen	V	52.203		
Overige	N	-10.594		
Totaal Het beheren en onderhouden van de vaarwegen op een afgesproken kwaliteitsniveau	**N**	**-335.363**		
Regio Specifiek Pakket				
Integrale gebiedsontwikkeling Coevorden	N	-340.656		
Bijdrage van regionaal Mobiliteitsfonds RSP	V	3.007.076		
Ruimtelijk Economisch Programma	V	885.743		
Verbetering spoor Zwolle Coevorden en Emmen	V	472.953		
Overige	V	174.380		
Totaal Regio Specifiek Pakket	**V**	**4.199.495**		
Totaal Programma 3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer	**V**	**7.401.990**		
Verrekening reserves				
Bijdrage aan Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen		-409.764		
Bijdrage aan Reserve Regio Specifiek Pakket		-3.997.470		
Bijdrage aan Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer		-2.609.799		
Bijdrage aan reserve Investeringen Verkeer en Vervoer		-816.476		
Totaal verrekening met reserves			**-7.833.510**	
Saldo programma na verrekening met reserves			**N**	**-431.520**
Programma 4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer				
Een aantrekkelijk en gevarieerd vestigingsklimaat voor wonen en werken				
Stedelijke ontwikkeling en vernieuwing	V	88.000		
Bijdragen herstructureringsfonds	N	-430.071		
Ruimtelijke kwaliteit	V	350.426		
Inzet op specifieke ontwikkelingen	V	74.025		
Subsidie Binnenstadfonds	V	750.000		
Overige	V	46.967		
Totaal Een aantrekkelijk en gevarieerd vestigingsklimaat voor wonen en werken	**V**	**879.347**		
Klimaatbestendig watersysteem voor landbouw, natuur en wonen				
Overige	N	-28.280		

Totaal Klimaatbestendig watersysteem voor landbouw, natuur en wonen	**N**	**-28.280**		
Schoon grond- en oppervlaktewater voor mens, natuur, landbouw en drinkwatervoorziening				
Onderzoeken grondwatersystemen	N	-1.709.795		
EU cofinanciering POP3	V	1.232.931		
Overige	V	16.729		
Totaal Schoon grond- en oppervlaktewater voor mens, natuur, landbouw en drinkwatervoorziening	N	-460.135		
Totaal Programma 4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	**V**	**390.933**		
Verrekening reserves				
Totaal verrekening met reserves			**0**	
Saldo programma na verrekening met reserves			**V**	**390.933**
Programma 5: Milieu, Energie & Bodem				
In 2050 produceren we in Drenthe minstens zoveel hernieuwbare energie als we aan energie gebruiken (Energieneutraal)				
Programma klimaat en energie	V	1.126.836		
Beleidsontwikkeling klimaat en energie	V	129.296		
Actieplan Energieneutraal Wonen	V	127.339		
Totaal In 2050 produceren we in Drenthe minstens zoveel hernieuwbare energie als we aan energie gebruiken (Energieneutraal)	**V**	**1.383.471**		
In Drenthe behoud en verbetering van de milieu- en leefomgevingskwaliteit tot tenminste het niveau van de wettelijke milieueisen				
Aanpak asbestdaken	V	108.745		
Bijdrage RUD	V	224.786		
Overige	V	43.184		
Totaal In Drenthe behoud en verbetering van de milieu- en leefomgevingskwaliteit tot tenminste het niveau van de wettelijke milieueisen	**V**	**376.715**		
De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden				
Leges en andere rechten	V	57.924		
Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen door de provincie	V	63.978		
Overige	V	49.721		
Totaal De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden	**V**	**171.623**		
Totaal Programma 5: Milieu, Energie & Bodem	**V**	**1.931.810**		
Verrekening reserves				
Totaal verrekening met reserves			**0**	
Saldo programma na verrekening met reserves			**V**	**1.931.810**
Programma 6: Cultuur				
Cultuur speelt een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen				
Gebiedsontwikkeling Koloniën van Weldadigheid	N	-279.045		
Cultuurhistorie	V	50.480		
Culturele investeringen	V	104.851		

Podiumkunsten, festivals en evenementen	N	-129.818		
Beeldende kunst en vormgeving	V	145.835		
Overige	V	85.480		
Totaal Cultuur speelt een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen	**N**	**-22.217**		
Het vertellen en zichtbaar maken van het verhaal van Drenthe en het zoeken naar nieuwe manieren om dat verhaal te vertellen				
Overige	N	-18.476		
Totaal Het vertellen en zichtbaar maken van het verhaal van Drenthe en het zoeken naar nieuwe manieren om dat verhaal te vertellen	**N**	**-18.476**		
Een sociaal-cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst en cultuuruitingen een plek hebben en waar mensen aan mee kunnen doen				
Bijdrage provincie Groningen WSF-taken	V	228.000		
Overige	V	35.448		
Totaal Een sociaal cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst en cultuuruitingen een plek hebben en waar mensen aan mee kunnen doen	**V**	**263.448**		
Totaal Programma 6: Cultuur	**V**	**222.755**		
Verrekening reserves				
Totaal verrekening met reserves			**0**	
Saldo programma na verrekening met reserves			**V**	**222.755**
Programma 7: Dynamiek in leefomgeving				
Een toekomstgerichte landbouw en agribusiness				
Prikkels versterkte agrarische sector	V	99.200		
Versterking van de landbouw & agribusiness	V	629.426		
Investeringsagenda; Toekomstgerichte landbouw ontwikkelagenda melkveehouderij	V	700.591		
Verbetering van de landbouwstructuur	V	242.453		
Totaal Een toekomst gerichte landbouw en agribusiness	**V**	**1.671.669**		
Natuurlijk Platteland; Biodiversiteit versterken met economisch perspectief				
Uitfinanciering Natuur-overig	V	166.938		
R-Realisatie EHS	V	220.479		
Natuur algemeen	N	-398.147		
P-Milieukwaliteit Drenthe	V	1.134.375		
Grondverwerving en functieverandering NNN	N	-757.148		
Tijdelijke beheer grondbezit	V	180.532		
Uitvoering Natuurbeschermingswet (NBW)	V	74.682		
Agrarisch natuurbeheer	N	-197.221		
Programma Beheer	N	-1.321.734		
Overige	V	44.968		
Totaal Natuurlijk Platteland; Biodiversiteit versterken met economisch perspectief	**N**	**-852.275**		
Dynamisch Drenthe				
Dynamisch Drenthe				
Subsidies Leader Zuidoost-Drenthe	V	719.438		
Subsidies Leader Zuidwest-Drenthe	V	99.578		

Overige	N	-565.019		
Totaal Dynamisch Drenthe	**V**	**253.996**		
Totaal Programma 7: Dynamiek in leefomgeving	**V**	**1.073.390**		
Verrekening reserves				
Bijdrage aan Reserve vitaal platteland		-270.125		
Bijdrage van Reserve natuurbeleid		1.070.308		
Bijdrage aan Reserve provinciaal aandeel ILG		-166.938		
Totaal verrekening met reserves			**633.245**	
Saldo programma na verrekening met reserves			**V**	**1.706.635**
Programma 8: Middelen				
Een duurzaam sluitende provinciale begroting				
Elektriciteitsvoorziening dividenden en winst (Enexis)	V	260.893		
Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting	V	92.460		
Afwikkeling voorgaand dienstjaar (ink.)	N	-401.072		
Rente langlopende geldleningen UG	V	192.333		
Rente toevoeging voorziening spaarhypotheken	V	61.894		
Uitkering uit het Provinciefonds	N	-224.765		
Decentralisatie-uitkering impuls aanpak vakantieparken	V	100.000		
Decentralisatie-uitkering Hydrologische maatregelen	V	376.600		
Decentralisatie-uitkering Dutch Techzone	V	1.000.000		
Decentralisatie-uitkering RSP (extrapolatie)	V	1.500.000		
Vrije bestedingsruimte	N	-834.333		
Overige financiële middelen	V	13.354.982		
Overige	N	-1.235.596		
Totaal Een duurzaam sluitende provinciale begroting	**V**	**14.243.397**		
Een opgavegestuurde, kwalitatief hoogstaande en dienstbare organisatie				
arbeidsvoorwaarden	V	75.527		
Doorlopende HRM kosten (werving&selectie)	V	116.669		
Organisatieontwikkeling	V	210.811		
Afwikkeling voorgaand jaar	V	68.190		
Concernopleidingen	N	-123.610		
Persoonlijk Ontwikkel Budget POB	V	283.771		
Directe personele inzet	N	-320.890		
Bijdrage derden in salariskosten	V	410.336		
Vergaderservice en evenementen	N	-92.014		
Overige goederen en diensten	V	77.651		
Stelpost Interbestuurlijk Programma	V	2.228.624		
Onderhoud dagelijks provinciehuis	V	73.755		
Bijdrage aan voorziening meerjarenonderhoud provinciehuis	V	140.555		

Onderhoud Drents Museum	V	66.274		
Documentverwerking(Post)	V	69.991		
Dienstverlening Prolander	N	-76.752		
Inzet ondersteunend personeel	V	410.815		
Overige opbrengsten	V	1.596.802		
Overige	V	569.561		
Totaal Een opgavegestuurde, kwalitatief hoogstaande en dienstbare organisatie	**V**	**5.786.065**		
Totaal Programma 8. Middelen exclusief reserve mataties	**V**	**20.029.462**		
Verrekening reserves				
Bijdrage aan Reserve Regio Specifiek Pakket		-1.500.000		
Bijdrage van Reserve opvang revolverend financieren		372.500		
Bijdrage van Reserve uitvoering generatiepact		40.892		
Bijdrage aan Reserve Investeringen Verkeer en Vervoer		-14.120.763		
Bijdrage aan Reserve persoonlijk ontwikkel budget (POB)		-283.771		
Bijdrage van Risicoreserve		1.353.000		
Totaal verrekening met reserves			**-14.138.143**	
Saldo programma na verrekening met reserves			**V**	**5.891.319**
Totale saldo jaarrekening, resultaat voor mutaties in reserves	**V**	**34.505.598**		
Mutaties reserves				
Bijdrage aan Reserve Investeringen Verkeer en Vervoer	N	-14.937.240		
Bijdrage aan Reserve provinciaal aandeel ILG	N	-166.938		
Bijdrage aan Reserve Regio Specifiek Pakket	N	-5.497.470		
Bijdrage aan Reserve vitaal platteland	N	-270.125		
Bijdrage aan Cofinancieringsreserve Europa	N	-1.930.673		
Bijdrage aan Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen	N	-409.764		
Bijdrage aan Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer	N	-2.609.799		
Bijdrage aan Reserve persoonlijk ontwikkel budget (POB)	N	-283.771		
Bijdrage van Reserve versterking economisch structuur	V	1.490.247		
Bijdrage van Reserve opvang revolverend financieren	V	372.500		
Bijdrage van Reserve natuurbeleid	V	1.070.308		
Bijdrage van Reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde	V	21.811		
Bijdrage van Reserve uitvoering generatiepact	V	40.892		
Bijdrage van Risicoreserve	V	1.353.000		
Totaal Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen		**N**	**-21.757.023**	
Totaal saldo jaarrekening, resultaat na verrekening met reserves			**V**	**12.748.575**

Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Omschrijving	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging	Realisatie 2018	
Algemene dekkingsmiddelen:	**Baten**	**Baten**	**Baten**	**Verschil**
	€	€	€	€
Opcenten motorrijtuigenbelasting	-55.885.000	-57.635.000	-57.727.460	92.460
Uitkering Provinciefonds	-140.279.090	-139.754.998	-142.561.833	2.806.835
Dividend	-2.563.124	-2.684.220	-2.942.391	258.171
Saldo van de financieringsfunctie	**-198.727.214**	**-200.074.218**	**-203.231.684**	**3.157.466**
Totaal algemene dekkingsmiddelen	**-198.727.214**	**-200.074.218**	**-203.231.684**	**3.157.466**

Kosten van de overhead

Overheadkosten betreffen alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Deze kosten zijn verantwoord in programma 1. Kwaliteit openbaar bestuur en programma 8 Middelen. Deze kosten zijn niet toegerekend aan grondexploitaties, investeringen en/of dotaties aan voorzieningen ter dekking van groot onderhoud.

Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting

Het totaal aan verantwoorde opbrengsten voor motorrijtuigenbelasting bedraagt € 57.727.460,--. Volledigheidshalve vermelden we dat er een onzekerheid bestaat op de volledige inning van de opcenten motorrijtuigenbelasting, net als dat in andere jaren ook het geval was. De wetgever heeft bepaald dat de berekening, oplegging en incasso van de opcenten motorrijtuigenbelasting wordt uitgevoerd door de Belastingdienst. De informatie van de Belastingdienst is ontoereikend om als provincie de juistheid en volledigheid van de opbrengsten op voertuigniveau te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van de berekening, oplegging en incasso door de Belastingdienst, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de opcenten motorrijtuigenbelasting geen provinciale verantwoordelijkheid is. Dit betekent dat door de provincies geen zekerheden omtrent omvang en hoogte van de opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting kan worden verkregen.

Hierna wordt een toelichting gegeven op diverse aspecten van het overzicht van baten en lasten. Het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening wordt opgemaakt met inachtneming van wat omtrent de financiële positie op de balansdatum is gebleken tussen het moment van opmaken van de jaarstukken en het tijdstip van vaststelling daarvan. Dit voor zover deze aanvullende informatie onontbeerlijk is voor het bedoelde inzicht.

Algemene uitkeringen

Van alle gemeenten en provincies wordt verwacht dat in de jaarrekening over het verslagjaar t de gemeentefonds- respectievelijk provinciefondsuitkering wordt opgenomen conform de in jaar t laatst gepubliceerde accresmededeling. Doorgaans is deze accresmededeling opgenomen in de decembercirculaire. De gevolgen van het bijgestelde accres zoals opgenomen in de meicirculaire van het verslagjaar t+1 worden verantwoord in de jaarrekening van het op het verslagjaar volgende boekjaar.
In de Jaarrekening 2018 wordt de uitkering uit het provinciefonds verantwoord naar de stand van de decembercirculaire provinciefonds 2018.
Deze houdt in dat voor 2018 uitgegaan wordt van:

- Een algemene uitkering uit het provinciefonds van € 131.428.474,--
- Decentralisatie-uitkeringen ter hoogte van in totaal € 11.046.259,--

- Een afrekening over 2017 van in totaal € 87.100,--
- Totaal: € 142.561.833,--

Dividend

Dividenden zijn verantwoord in het jaar waarin het besluit tot toekenning van het dividend door de Algemene vergadering van de vennootschap is genomen. In de praktijk betekent dit dat in de Jaarrekening 2018 de dividenden over 2017 zijn verantwoord, waarover in 2018 het besluit tot vaststelling en uitkering is genomen. Hieronder staat een specificatie van de ontvangen dividenden.

Omschrijving	Begroting voor wijziging			Begroting na wijziging			Realisatie 2018		
Algemene dekkingsmiddelen:	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**
– uit hoofde van kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen									
- NV Waterleidingmaatschappij Drenthe	2.721	0	2.721	2.721	0	2.721	0	0	-2.721
- Enexis	2.459.491	0	2.459.491	2.459.491	0	2.459.491	2.720.384	0	260.893
- BNG	222.008	0	222.008	222.008	0	222.008	222.008	0	0
Totaal dividend	**2.684.220**	**0**	**2.684.220**	**2.684.220**	**0**	**2.684.220**	**2.942.391**	**0**	**258.172**

Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting

Op 1 januari 2016 is de Wet Vpb-plicht overheidsondernemingen ingevoerd, waardoor een groot aantal directe en indirecte overheidsondernemingen onder voorwaarden belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (Vpb) zijn geworden. Provincies, gemeenten en hun gemeenschappelijke regelingen met rechtspersoonlijkheid worden belastingplichtig, voor zover zij een fiscale onderneming drijven. Hetzelfde geldt voor door provincies/gemeenten beheerste stichtingen en verenigingen. Veel kapitaaldeelnemingen, waaronder bv's, nv's en coöperaties, worden zelfs belastingplichtig voor ál hun activiteiten. De regeling kent een aantal algemene en specifieke vrijstellingen op basis waarvan de Vpb-plicht mogelijk (deels) beperkt kan worden. De jaarrekening 2018 van de provincie Drenthe is de derde jaarrekening waarin de gevolgen van de invoering van de vennootschapsbelastingplicht voor overheidsbedrijven dienen te worden verwerkt. Op basis van een uitgevoerde inventarisatie alsmede een nadere analyse stelt de provincie Drenthe zich op het standpunt dat zij niet belasting- en aangifteplichtig is. Voornaamste reden hiervoor is dat naar mening van de provincie Drenthe geen sprake is van belastbare activiteiten. De Belastingdienst geeft niet in algemene zin een bevestiging van het achterwege blijven van de belastingplicht, omdat zij het recht wil behouden om een en ander inhoudelijk te toetsen. Vooralsnog betekent dit dat in het overzicht van baten en lasten onder het "bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting" een bedrag van € nihil is verantwoord.

Overzicht van de aanwending van het bedrag voor onvoorzien

De post onvoorzien, primitief begroot op € 500.000,--, is bij de 3e Bestuursrapportage met € 475.000,-- teruggebracht tot € 25.000,-- en niet ingezet voor onvoorziene uitgaven.

Grondslag verantwoording subsidielasten

In de jaarrekening worden de subsidielasten verantwoord op het moment van afgifte van de subsidiebeschikking, tenzij de verstrekte subsidie op basis van de subsidiebeschikking expliciet is toe te rekenen aan een specifiek boekjaar, bijvoorbeeld:

- een in jaar t verstrekte boekjaarsubsidie voor boekjaar t + 1; of
- een in jaar t verstrekte incidentele of projectsubsidie, waarbij uit de subsidiebeschikking expliciet blijkt dat deze betrekking heeft op boekjaar t+1.

Handreiking “Verantwoorden van subsidies” (Commissie BBV, januari 2019)
In januari 2019 heeft de Commissie BBV de handreiking “Verantwoorden van subsidies” gepubliceerd. In de handreiking gaat de Commissie BBV in op de vraag wanneer de subsidie als last bij de subsidiegever en als bate bij de subsidieontvanger dient te worden verantwoord.
In de handreiking geeft de Commissie BBV aan dat de verwerkingswijze afhangt van het type subsidie en de gestelde voorwaarden, waarbij de Commissie BBV - bij voorwaardelijke subsidieverstrekkingen (exploitatie- en investeringssubsidies) – duidelijk aangeeft dat de subsidielast op basis van toerekeningsbeginsel verantwoord dient te worden. Dit betekent dat de subsidielast (gedeeltelijk) verantwoord dient te worden in het jaar waarin door de subsidieontvanger de prestatie (waarvoor de subsidie voor is verstrekt) is geleverd en (gedeeltelijk) aan de gestelde voorwaarden is voldaan.
Zoals hierboven toegelicht, zijn de verstrekte (voorwaardelijke exploitatie- en investerings)subsidies in de jaarrekening 2018 van de provincie Drenthe verantwoord op basis van het voorzichtigheidsprincipe. Deze verwerkingswijze wijkt derhalve af van de verwerkingswijze zoals opgenomen in de handreiking “Verantwoorden van subsidies” d.d. 21 januari 2019 van de Commissie BBV.
Omdat decentrale overheden de begroting 2018 niet meer aan kunnen passen, heeft de Commissie in de handreiking “Verantwoorden van subsidies” aangegeven dat de wijze van verwerken zoals opgenomen in de handreiking “Verantwoorden van subsidies” in ieder geval vanaf verslagjaar 2019 toegepast dient te worden. Daarnaast beschikken wij op grond van de geldende kaders en met subsidieontvangers gemaakt afspraken niet over de benodigde informatie om de subsidielasten op basis van het toerekeningsbeginsel te bepalen.
Wanneer de handreiking voor 2019 ongewijzigd blijft, dient in de jaarrekening 2019 een stelselwijziging voor de verantwoording van de subsidielasten naar het toerekeningsbeginsel plaats te vinden. Een wijziging naar de verwerkingswijze op basis van het toerekeningsbeginsel betreft een complexe en omvangrijke transitie met ingrijpende impact op de bedrijfsvoering. Voor de financiële verantwoording geldt dat de post Nog te ontvangen facturen (transistorische posten verplichtingen) op basis van het toerekeningsbeginsel naar verwachting aanzienlijk lager zal uitvallen en het eigen vermogen hoger. De daadwerkelijke financiële impact kan – vanwege het ontbreken van de benodigde informatie - op dit moment echter nog niet worden bepaald.

II.3 Balans per 31 december 2018

(voor bestemming van het gerealiseerde resultaat)

ACTIVA (in duizenden euro's)	31-12-2017	31-12-2018
Vaste activa		
Immateriële vaste activa		
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	15.247	13.514
Totaal immateriële vaste activa	**15.247**	**13.514**
Materiële vaste activa		
Investeringen met een economisch nut	25.692	29.999
Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	97.416	109.820
Totaal materiële vaste activa	**123.108**	**139.819**
Financiële vaste activa		
Kapitaalverstrekkingen aan:		
- deelnemingen	26.126	24.773
Leningen aan:		
- openbare lichamen (artikel 1, van de Wet fido)	47.000	47.000
Overige langlopende leningen	83.215	115.981
Totaal financiële vaste activa	**156.340**	**187.754**
Totaal vaste activa	**294.695**	**341.087**
Vlottende activa		
Voorraden		
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	-61	0
Vooruitbetalingen	4	9
Totaal voorraden	**(58)**	**9**
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar		
Vorderingen op openbare lichamen	9.447	10.009
Rekening-courantverhoudingen met het Rijk	201.501	149.488
Overige vorderingen	2.180	1.888
Totaal uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	**213.128**	**161.385**
Liquide middelen		
Banksaldi	6.740	7.768
Totaal liquide middelen	**6.740**	**7.768**
Overlopende activa		
De voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, nog te ontvangen van:		
- het Rijk		
- overige Nederlandse overheidslichamen	2.616	3.785
Overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	26.779	31.287
Totaal overlopende activa	**29.395**	**35.072**
Totaal vlottende activa	**249.205**	**204.234**
Totaal activa	**543.899**	**545.321**

PASSIVA (in duizenden euro's)	31-12-2017	31-12-2018
Vaste passiva		
Eigen vermogen		
Reserves		
- Algemene reserves	36.485	46.863
- Bestemmingsreserves	313.233	322.473
Het gerealiseerde resultaat volgend uit het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening	21.644	34.506
Totaal eigen vermogen	**371.362**	**403.842**
Voorzieningen	**14.164**	**13.751**
Totaal vaste passiva	**385.525**	**417.593**
Vlottende passiva		
Netto-vlottende schulden, met een rentetypische looptijd korter dan één jaar		
Overige schulden	37.402	23.606
Totaal netto-vlottende schulden	**37.402**	**23.606**
Overlopende passiva		
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	**74.634**	**63.404**
De voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, ontvangen van:		
- het Rijk	2.973	1.986
- overige Nederlandse overheidslichamen	31.985	26.924
Overige vooruitontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	**11.380**	**11.809**
Totaal overlopende passiva	**120.973**	**104.122**
Totaal vlottende passiva	**158.374**	**127.728**
Totaal passiva	**543.899**	**545.321**
Totaalbedrag waartoe aan natuurlijke en rechtspersonen borgstellingen of garantstellingen zijn verstrekt.	**3.763**	**1.867**

II.4 Toelichting op de balans van 31 december 2018

Algemene grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en gelet op artikel 216 van de Provinciewet en de Financiële verordening Drenthe 2012, waarin Provinciale Staten op 14-11-2012 de uitgangspunten voor het financiële beleid, alsmede de regels voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie hebben vastgesteld.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

Waardering van passiva en activa alsmede de bepaling van het resultaat vinden in principe plaats op basis van historische kosten. Activa en passiva zijn opgenomen tegen nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben, onverschillig of zij tot inkomsten of uitgaven in dat jaar hebben geleid. Baten en lasten worden daarbij verantwoord tot hun brutobedrag. De waarderingsgrondslagen per balansonderdeel worden in het vervolg van deze jaarrekening toegelicht.

Vaste activa

Vaste activa zijn bedoeld om de uitoefening van de werkzaamheid van de provincie duurzaam te dienen.

Algemeen

Hieronder is bij de diverse onderdelen van de vaste activa een toelichting gegeven. Alle bedragen in de tabellen van deze paragraaf zijn gedeeld door € 1.000,--.

Immateriële vaste activa

Het BBV kent de volgende drie soorten immateriële vaste activa:
– De kosten die zijn verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio.
– De kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief.
– De bijdragen aan activa in eigendom van derden.

De immateriële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten) of vervaardigingsprijs (de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige directe kosten), verminderd met de ontvangen subsidies en bijdragen van derden, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen.

Bijdragen aan activa in eigendom van derden worden geactiveerd indien aan de volgende vereisten is voldaan.
– Er is sprake van een investering door een derde.
– De investering draagt bij aan de publieke taak.
– De derde heeft zich verplicht tot het daadwerkelijk investeren op een wijze zoals is overeengekomen.
– De bijdrage kan door de provincie worden teruggevorderd, indien de derde in gebreke blijft of de

provincie anders recht kan doen gelden op de activa die samenhangen met de investering.

Op de geactiveerde bijdragen aan activa in eigendom van derden wordt afgeschreven, waarbij de afschrijvingsduur maximaal gelijk is aan de verwachte gebruiksduur van de activa waarvoor de bijdrage aan derden wordt verstrekt. Wij hanteren volgens de financiële verordening een maximale afschrijvingstermijn van 15 jaren.

Bijdragen aan activa in eigendom van derden

Be bijdragen in activa in eigendom van derden zijn als volgt te specificeren:

(x € 1.000,--)	Boek-waarde 1-1-2018	Invest-eringen	Desinves-teringen	Afschrij-vingen	Bijdragen van derden	Afwaard-eringen	Boek-waarde 31-12-2018
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	15.246	49		1.781			13.514
Totaal	**15.246**	**49**		**1.781**			**13.514**

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa zijn fysiek aanwezige activa. Het BBV kent de volgende soorten materiële vaste activa:
– Investeringen met een economisch nut;
– Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven;
– Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

Investeringen hebben een economisch nut indien ze verhandelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen. Alle investeringen met een economisch nut worden geactiveerd.

Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut worden geactiveerd en over de gebruiksduur afgeschreven.

M.i.v. 1 januari 2015 geldt voor natuurruilgrond dat deze wordt gewaardeerd op basis van de verkrijgingsprijs of de lagere marktwaarde. De natuurruilgronden die onder de materiële vaste activa zijn verantwoord, betreffen gronden die tijdelijk in bezit van de provincie Drenthe zijn. Het grootste gedeelte van deze voorraad blijft gedurende een langere periode in bezit en wordt in de tussentijd beheerd (verpacht aan de boeren, ingericht als natuur). Naar verwachting is in 2028 de grondpositie volledig afgelopen.

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten) of vervaardigingsprijs (de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige directe kosten), verminderd met de ontvangen subsidies en bijdragen die direct gerelateerd zijn aan het actief, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen.

Ten aanzien van investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut geldt tot aan investeringsdatum 31 december 2016 dat eventuele bijdragen uit de reserves (BDU) in mindering zijn gebracht op deze investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. Ten aanzien van

investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven geldt dat vanuit de spaarcomponent van heffingen gevormde voorzieningen voor toekomstige vervangingsinvesteringen met economisch nut in mindering zijn gebracht op de in het boekjaar gepleegde investeringen met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing is geheven. Over het resterende bedrag wordt afgeschreven.

De op de oorspronkelijke verkrijgings- of vervaardigingsprijs toegepaste jaarlijkse afschrijvingen corresponderen met een stelsel dat is afgestemd op de verwachte toekomstige gebruiksduur (kortste van de geschatte economische levensduur óf technische gebruiksduur) van de geactiveerde objecten en voorzieningen.

Schattingswijziging

De gehanteerde afschrijvingstermijnen kennen hun basis in de Financiële verordening Drenthe 2012 (datum ondertekening inwerkingtredingsbesluit: 14 november 2012), maar in de begroting van 2019 zijn schattingswijzigingen hierop toegepast naar aanleiding van de in de praktijk gebleken werkelijke gebruiksduur van een aantal investeringen. Ook zijn daardoor enkele uitsplitsingen en toevoegingen gemaakt. Dit is gebeurd vooruitlopend op een nieuwe financiële verordening in 2019, waarbij de nieuwe financiële verordening als kapstok zal fungeren van een aantal beleidsnotities, die hieraan gekoppeld worden. In de begroting van 2019 is ook expliciet opgenomen dat we de uitgangspunten voor het afschrijven die in de begroting staan vermeld, ook toegepast gaan worden voor de Jaarstukken 2018. De bestaande (rest)boekwaarden zijn niet herrekend maar worden over de aangepaste verwachte gebruiksduur afgeschreven.

De afschrijvingen worden berekend volgens de lineaire of de annuïteitenmethode. Afschrijvingen geschieden daarnaast onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar. Met afschrijven wordt begonnen in het begrotingsjaar dat volgt op het jaar waarin het actief technisch en financieel gereed is gekomen / is verworven. Op gronden wordt niet afgeschreven, tenzij de grond deel uitmaakt van een investering in de openbare ruimte met maatschappelijk nut. Eventuele boekwinsten bij inruil of afstoting van een kapitaalgoed zijn als incidentele bate in de jaarrekening verwerkt.

Nieuw is dat als gevolg van de wijziging in het BBV (Notitie materiële vaste activa) de lonen die worden ingezet voor investeringen per saldo niet meer mogen worden verantwoord als jaarlast. Het gaat hierbij om de directe projectkosten. Die lonen worden doorbelast naar investeringsprojecten. Bij overhead heb je een keuzevrijheid. We hebben ervoor gekozen om de overheadkosten niet toe te rekenen aan investeringen.

Duurzame waardevermindering van vaste activa

Afwaardering van bedrijfseconomisch vastgoed vindt plaats indien de directe opbrengstwaarde lager is dan de boekwaarde. Lagere taxatiewaarden dan de boekwaarden van onroerende zaken zijn hierbij als duurzame waardedaling in aanmerking genomen. Afwaardering van maatschappelijk vastgoed vindt plaats indien de directe opbrengstwaarde lager is dan de boekwaarde en er ten opzichte van de huidige functie geen (bestuurlijke) intentie is voor duurzame exploitatie.

Buiten gebruik gestelde vaste activa

Indien een vast actief buiten gebruik is gesteld, heeft op het moment van buitengebruikstelling een afwaardering van de boekwaarde plaatsgevonden naar de lagere restwaarde.

Afschrijvingen

De volgende afschrijvingstermijnen gelden.

Investering	Afschrijvingstermijn (in jaren)
Gronden en terreinen	n.v.t.
Woonruimten	50
Gebouwen (grote verbouwing: aansluiten bij restant afschrijving)	50
Verbouwing/revitalisering	20
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken, waaronder:	
- sluizen	90
- bruggen en viaducten	90
- (voorzieningen bij) waterwegen	30
- (aanleg van) wegen	20
- rotondes en verkeersdrempels e.d.	20
- betonnen beschoeiingen	50
Vervoersmiddelen	5
Machines, apparaten en installaties lang	30
Machines, apparaten en installaties middel	15
Machines, apparaten en installaties kort	10
Overige materiële vaste activa, waaronder:	
- inventarissen (waaronder meubilair)	10
- schilderijrekken	20
- isolatieglas	20
- audio/videoapparatuur en telefooncentrale	8
- multimedia, beveiligscamera's	5
- automatisering (ICT-systemen)	4
- software	4
- tablets	4
- smartphnes	2
Immateriële activa	maximaal 5
m.u.v. bijdragen aan activa in eigendom van derden	maximaal 15

(Het gebruiksrecht voor onbepaalde duur op) software is als afzonderlijk actief opgenomen onder de materiële vaste activa als investering met economisch nut.

De lasten samenhangend met de uitvoering van klein en groot onderhoud en het baggeren van watergangen zijn niet levensduurverlengend en zijn daarom niet geactiveerd, maar direct ten laste van de exploitatie of de gevormde voorziening gebracht.

Het onderstaande overzicht geeft het verloop weer van de materiële vaste activa gedurende het jaar.

(x € 1.000,--)	Boek-waarde 01-01-2018	Invest-eringen	Desinves-teringen	Afschrij-vingen	Bijdragen van derden	Af-waard-eringen	Boekwaarde 31-12-2018
Investeringen met economisch nut							
Gronden en terreinen	22.083	14.497			10.108		26.472
Bedrijfsgebouwen	0	130		60			70
Machines, apparaten en installaties	3.609	977		1.129			3.457
Totaal	**25.692**	**15.604**	**0**	**1.189**			**29.999**

(x € 1.000,--)	Boek-waarde 1-1-2018	Invest-eringen	Desinves-teringen	Afschrij-vingen	Bijdragen van derden	Afwaard-eringen	Boek-waarde 31-12-2018
Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut vanaf 1-1-2017 (“nieuwe” wetgeving)							
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	29	2.846			105		2.770
Bedrijfsgebouwen	0	1.682			16		1.666
Machines, apparaten en installaties	0	312			55		257
Totaal	**29**	**4.840**		**0**	**176**		**4.693**

(x € 1.000,--)	Boek-waarde 1-1-2018	Invest-eringen	Desinves-teringen	Afschrij-vingen	Bijdragen van derden	Afwaard-eringen	Boek-waarde 31-12-2018
Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut tot 1-1-2017 (“oude” wetgeving))							
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	66.256	13.961		3.835	860		75.522
Bedrijfsgebouwen	25.126			1.205			23.921
Machines, apparaten en installaties	6.006	411		698	34		5.685
Totaal	**97.388**	**14.372**		**5.738**	**894**		**105.128**
Totaal investeringen met maatschappelijk nut	**97.417**	**19.212**	**0**	**5.738**	**1.070**	**0**	**109.822**

Stelselwijziging maatschappelijk en economisch nut

Artikel 20 en 35 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) bepaalt dat bij de investeringen onderscheid Moet worden gemaakt in investeringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut.
Investeringen hebben een economisch nut indien ze verhandelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen. In de Notitie materiële vaste activa (december 2017) heeft de BBV-commissie dit nader uitgewerkt door aan te geven dat bij vastgoed alleen sprake is van economisch nut, als de bestuurlijke intentie aanwezig is om op korte termijn het vastgoed te gaan verkopen. Anders moet het onder het maatschappelijk nut worden geplaatst. Deze wijziging hebben we nu toegepast in de bovenstaande verloop-

overzichten. Daarbij zijn alle activa die aan het gebouw vastzitten als onderdeel van het vastgoed genomen. De verdeling van het soort nut is, zoals vereist, ook in de beginbalans aangepast.

De boekwaarde van de materiële vaste activa is ten opzichte van 31 december 2017 toegenomen met € 16.711.000,--. De loontoerekening aan investeringsprojecten bedroeg € 2.114.000,-- in 2018.
De boekwaarde van de ruilgronden is gestegen met € 4,3 miljoen en van grond, weg en waterbouwkundige werken met € 12,4 miljoen. De investeringen met betrekking tot grond-, weg- en waterbouwkundige werken hebben betrekking op investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. De investeringen die betrekking hebben op de bedrijfsgebouwen, vervoersmiddelen en machines, apparaten en installaties hebben deels betrekking op investeringen met een economisch nut en deels op maatschappelijk nut.

Verder verwijzen we naar paragraaf III.1.1 Investeringen voor een specificatie van de investeringen. Provincie Drenthe kent geen investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven. De kapitaallasten van investeringen die worden gefinancierd uit het krediet Investeringen verkeer en vervoer worden gedekt door de bestemmingsreserve Investeringen verkeer en vervoer. Onder de categorie gronden en terreinen is het, in het kader van het natuurpact voor nul euro, overgedragen voormalig rijksbezit van Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) verantwoord, de nieuwe verwerving van ruil- en natuurgronden (terreinen binnen het natuur netwerk Nederland) minus de verkochte ruilgronden en terreinen binnen het natuur netwerk Nederland aan terreinbeheerders en of particulieren.
De voorraad per 31 december 2018 bedroeg 2.115 ha voor een boekwaarde van € 26,5 miljoen. Wij verwijzen u verder naar de paragraaf 1.2.7 Grondbeleid voor een nadere toelichting op deze grondpositie.

Financiële vaste activa

Het BBV kent de volgende soorten financiële vaste activa:
- kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen, gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen;
- leningen aan openbare lichamen, woningbouwcorporaties, deelnemingen en overige verbonden partijen;
- overige langlopende leningen;
- uiteenzettingen in ‘s Rijks schatkist met rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- uiteenzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier met een rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

De financiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten), de jaarlijkse aflossingen, afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen. Waar nodig is een voorziening gevormd voor verwachte oninbaarheid of incourantheid van de verstrekte lening. Participaties in het aandelenkapitaal van NV’s en BV’s (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de marktwaarde van de aandelen daalt tot onder de verkrijgingsprijs, vindt afwaardering naar deze lagere marktwaarde plaats.

Het onderstaande overzicht geeft het verloop weer van de financiële vaste activa gedurende het jaar 2018:

(x € 1.000,--)	Boek-waarde 1-1-2018	Invest-eringen	Desinves-teringen	Afschrij-vingen/ aflossingen	Waardever-mindering	Boek- waarde 31-12-2018
Kapitaalverstrekkingen aan:						
- deelnemingen	26.126				1.353	24.773
Totaal kapitaalverstrekkingen	**26.126**					**24.773**

(x € 1.000,--)	Boek-waarde 1-1-2018	Invest-eringen	Desinves-teringen	Afschrij-vingen/ aflossingen	Doorgevoerde waardever-mindering	Boek- waarde 31-12-2018
Leningen aan:						
- openbare lichamen	47.000					47.000
- deelnemingen	7.984					7.984
Totaal leningen u/g	**54.984**					**54.984**

(x € 1.000,--)	Boek-waarde 1-1-2018	Invest-eringen	Desinves-teringen	Afschrij-vingen/ aflossingen	Doorgevoerde waardever-mindering	Boek- waarde 31-12-2018
Overige langlopende leningen	48.354	45.931		6.223	348	87.714
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer/Obligaties	26.877			7.000	-61	19.938
Totaal overige langlopende leningen/Obligaties	**75.231**	**45.931**	**0**	**13.223**	**287**	**107.652**

Kapitaalverstrekkingen en deelnemingen

De provincie Drenthe bezit belangen in diverse instellingen. Deze effecten zijn bestemd om duurzaam ten dienste van de eigen bedrijfsuitoefening te staan.

De volgende belangen zijn per 31 december 2018 in het bezit van de provincie Drenthe.

Specificatie deelnemingen					
(x 1.000)	aandelen	Intrinsieke waarde	Boekwaarde per 31-12-18	Stille reserve	Nominale waarde
NV Bank Nederlandse Gemeenten	87.750	7.382	199	7.183	219
Groningen Airport Eelde	2.760	3.966	p.m.	3.966	1.242
Nederlandse Waterschapsbank	40	1.097	4	1.093	5
Enexis Holding NV	3.549.845	90.308	4.323	85.985	3.550
Vordering op Enexis BV	47.433	1		1	
Verkoop Vennootschap BV	45.621	4		4	
CBL Vennootschap BV	45.621	3		3	
CSV Amsterdam BV	45.621	20		20	
Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV	3.414.335	37		37	34.143
Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij	19.062		20.128		8.650
NV Waterbedrijf Drenthe	973	22.372	18	22.354	49
Drentse Holding BV (MKB Fonds Drenthe)	100	10.652	100	10.552	100
Totaal		**135.842**	**24.773**	**131.198**	**47.958**

De dividendopbrengsten moeten worden verantwoord in het jaar waarin het recht op het ontvangen van dividend ontstaat. Omdat de algemene vergadering van aandeelhouders pas in het jaar t+1 beslist over het dividend, moet het dividend worden verantwoord in de jaarrekening van het jaar t+1. Op basis hiervan is het dividend opgenomen, dat in 2018 is ontvangen. De aandelen zijn op de balans opgenomen tegen de verkrijgingsprijs. Bij Vordering op Enexis BV, Verkoop Vennootschap BV, CBL Vennootschap BV en CSV Amsterdam BV is geen boekwaarde vermeld omdat de verkrijgingsprijs van het aandelenpakket één euro was. Om inzicht te geven in een reëlere waarde is tevens de stille reserve die in de waarde van de aandelen verscholen zit, aangegeven. Deze waarde is berekend door rekening te houden met de intrinsieke waarde van de deelnemingen en de verhouding van het aandelenbezit van de provincie t.o.v. de andere aandeelhouders. De aandelen van Groningen Airport Eelde NV zijn p.m. gepresenteerd, aangezien de waarde van deze aandelen lager is dan de nominale waarde.

Aandelen NOM

Als gevolg van tegenvallende resultaten in de totale portefeuille van deelnemingen/participaties van de Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM) is de marktwaarde van het aandeel van de provincie in de NOM ultimo 2018 lager dan de oorspronkelijke verkrijgingsprijs van € 21,5 miljoen. Hiervoor is ten laste van de Risicoreserve een voorziening getroffen voor de lagere marktwaarde voor een bedrag van € 1,35 miljoen.

Bij de waardering van de aandelen van de NOM (en de ultimo 2018 getroffen voorziening voor de lagere marktwaarde) is rekening gehouden met de in het addendum d.d. 16 november 2016 overeengekomen afspraken met het Rijk, zoals dat bij de aankoop van de aandelen in de NOM van het Rijk in 2016 is vastgelegd. In dit addendum is met het Rijk overeengekomen dat een daling van de benaderde marktwaarde van een deel van de participaties van de NOM na de overnamedatum (zijnde 1 januari 2016) bij verkoop van de betreffende participatie(s) door de NOM wordt verrekend met het Rijk als correctie op de koopsom van het in 2016 verworven aandelenbelang. Daarnaast is met het Rijk overeengekomen dat een stijging van de benaderde marktwaarde van een deel van de participaties van de NOM na de overnamedatum (zijnde 1 januari 2016) bij verkoop van de betreffende participatie(s) door de NOM voor een deel toekomt aan het Rijk.

Leningen aan openbare lichamen (artikel 1 van de wet fido)

De door de provincie verstrekte leningen aan openbare lichamen, als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden, zijn als volgt te specificeren.

Specificatie leningen aan gemeenten

(x € 1.000,--)	Stand 1 januari 2018	Verstrekte leningen	Aflossing	Stand 31 december 2018	Rente
Gemeente Smallingerland	5.000			5.000	38
Gemeente Velsen	10.000			10.000	158
Gemeente Amsterdam	10.000			10.000	120
Gemeente Maassluis	7.000			7.000	36
Gemeente Oosterhout	5.000			5.000	19
Gemeente Etten-Leur	10.000			10.000	41
	47.000			**47.000**	**412**

Overige langlopende leningen en uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

De door de provincie verstrekte overige langlopende geldleningen zijn als volgt te specificeren.

(x € 1.000,--)	Stand 1 januari 2018	Verstrekte leningen	Aflossing	Af-waardering	Conversie	Stand 31 december 2018	Rente
Hypotheken ambtenaren	9.491		4.778			4.713	200
RTV Drenthe	2.155		216			1.940	16
Leningen via NRF	3.337	2328	272			5.393	39
Gemeente Emmen (DPE Next)	5.700		300			5.400	162
Zonneleningen SVN	6.314	2.723				9.037	
Asbestdaken SVN (verstrekt aan derden)	0	1.809	26			1.783	
Prolander ICT-investeringen	933		467			467	0
Pro rata aandeelhouderslening Tranche D op Enexis BV	317					317	0
Stichting Energy Challenges*	373		25	-348		0	
Noordelijk Lokaal Duurzaam Energie (Provincie Fryslan)	150		44			106	7
Breedband Eco-Oostermoer	190		10			180	3
Coöperatie De Kop Breed Roderwolde	2.100					2.100	23
Agrarisch Natuurbeheer (Het Drents Collectief)	638					638	0
Bio Energy Hartlief-Lammers BV	143		29			114	
Landbouwbedrijf De Jong	84		11			74	
Maatschappij van Weldadigheid	855		48			808	17
Coöperatie Breedband Noordenveld Zuidwest (t.b.v. wit gebied)	3.124	388				3.512	28
Coöperatie Breedband Noordenveld Zuidwest (t.b.v. grijs gebied)	426	53				479	19
Coöperatie Sterk Midden-Drenthe UA (t.b.v. wit gebied)	5.424	2.076				7.500	48
Coöperatie Sterk Midden-Drenthe UA (t.b.v. grijs gebied)	1.988	762				2.750	99
Glasvezel De Wolden	4.613	4.387				9.000	59
Kredietunie Noord Drenthe U.A.	0	50				50	1
Re-Net glasvezel Hoogeveen	0	2.155				2.155	4
Drentse Energie Organisatie (DEO)	0	29.200				29.200	0
Verstrekte geldleningen (deposito's)	26.877		7.000	-61		19.938	957
	75.231	**45.931**	**13.224**	**-411**		**107.652**	**1.682**

* In de post Stichting Energy Challenges van de verstrekte langlopende geldleningen is per 31-12-2018 rekening gehouden met een voorziening voor eventuele oninbaarheid van € 348.000,--.

Vlottende activa

Voorraden

	Boekwaarde	Boekwaarde
	31-12-2018	31-12-2017
Onderhanden werk voor derden	0	-61
Voorraad VVV-bonnen	9	4
Totaal voorraden	**9**	**-57**

Onderhanden werk voor derden

De onderhanden werken zijn opgenomen tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, verminderd met eventuele opbrengsten.

Voorraad VVV-bonnen

Deze voorraad is gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

De uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening gevormd. Deze voorziening wordt statisch bepaald.

De post uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar wordt onderscheiden in:

(x € 1.000,--)	Stand 31 december 2018	Voorziening oninbaarheid	Boekwaarde 31 December 2018	Boekwaarde 31 december 2017
Vorderingen op openbare lichamen	10.009		10.009	9.818
Rekening-courantverhoudingen met het Rijk	149.488		149.488	185.111
Overige vorderingen	7.184	5.296	1.888	7.724
Totaal	**166.681**	**5.296**	**161.385**	**202.653**

Op de overige vorderingen is een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 5.296.000,--. Van het saldo van overige vorderingen op 31 december 2018 resteert per 4 februari 2019 € 8.786.162,-- .

Schatkistbankieren

Drempelbedrag

In principe dienen alle overtollige middelen in de schatkist te worden aangehouden. Er zijn echter enkele uitzonderingen. Eén daarvan is het drempelbedrag. Dat is een minimumbedrag (afhankelijk van de omvang van de decentrale overheid) dat gemiddeld per kwartaal buiten de schatkist mag worden gehouden. Voor de provincie Drenthe is dat voor 2018 € 2.098.000,--.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren

Het drempelbedrag is bedoeld om het dagelijkse kasbeheer te vereenvoudigen: niet elke laatste euro hoeft in de schatkist te worden aangehouden. In principe hoeven dus alleen de liquide middelen die boven het drempelbedrag uitgaan in de schatkist te worden aangehouden. In 2018 hebben geen overschrijdingen plaatsgevonden van het drempelbedrag. In onderstaande tabel is te zien wat de benutting van het drempelbedrag schatkistbankieren gedurende de vier kwartalen 2018 is geweest.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren					
(x € 1.000,--)		**Verslagjaar**			
(1)	Drempelbedrag	2.098	2.098	2.098	2.098
		Kwartaal 1	**Kwartaal 2**	**Kwartaal 3**	**Kwartaal 4**
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	1	5	9	5
(3a)=(1)>(2)	Ruimte onder het drempelbedrag	2.097	2.093	2.089	2.093
(3b)=(2)<(1)	Overschrijding van het drempelbedrag				

(1) Berekening drempelbedrag

(x € 1.000,--)		Verslagjaar			
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	279.707			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan 500 miljoen	279.707			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de 500 miljoen te boven gaat	0			
(1)=(4b)*0.0075+(4c)*0,002 met een maximum van €250.000,-	Drempelbedrag	2.098			

(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen

(x € 1.000,--)		Verslagjaar			
		Kwartaal 1	**Kwartaal 2**	**Kwartaal 3**	**Kwartaal 4**
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	61	480	847	466
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2a)-(5a)/(5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	1	5	9	5

Liquide middelen

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

(x € 1.000,--)	Boekwaarde 31 december 2018	Boekwaarde 31 december 2017
Kassaldo		
Kas		
Banksaldi		
ABN-Amro	0	907
Groenfonds op Drentse Maat	1.148	1.218
Groenfonds Eerste bebossing landbouwgrond	885	945
Groenfonds Klimaatbos Drenthe	366	367
Nationaal Restauratiefonds Hypotheken	1.525	2.178
Nationaal Restauratiefonds Subsidies	5	5
ING	5	1
ING Beleggingsrekening	1	1
Nationaal Restauratiefonds Uitvoeringsprogramma Koloniën van Weldadigheid	802	802
Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten Energiebesparing Provincie Drenthe	222	237
Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten Duurzaamheidsrekening Provincie Drenthe/Assen	29	29
Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten Energiebesparing Gemeente Meppel	63	51
Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse GemeentenSanering asbestdaken	2.719	0
Totaal liquide middelen	**7.768**	**6.739**

Overlopende activa

De overlopende activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

De in de balans opgenomen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan zijn door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel kunnen als volgt worden gespecificeerd.

(x € 1.000,--)	Saldo 31 december 2017	Saldo 31 december 2018
De voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, nog te ontvangen van:		
Europese overheidslichamen		
Het Rijk		
Overige Nederlandse overheidslichamen	2.616	3.785
Overige nog te ontvangen bedragen	**20.550**	**19.750**
Vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	**6.229**	**11.537**
Totaal overlopende activa	**29.395**	**35.072**

(x € 1.000,--)	Saldo 1 januari 2018	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31 december 2018
Europese overheidslichamen				
Het Rijk				
Overige Nederlandse overheidslichamen				
Open Bedrijven Dag Drenthe	6		6	0
Energiepotentie oppervlaktewater	14		14	0
Provinciaal Werkgelegenheidsregister	24	22	24	22
Bodemsaneringen	865	179		1.044
Deltaplan Agrarische Waterbeheer (deel Waterschap)		671		671
nog te ontvangen rente verstrekte geldleningen gemeenten		103		103
DVO OV-Bureau		15		15
Renovatie gemaal Eefde		11		11
Nog te ontvangen rente en aflossing lening NLD	0	44		44
RVO beschikking provincie Groningen		68		68
Topdutch NOM (aandeel andere provincies)		99		99
POP3	1.708			1.708
Totaal van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel	**2.616**	**1.212**	**44**	**3.785**

Vaste passiva

Algemeen

Hieronder is bij de diverse onderdelen van de vaste passiva een toelichting gegeven.

De vaste passiva zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij bij het betreffende balanshoofd anders staat vermeld. Alle bedragen in de tabellen van deze paragraaf zijn gedeeld door € 1.000,--.

Eigen vermogen

	Boekwaarde 31 december 2018	Boekwaarde 31 december 2017
	€	€
Reserves, gespecificeerd naar:		
– algemene reserve	46.863	36.485
– bestemmingsreserve	322.473	313.233
Het gerealiseerde resultaat volgend uit het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening	34.506	21.644
Totaal eigen vermogen	**403.842**	**371.362**

In het BBV worden reserves omschreven als vermogensbestanddelen die als eigen vermogen zijn aan te merken en die vanuit bedrijfseconomisch oogpunt vrij te besteden zijn. De vaststelling van de noodzakelijke omvang van reserves is een zaak van Provinciale Staten. Daarom worden reserves ook wel onderverdeeld in algemene en bestemmingsreserves. Zodra Provinciale Staten aan een reserve een bepaalde bestemming hebben gegeven, is er sprake van een bestemmingsreserve. Om die reden kunnen bestemmingsreserves naar de situatie ultimo verslagjaar geen negatieve stand kennen.
Heeft een reserve geen bestemming dan wordt het een algemene reserve genoemd. Zowel reserves als voorzieningen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Een gedetailleerd overzicht van alle reserves is opgenomen aan het eind van deze paragraaf.

Voorzieningen

Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen (schulden) van de provincie. Om die reden kunnen voorzieningen naar de situatie per ultimo verslagjaar geen negatieve stand kennen. Voorzieningen worden gewaardeerd op de contante waarde/het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies.
Voorzieningen worden gevormd indien er sprake is van:
• Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten.
• Op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten.
• Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.
• Bijdragen (spaarcomponent) aan toekomstige vervangingsinvesteringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing wordt geheven.
• Middelen verkregen van derden, die specifiek besteed moeten worden, met uitzondering van de voorschotbedragen verkregen van Europese en Nederlandse overheidslichamen met een specifiek bestedingsdoel, die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.

De vorming van een voorziening, dan wel een dotatie aan een reeds bestaande voorziening, is als een last in het betreffende boekjaar verantwoord. Alle aanwendingen aan voorzieningen zijn rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht en in het verslagjaar niet ten laste van de exploitatie verantwoord.
Aan voorzieningen ter egalisatie van (onderhouds)lasten van kapitaalgoederen over meerdere begrotingsjaren ligt een actueel (beheer)plan ten grondslag. Uitgevoerd achterstallig onderhoud is daarbij ten laste van de exploitatie verantwoord. Deze lasten zijn niet ten laste van de gevormde voorziening gebracht.
Voorzieningen worden niet gevormd voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume. Voor het bepalen van het "jaarlijks vergelijkbaar volume" is een tijdsperiode van vier jaar gehanteerd.

Vlottende passiva

Algemeen

Hieronder is bij de diverse onderdelen van de vlottende passiva een toelichting gegeven.

De vlottende passiva zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij bij het betreffende balanshoofd anders staat vermeld. Alle bedragen in de tabellen van deze paragraaf zijn gedeeld door € 1.000,--.

Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

De netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

	31 december 2018	31 december 2017	Ontwikkeling
Overige schulden	9.051	10.063	-1.012
Rekening-courantsaldi	14.555	27.339	-12.784
Totaal	**23.606**	**37.402**	**-13.796**

Het openstaande bedrag aan crediteuren, dat onder overige schulden is gerangschikt, is per 31 december 2018 € 8.272.000,--. In dit bedrag is het crediteurensaldo van Prolander (bedrijf 3 Drenthe) van € 207.000,-- opgenomen. Van het totale saldo crediteuren op 31 december 2018 resteert per 4 februari 2019 nog € 215.453,--.

De saldi van diverse rekening-courantrekeningen hebben voornamelijk betrekking op Europese of regionale projecten, waarvoor de provincie de administratie voert. De posten met het grootste saldo betreffen de rekening-courantrekeningen Aandeelhouders NOM. Daar staat een bedrag van € 12.235.000,-- beschikbaar. Dit betreft een saldo van de zgn. “terugploegkorting” dat bedongen is bij de aankoop van de aandelen van de NOM. Dat bedrag zal door de aandeelhouders van de NOM worden besteed ter stimulering van het (innovatieve) MKB in Noord-Nederland en staat bij de provincie tijdelijk op de rekening.

	31 december 2018	31 december 2017	Ontwikkeling
Aandeelhouders NOM	2.568	3.409	-841
Aandeelhouders NOM (terugploegkorting gezamenlijk)	2.141	4.850	-2.710
Aandeelhouders NOM (terugploegkorting Groningen)	1.100	4.850	-3.750
Aandeelhouders NOM (terugploegkorting Friesland)	100	4.850	-4.750
Aandeelhouders NOM (terugploegkorting Drenthe)	4.850	4.850	0
Totaal	**10.760**	**22.811**	**-12.052**

Overlopende passiva

(x € 1.000,--)	Saldo 31 december 2017	Saldo 31 december 2018
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	**74.634**	**63.404**
De voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, nog te ontvangen van:		
Europese overheidslichamen		
Het Rijk	2.973	1.986
Overige Nederlandse overheidslichamen	31.985	26.924
Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	**11.380**	**11.809**
Totaal overlopende passiva	**120.973**	**104.122**

De in de balans opgenomen vooruit ontvangen voorschotbedragen voor specifieke uitkeringen die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren kunnen als volgt worden gespecificeerd.

(x € 1.000,--)	Saldo 1 januari 2018	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen bedragen	Terug betalingen	Saldo 31 december 2018
Europese overheidslichamen					
Het Rijk					
Bodemsaneringen	2.205		219		1.986
Regionaal Sectorplan Vrijetijdssector Drenthe	768		768		0
Overige Nederlandse overheidslichamen					
Regionaal Mobiliteitsfonds RSP	29.568		8670		20.898
Bedrijvenregeling	0	1.161			1161
Prolander	896		473		423
Bodemsaneringen	755				755
Grondig boeren met mais 3	24				24
Energiepotentie oppervlaktewater	8		8		0
Verplaatsen borden gemeente Westerveld	0	5			5
Gemaal Eelde	50		19		31
Verkeers- en vervoersberaad	685	2.942			3627
Totaal van de van EU en NL overheidslichamen ontvangen voorschot-bedragen voor specifieke uitkeringen die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	**34.958**	**4.108**	**10.157**	**0**	**28.910**

Niet in de balans opgenomen rechten/verplichtingen

Recht op verliescompensatie in het kader van de vennootschapsbelasting

Op dit moment is bij provincie Drenthe geen sprake van belastbare activiteiten in het kader van de vennootschapsbelasting. Dit betekent dat geen sprake is van recht op verliescompensatie in het kader van vennootschapsbelasting.

Aan natuurlijke en rechtspersonen verstrekte borgstellingen of garantstellingen

Voor zover leningen door de provincie gewaarborgd zijn, is buiten de balanstelling het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen.

(x € 1.000,--)	Aard	Oorspronkelijk bedrag	Restant 1 januari 2018	Saldo Restant 31 december 2018	Betalingen gedurende 2018
St. Provinciale Bibliotheek te Assen	Borg	454	58	30	
St. Provinciale Bibliotheek te Assen	Borg	839	165	112	
Lentes Groningen (St.GGZ Groningen)	Borg	4.112	567	425	
Hendrik van Boeijenoord (St.GGZ Drenthe)	Borg	3.950	988	0	
St Interzorg Noord Nederland	Borg	998	45	0	
Totaal borgstellingen		**10.353**	**1.823**	**567**	**0**

(x € 1.000,--)	Aard	Oorspronkelijk bedrag	Restant 1 januari 2018	Saldo Restant 31 december 2018	Betalingen gedurende 2018
Regionaal Sectorplan Vrijetijdssector Drenthe,	Garantie	640	640	0	
Stichting Nationaal Energiebespaarfonds (NEF) garantie 'Expeditie naar energieneutraal wonen in Drenthe'.	Garantie	100		100	
Triodosbank		1200		1200	
Totaal garantstellingen		**1.940**	**640**	**1.300**	**0**

Niet in de balans opgenomen belangrijke financiële verplichtingen waaraan de provincie voor toekomstige jaren is verbonden

Op grond van artikel 53 van het BBV worden in de toelichting bij de balans opgenomen de niet in de balans opgenomen belangrijke financiële verplichtingen waaraan de provincie voor toekomstige jaren is gebonden.

Overeenkomsten

Niet in de balans opgenomen belangrijke financiële verplichtingen waaraan de gemeente voor toekomstige jaren is verbonden	
Catering	91
Beveiliging, receptie en telefonie	236
Drukwerkmachines	150
Schoonmaak	268
Autolease en autohuur	374
Verzekeringen	181
Accountantskosten	93
Gas, water en elektriciteit	270
Onderhoud hard- en software	2.184
Totaal	**3.847**

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. Deze personele lasten worden verantwoord in het jaar waarin de uitbetaling plaatsvindt. Daarbij moet worden gedacht aan overlopende vakantiegeld- en (spaar)verlofaanspraken.

Bestuursakkoord Natuur

Functiewijziging	27.701.237
Inrichting	0
Agrarisch natuurbeheer	11.555.243
Natuurbeheer	28.544.087
Landschapsbeheer	2.044.662
Totaal	69.845.229

In de periode voorafgaand aan de ILG-periode 2007 – 2013 zijn de door de Dienst Regelingen (thans RVO; Rijksdienst voor Ondernemend Nederland), onderdeel van het Ministerie van Economische Zaken, verplichtingen aangegaan naar particulieren en terrein beherende organisaties voor de inrichting en beheer van nieuwe natuur. Daarnaast zijn verplichtingen voor functieverandering aangegaan zodat agrarische grond kon worden omgezet naar natuur. Als gevolg van de afronding van het Investeringsbudget Landelijk Gebied en het aangaan van het bestuursakkoord Natuur zijn deze verplichtingen overgegaan naar de provincies. Dit betekent dat de provincie verantwoordelijk is voor de uitfinanciering van de door RVO aangegane verplichtingen, in plaats van het Rijk. Door de Commissie Besluit Begroting en Verantwoording is besloten dat de verantwoordingswijze van subsidies die zijn verstrekt voor 1-1-2014 ongewijzigd blijft. Dit betekent dat de jaarlijks uitbetaalde jaarschijf wordt verantwoord als last en de resterende verplichting wordt toegelicht onder de niet in de balans opgenomen verplichtingen. Verder zijn van de nieuwe 6-jarige beheer contracten, de verplichtingen voor toekomstige beheerjaren meegenomen in het bovenstaande overzicht van niet uit de balans blijkende verplichtingen.

Hierna volgt een gedetailleerd overzicht van alle reserves en voorzieningen, zie ook paragraaf Reserves en voorzieningen. NB: voor 2018 is geen sprake van toerekening van rente aan reserves of voorzieningen. De verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa zijn opgenomen in de kolom Begrote verminderingen.

Totaaloverzicht bij paragraaf reserves en voorzieningen

Nummer	Omschrijving	Saldo 31 dec. 2017 Na bestemming resultaat reserves	2018 Begrote Rente	2018 Begrote Vermeerderingen	2018 Begrote Verminderingen	Saldo 31 dec. 2018 Voor bestemming resultaat reserves	2018 Resultaat Op reserves	Saldo 31 dec. 2018 Na bestemming resultaat reserves	2019 Begrote Rente	2019 Begrote Vermeerderingen
	Algemene Reserves									
050001	Reserve voor algemene doeleinden	4.909.606		529.165	2.125.000	3.313.771		3.313.771		2.557.787
050002	Saldireserve	13.124.302		18.408.460	14.483.467	17.049.295		17.049.295		3.493.386
050005	Risicoreserve	27.500.000			1.000.000	26.500.000	1.353.000-	25.147.000		
Totaal algemene reserves		***45.533.908***	***-***	***18.937.625***	***17.608.467***	***46.863.066***	***1.353.000-***	***45.510.066***	***-***	***6.051.173***

Nummer	Omschrijving	Saldo 31 dec. 2017 Na bestemming resultaat reserves	2018 Begrote Rente	2018 Begrote Vermeerderingen	2018 Begrote Verminderingen	Saldo 31 dec. 2018 Voor bestemming resultaat reserves	2018 Resultaat Op reserves	Saldo 31 dec. 2018 Na bestemming resultaat reserves	2019 Begrote Rente	2019 Begrote Vermeerderingen
	Bestemmingsreserves									
060124	Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt	3.176.840		248.465	634.500	2.790.805		2.790.805		248.465
060150	Reserve versterking economische structuur	6.880.961		400.000	1.700.000	5.580.961	1.490.247-	4.090.714		400.000
060199	Reserve Investeringen verkeer en vervoer	41.812.196		2.989.080	750.837	44.050.439	14.937.238	58.987.677		3.403.776
060215	Reserve provinciaal aandeel ILG	9.763.862		1.663.137	2.377.367	9.049.632	166.938	9.216.570		2.371.782
060218	Reserve Regio Specifiek Pakket	25.128.842	383.391	23.004.932	28.882.779	19.634.386	5.497.470	25.131.856	383.437	37.852.240
060221	Financieringsreserve	56.570.462		32.280.000	9.600.000	79.250.462		79.250.462		6.000.000
060222	Reserve Vitaal Platteland	3.095.260		1.889.392	2.840.653	2.143.999	270.125	2.414.124		
060223	Cofinancieringsreserve Europa	19.132.844		2.690.032	7.431.900	14.390.976	1.930.674	16.321.650		393.030
060225	Reserve opvang revolverend financieren	14.598.879		6.107.192		20.706.071	372.500-	20.333.571		1.000.000
060227	Reserve natuurbeleid	92.774.280		8.493.778	9.870.213	91.397.845	1.070.307-	90.327.538		12.760.450
060228	Reserve investeringsagenda	24.145.000		6.400.000	21.820.000	8.725.000		8.725.000		5.100.000
060229	Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen	2.231.833		2.142.328	1.936.849	2.437.312	409.764	2.847.076		
060230	Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer	12.566.458		2.663.634	5.387.445	9.842.647	2.609.799	12.452.446		1.295.939
060231	Reserve investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde	13.650.000			2.785.000	10.865.000	21.811-	10.843.189		
060232	Reserve uitvoering generatiepact	300.000		1.628.000	320.000	1.608.000	40.892-	1.567.108		1.366.400
060233	Reserve persoonlijk ontwikkelbudget (POB)	-				-	283.771	283.771		
Totaal bestemmingsreserves		***325.827.717***	***383.391***	***92.599.970***	***96.337.543***	***322.473.535***	***23.110.022***	***345.583.557***	***383.437***	***72.192.082***
Totalen algemene en bestemmingsreserves		***371.361.626***	***383.391***	***111.537.595***	***113.946.010***	***369.336.602***	***21.757.022***	***391.093.624***	***383.437***	***78.243.255***

2019 Begrote Verminderingen	Saldo 31 dec. 2019 Voor bestemming resultaat reserves	2020 Begrote Rente	2020 Begrote Vermeerderingen	2020 Begrote Verminderingen	Saldo 31 dec. 2020 Voor bestemming resultaat reserves	2021 Begrote Rente	2021 Begrote Vermeerderingen	2021 Begrote Verminderingen
	5.871.558		461.949		6.333.507		461.949	
12.660.532	7.882.149		461.949	7.636.468	707.630		461.949	894.579
	25.147.000				25.147.000			
12.660.532	***38.900.707***	***-***	***923.898***	***7.636.468***	***32.188.137***	***-***	***923.898***	***894.579***

2019 Begrote Verminderingen	Saldo 31 dec. 2019 Voor bestemming resultaat reserves	2020 Begrote Rente	2020 Begrote Vermeerderingen	2020 Begrote Verminderingen	Saldo 31 dec. 2020 Voor bestemming resultaat reserves	2021 Begrote Rente	2021 Begrote Vermeerderingen	2021 Begrote Verminderingen
340.000	2.699.270		248.465		2.947.735		248.465	
	4.490.714		400.000		4.890.714		400.000	
1.885.013	60.506.440		1.472.658	2.171.619	59.807.479		4.084.592	4.831.740
3.751.970	7.836.382			1.127.239	6.709.143			1.121.882
35.249.319	28.118.213	429.000	7.905.495	25.690.212	10.762.496	123.769		5.036.000
9.100.000	76.150.462		-	5.100.000	71.050.462		-	5.100.000
1.443.750	970.374				970.374			
13.144.011	3.570.669		4.000.000	2.000.000	5.570.669		2.000.000	2.000.000
	21.333.571				21.333.571			
11.693.851	91.394.137		1.437.394	11.854.249	80.977.282			12.321.860
16.345.000	2.520.000-		5.100.000	1.920.000	660.000		5.100.000	1.510.000
2.135.413	711.663		2.659.251		3.370.914		2.841.751	
2.158.000	11.590.385		1.854.926	2.158.000	11.287.311		1.854.926	2.158.000
1.585.000	9.258.189			1.585.000	7.673.189			1.085.000
416.000	2.517.508		166.400	404.000	2.279.908		166.400	380.000
	283.771				283.771			
99.247.327	***318.911.749***	***429.000***	***25.244.589***	***54.010.319***	***290.575.019***	***123.769***	***16.696.134***	***35.544.482***
111.907.859	***357.812.456***	***429.000***	***26.168.487***	***61.646.787***	***322.763.156***	***123.769***	***17.620.032***	***36.439.061***

Nummer	Omschrijving	Saldo 31 dec. 2017	2018 Vrijgevallen bedragen	2018 Toevoegingen	2018 Aanwendingen	31 dec. 2018 Begroot	2018 Resultaat ten opzichte begroting	Saldo 31 dec. 2018	2019 Vrijgevallen bedragen	2019 Toevoegingen
	Voorzieningen middelen derden									
072110	Voorziening spaarhypotheken	2.147.093		100.000	250.000	1.997.093	697.091-	1.300.002		100.000
083185	Voorziening monitoring voormalige stortplaatsen	1.108.924				1.108.924	6.957-	1.101.967		
083186	Voorziening Grondwaterheffing	1.120.392		700.000	700.000	1.120.392	47.887-	1.072.505		700.000
Totaal voorzieningen middelen derden		***4.376.409***	***-***	***800.000***	***950.000***	***4.226.409***	***751.935-***	***3.474.474***	***-***	***800.000***
	Voorzieningen ter egalisering van kosten									
083173	Voorziening groot onderhoud provinciehuis	1.429.096		339.317	591.981	1.176.432	360.344	1.536.776		364.826
083177	Voorziening groot onderhoud Drents Museum	364.905		151.128	58.098	457.935	4.185	462.120		151.128
083182	Voorziening groot onderhoud Depot Drents Museum	87.520		41.787	35.779	93.528	35.779	129.307	31.947	41.787
083187	Voorziening meerjaren onderhoud Huize Tetrode	-		10.565		10.565		10.565		10.565
Totaal voorzieningen ter egalisering van kosten		***1.881.521***	***-***	***542.797***	***685.858***	***1.738.460***	***400.308***	***2.138.768***	***31.947***	***568.306***
	Voorzieningen verplichtingen, verliezen en risico's									
083181	Voorziening Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa)	7.905.591		290.000	350.000	7.845.591	291.863	8.137.454		290.000
Totaal voorzieningen verplichtingen, verliezen en risico's		***7.905.591***	***-***	***290.000***	***350.000***	***7.845.591***	291.863	***8.137.454***	***-***	***290.000***
Totalen alle voorzieningen		**14.163.522**	**-**	**1.632.797**	**1.985.858**	**13.810.461**	**59.764-**	**13.750.697**	**31.947**	**1.658.306**
								-		
Saldo reserves en voorzieningen		**385.525.148**	**383.391**	**113.170.392**	**115.931.868**	**383.147.062**	**21.697.258**	**404.844.320**	**415.384**	**79.901.561**

2019 Aanwendingen	31 dec. 2019 Begroot	2020 Vrijgevallen bedragen	2020 Toevoegingen	2020 Aanwendingen	31 dec. 2020 Begroot	2021 Vrijgevallen bedragen	2021 Toevoegingen	2021 Aanwendingen	31 dec. 2021 Begroot
250.000	1.150.002		100.000	250.000	1.000.002		100.000	250.000	850.002
	1.101.967				1.101.967				1.101.967
700.000	1.072.505		700.000	700.000	1.072.505		700.000	700.000	1.072.505
950.000	***3.324.474***	***-***	***800.000***	***950.000***	***3.174.474***	***-***	***800.000***	***950.000***	***3.024.474***
386.843	1.514.759		339.317	429.490	1.424.586		339.317	132.253	1.631.650
251.217	362.031		151.128	88.373	424.786		151.128	152.284	423.630
3.832	135.315		41.787	386	176.716		41.787	45.750	172.753
2.907	18.223		10.565	-	28.789		10.565	7.375	31.979
644.799	***2.030.328***	***-***	***542.797***	***518.249***	***2.054.877***	***-***	***542.797***	***337.662***	***2.260.012***
350.000	8.077.454		290.000	350.000	8.017.454		290.000	350.000	7.957.454
350.000	***8.077.454***	***-***	***290.000***	***350.000***	***8.017.454***	***-***	***290.000***	***350.000***	***7.957.454***
1.944.799	**13.432.257**	**-**	**1.632.797**	**1.818.249**	**13.246.806**	**-**	**1.632.797**	**1.637.662**	**13.241.941**
113.852.658	**371.244.714**	**429.000**	**27.801.284**	**63.465.036**	**336.009.961**	**123.769**	**19.252.829**	**38.076.723**	**317.309.837**

Gebeurtenissen na balansdatum

Bij het opmaken van de jaarrekening is geen sprake van gebeurtenissen na balansdatum die op grond van het BBV moeten worden verwerkt en/of toegelicht in de jaarrekening.

II.5 Incidentele baten en lasten

Op grond van de artikelen 19 en 23 BBV dient de provincies een (meerjarige) staat van incidentele baten en lasten en een (meerjarig) te presenteren. In de Meerjarenraming 2018-2021 zijn incidentele lasten en baten opgenomen, mede op basis hiervan is het onderstaande overzicht gemaakt voor deze jaarrekening. In dit overzicht is voor het jaar 2018 te zien welke incidentele lasten en baten er zijn geweest. Hierbij is gekeken naar de in de jaren 2018, 2019, 2020 en 2021 geraamde lasten en baten. Hieronder zijn ook begrepen de eenmalige lasten die worden gedekt door bijdragen van derden (veelal de rijksoverheid) en de lasten die worden gedekt door een bijdrage van reserves. In de Notitie incidentele en structurele baten en lasten heeft de Commissie BBV de volgende vier verduidelijkingen gegeven voor de begrippen incidenteel en structureel:
1. Indien bestaand structureel beleid, niet zijnde een tijdelijke geldstroom, binnen de termijn van drie jaar een wijziging ondergaat dan worden de daarmee samenhangende lasten of baten in het begrotingsjaar niet als incidenteel aangemerkt. Bijvoorbeeld als in het kader van de bezuinigingen besloten is in jaar t+3 geen subsidies meer te verstrekken; de daarmee samenhangende lasten worden in t+2, t+1 en t nog als structureel beschouwd.
2. Na afloop van een begrotingsjaar zullen bij het opmaken van de jaarrekening altijd wel enige (relevante) verschillen tussen de werkelijkheid en de begroting blijken. Budgetverschillen op activiteiten inzake structureel bestaand beleid blijven naar hun aard “structureel”.
3. Toevoegingen aan en onttrekkingen uit de reserves worden als incidenteel beschouwd, tenzij het gaat om reguliere onttrekkingen aan financieringsreserves c.q. dekkingsreserves (kapitaallasten) of om onttrekkingen uit een daartoe toereikende (bestemmings-) reserve gedurende een periode van minimaal 3 jaar met als doel het dekken van structurele lasten.
4. Meerjarige tijdelijke geldstromen waarvan de eindigheid vastligt vanwege een PS-besluit en/of een toekenningsbesluit klasseren als incidentele baten en lasten, ook als de geldstroom (nog) langer is dan 3 jaar.
De toezichthouder heeft in haar brief Financieel toezicht BZK vorm en bevindingen begroting provincie Drenthe van 15 december 2014 aanbevelingen gedaan. Eén van de aanbevelingen is het gedetailleerd overzicht tevens te voorzien van een gecomprimeerd overzicht, zodat de inzichtelijkheid op dit punt wordt vergroot. Dat is net als de afgelopen jaren ook nu weer toegevoegd.

Programma/Beleidsopgave omschrijving	Omschrijving post	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil begroting/ rekening
1. Kwaliteit openbaar bestuur				
CvdK: Goed functioneren als rijksorgaan en boegbeeld.				
	Totaal incidenteel	0	0	0
	Totaal structureel	66.634	38.206	28.428
	Totaal CvdK: Goed functioneren als rijksorgaan en boegbeeld.	**66.634**	**38.206**	**28.428**
PS: Drenthe goed bestuurd door goed functionerend, bestuurskrachtig, betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders				
	Totaal incidenteel	0	-19.489	19.489
	Totaal structureel	1.064.043	857.591	206.452
	Totaal PS: Drenthe goed bestuurd door goed functionerend, bestuurskrachtig, betrouwbaar openbaar bestuur met integere bestuurders	**1.064.043**	**838.102**	**225.941**
GS: Goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur				
	100 jaar Vrouwenkiesrecht	40.000	49.737	-9.737
	Totaal incidenteel	40.000	49.737	-9.737
	Totaal structureel	634.883	917.571	-282.688
	Totaal GS: Goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur	**674.883**	**967.308**	**-292.425**
De provincie Drenthe is zichtbaar door klantgericht, interactief en toegankelijk te handelen				

	Update communicatiestrategie	25.000	11.304	13.696
	Afwikkeling voorgaand jaar	0	-29.219	29.219
	Totaal incidenteel	25.000	-17.915	42.915
	Totaal structureel	444.880	337.057	107.823
	Totaal beleidsopgave	**469.880**	**319.142**	**150.738**
Zorgen voor een goede samenwerking met partners en belangenbehartiging voor Drentse stakeholders				
	Bijdragen in projecten Cofinancieringsreserve Europa	4.741.868	2.811.195	1.930.673
	Totaal incidenteel	4.741.868	2.811.195	1.930.673
	Totaal structureel	1.797.767	1.766.909	30.858
	Totaal beleidsopgave	**6.539.635**	**4.578.104**	**1.961.531**
Totaal 1. Kwaliteit openbaar bestuur				
	Totaal incidenteel programma	4.806.868	2.823.528	1.983.340
	Totaal structureel programma	4.008.207	3.917.334	90.873
	Totaal lasten programma	**8.815.075**	**6.740.862**	**2.074.213**
Programma/Beleidsopgave omschrijving	Omschrijving post	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil begroting/ rekening
2: Regionale economie				
Vergroten concurrentiepositie van Drenthe				
	Gebiedsontwikkeling (GAE)	2.022.597	747.860	1.274.737
	Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar	0	-580.725	580.725
	NEDAB-vergoeding /ROF Groningen Airport Eelde	2.600.000	2.621.811	-21.811
	Vierkant voor het werk	314.205	382.464	-68.259
	Bedrijvenregeling Drenthe	921.422	682.600	238.823
	Herstructureringbedrijventerreinen (decentr. uitk) overgeheveld	242.243	1.699	240.544
	De MKB-innovatiestimulering Regio en Topsectoren (MIT)	3.000.000	2.697.834	302.166
	Totaal incidenteel	9.100.467	6.553.543	2.546.924
	Totaal structureel	6.126.915	7.760.318	-1.633.403
	Totaal Vergroten concurrentiepositie van Drenthe	**15.227.382**	**14.313.861**	**913.521**
Investeren in kennisontwikkelingen en een bestendige arbeidsmarkt				
	Regionaal Sectorplan vrijetijdssector Drenthe	250.000	250.000	0
	Projectenbureau Drenthe	200.000	211.781	-11.781
	Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar	0	-2.625	2.625
	Totaal incidenteel	450.000	459.156	-9.156
	Totaal structureel	910.000	1.006.173	-96.173
	Totaal Investeren in kennisontwikkelingen en een bestendige arbeidsmarkt	**1.360.000**	**1.465.329**	**-105.329**
Breedband in Drenthe				
	Breedband	812.412	541.886	270.526
	Totaal incidenteel	812.412	541.886	270.526
	Totaal structureel	0	0	0
	Totaal beleidsopgave	**812.412**	**541.886**	**270.526**
Versterken van de vrijetijdseconomie				
	Intensiveren marketing	58.059	61.690	-3.631
	Vrijetijdseconomie	600.000	594.304	5.696
	Vitale vakantieparken	520.000	240.399	279.601
	Afwikkeling voorgaand jaar	0	-24.231	24.231
	Totaal incidenteel	1.178.059	872.162	305.897
	Totaal structureel	3.136.856	2.826.878	309.978
	Totaal Versterken van de vrijetijdseconomie	**4.314.915**	**3.699.040**	**615.875**
Drenthe, dé fietsprovincie				
	Kwaliteitsimpuls optimaal fietsnetwerk	1.697.812	1.683.716	14.096

	Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar	0	-35.071	35.071
	Totaal incidenteel	1.697.812	1.648.646	49.166
	Totaal structureel	0	0	0
	Totaal Drenthe, dé fietsprovincie	**1.697.812**	**1.648.646**	**49.166**
Totaal 2: Regionale economie				
	Totaal incidenteel programma	13.238.750	10.075.393	3.163.357
	Totaal structureel programma	10.173.771	11.593.369	-1.419.598
	Totaal lasten programma	23.412.521	21.668.762	1.743.759
Programma/Beleidsopgave omschrijving	Omschrijving post	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil begroting/ rekening
3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer				
Bereikbaar Drenthe				
	Projecten Verkeer en Vervoer (DU)	1.966.501	1.966.501	0
	Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar	0	-294.518	294.518
	Intensivering uitvoering fietsnota	250.000	187.711	62.289
	Totaal incidenteel	2.216.501	1.859.694	356.807
	Totaal structureel	11.030.555	8.444.379	2.586.176
	Totaal Bereikbaar Drenthe	**13.247.056**	**10.304.073**	**2.942.983**
Mobiliteit op maat				
	Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar	0	-923.950	923.950
	Totaal incidenteel	0	-923.950	923.950
	Totaal structureel	25.219.653	25.626.826	-407.173
	Totaal Mobiliteit op maat	**25.219.653**	**24.702.876**	**516.777**
Verkeersveilig Drenthe				
	Verkeersveilig Drenthe	442.000	442.000	0
	Uitvoering van Nieuw Geluidsbeleid (SWUNG)	55.225	55.214	11
	Bijdrage aan regionaal mobiliteitsfonds RSP	0	7.277	-7.277
	Totaal incidenteel	497.225	504.491	-7.266
	Totaal structureel	1.111.546	1.162.922	-51.376
	Totaal Verkeersveilig Drenthe	**1.608.771**	**1.667.413**	**-58.642**
Het beheren en onderhouden van de wegen op een afgesproken kwaliteitsniveau				
	Afwikkeling voorgaand jaar	0	-263.932	263.932
	Totaal incidenteel	0	-263.932	263.932
	Totaal structureel	9.339.982	9.585.013	-245.031
	Totaal beleidsopgave	**9.339.982**	**9.321.081**	**18.901**
Het beheren en onderhouden van de vaarwegen op een afgesproken kwaliteitsniveau				
	Bijdrage Gemaal Eefde	61.647	76.108	-14.461
	Kosten Pilot liggeld Dieverbrug	235.000	247.292	-12.292
	Afwikkeling voorgaand jaar	0	-30.920	30.920
	Totaal incidenteel	296.647	292.480	4.167
	Totaal structureel	4.712.022	4.926.069	-214.047
	Totaal Het beheren en onderhouden van de vaarwegen op een afgesproken kwaliteitsniveau	**5.008.669**	**5.218.549**	**-209.880**
Regio Specifiek Pakket				
	Bereikbaarheid Emmen Atalanta	577.514	600.159	-22.645
	Integrale gebiedsontwikkeling Coevorden	10.383.374	10.724.030	-340.656
	Bijdrage aan regionaal mobiliteitsfonds RSP	0	5.000	-5.000
	Ruimtelijk Economisch Programma	1.000.000	114.257	885.743
	Verbetering spoor Zwolle Coevorden en Emmen	830.000	357.047	472.953
	Totaal incidenteel	12.790.888	11.800.494	990.394
	Totaal structureel	0	0	0

	Totaal Regio Specifiek Pakket	**12.790.888**	**11.800.494**	**990.394**
Totaal 3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer				
	Totaal incidenteel programma	15.801.261	13.269.277	2.531.984
	Totaal structureel programma	51.413.758	49.745.209	1.668.549
	Totaal lasten programma	**67.215.019**	**63.014.487**	**4.200.532**
Programma/Beleidsopgave omschrijving	Omschrijving post	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil begroting/ rekening
4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer				
Een aantrekkelijk en gevarieerd vestigingsklimaat voor wonen en werken				
	Inzet op specifieke ontwikkelingen	100.000	25.975	74.025
	Subsidie binnenstadfonds	6.000.000	5.250.000	750.000
	Impuls volkshuisvesting	152.368	152.368	0
	Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar	0	-88.000	88.000
	Bijdragen herstructureringsfonds	826.204	1.256.275	-430.071
	Totaal incidenteel	7.078.572	6.596.618	481.954
	Totaal structureel	1.660.110	1.262.717	397.393
	Totaal Een aantrekkelijk en gevarieerd vestigingsklimaat voor wonen en werken	**8.738.682**	**7.859.335**	**879.347**
Klimaatbestendig watersysteem voor landbouw, natuur en wonen				
	Beleidsontwikkeling Regionaal waterplan	535.050	560.050	-25.000
	Totaal incidenteel	535.050	560.050	-25.000
	Totaal structureel	0	0	0
	Totaal Klimaatbestendig watersysteem voor landbouw, natuur en wonen	**535.050**	**560.050**	**-25.000**
Schoon grond- en oppervlakte water voor mens, natuur, landbouw en drinkwatervoorziening				
	Aanpak Nitraatuitspoeling	230.028	230.028	0
	Overige goederen en diensten	21.000	21.000	0
	Afwikkeling voorgaand jaar	0	-68.427	68.427
	Totaal incidenteel	251.028	182.601	68.427
	Totaal structureel	6.109.588	8.063.394	-1.953.806
	Totaal Schoon grond- en oppervlakte water voor mens, natuur, landbouw en drinkwatervoorziening	**6.360.616**	**8.245.995**	**-1.885.379**
Totaal 4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer				
	Totaal incidenteel programma	7.864.650	7.339.269	525.381
	Totaal structureel programma	7.769.698	9.326.111	-1.556.413
	Totaal lasten programma	**15.634.348**	**16.665.379**	**-1.031.031**
Programma/Beleidsopgave omschrijving	Omschrijving post	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil begroting/ rekening
5: Milieu, Energie & Bodem				
In 2050 produceren we in Drenthe minstens zoveel hernieuwbare energie als we aan energie gebruiken (Energieneutraal)				
	Projecten Milieu en Energie	1.002.182	220.255	781.927
	Actieplan Energieneutraal Wonen	1.107.529	1.064.074	43.455
	Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar	-526.728	-610.613	83.885
	Totaal incidenteel	1.582.983	673.716	909.267
	Totaal structureel	2.304.128	1.829.924	474.204
	Totaal In 2050 produceren we in Drenthe minstens zoveel hernieuwbare energie als we aan energie gebruiken (Energieneutraal)	**3.887.111**	**2.503.640**	**1.383.471**
Totaal In Drenthe behoud en verbetering van de milieu- en leefomgevingskwaliteit tot tenminste het niveau van de wettelijke milieueisen				
	Aanpak asbestdaken	480.180	372.242	107.938
	Afwikkeling voorgaand jaar	-36.000	-36.807	807
	Uitvoeringsprogramma externe veiligheid	143.000	151.753	-8.753
	Totaal incidenteel	587.180	487.188	99.992

	Totaal structureel	4.447.749	3.958.280	489.469
	Totaal In Drenthe behoud en verbetering van de milieu- en leefomgevingskwaliteit tot tenminste het niveau van de wettelijke milieueisen	**5.034.929**	**4.445.468**	**589.461**
De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden				
	Kosten uitvoering bodemsaneringsprogramma (6.2)	1.895.000	1.697.228	197.772
	Afwikkeling voorgaand jaar	0	-4.000	4.000
	Totaal incidenteel	1.895.000	1.693.228	201.772
	Totaal structureel	200.000	152.621	47.379
	Totaal De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden	**2.095.000**	**1.845.849**	**249.151**
Totaal 5: Milieu, Energie & Bodem				
	Totaal incidenteel programma	4.065.163	2.854.132	1.211.031
	Totaal structureel programma	6.951.877	5.940.825	1.011.052
	Totaal lasten programma	**11.017.040**	**8.794.957**	**2.222.083**
Programma/Beleidsopgave omschrijving	Omschrijving post	Begroting 2017 na wijziging	Realisatie 2017	Verschil begroting/ rekening
6: Cultuur				
Cultuur speelt een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen				
	Talentontwikkeling	75.000	100.735	-25.735
	Internationalisering	50.000	59.376	-9.376
	Stichting Sport Drenthe	0	37.500	-37.500
	Exploitatiekosten voormalig RLS	65.000	83.773	-18.773
	Investeringsagenda Cultuur - Drents Museum	515.000	0	515.000
	Investeringsagenda culturele investeringen	852.235	1.359.384	-507.149
	Gebiedsontwikkeling Koloniën van Weldadigheid	662.576	941.621	-279.045
	Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar	0	-111.044	111.044
	Totaal incidenteel	2.219.811	2.471.345	-251.534
	Totaal structureel	4.305.131	4.084.829	220.302
	Totaal Cultuur speelt een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen	**6.524.942**	**6.556.174**	**-31.232**
Het vertellen en zichtbaar maken van het verhaal van Drenthe en het zoeken naar nieuwe manieren om dat verhaal te vertellen				
	UNESCO traject	0	1.227	-1.227
	Totaal incidenteel	0	1.227	-1.227
	Totaal structureel	1.172.717	1.189.966	-17.249
	Totaal Het vertellen en zichtbaar maken van het verhaal van Drenthe en het zoeken naar nieuwe manieren om dat verhaal te vertellen	**1.172.717**	**1.191.193**	**-18.476**
Een sociaal cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst en cultuuruitingen een plek hebben en waar mensen aan mee kunnen doen				
	Motie bibliotheekfunctie	410.000	420.000	-10.000
	Regionale Omroep	67.000	66.800	200
	Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar	0	-26.500	26.500
	Totaal incidenteel	477.000	460.300	16.700
	Totaal structureel	10.761.035	10.742.287	18.748
	Totaal Een sociaal cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst en cultuuruitingen een plek hebben en waar mensen aan mee kunnen doen	**11.238.035**	**11.202.587**	**35.448**
	Totaal incidenteel programma	2.696.811	2.932.872	-236.061
	Totaal structureel programma	16.238.883	16.017.082	221.801
	Totaal lasten programma	**18.935.694**	**18.949.955**	**-14.261**
Programma/Beleidsopgave omschrijving	Omschrijving post	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil begroting/ rekening
7: Dynamiek in leefomgeving				
Een toekomst gerichte landbouw en agribusiness				
	Overige goederen en diensten	50.000	14.871	35.129

	Landbouw structuur versterking	0	1.805	-1.805
	Ontwikkelagenda melkveehouderij: landbouwstructuur verbetering	250.000	750	249.250
	Consulent duurzame melkveehouderij	200.000	138.000	62.000
	Ontwikkelagenda melkveehouderij: projecten	1.200.000	810.659	389.341
	Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar	0	-49.311	49.311
	Totaal incidenteel	1.700.000	916.775	783.225
	Totaal structureel	4.919.941	3.562.869	1.357.072
	Totaal Een toekomst gerichte landbouw en agribusiness	**6.619.941**	**4.479.644**	**2.140.297**
Natuurlijk Platteland; Biodiversiteit versterken met economisch perspectief				
	Uitfinanciering ILG verplichtingen overig Natuur	723.111	580.196	142.915
	Beheer binnen EHS (DR.) (incl. beheer buiten EHS)	0	64.788	-64.788
	Subsidie Drenthe-kriebels	65.000	29.534	35.466
	R-Realisatie EHS	1.490.000	111.190	1.378.810
	Uitvoeringskosten	159.000	43.271	115.729
	Aankoop grond	10.760.794	13.013.715	-2.252.921
	Faunabeheereenheid Drenthe	92.414	90.062	2.352
	Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar	0	636.691	-636.691
	Totaal incidenteel	13.290.319	14.569.447	-1.279.128
	Totaal structureel	49.294.196	49.635.382	-341.186
	Totaal Natuurlijk Platteland; Biodiversiteit versterken met economisch perspectief	**62.584.515**	**64.204.829**	**-1.620.314**
Dynamisch Drenthe				
	Drenthe beweegt	200.000	205.000	-5.000
	Vitaal Platteland (subs. gemeenten)	600.000	600.000	0
	Vitaal Platteland	1.146.839	1.182.603	-35.764
	Subsidies Leader Zuidoost Drenthe	1.230.000	863.312	366.688
	Subsidies Leader Zuidwest Drenthe	1.060.000	1.202.787	-142.787
	Totaal incidenteel	4.236.839	4.053.702	183.137
	Totaal structureel	2.694.833	2.705.962	-11.129
	Totaal Dynamisch Drenthe	**6.931.672**	**6.759.664**	**172.008**
	Totaal incidenteel programma	19.227.158	19.539.924	-312.766
	Totaal structureel programma	56.908.970	55.904.213	1.004.757
	Totaal lasten programma	**76.136.128**	**75.444.137**	**691.991**
Programma/Beleidsop-gave omschrijving	Omschrijving post	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil begroting/ rekening
8: Middelen				
Een duurzaam sluitende provinciale begroting				
	Onvoorziene uitgaven	25.000	0	25.000
	Bijdrage compensatie provinciefonds aan provincie Zeeland	100.000	100.000	0
	Vrije bestedingsruimte	-834.333	0	-834.333
	Overige verrekeningen (getroffen voorziening)	0	1.353.000	-1.353.000
	Totaal incidenteel	-709.333	1.453.000	-2.162.333
	Totaal structureel	173.500	59.699	113.801
	Totaal Een duurzaam sluitende provinciale begroting	**-535.833**	**1.512.699**	**-2.048.532**
Een opgavegestuurde, kwalitatief hoogstaande en dienstbare organisatie				
	Organisatieontwikkeling	700.000	489.189	210.811
	Stelpost Interbestuurlijk Programma	2.228.624	0	2.228.624
	Accommodatie Provinciehuis	60.000	17.984	42.016
	Accommodatie en dienstverlening Drents Museum	0	49.721	-49.721
	Afwikkeling voorgaand jaar	0	-1.126	1.126
	Accommodatie Health Hub Roden	0	7.601	-7.601

	Dienstverlening Prolander	190.000	284.752	-94.752
	Frictiekosten LSM	1.011.209	498.320	512.889
	Totaal incidenteel	4.189.833	1.346.441	2.843.392
	Totaal structureel	52.807.992	52.021.631	786.361
	Totaal Een opgavegestuurde, kwalitatief hoogstaande en dienstbare organisatie	**56.997.825**	**53.368.072**	**3.629.753**
	Totaal incidenteel programma, zonder reserve mutaties	3.480.500	2.799.441	681.059
	Totaal structureel programma, zonder reserve mutaties	52.981.492	52.081.330	900.162
	Totale lasten programma, zonder reserve mutaties	**56.461.992**	**54.880.772**	**1.581.220**
Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen				
	Bijdrage aan de reserve voor algemene doeleinden	529.165	529.165	0
	Bijdrage aan reserve vaarweg Meppel de Punt	248.465	248.465	0
	Bijdrage aan saldireserve	18.408.460	18.408.460	0
	Bijdrage aan reserve versterking economisch structuur	400.000	400.000	0
	Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG	1.663.137	1.830.075	-166.938
	Bijdrage aan Reserve Regio Specifiek Pakket	23.004.932	28.502.402	-5.497.470
	Bijdrage aan Financieringsreserve	32.280.000	32.280.000	0
	Bijdrage aan reserve vitaal platteland	1.889.392	2.159.517	-270.125
	Bijdrage aan Cofinancieringsreserve Europa	2.690.032	4.620.705	-1.930.673
	Bijdrage aan Reserve opvang revolverend financieren	6.107.192	6.107.192	0
	Bijdrage aan reserve natuurbeleid	8.493.778	8.493.778	0
	Bijdrage aan Reserve investeringsagenda	6.400.000	6.400.000	0
	Bijdrage aan Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen	2.142.328	2.552.092	-409.764
	Bijdrage aan reserve Investeringen Verkeer en Vervoer	0	13.354.982	-13.354.982
	Bijdrage aan Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer	2.663.634	5.273.433	-2.609.799
	Bijdrage aan reserve uitvoering generatiepact	1.628.000	1.628.000	0
	Bijdrage aan de reserve Reserve persoonlijk ontwikkel budget (POB)	0	283.771	-283.771
	Inflatiecorrectie RSP (IBOI)	383.391	383.391	0
	Totaal reserve mutaties incidenteel	108.931.906	133.455.428	-24.523.522
	Totaal reserve mutaties structureel	2.989.080	4.571.337	-1.582.257
	Totale reserve mutaties lasten	111.920.986	138.026.766	-26.105.780
	Totaal lasten programma 8 inclusief reserve mutaties	168.382.978	192.907.538	-24.524.560
	Totaal lasten alle programma's, zonder reserve mutaties	277.627.817	266.159.309	11.468.508
	Waarvan incidenteel	71.181.161	61.633.833	9.547.328
	Waarvan structureel	206.446.656	204.525.476	1.921.180
	Totaal lasten generaal inclusief reserve mutaties	**389.548.803**	**404.186.074**	**-14.637.271**

Programma/Beleidsopgave omschrijving	Omschrijving post	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil begroting/ rekening
1. Kwaliteit openbaar bestuur				
GS: Goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur				
	Overige opbrengsten	0	-3.770	3.770
	Totaal incidenteel	0	-3.770	3.770
	Totaal structureel	-12.000	0	-12.000
	Totaal GS: Goed functionerend, bestuurskrachtig en betrouwbaar openbaar bestuur	-12.000	-3.770	-8.230
De provincie Drenthe is zichtbaar door klantgericht, interactief en toegankelijk te handelen				
	Totaal incidenteel	0	0	0
	Totaal structureel	-7.640	0	-7.640
	Totaal De provincie Drenthe is zichtbaar door klantgericht, interactief en toegankelijk te handelen	-7.640	0	-7.640

Totaal 1. Kwaliteit openbaar bestuur				
	Totaal incidentele baten programma	0	-3.770	3.770
	Totaal structurele baten programma	-19.640	0	-19.640
	Totaal baten programma	-19.640	-3.770	-15.870
Programma/Beleidsopgave omschrijving	Omschrijving post	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil begroting/ rekening
2: Regionale economie				
Vergroten concurrentiepositie van Drenthe				
	Regiofondsbijdrage Living Lab	-305.000	-305.000	0
	Vierkant voor Werk/Bedrijvenregeling	-396.395	-293.553	-102.842
	Beleidskaders en programmabeheer (diverse opbrengsten)	0	-60.765	60.765
	Bijdrage Rijk tbv MIT (terugploegkorting)	-3.000.000	-2.697.834	-302.166
	Totaal incidenteel	-3.701.395	-3.357.152	-344.243
	Totaal structureel	-32.200	-26.149	-6.051
	Totaal Vergroten concurrentiepositie van Drenthe	-3.733.595	-3.383.301	-350.294
Investeren in kennisontwikkelingen en een bestendige arbeidsmarkt				
	Rijksbijdrage Regionaal Sectorplan vrijetijdssector Drenthe	-250.000	-240.454	-9.546
	Afwikkeling voorgaand dienstjaar (ink.)	0	-12.996	12.996
	Totaal incidenteel	-250.000	-253.450	3.450
	Totaal structureel	0	0	0
	Totaal Investeren in kennisontwikkelingen en een bestendige arbeidsmarkt	-250.000	-253.450	3.450
Totaal 2: Regionale economie				
	Totaal incidentele baten programma	-3.951.395	-3.610.602	-340.793
	Totaal structurele baten programma	-32.200	-26.149	-6.051
	Totaal baten programma	-3.983.595	-3.636.751	-346.844
Programma/Beleidsopgave omschrijving	Omschrijving post	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil begroting/ rekening
3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer				
Bereikbaar Drenthe				
	Fietsnetwerk Drenthe: onderzoek, pilots en monitoring	0	-77.951	77.951
	Totaal incidenteel	0	-77.951	77.951
	Totaal structureel	0	0	0
	Totaal Bereikbaar Drenthe	0	-77.951	77.951
Verkeersveilig Drenthe				
	Overige opbrengsten	0	-3.250	3.250
	Totaal incidenteel	0	-3.250	3.250
	Totaal structureel	-17.500	-12.667	-4.833
	Totaal Verkeersveilig Drenthe	-17.500	-15.917	-1.583
Het beheren en onderhouden van de wegen op een afgesproken kwaliteitsniveau				
	Overige opbrengsten	0	-93.021	93.021
	Bijdrage waterschappen infrastructurele projecten	-200.000	-194.592	-5.408
	Totaal incidenteel	-200.000	-287.613	87.613
	Totaal structureel	-209.175	-163.033	-46.142
	Totaal Het beheren en onderhouden van de wegen op een afgesproken kwaliteitsniveau	-409.175	-450.646	41.471
Het beheren en onderhouden van de vaarwegen op een afgesproken kwaliteitsniveau				
	Overige opbrengsten	-315.068	-124.084	-190.984
	Liggeld Dieverbrug	0	-6.864	6.864
	Bijdrage waterschappen kosten overdracht peilbeheer	-20.000	0	-20.000
	Bijdrage Gemaal Eefde	-61.647	-30.596	-31.051
	Bijdr. Waterschappen in voedingsgemalen	-471.000	-478.401	7.401

	Totaal incidenteel	-867.715	-639.944	-227.771
	Totaal structureel	-5.077.910	-5.180.198	102.288
	Totaal Het beheren en onderhouden van de vaarwegen op een afgesproken kwaliteitsniveau	-5.945.625	-5.820.142	-125.483
Regio Specifiek Pakket				
	Bijdrage van regionaal Mobiliteitsfonds RSP	-5.663.041	-8.670.117	3.007.076
	Bereikbaarheid Emmen Atalanta	0	-202.025	202.025
	Totaal incidenteel	-5.663.041	-8.872.142	3.209.101
	Totaal structureel	0	0	0
	Totaal Regio Specifiek Pakket	-5.663.041	-8.872.142	3.209.101
Totaal 3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer				
	Totaal incidentele baten programma	-6.730.756	-9.880.900	3.150.144
	Totaal structurele baten programma	-5.304.585	-5.355.898	51.313
	Totaal baten programma	-12.035.341	-15.236.798	3.201.457
Programma/Beleidsopgave omschrijving	Omschrijving post	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil begroting/ rekening
4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer				
Schoon grond- en oppervlakte water voor mens, natuur, landbouw en drinkwatervoorziening				
	Overige opbrengsten	-1.601.065	-1.705.872	104.807
	EU bijdrage POP3	-2.257.165	-2.257.000	-165
	EU cofinanciering POP3	-338.550	-1.571.481	1.232.931
	Totaal incidenteel	-4.196.780	-5.534.353	1.337.573
	Totaal structureel	-700.000	-787.671	87.671
	Totaal Klimaatbestendig watersysteem voor landbouw, natuur en wonen	-4.896.780	-6.322.024	1.425.244
Klimaatbestendig watersysteem voor landbouw, natuur en wonen				
	Totaal incidenteel	0	0	0
	Totaal structureel	-10.000	-6.720	-3.280
	Totaal Schoon grond- en oppervlakte water voor mens, natuur, landbouw en drinkwatervoorziening	-10.000	-6.720	-3.280
Totaal 4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer				
	Totaal incidentele baten programma	-4.196.780	-5.534.353	1.337.573
	Totaal structurele baten programma	-710.000	-794.391	84.391
	Totaal baten programma	-4.906.780	-6.328.744	1.421.964
Programma/Beleidsopgave omschrijving	Omschrijving post	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil begroting/ rekening
5: Milieu, Energie & Bodem				
In Drenthe behoud en verbetering van de milieu- en leefomgevingskwaliteit tot tenminste het niveau van de wettelijke milieueisen				
	Overige opbrengsten	0	-12.254	12.254
	Totaal incidenteel	0	-12.254	12.254
	Totaal structureel	-225.000	0	-225.000
	Totaal In Drenthe behoud en verbetering van de milieu- en leefomgevingskwaliteit tot tenminste het niveau van de wettelijke milieueisen	-225.000	-12.254	-212.746
De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden				
	Ontvangsten van derden ivm bodemsanering	-100.000	-8.020	-91.980
	Bijdrage Rijk in kosten bodemsaneringen	-250.000	-218.840	-31.160
	Bijdragen gemeenten in kosten bodemsaneringen	-77.300	-66.646	-10.654
	Bescherming aardkundige waarden/bodemarchief	0	-4.500	4.500
	Totaal incidenteel	-427.300	-298.006	-123.140
	Totaal structureel	-51.345	-103.111	45.612
	Totaal De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden	-478.645	-401.117	-77.528
Totaal 5: Milieu, Energie & Bodem				
	Totaal incidentele baten programma	-427.300	-310.260	-110.886

	Totaal structurele baten programma	-276.345	-103.111	-179.388
	Totaal baten programma	-703.645	-413.371	-290.274
Programma/Beleidsopgave omschrijving	Omschrijving post	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil begroting/ rekening
6: Cultuur				
Cultuur speelt een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen				
	Huurinkomsten voormalig RLS	-25.000	-28.742	3.742
	Overige opbrengsten	0	-5.274	5.274
	Totaal incidenteel	-25.000	-34.015	9.015
	Totaal structureel	0	0	0
	Totaal Cultuur speelt een belangrijke rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen	-25.000	-34.015	9.015
Een sociaal cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst en cultuuruitingen een plek hebben en waar mensen aan mee kunnen doen				
	Bijdrage provincie Groningen WSF-taken	0	-228.000	228.000
	Totaal incidenteel	0	-228.000	228.000
	Totaal structureel	-1.311.564	-1.311.564	0
	Totaal Een sociaal cultureel klimaat waarin toonaangevende kunst en cultuuruitingen een plek hebben en waar mensen aan mee kunnen doen	-1.311.564	-1.539.564	228.000
Totaal 6: Cultuur				
	Totaal incidentele baten programma	-25.000	-262.015	237.015
	Totaal structurele baten programma	-1.311.564	-1.311.564	0
	Totaal baten programma	-1.336.564	-1.573.579	237.015
Programma/Beleidsopgave omschrijving	Omschrijving post	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil begroting/ rekening
7: Dynamiek in leefomgeving				
Een toekomst gerichte landbouw en agribusiness				
	Prikkels versterkte agrarische sector	0	-12.934	12.934
	Afwikkeling voorgaand dienstjaar (ink.)	0	-3.631	3.631
	Versterking van de landbouw & agribusiness	-3.692.992	-3.003.597	-689.395
	Verbetering van de landbouwstructuur	-100.000	-304.202	204.202
	Totaal incidenteel	-3.792.992	-3.324.364	-468.628
	Totaal structureel	0	0	0
	Totaal Een toekomst gerichte landbouw en agribusiness	-3.792.992	-3.324.364	-468.628
Natuurlijk Platteland; Biodiversiteit versterken met economisch perspectief				
	Programma Beheer	0	-56.226	56.226
	R-Nationale Parken	0	-3.600	3.600
	P-Milieukwaliteit Drenthe	-1.521.592	-1.420.429	-101.163
	Verkoop grond	-2.486.514	-2.168.788	-317.726
	Natuur algemeen	-66.500	0	-66.500
	Bijdrage RVO Technische bijstand	0	-312.938	312.938
	Overige opbrengsten	0	-11.754	11.754
	Totaal incidenteel	-4.074.606	-3.973.734	-100.872
	Totaal structureel	-5.219.455	-6.088.366	868.911
	Totaal Natuurlijk Platteland; Biodiversiteit versterken met economisch perspectief	-9.294.061	-10.062.100	768.039
Dynamisch Drenthe				
	Subsidies Leader Zuidoost Drenthe	-1.036.250	-875.873	-160.377
	Subsidies Leader Zuidwest Drenthe	-1.060.000	-1.302.365	242.365
	Totaal incidenteel	-2.096.250	-2.178.238	81.988
	Totaal structureel	0	0	0
	Totaal Dynamisch Drenthe	-2.096.250	-2.178.238	81.988
Totaal 7: Dynamiek in leefomgeving				
	Totaal incidentele baten programma	-9.963.848	-9.476.336	-487.512

	Totaal structurele baten programma	-5.219.455	-6.088.366	868.911
	Totaal baten programma	-15.183.303	-15.564.702	381.399
Programma/Beleidsopgave omschrijving	Omschrijving post	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil begroting/ rekening
8: Middelen				
Een duurzaam sluitende provinciale begroting				
	Doorberekende kosten	-1.502.192	-14.857.174	13.354.982
	Opbrengsten DEO	-29.200.000	-29.200.000	0
	Overige opbrengsten	-60.823	-60.823	0
	Afwikkeling voorgaand dienstjaar (ink.)	0	401.072	-401.072
	Correcties btw-compensatiefonds baten	0	-5.658	5.658
	Decentralisatie-uitkering bodemsanering	-3.817.869	-3.817.869	0
	Decentralisatie-uitkering monumentenzorg	-494.185	-494.185	0
	Decentralisatie-uitkering impuls aanpak vakantieparken	0	-100.000	100.000
	Decentralisatie-uitkering externe veiligheid	-143.000	-143.000	0
	Decentralisatie-uitkering RSP (extrapolatie)	0	-1.500.000	1.500.000
	Decentralisatie-uitkering Projecten Verkeer en Vervoer	-1.966.501	-1.966.501	0
	Decentralisatie-uitkering Interreg V	-442.000	-442.000	0
	Decentralisatie-uitkering Natuur en Waterkwaliteit	-230.028	-230.028	0
	Decentralisatie-uitkering Jong Leren Eten	-50.000	-50.000	0
	Decentralisatie-uitkering Faciliteit MKB	-25.000	-25.000	0
	Decentralisatie-uitkering Hydrologische maatregelen	0	-376.600	376.600
	Decentralisatie-uitkering Dutch Techzone	0	-1.000.000	1.000.000
	Decentralisatie-uitkering Techniekpact	0	-45.000	45.000
	DU Vierkant voor Werk	0	0	0
	DU Erfgoed en ruimte	0	-10.000	10.000
	DU Beter benutten	0	0	0
	DU Ontwikkelingsbedrijf NOM	0	0	0
	DU Zoetwatermaatregelen	-846.076	-846.076	0
	DU Hydrologische maatregelen	0	0	0
	Totaal incidenteel	-38.777.674	-54.768.843	15.991.169
	Totaal structureel	-194.563.327	-194.864.087	300.760
	Totaal Een duurzaam sluitende provinciale begroting	-233.341.001	-249.632.930	16.291.929
Een opgavegestuurde, kwalitatief hoogstaande en dienstbare organisatie				
	Opbrengsten vanuit DVO's	-987.535	-993.097	5.562
	Bijdrage derden in salariskosten	0	-410.336	410.336
	Doorbelaste personele kosten	0	-227.199	227.199
	Overige opbrengsten	-2.700	-593.134	590.434
	Totaal incidenteel	-990.235	-2.223.766	1.233.531
	Totaal structureel	-3.102.688	-4.025.470	922.782
	Totaal incidenteel programma, zonder reserve mutaties	-39.767.909	-56.992.609	17.224.700
	Totaal structureel programma, zonder reserve mutaties	-197.666.015	-198.889.557	1.223.542
	Totale baten programma, zonder reserve mutaties	-237.433.924	-255.882.166	18.448.242
Inzicht in de ontwikkeling van reserves				
	Bijdrage van reserve voor algemene doeleinden	-2.125.000	-2.125.000	0
	Bijdrage van reserve versterking economisch structuur	-1.700.000	-3.190.247	1.490.247
	Bijdrage van de saldireserve	-14.483.467	-14.483.467	0
	Bijdrage van Reserve Regio Specifiek Pakket	-28.882.779	-28.882.779	0
	Bijdrage van reserve beheer vaarweg Meppel - De Punt	-634.500	-634.500	0
	Bijdrage van Risicoreserve	-1.000.000	-2.353.000	1.353.000

	Bijdrage van reserve provinciaal aandeel ILG	-2.377.367	-2.377.367	0
	Bijdrage van Financieringsreserve	-9.600.000	-9.600.000	0
	Bijdrage van reserve vitaal platteland	-2.840.653	-2.840.653	0
	Bijdrage van Cofinancieringsreserve Europa	-7.431.900	-7.431.900	0
	Bijdrage van Reserve opvang revolverend financieren	0	-372.500	372.500
	Bijdrage van reserve natuurbeleid	-9.870.213	-10.940.521	1.070.308
	Bijdrage van Reserve investeringsagenda	-21.820.000	-21.820.000	0
	Bijdrage van Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer	-5.387.445	-5.387.445	0
	Bijdrage van Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen	-1.936.849	-1.936.849	0
	Bijdrage van Reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde	-2.785.000	-2.806.811	21.811
	Bijdrage van reserve uitvoering generatiepact	-320.000	-360.892	40.892
	Totaal reserve mutaties incidenteel	-113.195.173	-117.543.930	4.348.757
	Totaal reserve mutaties structureel	-750.838	-750.838	0
	Totale reserve mutaties baten	-113.946.011	-118.294.768	4.348.757
	Totaal baten programma 8 inclusief reserve mutaties	-351.379.935	-374.176.934	22.796.999
	Totaal baten alle programma's, zonder reserve mutaties	-275.602.792	-298.639.881	23.037.089
	Waarvan incidenteel	-65.062.988	-86.070.845	21.007.857
	Waarvan structureel	-210.539.804	-212.569.036	2.029.232
	Totaal baten generaal inclusief reserve mutaties	-389.548.803	-416.934.649	27.385.846
	Totaal generaal lasten en baten	0	-12.748.575	12.748.575
resumerend				
	Totale lasten alle programma, zonder reserve mutaties	277.627.817	266.159.309	11.468.508
	Waarvan incidenteel	71.181.161	61.633.833	9.547.328
	Waarvan structureel	206.446.656	204.525.476	1.921.180
	Totale baten alle programma, zonder reserve mutaties	-275.602.792	-298.639.881	23.037.089
	Waarvan incidenteel	-65.062.988	-86.070.845	21.007.857
	Waarvan structureel	-210.539.804	-212.569.036	2.029.232
	Saldo structurele lasten en baten	-4.093.148	-8.043.560	3.950.412
	Saldo incidentele lasten en baten	6.118.173	-24.437.012	30.555.185
	saldo lasten en baten zonder reserve mutaties	**2.025.025**	**-32.480.573**	**34.505.598**

De structurele baten zijn hoger dan de structurele lasten, dat is een gezonde financiële positie. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves zijn er alleen binnen de Reserve investeringen verkeer en vervoer. In 2018 ging het om een begrote toevoeging van € 2.989.080,-- en een het begrote onttrekking van € 750.838,--. Beide begrote bedragen zijn gerealiseerd. Daarnaast is in deze reserve per saldo € 14.937.240,-- extra gestort, waarvan € 13.354.982,-- incidenteel karakter heeft.

Het overzicht van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves is opgenomen aan het eind van het overzicht incidentele lasten.

II.6 De wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

De Wet Normering Topinkomens (WNT) handelt over het maximum inkomen van topfunctionarissen. Als het gaat om de provinciale organisatie is de conclusie dat geen van onze medewerkers, dus ook niet diegenen die moeten worden gekwalificeerd als topfunctionaris, de norm zoals gesteld in de WNT overstijgen. De uitleg van de wet is overigens dat de Provinciesecretaris en de Statengriffier als topfunctionaris moeten worden gezien. Op 1 juli 2014 is het wetsvoorstel Wet verlaging bezoldigingsmaximum WNT (het WNT II) ingediend bij de Tweede Kamer. De wet is op 22 december 2014 aangenomen door de Eerste kamer en is per 1 januari 2016 in werking getreden. Het wettelijk bezoldigingsmaximum voor het jaar 2018 bedraagt hiermee € 189.000,-- (was vorig jaar € 181.000,--) daarmee is de norm van het bezoldigingsmaximum WNT tot 100% van een ministerssalaris vastgelegd. Met deze norm overschrijdt het salaris van onze topfunctionarissen – en dus ook van andere medewerkers – de norm niet.

De WNT stelt, naast een verplichting tot openbaarmaking, een maximum aan de bezoldiging en de contractuele ontslagvergoeding vast. De bezoldiging van de hoogste leidinggevenden van de provincie dienen te worden gepubliceerd. Het beloningsmaximum geldt ook voor bepaalde ingehuurde derden. Op grond van de wet bedraagt de totale maximale bezoldiging (exclusief sociale verzekeringspremies) na indexering voor 2018 € 266.400,-- (was vorig jaar € 258.000,--) of een pro rata gedeelte bij deeltijddienstverbanden of dienstverbanden korter dan een jaar. Dit bedrag is inclusief het werkgeversdeel in de pensioenpremie. Het maximum van € 266.400,-- geldt ook voor contracten met ingehuurde derden die in enige periode van achttien maanden langer dan zes maanden voor de organisatie werkzaam zijn. Voorbeelden zijn zzp'ers, personen met een management-BV en (interim-) arbeidskrachten van adviesbureaus. De beloning in het sectoraal bezoldigingsregime mag niet uitstijgen boven de voor die sector geldende norm. Deze norm wordt door de betrokken minister vastgesteld.

Voor alle topfunctionarissen geldt dat het geldende bezoldigingsmaximum over 2018 niet is overschreden. De provincie Drenthe heeft hiermee over 2018 voldaan aan de WNT.

Voorgeschreven model Bezoldiging topfunctionarissen

bedragen x € 1	W. Brenkman	L. Maarleveld	G.V. Buissink
Functiegegevens	Provincie-secretaris	Directeur-secretaris	Statengriffier
Aanvang en einde functievervulling in 2018	15/10 - 31/12	1/1 - 31/10	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	1	1
Dienstbetrekking	ja	ja	ja
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	29.572	125.574	115.822
Beloningen betaalbaar op termijn	3.953	15.529	18.054
Subtotaal	**33.526**	**141.103**	**133.876**
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	40.389	157.414	189.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Totaal bezoldiging	**33.526**	**141.103**	**133.876**

Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Gegevens 2017	**G.V. Buissink**
Functiegegevens	Statengriffier
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1
Dienstbetrekking	Ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	110.116
Beloningen betaalbaar op termijn	16.466
Subtotaal	**126.582**
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	181.000
Totale bezoldiging	**126.582**

Beëindigingsvergoedingen
Naast het publiceren van de bezoldigingen dienen ook de beëindigingsvergoedingen gepubliceerd te worden wanneer deze de norm te boven gaan. De maximale ontslagvergoeding is € 75.000,-- en geldt ook wanneer de ontslaguitkering in termijnen wordt betaald. In 2018 is inzake topfunctionarissen geen beëindigingsvergoeding uitbetaald. Tevens is in 2018 geen beëindigingsvergoeding aan niet-topfunctionarissen betaald hoger dan het geldende maximum.

In 2018 zijn bij de provincie geen leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking werkzaam geweest.

II.7 Overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld

Op grond van artikel 24 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is het vanaf jaarrekening 2017 verplicht een totaaloverzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld op te nemen, net zoals dat ook bij de Begroting 2018 is opgenomen. Ook het verdelingsprincipe waarmee de taakvelden over de programma's zijn verdeeld is onderdeel van deze informatie.

Realisatie taakveld naar programma's

Taakveld / programma	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 2018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil
0.1 Uitkering provinciefonds					
8: Middelen	-164.827.433	-140.279.090	-139.654.998	-142.461.833	2.806.835
Totaal taakveld	-164.827.433	-140.279.090	-139.654.998	-142.461.833	2.806.835
0.2 Opbrengst provinciale belastingen					
8: Middelen	-56.345.997	-55.885.000	-57.635.000	-57.727.460	92.460
Totaal taakveld	-56.345.997	-55.885.000	-57.635.000	-57.727.460	92.460
0.3 Geldleningen en uitzettingen					
8: Middelen	-3.171.121	-2.670.321	-2.562.091	-2.338.358	-223.733
Totaal taakveld	-3.171.121	-2.670.321	-2.562.091	-2.338.358	-223.733
0.4 Deelnemingen					
8: Middelen	-2.932.568	-2.523.124	-2.644.220	-2.942.391	298.171
Totaal taakveld	-2.932.568	-2.523.124	-2.644.220	-2.942.391	298.171
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten					
8: Middelen	-4.051.748	631.000	-30.546.192	-42.650.188	12.103.996
Totaal taakveld	-4.051.748	631.000	-30.546.192	-42.650.188	12.103.996
0.6 Overhead					
1. Kwaliteit openbaar bestuur	306.644	323.240	323.240	250.879	72.361
8: Middelen	22.159.148	25.422.326	29.562.166	23.946.879	5.615.287
Totaal taakveld	22.465.792	25.745.566	29.885.406	24.197.757	5.687.649
0.9 Resultaat					
8: Middelen		2.133.179	-834.333		-834.333
Totaal taakveld		2.133.179	-834.333		-834.333
1.1 Provinciale Staten					
1. Kwaliteit openbaar bestuur	998.646	1.009.043	1.064.043	838.102	225.941
8: Middelen	1.246.974	1.278.411	1.279.891	1.275.844	4.047
Totaal taakveld	2.245.620	2.287.454	2.343.934	2.113.946	229.988
1.2 Gedeputeerde Staten					
1. Kwaliteit openbaar bestuur	861.015	912.624	812.624	1.028.929	-216.305
8: Middelen	1.408.940	1.464.707	816.452	769.805	46.647
Totaal taakveld	2.269.955	2.377.331	1.629.076	1.798.733	-169.657
1.3 Kabinetszaken					
8: Middelen			348.071	346.970	1.101
Totaal taakveld			348.071	346.970	1.101
1.4 Bestuurlijke organisatie					
8: Middelen	1.045.562	1.061.027	960.814	957.776	3.038
Totaal taakveld	1.045.562	1.061.027	960.814	957.776	3.038
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio					
8: Middelen	299.415	303.843	246.785	246.005	780
Totaal taakveld	299.415	303.843	246.785	246.005	780
1.6 Openbare orde en veiligheid					
1. Kwaliteit openbaar bestuur	15.000	22.492	22.492	15.232	7.260
8: Middelen			444.212	442.807	1.405
Totaal taakveld	15.000	22.492	466.704	458.040	8.664
1.9 Bestuur, overige baten en lasten					
1. Kwaliteit openbaar bestuur	1.098.462	1.419.537	1.831.168	1.792.755	38.413
8: Middelen	1.254.166	1.272.716	735.014	732.690	2.324

Totaal taakveld	2.352.629	2.692.253	2.566.182	2.525.445	40.738
2.1 Landwegen					
3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer	23.274.517	13.925.999	9.881.762	5.823.458	4.058.304
8: Middelen	4.171.081	4.232.773	3.252.258	3.241.974	10.284
Totaal taakveld	27.445.599	18.158.772	13.134.020	9.065.431	4.068.589
2.2 Waterwegen					
3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer	-777.038	-487.214	-882.457	-547.094	-335.363
8: Middelen	1.496.239	1.518.369	1.203.486	1.146.784	56.702
Totaal taakveld	719.201	1.031.155	321.029	599.690	-278.661
2.3 Openbaar vervoer					
3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer	29.599.174	37.236.913	43.339.102	40.625.811	2.713.291
8: Middelen	814.992	827.045	426.847	425.497	1.350
Totaal taakveld	30.414.166	38.063.958	43.765.949	41.051.308	2.714.641
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten					
3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer	1.064.708	1.063.890	1.841.271	1.761.256	80.015
8: Middelen	1.089.162	1.105.271	172.749	172.203	546
Totaal taakveld	2.153.871	2.169.161	2.014.020	1.933.459	80.561
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater					
4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	38.245	43.979	43.979	38.245	5.734
8: Middelen	413.999	420.122			
Totaal taakveld	452.243	464.101	43.979	38.245	5.734
3.3 Kwantiteit grondwater					
4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	700.237	946.076	635.050	651.992	-16.942
8: Middelen	150.460	152.685	778.515	776.053	2.462
Totaal taakveld	850.697	1.098.761	1.413.565	1.428.045	-14.480
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater					
4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	883.909	830.000	1.309.857	1.787.064	-477.207
8: Middelen	316.710	321.394	312.594	311.606	989
Totaal taakveld	1.200.619	1.151.394	1.622.451	2.098.669	-476.218
3.5 Kwaliteit grondwater					
8: Middelen	208.972	212.062	16.452	16.400	52
Totaal taakveld	208.972	212.062	16.452	16.400	52
4.1 Bodembescherming					
5: Milieu, Energie & Bodem	3.064.996	3.688.887	1.667.700	1.547.843	119.857
8: Middelen	230.706	234.117	366.064	364.906	1.158
Totaal taakveld	3.295.702	3.923.004	2.033.764	1.912.750	121.014
4.2 Luchtverontreiniging					
8: Middelen			41.131	41.001	130
Totaal taakveld			41.131	41.001	130
4.3 Geluidhinder					
8: Middelen			41.131	41.001	130
Totaal taakveld			41.131	41.001	130
4.4 Vergunningverlening en handhaving					
5: Milieu, Energie & Bodem	3.206.512	3.158.805	3.746.457	3.517.131	229.326
8: Middelen	593.481	602.258	318.081	317.075	1.006
Totaal taakveld	3.799.993	3.761.063	4.064.538	3.834.206	230.332
4.5 Ontgronding					
5: Milieu, Energie & Bodem	-8.183	-51.345	-51.345	-103.112	51.767
8: Middelen	217.331	220.545	205.654	205.004	650
Totaal taakveld	209.148	169.200	154.309	101.892	52.417
4.6 Duurzaamheid					
5: Milieu, Energie & Bodem	4.041.578	3.850.000	3.887.111	2.503.640	1.383.471
8: Middelen	1.508.276	1.530.584	1.316.513	1.312.350	4.163
Totaal taakveld	5.549.854	5.380.584	5.203.624	3.815.990	1.387.634
4.9 Milieu, overige baten en lasten					
5: Milieu, Energie & Bodem	726.641	826.292	1.063.472	916.082	147.390
8: Middelen	415.270	421.411	494.713	493.149	1.564

Totaal taakveld	1.141.911	1.247.703	1.558.185	1.409.231	148.954
5.1 Natuurontwikkeling					
7: Dynamiek in leefomgeving	8.426.697	27.973.945	29.322.715	30.029.906	-707.191
8: Middelen	898.581	911.871	2.585.170	2.576.995	8.175
Totaal taakveld	9.325.278	28.885.816	31.907.885	32.606.901	-699.016
5.2 Beheer natuurgebieden					
7: Dynamiek in leefomgeving	30.874.119	29.151.860	23.727.739	23.885.809	-158.070
8: Middelen	1.082.249	1.098.255	880.519	877.735	2.784
Totaal taakveld	31.956.368	30.250.115	24.608.258	24.763.543	-155.285
5.3 Beheer flora en fauna					
7: Dynamiek in leefomgeving	195.156	175.000	240.000	227.014	12.986
8: Middelen	1.376.197	1.396.550	69.240	69.021	219
Totaal taakveld	1.571.353	1.571.550	309.240	296.035	13.205
6.1 Agrarische aangelegenheden					
7: Dynamiek in leefomgeving	2.631.540	2.826.949	2.826.949	1.155.280	1.671.669
8: Middelen	434.662	441.091	522.361	520.709	1.652
Totaal taakveld	3.066.202	3.268.040	3.349.310	1.675.989	1.673.321
6.3 Kennis en innovatie					
2: Regionale economie	5.542.656	3.510.000	1.749.232	1.771.610	-22.378
8: Middelen	474.140	481.153	642.833	640.800	2.033
Totaal taakveld	6.016.796	3.991.153	2.392.065	2.412.410	-20.345
6.4 Recreatie en toerisme					
2: Regionale economie	6.067.587	5.681.769	6.012.727	5.347.685	665.042
8: Middelen	533.805	541.702	701.691	699.472	2.219
Totaal taakveld	6.601.392	6.223.471	6.714.418	6.047.157	667.261
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten					
1. Kwaliteit openbaar bestuur	5.325.470	3.100.000	4.741.868	2.811.195	1.930.673
2: Regionale economie	9.492.110	10.321.054	11.666.967	10.912.716	754.251
3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer	753.000	2.800.000	1.000.000	114.257	885.743
8: Middelen	1.217.614	1.235.622	1.241.104	1.237.179	3.925
Totaal taakveld	16.788.194	17.456.676	18.649.939	15.075.347	3.574.592
7.1 Cultuur					
6: Cultuur	13.595.279	14.295.545	14.420.050	14.414.669	5.381
8: Middelen	963.600	977.852	1.396.801	1.392.384	4.417
Totaal taakveld	14.558.880	15.273.397	15.816.851	15.807.053	9.798
7.2 Maatschappij					
6: Cultuur	3.152.501	3.112.080	3.179.080	2.961.706	217.374
7: Dynamiek in leefomgeving	5.120.528	5.682.814	4.772.922	4.517.043	255.879
8: Middelen	651.299	660.932	254.188	253.384	804
Totaal taakveld	8.924.329	9.455.826	8.206.190	7.732.133	474.057
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten					
7: Dynamiek in leefomgeving	5.059.401	62.500	62.500	64.383	-1.883
Totaal taakveld	5.059.401	62.500	62.500	64.383	-1.883
8.1 Ruimtelijke ordening					
4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	2.013.263	1.903.614	2.580.244	2.537.081	43.163
8: Middelen	764.838	776.150	693.284	691.092	2.192
Totaal taakveld	2.778.100	2.679.764	3.273.528	3.228.172	45.356
8.2 Volkshuisvesting					
4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	-4.149	6.070	158.438	72.254	86.184
8: Middelen	142.100	144.202	143.958	143.503	455
Totaal taakveld	137.951	150.272	302.396	215.757	86.639
8.3 Stedelijke vernieuwing					
8: Middelen	142.100	144.202	143.958	143.503	455
Totaal taakveld	142.100	144.202	143.958	143.503	455
8.9 Ruimte, overige baten en lasten					
4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	7.000.000	5.000.000	6.000.000	5.250.000	750.000
8: Middelen	78.574	79.736	290.202	289.284	918
Totaal taakveld	7.078.574	5.079.736	6.290.202	5.539.284	750.918

Totaal	-9.188.001	37.220.046	2.025.025	-32.480.573	34.505.598

Realisatie speerpunten/programma's naar taakvelden

Speerpunt / programma / taakveld	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 20018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil
Speerpunt: 1. Samenwerkend Drenthe					
Programma: 1. Kwaliteit openbaar bestuur					
Taakveld: 0.6 Overhead					
Lasten	306.644	330.880	330.880	250.879	80.001
Baten		-7.640	-7.640		-7.640
Totaal taakveld	306.644	323.240	323.240	250.879	72.361
Taakveld: 1.1 Provinciale Staten					
Lasten	998.646	1.009.043	1.064.043	838.102	225.941
Totaal taakveld	998.646	1.009.043	1.064.043	838.102	225.941
Taakveld: 1.2 Gedeputeerde Staten					
Lasten	864.257	924.624	824.624	1.032.698	-208.074
Baten	-3.242	-12.000	-12.000	-3.770	-8.230
Totaal taakveld	861.015	912.624	812.624	1.028.929	-216.305
Taakveld: 1.6 Openbare orde en veiligheid					
Lasten	15.000	22.492	22.492	15.232	7.260
Totaal taakveld	15.000	22.492	22.492	15.232	7.260
Taakveld: 1.9 Bestuur, overige baten en lasten					
Lasten	1.104.462	1.419.537	1.831.168	1.792.755	38.413
Baten	-6.000				
Totaal taakveld	1.098.462	1.419.537	1.831.168	1.792.755	38.413
Taakveld: 6.9 Regionale economie, overige baten en lasten					
Lasten	5.325.470	3.100.000	4.741.868	2.811.195	1.930.673
Totaal taakveld	5.325.470	3.100.000	4.741.868	2.811.195	1.930.673
Totaal Programma	8.605.238	6.786.936	8.795.435	6.737.092	2.058.343
Totaal speerpunt	**8.605.238**	**6.786.936**	**8.795.435**	**6.737.092**	**2.058.343**

Speerpunt / programma / taakveld	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 20018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil
Speerpunt: 2: Economisch Drenthe					
Programma: 2: Regionale economie					
Taakveld: 6.3 Kennis en innovatie					
Lasten	5.548.853	3.510.000	2.395.627	2.318.612	77.015
Baten	-6.197		-646.395	-547.003	-99.392
Totaal taakveld	5.542.656	3.510.000	1.749.232	1.771.610	-22.378
Taakveld: 6.4 Recreatie en toerisme					
Lasten	6.167.587	5.681.769	6.012.727	5.347.685	665.042
Baten	-100.000				
Totaal taakveld	6.067.587	5.681.769	6.012.727	5.347.685	665.042
Taakveld: 6.9 Regionale economie, overige baten en lasten					
Lasten	9.530.293	10.353.254	15.004.167	14.002.464	1.001.703
Baten	-38.183	-32.200	-3.337.200	-3.089.748	-247.452
Totaal taakveld	9.492.110	10.321.054	11.666.967	10.912.716	754.251
Totaal Programma	21.102.352	19.512.823	19.428.926	18.032.011	1.396.915
Totaal speerpunt	**21.102.352**	**19.512.823**	**19.428.926**	**18.032.011**	**1.396.915**

Speerpunt / programma / taakveld	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 20018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil
Speerpunt: 3: Bereikbaar Drenthe					
Programma: 3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer					
Taakveld: 2.1 Landwegen					

Lasten	23.707.624	18.025.874	15.953.978	15.146.246	807.732
Baten	-433.106	-4.099.875	-6.072.216	-9.322.788	3.250.572
Totaal taakveld	23.274.517	13.925.999	9.881.762	5.823.458	4.058.304
Taakveld: 2.2 Waterwegen					
Lasten	4.298.382	4.532.161	5.063.168	5.273.048	-209.880
Baten	-5.075.420	-5.019.375	-5.945.625	-5.820.142	-125.483
Totaal taakveld	-777.038	-487.214	-882.457	-547.094	-335.363
Taakveld: 2.3 Openbaar vervoer					
Lasten	29.599.174	37.236.913	43.339.102	40.625.811	2.713.291
Totaal taakveld	29.599.174	37.236.913	43.339.102	40.625.811	2.713.291
Taakveld: 2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten					
Lasten	1.074.559	1.081.390	1.858.771	1.855.124	3.647
Baten	-9.850	-17.500	-17.500	-93.868	76.368
Totaal taakveld	1.064.708	1.063.890	1.841.271	1.761.256	80.015
Taakveld: 6.9 Regionale economie, overige baten en lasten					
Lasten	753.000	2.800.000	1.000.000	114.257	885.743
Totaal taakveld	753.000	2.800.000	1.000.000	114.257	885.743
Totaal Programma	53.914.362	54.539.588	55.179.678	47.777.688	7.401.990
Totaal speerpunt	**53.914.362**	**54.539.588**	**55.179.678**	**47.777.688**	**7.401.990**

Speerpunt / programma / taakveld	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 20018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil
Speerpunt: 4: Ruimtelijk Drenthe					
Programma: 4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer					
Taakveld: 3.2 Kwantiteit oppervlaktewater					
Lasten	38.245	43.979	43.979	38.245	5.734
Totaal taakveld	38.245	43.979	43.979	38.245	5.734
Taakveld: 3.3 Kwantiteit grondwater					
Lasten	1.678.296	1.656.076	1.366.050	1.467.383	-101.333
Baten	-978.060	-710.000	-731.000	-815.391	84.391
Totaal taakveld	700.237	946.076	635.050	651.992	-16.942
Taakveld: 3.4 Kwaliteit oppervlaktewater					
Lasten	12.633.566	830.000	5.485.637	7.300.417	-1.814.780
Baten	-11.749.657		-4.175.780	-5.513.353	1.337.573
Totaal taakveld	883.909	830.000	1.309.857	1.787.064	-477.207
Taakveld: 8.1 Ruimtelijke ordening					
Lasten	2.013.263	1.903.614	2.580.244	2.537.081	43.163
Totaal taakveld	2.013.263	1.903.614	2.580.244	2.537.081	43.163
Taakveld: 8.2 Volkshuisvesting					
Lasten	-4.149	6.070	158.438	72.254	86.184
Totaal taakveld	-4.149	6.070	158.438	72.254	86.184
Taakveld: 8.9 Ruimte, overige baten en lasten					
Lasten	7.000.000	5.000.000	6.000.000	5.250.000	750.000
Totaal taakveld	7.000.000	5.000.000	6.000.000	5.250.000	750.000
Totaal Programma	10.631.504	8.729.739	10.727.568	10.336.635	390.933
Programma: 5: Milieu, Energie & Bodem					
Taakveld: 4.1 Bodembescherming					
Lasten	3.388.986	3.938.887	2.095.000	1.845.849	249.151
Baten	-323.990	-250.000	-427.300	-298.006	-129.294
Totaal taakveld	3.064.996	3.688.887	1.667.700	1.547.843	119.857
Taakveld: 4.4 Vergunningverlening en handhaving					
Lasten	3.208.253	3.383.805	3.971.457	3.517.931	453.526
Baten	-1.741	-225.000	-225.000	-800	-224.200
Totaal taakveld	3.206.512	3.158.805	3.746.457	3.517.131	229.326
Taakveld: 4.5 Ontgronding					
Baten	-8.183	-51.345	-51.345	-103.112	51.767
Totaal taakveld	-8.183	-51.345	-51.345	-103.112	51.767

Taakveld: 4.6 Duurzaamheid					
Lasten	4.075.408	3.850.000	3.887.111	2.503.640	1.383.471
Baten	-33.829				
Totaal taakveld	4.041.578	3.850.000	3.887.111	2.503.640	1.383.471
Taakveld: 4.9 Milieu, overige baten en lasten					
Lasten	727.641	826.292	1.063.472	927.536	135.936
Baten	-1.000			-11.454	11.454
Totaal taakveld	726.641	826.292	1.063.472	916.082	147.390
Totaal Programma	11.031.544	11.472.639	10.313.395	8.381.585	1.931.810
Totaal speerpunt	**21.663.049**	**20.202.378**	**21.040.963**	**18.718.221**	**2.322.742**

Speerpunt / programma / taakveld	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 20018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil
Speerpunt: 5: Energiek Drenthe					
Programma: 6: Cultuur					
Taakveld: 7.1 Cultuur					
Lasten	14.924.073	15.630.725	15.756.614	15.760.248	-3.634
Baten	-1.328.793	-1.335.180	-1.336.564	-1.345.579	9.015
Totaal taakveld	13.595.279	14.295.545	14.420.050	14.414.669	5.381
Taakveld: 7.2 Maatschappij					
Lasten	3.152.501	3.112.080	3.179.080	3.189.706	-10.626
Baten				-228.000	228.000
Totaal taakveld	3.152.501	3.112.080	3.179.080	2.961.706	217.374
Totaal Programma	16.747.781	17.407.625	17.599.130	17.376.375	222.755
Programma: 7: Dynamiek in leefomgeving					
Taakveld: 5.1 Natuurontwikkeling					
Lasten	22.266.615	34.250.151	34.688.285	35.548.149	-859.864
Baten	-13.839.918	-6.276.206	-5.365.570	-5.518.243	152.673
Totaal taakveld	8.426.697	27.973.945	29.322.715	30.029.906	-707.191
Taakveld: 5.2 Beheer natuurgebieden					
Lasten	36.293.014	31.103.914	27.656.230	28.429.666	-773.436
Baten	-5.418.895	-1.952.054	-3.928.491	-4.543.857	615.366
Totaal taakveld	30.874.119	29.151.860	23.727.739	23.885.809	-158.070
Taakveld: 5.3 Beheer flora en fauna					
Lasten	195.156	175.000	240.000	227.014	12.986
Totaal taakveld	195.156	175.000	240.000	227.014	12.986
Taakveld: 6.1 Agrarische aangelegenheden					
Lasten	12.679.622	2.926.949	6.619.941	4.479.644	2.140.297
Baten	-10.048.082	-100.000	-3.792.992	-3.324.364	-468.628
Totaal taakveld	2.631.540	2.826.949	2.826.949	1.155.280	1.671.669
Taakveld: 7.2 Maatschappij					
Lasten	8.672.414	5.682.814	6.869.172	6.695.281	173.891
Baten	-3.551.886		-2.096.250	-2.178.238	81.988
Totaal taakveld	5.120.528	5.682.814	4.772.922	4.517.043	255.879
Taakveld: 7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten					
Lasten	5.059.401	62.500	62.500	64.383	-1.883
Totaal taakveld	5.059.401	62.500	62.500	64.383	-1.883
Totaal Programma	52.307.442	65.873.068	60.952.825	59.879.435	1.073.390
Totaal speerpunt	**69.055.223**	**83.280.693**	**78.551.955**	**77.255.810**	**1.296.145**

Speerpunt / programma / taakveld	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Begroting 20018 na wijziging	Realisatie 2018	Verschil
Speerpunt: 6: Financiën en organisatie					
Programma: 8: Middelen					
Taakveld: 0.1 Uitkering provinciefonds					
Lasten			100.000	100.000	
Baten	-164.827.433	-140.279.090	-139.754.998	-142.561.833	2.806.835
Totaal taakveld	-164.827.433	-140.279.090	-139.654.998	-142.461.833	2.806.835

Taakveld: 0.2 Opbrengst provinciale belastingen					
Baten	-56.345.997	-55.885.000	-57.635.000	-57.727.460	92.460
Totaal taakveld	-56.345.997	-55.885.000	-57.635.000	-57.727.460	92.460
Taakveld: 0.3 Geldleningen en uitzettingen					
Lasten	205	2.500	2.500	55	2.445
Baten	-3.171.326	-2.672.821	-2.564.591	-2.338.413	-226.178
Totaal taakveld	-3.171.121	-2.670.321	-2.562.091	-2.338.358	-223.733
Taakveld: 0.4 Deelnemingen					
Lasten	20.954	40.000	40.000		40.000
Baten	-2.953.522	-2.563.124	-2.684.220	-2.942.391	258.171
Totaal taakveld	-2.932.568	-2.523.124	-2.644.220	-2.942.391	298.171
Taakveld: 0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten					
Lasten	125.448	631.000	156.000	1.412.644	-1.256.644
Baten	-4.177.196		-30.702.192	-44.062.832	13.360.640
Totaal taakveld	-4.051.748	631.000	-30.546.192	-42.650.188	12.103.996
Taakveld: 0.6 Overhead					
Lasten	26.522.889	28.444.546	33.655.089	29.732.882	3.922.207
Baten	-4.363.741	-3.022.220	-4.092.923	-5.786.003	1.693.080
Totaal taakveld	22.159.148	25.422.326	29.562.166	23.946.879	5.615.287
Taakveld: 0.9 Resultaat					
Lasten		2.133.179	-834.333		-834.333
Totaal taakveld		2.133.179	-834.333		-834.333
Taakveld: 1.1 Provinciale Staten					
Lasten	1.262.243	1.278.411	1.279.891	1.298.537	-18.646
Baten	-15.269			-22.693	22.693
Totaal taakveld	1.246.974	1.278.411	1.279.891	1.275.844	4.047
Taakveld: 1.2 Gedeputeerde Staten					
Lasten	1.424.076	1.464.707	816.452	780.735	35.717
Baten	-15.136			-10.930	10.930
Totaal taakveld	1.408.940	1.464.707	816.452	769.805	46.647
Taakveld: 1.3 Kabinetszaken					
Lasten			348.071	353.142	-5.071
Baten				-6.172	6.172
Totaal taakveld			348.071	346.970	1.101
Taakveld: 1.4 Bestuurlijke organisatie					
Lasten	1.058.365	1.061.027	960.814	974.812	-13.998
Baten	-12.803			-17.036	17.036
Totaal taakveld	1.045.562	1.061.027	960.814	957.776	3.038
Taakveld: 1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio					
Lasten	303.081	303.843	246.785	250.380	-3.595
Baten	-3.666			-4.376	4.376
Totaal taakveld	299.415	303.843	246.785	246.005	780
Taakveld: 1.6 Openbare orde en veiligheid					
Lasten			444.212	450.683	-6.471
Baten				-7.876	7.876
Totaal taakveld			444.212	442.807	1.405
Taakveld: 1.9 Bestuur, overige baten en lasten					
Lasten	1.269.524	1.272.716	735.014	745.722	-10.708
Baten	-15.358			-13.032	13.032
Totaal taakveld	1.254.166	1.272.716	735.014	732.690	2.324
Taakveld: 2.1 Landwegen					
Lasten	4.222.157	4.232.773	3.252.258	3.299.638	-47.380
Baten	-51.076			-57.665	57.665
Totaal taakveld	4.171.081	4.232.773	3.252.258	3.241.974	10.284
Taakveld: 2.2 Waterwegen					
Lasten	1.514.561	1.518.369	1.203.486	1.221.019	-17.533
Baten	-18.322			-74.235	74.235
Totaal taakveld	1.496.239	1.518.369	1.203.486	1.146.784	56.702
Taakveld: 2.3 Openbaar vervoer					

Lasten	824.972	827.045	426.847	433.065	-6.218
Baten	-9.980			-7.568	7.568
Totaal taakveld	814.992	827.045	426.847	425.497	1.350
Taakveld: 2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten					
Lasten	1.102.499	1.105.271	172.749	175.266	-2.517
Baten	-13.337			-3.063	3.063
Totaal taakveld	1.089.162	1.105.271	172.749	172.203	546
Taakveld: 3.2 Kwantiteit oppervlaktewater					
Lasten	419.068	420.122			
Baten	-5.070				
Totaal taakveld	413.999	420.122			
Taakveld: 3.3 Kwantiteit grondwater					
Lasten	152.302	152.685	778.515	789.857	-11.342
Baten	-1.842			-13.804	13.804
Totaal taakveld	150.460	152.685	778.515	776.053	2.462
Taakveld: 3.4 Kwaliteit oppervlaktewater					
Lasten	320.588	321.394	312.594	317.148	-4.554
Baten	-3.878			-5.543	5.543
Totaal taakveld	316.710	321.394	312.594	311.606	989
Taakveld: 3.5 Kwaliteit grondwater					
Lasten	211.531	212.062	16.452	16.692	-240
Baten	-2.559			-292	292
Totaal taakveld	208.972	212.062	16.452	16.400	52
Taakveld: 4.1 Bodembescherming					
Lasten	233.531	234.117	366.064	371.397	-5.333
Baten	-2.825			-6.491	6.491
Totaal taakveld	230.706	234.117	366.064	364.906	1.158
Taakveld: 4.2 Luchtverontreiniging					
Lasten			41.131	41.730	-599
Baten				-729	729
Totaal taakveld			41.131	41.001	130
Taakveld: 4.3 Geluidhinder					
Lasten			41.131	41.730	-599
Baten				-729	729
Totaal taakveld			41.131	41.001	130
Taakveld: 4.4 Vergunningverlening en handhaving					
Lasten	600.748	602.258	318.081	322.715	-4.634
Baten	-7.267			-5.640	5.640
Totaal taakveld	593.481	602.258	318.081	317.075	1.006
Taakveld: 4.5 Ontgronding					
Lasten	219.992	220.545	205.654	208.650	-2.996
Baten	-2.661			-3.646	3.646
Totaal taakveld	217.331	220.545	205.654	205.004	650
Taakveld: 4.6 Duurzaamheid					
Lasten	1.526.745	1.530.584	1.316.513	1.335.692	-19.179
Baten	-18.469			-23.343	23.343
Totaal taakveld	1.508.276	1.530.584	1.316.513	1.312.350	4.163
Taakveld: 4.9 Milieu, overige baten en lasten					
Lasten	420.355	421.411	494.713	501.920	-7.207
Baten	-5.085			-8.772	8.772
Totaal taakveld	415.270	421.411	494.713	493.149	1.564
Taakveld: 5.1 Natuurontwikkeling					
Lasten	909.584	911.871	2.585.170	2.622.832	-37.662
Baten	-11.003			-45.837	45.837
Totaal taakveld	898.581	911.871	2.585.170	2.576.995	8.175
Taakveld: 5.2 Beheer natuurgebieden					
Lasten	1.095.502	1.098.255	880.519	893.347	-12.828
Baten	-13.252			-15.612	15.612
Totaal taakveld	1.082.249	1.098.255	880.519	877.735	2.784

Taakveld: 5.3 Beheer flora en fauna					
Lasten	1.393.048	1.396.550	69.240	70.249	-1.009
Baten	-16.852			-1.228	1.228
Totaal taakveld	1.376.197	1.396.550	69.240	69.021	219
Taakveld: 6.1 Agrarische aangelegenheden					
Lasten	439.985	441.091	522.361	529.971	-7.610
Baten	-5.323			-9.262	9.262
Totaal taakveld	434.662	441.091	522.361	520.709	1.652
Taakveld: 6.3 Kennis en innovatie					
Lasten	479.946	481.153	642.833	652.198	-9.365
Baten	-5.806			-11.398	11.398
Totaal taakveld	474.140	481.153	642.833	640.800	2.033
Taakveld: 6.4 Recreatie en toerisme					
Lasten	540.342	541.702	701.691	711.914	-10.223
Baten	-6.537			-12.441	12.441
Totaal taakveld	533.805	541.702	701.691	699.472	2.219
Taakveld: 6.9 Regionale economie, overige baten en lasten					
Lasten	1.232.524	1.235.622	1.241.104	1.259.185	-18.081
Baten	-14.910			-22.006	22.006
Totaal taakveld	1.217.614	1.235.622	1.241.104	1.237.179	3.925
Taakveld: 7.1 Cultuur					
Lasten	975.400	977.852	1.396.801	1.417.150	-20.349
Baten	-11.799			-24.766	24.766
Totaal taakveld	963.600	977.852	1.396.801	1.392.384	4.417
Taakveld: 7.2 Maatschappij					
Lasten	659.275	660.932	254.188	257.891	-3.703
Baten	-7.975			-4.507	4.507
Totaal taakveld	651.299	660.932	254.188	253.384	804
Taakveld: 8.1 Ruimtelijke ordening					
Lasten	774.203	776.150	693.284	703.384	-10.100
Baten	-9.366			-12.292	12.292
Totaal taakveld	764.838	776.150	693.284	691.092	2.192
Taakveld: 8.2 Volkshuisvesting					
Lasten	143.840	144.202	143.958	146.055	-2.097
Baten	-1.740			-2.552	2.552
Totaal taakveld	142.100	144.202	143.958	143.503	455
Taakveld: 8.3 Stedelijke vernieuwing					
Lasten	143.840	144.202	143.958	146.055	-2.097
Baten	-1.740			-2.552	2.552
Totaal taakveld	142.100	144.202	143.958	143.503	455
Taakveld: 8.9 Ruimte, overige baten en lasten					
Lasten	79.536	79.736	290.202	294.430	-4.228
Baten	-962			-5.145	5.145
Totaal taakveld	78.574	79.736	290.202	289.284	918
Totaal Programma	-183.528.224	-147.102.372	-180.971.932	-201.001.394	20.029.462
Totaal speerpunt	**-183.528.224**	**-147.102.372**	**-180.971.932**	**-201.001.394**	**20.029.462**

Verdelingsprincipe waarmee de taakvelden over de programma's zijn verdeeld

Toerekening van apparaatskosten

De apparaatskosten zijn de kosten van de organisatie zelf. Het omvat de personeelslasten van de organisatie (loonbudget), de kosten voor inhuur ten laste van andere budgetten (projecten), de bedrijfsvoeringslasten en de kosten van interne beleidsopgaven (ondersteunende PIOFA taken). In paragraaf 3 van de uitvoeringsinformatie worden deze kosten toegelicht.

Tabel Verzamelstaat apparaatskosten (saldi van baten en lasten)

Apparaatskosten	**Budget**	**Realisatie**	**Verschil**
Saldo Personele lasten (loonsom)	38.553.282	33.325.471	5.227.811
Saldo Inhuur tlv. loonsom	0	3.113.999	-3.113.999
Saldo Inhuur tlv. projecten	740.545	841.837	-101.292
Saldo Bedrijfsvoeringslasten	1.561.826	1.121.569	440.257
Saldo Materiele kosten interne Beleidsopgaven	10.547.973	9.074.729	1.473.244
Totaal Apparaatskosten	**51.403.626**	**47.477.605**	**3.926.021**

Deze paragraaf gaat over het geheel en de samenhang van alle apparaatskosten.
In de jaarstukken is de verantwoording van de apparaatskosten verspreid over diverse beleidsopgaven. Dat zijn: Beleidsopgave 1.4 (communicatiekosten), beleidsopgave 1.3 (juridische en verzekeringskosten) en 8.2 (financiën, planning en control, P&O en HRM, inkoop en facilitaire zaken en huisvesting). De personeelslasten zijn verantwoord onder beleidsopgave 8.2 gesplitst over de doelstellingen 8.2.04 “kosten direct personeel”) en 8.2.11 “kosten ondersteunend (indirect) personeel”). De personeelslasten zijn volgens dezelfde verdeling toegerekend aan beide posten als in de begroting.

Via boven bedoelde doelstellingen (en de toelichting in paragraaf 3 van de uitvoeringsinformatie) krijgen Provinciale Staten inzicht in de omvang van de apparaatskosten. De kosten voor direct en ondersteunend personeel zijn in de provinciale begroting niet specifiek aan de programma’s toegerekend. In de gedetailleerde (Uitvoerings)informatie bij de jaarstukken worden de loonkosten wel verder uitgesplitst naar de in het BBV voorgeschreven taakvelden. De verdeling heeft plaatsgevonden naar dezelfde verhoudingen als die gebruikt zijn voor de begroting 2018. De toedeling in de begroting was gebaseerd op een inschatting door de teamleiders van de inzet van de beschikbare formatie (in fte’s) per team naar doelstellingen die vervolgens gekoppeld zijn aan de voorgeschreven taakvelden. Volgens de aldus verkregen relatieve verdeling zijn ook de directe loonkosten aan de taakvelden toegerekend. Nieuw dit jaar is het activeren van apparaatskosten op investeringsprojecten. Als gevolg van een wijziging in de wettelijke regels voor begroten en verantwoorden (BBV) moeten vanaf 2018 de loonkosten die samenhangen met investeringsprojecten worden geactiveerd op de balans. Daarop vinden vervolgen afschrijvingen plaats. Op basis van de gerealiseerde personele inzet van de ambtelijke GS organisatie met name op infrastructurele projecten heeft een hogere activering van loonkosten op de infrastructurele projecten plaatsgevonden (€ 819.138,--) ten gunste van het loonbudget. Het hierdoor ontstane voordeel wordt echter grotendeels te niet gedaan door een hogere storting van € 765.781,-- in de reserve investeringen verkeer en vervoer (zie 8.3 mutaties reserves). Deze storting is noodzakelijk om de extra afschrijvingslasten op deze investeringen te kunnen opvangen. Gebleken is dat de omvang van de inzet niet in een vaste verhouding stond tot de omvang van de uitgaven voor deze investeringsprojecten in 2018. Daar was bij het opstellen van de begroting voorlopig wel van uitgegaan.

Onderstaand wordt de vanuit het BBV verplichte onderdeel weergegeven.

Renteschema (bedragen x € 1.000,--)					
A.	de externe rentelasten over de korte en lange financiering				€ 0
B.	de externe rentebaten				
	Totaal door te rekenen externe rente				**€ 0**
C.	De rente die aande grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	€ 0		
	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/-	€ 0		
			€ 0	**-/-**	**€ 0**
	Saldo door te rekenen externe rente				**€ 0**
D1.	Rente over eigenvermogen				€ 0
D2.	Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)				€ 0
	De aan taakvelden (programma's inclusief overzicht overhead)toe te rekenen rente				**€ 0**
E.	De werkelijk aan taakvelden(programma's inclusief overzicht overhead) toegerekende rente (renteomslag)			-/-	€ 0
F.	**Renteresultaat op het taakveld treasury**				**€ 0**

III Overige gegevens

III.1.1 Investeringen

Investeringsprojecten

IIn 2018 waren er in totaal 93 lopende investeringsprojecten. Het merendeel van deze projecten (52) wordt uitgevoerd voor de bereikbaarheid volgens het provinciaal Uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer.

De overige projecten hebben betrekking op ICT (18), wegen en vaarwegen (8), gebouwen (9), economie (6) en ruilgronden (1). De ruilgronden zijn tijdelijke grondverwervingen door Prolander. Er is een maximum gesteld van € 38 miljoen voor grondaankopen natuurbeheer. Tot nu toe is een netto bedrag van € 26,5 miljoen aan grondaankopen gerealiseerd (€1,3 miljoen in 2015, € 8,0 miljoen in 2016, € 12,8 miljoen in 2017 en € 4,4 miljoen in 2018). Dit betreft de boekwaarde van de aan- en verkopen van de ruilgrond. Omdat de ruilgronden weer verkocht zullen worden, is de netto investering van de aan- en verkopen uiteindelijk nihil.

Van de 93 lopende projecten, zijn er 14 in financieel en technisch opzicht in 2018 afgerond. Van de afgesloten investeringsprojecten zijn 6 projecten van verkeer en vervoer, 5 van wegen/vaarwegen, 1 van gebouwen en 2 van ICT. De begrote totale netto investering van de af te sluiten projecten is € 10.327.837,-- voordelig.

De afgesloten verkeer- en vervoerprojecten laten per saldo een nadeel zien van € 829.008,-- (waarvan 1 projecten van een nadeel saldo vertoont van € 915.000,-- vanwege het niet doorgaan van een investering), de projecten wegen/vaarwegen een nadeel van € 80.707,--, de projecten gebouwen een voordeel van € 91.00,-- en de ICT projecten een nadeel van € 60.000,-- . Het nadeel op de investeringskredieten vertaalt zich vanaf 2019 in hogere kapitaallasten.

(x € 1.000,--)	Verstrekte kredieten	realisatie	kredietruimte
94 lopende investeringsprojecten			
uitgaven 1 januari 2018		38.340	
investeringen 2018		32.588	
totale uitgaven	**159.355**	**70.928**	**88.427**
Bijdragen derden en reserves 1 januari 2018		1.625	
ontvangen bijdragen 2018		11.062	
totale bijdragen 2018	**21.078**	**12.687**	**-8.391**
totaal netto	**138.277**	**58.241**	**80.036**
De dit jaar afgesloten 20 projecten			
uitgaven 1 januari 2018		8.753	
investeringen 2018		2.278	
totale uitgaven	**13.948**	**11.031**	**2.917**
Bijdragen derden en reserves 1 januari 2018		525	
ontvangen bijdragen 2018		178	
totale bijdragen 2018	**4.821**	**703**	**4.118**
Totaal netto	**9.127**	**10.328**	**-1.201**
Totaal generaal	**147.404**	**68.569**	**78.835**

Netto investering in 2018 (x € 1.000,--)	
Totale uitgaven 2018	34.866
Totale inkomsten 2018	11.240
Netto investering	**23.626**

Kapitaallasten

De kapitaallasten zijn op de volgende wijze aan programma's doorberekend.

Programma	Budget	Realisatie	Verschil	V/N
Programma 3. Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer	6.414.205	5.547.541	866.664	V
Programma 4. Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	38.245	38.245	0	-
Programma 6. Cultuur	564.201	564.201	0	-
Programma 7. Dynamiek in leefomgeving	158.165	158.165	0	-
Programma 8. Middelen	2.440.179	2.339.604	100.575	-
Totaal	**9.614.995**	**8.647.756**	**967.239**	**V**

Overzicht restant kredieten van lopende investeringsprojecten

Nummer	Omschrijving	Budgetbedrag	Kosten	Opbrengsten	restant/tekort	Af te sluiten	Opmerkingen
Programma 2. Regionale economie							
Uitvoering regionale econie							
6701801	Aanschaf pand Health Hub Roden	840.707	828.635	0	12.072	NEE	Project is in uitvoering, afronding in 2019
6701802	Verbouwingskosten lang, pand Health Hub Roden	679.926	0	0	679.926	NEE	Project is in uitvoering, afronding in 2019
6701803	Verbouwingskosten kort, cleanroom en projectkosten Health Hub Roden	818.704	97.789	0	720.915	NEE	Project is in uitvoering, afronding in 2019
6701804	Health Hub Roden Multi media / ICT	127.923	0	0	127.923	NEE	Project is in uitvoering, afronding in 2019
6711801	Voormalige Rijksluchtvaartschool (RLS) 1957 Bouwkundig	1.308.694	475.874	0	832.820	NEE	Project is in uitvoering, afronding in 2020
6711802	Voormalige Rijksluchtvaartschool (RLS) 1957 Installaties	564.030	243.559	0	320.471	NEE	Project is in uitvoering, afronding in 2020
		4.339.983	**1.645.858**	**0**	**2.694.126**		
Totaal programma 2. Regionale economie		**4.339.983**	**1.645.858**	**0**	**2.694.126**		
Programma 3. Regionale bereikbaarheid en regionale openbaar vervoer							
Uitvoering provinciaal verkeers- en vervoersplan 2007							
6300716	OV-vriendelijke ontsluiting	150.000	199.586	0	-49.586	JA	project is afgerond
		150.000	**199.586**	**0**	**-49.586**		
Uitvoering provinciaal verkeers- en vervoersplan 2009							
6300909	N48: Nieuwe ontsluitingsweg Zuidwolde	785.052	487	0	784.565	NEE	Project is afgerond. Financiele afwikkeling met Rijkswaterstaat volgt nog.
6300924	Maatregelen spoor Zwolle-Emmen.	1.327.105	896.250	-13.056	443.911	NEE	Project is in uitvoering.
6300925	Binnenhavens en Vaarwegen voor de QuickWins in Coevorden	726.091	842.095	-334.764	218.760	NEE	Het project wordt in 2019 financieel afgerond.

		2.838.248	**1.738.832**	**-347.820**	**1.447.235**		
Uitvoering provinciaal verkeers- en vervoersplan 2010							
6301007	Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (Kolibri)	701.459	822.565	-307.442	186.335	NEE	Nieuwe haltes worden toegankelijk uitgevoerd. Bestaande haltes worden bij groot onderhoud toegankelijk gemaakt.
6301012	N386:Mooi zo, Veilig zo De Groeve	708.015	1.415.682	-282.778	-424.889	JA	project is afgerond, conform de BBV richtlijnen mogen BDU subsidies niet meer rechtstreeks toegerekend worden aan investeringsprojecten, hierdoor word er een tekort gepresenteerd. De BDU subsidies zijn toegevoegd aan de reserve verkeer en vervoer. Met deze toevoegingen aan de reserve worden de hogere kapitaalslasten van het investeringsprojecten gedekt.
6301014	(Fietstellers Mon./An.; fietstell./telpunten	133.937	98.595	-34.248	69.590	NEE	project is in uitvoering.
		1.543.410	**2.336.842**	**-624.467**	**-168.965**		
Uitvoering provinciaal verkeers- en vervoersplan 2011							
6311015	N375: realiseren volledige aansluiting Koekangerveld	138.480	357.526	-66.125	-152.921	JA	project is afgerond, conform de BBV richtlijnen mogen BDU subsidies niet meer rechtstreeks toegerekend worden aan investeringsprojecten, hierdoor word er een tekort gepresenteerd. De BDU subsidies zijn toegevoegd aan de reserve verkeer en vervoer. Met deze toevoegingen aan de reserve worden de hogere kapitaalslasten van het investeringsprojecten gedekt.
		138.480	**357.526**	**-66.125**	**-152.921**		
Uitvoering provinciaal verkeers- en vervoersplan 2012							
6312003	Hoogeveen Stadscentrum reconstructie Schutstraat	740.289	510.000	0	230.289	NEE	project is in uitvoering.
6312004	Hoogeveen Stadscentrum, herinrichting 't Haagje (fase 1 en 2)	1.439.751	550.000	0	889.751	NEE	project is in uitvoering.
6312005	Investeringspakket Leek-Roden (MIP bereikb., strekken bus aanpassen infrastrc.)	2.038.346	1.093.662	-62.185	1.006.869	NEE	project is in uitvoering.
6312006	Meppel Nieuwveenselanden, verwijderen rotonde N375, aanleg fietstunnel	1.086.166	7.508	0	1.078.659	NEE	Project is in afwachting van het bestuurlijk proces

6312007	N34 aansluiting Exloo "aanleg ongelijkvloerse kruising"	2.603.159	3.739.621	0	-1.136.462	JA	project is afgerond, conform de BBV richtlijnen mogen BDU subsidies niet meer rechtstreeks toegerekend worden aan investeringsprojecten, hierdoor word er een tekort gepresenteerd. De BDU subsidies zijn toegevoegd aan de reserve verkeer en vervoer. Met deze toevoegingen aan de reserve worden de hogere kapitaalslasten van het investeringsprojecten gedekt.
		7.907.711	**5.900.790**	**-62.185**	**2.069.105**		
Uitvoering provinciaal verkeers- en vervoersplan 2013							
6313001	N34 Coevorden Zuid, aansluiting Klooster/Coevorden	7.613.136	3.788.059	-760.000	4.585.077	NEE	De uitvoering start in 2018
6313002	N34, rondweg Emmen, reconstructie kruisingen	508.728	315.690	0	193.037	NEE	Bestemmingsplan is in procedure.
6313005	N371 Reconstructie Pijlebrug	1.540.904	891.614	-266.263	915.553	JA	project is afgerond. Het project voorzag in een Ovonde. Door slechte grondkwaliteit moets compacter worden gewerkt en is gekozen voor een rotonde waardoor de kosten lager zijn uitgevallen.
6313006	Meppel, Nieuwveenselanden, herinrichting N375 tot GOW	973.492	0	0	973.492	NEE	Project is in voorbereiding en afwachting van bestuurlijk proces
6313007	Meppel, Nieuwveenselanden, aanleg nw. Verbindingsweg watertoren-Zomerdijk	523.383	0	0	523.383	NEE	Project is in voorbereiding en afwachting van bestuurlijk proces
6313008	Meppel, Nieuwveenselanden, ontsluiting nieuwe invalsweg centrum Meppel	261.692	0	0	261.692	NEE	Project is in voorbereiding en afwachting van bestuurlijk proces
6313010	Eerste fase Transferium De Punt	2.187.798	419.899	-20.000	1.787.899	NEE	Project is in voorbereiding
6313011	Uitbreiding Carpoolplaatsen langs provinciale wegen	205.978	72.176	0	133.802	NEE	Project is in uitvoering. In 2019 zal een voorstel gedaan worden om een deel van het projectgeld in te zetten voor het project Hub Westlaren
6313012	Duurzaam Veilig inrichten provinciale wegen	1.519.340	1.256.240	-26.968	290.068	NEE	project is in uitvoering.
6313013	Optimalisering N371/N373 (Norgerbrug)	5.887.243	299.021	-333.437	5.921.659	NEE	project is in voorbereiding.
		21.221.693	**7.042.699**	**-1.406.668**	**15.585.661**		
Uitvoering provinciaal verkeers- en vervoersplan 2014							
6314001	Fietstunnel N 372 - Brunlaan	1.600.005	121.326	-15.000	1.493.680	NEE	project is in uitvoering.
6314003	N34 - Aansluiting Klijndijk	8.902.171	741.104	-34.761	8.195.828	NEE	Project is in procedure bij Raad van state
6314004	Verbeteren fietsstalling bij OV-halte Westlaren	80.470	92.316	-134.280	122.434	NEE	Project is in uitvoering, afronding zomer 2019

6314005	N375 Duurzaam Veilig inrichten	781.938	135.941	0	645.997	NEE	Project is in voorbereiding en afwachting van het bestuurlijk proces
		11.364.585	**1.090.686**	**-184.041**	**10.457.939**		
Uitvoering provinciaal verkeers- en vervoersplan 2015							
6315001	N386, rotonde Tynaarlo	343.590	141.751	0	201.839	NEE	project is in voorbereiding.
6315002	N391, aansluiting Roswinkel	4.782.285	3.560.780	0	1.221.505	NEE	Project moet nog financieel worden afgewikkeld
		5.125.875	**3.702.530**	**0**	**1.423.344**		
Uitvoering provinciaal verkeers- en vervoersplan 2016							
6316001	Onderzoek: Beleidsonderzoek en metingen Regionale bereikbaarheid	765.132	917.887	-169.049	16.294	NEE	project is in uitvoering.
6316002	Fietssnelweg Assen-Groningen, westelijke kanaaldijk	1.825.842	490.822	-19.721	1.354.741	NEE	Project is in uitvoering.
6316003	N373 Wegvak Norgerbrug0Huis ter Heide, incl. Domeinenweg en Koelenweg.	1.725.079	233.781	0	1.491.297	NEE	project is in voorbereiding.
6316004	N34 verdubbeling Holsloot – Coevorden	25.989.688	3.150.358	0	22.839.330	NEE	Project is in uitvoering.
6316005	N34 verdubbeling Emmen-West aansluiting N381	12.879.844	801.217	0	12.078.627	NEE	project is in voorbereiding.
6316007	Duurzaam Veilig, inrichten provinciale fietspaden	1.031.398	733.646	0	297.753	NEE	Project is in uitvoering.
6316008	N363 oversteek Klinkenvlier	790.518	1.228.461	0	-437.942	NEE	Project moet nog financieel worden afgewikkeld
6316009	N391 aansluiting met N366 (Ter Apel)	712.243	5.193.751	-216.841	-4.264.667	NEE	Project is uitgevoerd; financiële afrekening met de provincie Groningen is in voorbereiding.
6316010	N391 aansluiting Emmerschans	4.703.151	387.682	-53.048	4.368.517	NEE	Bestemmingsplan loopt in procedure
6316011	N381 Schietbaanweg, opheffen oversteek	231.447	212.150	0	19.297	JA	Project is uitgevoerd
6316012	N34 Verkeersplein Gieten (korte termijn)	226.678	194.758	0	31.920	NEE	Project is in uitvoering, verdere uitvoering is afhandelijk van gedeeltelijke verdubbeling
		50.881.019	**13.544.512**	**-458.659**	**37.795.166**		
Uitvoering provinciaal verkeers- en vervoersplan 2017							
6317001	N371 - Hoogersmilde, herinrichting Rijksweg	889.751	5.397	0	884.354	NEE	Project is in uitvoering
6317002	N375 - Aanleg tunnel (Maatregel Visie N375 - oversteek nog onbekend)	1.046.766	0	0	1.046.766	NEE	Project is in voorbereiding en afwachting van bestuurlijk proces
6317003	N855 - Aanleg rotonde Valderseweg	784.445	558.780	0	225.665	NEE	Project is uitgevoerd; afrekening 1e kwartaal 2019
6317005	N391 - N862, Uitruil i.c.m maatregelen op de N391	10.467.661	37.854	0	10.429.807	NEE	Project is in uitvoering
6317004	N34 - Partiële verdubbeling vanaf N381 (in noordelijke richting)	1.046.766	14.349	0	1.032.417	NEE	Na besluitvorming in Provinciale Staten (najaar 2018) wordt nader onderzoek verricht.
6317006	N34, Verkeersplein Gieten (lange termijn)	15.499	34.501	0	-19.002	NEE	Project is in uitvoering, verdere uitvoering is afhandelijk van gedeeltelijke verdubbeling

6317007	N34 - Annen, 2 rotondes onderliggend wegennet	356.119	0	0	356.119	NEE	Project is in uitvoering, verdere uitvoering is afhandelijk van gedeeltelijke verdubbeling
6317008	Transferium De Punt, incl. Hrlmmrmr-aansluiting	4.212.984	0	0	4.212.984	NEE	Aanbesteding is in voorbereiding
6317013	Mobiliteitsmanagement	261.692	67.581	0	194.111	NEE	Project is in uitvoering
		19.081.683	**718.461**	**0**	**18.363.221**		
Uitvoering provinciaal verkeers- en vervoersplan 2018							
6318001	Fietssnelweg Assen-Groningen	9.420.894	1.419	0	9.419.475	NEE	Project start in 2019
6318002	Fietsen op de VAM-berg, fase 1	1.465.472	1.084.914	0	380.559	NEE	Project is in uitvoering, onderdeel ATB moet nog worden uitgevoerd
		10.886.367	**1.086.333**	**0**	**9.800.034**		
Algemeen beheer en onderhoud wegen en vaarwegen							
6331117	Vervanging VHV-45615 Klenckerbrug draaibrug uit 1920	362.000	362.019	0	-19	JA	Project is uitgevoerd
6331119	Vervanging VHV-49010 Hoolbrug draaibrug uit 1920	291.000	299.308	0	-8.308	JA	Project is uitgevoerd
6331601	NWK-16710 Sluis de Punt (Houten deuren)	723.931	735.072	0	-11.141	JA	Project is uitgevoerd
6331602	NWK-14340 Sluis Vries (Houten deuren)	726.790	720.420	0	6.370	JA	Project is uitgevoerd
6331604	Vervanging NWK-04380 Peelo sluisdeuren	1.161.910	27.808	0	1.134.102	NEE	Project is in voorbereiding. Aanbesteding is gepland in de eerste helft van 2019, waarna de uitvoering plaatsvindt in 2019/2020.
6331607	Aanleg zonnepark bij het wegensteunpunt Rogat	250.875	318.484	0	-67.608	JA	Het park zal in het kader van de overdracht van het peilbeheer in 2019 worden overgedragen aan het waterschap. Ook de bijbehorende toekomstige SDE subsidie wordt dan overgedragen.
6331608	Aanleg glasvezel tbv bediening HVV	100.000	0	0	100.000	NEE	Project is in voorbereiding.
6331801	Vervanging van Beschoeiing door beton beschoeiing	2.173.086	1.069.799	0	1.103.287	NEE	Project is in uitvoering
		5.789.593	**3.532.910**	**0**	**2.256.682**		
Totaal programma 3. Regionele bereikbaarheid en openbaar vervoer		**136.928.663**	**41.251.710**	**-3.149.964**	**98.826.917**		
Programma 6. Cultuur							
Drents Museum							
6830708	Kwaliteitsimpuls Drents Museum (A002 en Abdijkerk) bouwkundig	582.475	113.486	-6.003	474.992	NEE	Project is in uitvoering
6830709	Kwalteitsimpuls Drents Museum (A002 en Abdijkerk) installaties	148.087	46.709	-2.348	103.726	NEE	Project is in uitvoering
6830710	Kwaliteitsimpuls Drents Museum (A002 en Abdijkerk) inrichting	26.326	10.345	-522	16.503	NEE	Project is in uitvoering
6830711	Kwaliteitsimpuls Depot Drents Museum bouwkundig	25.455	20.510	-10.286	15.231	NEE	Project is in uitvoering
6830712	Kwaliteitsimpuls Depot Drents Museum installaties	71.273	105.315	-52.560	18.518	NEE	Project is in uitvoering
6830713	Kwaliteitsimpuls Depot Drents Museum inrichting	81.455	120.028	-60.069	21.496	NEE	Project is in uitvoering
		935.071	**416.393**	**-131.788**	**650.466**		
Totaal programma 6. Cultuur		**935.071**	**416.393**	**-131.788**	**650.466**		

Programma 7. Dynamiek in Leefomgeving							
grondaankopen							
6621801	Grondaankopen (voorraad) natuurbeheer	0	36.580.462	-10.108.334	-26.472.128	NEE	Er is een maximum gesteld van € 38 miljoen als maximum van grondvoorraad op de balans. Tot nu toe is een bedrag van 36,5 miljoen gerealiseerd voor grondaankopen. Er is 10,1 miljoen aan grond verkocht. De balanswaarde is eind 2018 is 26,4 miljoen.
		0	**36.580.462**	**-10.108.334**	**-26.472.128**		
Totaal programma 7. Dynamiek in Leefomgeving		**0**	**36.580.462**	**-10.108.334**	**-26.472.128**		
Programma 8. Middelen							
Middelen Gebouwen							
5281201	Beveiligingsmaatregelen (vervangingsinvestering)	65.932	60.269	0	5.662	NEE	Vervanging CCTV loopt door in 2019
5281701	Vervangingsinvestering audio en video apparatuur revitalisering provinciehuis	332.599	0	0	332.599	NEE	Vervanging AV middelen loopt door in 2019
5281802	Toegangscontrole installaties	153.507	62.757	0	90.750	JA	project is afgerond
		552.037	**123.026**	**0**	**429.011**		
Middelen Informatie en automatisering - Hard- en software facilitaire ondersteuning - Ambitielijn excellente dienstverlening							
5271102	ICT VJN 2011 aansluiten processen op basisregistraties	1.021.615	1.086.155	0	-64.541	JA	project is afgerond
5271610	Vervangingsinvestering Ruimtelijk informatie systeem	52.989	3.699	0	49.290	NEE	Invoering ArcGis Pro in 2019
5271605	Vervangingsinvestering Info- en Comm. Basisvoorzieningen 2009	355.027	0	0	355.027	NEE	Ontwikkeling werkplekfunctionaliteit in 2019
5271803	Klantencontactsysteem (vervanging 5271403)	127.174	0	0	127.174	NEE	Vervangen telefooncentrale in 2019 en KCC voorzieing
		1.556.804	**1.089.854**	**0**	**466.950**		
Middelen Informatie en automatisering - Hard- en software facilitaire ondersteuning - Ambitielijn flexibiliteit in techniek							
5271603	Vervangingsinvestering verbetering. IT-huishouding/processen	350.787	0	0	350.787	NEE	In 2019 vindt ontwikkeling werkplekportaal plaats
5271609	Vervangingsinvestering mobiele devices managemnet (MDM) en data encryptie	63.587	3.589	0	59.998	NEE	In 2019 wordt MDM systeem vervangen
5271704	Vervanging lokaal netwerk 2017 (verv. Investering)	166.386	0	0	166.386	NEE	Project is in uitvoering. Vervanging generieke componenten infrastrutuur in 2019
5271710	Vervangen mobiele devices (tablets) lichting 1	264.945	83.152	0	181.793	NEE	Doorlopend in 2019
		845.705	**86.741**	**0**	**758.964**		
Middelen Informatie en automatisering - Hard- en software facilitaire ondersteuning - Ambitielijn het nieuwe samenwerken							
5271401	Vervanging telefooncentrale (verv. invest. vanuit 2006)	291.846	82.103	0	209.743	NEE	In 2019 wordt de telefooncentrale vervangen
5271616	Zoekfunctie Intranet (vervangingsinvestering)	63.587	0	0	63.587	NEE	Ontwikkeling werkplekfunctionaliteit in 2019
5271708	Vervangingsinvestering Migratie Office 2010 (5270705)	197.755	38.771	0	158.984	NEE	Ontwikkeling werkplekfunctionaliteit in 2019
5271804	Vernieuwing generieke digitale omgeving (VJN 2017) - 1e fase gestructureerde processen	688.857	399.363	0	289.495	NEE	Doorlopend in 2019
		1.242.045	**520.237**	**0**	**721.809**		

Middelen Informatie en automatisering - Hard- en software facilitaire ondersteuning - Ambitielijn organisatie in control							
5271106	ICT VJN 2011 I-beleid en architectuur	78.047	24.030	0	54.017	NEE	In 2019 wordt de IT architectuur aangepast
5271604	Vervangingsinvestering Herstr. IT-huishouding o.a. E-herkenning (ontsluiten digitale informatie)	185.462	0	0	185.462	NEE	Optimaliseren informatiehuishouding in 2019
5271702	Verbetering informatie bedrijfsvoering 2017 (verv. Invest. vanuit 2012)	339.130	0	0	339.130	NEE	Doorontwikkeling Management informatie Systemen in 2019
		602.638	**24.030**	**0**	**578.608**		
Middelen Informatie en automatisering - Hard- en software facilitaire ondersteuning - Niet informatieplan							
5271701	Basisvoorziening statenleden (vervangingsinvestering uit 2013)	68.886	0	0	68.886	NEE	Project is in uitvoering. Implementatie na staten verkiezing 2019
5271707	Vervanginginvestering Drents Museum, kantoorautomatisering (5271113)	225.000	220.212	0	4.788	JA	project is afgerond
5271802	Stateninfosysteem (verv. investering vanuit 2014)	105.978	0	0	105.978	NEE	Implementatie na staten verkiezing 2019
		399.864	**220.212**	**0**	**179.652**		
Totaal programma 8. Middelen		**5.199.094**	**2.064.100**	**0**	**3.134.994**		
Totaal generaal		**147.402.811**	**81.958.523**	**-13.390.086**	**78.834.374**		

III.1.2 Rapportage interbestuurlijk toezicht (IBT)

Toelichting

De provincie Drenthe heeft wettelijk de taak toezicht te houden op de uitvoering van wettelijke medebewindstaken door de Drentse gemeenten op die domeinen waarvoor de provincie als toezichthoudend orgaan is aangewezen. Het gaat hier om interbestuurlijk toezicht, kortweg IBT. Bijgaand een integraal overzicht van het door de provincie Drenthe uitgevoerde IBT op de uitvoering van medebewindstaken door de gemeenten in het jaar 2017, voor zover het generiek IBT betreft. Dit overzicht geeft het oordeel aan van de sectorale provinciale toezichthouders, zoals dat is afgestemd met de gemeenten.

Integraal overzicht interbestuurlijk toezicht (IBT) provincie Drenthe 2018 op uitvoering medebewindstaken gemeenten 2017

	Gemeente											
	Aa en Hunze	Assen	Borger-Odoorn	Coevorden	De Wolden	Emmen	Hoogeveen	Meppel	Midden-Drenthe	Noordenveld	Tynaarlo	Westerveld
Ruimtelijke ordening	✓	✓	⚠	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Omgevingsrecht	✓	✓			✓		✓	✓		✓	✓	✓
Monumenten	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Huisvesting statushouders	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Archief	⚠	⚠	⚠	⚠	⚠	⚠	⚠	⚠	⚠	⚠	⚠	⚠

Toelichting bij integraal overzicht IBT

Interbestuurlijk toezicht (IBT)
De provincie Drenthe heeft wettelijk de taak toezicht te houden op de uitvoering van wettelijke medebewindstaken door de Drentse gemeenten op die domeinen waarvoor de provincie als toezichthoudend orgaan is aangewezen. Het gaat hier om interbestuurlijk toezicht, kortweg IBT. Dit is een integraal overzicht van het door de provincie Drenthe uitgevoerde IBT op de uitvoering van medebewindstaken door de gemeenten in het jaar 2017, voor zover het generiek IBT betreft *.

Uitgaan van oordeel provincie
Dit overzicht geeft het oordeel aan van de sectorale provinciale toezichthouders, zoals dat is afgestemd met de gemeenten.

Behandeling van meldingen en signalen
De door de provincie ontvangen meldingen en signalen over de uitvoering van wet- en regelgeving zijn op adequate wijze opgepakt en afgehandeld.
Waar nodig zijn deze ook meegewogen in de beoordeling.

Symbolen met kleuren staan voor mate waarin is voldaan aan eisen wet- en regelgeving en voor vereiste intensiteit van toezicht
De symbolen met de kleuren groen, oranje en rood in het integraal overzicht IBT staan voor de mate waarin de betreffende gemeente op het toezichtdomein heeft voldaan aan de eisen in de wet- en regelgeving en voor de vereiste intensiteit van toezicht.

-
  Groen : goed; de gemeente heeft voldaan aan de eisen in de wet- en regelgeving op het betreffende toezichtdomein; lage intensiteit van toezicht.

-
  Oranje : voldoende; de gemeente heeft nog niet of onvoldoende voldaan aan de eisen in de wet- en regelgeving op het betreffende toezichtdomein, maar er wordt wel aan gewerkt door de gemeente; gemiddelde intensiteit van toezicht.

-
  Rood : onvoldoende; de gemeente heeft niet voldaan aan de eisen in de wet- en regelgeving op het betreffende toezichtdomein; hoge intensiteit van toezicht.

Als een cel in het overzicht blanco is gelaten, betekent dit dat de provinciale toezichthouder geen afgewogen oordeel heeft kunnen vellen omdat de betreffende gemeente de vereiste informatie, conform het informatiearrangement, niet tijdig en/of niet volledig heeft aangeleverd bij de provincie. Zie hiervoor ook de bijgevoegde tabel over de mate van het tijdig en/of volledig aanleveren van de informatie.

Toelichting bij oordeel ‘oranje’, ‘rood’ of bij blanco cel

Als de provinciale toezichthouder het oordeel ‘oranje’ of ‘rood’ geeft aan een gemeente op een bepaald toezichtdomein volgt hierna een korte toelichting daarop. Daarbij wordt waar nodig ook aangegeven welke sectorale interventie heeft plaatsgevonden of plaatsvindt. Ook vindt een korte toelichting plaats als een cel blanco is.

Gemeente	Toezichtdomein waarop gemeente het oordeel ‘oranje’ of ‘rood’ krijgt of waarbij een cel blanco is (Met tussen haakjes O (= oranje) of R (= rood) voor beoordelingskleur of B (=blanco) voor blanco cel)	Toelichting
Borger-Odoorn	Ruimtelijke ordening (O)	Het bestemmingsplan buitengebied is nog niet vastgesteld.
Borger-Odoorn	Omgevingsrecht (B)	Programma en zelfevaluatie binnen. Verslag niet gereed. Beoordeling van totale activiteiten niet mogelijk.
Coevorden	Omgevingsrecht (B)	Conceptprogramma en zelfevaluatie binnen. Verslag (nog) niet gereed. Beoordeling van totale activiteiten niet mogelijk.
Emmen	Omgevingsrecht (B)	Programma en zelfevaluatie binnen. Verslaglegging nog niet (mee bezig). Beoordeling van totale activiteiten niet mogelijk.
Midden-Drenthe	Omgevingsrecht (B)	De vereiste informatie is niet tijdig en/of niet volledig aangeleverd. Oorzaak hiervan is dat de gemeente Midden-Drenthe bezig is met een verbetertraject en doorlichting van de Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH)-taakuitvoering door een extern bureau. Om die reden vindt nu geen oordeel plaats.
Alle Drentse gemeenten	Archief (O)	Zoals afgesproken is de beoordeling niet ‘groen’ wanneer nog niet alle verbeterpunten zijn afgerond; dit komt overeen met de eigen constateringen van de gemeenten. In de praktijk kan het dus voorkomen dat sommige gemeenten in een afrondende fase zijn en andere nog een langere weg hebben te gaan. In geen van de gevallen zijn de risico’s zodanig dat hierop door de provincie actie moet worden ondernomen.

Tabel mate van tijdig en/of volledig aanleveren vereiste informatie conform informatiearrangement

	Gemeente											
	Aa en Hunze	Assen	Borger-Odoorn	Coevorden	De Wolden	Emmen	Hoogeveen	Meppel	Midden-Drenthe	Noordenveld	Tynaarlo	Westerveld
Ruimtelijke ordening	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅
Omgevingsrecht	✅	✅	⚠	⚠	✅	⚠	✅	✅	⚠	✅	✅	✅
Monumenten	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅
Huisvesting statushouders	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅
Archief	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅	✅

Toelichting bij tabel mate van tijdig en/of volledig aanleveren vereiste informatie conform informatiearrangement

Symbolen met kleuren staan voor mate waarin de vereiste informatie, conform het informatiearrangement, tijdig en/of volledig is aangeleverd door de betreffende gemeente

De symbolen met de kleuren groen, oranje en rood in de tabel staan voor de mate waarin de betreffende gemeente op het toezichtdomein de vereiste informatie, conform het informatiearrangement, tijdig en/of volledig heeft aangeleverd bij de provincie.

-
  Groen : goed; de gemeente heeft de vereiste informatie tijdig en volledig aangeleverd.
-
  Oranje : voldoende; de gemeente heeft de vereiste informatie niet tijdig en/of niet volledig aangeleverd.
-
  Rood : onvoldoende; de gemeente heeft de vereiste informatie niet aangeleverd vóór de beoordeling.

III.1.3 Rapportage wet dwangsom

Achtergrond
Per 1 oktober 2009 is de Wet dwangsom en beroep bij niet-tijdig beslissen in werking getreden. Hierin is vastgelegd in welke gevallen aanvragers recht hebben op een dwangsom als een bestuursorgaan niet tijdig beslist op een aanvraag. Vanaf 1 oktober 2016 is de Wet dwangsom niet langer van toepassing op de Wet openbaarheid van bestuur (Wob)

Aanvragen en afhandelen
De wet kent termijnen waarbinnen aanvragen moeten zijn afgehandeld. Daarnaast zijn er gronden waarop deze termijn opgeschort/verdaagd kan worden. Het betreft doorgaans complexe aanvragen waarbij bijvoorbeeld veel overleg noodzakelijk is, of aanvragen waarbij Europese subsidies gemoeid zijn met andere behandeltermijnen. De aanvrager wordt hier altijd over geïnformeerd.

Ingebrekestellingen en dwangsommen
Als de beslistermijn is overschreden, kan de aanvrager een ingebrekestelling indienen. Als niet binnen 2 weken na ontvangst van de ingebrekestelling alsnog een besluit wordt genomen, begint de dwangsom te lopen. De dwangsom kan oplopen tot maximaal € 1.260,--.

Evaluatie
In 2018 zijn 5317 brieven/aanvragen binnengekomen bij de provincie. Hieronder zijn 1723 verzoeken met een risico van dwangsom. Binnen de wettelijke beslistermijn zijn in 2018 1408 verzoeken afgehandeld. Tot uiterlijk 8 weken na termijnoverschrijding komt het aantal afgehandelde verzoeken op 1646. In 42 zaken is de termijnoverschrijding langer dan 8 weken. Op 7 januari 2019 waren 35 verzoeken met risico van dwangsom in behandeling.

Desondanks zijn we erin geslaagd om betrokken partijen een goede uitkomst te bieden waardoor in 2018 geen ingebrekestellingen gemeld zijn of dwangsommen zijn uitgekeerd.

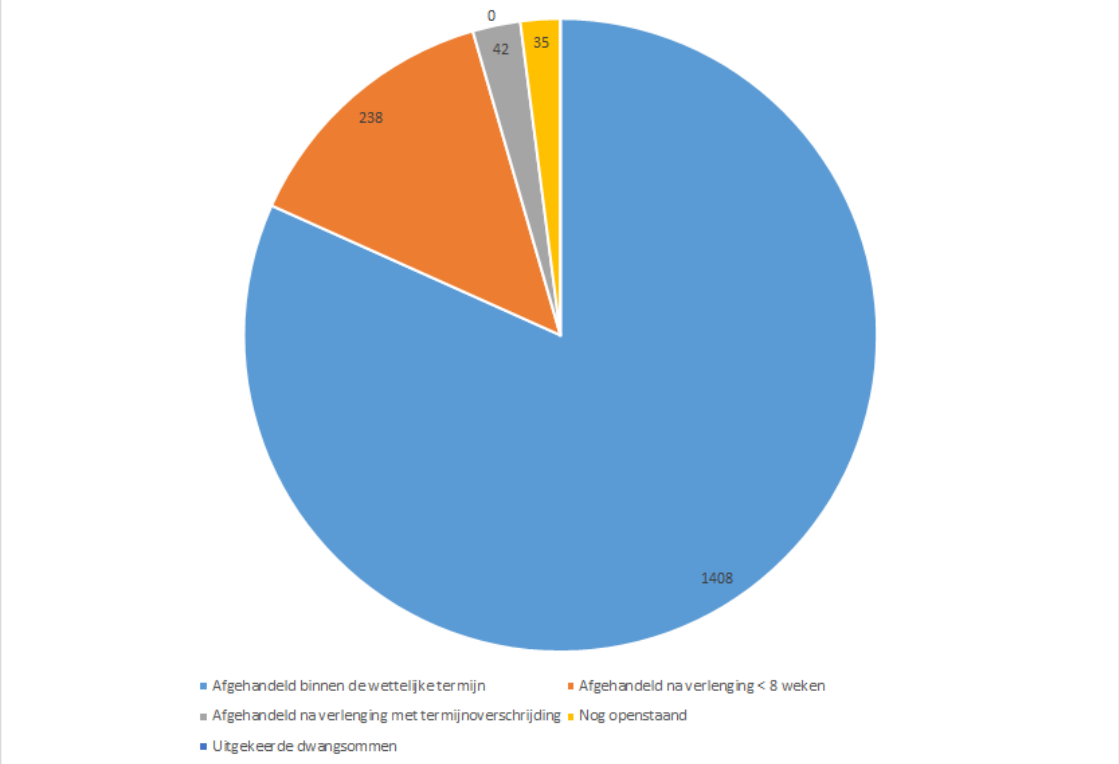

III.1.4 Rapportage single information single audit (SISA)

In de Algemene maatregel van bestuur Single information single audit (Sisa) geeft het Rijk aan dat van een aantal regelingen, waarvoor gemeenten en provincies van het Rijk gelden ontvangen, verantwoording moet worden afgelegd in de jaarstukken. Door de afname van het aantal specifieke uitkeringen vanuit het Rijk neemt het aantal regelingen waarover verantwoording moet worden afgelegd navenant af. Over 2018 wordt 1 regeling verantwoord via deze rapportage.
Het opgenomen overzicht is het door het Rijk voorgeschreven. De verantwoorde bedragen zijn gebaseerd op het stelsel van baten en lasten. Voordeel hiervan is dat cijfers aansluiten op de provinciale administratie, waardoor de administratieve lasten worden beperkt. In IPO-verband is afgesproken dat ook gemeenten via de Sisa methodiek kunnen verantwoorden over diverse relingen, waarover de provincies weer naar het Rijk moeten verantwoorden. Over 2018 dienen Drentse gemeenten zich aan de provincie voor 4 regelingen te verantwoorden te weten de Brede doeluitkering Verkeer en Vervoer. Regionale mobiliteitsfondsen (RSP), Bodemsanering en Binnenstadsfonds.

	Nr.	Specifieke uitkering	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
I&M	**E28B**	**Regionale mobiliteitsfondsen (Zuiderzeelijn) SiSa tussen medeoverheden** **Beschikking of overeenkomst van Samenwerkingsverband Noord Nederland met provincies obv convenant tussen Rijk en Samenwerkingsverband Noord Nederland voor Regiospecifiek Pakket Zuider**	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E28B / 01*	Gerealiseerd Ja/Nee *Aard controle R* *Indicatornummer: E28B / 02*	Besteding (jaar T) ten laste van SNN *Aard controle R* *Indicatornummer: E28B / 03*	Overige bestedingen (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28B / 04*	Te verrekenen met SNN *Aard controle R* *Indicatornummer: E28B / 05*
		1	UP-10-03055	Nee	€ 0	€ 0	€ 0
		2	UP-10-21307	Nee	€ 0	€ 0	€ 0
		3	UP-11-15071	Nee	€ 0	€ 0	€ 0
		4	UP-12-06690	Nee	€ 0	€ 0	€ 0
		5	UP-13-10546	Nee	€ 8.670.117	€ 0	€ 0
		6	UP-16-25836	Nee	€ 0	€ 0	€ 0
		7	UP-17-14989	Nee	€ 0	€ 0	€ 0
			Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E28B / 06*	Toelichting *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E28B / 07*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E28B / 08*		
		1	UP-10-03055	Geen besteding in 2018.	Nee		
		2	UP-10-21307	Geen besteding in 2018.	Nee		
		3	UP-11-15071	Geen besteding in 2018.	Nee		
		4	UP-12-06690	Geen besteding in 2018.	Nee		
		5	UP-13-10546	Coevorden stationomgeving	Nee		
		6	UP-16-25836	Geen besteding in 2018.	Nee		
		7	UP-17-14989	Geen besteding in 2018.	Nee		

III.1.5 Portefeuilleverdeling GS-leden

Commissaris van de Koning	Portefeuille
Jetta Klijnsma	Openbare orde en veiligheid
	Kabinetszaken
Gedeputeerde	**Portefeuille**
Henk Brink (VVD)	Economie
	Verkeer en vervoer
	Wegen en vaarwegen
	Recreatie en toerisme
	RSP Coevorden
	Dagelijks Bestuur SNN
	Aandeelhouderschap NOM
	Coördinatie belangenbehartiging, lobby en externe betrekkingen
	1e loco Cdk
Cees Bijl (PvdA)	Financiën
	Cultuur, Koloniën van Weldadigheid, Geopark
	Duitslandagenda
	IPO
	Water en waterschappen
	Aandeelhouderschap GAE en WMD
	Gebiedsontwikkeling en ontwikkelen luchthaven GAE
	Onderwijs (m.u.v. de sector HBO) en arbeidsmarkt
	Archiefinspectie
	Wonen
	Vergunningverlening/RUD
	Eigenaarsrol Prolander
	Facilitaire zaken
	Communicatie
	2e loco CdK
Henk Jumelet (CDA)	Landbouw en agribusiness
	Vitaal platteland
	Agenda voor de Veenkoloniën
	Breedband
	Natuur en landschap
	Sport en welzijn
	Bestuurlijke verhoudingen en toezicht gemeentefinanciën
	Handhaving
	Opdrachtgeversrol Prolander
	Onderwijs (v.w.b. de sector HBO)
	Informatisering

	Automatisering
	3e loco CdK
Tjisse Stelpstra (ChristenUnie)	Ruimtelijke ordening
	Klimaat en energie
	Milieu, lucht en bodem
	RSP Emmen en Assen
	Dagelijks Bestuur SNN
	Europa en internationalisering
	Personeel & Organisatie
	4e loco CdK
Provinciesecretaris	
Wim Brenkman	Algemeen directeur
	Secretaris van het college van GS

III.1.6 Zetelverdeling

Zetelverdeling Provinciale Staten Drenthe	Huidige periode
PvdA	7
VVD	7
CDA	6
PVV	5
SP	4
ChristenUnie	3
GroenLinks	2
D66	4
50 Plus	1
Sterk Lokaal	1
OPD	1
	41

Zetelverdeling college van Gedeputeerde Staten	
PvdA	1
VVD	1
CDA	1
ChristenUnie	1

III.1.7 Afkortingswijzer

AB algemeen bestuur
ASV Algemene subsidieverordening
AvA Algemene vergadering van aandeelhouders
Awb Algemene wet bestuursrecht
BBV Besluit begroting en verantwoording Provincies en Gemeenten
BKV beeldende kunst en vormgeving
BNG Bank Nederlandse Gemeenten
BOAG brede overleg- en adviesgroep
BZK Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van
CAB Change Advisory Board
CBM Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting
CBS Centraal Bureau voor de Statistiek
CHW cultuurhistorische waardenkaart
CIV Centrum voor Innovatief Vakmanschap
CoE Centre of Expertise
CROW Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de verkeerstechniek
CvdK Commissaris van de Koning
CBB collectief vraagafhankelijk vervoer
CPO collectief particulier opdrachtgeverschap
DB dagelijks bestuur
DLG Dienst Landelijk Gebied
DU Decentralisatie Uitkering
DURP digitale uitwisseling ruimtelijke plannen
ECB Europese Centrale Bank
EGF European Globalisation Fund
EHK essentiële herkenbaarheidskenmerken
EHS ecologische hoofdstructuur
EL&I Economie, Landbouw en Innovatie, Ministerie van
FBE faunabeheereenheid
FFW Flora- en Faunawet
GAE Groningen Airport Eelde
GGOR gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem
GS Gedeputeerde Staten
HR human resource
HTSM High Tech Systemen en Materialen
IBT Interbestuurlijk toezicht
IenM Infrastructuur en Milieu, ministerie van
IGGD Integraal groen gebiedsplan Drenthe
ILG Investeringsbudget landelijk gebied
IPPC Integrated Pollution Prevention and Control
IPO Interprovinciaal Overleg
IPR InvesteringsPremieRegeling
ISP Integraal structuurplan
ISV Investeringsbudget stedelijke vernieuwing
iWSR instrumentarium Watersysteemrapportage
IWV Interprovinciaal Werkgeversverband
KO Koninklijke onderscheidingen

KRW Kaderrichtlijn Water
LGR landelijk grondwaterregister
LMA Landelijk Meldpunt Afvalstoffen
LNV Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van
LZV Langere en Zwaardere Vrachtautocombinatie
MEP Meerjarenexploitatieprogramma
m.e.r. milieu-effectrapportage
MFD Milieufederatie Drenthe
MFD multifunctioneel dienstencentrum
MIT MKB-innovatiestimulering Regio en Topsectoren
MIRT Meerjarenprogramma infrastructuur ruimte en transport
MOP Meerjarenontwikkelingsprogramma
MOP meerjarenonderhoudsplan
MRB motorrijtuigenbelasting
MUP-VV Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer en vervoer
NaVoS nazorg voormalige stortplaatsen
NBW Nationaal Bestuursakkoord Water
NBW Natuurbeschermingswet
NME natuur- en milieueducatie
NMP Nationaal Milieubeleidsplan
NNGB Nederlandse norm gezond bewegen
NOA Noordelijke ontwikkelingsas
NOM Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij
NRK Noordelijke Rekenkamer
NSW Natuurschoonwet
NUP Nationaal uitvoeringsprogramma
NVD netwerk veilig Drenthe
NWW niet-werkende werkzoekenden
OCW Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Ministerie van
OKI onderwijs en kennisinfrastructuur
OOV openbare orde en veiligheid
ov openbaar vervoer
PCC Provinciaal Coördinatiecentrum
pMJP provinciaal Meerjarenprogramma
POP Provinciaal omgevingsplan
POV Provinciale omgevingsverordening
PPM Programma- en Projectmanagement
PS Provinciale Staten
PUP Provinciaal uitvoeringsprogramma
PUVV Provinciaal uitwerkingsprogramma verkeer en vervoer
PvA plan van aanpak
PvE programma van eisen
PVVP Provinciaal verkeers- en vervoersplan
RAO Regionaal ambtelijk overleg
RBO Regionaal bestuurlijk overleg
Regis Regionaal geohydrologisch informatiesysteem
ROT Regionaal Operationeel Team
RPC Rijksplanologische Commissie
RSP Regiospecifiek Pakket
RUD Regionale Uitvoeringsdienst

Ruddo Regeling uitzettingen en deriviaten decentrale overheden
RvC Raad van Commissarissen
RVO Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
RVT Raad van Toezicht
SAN Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer
SDE Stimulering-duurzame-energieproductie
SHN Samenwerking Handhaving Drenthe
SISA Sisa Single information single audit
SLB Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging
smb strategische milieubeoordeling
SN Subsidieregeling natuurbeheer
SNN Samenwerkingsverband Noord-Nederland
SOL Subsidieverordening onderhoud landschapselementen
SOM stedelijke ontwikkeling en mobiliteit
SZW Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Ministerie van
TJS Tienjarenscenario
UILN-N Uitvoeringsprogramma Innovatieve Landbouw Noord-Nederland
UvW Unie van Waterschappen
VDG Vereniging Drentse Gemeenten
VES versterking economische structuur
VHR Vogel- en Habitatrichtlijn
VIA Versneller Innovatieve Ambities
Vigep verbindingsoefening gemeenten en provincies
VINEX Vierde nota op de ruimtelijke ordening extra
VRD Veiligheidsregio Drenthe
VTB vliegende teambrigade
VVBD Verkeers- en Vervoersberaad Drenthe
VWS Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van
WABO Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
Wav Wet ammoniak en veehouderij
WBB Wet bodembescherming
Wet fido Wet financiering decentrale overheden
WGR Wet gemeenschappelijke regelingen
WiDD Welkom in Digitaal Drenthe
WILG Wet inrichting landelijk gebied
WKO warmte-/koudeopslag
Wm Wet milieubeheer
WMD Waterleidingmaatschappij Drenthe
WMO Wet maatschappelijke ondersteuning
WNT Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector
WOK werk, onderwijs en kennisinfrastructuur
Wro Wet op de ruimtelijke ordening
WVO Wet verontreiniging oppervlaktewateren
WWI Wet werk en inkomen
WWZ wonen, welzijn en zorg
ZVW Ziekte Verzekering Wet

III.2 Controleverklaring accountant

Tekst moet nog worden toegevoegd.

III.3 Bestemming van het resultaat

Wij stellen voor een bedrag van € 5.583.170,-- te verrekenen met de Reserve voor algemene doeleinden. Dat bedrag is als volgt opgebouwd:

· Het resultaat over 2018, bedraagt:	€ 34.505.598,--
· Wij voegen toe aan diverse reserves per saldo een bedrag van:	- 21.757.023,--
· Dan komen we uit op een bedrag van:	€ 12.748.575,--
· Wij stellen overhevelingen van budgetten naar 2018 voor van in totaal:	-€ 8.351.549,--
· Wij corrigeren overschreden budgetten die eerder zijn overgeheveld met:	€ 1.186.144,--
Totaal te verrekenen met de Reserve voor algemene doeleinden:	€ 5.583.170,--

De hierboven genoemde bedragen worden hierna verder toegelicht.
Hieronder staan de grotere gesaldeerde afwijkingen vermeld. Een detailoverzicht van afwijkingen groter dan € 50.000,-- is binnen paragraaf II.2 Toelichting op het overzicht van baten en lasten in de rekening 2018 opgenomen. Conform Statenstuk 2012-526 Advies uitgangspunten programmaplan begroting 2013 volgt hieronder een overzicht van de grotere afwijkingen. De norm voor de rapportage over afwijkingen ten opzichte van de door PS vastgestelde begroting is vastgesteld op € 250.000,-- op programmaniveau. Binnen de programma's worden de belangrijkste afwijkingen van meer dan € 50.000,-- op productniveau toegelicht. Aangegeven is of de doelen die zijn gerelateerd aan de budgetten wel of niet zijn gerealiseerd, of de voornaamste oorzaak van de afwijking van interne of externe aard was en of het bedrag door ons beïnvloedbaar was (had aangepast kunnen worden bij de 3e Bestuursrapportage 2018). De toelichting is bij elk programma te vinden bij het onderdeel: Wat heeft het gekost?

Omschrijving	Saldo programma	Toelichting nodig?	Bedrag	Voordeel / nadeel	Resultaat behaald (ja/nee)	Oorzaak overwegend (intern/extern	Hoogte bedrag beïnvloedbaar (ja/nee)	Saldo na verrekening reserves
Programma 1. Kwaliteit openbaar bestuur	**2.058.343**	**Ja**						**127.670**
Fractiewerkzaamheden			59.581	V	Ja	Extern	Nee	
Onderzoek Statengriffie			51.306	V	Nee	Extern	Ja	
Bijdrage aan voorziening Appa			-328.729	N	Ja	Extern	Nee	
Kwaliteit van dienstverlening			78.739	V	Nee	Intern	Ja	
Bijdragen in projecten Cofinancieringsreserve Europa			1.930.673	V	Ja	Extern	Nee	
Totaal kleinere verschillen binnen programma			266.773	V				
Programma 2: Regionale economie	**1.396.915**	**Ja**						**2.908.972**
Gebiedsontwikkeling (GAE)			1.286.390	V	Nee	Extern	Nee	
Proceskosten Economie			-68.614	N	Ja	Intern	Ja	
Bijdragen in projecten versterking economische structuur			-1.490.247	N	Ja	Extern	Ja	
Overige opbrengsten			60.765	V	Ja	Extern	Ja	
Herstructurering bedrijventerreinen			240.544	V	Nee	Extern	Ja	
Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar			547.980	V	Ja	Extern	Nee	
Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt			-55.703	N	Ja	Intern	Ja	
Breedband			270.526	V	Ja	Intern	Ja	
Intensiveren marketing			145.260	V	Ja	Extern	Nee	

Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme			165.000	V	Nee	Extern	Ja	
Vitale vakantieparken faciliteren			263.202	V	Ja	Extern	Ja	
Totaal kleinere verschillen binnen programma			31.811	V				
Programma 3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer	**7.401.990**	**Ja**						**-431.520**
Bijdragen in kosten verk.- en verv.projecten (BDU)			2.064.218	V	Ja	Extern	Nee	
Afschrijving			816.476	V	Ja	Intern	Ja	
Intensivering uitvoering fietsnota			62.289	V	Ja	Intern	Ja	
Overige opbrengsten			77.951	V	Ja	Extern	Ja	
Bijdrage aan OV-Bureau Groningen-Drenthe (BDU)			-88.532	N	Ja	Intern	Ja	
Kosten spoor Emmen Zwolle			-360.313	N	Ja	Extern	Ja	
Afwikkeling (subsidie) vorig boekjaar			923.950	V	Nee	Intern	Ja	
Programmakosten VVB (BDU)			-73.015	N	Ja	Extern	Ja	
Zorgen voor veilige provinciale wegen			-307.799	N	Ja	Intern	Ja	
Instandhouden van de infrastructuur van wegen (variabel onderhoud)			423.944	V	Ja	Extern	Nee	
Instandhouden van onze bestaande infrastructuur van vaarwegen op het gebied van leefbaarheid, bereikbaarheid en mobiliteit			-287.604	N	Ja	Intern	Ja	
Zorgen voor veilige vaarwegen			-89.368	N	Ja	Intern	Ja	
Zorgen voor een schone, gezonde en mooie leefomgeving rond de vaarwegen			52.203	V	Ja	Intern	Ja	
Integrale gebiedsontwikkeling Coevorden			-340.656	N	Ja	Extern	Nee	
Bijdrage van regionaal Mobiliteitsfonds RSP			3.007.076	V	Ja	Extern	Ja	
Ruimtelijk Economisch Programma			885.743	V	Nee	Extern	Ja	
Verbetering spoor Zwolle-Coevorden en Emmen			472.953	N	Ja	Extern	Nee	
Totaal kleinere verschillen binnen programma			162.474	v				
Programma 4: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	**390.933**	**Ja**						**390.933**
Stedelijke ontwikkeling en vernieuwing			88.000	V		Extern	Nee	
Bijdragen herstructureringsfonds			-430.071	N	Ja	Extern	Nee	
Ruimtelijke kwaliteit			350.426	V	Nee	Extern	Ja	
Inzet op specifieke ontwikkelingen			74.025	V	Nee	Extern	Ja	
Subsidie Binnenstadfonds			750.000	V	Ja	Intern	Ja	
Onderzoeken grondwatersystemen			-1.709.795	N	Ja	Extern	Nee	
EU-cofinanciering POP3			1.232.931	V	Ja	Extern	Nee	
Totaal kleinere verschillen binnen programma			35.416	V				
Programma 5: Milieu, Energie & Bodem	**1.931.810**	**Ja**						**1.931.810**
Programma klimaat en energie			1.126.836	V	Nee	Extern	Ja	
Beleidsontwikkeling klimaat en energie			129.296	V	Nee	Extern	Ja	
Actieplan Energieneutraal wonen			127.339	V	Ja	Extern	Ja	
Aanpak asbestdaken			108.745	V	Ja	Extern	Ja	
Bijdrage RUD			224.786	V	Ja	Extern	Ja	
Leges en andere rechten			57.924	V	Ja	Extern	Ja	

Voorbereiden en uitvoeren overheidssaneringen door de provincie			63.978	V	Ja	Extern	Nee	
Totaal kleinere verschillen binnen programma			92.905	V				
Programma 6: Cultuur	**222.755**	**Ja**						**222.755**
Gebiedsontwikkeling Koloniën van Weldadigheid			-279.045	N	Ja	Extern	Ja	
Cultuurhistorie			50.480	V	Ja	Extern	Ja	
Culturele investeringen			104.851	V	Ja	Extern	Ja	
Podiumkunsten, festivals en evenementen			-129.818	N	Ja	Extern	Ja	
Beeldende kunst en vormgeving			145.835	V	Nee	Intern	Ja	
Bijdrage provincie Groningen WSF-taken			228.000	V	Ja	Extern	Ja	
Totaal kleinere verschillen binnen programma			102.452	V				
Programma 7: Dynamiek in leefomgeving	**1.073.390**	**Ja**						**1.706.635**
Prikkels versterkte agrarische sector			99.200	V	Nee	Extern	Nee	
Versterking van de landbouw & agribusiness			629.426	V	Ja	Extern	Nee	
Investeringsagenda; Toekomstgerichte landbouw ontwikkelagenda melkveehouderij			700.591	V	Ja	Extern	Nee	
Verbetering van de landbouwstructuur			242.453	V	Ja	Extern	Nee	
Uitfinanciering Natuur-overig			166.938	V	Ja	Extern	Nee	
R-Realisatie EHS			220.479	V	Ja	Extern	Nee	
Natuur algemeen			-398.147	N	Ja	Extern	Nee	
P-Milieukwaliteit Drenthe			1.134.375	V	Ja	Extern	Nee	
Grondverwerving en functieverandering NNN			-757.148	N	Ja	Extern	Nee	
Tijdelijke beheer grondbezit			180.532	V	Ja	Extern	Nee	
Uitvoering Natuurbeschermingswet (NBW)			74.682	V	Ja	Extern	Nee	
Agrarisch natuurbeheer			-197.221	N	Ja	Extern	Nee	
Programma Beheer			-1.321.734	N	Ja	Extern	Nee	
Subsidies Leader Zuidoost Drenthe			719.438	V	Ja	Extern	Nee	
Subsidies Leader Zuidwest Drenthe			99.578	V	Ja	Intern	Ja	
Totaal kleinere verschillen binnen programma			-520.051	V				
Programma 8: Middelen	**20.029.462**	**Ja**						**5.891.319**
Electriciteitsvoorziening dividenden en winst (Enexis)			260.893	V	Ja	Extern	Ja	
Opbrengst opcenten op hoofdsom motorrijtuigenbelasting			92.460	V	Ja	Extern	Nee	
Afwikkeling voorgaand dienstjaar (ink.)			-401.072	N	Ja	Extern	Nee	
Rente langlopende geldleningen UG			192.333	V	Ja	Extern	Nee	
Rentetoevoeging voorziening spaarhypotheken			61.894	V	Ja	Extern	Nee	
Uitkering uit het Provinciefonds			-224.765	N	Ja	Extern	Nee	
Decentralisatie-uitkering impuls aanpak vakantieparken			100.000	V	Ja	Extern	Nee	
Decentralisatie-uitkering Hydrologische maatregelen			376.600	V	Ja	Extern	Nee	
Decentralisatie-uitkering Dutch Techzone			1.000.000	V	Ja	Extern	Nee	
Decentralisatie-uitkering RSP (extrapolatie)			1.500.000	V	Ja	Extern	Nee	

Vrije bestedingsruimte			-834.333	N	Ja	Intern	Ja	
Overige financiële middelen			13.354.982	V	Ja	Extern	Nee	
Arbeidsvoorwaarden			75.527	V	Ja	Intern	Ja	
Doorlopende HRM kosten (werving&selectie)			116.669	V	Ja	Intern	Ja	
Organisatieontwikkeling			210.811	V	Ja	Intern	Ja	
Afwikkeling voorgaand jaar			68.190	V	Ja	Intern	Ja	
Concernopleidingen			-123.610	N	Ja	Intern	Ja	
Persoonlijk Ontwikkel Budget POB			283.771	V	Ja	Intern	Ja	
Directe personele inzet			-320.890	N	Ja	Intern	Ja	
Bijdrage derden in salariskosten			410.336	V	Ja	Extern	Nee	
Vergaderservice en evenementen			-92.014	N	Ja	Intern	Ja	
Overige goederen en diensten			77.651	V	Ja	Intern	Ja	
Stelpost Interbestuurlijk Programma			2.228.624	V	Ja	Intern	Ja	
Dagelijks onderhoud provinciehuis			73.755	V	Ja	Intern	Ja	
Bijdrage aan voorziening meerjarenonderhoud provinciehuis			140.555	V	Ja	Intern	Ja	
Onderhoud Drents Museum			66.274	V	Ja	Extern	Ja	
Documentverwerking (Post)			69.991	V	Ja	Intern	Ja	
Dienstverlening Prolander			-76.752	N	Ja	Extern	Ja	
Inzet ondersteunend personeel			410.815	V	Ja	Intern	Ja	
Overige opbrengsten			1.596.802	V	Ja	Intern	Ja	
Overige verrekeningen (getroffen voorziening)			-1.353.000	N	Ja	Extern	Nee	
Totaal kleinere verschillen binnen programma			686.965	V				
Totaal rekeningsaldo voor verrekeningen met reserves			**34.505.598**					**12.748.575**

Ten laste van het resultaat stellen wij u voor aan de reserves een bedrag van per saldo € 21.757.023,-- toe te voegen. Het betreft hier een saldo van toevoegingen en onttrekkingen die afwijken van de begrote toevoegingen en onttrekkingen aan reserves. Deze afwijkingen worden veroorzaakt door lagere kosten en of hogere opbrengsten van budgetten die aan deze reserves zijn gekoppeld. Het totaalbedrag dat voorgesteld wordt aan de reserves toe te voegen kan als volgt worden gespecificeerd (waarbij nadelen en voordelen vanuit het exploitatie-oogpunt zijn weergegeven):

Mutaties reserves	Begroting	Realisatie	Voordeel/Nadeel	Verschil
Mutaties reserves	Begroting	Realisatie	Voordeel/Nadeel	Verschil
Bijdrage aan reserve Investeringen Verkeer en Vervoer	2.989.080	17.926.320	N	-14.937.240
Bijdrage van Risicoreserve*	-1.000.000	-2.353.000	V	1.353.000
Bijdrage aan reserve provinciaal aandeel ILG	1.663.137	1.830.075	N	-166.938
Bijdrage aan Reserve Regio Specifiek Pakket	23.004.932	28.502.402	N	-5.497.470
Bijdrage aan reserve vitaal platteland	1.889.392	2.159.517	N	-270.125
Bijdrage aan Cofinancieringsreserve Europa	2.690.032	4.620.705	N	-1.930.673
Bijdrage aan Egalisatiereserve groot (variabel) onderhoud wegen en vaarwegen	2.142.328	2.552.092	N	-409.764
Bijdrage aan Egalisatiereserve voormalige bdu verkeer en vervoer	2.663.634	5.273.433	N	-2.609.799
Bijdrage aan de reserve Reserve persoonlijk ontwikkel budget (POB)	0	283.771	N	-283.771
Bijdrage van reserve versterking economisch structuur	-1.700.000	-3.190.247	V	1.490.247

Bijdrage van Reserve opvang revolverend financieren	0	-372.500	V	372.500
Bijdrage van reserve natuurbeleid	-9.870.213	-10.940.521	V	1.070.308
Bijdrage van Reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde	-2.785.000	-2.806.811	V	21.811
Bijdrage van reserve uitvoering generatiepact	-320.000	-360.892	V	40.892
	21.367.322	**43.124.345**		**-21.757.023**

** De Risicoreserve valt in de categorie algemene reserves. De overige reserves zijn bestemmingsreserves.*

Na verwerking van de voorgestelde mutaties die niet begroot zijn resteert een voordeel van € 12.748.575,--. Op verschillende budgetten zijn onderschrijdingen gerealiseerd en om de lopende (concrete) uitvoeringsafspraken te kunnen nakomen stellen wij voor die ruimte die hiervoor was in 2018 te gebruiken door overheveling van budgetten. Wij stellen daarom voor een bedrag van € 8.351.549.-- in te zetten voor de hieronder genoemde zaken voor uitvoering in 2019.

Omschrijving	
Beeldende kunst en vormgeving	125.835
Voorzieningen toeristisch aanbod	165.000
Financiële adviezen - Doorontwikkeling planning en control	75.000
Frictiekostenbudget	512.889
Programma Klimaat en energie/Beleidsontwikkeling Klimaat en energie	1.256.132
Uitwerking PUP - Uitvoering luchtvaartbeleid	21.000
Uitkering provinciefonds	1.486.600
Versterking van landbouw en agribusiness	629.426
Jong Leren Eten	35.000
Herstructurering bedrijventerreinen	240.544
Ondersteuning bij het functioneren van PS	40.000
Onderzoek statengriffie	20.000
Subtotaal	4.607.426
Investeringsagenda	
- Fietsprovincie	49.166
- Vitaliteitsfonds Drentse vakantieparken	279.601
- Breedband	270.526
- Energieneutraal wonen	127.339
- Binnenstadfonds	750.000
- Acquisitie en Dr. IPR (Vierkant voor werk en Bedrijvenregeling)	67.721
- Gebiedsontwikkeling GAE	1.286.390
- Culturele investeringen die leiden tot toonaangevende kwaliteit	104.851
- Toekomstgerichte landbouw	700.591
- Asbestdaken	107.938
Subtotaal	3.744.123
	8.351.549

Het komt voor dat budgetten die eerder zijn overgeheveld, nu aan het eind van het jaar toch aanzienlijk zijn overschreden. Door de eerdere overheveling niet te corrigeren komt er meer budget beschikbaar voor dat onderdeel dan bij de besluitvorming eerder de bedoeling was. Ook kan het voorkomen dat ‘’programmabudgetten’’ worden overschreden en ook hier willen wij voorkomen dat er meer budget beschikbaar komt voor dat onderdeel dan bij de besluitvorming eerder de bedoeling was. Daarom stellen wij de overschrijdingen van die budgetten te verrekenen met toekomstige budgetten ten gunste van het te bestemmen rekeningresultaat. Het betreft de hieronder genoemde budgetten.

Omschrijving	
Onderzoek grondwatersystemen	477.028
Koloniën van weldadigheid	279.045
	756.073
Investeringsagenda	
- Herstructureringsfonds	430.071
	1.186.144

Het saldo van de Jaarrekening 2018, na verrekeningen met reserves, na de verrekeningen van de overhevelingen en de voorgestelde correcties op eerdere overhevelingen, bedraagt een positief bedrag van € 5.583.170,--. Wij stellen voor dit bedrag toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden.

Resumerend stellen wij u voor:
• een bedrag van € 21.757.023,-- per saldo toe te voegen aan diverse reserves;
• een bedrag van in totaal € 8.351.549.-- te bestemmen voor overheveling van budgetten naar 2019;
• een bedrag van € 1.186.144,-- te korten op budgetten in 2019;
• een bedrag van per saldo € 5.583.170,-- als rekeningsaldo toe te voegen aan de Reserve voor algemene doeleinden.

provincie Drenthe

Voortgangsrapportage Europa

Inleiding

Voor u ligt de Rapportage Europese projecten. U heeft verzocht meer inhoudelijk inzicht te geven in de projecten die wij met Drentse en Europese middelen financieren. In de jaarrekening 2018 vindt u de financiële verantwoording. In deze rapportage laten wij zien welke projecten er zijn gestart, welke projecten er lopen en wat deze projecten gebruiken aan subsidie. Dat doen we per Europees Fonds. De fondsen hebben allemaal een eigen werkwijze en nog belangrijker, ze dienen een eigen doel.

Wij willen optimaal en op een strategische manier gebruik blijven maken van de kansen die Europa ons biedt om provinciale beleidsdoelen te bereiken. De Europese Commissie stelt voor de programmaperiode 2014 - 2020 vele miljarden aan Europese middelen beschikbaar om de doelstellingen die staan beschreven in de Europa 2020 strategie te verwezenlijken.

De doelstellingen zoals aangegeven in onder meer De economische koers 2016-2019 sluiten perfect aan bij de doelstellingen uit de Europa 2020 strategie (slimme, duurzame en inclusieve groei) en biedt kansen om met behulp van de Europese cofinanciering de Drentse doelstellingen te verwezenlijken. In het visiestuk “Koers in onzekere tijden” hebben wij aangegeven dat we het economisch beleid richten op de cofinancieringsmogelijkheden van het Europees beleid. Om in te kunnen spelen op de goede mogelijkheden in de nieuwe EU periode (2014 – 2020), is destijds voorgesteld een Cofinancieringsreserve Europa te vormen met een startvermogen van € 24 miljoen. Goed inspelen op cofinancieringsmogelijkheden van Europees beleid vergt meer maatwerk. Dit betekent dat wij ook zelf meer actief kansen zoeken en creëren. Hiervoor is de Cofinancieringsreserve Europa een belangrijk middel.

Het zogenoemde multipliereffect van elke geïnvesteerde euro maken de Europese middelen tot belangrijke impulsgelden voor de provincie. De Europese middelen zijn een katalysator bij het stimuleren van vooral het bedrijfsleven en Triple Helix partners om te innoveren en innovatiekracht te verbinden met belangrijke en actuele maatschappelijke opgaven.

Het Midden- en Kleinbedrijf (MKB) is de motor van de Drentse economie. Meer dan 95% van het Drentse bedrijfsleven is MKB. Voor deze ondernemers zet de provincie zich in om een uitnodigend en aantrekkelijk vestigingsklimaat te creëren. Dit doen we door ondernemers ruimte te bieden, de innovatiekracht van het MKB te stimuleren en de samenwerking tussen ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstellingen en overheden te faciliteren. En daar gebruiken we onder meer Europese gelden voor. Per fonds ziet u hoe groot het Drentse aandeel is ten opzichte van het totaal. Dat laat zien dat een kleine Drentse bijdrage veel ander geld, zoals Europees geld, lostrekt. We laten u zien welke projecten we in welk fonds realiseren om op die manier een bijdrage te leveren aan de Drentse doelstellingen. De bijdrage vanuit de cofinancieringsreserve is altijd maximaal de helft van de Drentse bijdrage, dit hebben we zo in ons spelregelkader met u afgesproken. De cofinancieringsreserve Europa is belangrijk voor het realiseren van de projecten.

OP EFRO

Stand van zaken OP EFRO 2014-2020 Noord-Nederland

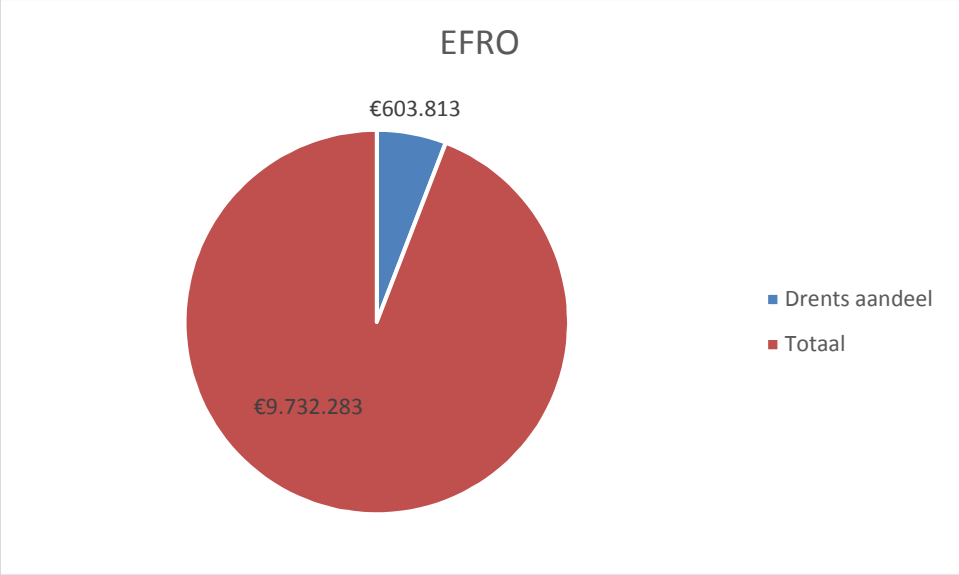

Bijdrage van de provincie Drenthe ten opzichte van de totale omvang van het project / openstelling voor 2018

Programma als geheel voor Noord-Nederland

Het Operationeel Programma EFRO (OP EFRO) Noord-Nederland heeft een looptijd van 2014 tot en met 2020. In die periode moet het beschikbare budget aan EFRO-middelen van € 103,5 miljoen te zijn toegekend aan projecten. In 2018 is er voor € 39,2 miljoen aan gerealiseerde investeringen behaald waarmee er 171 ondernemingen zijn gerealiseerd.

Algemene lijn is dat het programma na een stroeve aanloop op stoom is gekomen, maar dat er nog hard doorgewerkt moet worden om het programma als geheel goed uitgevoerd te krijgen. Om nog meer projectinitiatieven van de grond te krijgen heeft het SNN in 2018 het initiatief gelanceerd om een zogenaamde Matrix-tafel in het leven te roepen. Aan die tafel zitten onder meer de 3 provincies, Hbo-instellingen, RUG en NOM. Doel van dat initiatief om projecten een platform te bieden waar men ideeën kan toetsen aan de mogelijkheden van het OP EFRO.

Drentse aandeel in OP EFRO

Om de toekenningen per provincie inzichtelijk te maken heeft SNN ervoor gekozen om projecten waarvan 70% of meer van de kosten in één provincie worden gemaakt toe te rekenen aan die betreffende provincie. Zijn de kosten gelijkmatiger verdeeld over de provincies, dan wordt het project aangemerkt als noordelijk.

Van de zogenaamde ‘provinciale’ projecten komt in euro’s uitgedrukt circa € 6,8 miljoen in Drenthe terecht. Dat is ongeveer 15% van de totale provinciale projecten.

In de als noordelijke bestempelde projecten komt circa 20% van de EFRO-middelen terecht in Drenthe. Ten opzichte van de stand per eind 2017 kan worden geconstateerd dat het Drentse aandeel in het OP EFRO stijgt. Wel is het zo dat het blijven aanjagen van initiatieven noodzakelijk blijft om ‘ons aandeel’ te kunnen laten toenemen.

	Projecten	Provincie	Totaal
1	DroneHub Groningen Airport Eelde	€ 90.950 *	€ 2.273.450
2	Circulaire biopolymeren waardeketens voor PHA en cellulose	€ 83.333 *	€ 2.630.000
3	LOFAR 2-20's	€ 113.940 *	€ 1.672.929
4	From PET waste tot sustainable polymester specialties	€ 315.590 *	€ 3.155.904
		€ 603.813	**€ 9.732.283**

*50% tlv VES – 50% tlv Reserve cofinanciering EU

1. Dronehub

De stichting DroneHub Groningen Airport Eelde is een samenwerkingsverband van bedrijven, kennisinstellingen en overheden. Doelstelling van het project is het realiseren van een innovatiecluster dat marktinnovaties en marktintroductie van nieuwe producten en/of diensten van MKB-ers op het gebied van drones, dronetoepassingen en dronetechnologie stimuleert en versnelt door het bieden van een testfaciliteit in een realistische omgeving, een kennisnetwerk en competenties, waarbij het oplossen van maatschappelijke uitdagingen ook een doel is. De kracht van het project zit in de noodzaak, de unieke propositie, de compleetheid van het innovatiecluster, de diversiteit aan samenwerkende partijen en het netwerk.

De provincies Groningen en Fryslân hebben elk ingestemd met een bijdrage van € 68.203,-.

2. Circulaire biopolymeren waardeketens voor PHA en cellulose

Het project Circulaire waardeketens voor Poly Hydroxy Alkanoaten (PHA) en cellulose is door de Deskundigencommissie van het SNN positief beoordeeld. Er is een hoge score toegekend van 90 punten, 100 punten is de maximale score. Voor een gedetailleerde onderbouwing van deze score zie bijlage 1. De positieve beoordeling is voorgelegd aan de SNN Bestuurscommissie EZ, zij hebben op 28 november 2017 ingestemd met het voorstel.

Het project is een aanvraag van het samenwerkingsverband Biobased Economy Region Northern Netherlands (BERNN), een samenwerkingsverband rond Bio Based Economy (BBE) van de drie Noordelijke Hogescholen en de RUG samen met 9 MKB bedrijven, 3 grootbedrijven en een onderzoeksinstituut. Het betreft het gezamenlijk ontwikkelen van 2 circulaire waardeketens voor de biopolymeren cellulose en PHA, ingestoken vanuit de vraag- en applicatiekant.

3. LOFAR 2

LOFAR is een belangrijke radiotelescoop die ontwikkeld is door ASTRON. Deze bestaat uit stations in Noord-Nederland, Duitsland, Polen, Engeland, Frankrijk, Zweden en Ierland. LOFAR is en blijft aanvullend op de nieuwe internationale radiotelescoop SKA.

Vanaf ca. 2020 zal geïnvesteerd worden in de upgrade van bestaande en in nieuwe velden van LOFAR in Europa en Noord-Amerika: LOFAR 2. Hiervoor is extra kennis nodig op het gebied van elektronica om de prestaties te verbeteren. Ook moet de energievoorziening verduurzaamd worden. Ook het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap draagt bij aan dit project met € 30 miljoen euro.

4. From PET to waste

Een consortium, bestaande uit Cumapol, Morssinkhof Plastics, DSM Niaga, Dufor Resins en NHL Stenden gaat een project doen gericht op het chemisch recyclen van verschillende afval polyester feedstocks in een pilotplant. Chemische recycling is een nieuwe ontwikkeling. Tot op heden vindt wel mechanische recycling plaats, maar het probleem daarbij is dat niet alle kleine verontreinigingen en kleurstoffen verwijderd worden. Bij chemische recycling kan dat wel, waardoor een groter deel na recycling hergebruikt kan worden. De CO2 footprint ligt daardoor veel lager.

INTERREG VA: HET FUNDAMENTELE BELANG VAN EEN KRACHTIG DUITS-NEDERLANDS SAMENWERKINGSPROGRAMMA LANGS DE GRENS.

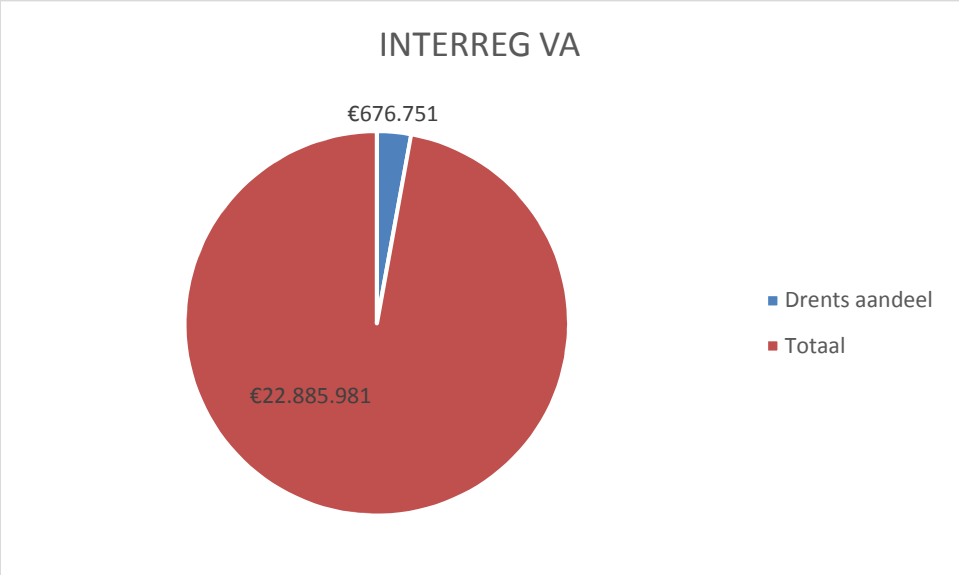

Bijdrage van de provincie Drenthe ten opzichte van de totale omvang van het project / openstelling voor 2018

Samenwerking over landsgrenzen zorgt voor aanzienlijke economische groei en samenhang in Europa. De Europese Unie heeft daarom in 1990 het programma Interreg gestart om samenwerking en kennisuitwisseling te bevorderen tussen de lidstaten. Het huidige vijfde Interreg A programma loopt tot en met het jaar 2020, waarna een nieuwe periode zal starten.

Interreg Deutschland-Nederland is door de jaren heen steeds effectiever geworden in het oplossen van grensproblemen en het bij elkaar brengen van Duitse en Nederlandse partijen. Samenwerking aan de grens draait om vertrouwen en begrip voor elkaars structuren en uitdagingen. In de Europese programmaperiode 2014- 2020 staat hiervoor een bedrag van ca. € 220 miljoen ter beschikking dat de partners binnen Interreg aanvullen tot ca. 440 miljoen Euro.

Een aantal feiten:

- 460 km grens
- 12.000.000 inwoners
- 24 universiteiten
- +/- 40.000 grensarbeiders
- € 222.000.000 EU Budget

De doelstellingen die met deze middelen in de huidige periode worden nagestreefd zijn:

- **Prioriteit 1** » het vergroten van de innovatiekracht in de grensregio (Thema's: High Tech Systems & Materials (HTSM), Agribusiness & Food, Health & LifeSciences, Energie & CO2-arme economie en Logistiek.
- **Prioriteit 2** » het wegnemen van de grens als barrière

	Projecten	Provincie	Totaal
1	Food 2020 Fase 2	€ 30.000	€ 4.461.059
2	Kontaktloos Laden	€ 33.200	€ 2.199.640
3	Common Care	€ 50.000	€ 1.080.000
4	Bio-Economie - Groene Chemie	€ 151.172	€ 6.668.319
5	Sereh	€ 59.531	€ 1.488.290
6	Arbeitsmarkt Nord - Arbeidsmarkt Noord 2.0	€ 126.548	€ 4.501.293
7	Grenscultuur	€ 38.800	€ 388.800
8	Zonder Grenzen 2.0	€ 37.500	€ 450.000
9	Geopark	€ 150.000	€ 1.648.580
		€ 676.751	**€ 22.885.981**

Resultaten op een rij:

- 576 ondernemingen die geholpen worden om producten op de markt te brengen
- 861 ondernemingen die samenwerken met onderzoeksinstellingen
- 872 ondernemingen die subsidie ontvangen hebben
- 28.012 personen die een individueel advies ontvangen hebben
- 27.127 deelnemers aan grensoverschrijdende initiatieven

Subsidiebijdrage van Drenthe Interreg VA periode: € 1. 737.000 subsidie vanuit de provincie Drenthe beschikbaar gesteld. Periode is van 2014-2020, peildatum is: 17-01-2019.

De projecten zijn:

Food 2020 fase 2

Inhoudelijk hoort het project bij de prioriteit "verhoging van het grensoverschrijdend innovatievermogen in het programmagebied" en de specifieke doelstelling "verhoging van de producten procesinnovatie in de voor de grensregio relevante sectoren". Bovendien zijn de activiteiten in het project georiënteerd aan de thematische zwaartepunten van het Strategisch Initiatief "Agrobusiness & Food".

Kontaktloos Laden

Het project “Kontaktlo(o)s Laden” heeft tot doel het ontwikkelen en vervolgens demonstreren van innovatieve producten en diensten rond contactloze oplaadsystemen voor elektrische vervoermiddelen. In het project werken 13 (MKB-)bedrijven, ondersteund door 3 overheden, aan de ontwikkeling van verschillende demonstrators met verschillende vermogens. Met dit uitgangspunt richt het project zich op de prioriteit "verhoging van het grensoverschrijdend innovatievermogen in het programmagebied" en de specifieke doelstelling "verhoging van de product- en procesinnovatie op het gebied van CO2-reducerende technologieën".

Common Care

Common Care behelst het ontwikkelen van een duurzame infrastructuur voor grensoverschrijdende gezondheidszorg evenals de verbetering van de toegankelijkheid en het doelmatig gebruik van het zorgaanbod in de EDR. Dit zal tot stand komen door samenwerking tussen zorginstellingen in Noord

Nederland en in Nedersaksen. Centraal in het project staat de opbouw van een euregionale zorgregio voor geplande zorg door samenwerking over de grens op vlak van innovatieve preventie, diagnostiek en behandeling.

Bio-Economie - Groene Chemie

Het project "Bio-Economie - Groene Chemie" richt zich meer als voorheen op de groene chemie, dit betekent onder andere nieuwe projecten in relatie tot inhoudstoffen uit bijvoorbeeld plantmateriaal en vetzuren. Dit betekent ook dat er andere bedrijven en hogescholen gaan deelnemen (voorbeelden van nieuwe deelnemers zijn de Hochschule Emden en de Hanze Hogeschool). Productontwikkeling in relatie tot natte teelten (paludicultuur) is een nieuw thema, ontstaan uit de noodzaak om veengebieden meer te vernatten maar ook economisch renderend te laten zijn.

SEREH

Met het SEREH-project willen de gemeente Emmen en de stad Haren (Ems) de randvoorwaarden scheppen voor de realisatie van een decentrale grensoverschrijdende elektriciteits- en energiemarkt. Dat zou in Europa uniek zijn. Op basis van het project moet worden vastgesteld of stroom uit hernieuwbare energieën op een niveau lager dan het niveau van het transportnet grensoverschrijdend kan worden uitgewisseld en beheerd.

Arbeidsmarkt Noord 2.0

Het project stimuleert de ontwikkeling van één grensoverschrijdende sociaaleconomische regio waarin de kansen op arbeids- en onderwijsmarkt grensoverschrijdend benut worden. Een gebied waar inwoners, onderwijs en bedrijfsleven samenwerkt zodat de EDR als één dynamische regio functioneert. Hierdoor is de regio beter in staat in te spelen op veranderingen op sociaal en economisch vlak en kan de concurrentiepositie worden versterkt.

Grenscultuur

Naar aanleiding van het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed 2018 wil de Emsländische Landschaft samen met haar projectpartners het immateriële cultureel erfgoed van de regio's Emsland, Grafschaft Bentheim en Provincie Drenthe sterker onder de publieke aandacht brengen. Daartoe hebben belanghebbenden uit Nederland en Duitsland gemeenschappelijke werkgroepen gevormd, teneinde thema's van het cultureel erfgoed in grensoverschrijdend perspectief te bewerken.

Zonder Grenzen 2.0

Op velerlei terrein is er een gebrek aan informatie/kennis over hoe de wereld aan de andere zijde van de grens in elkaar zit. Zowel de traditionele media (TV, pers) als de sociale media steken nauwelijks de grens over. Dat belemmert de autonome groei van het onderlinge contact. Verbetering van de grensoverschrijdende communicatie is echter een belangrijke voorwaarde voor de versterking van de culturele, maatschappelijke en economische samenhang in het grensgebied. Met dit project wordt de samenwerking tussen een aantal mediaorganisaties in het noordelijke grensgebied, na een aanloopperiode via enkele pilotprojecten, verder uitgebouwd.

UNESCO Global Geopark Cooperation DE/NL

Het Duits-Nederlandse programmagebied bezit sinds begin 2016 twee UNESCO Global Geoparken, het Geopark TERRA vita aan Duitse zijde en het Geopark De Hondsrug aan Nederlandse zijde, het enige in Nederland. UNESCO Global Geoparken onderscheiden zich door hun bijzondere geologische, archeologische, ecologische en culturele waarde. Het project 'UNESCO Geopark Coöperatie DE/NL' streeft naar een nauwe samenwerking van beide Geoparken op de ontwikkelingsgebieden infrastructuur, producten, educatie, marketing en structuren. Met een consortium van acht projectpartners wordt op deze gebieden in de komende jaar een aantal maatregelen uitgevoerd. Doel is de duurzame ontwikkeling en verfijning van de profielen van beide Geoparken met behulp van grensoverschrijdende samenwerking.

INTERREG B en Europe projecten

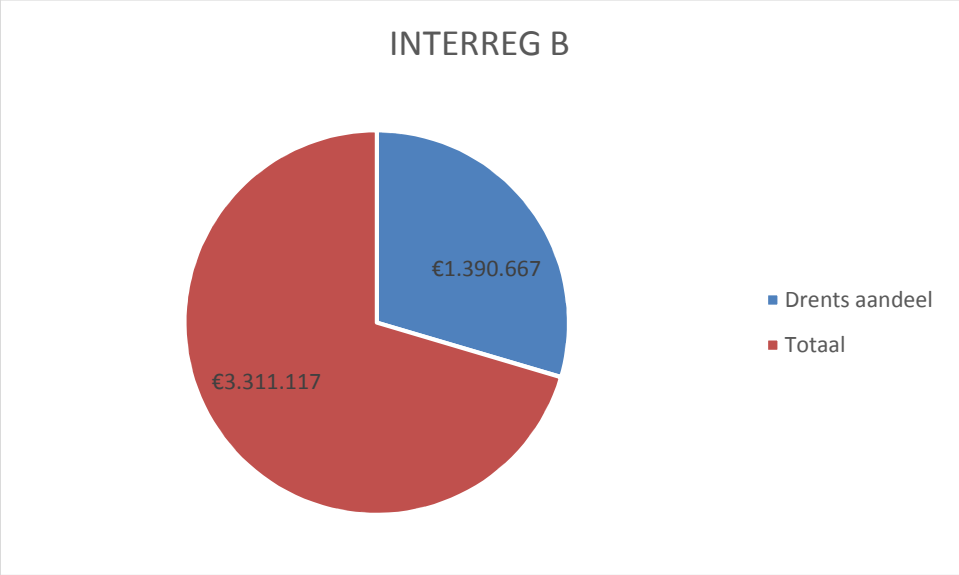

Bijdrage van de provincie Drenthe ten opzichte van de totale omvang van het project / openstelling voor 2018

De provincie Drenthe is een actieve partner in deze projecten met 8 gehonoreerde projecten in de Interreg B Noordzee (NSR) en 2 in Europe. We laten daarmee zien dat we een gewaardeerde, betrouwbare partner zijn en halen daarmee een aanzienlijk bedrag en kennis naar Drenthe. Deze projecten kunnen alleen worden uitgevoerd en toegekend wanneer ze aansluiten op het beleid van de provincie. Daarmee is de eigen inbreng van de provincie ook gelijk gewaarborgd.

De gehonoreerde projecten zijn:

Project	**Provincie**	**Totaal**
TOPSOIL	€ 263.000	€ 526.000
G PATRA	€ 162.500	€ 325.000
SURFLOGH	€ 250.000	€ 700.000
IN FOR CARE	€ 130.500	€ 261.000
LIKE	€ 125.000	€ 250.000
HYTREC2	€ 190.000	€ 380.000
BLING	€ 124.000	€ 248.000
C5A	€ 75.000	€ 150.000
OSIRIS	€ 32.720	€ 218.135
RURAL GROWTH	€ 37.947	€ 252.982
Totaal	**€ 1.390.667**	**€ 3.311.117**

De projecten zijn:

TOPSOIL

Het TOPSOIL-project onderzoekt de mogelijkheden om de bodem te gebruiken om huidige en toekomstige wateruitdagingen op te lossen. Het brengt de ondergrond in kaart en vindt oplossingen voor klimaat gerelateerde bedreigingen, zoals overstromingen en droogte, maar ook de daar aan gerelateerde problemen op het gebied van de waterkwaliteit. Binnen het project wordt samen gewerkt met andere regio's, waterschappen, onderzoeksinstituten en natuurorganisaties uit Denemarken, Duitsland, België en Groot-Brittannië.

G PATRA

Green PAssenger Transport in Rural Areas. Groen personenvervoer in landelijke gebieden - is een consortium van 13 partners uit heel Europa die tot doel hebben om te zoeken naar oplossingen voor duurzaam vervoer in plattelandsgebieden. De provincies Drenthe en Groningen werken binnen dit project samen met Publiek Vervoer om te kijken naar mogelijkheden om de CO2 uitstoot van het doelgroepenvervoer te reduceren. Het project, dat tot 2021 loopt, wordt in samenwerking met partners uit het Verenigd Koninkrijk, Nederland, Denemarken, Duitsland, Noorwegen en België.

SURFLOGH

Het Interreg project SurfLogh (Smart URban Freight LOGistic Hubs) richt zich op het groen en efficiënt inrichten van de logistieke systeem binnen het regionale netwerk. Drenthe is in "the Lead" bij dit project. Zij nemen daarmee de verantwoordelijk op zich voor een goede samenwerking en uitvoering van dit project.

SURFLOGH

SMART • URBAN • FREIGHT • LOGISTICS • HUBS

IN FOR CARE

In For Care streeft naar innovatie in dienstverlening door het optimaliseren van informele en formele netwerken om deze uitdagingen aan te gaan.

Het onderzoekt nieuwe coöperatieve manieren waarop de markt, het publiek en de civiele sector antwoorden zullen geven op de sociale eisen en de informele netwerken zullen versterken door middel van nieuwe technologieën.

LIKE

In Like gaan we een digitale innovatiecultuur opbouw voor een beter contact met burgers. Dit doen we aan de hand van de volgende vragen

Hoe kunnen we digitale verbeteringen gebruiken om onze openbare dienstverlening te innoveren? Hoe kunnen we verzamelde gegevens opnemen voor innovatieve oplossingen voor regio's / gemeenten? En hoe draagt dit allemaal bij aan het perspectief van de burger op openbare dienstverlening?

HYTREC2

Het HyTrEc 2-project brengt acht organisaties samen met een interesse of ervaring in waterstof vervoersmogelijkheden om samen te werken aan de ontwikkeling van een strategie en initiatieven binnen de Noordzee regio. Dit zal het verdere gebruik van waterstofcelbrandstof elektrische voertuigen (FCEV's) in de Noordzee regio ondersteunen.

BLING

Blockchain-enabled systemen zullen overheden in staat stellen om een reeks nieuwe oplossingen en service-ontwerpen aan te bieden die de mogelijkheid hebben om de relatie tussen overheden, burgers en MKB te herdefiniëren op het gebied van transparantie, vertrouwen en gegevensuitwisseling. In BLING gaan we uitzoeken hoe en wat mogelijk is.

C5A

Het Noordzeegebied wordt geconfronteerd met een significante toename van de frequentie en ernst van overstromingen als reactie op de klimaatverandering. Overstromingsbeheerbenaderingen moeten zich dringend aanpassen aan deze nieuwe realiteit om mensen veilig te houden, het milieu gezond en onze economieën welvarend.
Om aan deze uitdaging het hoofd te bieden, wil het project 'Cluster for Cloud to Coast Climate Change adaptation' (C5a) een cloud-to-coast-aanpak bieden voor het beheersen van overstromingsrisico's. Door gebruik te maken van de resultaten van zeven lopende Interreg Noordzeeregio-projecten en die te toetsen in een aantal nieuwe pilots, kan C5a zorgen voor een aanpak die zowel evidence-based als praktisch is.

INTERREG EUROPE

OSIRIS

OSIRIS is een Interreg Vc project dat gaat over kennis delen over en het bevorderen van Sociale Innovaties in de regionale economische strategie. Dit project voltrekt zich in Zuidoost-Drenthe waar de LAG stakeholder is en ok projecten initieert die passen binnen de strategie van OSIRIS

RURAL GROWTH

We stimuleren MKB in de toeristische sector van Zuidwest Drenthe om te innoveren en te verduurzamen. Fase 1 is afgerond met oplevering Actieplan voor Zuidwest Drenthe. In het actieplan is o.a. gebruik gemaakt van voorbeelden in andere perifere toeristische regio's in 5 andere Europese landen.

POP3 - SUBSIDIES VOOR PLATTELANDSONTWIKKELING

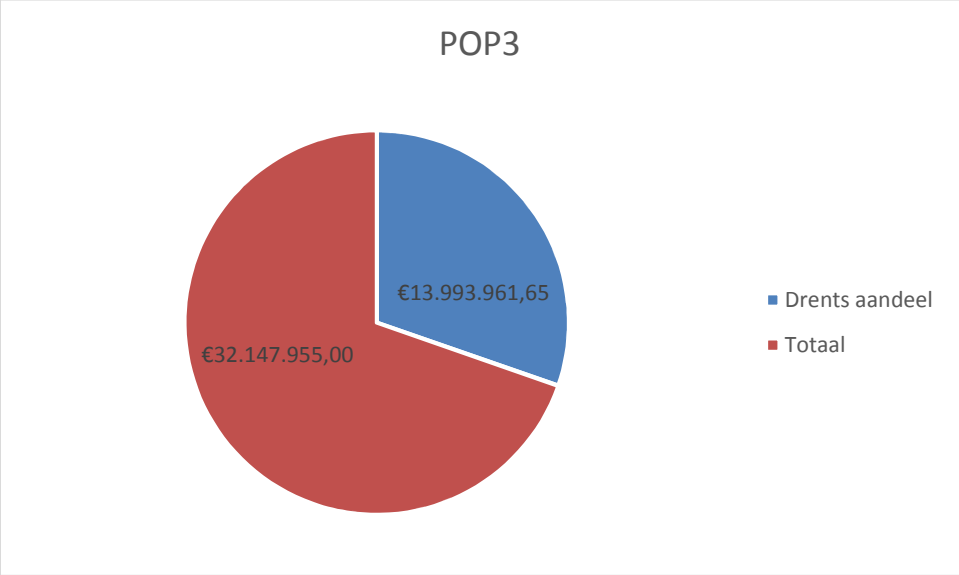

Bijdrage van de provincie Drenthe ten opzichte van de totale omvang van het project / openstelling voor 2018

Veehouderij en landbouw zijn erg belangrijk voor de economie van Drenthe. Om ook in de toekomst sterk te staan met deze agrarische sector, investeert de Provincie in innovatie en duurzaamheid en een leefbaar platteland. Zodat het hier goed leven, wonen en werken is.

Doel & budget tot 2020

In totaal is € 54 miljoen subsidie beschikbaar voor een duurzame en concurrerende agrarische sector en een leefbaar platteland. Dit geld is beschikbaar voor:

- Innovatie, verduurzaming en concurrentiekracht
- Natuur en landschap
- Verbetering van de waterkwaliteit
- Verbetering van leefbaarheid en economie

Afhankelijk van de aanvraag, wordt 25 tot 100 procent van een aanvraag gesubsidieerd.
De systematiek van POP is anders dan de voorgaande Europese Fondsen. Bij POP is sprake van een openstelling van een subsidiemaatregel. Daar kunnen publiek en private instellingen een voorstel voor indienen.

In 2018 zijn de volgende maatregelen opengesteld:

Projecten	PROVINCIE	TOTAAL (PLAFOND)
Openstellingsbesluit Trainingen, workshops, ondernemerscoaching en demonstraties 2018	€ 250.000,00	€ 500.000,00
Openstellingsbesluit POP3 investeringen in infrastructuur landbouwbedrijven 2018 Drenthe	€ 800.000,00	€ 1.600.000,00
Niet-productieve investeringen voor herstel- of inrichtingsmaatregelen voor biodivesiteit 2018	€ 5.010.000,00	€ 10.020.000,00
Openstellingsbesluit niet-productieve investeringen voor hydrologische maatregelen PAS 2018	€ 4.986.379,00	€ 9.972.758,00
Fysieke investeringen voor industriële verwerking van agrarische producten (zetmeelaardappelen) Veenkoloniën 2018	€ 0,00	€ 1.000.000,00
POP3 Openstellingsbesluit Samenwerking in het kader van het EIP 2018	€ 520.433,00	€ 1.040.866,00
Samenwerking voor innovaties Melkveehouderij Drenthe 2018	€ 750.000,00	€ 1.500.000,00
Uitvoering van LEADER projecten Zuidoost Drenthe 2018-1	€ 250.000,00	€ 500.000,00
Uitvoering van LEADER projecten Zuidwest Drenthe 2018-1	€ 250.000,00	€ 500.000,00
Uitvoering van LEADER projecten Zuidoost Drenthe 2018-2	€ 250.000,00	€ 500.000,00
Uitvoering van LEADER projecten Zuidwest Drenthe 2018-2	€ 250.000,00	€ 500.000,00
Totaal	**€ 13.316.812,00**	**€ 27.633.624,00**

Deze openstellingen zijn nog allemaal niet volledig afgerond, het totaal aantal beschikkingen en het beschikte bedrag is daardoor nog niet bekend.

Trainingen, workshops, ondernemerscoaching en demonstraties 2018

Deze openstelling is gericht op trainingen, workshops, ondernemerscoaching en demonstraties op het gebied van één of meerdere van de volgende thema's: natuurinclusieve landbouw, kringlooplandbouw, precisie landbouw en ontwikkelagenda melkveehouderij.

Investeringen in infrastructuur landbouwbedrijven 2018 Drenthe

Deze openstelling is gericht op investeringen in het landelijk gebied die bijdragen aan de verbetering van de verkaveling van de landbouwbedrijven en de daarbij behorende toegankelijkheid, bodemgesteldheid, waterhuishouding. Het gaat daarbij om de volgende concrete acties:

a) projecten gericht op draagvlakontwikkeling, inhuur van kavelruil-coördinatoren en andere experts, opstellen en uitvoeren van verkavelingsplannen en verkavelingsprocedures, vacatiegelden voor gebiedscommissies, kadaster- en notariskosten en projectmanagement.

In verband met de verbetering van de verkavelingsstructuur van landbouwbedrijven:

b) investeringen om kavels beter bewerkbaar en bereikbaar te maken zoals: graven en dempen van sloten, met elkaar verbinden van percelen, aanpassen van drainage, aanleg of verbetering van dammen en kavelpaden, aanpassen van het wegenstelsel en aanpassen van de waterhuishouding.

Niet-productieve investeringen voor herstel- of inrichtingsmaatregelen voor biodiversiteit 2018

Deze openstelling is gericht op niet-productieve investeringen die betrekking hebben op de maatregelen zoals beschreven in het Programma Natuurlijk Platteland en daardoor de biodiversiteit binnen het Natuurnetwerk Nederland in de provincie Drenthe versterken. Subsidie wordt uitsluitend verstrekt voor niet-productieve investeringen met een aangetoonde directe link met de landbouw.

Niet-productieve investeringen voor hydrologische maatregelen PAS 2018

Deze openstelling is gericht op niet-productieve hydrologische maatregelen PAS met een aangetoonde link met de landbouw

Fysieke investeringen voor industriële verwerking van agrarische producten (zetmeelaardappelen) Veenkoloniën 2018

Deze openstelling is gericht op fysieke investeringen bij de verwerker van zetmeelaardappelen, welke investeringen tot meerwaarde leiden voor zowel de verwerker als de telers van de zetmeelaardappelen door het verhogen van de toegevoegde waarde van de zetmeelaardappelen. De investeringen hebben betrekking op de (eerste) toepassingen van nieuwe technieken, producten of processen. Het gaat onder andere om het verbeteren van de ingangscontroles bij de verwerker (zoals beeldherkenning en andere nieuwe technieken) om onder meer de eiwitsamenstelling in de zetmeelaardappelen te kunnen bepalen, met als doel een verdere kwaliteitsverbetering in de zetmeelaardappelen

POP3 Openstellingsbesluit Samenwerking in het kader van het EIP 2018

Deze openstelling richt zich op het uitvoeren innovatieprojecten die bijdragen aan een of meer van de volgende onderwerpen:

a. verduurzaming van de grondgebonden melkveehouderij in Noord-Nederland of
b. het ontwikkelen van een economisch verdienmodel voor een duurzame landbouw in het Nationaal Landschap Drentsche Aa of
c. het verwaarden van plantinhoudsstoffen of
d. teelt van nieuwe gewassen, landbouwproducten, het ontwikkelen van (korte) ketens en het sluiten van kringlopen, circulaire economie

Samenwerking voor innovaties Melkveehouderij Drenthe 2018

Deze openstelling is gericht op het uitvoeren van een innovatieproject dat bijdraagt aan een of meer van de vier doelstellingen uit de Ontwikkelagenda Melkveehouderij.

Uitvoering van LEADER projecten Zuidoost Drenthe 2018

Deze openstelling is gericht op de uitvoering van concrete acties die passen binnen de LOS Zuidoost-Drenthe.

Uitvoering van LEADER projecten Zuidwest Drenthe 2018

Deze openstelling is gericht op de uitvoering van concrete acties die passen binnen de LOS Zuidwest-Drenthe.